

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH - Fondé en 1925 - R. C. S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13)

Վեցամսեայ 800 ֆր., Արտ. 10 տոլ. կամ 3 անգլ.

Tél. GOB. 15-70 Գին 6 ֆր. C.C.P.Paris 1678-63

Jeudi 1 Septembre 1949 Հինգշաբթի 1 Սեպտ.

21րդ ՏԱՐԻ — 21 Année No.5937–Նոր շրջան թիւ 1348

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԻՐԵՆՔ ԵՆ ՈՐ ՏԵՂԻ ԿՈՒՏԱՆ

Բարեմիտներ կը զարմանան որ միշտ կը քննադատենք բարձրաստիճան կղերը, առանց նկատի առնելու պարագաները :

Պատիւ ունինք յայտարարելու թէ՝ ճիշդ այդ պարագաները, օրուան պայմաններն են որ գրի առնել կուտան դառն խօսքեր: Կը ստիպեն մեզ լրջութեան, պարտաճանաչութեան կոչեր ուղղել պարբերաբար :

Ո՞վ պիտի կրնար ժխտել թէ՝ շատ մը սայթաքումներու պատասխանատուները նոյն այդ վեղարաւոր հովիւներն են: Եպիսկոպոսներ եւ արքեպիսկոպոսներ՝ Պոլսէն մինչեւ Իրան :

Ամէն մէկը տեսակ մը իշխանաւոր է դարձեր: Պաշտօնատար, որ հրամաններ կ'արձակէ գրասենեակէ մը, եւ հպատակներ կը փնտռէ իր շուրջը :

Կան որ խիղճին հետ խելքն ալ կորսնցուցած են, ինչպէս Պոլսոյ, Աթէնքի կամ Թէհրանի մէջ:

Ամենայն Հայոց կաթողիկոսը մէկ ձեռքով տասը եպիսկոպոս ձեռնադրեց 1945ին, եւ արձակեց ի սփիւռս աշխարհի, որպէսզի երթան հովուեն «անտէր հօտը»:

Տասը նորապսակները եւ աւելի հիներն ալ հաշուելով, քանի՞ն կրցան արդարացնել իրենց կոչումը, այս կամ այն գաղութին մէջ :

Քանի՞ն յաջողեցան աւելի սերտ կապեր հաստատել իրենց եւ ժողովուրդին միջեւ :

Քանի՞ն ունեցան հիմնական ծրագիր եւ աշխատանք, ամրապնդելու համար տարագիր բազմութեանց ինքնապաշտպանութեան ոգին :

Պոլսոյ մէջ զառամած այլ կամակոր, արծաթամոլ վեղարաւոր մը քասի վերածեր է գաղութը, փոխանակ վանք մը քաշուելու եւ ապաշխարելու :

Աթէնքի մէջ նոյնպէս ցնորած եւ յամառ արքեպիսկոպոս մը կը խանգարէ ամէն շինարար աշխատանք, իր չարաշուք եւ անխորհուրդ սանձզուութիւններով :

Պաղտատի մէջ վարկաբեկուած, բայց Կիլիկիոյ կաթողիկոսին հրամանով Դամասկոս փոխադրուած եպիսկոպոս մը որոմ ցանեց իր ճամբուն վրայ, ցամքեցուց ամէն խանդավառութիւն: Ու առաւ մըն ալ ձգեց — գնաց :

Իրանի մէջ երկու եպիսկոպոսներ վեղարին շուքն ալ նսեմացուցին, թեթեւամիտ շարժուձեւերով: (Մէկը քաղաքավարի ճամբու դրուած է արդէն, ինչպէս կը հաղորդէր թղթակից մը):

Հիւսիսային Ամերիկայի մէջ, ուր ամէն բանէ առաջ տոկուն պայքար եւ յարատեւ աշխատանք, նախանձախնդրութիւն կը պահանջուի, աւելի շատ ցուցադրական գործունէութիւն մըն է որ աչքի կը զարնէ:

Եպիսկոպոսները այնքան «ժողովրդականացեր» են որ, գլուխ առած չունին նշանտուքներէ, հարսնիքներէ եւ յուղարկաւորութիւններէ :

Նոյն տժգոյն պատկերը ուրիշ գաղութներու մէջ: Բախտաւոր են անոնք որ եթէ ոչ գիտուն, գոնէ բարեխիղճ առաջնորդներ կամ տեղապահներ ունին :

Եւ՝ այս ողբերգութիւնը այնպիսի ատեն մը, երբ նոյն այդ վեղարաւորները ամէն օր կը քարոզեն.— «Զիք փրկութիւն արտաքոյ Հայաստանեայց եկեղեցւոյ »:

Մենք երախտապարտ պիտի ըլլայինք, եթէ կարենային գոնէ հաւատացեալները եկեղեցի համախմբել: Ոգեւորել: Գոնէ հարիւրին տասը փրկել :

Երէկ ալ բարձրաստիճան վեղարաւորներ կային: Անոնք չունէին արտակարգ տիտղոսներ, բայց տաք սիրտ մը կը տրոփէր իրենց կուրծքին տակ: Ժողովուրդին հետ էին միշտ, եւ ոչ թէ անոր գլխուն վերեւ: Կ'ըմբռնէին որ իրենց կոչումն է ծառայել, ոչ թէ քաղաքական կամ իմացական մարզանքներ կատարել :

Այդ առաքինութի՞ւնն ալ «գաղթեց», քշուելով չորս հովերէն :

Երբ չեն կրնար դիմանալ տարագրութեան տաք ու պաղ հովերուն, ի՞նչ յաւակնութեամբ կը յուսան փրկել «բանաւոր հօտը»:

Ի՞նչ կ'արժեն հանդիսաւոր պատարագներն ու պերճախօս քարոզները, երբ իրենք մեծ մասով գաղափար անգամ չունին ցիրուցան բազմութեանց հոգերու, տագնապներու մասին : Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԿԸ ԳՈՐԾԵՆ ...

« Ամերիկահայ Ազգ. Խորհուրդ» կոչուած մարմին մը ստեղծուեցաւ 1947ին, հովանաւորութեամբ եպիսկոպոսներու, վարդապետներու, պատուելիներու եւ ամէն տեսակ «յառաջդիմական» երեւելիներու :

Այս Խորհուրդին գործը պիտի ըլլար, համաձայն «Համաշխարհայի՛ն Հայ Քոնկրէս»ի որոշման, ուժ տալ Հայկ. Դատին եւ ներգաղթին, հինգ միլիոն տոլար հանգանակել, եւայլն:

Իր չար բախտէն, ներգաղթը դադրեցաւ, հանգանակութիւնը մնաց թուղթի վրայ, իսկ Հայկ. Դատը ...

Ա՛, այդ մէկը լրջօրէն կը հետապնդեն, օգտագործելով բոլոր պատեհութիւնները :

Փա՛ստ կ'ուզէք,— մարդիկը փութացեր են դիւանագիտական հեռագիր մը խմբագրել եւ ուղղել Փարիզ, Զօրսերու Խորհուրդին, յիշեցնելով Ուիլսընի սահմանները, Սեվրի դաշնագիրը եւն.:

Այս պարոնները եւ պատուելիները նոյեմբերեան են եւ չեն ճանչնար Մայիս 28ը: Բայց, բերնէ բերան լսեր են թէ Սեվրի դաշնագիր մը ստորագրուեր է ժամանակին, (թերեւս Թուականն ալ չեն յիշեր):

Երանելիները մոռցեր են որ Զօրսերու Խորհուրդը վերջին անգամ Փարիզի մէջ գումարուեցաւ քննելու համար միայն մէկ խնդիր — գերմանական թնճուկը: (Աւստրիականն անգամ չուզեցին շօշափել):

Երբեմն լաւ է ամէն դուռ զարնել: Բայց, դուռ մը զարկած ատեն, նախ պիտի գիտնաս թէ ինչո՞վ զբաղած են տանտէրները,— հարսնիքո՞վ թէ թաղումով :

Զօրս Մեծերը հինգ էին երբեմն, Զինաստանով: Չանկ – Քայ – Շէք պարտուեցաւ, եւ հիմա կացութեան տէրն է կարմիր հրամանատարը, Մաօ Ցէ – Թունկ :

Ի՞նչպէս կ'ըլլար, եթէ անոր ալ հեռագիր մը ուղղէին, որպէսզի բարեխօսէ սպարապետ Ստալինի մօտ, Հայաստանի վերադարձնելու համար գոնէ Ղարաբաղն ու Նախիջեւանը :

ՎԱՀԷ

ՊՈԼՍՈՑ ԱԶԳ. ՔԱՈՍԸ

Պոլսոյ վերջին թղթաբերէն կ'իմանանք թէ Անթիլիաս հասնելով, վանքին մէջ հիւրընկալուեր են Գալֆայեան Ծ. Վ. եւ իր երեք ընկերները: Գէորգ արք. Արսլանեան պատուիրակ չէ ղրկած, եւ տեղեկագրով մը պիտի պարզէ եղեր իր տեսակէտները:

Գարեգին կաթողիկոս ընդունելով չորս ընդդիմադիր պատուիրակները, յայտարարած է .

— « Իսթանպուլի եկեղեցական կնճիռը խորապէս յուզել եւ ազդել է մեր վրայ: Տեսնենք ինչպէս հնարաւոր է լինում՝մեզ՝ քակել այդ հանգոյցը » :

ՅԱՒԱԼԻ ԱՐԿԱԾ ՄԸ

Պէյրութէն հասած նամակէ մը կ'իմանանք թէ տաղանդաւոր ծաղրանկարիչը, Պ. Տիրան Աճէմեան, շատ ծանր արկած մը անցուցած է վերջերս, վար իյնալով ինը մեթր բարձրութեամբ պատէ մը, ուր բարձրացած էր տունին մէկ ծառը յօտելու համար: Բարեբախտաբար միայն ոտքերը եւ սրունքները վնասուած են, եւ ամէն վտանգ անցած է շնորհիւ բժշկական խնամքներու :

Արագ ապաքինում կը մաղթենք երիտասարդ արուեստագէտին :

ՑՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ապստամբներու վարիչներէն երեք նախարարներ Ալպանիա փախած են :

ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆ ՀՈՍԱՆՔԻՆ գործածութիւնը 20 % կրճատուած է, Սեպտ. 1էն սկսեալ, թէ տուներու եւ թէ առեւտրական հաստատութեանց մէջ: Անսաստողները պիտի պատժուին :

Ապստամբութիւն Փրակայի մէջ

ԴԷՊՔԸ ՄԱՅԻՍԻՆ ՊԱՏԱՀԵՐ Է ՆՈՐ ԿԸ ԾԱՆՈՒՑԱՆԵՆ

Չեխոսլովաքիոյ հեռագրական գործակալութիւնը կը ծանուցանէ թէ վերջացաւ Փրակայի մէջ սարքուած դաւադրութեան վերջին խմբակին դատավարութիւնը: Ամբաստանեալները, որոնց «եղեռնական փորձը» տեղի ունեցած էր անցեալ Մայիսին, դատուած են համաձայն լրտեսութեան եւ դաւադրութեան ոճիրներու վերաբերեալ օրէնքներու: Վեց գլխաւոր դաւադիրները դատապարտուած են մահուան, այն ամբաստանութեամբ թէ զինեալ ապստամբութիւն սարքած էին պետութեան դէմ, ուրիշ տասը ամբաստանեալներ դատապարտուած են ցկեանս բանտարկութեան, մաս մըն ալ մէկէն 25 տարի բանտարկութեան, իսկ տասը հոգի՝անպարտ արձակուած են :

Պաշտօնական տեղեկագիրը կ'ըսէ թէ դաւադիրներէն ոչ մէկը կարեւոր դիրք մը կը գրաւէր եւ թէ «մեծ մաս մը խոստովանած է իր յանցանքը » :

Դաւադիրներուն գլուխը կը դառնուէր Տօքթ. Գորքովիչ, նախկին փաստաբան, որ ձայնասփիւռ կոչ մը պիտի ուղղէր ժողովուրդին, ծանուցանելով պաշարման վիճակի հաստատումը եւ խորհրդարանին լուծումը :

Պաշտօնական զեկոյցը կ'ըսէ թէ դաւադրութիւնը սարքուած էր գործակցութեամբ օտար պետութեան մը եւ թէ դաւադիրներէն Զանչիկ շփում հաստատած էր չեխոսլովաք տարագիրներուն հետ, «արեւմտեան պետութեան մը դեսպանատան միջոցաւ, անոր յանձնելով դաւադրութեան ծրագիրը » :

Միշտ նոյն աղբիւրին համաձայն, դաւադիրները խմբակներու բաժնուած էին, զէնք եւ ռազմանիւթ ստանալով: Իւրաքանչիւրը որոշ դեր մը ունէր եւ մասնաւոր կառք մը: Ազդանշանը տրուած ատեն, թշնամութեանց պիտի ձեռնարկէին շարք մը ահաբեկչական յարձակումներ կատարելով Փրակայի զանազան մասերուն մէջ եւ գրաւելով քաղաքին ռազմագիտական կէտերը: Ցետոյ պիտի հեռացնէին կարգ մը անձեր եւ պիտի գրաւէին ազգային կոմիտէներու կեդրոնները, հանրային շէնքերը, ձերբակալելով իշխանութեան ներկայացուցիչները: Այնուհետեւ ահաբեկումները պիտի տարածուէին երկրին մնացեալ մասերուն մէջ: Ստայօդ յայտարարութիւններ պիտի ուղղուէին, ջարդեր կամ ջարդի սպառնալիքներ պիտի ըլլային, ժողովուրդը ահաբեկելու համար: Իշխանութեան տիրանալէ վերջ, դաւադիրները պաշարման վիճակ պիտի յայտարարէին, պիտի լուծէին խորհրդարանը, ազգային կոմիտէները եւ Ապահովութեան Տեսչութիւնը, պիտի խափանէին թերթերը, իրենց տէրերուն պիտի վերադարձնէին ազգայնացուած հաստատութիւնները եւն.:

Դաւադիր խմբակը անցեալ Մայիս 12ին յարձակում կատարած էր Լիթոմերիչէի բանտին վրայ, Փրակայէն 55 քիլոմեթր հեռու: Ոստիկանութիւնը շատոնց գիտէր դաւադիր խմբակին գործունէութիւնը, բայց իր անդամները ձերբակալուեցան միայն այն պահուն երբ կը պատրաստուէին գրաւել իրենց յատկացուած դիրքերը :

Պաշտօնական զեկոյցը կը հաւաստէ թէ դաւադրութիւնը երբեք չէ խանգարած պետութեան կանոնաւոր գործունէութիւնը :

Մայիս 12ի յարձակումէն վերջ, երկրորդ գործողութիւն մը կատարուած է, քանի մը օր վերջը: Մայիս 16—17ի գիշերը պիտի սկսէին լայն գործողութիւն մը առաջնորդութեամբ Տօքթ. Հրպեքի, գրաւելով սպայակոյտին եւ համայնավար կուսակցութեան կեդրոնները, անթելի շէնքը եւ ուրիշ հաստատութիւններ: Դաւադրութեան առթիւ ձերբակալուած էին 460 քաղաքացիներ, ոստիկաններ եւ զօրականներ :

Պաշտօնական զեկոյցը կ'ըսէ թէ «գարշելի» դեր մը կը կատարէր ամբաստանեալներէն կին մը, Տակմար Սքալյավա, «որ կը ջանար դաւաճանութեան մղել արիները»: Այս կինն ալ դատապարտուած է ցկեանս բանտարկութեան :

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԻՐԱՆԵԱՆ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐ, հետեւակազօրքի մեքենաշարժ զօրամասեր յառաջ կը խաղան դէպ ի ռուսական սահմանագլուխը, համաձայն Թէհրանէն հասած հեռագիրներու: Իրանեան սպաները կը յայտարարեն թէ սահմանագլուխի կացութիւնը «շատ աւելի ծանր է քան կ'երեւար» եւ թէ ստիպուած են պաշտպանել իրենց անկախութիւնը եւ հողային ամբողջութիւնը: Վերջերս հասած ամերիկեան բեռնակառքերը զինուորներ կը փոխադրեն դէպի հիւսիս, կարելի արագութեամբ: Սահմանագլուխէն հասած սպայ մը կը պատմէ թէ ամրութիւններ եւ խրամներ կը շինուին շոգեպինդ, իրանեան սահմանին վրայ: Նորագիր զինուորներ տենդագին կ'աշխատին այս ամրութեանց մէջ: «Ամօթը եւ հետեւանքները Ռուսիոյ վզին», ըսած է նոյն սպան :

«ՈՒՍՈՒՑԻՉ Կ'ՈՒԶՈՒԻ...»

«Սով. Հայաստան», Երեւանի կառավարական պաշտօնաթերթը, վերջերս հրատարակեց կարգ մը չահեկան թիւեր ու տեղեկութիւններ, որոնք կապ ունին մեր երկրի կրթական գործին հետ։

Այսպէս, համաձայն պաշտօնաթերթի տեղեկատուութեան, Հայաստանի գրեթէ բոլոր շրջաններուն մէջ բարձրացեր է ուսման որակը, ամրապնդուեր է գիտակցական կարգապահութիւնը, զգալի չափով իջեր է «վատ գնահատական ստացող աշակերտների թիւը», շօշափելի աշխատանք է կատարուեր ուսուցիչներու քաղաքական – տեսական պատրաստութիւնը բարձրացնելու ուղղութեամբ, ապաքինարան եւ հանգստեան տուն ղրկուեր են 2800 ուսուցիչներ, պիոներական ճամբարներու մէջ հանգստացեր են 3300 դպրոցականներ եւն.։

Այս յաջողութիւններուն զուգընթաց՝ թերթը կը մատնանշէ նաեւ թերութիւններ։ Տրուած տեղեկութիւններէն կ'իմանանք, թէ ձախողած է պարտադիր ուսման օրէնքը։ 1948 տարեշրջանին Հայաստանի դպրոցներէն դուրս մնացեր են 14000 «դպրոցահասակ երեխաներ» (միայն մայրաքաղաքին մէջ՝ դուրս մնացող «երեխաներ»ու թիւը կը հասնի 800ի)։

Երկրորդ թերութիւնը, ըստ պաշտօնաթերթի, ՈՐԱԿԵԱԼ ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐՈՒ ՊԱԿԱՍՆ է։ Այս պակասը սուր կերպով կը զգացուի մանաւորաբար գիւղական դպրոցներուն մէջ։ Մինչեւ իսկ Երեւանի մէջ բոլոր դպրոցները ապահովուած չեն որակեալ ուսուցիչներով։ Պաշտօնաթերթը դառնութեամբ կը հաստատէ, թէ «մայրաքաղաքի ուսուցիչներից մի քանիսը ո՛չ միայն չեն տիրապետում իրենց առարկային, այլեւ անբարեխիղճ վերաբերմունք են ցոյց տալիս դէպի իրենց դասը, դէպի իրենց վրայ դրուած լուրջ ու պատասխանատու գործը»։

Երրորդ թերութիւնը, որուն կ'անդրադառնայ «Սով. Հայաստան», այն է, որ աշակերտները կանոնաւոր կերպով չեն յաճախեր դպրոց։ Արտաշատի շրջանին մէջ ուսումն. տարուան առաջին երկու ամիսներու ընթացքին «բաց է թողնուած» 143.416 դասաժամ։ Շիշկայա գիւղի երկրորդական վարժարանի աշակերտներէն ամէն օր 126 հոգի կը բացակային, իսկ Միկոյեանի շրջանային կեդրոնի դպրոցէն՝ 250 հոգի։ Իջեւանի եւ Ալագեազի շրջաններուն մէջ «կոլխոզների ղեկավար աշխատողները աշակերտներին հանել են դպրոցից եւ ուղարկել այլ աշխատանքների»։

Այս պատկերը ամբողջ ճշմարտութի՞ւնը կը ներկայացնէ, թէ՞ ճշմարտութեան մէկ մասը միայն. չենք գիտեր։ Սակայն ստոյգ կը թուի, որ գրեթէ բովանդակ Հայաստանի մէջ սուր կերպով կը զգացուի ՈՐԱԿԵԱԼ ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐՈՒ ՊԱԿԱՍԸ։

Չենք գիտեր դարձեալ, թէ ի՞նչ կ'ընեն Հայաստանի մէջ այդ «պակաս»ը լեցնելու կամ լրացնելու համար։ Գիտենք միայն — եւ ստուգապէս գիտենք —, թէ մենք՝ եղիպտահայերս՝ բան մը չենք ըներ մեր «պակաս»ները լրացնելու համար։ Պարզապէս կը գոհանանք թերթերու մէջ յայտարարելով, թէ «ուսուցիչ կ'ուզուի»։

Բայց ի՞նչ կ'ուզէիք, որ ընէինք առկէ աւելի, պիտի պատասխանեն թերեւս ուսուցիչ փնտռող իշխանութիւնները։ Այո, կը բաւէ «ազդ» մը դնել թերթերու մէջ եւ... սպասել արդիւնքին։ Կարծես թէ ամբողջ խնդիրը կը դառնայ եկեղեցիին համար ժամկոչ մը փնտռել գտնելու չուրջ։ Կը մոռնանք միայն, թէ մինչ ամէն մարդ կրնայ ժամկոչ ըլլալ, սակայն ամէն մարդ չի կրնար ուսուցիչ ըլլալ եւ պէտք չէ, որ ըլլայ։ Պատրաստ ժամկոչներ շատ կան, բայց պատրաստ ուսուցիչներ չկան։ Ուսուցիչը պէտք է պատրաստել։

Գաղթաշխարհի մէջ մենք չունինք, գրեթէ չունինք ուսուցիչ պատրաստող հաստատութիւններ։ Չունինք նաեւ ուսուցիչ ըլլալ ուզող երիտասարդներ։ Մինչ Հայաստանի մէջ կան բազմաթիւ միջնակարգ, բարձրագոյն եւ մանկավարժական վարժարաններ, մինչ Երեւանի մէջ կան համալսարաններ, մինչ ուսուցչութիւնը պետական պաշտօն է հոն, գաղթաշխարհի մէջ մենք զուրկ ենք բոլոր այդ առաւելութիւններէն։ Մեր ուսուցիչները ընդհանրապէս իրենց ասպարէզին համար պատրաստուած անձեր չեն եւ համապատասխան կրթութիւն չեն ստացած։ Կայուն, լաւ վարձուած պաշտօն մը չեն նկատեր ուսուցչութիւնը եւ հանգստեան թոշակի ապահովութիւնը չունին ապագային համար։ Այս պատճառով ալ՝ անոնք, որ անգամ մը ինկած են այդ ասպարէզին մէջ, կը մտածեն անկէ դուրս գալու մասին, կամ ենթակայ են դուրս հանուելու սպառնալիքին։ Ու եթէ օր մը իրականութիւն դառնայ այդ սպառնալիքը, իրենց հասուն տարիքին, ոչ նոր գործի մը կրնան ձեռնարկել, ոչ ալ կրնան ապրիլ իրենց ... եկամուտներով։ Ապագայի այս անստուգութիւնը անփայլ ու անհրապոյր կը դարձնէ ուսուցչութիւնն իբրեւ ասպարէզ։ Գրեթէ արդէն կը տեսնենք անոր մայրամուտը.— Որակեալ ուսուցիչներու պակաս՝ ա՛յսօր, անորակ ուսուցիչներու իսկ պակաս՝ վա՛ղը։

Տեսանք արդէն, թէ իր համալսարաններու չուքին տակ մրափող Երեւանն անգամ կը խոստովանի որակեալ ուսուցիչներու պակասը. մենք ո՞ւր պիտի երթանք փնտռենք մեր ուսուցիչները, որակեալ թէ անորակ։

Ըսած ենք ու պիտի կրկնենք միշտ. դպրոցը միակ հաստատութիւնն է, որուն «հարկատու» է համայն ազգը իր բոլոր դասերով։ Ան է, որ մեզի պիտի տայ եւ հոն է, որ պիտի երթան պատրաստուիլ մեր վաղուան ուսուցիչները, գրագէտները, խմբագիրները, եկեղեցականները, հանրային գործիչները, այսինքն մեր ժողովուրդին մտաւորական տարրը։ Վարկաբեկել հայ դպրոցը, տեղի կամ անտեղի, կը նշանակէ հարուածել այն դիւրաբեկ ճիւղը, որուն վրայ կեցած է ամբողջ ազգը։ Տիպար դպրոցներ չունինք անշուշտ, չունինք նաեւ տիպար ուսուցիչներ։ Ինչ որ ունինք, ճշգիւ կը ներկայացնէ մեր պատկերը։ Սակայն չունենալը պատճառ մը չէ, որ եղածը անտեսենք. ընդհակառակն, չունենալու փաստն իսկ խթան մը պէտք է ըլլայ, որ մտածենք ոչ թէ եղածը քանդելու, այլ անոր վրայ բան մը աւելցնելու, զայն աւելի պայծառ ու բարգաւաճ դարձնելու մասին։

Ապահով եւ փայլուն դպրոցներ ունենալու համար ապահով եւ փայլուն ուսուցիչներ պէտք է ունենանք։ Եւ ասիկա կարելի է ոչ թէ Սուրբ Հոգիին ապաւինելով, այլ հետամուտ ըլլալով պատրաստել որակեալ ուսուցիչներ, միաժամանակ ջանալով այդ ասպարէզը դարձնել կայուն եւ հրապուրիչ։

(Խմբագրական՝ «ՅՈՒՍԱԲԵՐ»ի)

Եղերական տարեդարձ մը

Կարծես դեռ երէկ էր...։ Բայց իրօք, տասնեակ տարիներ են անցած արդէն այն թուականէն, երբ, քաղաքակրթութեան հնոց՝ Եւրոպան, կրկին ուղեկորոյս՝ քառորդ դար վերջ, անողոք ախոյեան մը կը դառնար աշխարհործան բարբարոսութեան։

Զորս տարիներով անվերջանալի այդ սեւ օրերուն, երբ փամփուշտ ու թնդանօթ արեւն կը փախչէին անծայրածիր ցամաքներու, ծովերու եւ օդերու վրայ, լեռնակուտակ դիակներով, ոչինչ կրնար կասեցնել, Ազատութեան արձանէն մինչեւ Հռենոսի եւ անկէ ալ մինչեւ Վոլկայի ջուրերը, խելակորոյս մարդկութեան մը եղբայրասպան վազքը։ Լռած էին բոլոր անոնք, դիւանագէտ կամ դեսպան, փիլիսոփայ ու գիտուն որ, խաղաղութեան օրերուն, տիւ եւ գիշեր քաղաքակրթութիւն կամ մարդասիրութիւն կը քարոզէին։ Հագիւ երբեմն, տկար ձայն մը կը բարձրանար Հռոմի երկնքէն, բայց պապական աղաղակը շուտով կը ստանար իր պատասխանը երբ, Թաչելութեան պատկերներ իրենց կարգին կը խաչուէին քրիստոնեայ ռումբերով...։ Կռիւը կատաղութեան այնպիսի աստիճանի էր հասած ուր այլեւս երկրորդական կը դառնային հող եւ քարիւղ։ Ցամաքու մոլեգին արժանապատուութիւն մըն էր որ բոյն դրած էր ոսոխներու արիւնին մէջ։ «Պիտի կռուինք մինչեւ վերջին շունչը, վերջին մարդը՝ մինչեւ վերջնական յաղթանակ»։ Նոյն պատգամն էր որ օրն ի բուն կ'արձագանգէր մարտնչող պետութեանց բարձրագոյն դուռներէն, քանի կ'աւերակուէին գիւղեր ու քաղաքներ, քանի կը բզկտուէին մարդկային մարմիններ, կարծես հասարակ միջատներ, մօտալուտ խաղաղութեան մը յոյսի նշոյլը կրկնապէս փարատելով։

Եւ իբրեւ մխիթարանք ուռուցիկ երաշխիք մըն ալ կը կցուէր անոր։ «Վերջին պատերազմն է այս. յաղթանակէն վերջ յաւիտենական խաղաղութիւն»։ Երբ ի վերջոյ կը հասնէր այն օրը ուր, հսկաներէն մին ջախջախուելով կը տապալէր, միաձայն Դաշնակիցներու յաղթանակով, համաշխարհային ցնծութեան մէջ ծագող հրաշածին խաղաղութիւնը, շատ պարզ էր որ վերջնականապէս անխոցելի նկատուէր այլեւս, հասարակմահականացուներու կողմէ։

Իսկ այսօր, 1949 Սեպտ. 3ի սեմին, հինգ տարիներու նախճիրին յաջորդող մօտ հինգ տարիներու այս խաղաղութիւնը կրցա՞ւ գգետնել միանգամընդմիշտ 1939 Սեպտ. 3ի չարաշուք ուրուականը։

Դէպքերու մշուշին մէջէն, իմաստակութիւն պիտի ըլլար անշուշտ յայտնել բացարձակօրէն թէ Երրորդ Աշխարհամարտի մը պայթումը անխուսափելի է։ Բայց, տեսնելով միայն երէկի հզօր Դաշնակիցներու յարաճուն հակամարտութիւնը, նիւթական թէ վարդապետական, մարդ ըմբօրէն յուսահատութեան կը մատնուի։

Պատմութիւնը քանիցս ցոյց տուաւ նաեւ թէ ի՞նչ կ'արժեն դաշնագիրները, եթէ նոյնիսկ ստորագրուած ըլլան արքաներու ձեռքով եւ կամ գրուած ոսկէ մատեաններու մէջ։

Երեցս մարտիրոսացած եւ անիրաւուած ցեղի մը զաւակներս, մենք ամէնքէն լաւ գիտենք արժէքը դիւանագիտական ամպիոններէն արձակուած հաւաստիքներու եւ խոստումներուն։ Սեւրի դաշնագրին յիշատակը չէ թառամած դեռ։ Ինչպէս երէկ եւ այսօր ալ, մենք ցաւումով կը տեսնենք թէ քրիստոնեայ յաղթականներ ինչպէս կը զուրգուրան Վոսփորի գեղածիծաղ ափերուն անարժանաբար բազմած ցեղի մը վրայ որուն գործած հայաջինջ սպանդը սար ու երկինք սահմռկեցուց։

Իսկապէս ճշմարիտ արդարադատութիւնն է որ պիտի կրնայ միայն մշտնջենական դարձնել աշխարհի խաղաղութիւնը, ժողովուրդներու նուիրական իրաւունքներովը, հեռու քարիւղի հոտէն կամ երկաթի կշիռքէն։ Այդ պարագային է միայն որ հարիւր տարիներ, ոչ հրետանի եւ ոչ վառօդ պիտի չկրնան պղտորել մթնոլորտը։

ԳԵՂԱՄ ՏԷՐ ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ

Իտալական ճամակարի

ԿԱՐՏՈՆԷ ՐԻՎԻԷՐԱ (Իտալիա) — Կարտոնէ Րիվիէրայի մէջ վերադարձայ բնութիւնը։ Տարիներէ ի վեր կորսնցուցած էի զայն։ Հիմա, ան ինձ կը ներկայանար բոլորովին փոխուած, իմաստաւորուած ներքին կեանքով մը, որ տարօրինապէս կը ներդաշնակուէր իմ ներքին կեանքին հետ։ Լիճը նկարչական ճշգրտութիւն մը ստացեր էր։ Կը դիտէի զայն ծառախիտ բլուրներու բարձունքէն, երբ հովը կ'արթննար նոճիներուն մէջ, զանգահարելով առուակներն ու ակերը։ Ամէն ինչ գեղեցիկ էր շուրջս. լեռները ոսկիով ծածկուած, ափունքները մեխակագոյն, աղջիկները ճերմակ ինչպէս լուսաբացի ամպերէն թռչող շառայլները։

Ձախ կողքիս Կապրիէլէ տ'Աննունցիոյի «Vittoriale degli Italiani»ն կը գտնուէր, ճերմակ պատնէշով մը հրջապատուած։ Հոն էին բանաստեղծին զէնքի վեց ընկերներուն աճիւնները, քիչ հեռու՝ իր դամբանէն։ Հոն էր 1914 — 1918ի պատերազմին մէջ հերոսացած իտալացի անծանօթ զինուորին խորհրդանիշ սաղաւարտը։ Հոն էր դաշխուրանի մը մէջ պահուած Իտալիոյ սրբազան գետին, Փիաւէին ջուրը։ Հոն էին, վերջապէս, բանաստեղծին սաւառնակը որով հրջեցաւ Վիէննայի վրայ, եւ այն ինքնաշարժը, որուն վրայ ոտքն իր ապայակոյտով հասաւ Ֆիումէ, զայն բռնի գրաւելով, ի հեճուկս Համաձայնականներուն տնօրինութեան։

Հոն էր, մանաւանդ, բանաստեղծին ոգին։ Զիս կը հետաքրքրէր այս ոգին։ Ան զգալի էր նոճիներուն եւ ձիթենիներուն սօսաւիւններուն մէջ, լայնածաւալ երկնի վրայ, որուն խորքէն կ'անցնէին ամպերը, իրենց ուսերուն վրայ տանելով մեռնող արեւին արիւնոտ կիսագունտը։

Դէմ յանդիման այս յաւերժական ոգիին, որ կը յուզէր զիս, որ քաղաքական, ընկերային եւ մտաւոր չոգեպինդ հրջանի մը տեսլականը դարձաւ իտալացի ժողովուրդին՝ յանկարծ ինձ թըւեցաւ որ բարձունքները կը լեցուէին կենդանի սաղաւարտներով, որ երկինքը կ'ուռէր հիասքանչ այլափոխութեան մը մէջ, որ անջրպետը կ'արձագանգէր բանաստեղծին բարձրաթիւ երգերուն որոտովը։

Ու, յանկարծ յիշեցի տ'Աննունցիոն, 1937ին, Րիվա տի Կարտայի վրայ, կոնակը տուած լճին, երբ բոցաշունչ խօսքերով կ'ոգեկոչէր Ջեզարէ Պաթթիսթին, անոր անբասիր հայրենասիրութիւնն ու անոր նահատակութիւնը կախաղանին վրայ։ Սպայ բարեկամներու հետ ներկայ էի տօնակատարութեան, առաջին գծի վրայ։ Բանաստեղծին դէմքը արդէն խորտակուած էր, մարմինը ծռած դէպի առաջ, բայց, անոր ձայնը դեռ առոյգ էր եւ հոգեգրաւ, ինչպէս կ'ըլլայ դանդրահեր երիտասարդութիւնը։

Հանդիսութենէն վերջ սեղմուեցանք անոր չուրջ, աչքերը թրջած էին, ճակատը արեւոտ, նայուածքը անհուն հոգեղինութեամբ մը վերացած։ Սեղմեց մեր ձեռքը, յառաջանալով դէպի լիճ։ Մենք, սպաներս, անոր ետեւէն, կլանուած այն մեծ հովին մէջ՝ զոր անոր փոքր մարմինը կը յարուցանէր դանդաղօրէն կը դիմէինք դէպի լիճ։

ԱՐԱՄԱՅԻՍ ՍՐԱՊԵԱՆ

ՀԻՒԼԷՍԱԿԱՆ ՌՈՒՄԲԻ առաջին զոհը, Ճափոնի Հերոշիմա քաղաքը, 210 հազար — 240 հազար մեռեալ ունեցած է, համաձայն քաղաքապետութեան տեղեկագրին։ (Ռմբակոծութիւնը տեղի ունեցաւ 1945 Օգոստ. 6ին)։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

(Քաղուած Երեւանի մամուլէն)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԼՈՒՍԱՒՈՐՈՒԹԵԱՆ Նախարարութեան դասախօսութիւններու գրասենեակը վերջին երկու ամսուան ընթացքին սարքած է կարգ մը դասախօսութիւններ Հայաստանի զանազան շրջանները: Մեղրիի եւ Նոր Բայազիտի շրջանը խօսած են Փրոֆ. Աղաճանեան եւ Փրոֆ. Զաքարեան նիւթ ունենալով «Միչուրինի ուսումը եւ ոչխարներու նոր տեսակը»: Ներկայ գտնուած են 1200 կոլխոզնիկներ: Նոյնպէս Զանկի – Բազարի, Միկոեանի, Բասարգէչարի մէջ Փրոֆ. Սվաճեան խօսած է գիտական «Բավլովի ծննդեան հարիւրամեակի առթիւ: Այս շրջաններուն մէջ, բացուած են աւելի քան 300 գրադարաններ, ուր կարելի է գտնել Լենինի ու Ստալինի երկերը, ինչպէս եւ Րաֆֆիի, Աբովեանի, Յովհ. Թումանեանի եւ այլ գրողներու գիրքերը:

ԵՐԵՒԱՆԻ ՍՏԱԼԻՆԵԱՆ պողոտայի վրայ կառուցուած է երեք յարկանի քարաշէն շէնք մը, ուր կը բնակին հայրենադարձ մտաւորականները, ինչպէս Ռաֆայէլ Շիշմանեան, Պօղոս Սվաճեան, Առաքէլ Պատրիկ եւ ուրիշներ:

ՄԻԱՍՆԻԿԵԱՆ գրադարանին մէջ բացուած է ծովակալ Իսահակեանի 55ամեակի նուիրուած ցուցահանդէս մը: Ցուցադրուած են ծովակալի կեանքէն դրուագներ եւ գիտական գիրքերէն ռուսերէն եւ հայերէն լեզուներով, ինչպէս եւ «Հայ ծովայինները Հայրենական Պատերազմում» հատորը:

ԵՐԵՒԱՆԻ ԿԱՅԱՐԱՆԷՆ ամէն օր միւս եղբայրական հանրապետութիւնները, մինչեւ հեռաւոր Արխանկելսք կը ղրկուին մօտ 450 տեսակ ապրանքներ, ինչպէս ելեկտրական գործիքներ, ժամացոյցներ, հիւսուածեղէն, քիմիական նիւթեր, մետաքսեղէն եւ պզտիկներու համար խաղալիքներ եւայլն: Բոլոր այս ապրանքներուն վրայ գրուած են հայերէն լեզուով «Երեւան» եւ գործարանին անունը:

« ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ » պաշտօնաթերթը կը պահանջէ թարմ վիճակի մէջ մատակարարել բանջարեղէնը, մրգեղէնը եւ լիակատար մաքրութեամբ: Այս առթիւ կը գրէ, բացուած են նոր խանութներ ու ամառնային ճաշարաններ, ընդարձակուած է շրջիկ առեւտուրը: Շատ մը խանութներ, ճաշարաններ ու պահեստներ ունին յարմարութիւններ մթերքները թարմ վիճակի մէջ պահելու: Քաղաքներուն եւ գիւղերուն մէջ պէտք է տարածել շրջիկ առեւտուրը: Քաղաքներու իւրաքանչիւր փողոցի մէջ պէտք է ունենալ բանջարեղէնի եւ մրգեղէնի խանութ: Որոշ խանութներու մէջ սննդամթերքը թափուած է խանութին մէջ, առանց ծածկոցի, ուրիշ խանութի մը մէջ փոշին նստած է երշիկի, մրգեղէնի վրայ, եւն.:

ԿԻՆՕ ԹԱՏՐՈՆՆԵՐՈՒ (սինէմա) թիւն աւելցնելու համար քանի մը նոր շէնքեր պիտի շինուին Երեւանի մէջ: «Միկոեան» պողոտայի վրայ կը շինուի սինէմա մը եւ շուտով Սթալինեան պողոտայի վրայ եւս պիտի կառուցուի Կինօ Նաիրիի նոր շէնքը:

ԳԵՐՄԱՆ ՀԱՄԱՑՆԱՎԱՐ Էռնստ Թիլմանի յիշատակին ցուցահանդէս մը սարքուած է Երեւանի «Միասնիկեան» հանրային գրադարանին մէջ, նուիրուած անոր կեանքին եւ գործին: Ցուցադրուած են իր ճառերը, յօդուածները եւ ուրիշ գործեր:

ՌՈՒՍ գրագէտ Ռադիշչեւի ծննդեան 200ամեակի առթիւ, Հայաստանի բարձրագոյն ուսումնական հաստատութեանց մէջ (ԲՈՒՀ) պիտի կազմակերպուին շարք մը դասախօսութիւններ: Այս առթիւ վերլուծումներ պիտի կատարուին Ռադիշչեւի՝ « Ճանապարհորդութիւն Պետերբուրգից դէպի Մոսկուա» գրքի եւ «Ազատութիւն» ներբողի մասին:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

ՆԻՍ.— Մենք ալ խանդավառութեամբ տօնեցինք Ճանասորի հերոսամարտին 52րդ տարեդարձը, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նիսի «Գէորգ Չաւուշ» խումբին:

Օգոստոս 21ի կիրակին, բացի անձնական ինքնաշարժներով եկողներէ, երկու օթօքարներ՝ բերնէ բերան լեցուն, ընկեր Գարեգին Գէորգեանի ագարակը կը փոխադրէին մեր բարեկամները:

Կէս օրէ վերջ ժամը 3ին հաւաքականութիւնը կը համախմբուի թզենիներուն շուքին տակ, որոնց ճիւղերը կը ոգային հասած թուզերու ծանրութենէն: Ուղղաձիգ կը ծածանէր տարագիր եռագոյնը:

Օրուան նախագահը, ընկեր Ալ. Փանոսեան, ոգեկոչելով Ճանասորի զոհերուն յիշատակը, ըսաւ, « Ճանասորի արշաւանքը իրաւ անկիւնադարձ մը եղաւ մեր ժողովուրդին համար: Այդ 300 կտրիճները ցոյց տուին թէ մենք ալ Ազգ ենք եւ գիտենք պատժել մեր թշնամիները: Այսօր – ուան Խորհրդային Հայաստանը պտուղն է հերոսներու քաջագործութեանց եւ մանաւանդ Հ.Յ.Դ. զոհաբերութեան »:

« Կարկուտ տեղաց » խմբերգէն վերջ, փոքրիկն Սալբի Գէորգեան արտասանեց Կէօթէի՝ « Կարմիր վարդը», «Ծաղիկ լեռնային»ը եւ «Հայրենի գարունը»: Այս հինգ տարեկան աղջնակը, որ ոչ «հայկ. դպրոց, ոչ ալ հայկական շրջանակ տեսած է այդ լերան գլուխը, այնքան մաքուր հայերէն եւ արտասանութիւն ունի որ զարմանք պատճառեց բոլորին: Իր մեծ քոյրը, Օր. Նիլտա նոյնքան յաջող էր Զարենցի « Ես իմ անուշ Հայաստանին» արտասանութեան եւ ուրիշ երգերու մէջ: Կը նշանակէ թէ երբ ծնողները ուզեն, շատ բան կարելի ընել: Ուրիշ բազմաթիւ երգերէ ու արտասանութիւններէ վերջ, ձայնը տրուեցաւ ընկեր Աստուր Քէօսէեանի, որ խօսեցաւ գեղեցիկ ճառ մը:

Ընկերը պարզեց յեղափոխութեան կատարած դերը եւ մեր անդրանիկ սերունդին զոհաբերութեանց ոգին, ինչպէս եւ հայ կնոջ հայրենասիրութիւնն ու քաջութիւնը: Յետոյ ձաղկեց կեղծ հայրենասէրներն ու «յառաջդիմականները»:

Բանախօսութենէն վերջ աճուրդի դրուեցաւ ափսէ մը թերթանուշ, որմէ գոյացաւ մօտ 11000 Ֆրանք: խումբ մը ընկերներ եւ ընկերուհիներ՝ Ալֆորվիլէն, գլխաւորութեամբ Տիկին Մուրատեանի, իրենց երգերով եւ արտասանութիւններով ճոխացուցին գեղարուեստական բաժինը:

Ընկեր Գեղամ Խօսրովեանի երգերէն եւ ընկ. Գ. Գէորգեանի արտասանութենէն, (Հայ. Հերոսները) վերջ, Նիսի Գէորգ Չաւուշ խումբի կողմէ խօսեցաւ ընկեր Շահան Ջօտեան: Նախ շնորհակալութիւն յայտնեց ներկաներուն, գեղարուեստական բաժնին մասնակցողներուն եւ ընկեր Գարեգինին որ ամէն տարի սիրայօժար կը տրամադրէ իր ագարակը: Յետոյ անդրադառնալով մեր կուսակցութեան դէմ բացուած խաչակրութեան, ըսաւ.— « Ես պիտի չուզէի որ մեր ղեկավար ընկերները, մեր վերին մարմինները եւ մեր մամուլը գիջանէին պատասխանել մեր անարժան հակառակորդներուն: Անոնք կը հայհոյէին երէկ, կը հայհոյեն այսօր եւ պիտի հայհոյեն վաղը: Բայց հայ ժողովուրդը այլեւս կը ճանչնայ զանոնք: Արհաւիրքի բովէն անցնող մեր սերունդը չէ որ գլուխ պիտի ծռէ խլրդային Քաջ Նազարներու եւ գոյնզգոյն բռնաւորներու, դիմակաւորներու առջեւ »:

Կերուխումը տեւեց մինչեւ իրիկուն: Յետոյ կրկին երգ պար, նուագ, եւ ուշ ատեն հասանք տուն, յոգնած բայց գոհունակ: Շ. Սեւան

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՏԽՐՈՒՆԻ.— Նիւարքի (Ն. Ճ.) (Հիւսիս. Ամերիկա) մէջ մեռած է ընկեր Ռստանիկ Պուրնութեան: Ծնած էր Վան, Այգեստան: Վարագայ Վանքի Խրիմեան սաներու վարժարանը աւարտելէ վերջ, կը դառնայ գաւառական ուսուցիչ: Ամերիկայի մէջ տարիներով եղած է տեղական կոմիտէին ատենապետ:

ԳԱՀԻՐԷԻ « Արարատ » Հայ Մարմնակրթական Միութեան անդամներէն Նուպար Եսայեան, Գահիրէ – Աղեքսանդրիա անապատային ճամբուն վրայ, մասնակցած է Եգիպտացի հեծելանուորդներու ախոյենական մրցումներուն եւ շահած Եգիպտոսի ախոյենութիւնը, առաջին հանդիսանալով բազմաթիւ տեղացի եւ օտար մարզիկներու մէջ:

ԻԶՄԻՐԻ մէջ մրցում կատարած են քաղաքին եւ Կալաթասարայի կռփամարտիկները: Սուրէն Գասպարեան (64 քիլօ) իր զօրաւոր հակառակորդը՝ Իզմիրի ախոյեան Սուպհին (80 քիլօ), Բ. շրջանին զգետնելով փայլուն յաղթանակ մը շահած է:

ՀԱԼԷՊԻ Հ. Մ. Ը. Մ.ի անդամ Լեւոն Համեաեան շահած է«Սուրիոյ ամէնէն գեղեցիկմարմինը» տիտղոսը: Իսկ Ամերիկացիներու եւ Եւրոպացիներու կողմէ կը կոչուի « Արեւելքի ամէնէն զարգացած մարմինը»: Անոր հասակն է 1 մեթր 70: Ծանրութիւն 78 քիլօ, ուսեր 134 սմ., վիզ 41 սմ., կուրծք ուռած վիճակի մէջ 124 սմ., կուրծք արտաշնչումի պարագային 118 սմ., բազուկ 41, նախաբազուկ 35, մէջք 75, սրունք 60, բումբ 39: Տարիքն է 27, «համաշխարհային մարզական Ֆէտէրասիոնէն իրաւունք ստացած ըլլալով փրոֆէսէօր տիտղոսը կրելու, ինչպէս եւ մարմնակրթանքը դասաւանդելու, ներկայիս կը մարզէ 12 Հ. Մ. Ը. Մ.ականներ: Քանատա հրաւիրուած է, մասնակցելու համար «Ամէնէն գեղեցիկ մարմինը» տիտղոսին մրցումին:

«ՑԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ

ԱՆԻԻՆ ԾԱԽՈՒԵՑԱԻ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ, 1034 — 1064)

Բ. ՄԱՍ

ԱՆԻԻ ԿՈՐԾԱՆՈՒՄԸ

Է.

ՀԱՅՐ ԵՒ ՈՐԴԻ

— Դաւիթ, եղբայրդ ուշացաւ. լուր մըն ալ չղրկեց որ իմանայինք, թէ գործերը ի՞նչ վիճակի մէջ են. ըսաւ Հաբէլ իշխան իր զաւկին:

— Այս սովկալի ձմեռ եղանակով դիւրին չէ լուր մը ղրկել, հայր պատասխանեց Դաւիթ: Բայց Հարպիկը ուր որ է՝ մէջտեղ կ'ելլէ, ճամբաները բացուած են:

— Այո, կը հաւատամ որ մէջտեղ կ'ելլէ, թշնամիի ձեռք չիյնար ան, բայց գիս անհանգիստ ընողը Վեստ Սարգիսն է, արդեօք ինչ ելք ունեցաւ իր դաւադրութիւնը:

Թլպաղտոյ բերդին Թորոսիկ իշխանն ալ իրեն հետ միացած է, եւ կ'ուզեն երկուքը միասին փճացնել մեր բերդերը:

— Այո, հայր, դեռ քանի մը օր առաջ Թորոսիկ իր գունդով դուրս եկաւ Թլպաղտոյ բերդէն:

— Արդեօ՞ք ուր գնաց:

— Կ'ըսեն, թէ գնաց միանալու Յունաց բանակին հետ: Յոյները նորէն մէջտեղ ելեր են եւ ամէն կողմ կ'աւերեն:

— Վայ անիծեալ դաւաճան, պոռթկաց Հաբէլ զայրութեամբ, եւ կարճ լռութենէ մը վերջ շարունակեց.

— Դաւիթ, բերդերը ամրացնել տուր եւ կռուող ուժերը կարգի դիր: Թորոսիկ իշխանը ամէնէն առաջ մեր վրայ կը յարձակի, իսկ մենք պիտի չկրնանք դիմադրել, որովհետեւ պէտք եղածին չափ մարդ չունինք: Ախ, եթէ ղրկած գունդս Հարպիկի հետ միասին ետ դառնար, այն ատեն բնաւ վախչէի ունենար. Թորոսիկ իշխանը կրնար ամբողջ յունական բանակը հետը բերել:

— Բայց հայր, նայեցէք, հորիզոնին վրայ փոշիի ամպեր կ'երեւան, ըսաւ Դաւիթ մատով հեռաւոր հորիզոնը ցոյց տալով:

Եւ իրաւ, հեռուն կ'երեւային փոշիի ամպեր եւ փայլուն կէտեր:

— Ահա կուգան, զաւակս, վերջապէս Հաբէլ գործ պիտի ունենայ անոնց հետ, ըսաւ ծերունի իշխանը հեգնօրէն եւ չեշտակի նայեցաւ հեռուն երեւցող կէտին:

Փոշիի ամպերուն մէջէն կ'երեւային ձիաւոր զօրքերու սաղաւարտները, եւ անոնց զէնքերը կը շողային արեւի ճառագայթներուն տակ:

— Արդեօք Հարպիկն է որ կուգայ, հարցուց Կոստանդին երկիւղածութեամբ հօրը մօտենալով:

— Ոչ, զաւակս, Յունաց բանակն է որ մեր վրայ կուգայ կռուելու: Մենք պէտք է կռուինք թէ դաւաճանին եւ թէ Յունաց զօրքին դէմ:

— Գուշակութիւնս կատարուեցաւ. Թորոսիկ առաջին հարուածը մեզի կ'ուղղէ, ըսաւ Հաբէլ եւ յետոյ միջակ զաւկին դառնալով՝ աւելցուց.

— Զաւակս, զէնքերս ու զրահս ինծի տուր, եւ հրամայէ փողը հնչեցնել, թող իմանան որ Հաբէլի երակներուն մէջ վախկոտի արիւն չի հոսիր, մինչեւ իսկ եթէ հսկայ գունդ մը գայ իր դէմ:

— Հայրիկ, գիս ալ տար կռուելու. ես ալ կը փափաքիմ թշնամիի քանի մը գլուխ թռցնել:

Հաբէլ մօտեցաւ:

— Ոչ, զաւակս, դուն դեռ անփորձ ես եւ տղայ:

— Հայրիկ, միթէ ես չէի որ արծիւը օդին մէջէն վար գլորեցի:

— Ապրիս, որդիս, ես գիտեմ որ քաջ ես դուն. քեզի իրաւունք կուտամ աշտարակէն կռուելու, իսկ ինծի հետ միասին, թող չեմ տար, ըսաւ Հաբէլ իշխանը եւ հեռացաւ:

Կոստանդին, դժգոհ, կը նայէր հօրը ետեւէն: Յետոյ աշտարակ բարձրանալով տեսաւ որ Յունաց բանակը հետզհետէ կը մօտենար իրենց բերդին:

Ցանկարծ լսուեցաւ փողերուն ձայնը թէ բերդին ներսէն եւ թէ դուրսէն: Կոստանդինի մարմինը սարսռաց, առանց անսալու հօրը, տուն գնաց, հագաւ զրահը եւ կապեց զէնքերը:

ԲԱԳՐԱՏ ԱՅՎԱԶԵԱՆ-Ց

(55)

Սթալին մէջտ կը գտնէ

«ՎԱԽԿՈՏ» ԿՈՉՈՒԱԾ ԹԻԹՕՆ

Սթալին երեքշաբթի օր նոր եւ աւելի բուռն ծանուցագիր մը ուղղեց Եուկոսլաւիոյ կառավարութեան, վարկաբեկելու համար Թիթօն եւ իր գործակիցները: Ծանուցագիրը այս անգամ ալ կը պատմէ թէ Եուկոսլաւիա կորսնցուց Քարինթիան, իբրեւ հետեւանք Թիթոյի «վախկոտութեան եւ դաւաճանութեան»: Իր յայտարարութեան համաձայն, Թիթօ իր պահանջներէն հրաժարեցաւ «գաղտնի համաձայնութեամբ մը բրիտանական կառավարութեան հետ», գործելով «իբրեւ թըշնամի մը Խ. Միութեան, հաճելի դառնալու համար աշխարհակալ յարձակողական շրջանակներու»: Այս պայմաններուն մէջ, «Խ. Միութիւնը այլեւս չէր կրնար պաշտպանել Եուկոսլաւիոյ պահանջները», (Աւստրիայէն):

Ծանուցագիրը, որ շատ երկար է, յետոյ կը բացատրէ թէ Խ. Միութիւնը պաշտպանած էր Աւստրիոյ անկախութիւնը, ընդդէմ բրիտանական ծրագրի մը որ կը տրամադրէր Աւստրիան, Հունգարիան եւ հարաւային Գերմանիոյ մէկ մասը միացնել եւ կազմել Դանուբեան միապետութիւն մը: «Բայց այս չի նշանակեր թէ Խ. Միութիւնը կ'երաշխաւորէր Աւստրիոյ սահմանները: Եուկոսլաւիոյ կառավարութեան մէկ յերիւրանքը, սուտն է այդ: Բոլորովին տարբեր բաներ են պետութեան մը ամբողջութիւնը եւ անոր սահմաններուն հաստատուն վիճակը: Մարքսի վարդապետութեան յետին մնացորդները կորսնցնողները միայն կրնան իրարու հետ շփոթել այս երկու պարագաները»:

Դեռ ի՜նչ «շնորհալի» բացատրութիւններ, Մոսկուայի ծանուցագրին մէջ.— «Այս ծանուցագիրը գրկուած չէ համոզելու համար Եուկոսլաւ կառավարութիւնը որ շատոնց սեփական համոզում չունի եւ կը գործէ միայն իր արեւմտեան վարպետներուն հրահանգներով, այլ գրկուած է օգնելու համար եուկոսլաւ ժողովուրդին որ տեսնէ իր ներկայ կառավարութեան դէմքը, առանց դիմակի: Չէինք կարծեր որ Եուկոսլաւիոյ կառավարութիւնը կրնայ այսքան ստորնանալ, այնքան ցած եւ անարգ մտածումներ ունենալու համար Խ. Միութեան մասին: Սուտ է Եուկոսլաւիոյ կառավարութեան յայտարարութեանց իւրաքանչիւր բառը», եւայլն:

★ Նոր տեղեկութեանց համաձայն, ռուսական երկու զրահապատ զօրաբաժիններ կը համախմբուին, Եուկոսլաւիոյ եւ Ռումանիոյ սահմանագլուխին վրայ, Թմշվարի շուրջը: Ուրիշ զինուորական շարժումներ ալ կը կատարուին, ճնշելու համար Պելկրատի վրայ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՃԻՊՈՒԹԻԻ մէջ կռիւ մը ծագած ըլլալով տեղացիներուն միջեւ, 38 հոգի սպաննուեցան, 154 հոգի վիրաւորուեցան:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԱՆՏԱՌԱՅԻՆ ՀՐԴԵՀՆԵՐՈՒՆ հեղինակները Ամերիկացիներն են, կը գրէ ռմն Շախմականով, Մոսկուայի կառավարական պաշտօնաթերթին՝ «Իզվեստիայ»ի մէջ: Իր բացատրութեամբ, այս հրդեհներն ալ մաս կը կազմեն Եւրոպայի «մարշալականացման».— Կառավարութիւնը մէկ միլիառ ֆրանք յատկացուց, նոր ծառեր տնկելու համար Ժիռոնտի հրակէզ անտառներուն մէջ:

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ՎՐԹԱՆԷՍ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ եւ զաւակին, ինչպէս նաեւ քրոջը Տէր եւ Տիկ. Յակոբ Խորասանճեանի փափաքին համաձայն, յառաջիկայ կիրակի 4 Սեպտ. Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ իրենց շատ սիրելի մօր՝ ՏԻԿԻՆ ՓԵՐՈՒԶ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ մահուան երրորդ տարելիցին եւ իրենց յոյժ սիրելի մօրաքրոջ Օր. ՎԵՐԳԻՆ ԷՔՍԷՐՃԵԱՆԻ մահուան առաջին տարելիցին առթիւ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի: Կը խնդրուի իրենց յիշատակը յարգող ազգականներէ եւ բարեկամներէ ներկայ ըլլալ սոյն տխուր արարողութեան:

ՀԱՅ ՄԱՐԶԱԿԱՆ

U. S. A. Փարիզի Մարզական Միութիւնը կը վերսկսի իր մարզական խաղերը այս կիրակի իր դաշտին վրայ Stade Olier, 11 rue d'Arcueil, Montrouge: Բոլոր անդամներէն կը խնդրուի ներկայանալ իրենց նկարներով: Նոր անդամներու արձանագրութիւնը կը սկսի նոյն օրը:

Գնդախաղի մրցում Stade Elisabeth, Porte d'Orléens ժամը 12.30ին U. S. A.ի Junior խումբը U. S. Montrougeի խումբին դէմ: Ժամը 15ին U. S A.ի Ա. խումբը U. S. Montrougeի պահեստի խումբին դէմ:

Կը խնդրուի բոլոր բարեկամներէն եւ հետաքրքրուողներէն ներկայ գտնուիլ քաջալերելու համար:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Սեպտեմբերի ընթացքին հետզհետէ պիտի դադրեցնենք բոլոր պարտական բաժանորդներուն թերթերը առանց նախապէս ազդարարելու:

Ուրեմն յառաջիկային թիւրիմացութեանց տեղի չտալու եւ դժուարութիւններ չստեղծելու համար կը խնդրենք իրենց պարտքը վճարել հետեւեալ հասցէներուն.—

ՔԱՂԱՔԸ.— Ընկեր Ա. Գետիկեանին, ընկեր Ա. Քէօսէեանին կամ Գ. Ծերիկեանին:

Ս. ԺԵՐՈՄ.— Ընկեր Գ. Կոփոյեանին:

ՊՈՄՈՆ.— Ընկեր Թէլեանին կամ Յ. Տէօքմէճեանին:

ՍԷՆ ԼՈՒ.— Ընկեր Միլոեանին:

Գ. OSSO.— Ընկեր Արմաղանեանին:

Ս. ԱՆՆ.— Ընկեր Քրալեանին:

Ս. ՄԱՐԿՐԻԹ.— Ընկեր Միւճէրէթեանին եւ կամ ղրկել վարչութեանս, մեր chèque – postalին, Paris 1678 — 63:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՔԱԼԻՖՈՐՆԻՈՅ Կըրեստոն քաղաքէն Խարբերդի Քայլա գիւղացի Մելքոն Նաճարեանի փնտռած եղբօր որդւոյն Յարութիւն Նաճարեանի հասցէն է 15 rue Edouard Lastél Auch (Gers) France:

ՖՐ. Կ. ԽԱՉԻ ՏԷՍԻՆԻ ազգ. դպրոցին վերաբացումը, Սեպտ. 1ին:

Արձանագրութիւնները տեղի կ'ունենան Հ. Յ. Դ. Տան մէջ՝ ուսուցիչ Գ. Փափազեանի միջոցաւ, ամէն օր կէսօրէ վերջ ժամը 4—8:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱԶՄՈՒՐՄԱՆ ԿԱՅԱՆԻՆ

Փարիզի խումբը կը վերադառնայ ուրբաթ առտու (Սեպտ. 2), ժամը 8.40ին:

ՁԵԿՈՅՑ ՎԱԼԱՆՍԻ ԱԶԳ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՎԱԼԱՆՍ.— Վալանսի եւ շրջանի հայ ազգ. միութեան, յառաջիկայ ընտրութեան համար անդամատուրքի գրութիւնը հաստատուած է, անոնք որ կ'ուզեն ընտրել եւ ընտրուիլ, թող բարի ըլլան ներկայանալ եւ ստանալ իրենց անդամատետրերը, մինչեւ Հոկտեմբեր 31, հետեւեալ հասցէներուն,— Գ. Գ. Շ. Հացագործեանի, Bld. Vauban, Յ. Կարապետեանի 18-rue Bouffier, տարեկան վըճարելով 120 ֆրանք: Իսկ Օպնայ – Մոնթէլիմարի, Ռոմանի հայրենակիցներու պիտի ներկայանան վարչութեանս նախագահ Յ. Տէր Սարգիսեան եւ քարտուղար Յ. Կարապետեան:

Ի դիմաց Ազգ. Միութեան եւ հոգաբարձութեան, քարտուղար Յ. Կարապետեան, նախագահ Տէր Սարգսեան:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ, մինչեւ Օգոստ. 20

Շնորհակալութեամբ ստացած ենք հետեւեալ գումարները.—

Ս. ԷԹԻԷՆ Մ. Աբր., Գ. Համ., Փիլ., Ա. ԹԱԼՕՏԻԷ Գոլ., Ս. ԷԹԻԷՆ Համ. Ե., Մարգ. 1500ական ֆրանք, ԱՌՆՈՒՎԻԼ Նազ., ՓԱՐԻԶ (19) Սար. 800ական, ՄԱՐՍԷՅ Օհան. 1600, ԱՆԻԷԹ Գալ., Մ. Աւետ. 1500ական, ՎԱՆՎ Մարթ. 800, ԼԻՈՆ Աղաճ. 1500, Նար. 150, ԳԻԱՆՔՈՒՐ Պէր. 1500, Ներ. 6 հարիւր, ԱՆԿԷՆ Վարդ., ՄԱՐՍԷՅԼ Աւոտ. 1500ական, ՓԱՆԺ Տան. 400, ՓԱՐԻԶ (13) Ալիխ. 1500, ՎԻՆԻԷՕՅ Քոթ. 1800, ՄԱՐՍԷՅԼ Ման. հազար, Արծ. հազար, ՍԱԼԵՆ ՏԸ ԺԻՐՈՆՏ Գուլ 1600, ԼԻՈՆ Անա. 800, ՍԷՆ ԼՈՒ Գործ. Յուլիսը, ՔԱՇԱՆ Մխճ. 1500:

Le Gérant : A. NERCESSIAN

Imprimerie DER AGOPIAN, 17, Rue Dameame – (13e)

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՏԷՍԻՆԻ Հ. Յ. Դ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ, այս շաբաթ իրիկուն ժամը ճիշդ 8ին:

Մեծ դաշտահանդէս

Տարօն – Տուրուբերանի Վարդավառեան անմահ հերոսներու յիշատակին:

Լա Սիոթա 4 Սեպտ. կիրակի ժամը 2ին քաղաքին հանրային պարտէզին մէջ (Jardin Public):

Կազմակերպուած տեղւոյն մասնաճիւղին կողմէ, նախագահութեամբ հայրենակից ԳԱՍՊԱՐԵԱՆի, կը բանախօսէ հայրենակից ԳԱՍՊԱՐ ՇԷԽԻԿԵԱՆ (Մարսէյլէն): Գեղ. բաժին, զուարճութիւն մը Գեղամ Պօղոսեանէ, ընտիր պիւֆէ մատչելի գինով:

Միխիայն մէկ ներկայացում

Թատրոն Սառա Պեռնարի մէջ, Սեպտեմբեր 18ին կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը ճիշդ 15ին:

Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆ պիտի բեմադրէ Լ. ՇԱՆԹԻ

ՕՇԻՆ - ՊԱՅԼԸ

Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ երկրորդ տարեշրջանը կը սկսի յառաջիկայ 3 Հոկտ. երկուշաբթի օրը: Աշակերտուհիներու արձանագրութեան համար դիմել վարժարան, 1, Bd du Nord, Le Raincy, ամէն առաւօտ մինչեւ կէս օր, բացի շաբաթ եւ կիրակի օրերէ:

ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի տեսչութիւնը կը ծանուցանէ թէ վարժարանին 1949—1950 դպրոցական տարեշրջանի մուտքի օրը սահմանուած է Հոկտեմբեր 2ի կիրակին:

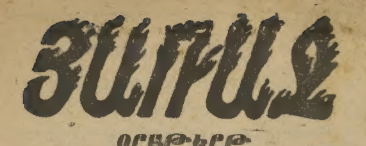
Մի քանի տրամադրելի տեղերու համար դիմել տեսչութեան, հինգշաբթի, շաբաթ եւ կիրակի օրերը ժամը 14—19, եւ կամ ժամադրութեամբ: Հեռախօս Obs. 18 - 28:

ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ ԱԿՈՒՄԲ ՄԱՐՍԷՅԼ

Ակումբին Շահրիկեան գրադարանը բաց է հասարակութեան համար Օգոստոս 28էն սկսեալ ամէն կիրակի ժամը 10էն 12: Իսկ հինգշաբթի օրերը երեկոյեան ժամը 7 — 9, ամսական կամ շաբաթական վճարումներով (100 եւ 30 ֆրանք):

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ:

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ.— Գ. Գ. Նուրհան եւ Լեւոն Փափազեաններ 1000 ֆրանք կը նուիրեն Փարիզի աղքատախնամին փոխան ծաղկեպսակի, Գ. ՊԵՏՐՈՍ ՔԻՐԼԵԱՆի մահուան առթիւ: Ստանալ «Յառաջ»էն:

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH - Fondé en 1925 - R. C. S. 376.386

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13)

Վեցամսեայ 800 ֆր․, Արտ․ 10 տոլ․ կամ 3 անգլ․

Tél. GOB. 15-70 Գին 6 ֆր․ C.C.P.Paris 1678-63

Vendredi 2 Septembre 1949 Ուրբաթ 2 ՍԵՊՏԵՄ․

21րդ ՏԱՐԻ — 21 Année No. 5938–Նոր շրջան թիւ 1349 Խմբագիր՝ Շ․ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԱՄԷՆ ԲԱՆԷ ԱՌԱՋ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Միջին Արեւելքէն պատանի մը, որ այժմ կ'ուսանի Լիոնի մէջ, պարտք սեպած էր իր տեսակէտները յայտնել նոր սերունդի փրկութեան մասին, չորս յօդուածներով։ (Տես Ցառաջ, Օգոստոս 21, 23, 24 եւ 25)։

Հասուն գաղափարներ եւ մանաւանդ եփուն լեզու մը, որ կրնայ տիպար ծառայել շատ մը յօդուածագիրներու։ (Ամէնէն առաջ այն թեթեւամիտներուն որոնք չեն գիտեր թէ ինչպէս այսօրուան զարգացման, բարձրութեան հասաւ արդի աշխարհաբարը)։

Ծորապէս ըմբռնելով այս ափերուն վրայ ծընած մանչերու եւ աղջիկներու տառապանքը, երիտասարդ ուսանողը համեստօրէն կը բանաձեւէ կարգ մը առաջարկներ։ Ինք յաւակնութիւնը չունի նոր կարծիքներ յայտնած ըլլալու։ Բայց իր թելադրութիւնները տողորուած են պայծառ հաւատքով մը։

Մաղելով իր վերլուծումները, կ'ունենանք հետեւեալ եզրակացութիւնը․—

1.— Միացեալ ուժերով շարունակել այն ձեռնարկները որոնք հաստատուած են զանազան հաստատութեանց կողմէ, նոր սերունդին փրկութեան համար․ (դասընթացքներ Կապոյտ Խաչի, Նոր Սերունդի եւ ուրիշ կազմակերպութեանց)։

2.— «Ունենալ ազգային ուժեղ դաստիարակութեամբ օժտուած երիտասարդ գործիչներ, որոնք ամէնէն աւելի նոր սերունդով զբաղած ըլլան»։ Գիտնան անոնց չափ եւ աւելի տեղական լեզուն, բայց ցոյց տան որ՝ հակառակ ատոր հայերէն կը խօսին»։

3.— Աւելի ցայտուն եղանակով մը պարզել, նոր սերունդին առջեւ, հայկական արժէքները։ «Անհրաժեշտ է որ խորապէս ուսումնասիրած ըլլանք մեր ժողովուրդին անժխտելի մեծութիւնները», որպէսզի նոր սերունդը կարենայ զանոնք բաղդատել իր սիրած եւրոպական արժէքներուն հետ եւ հպարտանալ։

4.— Նոր սերունդին տրամադրել օտար հեղինակներու հրատարակութիւնները հայկական պատմութեան եւ մշակոյթի մասին (Ժաք Մորկան, Կրուսէ, Նանսէն, Վերֆէլ եւն․)։ Ազգային հպարտութիւնը զօրացնելու լաւագոյն եղանակը՝ մանաւորապէս անոնց համար որ լաւ չեն գիտեր մայրենի լեզուն։

5.— Զարկ տալ բարձրագոյն կրթութեան։

6.— Ուսանողներու փոխանակութիւն մեր գաղութին եւ Սուրիա–Լիբանանի միջեւ։ (Լ․ Շանթ ալ այս առաջարկը ներկայացուցած էր Ամերիկայի մէջ, դասախօսութեան մը ընթացքին)։

Անոնք որ վարժուած են իրենց տունին կամ խանութին պատուհանէն դիտելու հայկական կեանքին ելեւէջները, անշուշտ հեղինակաւոր կարծիքներ պիտի յայտնեն անմիջապէս։

Պիտի քրթմնջեն թէ իրագործելի բաներ չեն այս թելադրութիւնները։ Եւ պիտի քաշուին իրենց պատեանին մէջ, «երազատեսներուն» ձգելով մնացեալը։

Եթէ բոլորն ալ այդպէս մտածէին, շատոնց անապատի մը վերածուած, առ նուազն ցամքած կ'ըլլար մեր հանրային կեանքը։

Բարեբախտաբար բանդէտներուն, թերահաւատներուն, դասալիքներուն դիմաց ունինք բազմութիւն մը հաւատաւոր եւ խանդավառ նուիրեալներու, որոնք վարժուած են ժայռեր ճեղքելու։

Մենք ալ գիտենք որ կարելի չէ ամէն խելացի մտածում խօսքէն գործի վերածել մէկ օրէն միւսը։ Մանաւանդ օտարութեան վարդերուն եւ փուշերուն մէջ։

Բայց, եթէ ցանկալին կը խուսափի, ձեռք ձեռքի տանք, հետապնդելու համար կարելին։

Ուրեմն, ամէն բանէ առաջ հաւատք եւ աշխատանք։ Եռանդ եւ ճիգ, մինչեւ այն գիտակցութեամբ թէ մեր ձեռքն է փրկել կամ կորսնցնել ցիրուցան համրանքները։

Ահաւասիկ լայն ասպարէզ՝ այն երիտասարդութեան համար որ արդէն «շրջանաւարտ» կը համարուի, շնորհիւ մինչեւ հիմա թափուած ճիգերուն։

Ինչո՞ւ սպասել զանազան խնամակալութեանց, երբ կ'ըմբռնեն տագնապին խորութիւնը եւ երիտասարդութեան կոչումը։

Ինչո՞ւ այն տպաւորութիւնը ձգել թէ նորերն ալ յոգնած են, դեռ ճամբայ չելած։ Շ․

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԵՂԱՆԱԿՆ Է

Հանդէսներու եղանակը կը մօտենայ։ Շուտով կ'ունենանք իրար հրմշտկող թուականներ, մերթ երաժշտական, թատերական ներկայացումներ, յետոյ շարքը « տարեկան » հաւութարեր ձեռնարկներու»։ Մանաւանդ չքե՜ղ պարահանդէսներու, Փարիզի ամէնէն դեղեցիկ եւ սուղ սրահներուն մէջ։

Ասոնց ամէնէն ապերախտը թատերականն է կարծեմ, իսկ երաժշտականն ալ, մանաւանդ գործիականը, անհատուցելի է հայ հասարակութեան։ Երգը սրտին կը խօսի, կ'երթան լսելու, բայց դաշնակը կամ ջութակը, նոյնիսկ նուագախումբը «խաթեր համար» կը հաւաքեն քանի մը հարիւր հոգի, այս կամ այն սրահին մէջ։

Մեր հասարակութիւնը 25—30 տարի Փարիզ ապրելէ վերջն ալ արուեստագէտը «ազգասիրաբար» քաջալերելու համար տոմսակ կը գնէ։ Ուրմութիւն տալու «քիպար» ձեւ մը անշուշտ որուն վարժուած են մերինները։

Երբ դիտել տաս, շատեր կ'առարկեն թէ իրենի համով բան մը վայելած չունին, ոչ երաժշտական, ոչ ալ թատերական, առանց անդրադառնալու որ քիչ — շատ արժէքաւոր բան մը կարեւոր զումարներ կը պահանջէ։

Եւ միշտ երաժիշտը կամ դերասանն է որ գոհողութիւնը ըրած է եւ ոչ թէ իր տոմսին 250 ֆրանքը վճարողը, որ արդէն օրուան մէջ այդպէս 250ներ շատ կուտայ սրճարաններու կամ «պարերու մէջ, եթէ ոչ տասն անգամ աւելին, չիչ մը փրփրոտ ըմպելիքի։

Մեր թատրոնները մանաւանդ, դժուարութեամբ կը լեցուին։ Մեծ մեղաւորը եթէ հասարակութիւնն է, դերասանն ալ ունի իր մեղքը, որուն մասին խօսիլ տոմսի մը սահմանէն դուրս է։

Այս քանի մը տողը անոր համար որ, եղանակը դիմաւորենք երկուստեք լաւ տրամադրութեամբ ինչպէս կ'ըսեն, յուսախաբ չընենք զիրար եւ քայլ մը նետենք դէպի յառաջ։ ՍՕՍԻ

ԵՐԵՒԱՆՆ Է ԽՕՍՈՒՄ

Հայաստանի Գետհրատը՝ հայերէնի թարգմանելով, լոյս ընծայեց Լենինի երկերու 9եւ10րդ հատորները։

★ Երեւանի Ստալինեան պողոտային վրայ, անտառապատ սարալանջին, սկսած են «մի մեծ մոնումենտ»ի (յուշարձան) կառուցման աշխատանքները։ Ցուշարձանին նախագիծը պատրաստած է ճարտարապետ Իսրայէլեանը։ Պատուանդանը, որ պիտի շինուի բազալտէ, պիտի ունենայ 30 մեթր բարձրութիւն։ Զարդաքանդակները պիտի ներկայացնեն դրուագներ հայրենական պատերազմի հերոսամարտներէն։ Պատուանդանին վրայ պիտի դրուի «ժողովրդների մեծ առաջնորդ» Ստալինի արձանը, 17 մեթր բարձրութեամբ։ Ցուշարձանին շինութիւնը պիտի լրանայ 1950ին։

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ «ԿԸ ԾԱՂԿԻՆ»

Թուրք համալսարանականներու պատուիրակութիւն մը, որ արեւելեան նահանգները այցելած էր վերջերս, հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ (Ժամանակ, 23 Օգոստ․)․—

— Մէկ ամսուան ընթացքին 150 գիւղ շրջագայեցանք։ Գիւղերու մէջ աղայի բռնատիրութիւն, արեան վրիժառութիւններ, դրամով կին ծախու առնելու նման դէպքերու ականատես դարձանք։ Կնոջ մը արժէքը շուրջ 3000 ոսկի է։ Ժողովուրդը թուրքերէն չի գիտեր եւ դատարանները թարգմանով կ'աշխատին։ Աղջիկները վարժարան չեն յաճախեր։ Մենք իբրեւ համալսարականներ սորվեցանք թէ Արեւելքը եւ գիւղը ի՞նչ կը նշանակեն։ Գիւղ բռնելով Գաղղիան պէտք չէ հասկնալ։

ՍԱԿԱՐԱՆ (Դ․շ)․— Սթերլին 1097 (հազար), տոլար 330.40 (379), զուից․ ֆր․ 83.20 (94.50), Նափոլէոն 4530, սթերլին 5180, զուից․ ոսկի 4350, տոլար (20) 21.400, ձոյլ ոսկի 651 հազար ֆր․։

Պիտի կրնա՞ն լուծել տոլար-սթերլին տագնապը

«ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ԱՄԷՆԷՆ ՄԵԾ ԱՌԱՔԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐԷՆ ՄԷԿԸ, ՈՐՈՒՆ ԵԼՔԷՆ ԿԱԽՈՒՄ ՈՒՆԻ ԱՇԽԱՐՀԻ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆԸ»

Չորեքշաբթի օր դէպի Ուաշինկթըն ճամբայ ելան Անգլիոյ արտաքին եւ ելմտական նախարարները, խումբ մը մասնագէտ խորհրդականներով, խորհրդակցելու համար Մ․ Նահանգներու եւ Քանատայի ներկայացուցիչներուն հետ, տոլար–սթերլինի տագնապին եւ ուրիշ դրամական – տնտեսական խնդիրներու մասին։

Մեկնելէ առաջ, արտաքին նախարարը, Պեւին, հետեւեալ յայտարարութիւնն ըրաւ մամուլի ներկայացուցիչներուն․

— « Հաւանաբար պատմութեան ամէնէն կարեւոր առաքելութիւններէն մէկն է այս։ Եթէ չկարենանք ճիշդ պատասխանը գտնել ելմտական եւ տնտեսական խնդիրներուն, առողջ հիմ մը դըրած պիտի չըլլանք աշխարհի ապագայ խաղաղութեան համար։ Մենք խնդիրները պիտի քըննենք ոչ միայն ելեւմուտքի կամ առեւտուրի նեղ սահմաններուն մէջ, այլեւ նկատի առնելով անոնց առնչութիւնը՝ աշխարհի ապագայ ապահովութեան ամբողջ հարցին հետ։ Անշուշտ հասարակութիւնը չսպասեր որ ելք մը գտնենք մէկ վայրկեանէն։ Այս հարցին, ինչպէս ուրիշ խնդիրներու մէջ, պարտաւոր ենք աքնիլ օրէ օր եւ շաբաթէ շաբաթ, յառաջ բերելու համար վստահութիւն, առեւտրական փոխանակութիւն եւ ապահովութիւն։ Պատերազմի վախճանէն ի վեր կը ջանանք առողջ խաղաղութիւն մը կառուցանել»։

Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ երկու նախարարները մշակած եւ կառավարութեան ընդունիլ տուած են հետեւեալ առաջարկները․— 1. Կրճատել պետական ծախքերը, զարկ տալ արտադրութեան, առանց աւելցնելու արտածման գիները, եւ աւելի վճռական միջոցներ ձեռք առնել, ամերիկեան շուկան գրաւելու համար․— 2. Ամերիկայէն պահանջել որ զեղչէ մաքսատուրքերը եւ դիւրութիւններ ընծայէ տոլար ճարելու, հում նիւթեր գնելով․— Անգլօ-ամերիկեան տնտեսական Խորհուրդ մը կազմել, եւն․։

Ինչպէս կ'երեւայ, Անգլիոյ ելմտական նախարարը միշտ կը մերժէ կտրել սթերլինի գինը, որ Ամերիկայի գլխաւոր պահանջն է։

★ Միեւնոյն օրը Ֆրանսական՝ պատուիրակութիւն մըն ալ ճամբայ ելաւ, նախագահութեամբ ելմտական նախարարին, անուղղակի մասնակցելու համար խորհրդակցութեանց։ Ֆրանսան ալ Անգլիոյ հետ կը մերժէ ոսկիի գինը բարձրացնելու ամերիկեան առաջարկը, բայց հակառակ է սթերլինի գինը անփոփոխ պահելու տեսակէտին։ Փարիզի մէջ մասնաւոր ուշադրութեամբ կը հետեւին Ուաշինկթընի խորհրդակցութեանց, վասնզի եթէ ելք մը չգտնուի եւ բրիտանական տագնապը ծանրանայ, Ֆրանսան ալ պիտի վնասուի։ Մանաւանդ որ, ստիպուած է ուսելիք ներածել ուրիշ երկիրներէ։ Միւս կողմէ կը վախցուի ընդհանուր գործադուլներէ, որոնց նախանշանները կ'երեւան ամէն օր։

Կասկածելի շարժումներ Պալքաններու մէջ

Պելկրատի մէջ հաստատելով հանդերձ ռուսական զինուորներու եւ օդանաւերու շարժումները Ռումանիոյ եւ Եուկոսլաւիոյ սահմանագլուխին մօտ, չեն հաւատար զինուորական գործողութեան մը։ Այդ բոլոր շարժումները կը համարուին սաստկացում ջղամարտի։

Իրազեկ աղբիւրներէ քաղուած տեղեկութեանց համաձայն, ռուսական ուժերը կը հասնին հինգ զօրաբաժիններու, որոնց մէկ մասը կը գտնուի Հունգարիոյ հարաւային – արեւելեան կողմը։ Զրոյցի մը համաձայն, խորհրդային զինուորները մեծ ռազմափորձեր պիտի կատարեն Եուկոսլաւիայէն 50 մղոն անդին, ուղղակի ճնշելու համար Պելկրատի վրայ։

★ Մոսկուա տակաւին չէ պատասխանած այն ծանուցագրին (23 Օգոստ․) որով Եուկոսլաւիա յանձն կ'առնէր Խ․ Միութեան վերադարձնել ձերբակալուած 31 խորհրդային հպատակները։ Քաղաքական շրջանակներու մէջ Մոսկուայի այս ընթացքէն կը հետեւցնեն թէ Կրեմլին կ'ուզէ ոչ թէ հարցեր լուծել, այլ միջադէպեր յարուցանել, ճնշելու համար Պելկրատի վրայ։

★ Եուկոսլաւիոյ մամուլը անմիջապէս պատասխանեց Խ․ Միութեան նոր ծանուցագրին, որ կը կրկնէր միեւնոյն մեղադրանքները, աւելի բուռն ոճով մը։

★ Լոնտոնի մէջ ալ չեն հաւատար որ Մոսկուա զինուորական գործողութիւն մը կատարէ Եուկոսլաւիոյ դէմ։ Բայց հաւանական կը գտնեն մահափորձ մը Թիթոյի դէմ եւ ուրիշ ահաբեկչական ձեռնարկներ։

★ Մ․ Նահանգներու արտաքին նախարարը

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ․ էջ)

ԵԹԷ ԱԶԱՏ ՁԳԷԻՆ

Հայ ժողովուրդը, քանի մը դարերու ստրկական շրջանէն վերջ, իր քաջ զաւակներու անդին եւ անհամար զոհողութիւններու գնով, Արարատեան դաշտին եւ շրջակայ գաւառներուն վրայ տէր եղաւ իր ազատութեան եւ անկախութեան: Դիւրին գործ չէր 5 — 6 հարիւր տարի ստրկական շրջանէ մը վերջ ձեռք բերել հայ ժողովուրդի ազատութիւնը: Վերջին երկունքին տեղի ունեցան Սարդարապատի, Բաշ Արարանի, Ղարաքիլիսէի ճակատագրական եւ բախտորոշ ճակատամարտները, որոնց արդիւնքը եղաւ Հայաստանի Հանրապետութեան կազմաւորումը :

Թուրք բանակները չարաչար պարտուեցան այդ բախտորոշ ճակատամարտներուն մէջ, որով կարելիութիւն եղաւ արար աշխարհի յայտարարել Հայաստանը իբրեւ ազատ եւ անկախ երկիր:

Հայաստանի Հանրապետութիւնը յայտարարուած ատեն, մեր հայրենիքը ունէր միայն 11.000 քառակուսի քիլ. հողային տարածութիւն եւ մօտաւորապէս մէկ միլիոնի հասնող բնակչութիւն, սեղմուած Արարատեան դաշտին եւ շրջակայ գաւառներուն մէջ :

Չորս տարիներու պատերազմի թատր ըլլալէ, մանաւանդ Թրքական բանակներու ներխուժումէն վերջ՝ Արարատեան Դաշտի հայ ժողովուրդը մեծապէս տուժած էր: Աւելցուցէք 400.000 թրքահայ գաղթականներու խուռներամ ներխուժումը դէպի Արարատեան դաշտը, ասոնց հետ սովը, տեսակ տեսակ հիւանդութիւնները, եւ երեւակայելի ու աներեւակայելի դժուարութիւնները, որոնց պիտի դիմագրաւէր նոր ծնած մանուկ Հանրապետութիւնը: Այս բոլոր դժնդակ պայմաններուն մէջ հանրապետական կառավարութիւնը, ժամանակ եւ միջոց գտաւ, մտածեց, եւ գործադրեց Հայաստանի Հանրապետութեան սահմաններուն ընդարձակումը, հայկական հողերով ու անոնց մէջ հաւաքումը աշխարհի երեսը ցրուած հայութիւնը իր սահմաններէն ներս :

Արդէն Հայաստանի Հանրապետութիւնը ունեցաւ մօտաւորապէս 27.000 քառակուսի մղոն եւ 1.200.000 բնակչութիւն 1920ին :

Հայաստանի հայ բնակչութենէ զատ, իր սահմաններէն դուրս կը գտնուէր երկու միլիոնի չափ հայութիւն, որոնց մեծագոյն տոկոսը կը գտնուէր Հայաստանի անմիջական շրջակայքը : Անոնք հետզհետէ պիտի հաւաքուէին Հայաստանի սահմաններէն ներս, եթէ չըլլար բոլշեւիկեան բռնապետութիւնը Հայաստանի վրայ :

Կ'արժէ փաստերով եւ թիւերով խօսիլ, որպէսզի ընթերցողը գաղափար մը ունենայ այն ատենուան կացութեան վրայ :

Վերը տուինք 1920ի Հայաստանի բնակչութեան մօտաւոր թիւը :

Այսպէս Հայաստանէն դուրս գտնուած հայ բնակչութիւնը 1920ին.—

Հայաստանէն ներս	1.200.000
Վրաստան	410.000
Ատրպէյճան	400.000
Հիւսիսային Կովկաս	239.000
Մերձաւոր Արեւելք եւ մնացած երկիրներ	890.000
Հայութեան ընդհ. գումարը	3.139.000

Այս թիւերուն մէջ Վրաստանի հայութեան մեծ մասը կը մնայ Հայկական Լոռիի շրջանին մէջ, զոր բոլշեւիկները Հայաստանէն խլած ու տուած են Վրաստանի, իսկ Ատրպէյճանի հայութեան մեծ մասը կը գտնուի Լեռնային Ղարաբաղի 7 գաւառներուն մէջ, զոր բոլշեւիկները պոկելով Հայաստանէն, Նախիջեւանի հետ տուած են Թաթարներուն :

Ուրեմն եթէ Ռուսաստանի իշխանութեան ղեկը մնացած ըլլար Կերենսկիի կառավարութեան ձեռքը, Հայաստանի ծայրագաւառները թէ Վրաստանէն եւ թէ Ատրպէճանէն պիտի միացուէին Հայաստանի, որով Հայաստանի Հանրապետութիւնը պիտի ունենար մօտ երկու միլիոն հայ բնակչութիւն, այսպէս ըսենք 1925ին, Կարսի, Արտահանի նահանգներուն հետ մօտաւորապէս 30 հազար քառակուսի մղոն հողային տարածութիւն, չհաշուելով Թրքահայաստանի այն գաւառները, որ վերջէն Ազգերու Դաշնակցութիւնը տուաւ Հայաստանի Հանրապետութեան, Նախագահ Ուիլսընի սահմանագծումներով :

Արդէն Թրքահայաստանի նահանգները 1916ին գրաւուած էին ռուս բանակէն եւ հայ կամաւորներու կողմէ, եթէ բոլշեւիզմը չգար իշխանութեան գլուխ, Թրքահայաստանի ռուս գրաւող բանակը պիտի մնար հոն, մինչեւ փոխարինուէին Հայերով :

Ցարերու Ռուսաստանն ալ քաշած տարած էր 160.000է աւելի հայ երիտասարդներ գերմանական ճակատը, որոնց հնարաւորութիւն պիտի տրուէր գալու իրենց հայրենիքը ու պաշտպանելու եւ ընդարձակելու զայն :

Այն օրերու հանրապետական կառավարութիւնը չբաւականացաւ հայկական հողերու ընդարձակումով ու հայութիւնը հոն հաւաքելու գործով. ան ձեռնարկեց եւ հիմը դրաւ Հայաստանի Համալսարանին, զոր բոլշեւիկները կը փորձեն իրենց վերագրել հիմա: Շինուեցան շարք մը հանրօգուտ հաստատութիւններ, հիւանդանոցներ, հաւաքեցին եւ պատսպարեցին տասնեակ հազարներու հասնող հայ որբեր, որոնց համար տուին զուտ հայեցի կրթութիւն:

Հայաստանը կը հայանար նոր շունչով եւ դիմագծով :

Ամբողջ Հայաստանի հողերը յայտարարուեցան հայ գիւղացիի սեփականութիւն, ամէն բան բնականոն հունին մէջ ընկած էր 1920ին, Հայաստանի ժողովուրդը սկսած էր դիւրութեամբ իր շունչը առնել ու բարգաւաճիլ :

Բնականոն պայմաններուն տակ՝ հայ ժողովուրդը ամէն մէկ քառորդ դարու ընթացքին պէտք է կրկնապատկէր իր բնակչութեան թիւը, ու եթէ Հայաստանի Հանրապետութիւնը մնար այնպէս, ինչպէս հիմը դրուեցաւ, ներկայիս, այսինքն 30 տարիներէ վերջ, Հայաստանի հայ բնակչութիւնը պիտի հասած ըլլար առ նուազն 4 միլիոնի: Թող առասպելական գտնեն այս թիւերը մեր հայ այլասերած համայնավարները, բայց այս թիւերը իրականութիւն եղած կ'ըլլային, եթէ համայնավարները չխեղդէին ազատատենչ մանր ազգերը, որոնք կը շրջապատէին Ռուսաստանը որոնց կարգին էր դժբախտ հայ ժողովուրդը եւ Հայաստանի Հանրապետութիւնը :

ԼԵՒՈՆ ՓԱՐՈՆԵԱՆ

ԿԷՍ ԳԻՏԱԿԱՆ

Արուեստական թելեր

Գիտութեան արշալոյսի օրերէն ի վեր ականաւոր մարդիկ գիտած են որ կարգ մը մարմիններ, լուծուած, հեղուկ վիճակի մէջ կրնան հայթայթել արուեստական թելեր: Այս երեւոյթը զիրենք մղած է փորձեր կատարելու ճարտարարուեստական գետնի վրայ: 1665ին, առաջին անգամ ըլլալով Robert Hooke Անգլիոյ արքայական գիտութեան Ակադեմիային կը ներկայացնէ արուեստական մետաքս ստանալու իր գիւտը, առանց սակայն զայն իրագործելու, այդ ժամանակի գիտական թէ ճարտարագործական սահմանափակ կարելիութիւններուն հետեւանքով: 1734ին Ֆրանսացի Réaumurի պարզած ծրագիրը եւս նոյն բախտին կ'արժանանայ: 1845ին գերմանացի Schönbein կը գտնէ «նիթրօսէլիւլոզ»ը եւ այս նիւթին լուծուիլը կարգ մը գործարանական լուծիչներու մէջ: 1857ին Schmeizerին կը վիճակուի գտնելու խորշանիւթին անուշակադրային պղինձի օքսիտի (oxide de cuivre ammoniacal) մէջ լուծուելու յատկութիւնը որ մեկնակէտը կը հանդիսանար արուեստական թելերու հետամուտներու փորձերուն: Ֆրանսացի Chardonnet 1889ին Փարիզի տիեզերական ցուցահանդէսին կը ներկայացնէր իր պատրաստութեան եղանակը եւ միեւնոյն ժամանակ Պըզանսոնի մէջ կը հիմնէր «ռէյոն»ի առաջին գործարանը, իբրեւ նախանիւթ գործածելով «նիթրօսէլիւլոզը»:

Viscoseի եղանակով թելերու պատրաստութեան թուականը պէտք է նկատել 1891ը: Այնուհետեւ այս ճարտարարուեստը հսկայաքայլ յառաջդիմեց բոլոր երկիրներուն մէջ: 1907ը եղաւ յառաջդիմութեան բեղուն թուական մը :

« Ռէյոն »ը նախապէս կը կոչուէր արուեստական մետաքս, ապա մետաքսի արտադրիչներուն դժգոհութեան հետեւանքով ստացաւ ներկայ անուանակոչումը: «Ռէյոն»ի զանազան տեսակներ կան, համաձայն պատրաստութեան եղանակին ու մանաւանդ գործածուած նախնիւթերուն: Ամէնէն գլխաւորը եւ ընդհանրացածը « վիսքօզ»ի դրութեամբ ստացուած թելն է: Քիչ քանակութեամբ կը պատրաստուի նաեւ «ռէյոն – ասէթաթ» նախանիւթ ունենալով «ասէթաթ տը սէլիւլոզ»ը, «ռէյոն – պղինձը, նիթրօ ռէյոն»ը եւայլն :

« Ֆիպրան»ը որ նախապէս «շափ» անունը կը կրէր, պատերազմի ընթացքին թափ առաւ ու փոխարինեց բուրդը՝ փոքր խառնուրդով մը, եւ «ազգային բուրդ» կոչուելու բարձրութեան հասաւ :

« Յառաջ » Ֆրանսերէն թերթէ մը թարգմանաբար տուած էր «ռէյոն»ի ու «Ֆիպրան»ի պատրաստութեան եղանակը, սակայն կարգ մը կէտեր մութ ըլլալով աւելորդ չհամարեցի աւելի լայն ծանօթութիւններով ներկայացնել այս այժմէական նիւթերը :

Ինչպէս տեսանք, արուեստական թելը կը ստացուի ընդհանրապէս փայտի խորշանիւթէն (սէլիւլոզ) որ կը կոչուի նաեւ փայտի խմոր (pâte de bois): Ասիկա կ'ենթարկուի մեքենականօրէն քիմիական զանազան ձեւափոխութեանց :

Առաջին առթիւ զայն կը թրջեն կիզական սոտայի (սուտ քօսթիք) լուծոյթի մը մէջ ու ճնշուելէ վերջ, տակաւին խոնաւ, մեքենական հերձոտումով կը վերածուի ձիւնակերպ նիւթի մը (alcali – cellulose), որ որոշ ատրիճանի մէջ հասուննալէ վերջ կ'ենթարկուի բնածուխի ծծումբի (sulfure de carbone) ազդեցութեան, ստացուելով նարնջագոյն խմոր մը (քսանթաթ տը սէլիւլոզ) : Այս վերջինը դիւրաւ կը լուծուի կիզական սոտայի թեթեւ լուծոյթի մը մէջ, տալով կպչուն, թանձր ու ծիրանի անուշի տեսքով հեղուկ մը որ կը կոչուի վիսքօզ:

Այս ալ իր կարգին զտուելէ, խմորուելէ, կազերը ձգելէ ու հասուննալէ վերջ կը ղրկուի մանրանուր թելահան ցնցուղէն (filière) մասնաւոր ճնշումով դուրս գալով կը թրջուի ծծմբային թթուի, սիւլֆաթ տը սուտի եւ զինկի որոշ խառնուրդի մը մէջ ու մակրդուելով (coagulation) կը կազմէ այն թելի խուրձը որ կը կոչուի ռէյոն :

Անշուշտ կան տակաւին երկար գործողութիւններ մինչեւ որ «ռէյոն»ը ստանայ հիւսուելու պատրաստ վիճակ մը, սակայն զանց կ'առնեմ այդ մանրամասնութիւնները:

«Ռէյոն»ը այսօր հիւսուածեղէնի ճարտարարուեստին մէջ կը գրաւէ պատուաւոր տեղ մը իր կարգ մը առաւելութիւններով ու մասնաւոր յատկութիւններով, եւ կը կազմէ ոչ միայն ազգային հարստութեան աղբիւր մը, այլ եւ գործ կը ճարէ միլիոնաւոր բանուորներու բոլոր երկիրներուն մէջ:

1937ին ամբողջ աշխարհը կ'արտադրէր 538.535 թոն «ռէյոն», 1948ին այդ արտադրութիւնը հասած է 712.605 թոնի :

Այժմ Պելժիոյ, Իտալիոյ եւ Ֆրանսայի մէջ կը պատրաստուի արուեստական բուրդ մը կաթի բնապխտով (caseine), բաւական յաջող նմանութեամբ ու անմրցելի՝ կարգ մը յատկութիւններով (lanital, fiolan եւն.): Իսկ Նիլոնը (Նայլըն) որ նորոյթի կարգ անցած է եւ իգական սեռին կողմէ այնքան փնտռուած, կը պատրաստուի գործարանական կարգ մը նիւթերու (chlorure de polyvinile եւն.) հիւլէական խտացումով (polymerisation) :

Տէսինի, Սէն Մօրիսի եւ Լիոնի ռէյոնի գործարաններու մէջ աշխատող մեր հայրենակիցները աւա՜ 25 տարիներէ ի վեր կեանք կը մաշեցնեն ու տեղեակ են այս ճարտարարուեստի բոլոր գաղտնիքներուն :

ԳՈՒՐԳԷՆ ՓՕՅԱՃԵԱՆ

Ակնարկ մը

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԻՆ ՎՐԱՅ

Եղանակի բացումէն առաջ՝ ակնարկ մը Փարիզահայ թատրոնին վրայ՝ բնորոշելու համար անոր ներկայ վիճակը:

Թատերական շարժումը դէպի կանոնաւորութիւն՝ բաւական մեծ յառաջդիմութիւն կատարած է: Փաստ՝ ժամանակէ մը ի վեր տրուած ներկայացումները, որոնք իրենց գեղարուեստական արժանիքներով կը մրցին կարծես՝ իրարու հետ, գոհացում տալու համար հետզհետէ նրբաճաշակ դարձած Փարիզահայութեան :

Ժամանակին, ուեւէ մէկը, որ հեռաւոր ծանօթութիւն մը հազիւ կ'ունենար բեմի տախտակներուն հետ, ինքնագլուխ՝ կ'ելլէր, կը վարձէր նոյնիսկ յետին յարմարութիւններ չունեցող ուեւէ սրահ մը, կ'առնէր իր հետ քանի մը եկուոր դերակատարներ, կը տպէր ծանուցումներն ու տոմսակները եւ ներկայացում կուտար: Կազմակերպիչը յաճախ չունէր որեւէ գեղարուեստական մտահոգութիւն :

Հետեւանքը այն եղաւ, որ հետզհետէ ժողովուրդը սկսաւ հեռանալ հայկ. թատրոնէն: Պատերազմի նախընթաց տարիներուն արդէն՝ պարապ աթոռներու առջեւ տրուեցան ներկայացումները, որոնց կազմակերպիչները որեւէ վայելք չունենալէ զատ՝ թաղուեցան պարտքերու մէջ եւ այդ երեւոյթին պատճառ նկատեցին հայութեան ուծացումը :

Ցետոյ պատերազմը հասաւ. հայ թատրոնն ալ լռեց հայկ. մամուլին եւ հայ մշակոյթային դրեթէ բոլոր ձեռնարկներուն պէս, բացի Միութիւալիթէի մէջ, Ս. Փափազեանի ծրագանութեամբ տրուած կարգ մը ներկայացումներէն, որոնք, եթէ պայմաններուն բերումով գեղարուեստական նուաճումներ չեղան, գէթ լրացուցին կարեւոր պահանջ մը, — այդ արհաւիրքի օրերուն մէջ՝ հայութիւնը յաճախ ի մի հաւաքելու եւ անոր մէջ հայկ. ոգին կենդանի պահելու սրբազան դերը: Փափազեանի գործունէութիւնը, սակայն, ինչու չեմ գիտեր, դադրեցաւ պատերազմէն վերջ, երբ հայ կեանքը վերստին սկսաւ կազմակերպուիլ եւ թատրոնն ալ, խարխափելով, իր վերածնունդի առաջին շարժումները ունեցաւ Նախաձեռնութեամբ Հայ Ազգ. Թատերախումբին, որուն մէջ տիրող քինախնդրական եւ հատուածային ոգին արհամարհուեցաւ հայ արուեստագէտ դերասաններու դրեթէ ամբողջութեան կողմը, եւ կազմակերպութիւնը մնալով սկսնակներու ձեռքը՝ օր ըստ օրէ շիջեցաւ, խաւարեցաւ ու կորսուեցաւ :

Եւ դարձեալ անհատական կազմակերպութիւնները սկսան: Այս անգամ ,սակայն, նորէկ –

ներ ու համբակներ տեղ չունեցան հայ Թատերական շարժումին մէջ եւ կազմակերպութիւնները մնացին միայն հմուտ եւ արուեստագէտ անձերու ձեռքը:

Եւ մրցակցութիւն սկսաւ: Մեր Թափառական Թատրոնը հրաժարելով այլեւս անյարմար սրահներու մէջ գործելէ, մտաւ Փարիզի իրապէս գեղարուեստական Թատրոններէն ներս: Բեմադրութիւնները սկսան պատրաստուիլ խնամքով, յաճախ յուշարարի գոյութիւնը ջնջուեցաւ, նոր Թատերագիրներ հրապարակ ելան, նոր խանդավառութիւն մը ծնաւ եւ ժողովուրդը զգաց որ Թատրոնի նուիրուածները լուրջ աշխատանք մը կ՚ընծայէին իրեն:

Այսպէս, Թէեւ Փարիզի մէջ տրուած հայկ. ներկայացումներու քանակութիւնը պակսեցաւ, բայց որակը դրուեցաւ աւելի բարձր դիրքի մը վրայ:

Այս նոր շրջանին մէջ էր որ հայկ. Թատրոնը երեւցաւ լուրջ դիմակով մը, եւ հոս էր որ ժողովուրդը գոհունակութեամբ դիտեց կարգ մը ներկայացումներ, կազմակերպուած Հ. Տարօնեանի, Տր. Նշանեանի, Ծ. Սարեանի, Արմէն Եանըղեանի կողմէ, ինչպէս նաեւ Գմբէթեանի եւ այս տողերը ստորագրողին գործակցութեամբ:

Վերոյիշեալներէն Տարօնեան յայտնութիւն մը եղաւ իբրեւ Թատերագիր, որուն իրարու յաջորդող երեք Թատերախաղերը եթէ Թատերական արուեստի կատարելութիւն մը չեղան, գէթ խոստում մը հանդիսացան յառաջիկային լաւագոյն արտադրութիւններու: Տարօնեան իր գործովմանեց բաւական հմտութիւն Թատերական արուեստի, եւ իր Թատերագրի կոչումին միացուց նաեւ ընտիր կազմակերպիչի մը ընդունակութիւնները, որովհետեւ իր երեք ներկայացումներն ալ բեմական առումով տեղի ունեցան կարգ ու կանոնով եւ առանց Թերումի:

Սարեան երեւցաւ մէկ անգամ միայն, «Ադամեան» Թատերախումբի ղեկը ձեռին, Ambigu Թատրոնին մէջ, Լեւոն Շանթի «Հին Աստուածներ»ով: 15 տարիներէ ի վեր հայ բեմէն հեռացած Սարեան՝ իր վերամուտի առաջին գործով կը խոստանար լաւագոյն օժանդակ մը ըլլալ հայ Թատրոնի վերելքին, եթէ դարձեալ չմխրճուէր լռութեան խորը:

Եանըղեանի համար կարելի չէ ըսել որ արուեստագէտ մը կամ հմուտ կազմակերպիչ մըն է: Կը սիրէ Թատրոնը, այսքան: Եւ այդպիսի սէր մը՝ ընտիր ազդակ մըն է հայկ. Թատրոնի յառաջդիմութեան, որովհետեւ անով, (ինչպէս ըրաւ ինքը՝ Եանըղեան, Ն. Զարեանի «Արա գեղեցիկ»ը Թատերգութեան Սառա Պէռնար Թատրոնի երկու ներկայացումներով) նուիրումը կը հասնի մինչեւ նիւթական զոհողութիւն:

Տր. Նշանեանի ներկայացումները ընդհանրապէս յաջող էին, շնորհիւ մասնակցող դերասաններու: Ան յաջորդաբար ներկայացուց Շէյքսփիրի «Արքայն լիր»ը, Սոփոկլէսի «Եդիպոս Արքա»ն, Ժան էքառի «Փէռ Լըպօնառ»ը եւ շուտով կը խոստանայ հրամցնել նոր մը՝ «Սանասրուկ եւ Սանդուխտ կոյս»՝ Թ. Թէրզեանի գրական մէկ գոհարը, նախորդներուն պէս վերածուած ռամիկ աշխարհաբարբառի:

Վերոյիշեալ Թատերախաղերը Նշանեանի չին տակ շատ բան կորսնցուցած են իրենց իրական արժէքէն:

Մանաւանդ «Եդիպոս Արքա»ն ներկանալով իր գրական պերճաշուք պատմուճանէն, վերածուած է գայթակղեցուցիչ Թատերգութեան մը, իր Թարգմանութեամբ մնացած է միայն նիւթին կմախքը:

Հիմա Նշանեան ձեռնարկած է հայ Թատրոնի յառաջիկայ եղանակը բանալ «Սանասրուկ»ով, եւ կը խոստանայ բարեփոխել Թէրզեանի լեզուն, իր աղճատուած բարբառով: Ինչո՞ւ...

Ամէն պարագայի մէջ, Նշանեանի կազմակերպութիւններուն մէջ կը գտնենք բեմադրական բաւական լուրջ աշխատանք, ընտրուած դերակատարներու յաջող խաղարկութիւն, տեսարաններու շքեղութիւն եւ հագուստեղէններու այլազանութիւն, բայց գրականութեան անկում մը, որ լսողութեան տհաճութիւն կը պատճառէ:

Գմբէթեան եւ ես կազմակերպեցինք նոյնպէս կարգ մը ներկայացումներ: Սկսելով Սունդուկեանցի «Պէպօ»էն, բեմադրեցինք «Նամուս»ը, նաեւ ողբացեալ Կէնիա Վարդանեանի կողմէ Հ. Պարտոյի վէպէն Թատերգութեան վերածուած «Եամիլէն Մայրենիի տակ»ը եւ իմ վերջին Թատերգութիւնս՝ «Մեր կեանքը», որուն արձագանգը դեռ Թարմ է հայ մամուլին եւ մանաւանդ այս սիւնակներուն մէջ:

Այս տարուան համար կը պատրաստենք այժմ մէկէ աւելի ներկայացումներ Գմբէթեանի հետ: Անոնց առաջինը նոր Թատերգութիւն մըն է, «Երկու ճամբայ», գրուած իմ կողմէս, եւ պիտի ներկայացուի ի պատիւ Օր. Տ. Խոշեանի, յառաջիկայ Նոյեմբերին: Յաջորդ ներկայացումներուն մէջ տեղ պիտի գրաւեն «Օթէլլօ»ն, «Նոր Բիւզանդիոն»ը, «Ինկած Բերդի իշխանուհին», եւ ուրիշ նորութիւն մը՝ «Գիտական Արդասիք» (կատակերգութիւնը):

Նոյն առեն, հաճոյք մըն է ինծի հրապարակաւ հրաւիրել ընկերներս՝ Ղ. Մելոյեան, Տարօնեան եւ սակաւաթիւ ուրիշներ, որ նոր Թատերախաղերով ճոխացնեն այլազանութիւնը հայկ. Թատրոնի խաղացանկին:

Այս առթիւ ուրախութեամբ կ՚ողջունեմ դերասան Մանուէլ Մարութեանի ներկայութիւնը Փարիզ:

Հայ Թատրոնի հին մշակ մը, որ հայ լեզուն եւ հայ արուեստը, արեւելքէն արեւմուտք գունէ դուռ պտտցուցած, Ամերիկա մեկնումի ճամբուն վրայ, կանգ կ՚առնէ մեզ մօտ: Քանի տարի վերջ, Մարութեան, կարճ այցելութեան մը համար, կը վերադառնայ մեզի: Հայկ. Թատրոնը շատ բան կը պարտի անոր: Մէկն է այն կամաւորներէն որ արուեստի եւ գրականութեան դրօշը բարձր բռնած, կը ջանայ կանգուն պահել հայկ. մշակոյթին կարեւոր մէկ ճիւղը՝ Թատրոնը:

Հաճոյք մըն է մեզի, Փարիզի հայ Թատրոնի աշխատաւորներուս եւ դերասաններուս, հիւրընկալել մեր ընկերը, եւ մեր բազուկները միացուցած իր վաստակաւոր բազուկներուն, լաւագոյն կերպով գլուխ հանել Փարիզի իր միակ ներկայացումը՝ Լեւոն Շանթի «Օշին Պայլ»ը, Սառա Պէռնար Թատրոնին մէջ, Սեպտեմբեր 18ին, մասնակցութեամբ մեր տաղանդաւոր ընկերոջ նոյնքան տաղանդաւոր տիկնոջ՝ Տիկ. Մարութեանի:

Մարութեանի «Օշին Պայլ»ով, յառաջիկայ եղանակի Փարիզահայ Թատրոնը կը բանայ նորութիւններու գեղեցիկ շարք մը: Հաստարակութեան կը մնայ դիւրացնել մեր ձեռնարկները, որոնք սարքուած են անհատական պատասխանատուութեամբ, եւ ոչ մէկ ապահովութիւն կամ քաջալերանք կը վայելեն ազգային ոեւէ պաշտօնական կազմակերպութենէ:

ԳՐԻԳՈՐ – ՎԱՀԱՆ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՆԵՐՔԻՆ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

Նախագահ Իսմէթ Ինէօնիւ, որ Իզմիրի շրջանը կը գտնուէր չորս շաբաթէ ի վեր, ճառ մը խօսեցաւ, Անգարա վերադառնալէ առաջ: Ահաւասիկ հիմնական մասերը.

«Ջանացի ամէն տեղ հայրենակիցներուս հասկցնել թէ զերծ մնան թշնամութեան աղէտէն եւ պահպանեն ամէն բանէ առաջ իրենք զիրենք եւ իրենց ընկերութիւնը: Այս երկիրը ապրեցաւ պատմական շատ մը դրուագներ, ճանչցաւ 1908ի սահմանադրութիւնը, պալքանեան պատերազմը, իտալական արշաւանքը եւ մանաւանդ ամէնէն եղերական դէպքը, Մարտ 31ը: Այս դէպքէն յետոյ է որ մեր ողնայարը կոտրեցաւ, եւ մենք չկրցանք առաջքը առնել ներքին Թշնամութիւններուն: Ստիպուեցանք մտնել Ընդհ. պատերազմին մէջ, եւ զայն. արբադրելու համար յետագային մղեցինք Անկախութեան պատերազմը: Պէտք չէ մոռնալ որ մեր ներքին կռիւներուն մէջ շատ աւելի զոհ տուինք, որքան չէինք տուած պատերազմին դաշտին վրայ: Հարկ եղաւ անկախութեան դատարաններ հիմնել, ներքին կազմալուծումը մաքրագործելու համար»:

Հանրապետութենէն ետք մտանք յեղաշրջումի փայլուն շրջանի մը մէջ, բայց ներքին պայքարներու առթիւ ահագին ջանք վատնեցինք, 1923էն մինչեւ 1937, քանի քանի անգամ ստիպուեցանք ճզմել ներքին Թշնամիները, Տէրսիմի կամ Աղրիի արշաւանքին ձեռնարկել:

Թուրք ազգը Թէեւ գործնապէս չմասնակցեցաւ վերջին պատերազմին, բայց եւ այնպէս կրկնապէս կրեց պատերազմի պատասխանատուութիւնը: 1944ի վերջերը մտանք պատերազմի, եւ եթէ հարկ ըլլար, գործնապէս կռիւ պիտի մղէինք:

1944էն մինչեւ 1946, շատ դժուարին շրջաններ անցուցինք, որովհետեւ բուսած էին կարգ մը միամիտ հայրենակիցներ, որոնք զանազան գրգռութիւններու անսալով կ՚ըսէին. — Ի՞նչ կեցեր ենք: Գիտցէք թէ այնքան ալ դիւրին չեղաւ փրկուիլ այս տարբերէն: Միայն թէ 1947էն ի վեր կացութիւնը փոխուեցաւ, առանձնութենէն ազատեցանք, միջազգային շահագրգռութեան արժանի եղանք: Պէտք չէ մոռնանք որ տեսակ մը կղզի ենք, ընդարձակ անապատի մը մէջտեղ: Եթէ կարենանք ամէն տագնապի դիմագրաւելու չափ կորովի եւ զօրաւոր ըլլալ, քաղաքակիրթ աշխարհին հետ կը քալենք եւ կը գործակցինք, խաղաղութեան համար:

Այս նպատակը մէկ բանով կ՚իրագործուի, ներքին եւ արտաքին ճակատներու վրայ կատարեալ միաբանութիւն: Հալք կուսակցութիւնը ըմ –

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ

ԱՆԻԻՆ ԾԱԽՈՒԵՑԱՒ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ, 1034 — 1064)

Բ. ՄԱՍ

ԱՆԻԻ ԿՈՐԾԱՆՈՒՄԸ

Է.

ՀԱՅՐ ԵՒ ՈՐԴԻ

Յունաց բանակը շատ չանցած արդէն շրջապատած էր Հարքէլի ամրոցը, եւ ասպատակներ սփռած շրջակայ բոլոր գիւղերը:

Գիշերը շուտ հասաւ, Հարքէլ նկատեց որ շրջակայքը կը լուսաւորուէր այրող գիւղերու բոցերով, եւ սիրտը կսկծաց ի տես չէն ու ուրախ այդ գիւղերու հրդեհումին:

Իսկ այն կողմը, ուր Թորոսիկ իշխանին Թըլպաղտոյ բերդը կը գտնուէր, մութին մէջ էր եւ խաղաղ, յայտնի էր, թէ Թորոսիկ իշխանն էր որ կ՚առաջնորդէր Յունաց զօրքերը, եւ ատոր համար ալ կրակի չէին տրուած անոր գիւղերը:

— Ստոր, վատ դաւաճան, դուն հայ գիւղերը կ՚աւերես, մի միայն սիրտս խոցելու համար. բայց գիտցիր որ արժանաւոր հատուցումը շուտով պիտի ստանաս, ըսաւ Հարքէլ սպառնալից շեշտով մը:

Քիչ քիչ ծերունի իշխանին շուրջ հաւաքուեցան զինեալ մարդիկ, կ՚երեւայ Թէ մտադիր էր ան գիշերային յարձակում մը գործելու, օգտուելով Յունաց յոգնութենէն. վստահ էր որ անոնք պիտի չկրնային դիմադրել յոգնած վիճակի մէջ, մինչեւ որ չհանգստանային:

Երբ մութը կոխեց եւ ամէն կողմ լռութիւն տիրեց, Հարքէլ իշխանը քանի մը լրտեսներ ղրկեց՝ Յունաց բանակը աչքէ անցընելու: Իսկ ինքը անհամբերութենէ աշտարակին վրայ սկսաւ պտտիլ:

Անցաւ բաւական երկար ժամանակ, լրտեսներ հեռուէն երեւցին եւ քիչ ետք ներկայացան իշխանին:

— Է, տեսնենք, ինչպէ՞ս գտաք կացութիւնը, հարցուց Հարքէլ:

— Կ՚երեւայ Թէ Յոյները չեն քնացած, Թորոսիկ իշխանը լաւ կազմակերպած է պաշարումը, բոլոր գաղտնի անցքերը բռնուած են, եւ ամէնէն ուժեղ պահապանները դրուած են անոնց մօտ: Կարծես Թաքուն բան մը կը մտածեն մեզի համար. — Ըսին լրտեսները խոնարհ գլուխ տալով:

— Առկէ վնաս չի գար, Թէեւ մենք ծուղակի մէջ բռնուած ենք, բայց Թորոսիկ իշխանը Թող լաւ իմանայ, որ Հարքէլ յաղթուած չէ, եւ Թէ կրնայ երկար ժամանակ դիմադրել Թէ իրեն եւ Թէ Յունաց բանակին:

— Բայց իշխան, մեր ամրոցին հիւսիսային անցքը բոլորովին ազատ է պահապաններէն, Թէեւ այն կողմի ճամբաները խիստ վտանգաւոր են եւ գիշերով անցնիլ անկարելի է:

— Ի՞նչ, միթէ կը վախնաք. վտանգաւոր ճամբաներով անցնելէ, գոչեց Հարքէլ իշխան եւ յանկարծ դէմքը փայլեցաւ ուրախութենէն: Փոքրիկ անցք մը գտած էր, ուրկէ պիտի կրնար գիշերային յարձակումով մը յանկարծակիի բերել Յունաց բանակը:

— Վախնա՞լ, ըսին միաբերան զինուորները: Տէր իմ, միթէ չէ՞ք գիտեր որ Հարքէլի զինուորները մարդեր չեն, այլ դեւեր: Մենք կարող ենք մինչեւ իսկ գիշեր ատեն ժայռերուն վրայէն մագլցելով անցնիլ եւ հասնիլ Թշնամիին:

— Լաւ, ուրեմն մենք ճիշդ այդ ճամբով ալ կ՚երթանք եւ փոքրիկ պտոյտ մը կ՚ընենք Յունաց բանակին մէջ, ըսաւ Հարքէլ իշխանը եւ նշան ըրաւ իր զինուած խումբին հետեւիլ իրեն:

Խումբը, զոր բաղկացնող զինուորներուն Թիւը մինչեւ յիսունի կը հասնէր, անձայն հետեւեցաւ իշխանին, եւ շատ չանցած մօտեցաւ այն պարիսպին, որուն տակ կը տարածուէր ահաւոր անդունդը: Հարքէլ իշխան փորի վրայ սողալով անցաւ նեղ ճամբէն, եւ կատուի դիւրաշարժութեամբ մէկ ժայռէն միւսը մագլցելով կանգ առաւ բերդի պարիսպներուն տակ, ուր հետզհետէ հաւաքուեցան միւս զինուորներն ալ: Երբ ամէնքն ալ վար իջան, Հարքէլ աչքէ անցուց իր հետեւորդները, եւ քաջալերական խօսքեր ընելէ ետք անոնց, նշան ըրաւ քալելու:

ԲԱԳՐԱՏ ԱՅՎԱԶԵԱՆ-Ց

(56)

բռնած է որ ամէն ինչ կախում ունի ազատ ընտրութեանց արդիւնքէն, կամ պէտք պահէ իշխանութիւնը եւ կամ պիտի թողու զայն: Իրեն կը մնայ օրինաւոր միջոցներով աշխատիլ, ընտրութեանց մէջ շահելու համար. ասիկա արդար դատ մըն է, որուն ենթակայ է նաեւ ընդդիմադիր կուսակցութիւնը: Առաջուց պէտք է պատրաստուիլ արդիւնքին :

Իսկ եթէ ընդդիմադիր կուսակցութիւնը գայ գործի գլուխ, ան ալ պարտաւոր է հակառակորդներուն տալ այն ապահովութիւնը, զոր ինք կը վայելէ այսօր: Ոչ ոք կրնայ բռնի ուժով ընտրութիւն շահիլ, ընդդիմադիրներն ալ չեն կրնար բռնութեամբ հասնիլ նոյն նպատակին» :

յայտարարեց թէ արեւելեան պետութիւնները ուշադրութեամբ կը հետեւին Եուկոսլաւիոյ դէմ սարքուած ջլամարտին: Այս առթիւ ճշդեց թէ Եուկոսլաւիա զէնք չէ ուզած Ամերիկայէն: Արեւմտեան պետութեանց Պելկրատի դեսպանները միշտ կը խորհրդակցին իրարու հետ: Նախարարը բացատրեց թէ չի կարծեր որ ջլամարտը պատերազմի մը յանգի:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ ԵՒ ԻՏԱԼԻԱ համաձայնութիւն մը կնքեցին, որով առաջինը 105 միլիոն տոլար հատուցում պիտի վճարէ հինգ տարուան ընթացքին, հողագործական եւ ճարտարարուեստական արտադրութիւններով: Կարգադրուած է նաեւ Երկոտասան կղզիներու իտալական ստացուածքներու խնդիրը: Իտալացիները պարտաւոր են ծախել իրենց ստացուածքները եւ հեռանալ 1950ի Օգոստոսէն առաջ: (404 Իտալացիներ մնացած են այս կղզեխումբին մէջ): Յունական կառավարութիւնը պիտի տիրանայ կարեւոր կալուածներուն եւ մանաւանդ դրամատուններուն: Համաձայնութիւնը կը ճշդէ նաեւ Յունաստան բնակող Իտալացիներուն վիճակը: Պատերազմէն առաջ 7500 Իտալացիներ կային Յունաստանի մէջ, բայց շատ քիչերը պիտի կրնան մնալ: Բացարձակապէս արգիլուած է Իտալացիներուն մուտքը Փաթրասի, Քորֆուի եւ Հռոդոսի մէջ, նկատի առնելով ժողովուրդին թշնամական դիրքը :

ՉԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻԱ յանկարծ փակեց իր սահմանագլուխը Աւստրիոյ դէմ, մեծ զարմանք պատճառելով քաղաքական շրջանակներու մէջ : — Փրակայի պաշտօնաթերթը կը շարունակէ փախստականներու ցանկեր հրատարակել, միեւնոյն ատեն ծանուցանելով անոնց գոյքերուն գրաւումը: Օգոստոսի ընթացքին «ապօրինաբար երկրէն հեռացած են » 414 հոգի, որոնց մէջ կան 82 արհեստաւորներ եւ առեւտրականներ, 83 բանուորներ, 44 պաշտօնեաներ, 16 պետական պաշտօնատարներ, 10 հողագործներ, տասը ուսանողներ եւայլն :

ՍԻԿԻԼԻՈՅ հռչակաւոր աւազակը, Սալվաթորէ Ճուլիանօ, որուն դէմ ամբողջ բանակ մը շարժման մէջ դրուած է, նամակ մը ուղղելով Փալերմայի «Օրա» թերթին, կը բողոքէ իրեն դէմ եղած անուանարկութեանց դէմ: Կ'ըսէ թէ ինք ոչ աւազակ է, ոչ մարդասպան, ոչ ալ օրէնքէ դուրս, «քանի որ իրաւամբ իրեն կը պատկանի Սիկիլիոյ հրամանատարութիւնը»: Եւ կ'ազդարարէ. — « Մենք ուխտած ենք ցմահ `կռուիլ, վտարելու համար սա կատղած շուները որ կ'անպատուեն Իտալիան: Մենք անկախութիւն եւ սահմանադրական կառավարութիւն մը կը պահանջենք»: Եւ կ'առաջարկէ հանրաքուէ կատարել :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ.— Փարիզի անգլ. Քուք ընկ. գրասենեակին դէմ (8, Փլաս Մատլէն) յարձակում կատարուեցաւ առջի գիշեր: Անծանօթներ ծանրապէս վիրաւորեցին պահապանը: Ոստիկանութիւնը պաշարեց շարք մը շէնքեր: Ոստիկանութեան վերատեսուչն ալ դէպքին վայրը գնաց :

★ Դարձեալ առջի գիշեր երկու ոստիկաններ երբ ինքնաշարժ մը կեցնելով թուղթերը կը քննէին Քրիմէ փողոցին մէջ, գնդակներու տեղատարափի մը ենթարկուեցան: Ոստիկաններէն մէկը անմիջապէս մեռաւ , միւսը ծանրապէս վիրաւորուելով հիւանդանոց փոխադրուեցաւ :

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ՎՐԹԱՆԷՍ ՓԱՓԱԶԵԱՆի եւ զաւակին, ինչպէս նաեւ քրոջը Տէր եւ Տիկ. Յակոբ Խորասանճեանի փափաքին համաձայն , յառաջիկայ կիրակի 4 Սեպտ. Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ իրենց շատ սիրելի մօր՝ ՏԻԿԻՆ ՓԵՐՈՒԶ ՓԱՓԱԶԵԱՆի մահուան երրորդ տարելիցին եւ իրենց յոյժ սիրելի մօրաքրոջ Օր. ՎԵՐԳԻՆ ԷՔՍԻՐՃԵԱՆի մահուան առաջին տարելիցին առթիւ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի: Կը խնդրուի իրենց յիշատակը յարգող ազգականներէ եւ բարեկամներէ ներկայ ըլլալ սոյն տխուր արարողութեան :

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ»

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ մէջ կը տօնուի Հոկտեմբեր մէկի գիշերը, մինչեւ լոյս : Կը խնդրուի չխաչաձեւել :

Մանրամասնութիւնները յառաջիկային :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Սեպտեմբերի ընթացքին հետզհետէ պիտի դադրեցնենք բոլոր պարտական բաժանորդներուն թերթերը առանց նախապէս ազդարարելու:

Ուրեմն յառաջիկային թիւրիմացութեանց տեղի չտալու եւ դժուարութիւններ չստեղծելու համար կը խնդրենք իրենց պարտքը վճարել հետեւեալ հասցէներուն.—

ՔԱՂԱՔԸ.— Ընկեր Ա. Գետիկեանին, ընկեր Ա. Քէօսէեանին կամ Գ. Ծերիկեանին:
Ս. ԺԵՐՈՄ.— Ընկեր Գ. Կոփոյեանին :
ԳՈՄՈՆ.— Ընկեր Թէլեանին կամ Յ. Տէօքմէճեանին :
ՍԷՆ ԼՈՒ.— Ընկեր Միլոեանին :
Գ. OSSO.— Ընկեր Արմաղանեանին :
Ս. ԱՆՆ.— Ընկեր Քրալեանին:
Ս. ՄԱՐԿՐԻԹ.— Ընկեր Միւճէրէթեանին եւ կամ ղրկել վարչութեանս, մեր chèque – postalին, Paris 1678 — 63:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ.— Մ. Բ. Վիէն.— Կրնաք ղրկել բոլորն ալ :

ՔԱԼԻՖՈՐՆԻՈՅ Կըրեսնօ քաղաքէն Խարբերդի Քայլա գիւղացի Մելքոն Նաճարեանի փնտռած եղբօր որդւոյն Յարութիւն Նաճարեանի հասցէն է 15 rue Edouard Lastél Auch (Gers) France:

Ռազմիկին տարեկան փառատօնը

Ֆրանսական Բանակի Նախկ. Հայ Ռազմիկներու Բարեկ. Միութիւնը հոգեհանգստի հանդիսաւոր պատարագ կատարել պիտի տայ 18 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ կիրակի առաւօտ, Փրատոյի Ս. Թարգմանչաց եկեղեցւոյն մէջ՝ երկու համաշխարհային պատերազմներու եւ Ազատագրութեանց զոհերուն համար: Պիտի տօնէ՝ ԱՐԱՐԱՑԻ ՃԱԿԱՏԱՄԱՐՏԻՆ 31րդ տարելիցը՝ ի ներկայութեան նահանգապետ Գ. BAYLOTի, 9րդ շրջանի ընդհ. հրամանատար Զօր. MAGNANի եւ ծովային ուժերու հրամանատար, ծովակալ TANGUYի: Ներկայ պիտի ըլլան նաեւ՝ Ֆրանսացի ռազմիկներու եւ գերիներու ընկերակցութեանց ներկայացուցիչներն՝ իրենց դրօշներով :

Պիտի խօսի Շ. Տ. ԹԷՔԷԵԱՆ, Ասպետ՝ պատուոյ լեգէոնի:

Յետ միջօրէին.— Հացկերոյթ 400 հոգիի համար միայն՝ Château des Fleursի մէջ (Rond Point du Prado), ճոխ ճաշացուցակ, ճաշագին՝ 500 Ֆր. միայն: Արձանագրութեան համար դիմել՝ քարտուղարութեան, 6 rue d'Arcole (Tél. DR 65-98) , Ս. Ժէռօմ, Շէհրեանի, Գօմոն՝ Վահրամ Գապուտեանի եւ Գէորգ Եօթնեղբայրեանի, Ս. Անթուան՝ Պէնլեանի եւ Վահանեանի, 28 rue des Dominicaines Գապաթիկիտեանի, Պլ. Օտօ՝ Արզումանեանի եւ Ս. Լու Մ. Մելիտոսեանի մինչեւ 12Սեպտեմբեր: Նուագ : Հայկ. դեղջ. պար՝ աշակերտներու կողմէ՝ ղեկավարութեամբ Տիկ Մանուշակի: Երգ «Սիփան» երգչախումբէ՝ ղեկավարութեամբ ընկեր Համբարձումեանի: Սթալակ 11A զաւեշտ՝ ապրուած կեանքէ, կը ներկայացուի Ս. Ժէռօմի մասնաճիւղի նախկին գերի, ռազմիկ ընկերներու կողմէ: Հաճելի անակնկալներ: Ժամը 8էն մինչեւ կէս գիշեր, բացօթեայ պար՝ Château des Fleursի նորայարդար ճեմելիքին (piste) վրայ, որ մեծագոյնն է ամբողջ Մարսիլիոյ մէջ: Նուագ ճազ՝ ղեկավարութեամբ Ս. ՉԷՕՐԷՔՃԵԱՆի եւ մասնակցութեամբ անթելի երգիչ RENÉ TUNISի:

Պաղ պիւֆէ սովորական գնով:

Կը հրաւիրուին՝ բոլոր հայկական կազմակերպութիւններն ու մամուլի թղթակիցները : Ներկայ յայտարարութիւնը կը նկատուի մասնաւոր հրաւէր : Մուտքը ազատ է

ՀԱՅ ՄԱՐԶԱԿԱՆ

U. S. A. Փարիզի Մարզական Միութիւնը կը վերսկսի իր մարզական խաղերը այս կիրակի իր դաշտին վրայ Stade Olier, 11 rue d'Arcueil, Montrouge: Բոլոր անդամներէն կը խնդրուի ներկայանալ իրենց նկարներով: Նոր անդամներու արձանագրութիւնը կը սկսի նոյն օրը :

Գնդախաղի մրցում Stade Elisabeth, Porte d'Orléens ժամը 12.30ին U. S. A.ի Junior խումբը U. S. Montrougeի խումբին դէմ: Ժամը 15ին U. S A.ի Ա. խումբը U. S. Montrougeի պահեստի խումբին դէմ:

Կը խնդրուի բոլոր բարեկամներէն եւ հետաքրքրուողներէն ներկայ գտնուիլ քաջալերելու համար :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՏԷՍԻՆԻ Հ. Յ. Դ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ, այս շաբաթ իրիկուն ժամը ճիշդ 8ին:

Մեծ դաշտահանդէս

Տարօն – Տուրուբերանի Վարդավառեան անմահ հերոսներու յիշատակին :

Լա Սիոթա 4 Սեպտ. կիրակի ժամը 2ին քաղաքին հանրային պարտէզին մէջ (Jardin Public):

Կազմակերպուած տեղւոյն մասնաճիւղին կողմէ, նախագահութեամբ հայրենակից ԳԱՍՊԱՐԵԱՆի, կը բանախօսէ հայրենակից ԳԱՍՊԱՐ ՇԷԽԻԿԵԱՆ (Մարսէյլէն): Գեղ. բաժին, զաւեշտ մը Գեղամ Պօղոսեանէ, ընտիր պիւֆէ մատչելի գինով :

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Ֆ. Հ. Կապոյտ Խաչի Պուլվար Օտտոյի մասնաճիւղի, այս կիրակի ամբողջ օրը, Սէնթ Անտրէի հանրածանօթ եւ գեղատեսիլ պարտէզին մէջ:

Կը բանախօսէ ընկեր Տ. ԹԱԴՈՅԵԱՆ

Խմբերգ, մեներգ եւ արտասանութիւն: Պիտի ներկայացուի Յ. Թումանեանի ԱՆՈՒՇէն երկու արար, ղեկավարութեամբ՝ ընկերուհի Ք. Արզումանեանի եւ մասնակցութեամբ Կապոյտ Խաչի սանուհիներուն :

Կը մասնակցի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Խատիսեան» նուագախումբը :

Հայկ. եւ եւրոպ. պար   Մուտքը ազատ է

Միմիայն մէկ ներկայացում

Թատրոն Սառա Պեռնարի մէջ, Սեպտեմբեր 18ին կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը ճիշդ 15ին :

Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆ պիտի բեմադրէ Լ. ՇԱՆԹի

ՕՇԻՆ - ՊԱՅԼԸ

Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

ՖՐ. Կ. ԽԱՉԻ ՏԷՍԻՆԻ ազգ. դպրոցին վերաբացումը, Սեպտ. 1ին :

Արձանագրութիւնները տեղի կ'ունենան Հ. Յ. Դ. Տան մէջ՝ ուսուցիչ Պ. Փափազեանի միջոցաւ, ամէն օր կէսօրէ վերջ ժամը 4—8 :

ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի տեսչութիւնը կը ծանուցանէ թէ վարժարանին 1949—1950 դպրոցական տարեշրջանի մուտքի օրը սահմանուած է Հոկտեմբեր 2ի կիրակին :

Մի քանի տրամադրելի տեղերու համար դիմել տեսչութեան, հինգշաբթի, շաբաթ եւ կիրակի օրերը ժամը 14—19, եւ կամ ժամադրութեամբ : Հեռախօս Obs. 18 - 28:

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17, Rue Damesme – (13e)

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH - Fondé en 1925 - R. C. S. 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13)
Վեցամսեայ 800 ֆր. Արտ. 10 տոլ. կամ 3 անգլ.
Tél. GOB. 15-70 Գին 6 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63
Samedi 3 Septembre 1949 Շաբաթ 3 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
21րդ ՏԱՐԻ — 21 Année No. 5939—Նոր շրջանի թիւ 1350
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

1939 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 3

Տասը տարի անցեր է արդէն, բայց կը թուի թէ նոյն մղձաւանջն է որ կը ճնշէ մարդկութեան վրայ։ Նոյն թունալից, պայթուցիկ մթնոլորտը։

Շաբաթ մը դիւանագիտական խաղերէ վերջ, 1939 Սեպտ. 1ին հիթլէրական Գերմանիան կ'արշաւէր Լեհաստանի վրայ, չորս թեւերով։ Միեւնոյն ատեն կը կցէր Տանցիկը։

Երկու օր վերջը, Սեպտ. 3ին, Անգլիա եւ Ֆրանսա պատերազմ կը յայտարարէին Գերմանիոյ դէմ, անմիջապէս ձեռնարկելով զինուորական գործողութեանց։

Սեպտեմբեր 16էն 17ի գիշերը, երբ Հիթլէր 12 ժամ միջոց կուտար Վարշաւայի կառավարութեան, անձնատուր ըլլալու համար, Մոլոթով անակնկալ ծանուցագրով մը կը հաղորդէր լեհական կառավարութեան թէ խորհրդային զօրքը Լեհաստան պիտի մտնէ։

Արդարեւ, ռուսական զօրքը սահմանը անցաւ Մոլոտեչնոյի մօտ, (Վիլնայի հարաւ-արեւելեան կողմը), հանդիպելով բուռն դիմադրութեան։ Շուտով յառաջխաղացութիւնը կը տարածուէր ամբողջ սահմանագլուխին վրայ, հիւսիսէն հարաւ, 500 մղոն։

Պատճառաբանութի՞ւնը, — կարդացէ՛ք որեւէ դիւանագիտական, մանաւանդ խորհրդային ծանուցագիր, գաղափար մը կազմելու համար ամբողջ ողբերգութեան վրայ։

Հատուած մը միայն, իբրեւ փաստ.

— «Ռուսաստան այլեւս չի կրնար անտարբեր մնալ արենակից եղբայրներու նկատմամբ. ուստի հրամայեցինք մեր զօրքին անցնիլ սահմանը, պաշտպանելու համար արեւմտեան Ուկրայնայի ժողովուրդին կեանքը եւ ստացուածքը»։

Իրականին մէջ, 1939 Օգոստոս 23ի գերմանա-խորհրդային դաշնագիրն էր որ կը գործադրուէր, իր յայտնի եւ գաղտնի տրամադրութիւններով։ Հրէշային դաշինք մը, քաղաքական եւ տնտեսական գործակցութիւն, որ թեւ տուաւ Հիթլէրի, օր առաջ պայթեցնելու համար աշխարհատարած պատերազմը։

Այդ անխծապարտ գործակցութեան բոլոր ծալքերը բացուած եւ հրատարակուած են արդէն։

Այնպէս որ, աշխարհի բոլոր բոլշեւիկները — Հայաստանի եղկելիներն ալ միասին — ի զո՜ւր ճամարտակութիւններ կը փորձեն, պարտկելու համար չարիքին աղբիւրը։

Ի՜նչ հանճարեղ միտքեր յղացած էին Հիթլէր եւ Ստալին, Ռիպպենթրոփ եւ Մոլոթով, օր առաջ ջախջախելու համար Լեհաստանը, զարնելով ճակատէն եւ կռնակէն։ Եւ անմիջապէս իրենց միջեւ բաժնելով աւարը։ Իրենց վերապահելով տնօրինել ջախջախուած երկրին ճակատագիրը...

Այնուհետեւ ճամբան բաց էր Հիթլէրի առջեւ, իր ամբողջ ուժերը կեդրոնացնելու համար արեւմտեան ճակատին վրայ, մանաւանդ Ֆրանսայի դէմ։

Մնացեալը երէկուան պատմութիւն է։

Եւ, ո՜վ հեգնութիւն։ Այս ամբողջ վերիվայրումներու, դղրդագին փոթորիկներու ընթացքին, համայնավար մամուլը խաղաղութեան քարոզներ կը կարդար, ինչպէս այսօր։ Աշխարհակալութեան մեղադրանքներ կ'ուղղէր արեւմտեան ժողովրդապետութեանց դէմ, ինչպէս այսօր։ Խաղաղութեան, ազատութեան, ժողովրդապետութեան միակ ճշմարիտ ախոյեան կը ներկայացնէր Խ. Միութիւնը, ինչպէս այսօր...

Համայնավար «Իւմանիթէ»ն էր որ կը յայտարարէր, Թորէզի եւ Տիւքլոյի բերնով.

— «1939 Օգոստոս 23ը, գերմանա-խորհրդային ոչ-յարձակման դաշինքին ստորագրութիւնը խաղաղութեան պայմանները կը ստեղծէր, արեւելեան Եւրոպայի մէջ, բայց Տալատիէ եւ Չէյմպըրլէն պատերազմ կ'ուզէին»։

Նոյն եղանակը՝ տասը տարի վերջը, երբ ամբողջ արեւելեան Եւրոպան զարհուրելի ջղաձգութեան մը մատնուած է, ազատութեան, բարօրութեան, տեւական խաղաղութեան կարօտէն։

Ահռելի Սպանդէն տասը տարի վերջն ալ, նոյն չարաղէտ ուժերն են որ կը սարսեն Եւրոպան։ Նոյն պիշատիչ աշխարհակալութիւնը, խաւտուիկ, խաբուսիկ նշանախօսքերով։

Երբեք այսքան անբարոյացած չէր որեւէ յեղափոխական շարժում։ Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԻՆ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐ ԵՆՔ

Ոչ միայն մենք, Հայերս, այլ եւ ամբողջ Եւրոպան, հին Հելլէններէն մինչեւ Անգլօսաքսոնները, եւ բոլոր Հիւսիսի ժողովուրդները։

Ալ չենք խօսիր Չինացիներուն, Եգիպտացիներուն կամ Հնդիկներուն մասին, որոնց արեւելեան քաղաքակրթութիւնը քանիցս թաղուած եւ յարութիւն առած է։

Այժմ, մենք Եւրոպացիներս մաշեր եւ հատեր ենք, յաչս Նոր Աշխարհի, որուն կանաչ տոլարները միշտ նոր կ'ելլեն դրամատուներէն կամ իրենց այլազան մեքենաները՝ գործարաններէն։

Ու սկսեր են «գլուխ բռնել» մեզի, աղքատ եւ մաշած Եւրոպացիներուս, պատցնելով մեր աչքերուն դէմ չքեղ կառքեր, «նայլըն» գուլպաներ եւ շողշողուն ծրագիրներ։

Կը խօսին գոյնզգոյն նկարազարդ, լայնածաւալ թերթերու մասին, զանազան ու զարմանազան նորութիւններով։

Որքա՜ն հպարտ են որ իրենց շէնքերը, զարդարուած բոլոր յարմարութիւններով, երկնակամարը կը համբուրեն, իսկ մերինները «աղքատ ազգականի մը ճիտը ծուռ վիճակով» կը սպասեն ամերիկեան «քոլի»ներուն։

Ի՜նչ նմանութիւն սա սաւանի մը տարածութեամբ փռուած թերթերուն, եւ մեր «մինինիկ» օրաթերթերուն միջեւ, մանաւանդ այնքան յետամնաց որ չեն հասկնար հարսնիքներու, այցելութիւններու, ապաքինումներու, յուղարկաւորութեանց պատկերազարդ եւ տոլազարդ նկարագրութիւններու արժէքը եւ յառաջդիմութիւնը։

Լսեցի սակայն խելքը գլուխը Ամերիկահայու մը պատասխանը իր իսկ հայրենակիցին, երբ այս վերջինը մեծ խանդով կը փառաբանէր «իրենց առաւելութիւններ»ը։

— Երկար մի՛ ըներ, բարեկամ, ես ալ քեզի պէս կը կարծէի հոն, Քալիֆորնիա եղած ատենս, բայց հիմա որ եկայ Եւրոպան տեսայ, հասկցայ որ մենք «Ամերիկացիներս» գիւղացի ենք տակաւին։

ՍՕՍԻ

ՊՈՌՏՈՅԷՆ կը հեռագրեն թէ վերջին հրդեհներուն հետեւանքով, հազարաւոր ծիծեռնակներ անտառներէն հեռացած եւ ապաստանած են հեռագրական ձողերու եւ գիւղի մը ծառերուն վրայ։ Ծիծեռնակները սովորաբար Սեպտեմբերի վերջը կը գաղթեն. ուրեմն մէկ ամիս առաջ թըռած են իրենց սիրական վայրերէն։ Կենդանաբանական ընկերութեան մը մէկ անդամը կ'առաջարկէ ցրուել գիւղերն ապաստանած հազարաւոր ծիծեռնակները, սնամէջ փամփուշտներ արձակելով, որովհետեւ չեն կրնար ուտելիք ճարել այդքան նեղ շրջանակի մը մէջ։— Ամերիկեան Հրեաներու Փարիզի կեդրոնը 500.000 ֆրանք տրամադրեց հրկիզեալներուն։

ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ թագաւորը, Ապտուլլահ, շաբաթ օր (այսօր) ճամբայ կ'ելլէ Լոնտոնէն, Սպանիա երթալու համար։ Սպանիական կառավարութիւնը մասնաւոր շոգենաւ մը տրամադրած է եւ թագաւորը հիւր պիտի ըլլայ զօր. Ֆրանքոյի։ Թերթերը կը գրեն թէ թագաւորը Ֆրանսա գալու միտք չունի։ Մօտերս Մատրիտ կը սպասուի նաեւ Մ. Նահանգներու ազգ. պաշտպանութեան նախարարը։ Բանգէտներ այս այցելութենէն կը հետեւցնեն թէ Սպանիան ալ պիտի անդամագրուի Ատլանտեանի դաշինքին։

ԻՍՐԱՅԷԼԻ վարիչներ նոր կոչեր կ'ուղղեն արտասահմանի Հրեաներուն, դրամական օգնութիւն ստանալու համար։ Տոքթ. Իսրայէլ Կոլտշթայն, Սիոնական Դաշնակցութեան նախագահը, հետեւեալ յայտարարութիւնն ըրաւ Լոնտոնի մէջ. — «Եթէ աշխարհի հրեայ հասարակութիւնները աւելի կարեւոր նպաստ մը չբերեն ազգ. սնտուկին, Իսրայէլի դուռները փակած պիտի ըլլան տասնեակ հազարաւոր Հրեաներու առջեւ»։ Տոքթ. Կոլդշթայնի կարծիքով, Իսրայէլի պետութիւնը կրնայ 4 — 5 միլիոն Հրեաներ տեղաւորել, եթէ նպաստաւոր պայմաններ ընծայուին տնտեսական զարգացման համար։

ԻՏԱԼԻՈՅ թղթատարական պաշտօնեաները հրահանգ ստացան ընդհ. գործադուլ յայտարարելու Սեպտ. 15ին։ Այս առթիւ հրատարակուած զեկոյցը կ'ըսէ թէ աւելի քան ինը ամիսէ ի վեր կատարուած բանակցութիւնները ձախողած են։

Յունաստան եւ իր դրացիները

Ցալտարիս, Յունաստանի արտաքին նախարարը խօսելով Եուկոսլաւիոյ կացութեան մասին, ըսաւ թէ Թիթոյի դիմադրութիւնը երկար պիտի չտեւէր, եթէ Յունաստան դիմացած չըլլար իրեն դէմ կատարուած յարձակումներուն։ «Եթէ Յունաստանի ժողովուրդը եւ կառավարութիւնը կատաղօրէն դիմադրած չըլլային համայնավարական արշաւանքին, Եուկոսլաւիան, պաշարուած ըլլալով Քոմինֆորմին կողմէ, դժուար թէ կարենար ճակատ յարդարել։ Երկար ատեն Արեւմուտքի հանրային կարծիքը չէր հասկցած Յունաստանի կացութիւնը։ Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ մէջ կարգ մը ընկերվարական շրջանակներ ֆաշական կը կարծէին նոր վարչաձեւը, մինչդեռ 1946ին ազատ ընտրութիւններ կատարուեցան միջազգային հսկողութեամբ»։

Ց. Ցալտարիս յետոյ խօսելով յունական բանակին վերջին յաղթանակներուն վրայ, ըսաւ թէ անոնք վերջնական չեն կրնար համարուիլ, մինչեւ որ վերջ մը չտրուի դրացի պետութեանց փոխարկեալ աջակցութեան։ «Այժմ Ազգաժողովին կը մնայ համապատասխան միջոցներ ձեռք առնել պաշտպանելու համար Յունաստանը եւ անոր ժողովրդավար կարգուսարքը։ Անհրաժեշտ է որ Ալպանիան միջազգային երաշխաւորութիւններ ընծայէ, յարգելու համար Յունաստանի սահմանագլուխը, վերջ տալով իր յարձակողական խաղերուն։ Ես դիտեմ որ ալպան ժողովուրդը հակառակ է երկու տարիէ ի վեր Յունաստանի դէմ կատարուած յարձակումներուն, որոնք այնքան ծանր զոհողութիւններ արժեցին մեր երկրին»։

Նախարարը յետոյ պատասխանելով Եուկոսլաւիոյ մասին եղած հարցումներու, ըսաւ թէ համայնավարները «պիտի կրկնեն միեւնոյն ռազմավարութիւնը ինչ որ ըրին մեզի դէմ։ Բա՛յց պատերազմ պիտի չըլլայ, այլ քօղարկուած կռիւ մը Եուկոսլաւիոյ դրացիներուն կողմէ։ Առանց պաշտօնապէս մասնակցելու, Մոսկուա պիտի լարէ զսպանակը, ինչպէս ըրաւ մեր հիւսիսային նահանգներուն դէմ սարքուած ապստամբութեան ատեն»։

Պերլինը նորէն մայրաքաղաք

Գերմանիոյ ապագայ մայրաքաղաքը պիտի ըլլայ Պերլին, ստանալով տնտեսական ամէն աջակցութիւն, ինչպէս յայտարարեց բրիտանական մարզպանը, զօր. Ռապըրթսըն։ «Մեր կառավարութիւնը չուզեր որ տնտեսական ճնշումի զոհ դառնայ այդ քաղաքը, երկարատեւ պաշարումի մը դիմանալէ վերջ»։ Թերթերը դիտել կուտան թէ առաջին անգամ է որ պաշտօնական բերան մը այսքան վճռական յայտարարութիւն մը կ'ընէ Պերլինը նորէն մայրաքաղաք դարձնելու մասին։ Կը նշանակէ թէ արեւմտեան պետութիւնները որոշած են ուշ-կանուխ գլուխ հանել Գերմանիոյ միացումը։

Իբրեւ ապացոյց այս առաջադրութեան, թերթերը կը գրեն թէ Անգլիա հաւանած է որ Պերլինի մէջ հաստատուին արեւմտեան Գերմանիոյ նոր կառավարութեան կարգ մը պաշտօնատուները։

★ Զօր. Հաուլի, Պերլինի ամերիկեան հրամանատարը որ հրաժարած է այժմ, ազդարարեց թէ Սովետները ի զուր կը փորձեն Պերլինէն դուրս հանել արեւմտեան Դաշնակիցները։ «Եթէ պաշարումը վերահաստատուի, ամերիկեան ժողովուրդը հարցը պիտի լուծէ միեւնոյն եղանակով։ Յիմարութիւն պիտի ըլլար, եթէ մոռնայինք անցեալը։ Պէտք է ընդունինք նաեւ թէ կարելի չէ հաւատալ համայնավարի մը խօսքին, հրապարակային ճառախօս մը ըլլայ թէ չքեղ համազգեստ հագած։ Վերջին չորս տարիներու դասերը բոլորն ալ միակողմանի չեղան։ Անոնք որ տակաւին կը փորձեն անջատել, բաժան-բաժան ընել Գերմանիան, չեն կրնար բռնի ուժ գործածել ամերիկեան ժողովուրդին դէմ»։

Խօսելով քառամեայ գրաւման վրայ, զօրավարը հետեւեալ արդիւնքները յիշեց.—

1.— Պարկեշտօրէն ընտրուած վարչութիւն մը կայ Պերլինի Գերմաններէն, որոնք կը ներկայացնեն քաղաքի ժողովուրդին 2/3ը։— 2. Քաղաքին արեւմտեան շրջանը ազատ մնաց միակ կուսակցութեան մը բռնապետութենէն.— 3. Արեւմտեան շրջանները ունին դրամ մը որ իրական արժէք կը ներկայացնէ։

ՄԻԱՑԵԱԼ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ընդհ. ժողովը, որ կը շարունակուի Ստրազպուրկի մէջ, ծրագիր մը մշակած է եւրոպական մէկ շուկայ հաստատելու համար, մաքսային դրութեանց բարեփոխումով։ Ծրագիրը կը տրամադրէ վերջ տալ դրամական սեղմումներուն, որոնք լրջօրէն կը ջլատեն առեւտուրը եւրոպական պետութեանց միջեւ, եւ կը յանձնարարէ ուրիշ բարեկարգութիւններ կատարել։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ... GOUVERNANTE ՄԸ ՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Բ.

— Ինչո՞ւ կը պատասխանես, կ'ըսեն ինծի :

Բայց չեմ ուզեր որ պատմութիւն չինուի ի վերայ սխալանաց պատրողաց : Վասն զի երբ բարեկամ մըն է գրողը, վաւերականութիւն կը ստանայ իր պատմութիւնը՝ եթէ ճշդում մը չկատարուի: Գէթ պէտք է ըսել թէ սխալ է ինչ որ կը պատմէ կամ կը կարծէ:

Այսպէս, սխալ պատմութիւններ ու կարծիքներ են, ինչ որ կը գրէ Սարաֆեան Նայիրի պարբերաթերթին մէջ: Եւ ի՜նչ սխալներ —

1.— Սարաֆեան կը մեղադրէ լռութիւնս: Կը թուի թէ հիմակ ալ կարգը եկած է լռութիւնս մեղադրելու, (կար ժամանակ մը՝ երբ զիս կը մեղադրէին թէ հրապարակը գրաւած եմ, մինչդեռ հազիւ մէկ երկու թերթերու աշխատակցած եմ ընդհատումներով): Բայց ինչո՞ւ լռութեանս մէջ տեսնել «վարձու » քաղաքականութիւն մը, կամ «միջակութիւն» հովանաւորելու փորձ մը :

Նախ, պարտաւո՞ր եմ հրապարակաւ կարծիքըս յայտնել ամէն գրքի մասին, որ լոյս կը տեսնէ ամէն ամիս: Սարաֆեան չի՞ գիտեր թէ կ'արհամարհեմ հրապարակագրութեան խոհանոցին աշկերտը՝ որ գրախօսական գրողն է եւ զոր անուաներ եմ homme - sandwich կամ posticheur: Այսօր կը ցաւիմ, որ երիտասարդութեանս առաջին օրերուն՝ մեղք եմ գործեր եւ մէկ քանի գրախօսական ստորագրեր :

Երկրորդ, իմ այս հիւանդ տեսողութեամբս՝ պարտաւո՞ր եմ, հիմա, կարդալ ամէն լոյս տեսած գիրք եւ կարծիք յայտնել, որպէսզի «վարձուած» չհամարուի լռութիւնս: Փօլատեան պահանջեց կարծիքս, — կարդալ տուի իր վէպը եւ կարծիքս յայտնեցի ուղղակի իրեն՝ երկար վերլուծումի մը խղճմտութեամբ: Բայց երբ հրապարակաւ արտայայտուէի, պիտի հարկադրուէի կարդալ նաեւ ուրիշներուն հրատարակութիւնները,— եւ խորհի՛լ որ ես իմ սեփական աշխատանքներս կատարելու ի վիճակի չեմ, ելեկտրական լոյս չտեսնելու համար՝ անկողին կը մտնեմ ժամը 8ին ամէ՛ն իրիկոյ, եւ արեւին լոյսը չտեսնելու համար՝ կը փախչիմ վարագոյրներու ետեւ: Որպէսզի « վարձու» չանուանեն լռութիւնս՝ աչքիս մնացեալ լո՞յսն ալ տայի:

Բայց ես, ո՛վ իմ սերունդս հոգեխանձ, չա՛տ եմ տուեր այդ լոյսէն՝ պաշտպանելու համար ձեզ բոլորդ, հովանաւորելու համար իւրաքանչիւրդ : Ո՛վ իմ սերունդս, որ հոգի կուտաս դրամի համար եւ փառքի համար, ես չա՛տ եմ վատներ երկուքն ալ ձեզի համար:

2.— Սարաֆեան սխալ յայտարարութիւն կ'ընէ՝ երբ կ'ըսէ թէ փոխած եմ կարծիքս Շահնուրի գրականութեան մասին, առաջին օրերու պաշտպանութենէս ետքը: Սխա՛լ, դարձեալ, երբ կ'ըսէ թէ Շահնուր յարձակած է վրաս,— եւ այս սխալը գրուած է այնպիսի ձեւով մը, որ ընթերցողը պիտի կարծէ թէ Շահնուրի գրականութեան մասին կարծիք փոխած եմ՝ որովհետեւ Շահնուր յարձակած է վրաս, (Պոլսոյ սերունդին մեղքը, երէկ):

Արդ, Շահնուրի հետ իմ բարեկամական եւ ընկերական յարաբերութիւններս խզած եմ կանուխ,— պատճառը երբեք չեմ յայտնած իրեն, բոլորովին անձնական է եւ իր նկարագրին վերաբերեալ: Ճիշդ է, սակայն, թէ Շահնուր արտայայտուած է Վալերիի մէկ կտորին թարգմանութեանս առթիւ, բայց առանց անունս տալու, որովհետեւ խզումը կատարուած էր այլեւս: Գիտէր թէ կ'աշխատէի Վալերիի վրայ, եւ ձեռքի տակ ունէի զանազան թարգմանութիւններ ու մեկնութիւններ, բայց ինք ալ փափաքեցաւ իր կարծիքը յայտնել աշխատանքս աւարտելէ ետքը: Եւ երբ այլեւս տեսաւ որ պաղած եմ իրմէ, իր կարծիքը յայտնեց թերթի մը մէջ, զգուշաւորութեամբ եւ վերապահութիւններով, առանց պընդելու իր ըսածին վրայ: Եւ այս է որ Սարաֆեան կ'անուանէ յարձակում: Ճիշդ է թէ վարժապետ մըն ալ (Երուսաղէմ) խարուեր էր, Սարաֆեանի նման, ինչպէս եւ cinède մը (Յառաջի խմբագրապետը կը մերժէ այս բառին հայերէն թարգմանութիւնը գրել այստեղ, մնաց որ կարգ մը ֆրանսերէն բառարաններ ալ սխալ տուած են այս բառին նշանակութիւնը) ուրիշին ծախեր էր զայն իբրեւ նմոյշ իմ տգիտութեանս :

Գալով Շահնուրի գրականութեան մասին իմ կարծիքիս, կը մնայ նոյնը՝ ինչպէս առաջին օրերուն: Զարմանալի չէ Սարաֆեանի չփոթութիւնը, — առաջին օրերուն, այդ չփոթութեան ենթակայ, շատե՛ր գայթակղեցան իմ պաշտպանողականէս, զարմանալով թէ ինչպէ՛ս կրնամ եռայարկ գրականութեան (littérature à trois étages) կամ կորիզաւոր գրականութեան (littérature à noyau) իմ ճաշակս հաշտեցնել Շահնուրի գրականութեան հետ, որ style - jazzով միայն կը յատկանշուի եւ կ'արժեւորուի: Սիդոնեայի հեղինակը կը յիշէ անշուշտ պատասխանս, թէ գրագէտին ու քննադատին ճաշակները տարբեր կազմախօսութիւն ունին, — քննադատը կրնայ հաւնիլ գըրական արտադրութեան մը, բայց երբեք պիտի չփորձուէր տալ նման գործ մը՝ իբրեւ գրագէտ:

Աւելցուցի թէ Շահնուրի գործը յաջողած գործ է, բայց երբեք պիտի չուզէի ստորագրել նման գործ մը: Բաչալեանի գրականութեան վրայ ոճի չքեղ պատմուճան մը:Շահնուր ոճ միայն կը բերէ, բայց լեզու՝ երբեք: (Թէքէեան ալ դիտել տուած էր այս պարագան): Իսկ իբրեւ մտածում կամ գաղափար, մեղա՛յ քեզ Տէր: Այսօր ըսածս այն է միայն թէ այդ ոճն ալ «երկու մեծ պատերազմներու միջեւ երկարող շրջանը» միայն ունի գոյութեան պայման :

Այդ ոճին պատմութեան համար, կ'ուզէի այստեղ յիշատակել թէ չա՛տ եմ փորձեր նոյն ոճը, Նախանցէն ալ առաջ, Յառաջի «Օրուան Դէպքերուն» մէջ: Եւ ստեղծուած հետաքրքրութիւնը այն աստիճանի հասաւ, որ Իրանէն եւ Ամերիկայէն նուէրներ ղրկուեցան «Օրուան Դէպքեր»ը խմբագրող «անծանօթ ընկերոջ»: Այդ ոճը ունէր նաեւ իր փիլիսոփայութիւնը,— սկեպտիկ եւ հեգնող, կը մերժէր հին բարոյականը, նահանջական չէր, ոչ ալ չնական, իր je – m'en – foutismeը ստոյիկեան շունչ մը կը պահանջէր կեանքէն: Այսպէսով, «Օրուան Դէպքեր»ը խմբագրելու ժամանակ՝ տառապանքին դէմքին նետուած քօղը կը փոխէի, — օրինակ մը, ուզելով հարուածել մեռելագրութեանց մէջ գործածական «հանգի՛ստ ոսկորներուդ» ասութիւնը , առիթ համարեցայ պատմել կառքի արկած մը, Շան գ'էլիզէի վրայ, որու զոհ գացած էր էշ մը եւ աւելցուցի. «Հանգի՛ստ ոսկորներուդ»: Շուշանեան «Օրուան Դէպքեր»ը խմբագրելու այս ոճը տարաւ Հ. Յ. Դ. Շրջ. ժողովին, պահանջելով դադրեցնել « տառապանքը ծաղրելու այս քմայքը», որ հակառակ է եղեր «ընկերվարութեան» , — աւելի ճիշդ՝ Շուշանեանի դպրոցական տեսակէտներուն, ընկերվարութեան մասին:

Ու քանի դեռ խօսքը կը դառնայ Շահնուրի շուրջ, աւելցնեմ թէ սխալ է նաեւ Շահնուրի յայտարարութիւնը Արեւմուտքի մէջ, իբրեւ Մենքի «խմբագրապետ», — Շահնուր երբե՛ք «խմբագրապետ» չէ եղած «Մենք»ի: Անոնք որ մօտէն ծանօթ են Շահնուրի, գիտեն թէ fabulationի տարօրինակ սէր մը ունի,— ատով կը բացատրուի իր այդ մանկունակ յայտարարութիւնը :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԱԶԱՏԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՋՈՀԵՐԸ

Արմենակ Ղազարեան (Հրայր)

Հայ յեղափոխութեան առաքեալ մըն էր: Ծընած Տարօնի ժողովուրդի ծոցէն: Մտաւորական մը՝ օժտուած խօսելու եւ գրելու գեղեցիկ տաղանդով:Եւ գիտէր խորապէս յուզել դիմացինը իր սրտագրաւ քարոզներով: Կը խօսէր վշտոտ ու սրտառուչ ձայնով մը, կարծէք իր հարազատ ժողովուրդի բախտը կուլար :

Հոյակապ ճիգով մը կապուեցաւ Դաշնակցութեան բոլոր թելադրանքներուն: Ինչ ահռելի դժուարութիւններ կային իր ծրագիրներու իրագործման դէմ: Ո՜վ կրցաւ չափել այն բոլոր վըտանգները, զրկանքներն ու տառապանքը ,որոնք դիզուած հին իր տատասկոտ ճամբուն վրայ :

Տանթէի դժոխք, դիւային չարչարանք, որուն մէջ կը մաշէր միլիոնաւոր հայութիւնը: Արմենակն ալ , շղթայուած անոր հետ, կը գալարուէր անզօր կատաղութեամբ , :

Աչքին առջեւ կը պարզուէին Դուրանի ընդարձակ տարածութեան վրայ փռուած անտէր ու անպաշտպան հայ գիւղերը, որոնք օրէ օր աւարի կը տրուէին Թուրք պէկերու եւ քիւրտ աղաներու կողմէ: Եւ բնիկ ժողովուրդը կը լծուէր Թուրքի եւ Քիւրտի բռնի, տարապարհակ աշխատանքին: Արեւ ցորեկով կը քշէին կը տանէին իր ոչխարներու հօտերը եւ ուրիշ անասուններ, կը խորտակուէր իր դարաւոր հարստութիւնը, իսկ դիմադրողները տեղն ու տեղ կը սպաննուէին :

Արմենակ որոշեց բարձրանալ իր գողգոթան, իր կարողութեան չափ շարունակել առաքելական քարոզները, ճնշուած հայրենիքի ու թըշուառ ժողովուրդի սիրոյն: Կը սգար անոր հետ, կը մարմնացնէր անոր տանջանքն ու նահատակութիւնը: Կատաղօրէն կը բողոքէր համատարած բռնութեան դէմ :

Թարգման կը դառնար հայութեան սգաւոր տանջանքին, կը գոռար իր քարոզներով, իր ռազմի թեւաւոր խօսքերով, թէ հայութեան կեանքի, պատուոյ եւ ինչքի փրկութեան միակ միջոցն է սուր եւ զէնք:

Անբաւական գտնելով իր միջոցները, 1890ին թռաւ արտասահման: Հոն ալ հնչեցուց ահազանգը, իր խաչուած ժողովուրդին: Շնորհիւ Դաշնակցութեան, կարեւոր արդիւնքներ ձեռք բերաւ: Եւ 1895ին, լաւագոյն եւ փորձուած խմբապետներով (Անդրանիկ, Սերոբ, Դուրբախ, Աշոտ Թաթուլ եւ Խնուսցի Աւագ, իւրաքանչիւրը տասնեակ մը ընտիր եւ մարզուած քաջերով) դարձաւ Երկիր :

Հրայրն ու Աշոտը տեղաւորուեցան Բասենի շրջանը, Դուրբախը՝ Խնուս, Սերոբն ու Աւագը Մուշ: Իսկ Անդրանիկ շուտով դարձաւ արտասահման: Շատ չանցած Հրայր ձերբակալուեցաւ եւ քշուեցաւ Կարնոյ բանտը, ուր մեծ զոհողութեամբ անպարտ արձակուելով վերադարձաւ Տարօն, եւ անմիջապէս ձեռք առաւ Երկրի ընդհանուր կազմակերպութեան աշխատանքը, իր անբաժան ընկեր Վահան Մանուէլեանի (Տողրամաճեան) հետ: Հակառակ անոր որ պարտաւորուած էր շաբաթը երկու անգամ իր ինքնութիւնը ճշդել տալ Թուրք դահիճներուն:

Վահանի Սասուն հասնելէ վերջ, Հրայր ձգեց Սասունը, եւ իջաւ դաշտը, Բուլանըխ, Վարդօ, Խնուս եւ այլուր, զինուած իր սեւեռուն գաղափարովը,— Արթնցնել անգիտակից ու անտարբեր զանգուածները, անոնց մէջ մշակել ազատութեան ոգին: Իր յեղափոխական քարոզութեան հետ, զուգընթաց կը տանէր մշակոյթի եւ շինարարութեան միւս աշխատանքները.— Դպրոցներ բանալ, ջրանցքներ եւ աղբիւրներ շինել եւն.: (Ախլաթի Գոզուռի գիւղի աղբիւրը կնքուած է Հրայրի անունով , Արմենակի Աղբիւր):.

Իրեն համար հիմնական ծրագիր մըն էր հայքրտական մերձեցումը: Այս ծրագրին ուժ կուտար Տարօնոյ սիրտն ու հոգին, Վարդան վարդապետը,իբրեւ օժանդակ ունենալովԳէորգ Զաւուշը, որ մեծ հմայք ունէր քրտական լաւագոյն շրջանակին մէջ: « — Մեծ ճիգով մօտենալ մեր արիւնոտ դրացիներուն: Հրաւիրել զանոնք, արթնցնել անոնց մէջ ալ ազատութեան ոգին, ճանչցնել անոնց բուն թշնամին, եւ պատրաստել ըմբոստացման»: (Գէորգ Զաւուշ):

Այս յոյսերով կապեր հաստատեց Տիգրանակերտի նահանգի քիւրտ Իպրահիմ փաշային, Փինճինարցոց եւ Սլիվանի կէս անկախ ցեղերու , Սեւերիկի քիւրտ ցեղապետներու, Քշերիկի Սէրտոին բէկին, Հայտերանցի Քէօռ Հասան փաշայի հետ: Մեծ ճիգեր թափեց Խոտըկայի Դըմլիկ ցեղէն աշիրաթապետ Զէյնալի հետ, ազդելու համար Տէրսիմի Քիւրտերուն վրայ: Սակայն, Հըրայրի մահէն վերջ, բոլոր աշխատանքներն ու քարոզները մնացին ձայն բարբառոյ յանապատի :

ԻՐ ՍԱՐՔԱԾ ԱՀԱԲԵԿՈՒՄՆԵՐԸ

Վատերու եւ ուրացողներու դէմ արդար վրէժը դաւանանք մըն էր Հրայրի համար: Շուտով կազմեց ահաբեկիչ խումբ մը, պէտք եղած հրահանգներով: Ահաբեկման առաջին հարուածը կըրեց Կարապետ վարդապետը (Ս. Կարապետի միաբաններէն) որ Սասնոյ քննիչ յանձնաժողովին առջեւ դաւաճանած էր հայկական դատին: Երկրորդը՝ Խասգիւղի Ռէօը, Մալոյ Բարսեղը, որուն մատնութիւնները կը մնային Ներսէս վարդապետ Խարախանեանի օրերէն : Երրորդը՝ Սերոբ Աղբիւրը գլխատող Գչարէ Խալիլ աղան, որ շքանշան ստացած էր Սուլթանէն: Քաջ ահաբեկիչները ողջ վիճակի մէջ վրայէն առին պատուանշանը եւ կտրեցին հրէշին գլուխը: Չորրորդը՝ Գեղաշնու Աւէն էր, այն որ իր գօսացած ձեռքով թոյն հրամցուց Սերոբ Աղբիւրին: Հինգերորդ հարուածը կրեց յիշեալԱւէի աներձագ Կէլիէկուզանցի Պետրոսը, որ մասնակցած էր Սերոբի թունաւորման: Վեցերորդը՝ Շէնըք գիւղացի Սագոյի տղան Կարապետ, որ յեղափոխականներու շարժումներու տեղեկութիւնները գրաւոր կը հասցնէր կառավարութեան :Սպաննուեցաւ Շէնքը գիւղի մէկ ձորակին մէջ:

Բնաւ հանգիստ օր մը չտեսաւ յեղափոխական առաքեալը: Գիշեր ու ցորեկ կը տանջուէր ժողովուրդի անպատրաստ վիճակէն: Զէնք չկար, ռազմանիւթ չկար, քամուած էր ժողովուրդի վերջին կաթիլ արիւնը: Տառապանք էր իրեն համար ունեւոր դասակարգի անտարբերութիւնը: Ման կուգար շրջանէ շրջան, միշտ թափառական: Փոթորկալի գիշերներ, անյաղթելի դժուարութիւններ, անքուն գիշեր, շատ անգամ առանց տաք սնունդի, եւ միշտ կարօտ տաք վերմակի: Ժայռերու խոռոչները կ'ապաստանէր , ազատ շունչ մը քաշելու համար : Ոչ ծխել, ոչ հազալ ...:

Սիրով կը տանէր այս բոլոր տառապանքները: Իր դիմագիծը կ'արտայայտէր յեղափոխականի վսեմ զգացումները, փոթորկալի եւ ցնցող: Առանց կատարեալ պատրաստութեան, իր անբաժան ընկերոջ հետ, տհաս ու թերի կը գտնէր ըմբոստացումը եւ միշտ կը խուսափէին կառավարութեան հետ ընդհարելէ :

Սակայն, Թուրք կառավարութիւնը երկար միջոց չտուաւ: Եւ ահա պայթեցաւ 1904ի ապըստամբութիւնը, հակառակ երկու գերագոյն մարմիններու կամքին , բայց խուսափելու ալ հնար չկար :

«Անգամ մըն ալ կորովոտ սրտովը, բարձրացաւ Սասնոյ բարձր լեռներու կատարը, աղխողոմ ու սրտառուչ ձայնով հաւար փրցուց հա-

ԳԱՏԿԵՐՆԵՐ ԱՐԵՆՈՅՇՆԵՐՈՒ ԿԵԱՆՔԷՆ

Կիրակի, Օգոստոս 28, Վալանսէն հինգ քիլոմեթր հեռու, Մալիսարի անտառին մէջ տեղի ունեցաւ Մարսէյլի Արենոյշներու հանդէսը :

Քանի մը բարեկամներու հետ, որոշեցինք հոն նախաճաշ ընել եւ արեւածագէն անմիջապէս ետք ճամբայ ելանք : Մէկ ժամէն հասանք :

Ընդարձակ անտառին եզերքը մեծ ու տափարակ տարածութեան մը վրայ ուղղանկիւն մը կազմած են 14 նարնջագոյն եւ սպիտակ վրաններ, իրենց կոնակը տուած ստուերախիտ ծառերուն :

Երկու շարքերուն կեդրոնը զետեղուած է ընդհ. խմբապետուհի տիկին Մանուշ Մարտիրոսեան – Շամիրեանի վրանը, ուր կը պառկին իր զաւակներէն երկուքը , ինչպէս նաեւ Մ. Մարութեանի եւ Վ. Փափազեանի փոքրիկները :

Ճակատի շարքի ծայրը կը գտնուի խմբապետուհի Օր. Քր. Շաքարեանի վրանը, իբրեւ տեսակ մը սահմանապահ, իսկ միւս կարգին վրայ, մուտքի դրան մօտիկ Օր. Ալիս Յարութիւնեանի վրանը: Քրիստինէն կը դիմաւորէ մեզ մաքուր հայերէնով: Բոլոր խմբապետուհիները, Արենոյշները , Թեւիկները եւ գայլիկները զբաղած են հանդէսին վերաբերեալ աշխատանքներով :

Տեղ մը մարզանքի փորձեր կը կատարուին, ուրիշ տեղ մը երգի ու պարի: Արենոյշներէն ոմանք վրանները կը յարդարեն, գայլիկներ եռանդագին երգելով ջուր կը բերեն: Ոմանք բանակավայրին ճամբաները կը նշանակեն, ուրիշներ՝ հիւանդներ կը խնամեն (երկու թեթեւ հիւանդ): Ամենուրեք մաքրութիւն եւ ուշադիր աշխատանք :

Մուտքի դուռնէն հեռու, ապահով վայրի մը մէջ կը գտնուի դաշտային խոհանոցը, վայելուչ ճաշակով :

Երեք արենոյշներ աւանդական «օճախին» շուրջ բոլորուած նախաճաշը կը պատրաստեն:

Մաքուր են նաեւ անտառին մէջ գտնուած մթերանոցի եւ հանդերձատան վերածուած երկու մեծ վրանները :

Իրական մեղուանոց մըն է բանակավայրը, տեսակ մը Հայնոց: Ամէն կողմէ հայերէն խօսակցութիւն, հայ երգ: Սեւաչուի Հայուհիներ, կայտառ եւ աշխոյժ, բարեկիրթ ու կարգապահ :

Կարելի չէ չխանդաղատիլ, երբ կ'իմանանք թէ, այս ազգօգուտ միութիւնը որ մասնաճիւղեր ունի նաեւ Փարիզի, Եգիպտոսի եւ ուրիշ վայրերու մէջ, արդիւնքն է քանի մը աղջիկներու տոկուն եւ անձնուէր աշխատանքին

Ահա գայլիկներու երգը.— « Հայը վեր, վեր, վեր, միշտ վեր», որ կ'երգուի կատարեալ գիտակցութեամբ եւ հպարտանքով :

Հետզհետէ կը հասնին ուրիշ հանդիսականներ, որոնք նոյնպէս հիացումով կը դիտեն տեսարանը :

Եղջերափողը կը հնչէ ու բոլորը մէկ, իրենց խմբակներով եւ խմբապետուհիներու առաջնորդութեամբ կը շարժին դաշտին վրայ, շրջապատելով դրօշակի ձողը :

« Պատուի առ » կը լսուի խմբապետուհիի հրահանգը :

Արենոյշ թէ Թեւիկ եւ թէ գայլիկ, բարեւի կեցած կ'ողջունեն հայ տարադիր եռագոյնը եւ ֆրանսական դրօշը : Խոր լռութեան մէջ կամաց-կամաց ձողն ի վեր կը մագլցին զոյգ դրօշները:

Սարսուռ մը կ'անցնի մեր մարմիններէն, ի տես ապագայ հայ քաղաքացիներու պաշտամունքին :

Ապա խմբակները նուիրական պարտականութիւն կատարողի մը գոհունակութեամբ կը վերադառնան իրենց ճաշարանը՝ նախաճաշի :

Կը դիտենք իրենց աշխատանքները, համայնքը գործի է դարձեալ, զուարթ ու խանդավառ :

Քիչ վերջ կը տեսնենք յիսնեակը մաքուր հագուած, կազմ ու պատրաստ:

Ներկայ կ'ըլլանք նաեւ իրենց ճաշին, երկու տեսակ կերակուր (մէկը մսեղէն) ու պանիր ունին, հացը առատ է, ինչպէս նաեւ պտուղը :

Ընդհ. խմբապետուհիին երկու տարեկան աղջիկը հիւանդացեր է յանկարծ: Լուրը բերնէ բերան կը շրջի, ակնթարթի մը մէջ բոլորը կը տխրին :

Կը շարունակեն իրենց աշխատանքները, բայց վայրկեանէ վայրկեան լուրի սպասելով :

Բեմի փոխարէն, հանդիսավայրի մէկ կողմը ծառերուն կապած են խոշոր «տէքօր» մը որ կը ներկայացնէ Սեւանի լիճը եւ վանքը:

Հանդիսականները անհամբեր կը սպասեն :

Եղջերափողը հաւաքումի ազդանշանը կու տայ:

Եւ խմբակ առ խմբակ մարզուած քայլերով Արենոյշներ, Թեւիկներ եւ գայլիկներ խմբակներու յատուկ երգերով, բեմի պատրանքը տուող վայրը կը հասնին ծափերու տեղատարափին տակ:

Յաջորդով՝ հանդէսին նկարագրութիւնը :

ԱԿԱՆԱՏԵՍ

ԽՍՏԱՑՈՒՄ ԱՄՈՒՍՆԱԼՈՒԾՄԱՆ

Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ Խ. Միութեան մէջ ամուսնալուծում ձեռք բերելը հետզհետէ աւելի կը դժուարանայ քան արեւմտեան շատ մը երկիրներուն մէջ :

Սվիրտլովի հեղինակութեամբ հրատարակուած նոր գրքոյկը «Ամուսնութիւնը եւ Ամուսնալուծումը» որ գրուած է 1944ին՝ ժողովրդական առաջնորդ մըն է սովետական դատարաններու մէջ:

Ամուսնութեան մասին սովետական տեսակէտը հիմնականփոփոխութեան ենթարկուեցաւ այն թուականէն ի վեր, որ Սթալինի բարեկամուհին, Տիկին Քօլօնթայ կը գրէր թէ խորհրդային վարչաձեւին տակ այլեւս անհրաժեշտ չէ ընտանիքը:

Կուսակցութեան պաշտօնաթերթը, «Փրաւդա» կը գրէ այսօր թէ ընտանեկան կեանքի ուժեղացումը սովետական ժողովրդապետութեան գլխաւոր նպատակներէն մէկն է :

Նախապէս ամուսնալուծում ձեռք կը բերուէր եթէ մէկն ու մէկը առանց որեւէ պատճառաբանութեան փափաք յայտնէր ամուսնութիւնը վերջացած համարելու, մինչդեռ հիմա անհրաժեշտ է ամբողջ օրինական դատավարութիւն մը: Եթէ ամուսնացած ամոլը զաւակներ ունի, դատարանը պէտք է ամուսնալուծում տայ շատ բացառիկ պարագաներու տակ միայն: Եւ որպէսզի նիւթական դժուարութիւն ունենան, Սվիրտլովի գիրքը կ'ըսէ թէ ծախքը 25 սթերլինէն մինչեւ 100 սթերլին է վճիռին համար (անգլիական հաշիւ) :

Ասիկա բաւական կարեւոր գումար մըն է ամոլի մը համար որ կ'աշխատի գործարան մը կամ կոլխոզի մէջ :

Միեւնոյն ատեն մղում կը տրուի ամուսնութեան հանդէպ յարգանքը աւելցնելու: Սվիրտլով կը բացատրէ թէ քաղքենի երկիրներու մէջ ամուսնական արարողութիւնը տեղի կ'ունենայ եկեղեցիին կամ պետութեան կողմէ, «եսապաշտ դասին շահուն համար»: Քաղքենի ամուսնութեան մէջ կողմերէն մէկը միւսին կ'ենթարկուի, եւ կեանքը կը շարունակուի հակառակ ամուսնութեան :

Այս պատճառով սկիզբէն իսկ մտածեցին որ ընկերվարական պետութեան մը մէջ՝ ամուսնութեան պաշտօնական արարողութիւն տեղի պիտի չունենայ : Սակայն հիմա «քաղաքական ամուսնութեան պէտք է տրուի այնպիսի արտաքին ձեւ մը, որ ամուսնացողներուն ուշադրութիւնը հեռացնէ եկեղեցական արարողութենէն , եւ շեշտէ կարեւորութիւնը ամուսնութեան եւ ընտանիքին՝ նոր ընկերվարական հասարակութեան մէջ :

Օտարներու եւ յիմարներու հետ ամուսնութիւնը արգիլուած է :

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՎԱԼԱՆՍ.— Վալանսի Հ. Մ. Մ.ին (U.S.A.) 1949—1950 գնդախաղի մրցումները վերսկսան Օգոստոս 21ին: Առաջին հանդիպումը տեղի ունեցաւ մեր Առաջին խումբին (Finaliste Promotion) եւ Montelimar Promotionի միջեւ, իրենց դաշտին վրայ: Հակառակ սաստիկ տաքին երկու կողմերը խաղացին շատ եռանդով: Մեր խումբին «Ֆինալիստ» տիտղոսը, առաւելութիւն մըն է միւսներու վրայ: Թէեւ մրցումը բարեկամական էր, բայց «ախոյենականէ» մը աւելի կատաղի եղաւ խաղը: Արդիւնքը հաւասար 4—4:

Մեր Բ. մրցումը տեղի ունեցաւ Օգոստոս 28ին: Մրցողները Bourg les Valenceին եւ մեր առաջինը, հակառակորդին դաշտին վրայ: Այս խաղն ալ բարեկամական էր: Այս խումբը մերինէն մէկ դասարան վար էր (Promotion districte): Օդը աւելի մեղմ էր, հակառակորդին դաշտը լաւ խնամուած ըլլալով, համաչափ կանաչութիւն փո-

մայն հայութեան, ի սէր այն ժողովուրդին, որ իր սրտառուչ մեղեդիով 15 տարի շարունակ կը հմայէր լեռնցին ու դաշտեցին, որոնց հետ ապրեցաւ սիրող ու գթոտ եղբօր պէս, բաժնելով բոլորին վիշտն ու տառապանքը, ներշնչելով յոյս ու կորով, նոյն ժողովուրդի հետ մնաց գերագոյն փորձութեան ժամին»: (Դրօշակ, 6—7 փետրուար, 1904):

Այո, այդ եղաւ իր վերջին հաւարը, ազատութեան երգիչ եւ յեղափոխութեան քաղցրախօս սոխակը, ինկաւ շանթահար թշնամու գնդակէն , այն խրոխտ բարձունքներու վրայ, ուր այնքան հառաչանքներ արձակած էր , այնքան երազները փայփայած ....

Վրէժը ճակտիդ, ժպիտը դէմքիդ, դուն հայ ազգի մեծ զաւակ,
Աճիւններէդ պիտի ծլին Հրայր—Դժոխք Արմենակ:

Այս քանի մը տողերը փունջ մը ծաղիկ քու փայփայած Ծովասարէն, անմահ Հրայր...

ՄԱՐԳԱՐ ԲԱՐԽԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ

ԱՆԻՆ ԾԱԽՈՒԵՑԱՒ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ, 1034 — 1064)

Բ. ՄԱՍ

ԱՆԻԻ ԿՈՐԾԱՆՈՒՄԸ

Է.

ՀԱՅՐ ԵՒ ՈՐԴԻ

Յունաց բանակին մէջ խոր լռութիւն կը տիրէր, իսկ պահապանները անվրդով աջ ու ձախ կը քալէին: Այնչափ վստահ էին իրենց ուժին վրայ որ երբեք իրենց մտքէն չէին անցըներ, թէ Հաբէլ կրնայ իրենց վրայ յարձակիլ:

Բայց, ան, առանց աղմուկի, խիզախօրէն զրոհ տուաւ թշնամի բանակին վրայ եւ այնպիսի իրարանցում մը ձգեց հոն որ զինուորները շուարումի մատնուեցան, եւ այս անակնկալ յարձակումին պատճառած սոսկումէն չէին գիտեր, թէ ինչ պէտք է ընել:

Յոյները կարծեցին, թէ մեծ բանակ մըն էր կը յարձակի իրենց վրայ. անոնք չէին գիտեր որ այս յարձակումը քանի մը տասնեակ քաջերու կողմէ տեղի կ'ունենար :

Մինչ այս մինչ այն, Յոյները իրենց քնացած տեղէն ոտքի ելան, ուզեցին դիմադրել թշնամիին, բայց զարմացած մնացին, երբ նկատեցին թէ թշնամի չկար իրենց մէջ, անյայտացեր էր ճիշդ այնպէս ինչպէս որ եկեր էր:

Առտուն, կազմ ու պատրաստ վիճակի մէջ Յոյները հնչեցուցին փողերը, եւ մօտեցան Հաբէլի բերդին, շուտ մը զայն նուաճելու համար եւ պատժելու համար անոր տէրը: Սակայն Հաբէլ եւ իր քաջերը պատրաստ կեցած էին աշտարակներուն վրայ, ու կը հեգնէին թշնամին: Անոնք լաւ գիտէին, թէ իրենց բերդը անառիկ է եւ թէ թշնամի բանակը բան մը պիտի չկրնար ընել անոր: Բայց Յոյները յանկարծ յարձակեցան ուղղակի բերդի պատերուն վրայ, եւ փորձեցին արագօրէն վեր բարձրանալ՝ սանդուխներ դնելով: Հաբէլի զօրքերը պարապ կեցած չէին սակայն. վեր բարձրացող Յոյներու գլխուն կ'իջեցնէին խոշոր քարի կտորներ կամ նետի հարուածներով վար կը գլորէին զանոնք:

Հայերը քաջութեամբ կը կռուէին, իսկ Յոյները սկսան յուսալքուիլ: Երբ տեսան որ ալ ճար չկար եւ պիտի չկրնային գրաւել բերդը, ստիպուեցան նահանջել, յետոյ աւելի մեծ ուժերով կրկին յարձակելու համար բերդին վրայ: Քանի մը անգամ կրկնեցին այս փորձը, բայց ապարդիւն : Ոեւէ օգուտ ձեռք չբերին :

Մութը կոխելուն պէս, Թորոսիկ գրաւեց բերդին գաղտնի անցքը: Յոյներն ալ յարձակեցան ճակատէն. քաջ Հաբէլը դեռ լուր չունէր, թէ Թորոսիկ տեղեակ էր գաղտնիքին :

Քաջութեամբ դիմադրեց Յոյներուն, բայց քանի կը յաղթուէին անոնք, կարծես այնքան կը շատնար կռուողներուն թիւը: Հաբէլ տեսաւ որ կռիւը տաք կերպարանք մը կը ստանայ. Յոյները յամառօրէն կը վերսկսէին յարձակումը, առանց ուշադրութիւն դարձնելու իրենց կորուստներուն:

— Ի՞նչ պիտի ըլլայ այս կռիւին վախճանը , կը մտածէր Հաբէլ իշխանտեսնելով իր քաջերը , որոնք դեւերու պէս կը կռուէին թէեւ, բայց քանի շարունակուէր կռիւը, այնքան կը սկսէին թուլնալ :

— Քաջ եղէք, ընկերներ, մի վհատիք, կը գոչէր Հաբէլ եւ մէկ աշտարակէն միւսը կը վազէր :

Յանկարծ սոսկումով տեսաւ որ բերդը ներսէն ալ պաշարուած է թշնամիներով, որոնք իրենց սուրերը քաշած զրոհ կուտային դիմադրողներուն վրայ :

— Է՜հ, հէ՜... մրմռաց Հաբէլ սրտին կսկիծէն :

Աչքերէն կատաղութեան կայծակներ թըռան, երբ տեսաւ որ շուրջը մարդ չէր մնացած, որպէսզի նոր ուժով մը ետ մղէր թշնամին: Հասկցաւ որ վախճանը մօտ էր. վճռեց կենդանի չյանձնել թշնամիին ձեռքը:

— Պարիսպները թողուցէք եւ շուրջս հաւաքուեցէք քաջերս, պոռաց Հաբէլ եւ սուրը մերկացնելով ինկաւ թշնամի շարքերուն վրայ :

ԲԱԳՐԱՏ ԱՅՎԱԶԵԱՆՑ

(57)

ուած էր ծայրէ ծայր, գրաւիչ տեսարան մը պարզելով:

Խաղը վերջացաւ մերոնց յաղթանակով 4—1:

Հակառակորդ խումբը բաւական զօրաւոր էր եւ իր անկարելին փորձեց մրցումը շահելու համար, բայց անօգուտ եղաւ: Մեր պահեստին ալ միեւնոյն դաշտին վրայ շահեցաւ 3—2: Այս մրցումները եղանակին նախամուտքներն էին:

Սեպտեմբեր 4ին պիտի սկսի բուն ախոյենական մեր առաջին մրցումը, Ա. խումբին (Promotion d'Honneur) Անոնէի միեւնոյն դասակարգի խումբին դէմ, իրենց դաշտին վրայ:

Վարչութիւնը որոշած է աւելի զօրաւոր խումբի մը դէմ ճակատելով բանալ 49—50 տարեշրջանը: Կը յուսանք որ մեր գնդակի հերոսը, Յակոբ Գազանճեան մէկ երկու ամիսէն վերստին խումբին միանայ, որուն֊քը բուժուած է այլեւս: Իր բաց ձգած տեղը որեւէ մարզիկ չկրցաւ բռնել, այդ տեղն է (կեդրոնի յառաջապահ)ը: Նմանապէս վարչութիւնը եռանդով եւ մեծ զոհողութեամբ ախոյենական մրցումներ ապահովեց յաջորդաբար մեր պահեստիին (1er serie) եւ կրտսերներուն, երկուքն ալ փինալիստ:

Այս տարի պիտի ունենանք minimeներու խումբ մըն ալ, որով այս տարեշրջանին հինգ խումբերով պիտի ճակատինք, բոլորն ալ ախոյենական: — Թղթակից

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ մասին ճառ մը խօսելով, Ներքին Նախարար Պ. Ժիւլ Մոք դիտել տուաւ թէ Գերմանները «ոչ բան մը սորված, ոչ ալ մոռցած են պարտութենէն ի վեր: Գերմանիա վարակուած է թունդ ազգայնականութեամբ ինչպէս երէկ: Ցիմարութիւն պիտի ըլլար Եւրոպայի Խորհուրդին մէջ ընդունիլ Գերմանիա մը հաւասար իրաւունքներով, այսինքն փրկուած՝ զրաւումէ, ազատ՝ զինուելու, յետոյ Դաշնակիցներուն դէմ դաւաճանելու համար»:

ՄԱՐԷՇԱԼ ՄԱՆՇԹԱՅՆԻ դատավարութեան Դչ. օրուան նիստին մէջ, նախագահը հրամայեց դուրս հանել 12 մանուկներ, յայտնելով թէ փաստաթուղթեր պիտի կարդացուին «սարսափելի դէպքերու մասին»: Այդ վաւերագիրներուն 'համաձայն, Մանշթայն «գիտակցաբար եւ անփութօրէն թոյլ տուած է որ բազմաթիւ խորհրդային գերիներ գնդակահարուին իր զօրքին կողմէ կամ «ապահովութեան ջոկատներուն յանձնուին, սպաննուելու համար»: Այս նիստին մէջ պիտի կարդային Հիթլէրի գաղտնի ճառը իր զօրավարներուն առջեւ, Լեհաստանի արշաւանքէն 12 օր առաջ, բայց դատարանը մերժեց, նկատելով որ այդ ճառին վաւերականութիւնը չէր ընդունուած Նիւրընպէրկի ատեանին առջեւ:

ՄԱՐՇԸԼԻ ԾՐԱԳՐՈՎ նախատեսուած վարկերը կրճատուած են, 1949 — 1950 տարեշրջանին համար: Այսպէս, Ֆրանսա, որ 980.900.000 տոլար ստացած էր 1948 — 49ին, պիտի ստանայ 704 միլիոն, Անգլիա՝ 962,000,000 (Նախապէս 1.239.000.000), Թուրքիա՝ 39 միլիոն 700 հազար (Նախապէս 61 միլիոն): Աւելցած է Յունաստանի բաժինը, 163 միլիոն տոլար (Նախապէս 144 միլիոն 800 հազար):

ԱՏԼԱՆՏԵԱՆԻ ԴԱՇԻՆՔԻՆ անդամակից պետութեանց արտաքին նախարարները ժողովի հրաւիրուած են Ուաշինկթընի մէջ, Սեպտ. 17ին: Ժողովը պիտի ընտրէ երկու Խորհուրդներ, մէկը քաղաքային, միւսը զինուորական: Յետոյ մասնաւորապէս պիտի քննէ միջդաշնակցային հրամանատարութեան խնդիրը: Ֆրանսա հաւասարէ հաւասար դիրք պիտի ունենայ Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներուն հետ:

ԳԵՐՄԱՆՆԵՐԸ բուռն ցոյցեր կատարելով Տիւսէլտորֆի մէջ, խոչընդոտեցին անգլիացի բուպայ մը, անոր գերման օգնականը եւ չարժավարը, քողոքելու համար գործարանի մը քանդումին դէմ: Յարձակումը տեղի ունեցաւ երբ անգլիացի սպան գործարանին դուռը կը հանէր, 80 բանուորներու գլուխն անցած: Այս վերջինները փախան, երբ յարձակումը տեղի ունեցաւ: Անգլիացիները զինուոր ղրկեցին, պատժելու համար ցուցարարները, որոնք 7 — 800 հոգի էին: Անգլ. սպան կառքէն դուրս հանուած էր բռնի, կառքին անուագօտիները կտրուած էին եւն.:

ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ կարմիր բանակները յառաջ կը խաղան դէպի Գանթօն: Հոնկ Քոնկ ալ վտանգուած է: Անգլիացիները միջոցներ ձեռք առած են քաղաքին պաշտպանութեան համար եւ կը յուսան յաջողիլ, նկատի առնելով գաղթավայրին ռազմագիտական դիրքը եւ անգլ. տորմիղին գերազանցութիւնը:

ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ մէջ արհեստակցական միութիւն մը դատի քաշուեցաւ, այն ամբաստանութեամբ թէ աւելցուցած է բանուորներու աշխատավարձքը, պահելով դրամատիրական շրջանէն մնացած դրութիւնը: Վնասարարութեան դէպքեր ալ երեւան հանուած են:

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ»

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ մէջ կը տօնուի Հոկտեմբեր մէկի գիշերը, մինչեւ լոյս: Կը խնդրուի չխաչաձեւել:

Մանրամասնութիւնները յառաջիկային:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Սեպտեմբերի ընթացքին հետզհետէ պիտի դադրեցնենք բոլոր պարտական բաժանորդներուն թերթերը առանց նախապէս ազդարարելու:

Ուրեմն յառաջիկային թիւրիմացութեանց տեղի չտալու եւ դժուարութիւններ չստեղծելու համար կը խնդրենք իրենց պարտքը վճարել հետեւեալ հասցէներուն.—

ՔԱՂԱՔԸ.— Ընկեր Ա. Պետիկեանին, ընկեր Ա. Քէօսէեանին կամ Գ. Ծերիկեանին:

Ս. ԺԵՌՈՄ.— Ընկեր Գ. Կոփոյեանին:

ՊՈՄՈՆ.— Ընկեր Թէլեանին կամ Յ. Տէօքմէճեանին:

ՍԷՆ ԼՈՒ.— Ընկեր Միլոեանին:

Պ. OSSO.— Ընկեր Արմաղանեանին:

Ս. ԱՆՆ.— Ընկեր Քրայեանին:

Ս. ՄԱՐԿՐԻԹ.— Ընկեր Միւճէրէթեանին եւ կամ ղրկել վարչութեանս, մեր chèque - postalին, Paris 1678 — 63:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ՎՐԹԱՆԷՍ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ եւ զաւակին, ինչպէս նաեւ քրոջը Տէր եւ Տիկ. Յակոբ Խորասանճեանի փափաքին համաձայն, յառաջիկայ կիրակի 4 Սեպտ. Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ իրենց շատ սիրելի մօր՝ ՏԻԿԻՆ ՓԵՐՈՒԶ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ մահուան երրորդ տարելիցին եւ իրենց յոյժ սիրելի մօրաքրոջ Օր. ՎԵՐԳԻՆ ԷՔՍԷՐՃԵԱՆԻ մահուան առաջին տարելիցին առթիւ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի: Կը խնդրուի իրենց յիշատակը յարգող ազգականներէ եւ բարեկամներէ ներկայ ըլլալ սոյն տխուր արարողութեան:

ՀԱՅ ՄԱՐԶԱԿԱՆ

U. S. A. Փարիզի Մարզական Միութիւնը կը վերսկսի իր մարզական խաղերը այս կիրակի իր դաշտին վրայ Stade Olier, 11 rue d'Arcueil, Montrouge: Բոլոր անդամներէն կը խնդրուի ներկայանալ իրենց նկարներով: Նոր անդամներու արձանագրութիւնը կը սկսի նոյն օրը:

Գնդախաղի մրցում Stade Elisabeth, Porte d'Orléens ժամը 12.30ին U. S. A.ի Junior խումբը U. S. Montrougeի խումբին դէմ: Ժամը 15ին U. S A.ի Ա. խումբը U. S. Montrougeի պահեստի խումբին դէմ:

Կը խնդրուի բոլոր բարեկամներէն եւ հետաքրքրուողներէն ներկայ գտնուիլ քաջալերելու համար:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Այրի Տիկին Տիգրանուհի Իսրայէլեան (Լասիոթա) եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ բոլոր ազգականները իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն տեղւոյն Հ. Յ. Դ. Խաժակ խումբին, հայ գաղութին եւ բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր եւ ծաղկեպսակով իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին իրենց ամուսնոյն, հօր եւ ազգականին Պ. ԳՐԻԳՈՐ ԻՍՐԱՅԷԼԵԱՆԻ (Պէնլիցի) կսկծալի մահուան առթիւ:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ 27 Օգոստոսին:

ԶԵԿՈՅՑ ՎԱԼԱՆՍԻ ԱԶԳ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՎԱԼԱՆՍ.— Վալանսի եւ շրջանի հայ ազգ. միութեան, յառաջիկայ ընտրութեան համար անդամատուրքի դրութիւնը հաստատուած է, անոնք որ կ'ուզեն ընտրել եւ ընտրուիլ, թող բարի ըլլան ներկայանալ եւ ստանալ իրենց անդամատետրերը, մինչեւ Հոկտեմբեր 31, հետեւեալ հասցէներուն,— Պ. Պ. Շ. Հացագործեանի, Bld. Vauban, Յ. Կարապետեանի 18 rue Bouffier, տարեկան վճարելով 120 ֆրանք: Իսկ Օպնայ - Մոնթէլիմարի, Ռոմանի հայրենակիցներու պիտի ներկայանան վարչութեանս նախագահ Յ. Տէր Սարգիսեան եւ քարտուղար Յ. Կարապետեան:

Ի դիմաց Ազգ. Միութեան եւ Հոգաբարձութեան, քարտուղար Յ. Կարապետեան, Նախագահ Տէր Սարգսեան:

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17, Rue Dameame - (13e)

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՏԷՍԻՆԻ Հ. Յ. Դ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ, այս շաբաթ երեկուան ժամը ճիշդ 8ին:

Մեծ դաշտահանդէս

Տարօն - Տուրուբերանի Վարդավառեան անմահ հերոսներու յիշատակին:

Լա Սիոթա 4 Սեպտ. կիրակի ժամը 2ին քաղաքին հանրային պարտէզին մէջ (Jardin Public):

Կազմակերպուած տեղւոյն մասնաճիւղին կողմէ, նախագահութեամբ հայրենակից ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ, կը բանախօսէ հայրենակից ԳԱՍՊԱՐ ՇԷԽԻԿԵԱՆ (Մարսէյլէն): Գեղ. բաժին, զաւեշտ մը Գեղամ Պօղոսեանէ, ընտիր պիւֆէ մատչելի գինով:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Ֆ. Հ. Կապոյտ Խաչի Պուլվար Օտտոյի մասնաճիւղի, այս կիրակի ամբողջ օրը, Սէնթ Անտրէի հանրածանօթ եւ գեղատեսիլ պարտէզին մէջ:

Կը բանախօսէ ընկեր Տ. ԹԱԴՈՅԵԱՆ

Խմբերգ, մեներգ եւ արտասանութիւն: Պիտի ներկայացուի Յ. Թումանեանի ԱՆՈՒՇԷՆ երկու արար, ղեկավարութեամբ՝ ընկերուհի Ք. Արզումանեանի եւ մասնակցութեամբ Կապոյտ Խաչի սանուհիներուն:

Կը մասնակցի Հ. Յ. Դ. Նոր Սեբուհնդի «Խատիսեան» նուագախումբը:

Հայկ. եւ եւրոպ. պար — Մուտքը ազատ է

Միակ մեծ ներկայացում

Թատրոն Սառա Պեռնարի մէջ, Սեպտեմբեր 18ին կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը ճիշդ 15ին:

Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆ պիտի բեմադրէ Լ. ՇԱՆԹԻ

ՕՇԻՆ - ՊԱՅԼԸ

Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի տնօրէնութիւնը կը ծանուցանէ թէ վարժարանին 1949—1950 դպրոցական տարեշրջանի մուտքի օրը սահմանուած է Հոկտեմբեր 2ի կիրակին:

Մի քանի տրամադրելի տեղերու համար դիմել տնօրէնութեան, հինգշաբթի, շաբաթ եւ կիրակի օրերը ժամը 14—19, եւ կամ ժամադրութեամբ: Հեռախօս Obs. 18 - 28:

ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ ԱԿՈՒՄԲ ՄԱՐՍԷՅԼ

Ակումբին Շահրիկեան գրադարանը բաց է հասարակութեան համար Օգոստոս 28էն սկսեալ ամէն կիրակի ժամը **10էն 12**: Իսկ հինգշաբթի օրերը երեկոյեան ժամը **7 — 9**, ամսական կամ շաբաթական վճարումներով **(100 եւ 30 ֆրանք)**:

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ երկրորդ տարեշրջանը կը սկսի յառաջիկայ 3 Հոկտ. երկուշաբթի օրը: Աշակերտուհիներու արձանագրութեան համար դիմել վարժարան, 1, Bd du Nord, Le Raincy, ամէն առաւօտ մինչեւ կէս օր, բացի շաբաթ եւ կիրակի օրերէ:

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH - Fondé en 1925 - R. C. S 376 2*6

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13)

Վեցամսեայ 800 ֆր., Արտ. 10 տոլ. կամ 3 անգլ.

Tél. GOB. 15-70 Գին 6 ֆր. C.C.P.Paris 1678-63

Dimanche 4 Septembre 1949 Կիրակի 4 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

21րդ ՏԱՐԻ — 21 Année No.5940–Նոր շրջան թիւ 1351

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

«ՀԱ՛ՐԿԱՒ ԳԻՏԵՄ...»

Անցորդ մը Լիբանանի մէկ հայաշէն գիւղին մէջ պտտած ատեն, կը հարցնէ հայ տղեկի մը.— Հայերէն գիտե՞ս :

— Հա՛րկաւ գիտեմ, կը պատասխանէ տղան, գլուխը բարձր եւ հայկական կրակը աչքերուն :

Ամբողջ նշանախօսք մը՝ այս մէկ հատիկ նախադասութիւնը, Լիբանանի լեռներուն տակ, հայաշէն գիւղի մը փողոցներուն մէջ :

Եթէ կ'ուզէք՝ պատգամ : Տարագիր ժողովուրդին զաւակն է որ կը յայտարարէ բարձրաձայն,— Կարելի՞ է Հայ ըլլալ եւ հայերէն չգիտնալ: «Հա՛րկաւ գիտեմ»:

Դժբախտաբար բազմութիւն մը կը կազմեն անոնք որ Հայ կը կոչուին, բայց հայերէն չեն գիտեր, չեն ուզեր սորվիլ: Ամէնէն առաջ՝ ուսումնականները :

Պատրուակնե՞ր կը պակսին, չքմեղանքներ հիւսելու համար: «Դպրոց չտեսանք: Շատ զբաղած ենք: Միջոցներ կը պակսին ...»:

Դեռ քարացածներն ալ կան, տգէտ եւ ամբարտաւան.— Հայերէ՞ն, ժամանակ չունիմ ատանկ պօշ բաներով զբաղելու :

Շառաչուն ապտակի մը տպաւորութիւնը չի՞ գործեր, այդպիսիներու գլխուն, Լիբանանցի տղեկին կրակոտ պատասխանը,— Հա՛րկաւ գիտեմ:

Ապտակը կ'երթայ նաեւ այն դժմազգիներուն, որոնք օրն ի բուն կը վարկաբեկեն, կը թաղեն տարագիր բազմութեանց անփոխարինելի նուաճումները:

Լիբանանի լեռներուն մէջ ծաղկած հայ կորիճը պիտի կրնա՞ր տալ այդ սքանչելի պատասխանը, եթէ մարդիկ տքնած չըլլային տարիներ ու տարիներ: Եթէ իրենց հիւղակներուն հետ ծաղկոցներ, դպրոցներ, բարձրագոյն վարժարաններ ալ հիմնած չըլլային:

Ներգաղթի առաջին տարին (1946) Երեւանի լիազօրը, քաղաքացի Նազարեան, զարմանք յայտնած էր, Հալէպի մէջ, տեսնելով որ այնքան լաւ հայերէն գիտեն դպրոցականները, երիտասարդներն ու պատանիները :

Եգիպտոսի մէջ ալ, ուրիշ լիազօր մը նոյնիմաստ յայտարարութիւններ ըրած էր, հաստատելով որ այնքան դիւրութիւններ կը վայելենք, դպրոցներ պահելու, հայկական մշակոյթը զարգացնելու համար :

Անոնք եւ ուրիշներ անշուշտ առիթ ունեցան բաղդատելու, նաեւ, իրենց լսած, կարդացած հայերէնը՝ այն բարբառին հետ զոր կ'ուսուցանեն Խ. Հայաստանի մէջ, համաձայն բոլշեւիկեան հանգմանակին :

Ամէն պարագայի մէջ, մենք տեսած ենք բազմաթիւ ուսմավլերիներու գրաւոր հայերէնը, (շատերը միջնակարգ դպրոց աւարտած):

Մնաց որ, ահա Երեւանը ինք ալ օժանդակ ուսուցիչներ կը փնտռէ, համաձայն Սով. Հայաստանի խոստովանութեանց: Եւ այս՝ աւելի քան 25 տարի երկիր կառավարելէ վերջ:

Ակամայ կը կատարենք այս բաղդատութիւնը, անգամ մը եւս յիշեցնելու համար ե՛ւ մտքով ե՛ւ սրտով ցամքած տիրացուներուն, որպէսզի քիչ մը ծանր նստին իրենց տեղը :

Սովետակա՞ն հայրենասիրութեան սեւ շուկացիները լաւագոյն ծառայութիւնը մատուցած կ'ըլլային, եթէ նախ իրենք հայերէն սորվէին, փոխանակ աղճատելու, աղքատացնելու նոյնիսկ լրագրական լեզուն :

Մենք միշտ պատրաստ ենք օգտուելու հայրենիքի կատարած վաւերական, հարազատ նուաճումներէն: Եւ միշտ ալ կը փնտռենք նոր բառեր, բացատրութիւններ, ժողովրդականացնելու համար: Բայց, արդարօրէն կը պահանջենք որ իրենք ալ հետեւին, սերտեն, իւրացնեն Հայկական Արտասահմանի մշակոյթին անսպառ գանձերը :

Ժամանակը եկած չէ՞ միանգամ ընդ միշտ մէկդի դնելու ռուս-թաթարական խառնիճաղանճը :

Ինչո՞ւ խորհրդահայ բանաստեղծը կրնայ բաղդատաբար մաքուր, օրինակելի հայերէն գրել, իսկ խմբագիրը, բանասէրը, գրագէտը իրարու հետ կը մրցին, գոյնզգոյն բարբարոսութիւններ փորձելու համար :

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ի՞ՆՉՊԷՍ Կ'ԸԼԼԱՐ, ԵԹԷ ...

Պոլսահայ մամուլին հետ, Միջին Արեւելքի հայ թերթերն ալ կը շարունակեն լայն տեղ տալ եւրոպական պողոտաներու վրայ մշակուած լրագրութեան մը :

Կը թարգմանեն եւ կը թարգմանեն չնդալից մանրամասնութիւններ՝ Աղա Խանի տղուն սիրահարութեան եւ հարսնիքի մասին :

Կը թարգմանեն ու կը տեղաւորեն զարմանազան հէքեաթներ Աւստրիոյ դահաժառանգ իշխանին սիրահարութեան եւ մահուան մասին :

Վերջապէս, եւրոպական թերթի մը լայնութեամբ կ'արձանագրեն սալոնական դէպքեր, ոճիր-արկածներ եւ «զգայացունց» պատմութիւններ որոնք հազիւ քանի մը տող կ'արժեն, իբրեւ լուր :

Ուրո՞ւ համար այս յոգնութիւնը :

Դէպքեր կան որոնք որոշ մանրամասնութիւններ կը պահանջեն իրենց տեղին վրայ: Ուրիշներ ալ կը հետաքրքրեն մասնաւոր հասարակութիւն մը որուն կեր ճարելու կոչում ունի պուլվառներու լրագրութիւնը :

Մեր մէջ, անոնք որ այդպիսի պատմութիւններ կը սիրեն, հայերէն թերթ չեն կարդար, ֆրանսերէնը, անգլերէնը կամ թուրքերէնը կ'առնեն, «բուն աղբիւր»էն խմելու համար :

Ի՞նչպէս կ'ըլլար, եթէ իւրաքանչիւր թերթ ամէն բանէ առաջ զբաղէր իր շրջապատի կեանքով: Իր ապրած երկրին, ժողովուրդին, ընկերային, քաղաքական եւ մտաւորական շարժումներով: Տարագիր բազմութեանց կեանքով :

Մեր ո՞ր ցաւին դարման են, ո՞ր զարգացման կը ծառայեն սալոնական բարքերու, միջազգային դայթակղութեանց, այս կամ այն «աստղ»ին չահատակութեանց նկարագրութիւնները :

ՎԱՀԷ

ՆՈՅԻ ՏԱՊԱՆԸ ՉԵՆ ԳՏԱԾ

Պոլսէն կը հեռագրեն Սեպտ. 2 թուականով.— Տոքթ. Ահարոն Սմիթի գիտական խումբը այսօր վերադարձած է 17.000ոտք բարձրութեամբ Արարատ լերան արեւմտեան բարձունքներէն, առանց հետք մը գտնելու Նոյի Տապանէն, բայց վաղը պիտի վերսկսի պրպտումները, մէկ օր հանգստանալէ վերջ:

Սուրբէհանէն «Վաթան» թերթին ուղղուած հեռագիր մը կ'ըսէ թէ արշաւախումբը բարձրացած էր մինչեւ 10.000 ոտք, այնտեղ ուր քիւրտ հովիւ մը իբրեւ թէ տեսած էր Նաւու կմախքը, երկու տարի առաջ :

Տոքթ. Սմիթ եւ իր չորս ընկերները հանգստանալէ վերջ, վաղը իրենց կեդրոնը՝ Տօղու Պայազիտ պիտի երթան, իրենց պաշարը նորոգելու համար: Յետոյ պիտի մագլցին Արարատի հիւսիսային-արեւմտեան զառալանջերը, որոնք հազիւ քսան մղոն հեռու են Թուրքեւխորհրդային սահմանագլուխէն :

Տոքթ. Սմիթ վստահութիւն յայտնեց թէ պիտի գտնէ Տապանը, ձիւն-ձմեռէն առաջ, հաւանաբար երկու երեք շաբաթէն: Իր յայտարարութեան համաձայն, բաւարար չափով գիտական տուեալներ կան, ապացուցանելու համար թէ Նոյի Տապանը կը գտնուի Արարատի վրայ, ուր, ինչպէս կ'ըսէ Աստուածաշունչը, Տապանը իջաւ Նոյի ղեկավարութեամբ, քառասուն օր եւ քառասուն գիշեր անձրեւելէ վերջ:

★ Ամերիկացի երկրախոյզը Թըրքական կառավարութենէն արտօնութիւն ստացաւ Օգոստոս 16ին, հետազօտութիւններ կատարելու համար Արարատի վրայ որ զինուորական գօտի է: Երբ քիւրտ հովիւ մը պատմեց թէ Նաւու մը ցուկը տեսեր է Արարատի ձիւներուն տակ, անմիջապէս ներշնչուեցաւ, արշաւանք մը կատարելու համար: Անգլիացի երկրախոյզ մըն ալ, Սայքս, հետաքրքրուեցաւ եւ պատրաստուած էր ճամբայ ելլելու, բայց վերջին պահուն յետաձգեց, ուշ մնացած ըլլալով: Գ. Սայքս կ'ըսէ թէ բերանացի արտօնութիւն ստացած է, սակայն այս տարի պիտի չփորձէ, որովհետեւ եղանակը անցած է:

Թէ Ամերիկացին եւ թէ Անգլիացին լրտեսներ կը համարուին Մոսկուայի աչքին, ինչպէս յայտարարուեցաւ անթելով եւ թերթերով: Սմիթի կ'ընկերանան Թուրք հնախոյզ մը, Նէճաթի, մէկ ամերիկացի եւ մէկ Թուրք լրագրողներ :

Թիթօ ճակա՞տ կը յարդարէ

ՀԱԿԱՍԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՊԱԼՔԱՆՆԵՐՈՒ ԿԱՑՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Միջազգային մամուլը կը շարունակէ յուզումնալից տեղեկութիւններ հաղորդել Պալքաններու կացութեան մասին, մասնաւորապէս ծանրանալով Սթալին-Թիթօ մենամարտին վրայ :

Անցեալ օր կարգ մը թերթեր կը ծանուցանէին թէ Եուկոսլաւիոյ դիկտատորը ձեռնարկած է նոր խմբակցութիւն մը կազմակերպելու Կոմինֆորմին դէմ, իր ետեւէն քաշելով Պուլկարիան եւ Ալպանիան: Մանաւանդ որ, քաղաքացիական պատերազմի նախանշաններ կ'երեւան այս վերջին երկրին մէջ :

Երէկ, հռչակաւոր Կոմինֆորմին (Կոմ. Տեղեկատու Դիւան) թերթը այլապէս չնդալից լուր մը կը հաղորդէր հետեւեալ խորագրին տակ.— «Ֆաշիստ անասունը կատղեր է»: Գրութիւնը, որ հրատարակուած է թերթին առաջին էջին վրայ, մառէշալ Թիթօն կ'ամբաստանէ թէ զօրակայանի մը կը վերածէ Եուկոսլաւիան: Թերթին պատմութեան համաձայն, Թիթօ ունի «ոչ նուազ քան 800.000 սպառազէն զինուորներ», առանց հաշուելու ոստիկանութեան եւ ապահովութեան ուժերը: Եուկոսլաւիոյ դիկտատորը եւ իր խմբակը իբրեւ «փաշական դրդուիչներ» ներկայացնելէ վերջ, թերթը կը գրէ թէ համայնավարական գաղտնի կազմակերպութիւն մը ստեղծուած է, երկրին մէջ, տապալելու համար կառավարութիւնը :

Յօդուածը շատ գրգռիչ լեզու մը կը գործածէ, շեշտելով թէ Թիթօ «անարգ եւ նողկալի քաղաքականութիւն մը կը վարէ արտաքին ճակատին վրայ» (Խ. Միութեան դէմ), ուղղութիւն մը որ կրնայ բաղդատուիլ միայն Հիթլէրի քաղաքականութեան հետ»: Յետոյ կ'ըսէ թէ Եուկոսլաւիոյ ներքին նախարարին՝ Ռանքովիչի «բարակները կը հետապնդեն բոլոր ճշմարիտ հայրենասէրները» :

Հրատարակուած գրութենէն չի հետեւիր թէ Կոմինֆորմը կը ծրագրէ Եուկոսլաւիոյ հարցը լուծել զինեալ միջամտութեամբ: Սակայն առաջին անգամ ըլլալով պաշտօնապէս կը յայտնէ թէ Եուկոսլաւիա զօրակայանի մը վերածուած է ընդդէմ ժողովրդական հանրապետութեանց. վերագրում մը որ կրնայ պատրուակ ծառայել Խ. Միութեան, զանազան միջոցներ ձեռք առնելու համար Թիթոյի դէմ :

Նշանակալից պարագայ մը եւս,— թերթը կը յայտարարէ թէ Չինաստանի համայնավար կուսակցութիւնը բոլորովին համաձայն է Կոմինֆորմին հետ, Եուկոսլաւիոյ հարցին մէջ: «Աշխարհի բոլոր համայնավար կուսակցութիւնները միացած են Թիթոյի դէմ» :

★ Եուկոսլաւիոյ կառավարութիւնը չեղեալ հռչակեց Խ. Միութեան հետ կնքուած համաձայնութիւնները՝ Դանուբի նաւարկութեան եւ օդանաւային հաղորդակցութեանց մասին:

★ Մ. Նահանգներու կառավարութիւնը տրամադիր կ'երեւայ 20 միլիոն տոլարի վարկ մը բանալու Եուկոսլաւիոյ, որ նախապէս 250 միլիոնի պահանջ մը ներկայացուցած էր: Անգլիա եւս բանակցութիւններ կը կատարէ, հնգամեայ պայմանագիր մը կնքելու համար, որուն շնորհիւ մէկ-մէկուկէս միլիառ տոլարի առեւտուր պիտի ըլլայ երկու երկիրներուն միջեւ :

★ Մառէշալ Թիթօ, որ օդափոխութեան գացած էր Ադրիականի ափերը, Պելկրատ վերադարձած է, համաձայն վերջին լուրերու: Կ'ըսուի թէ ի հարկին Ազգաժողովին պիտի ներկայացնէ Խ. Միութեան հետ ծագած վէճը:

Եւրոպայի տնտեսական հոգերը

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ ՄԸ Կ'ԸՍԷ ԹԷ ՏԱԳՆԱՊԸ ՉԷ ՓԱՐԱՏԱԾ ՏԱԿԱՒԻՆ

Եւրոպայի տնտեսական գործակցութեան յանձնաժողովը հրատարակեց իր տեղեկագիրը, Մարշըլի ծրագրին գործադրութեան մասին: Եզրակացութիւնը այնքան ալ նպաստաւոր չէ: Երկու տարուան ամերիկեան օգնութիւնը չէ տուած բաղձալի արդիւնքը, վերելքի ճամբուն վրայ դնելու համար Եւրոպան: Կատարուած յառաջդիմութիւնը յոյս չի ներշնչեր թէ Եւրոպան պիտի կրնայ անկախ ըլլալ 1952ին, երբ կը վերջանայ ամերիկեան օգնութեան պայմանաժամը :

Տեղեկագիրը, որ եօթը էջերէ կը բաղկանայ, ստորագրուած՝ նախագահին եւ ընդհ. քարտուղարին կողմէ (ֆրանսացի, Գ. Մարժոլէն) դիտել կու տայ թէ «տոլարի խնդիրը, հակառակ երկու

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՀԱՅ ԶՕՐԱՎԱՐ ՄԸ ՄԵՌԱԾ.— Մոսկուայի թերթերը ուրբաթ օր ծանուցին մահը հայազգի զօր. Գասպարեանի: Հանգուցեալը 46 տարեկան էր եւ վերջին պատերազմին մէջ ծառայած է իբրեւ հրամանատար զօրաբաժնի մը, յետոյ իբրեւ սպայակոյտի պետ կարմիր բանակի մը :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ .. GOUVERNANTE ՄԸ ՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

(Գ. եւ վերջին մաս)

3.— Սարաֆեան կը սխալի դարձեալ, երբ կը գրէ թէ Փօլատեան դէմ դէմի կը հանէ զիս եւ Շահնուրը, թէ Փօլատեան մէկ թեւով կը կռթնի իմ վրաս, միւս թեւով՝ Շահնուրի վրայ: Արդ, հիւանդութիւն մը կամ գրելու ֆիզիքական արգելք մը թոյլ չի տար որ օգտուին անոնք որ մեզմէ խէր կը սպասեն: Այնպէս որ աւելորդ էր այդ տգեղ ակնարկը: Երկրորդ, Փօլատեան երբեք զիս հանած չէ Շահնուրի դէմ, — երբեք չեմ ըսած թէ պիտի պատասխանեմ Շահնուրի նամակին: Երբ «Արեւմուտք»ի խմբագրութիւնը ըսաւ թէ նամակը չեն հրատարակած՝ ինծի դէմ գրուած ըլլալուն համար, պահանջեցի հրատարակութիւնը: Կարդացած չէի հրատարակուելէն առաջ, որպէսզի մտածէի պատասխանելու մասին:

4.— Սարաֆեան կը մատնէ խոր ընդվզում մը գրական մեր բարքերուն դէմ: Սակայն, Փօլատեանի դէմ իր ընդվզումի այս պարագային անկախ, Փարիզի մեր «գրական գաղութը» անբիծ եւ կո՞յս էր բոլորովին, — բարոյական ինկածութեան, շանթաժի, գրականութիւնը սպախալութեան վերածելու դէպքեր չկայի՞ն: Սարաֆեան ըմբոստացնող եւ վրդովիչ ուրիշ պարագայ չտեսա՞ւ մինչեւ հիմակ, թէ «վարձուած լռութիւն» մը կը պահէր՝ երբ ուրիշներ կ'ըմբոստանային, կ'ընդվզէին եւ իրենց գլխուն թասը կը թռցնէին կատաղութենէն . . .

5.— Սարաֆեան տեղի եւ անտեղի կը գործածէ «տաղանդ» բառը: Եւ գրողներուն մէջ կը փնտռէ միայն տաղանդ:

Կը սիրեմ հմտութիւն գտնել որեւէ վէճի մէջ, ի պէտս ընթերցողներուն: Ոչ կը սիրեմ շաղփաղփանքը բարեկամութեան մէջ, (բնաւորութեամբ՝ օրական 100 բառէ աւելի խօսող մը չէի, ցաւով ու ինքզինքս զզուելով տեսայ որ հիմակ օրական հազար բառ կ'արտասանեմ, — ի՜նչ ժամավաճառութիւն), ոչ ալ արգասաբեր անձրեւ մը չբերող ամպրոպը վէճի մէջ: Ուստի քանի մը տեղեկութիւն տաղանդ բառին մասին, ի շահ ընթերցողին:

Սկզբնական իմաստով՝ 'տաղանդը ոսկիի չափ մըն էր. յետոյ փոխաբերաբար ստացաւ նոր նշանակութիւն մը,— «աստուածային շնորհ» կամ «բնածին կարողութիւն»:

Այժմ, սակայն, տաղանդ բառին կ'ուզեն տալ պարզապէս արժէք նշանակութիւնը: Եւ շատեր կը մերժեն փառաւորուիլ այդ բառին շնորհած հին կարեւորութեամբ: Վալերի կը մերժէ ներշնչումը եւ ինչ որ ներգոյական է գրագէտին մէջ, — ըստ Վալերիի՝ աշխատանքն է միայն որ կ'արժեւորէ իմացական արտադրութիւնները: Այս տեսութեամբ՝ Վալերի տաղանդ չէ, բայց Ռէմպօ տաղանդ է, ինչպէս նմանօրէն տաղանդ է, մեր մէջ, Դուրեանը: Արդ, այս տեսութեամբ, կը պգտիկնայ տաղանդը կամ տաղանդին կարեւորութիւնը: Վասնզի անհրաժեշտ կը համարուի իմացականութեան հակակշիռէն անցընել ամէն բան:

Այս տեսութեան կը յարիմ ես ալ,— այնպէս որ Սարաֆեանի փնտռած ու գոված տաղանդը շատ աննշան արժէք մը կը ստանայ աչքիս: Օրինակ, կարգ մը գրողներու papillotageը, կամ ըստ Վալերիի՝ բազմաթիւ բանաստեղծներու charmeը, զոր անոնք կը ստեղծեն պայղուն պատկերներով եւ անուշահոտ բառերով, style de chocերով եւ լեզուական քմայքով, յաւիտենական ոչինչ կը բերեն գրականութեան թանգարանին՝ հակառակ իրենց շլացուցիչ տաղանդին, որ շուտով կը մարի ու կը խաւարի, որովհետեւ կը պակսի աշխատանքին շողը՝ մտային հարստութեան նպաստով:

Ըստ այս տեսութեան, ես ամէն օր կը դանակոծեմ, կը հարուածեմ, կը չարչարեմ իմ «տաղանդս», ուզելով անոր տալ աշխատանքիս ջերմութիւնը եւ տենդը, ճիշդ ինչպէս բրուտը, որ, ի՛նչքան ալ Աստուծոյ տուած կաւին ազնիւ տեսակին ընտրութեան նախանձախնդիր, նոյնքան կ'ուզէ հպարտանալ իր աշխատանքին արարչական ուժով:

Այս տեսութիւնը, իբրեւ ·քննադատութեան ծանր հրետանի, եթէ գործածեմ մեր գրականութեան մէջ, Սարաֆեան կը ստանձնէ՞ պատասխանատուութիւնը գործուած աւերներուն, թէ վրաս կը խնդայ անոր համար որ թուչնիկ մը որսալու համար . . . թնդանօթ կը գործածեմ:

Կը խնդրեմ որ, Սարաֆեան ինք իր հաշւոյն ստանձնէ պատասխանատուութիւնը, եւ եթէ կը սիրէ զբաղիլ քննադատութեամբ, այս տեսութիւնը թող պատշաճեցնէ նախ իր կարդացած, սիրած, նաեւ իր շուրջը դարձող գրագէտներուն գործին, յետոյ նաեւ Փօլատեանի վրայ:

Կը տեսնէ՞ք, ես չպաշտպանեցի Փօլատեանը, A bon entendeur, salut.

Միայն թէ չուզեցի լուռ մնալ կարգ մը սխալ նկատողութիւններու հանդէպ, «վարձուած» լըութեան մըմեղադրանքին տակ չիյնալու համար վաղը նորէն:

Իմ գիտցածս այն է թէ սխալ բաներ պատմելով չէ որ իրաւունք կը շահուի: Ոչ ալ . . . գլուխը պատին զարնելով . . . տաղանդ կը շինուի:

Եւ յետոյ ցաւով կը տեսնեմ, որ մեր գրողները, ուշադրութիւն գրաւելու մարմաջով, պատին ու քարին կը զարնեն իրենց գլուխը: Գլուխը կարծր բաներու զարնելու այս սովորութիւնը հիւանդութիւն մըն է, որ krouomanie կը կոչուի հոգեկան ախտաբանութեան մէջ:

Ուստի, ինքն իր գլուխը պատին ու քարին զարնելով վիրաւորուելու նման փորձերը արգիլելու համար՝ կ'առաջարկեմ գտնել gouvernante մը, որ հսկէ հայ գրողներունվրայ:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Յ. Գ.— Թող թոյլ տրուի ինձ յիշեցնել թէ մամուլի աւանդութիւններ կան՝ բայց չեն յարգուիր մեր մէջ: Երբ երկու աշխատակից ոչ միայն յարգանքի պակաս, այլ եւ տեսակէտի հակառակութիւն ցոյց կուտան իրենց յօդուածներուն մէջ, խմբագիրը պարտաւոր է, հրատարակելէ առաջ, ստանալ քննադատուողին հաւանութիւնը, նոյնիսկ պատասխա՛նն ալ միասին նոյն թիւին մէջ տալու պայմանով՝ եթէ վէճը պիտի փակուի, կամ խմբագրական ծանօթութեամբ մը թէ պատասխանը պիտի երեւայ յաջորդով՝ եթէ վէճը պիտի շարունակուի:

Այս օրէնքը Փարիզի մէջ ալ չեն գիտեր մերինները,— «Արեւմուտք»ի առաջին օրերու խմբագիրը վկայ:

Գալով այս նոր վէճին, — եթէ Ծառուկեան զամբիւղ նետէր Սարաֆեանի այս յօդուածը, շահողները երեք հոգի կ'ըլլային: Իսկ եթէ Սարաֆեան գիս չահագրգռող իր յօդուածը ցոյց տուած ըլլար ինձ, ինչպէս կ'ընէր յաճախ քերթուած մը կամ յօդուած մը տպելէ առաջ, ինծի կը խնայէր այս յոգնութիւնը:

ՄԱՐԱԹ ՓԵԹԱԿՆԵՐ

Ուշացած զղջումը

Սառան քիչ մը աւելի Հայ է հիմա, կրծքին սեղմած իր ձագուկով. բայց ափսո՜ս, երամէն ետ մնացած սեւաւոր ծիծեռնակի մը կը նմանի, ձմրան քամիէն ցրտահար ու թափառիկ:

Սառան դեռ անմեղ դպրոցական աղջնակ մըն էր, երբ իր հայրը՝ պաշտօնական շնորհաւորագիր մը ստացաւ: Խեղճ փոքրիկը կ'անգիտանար անշուշտ որ այդ թերթ մը թուղթը եղաւ իր ճակատագիրը վարողը: Սառայի հայրը՝ Մարկոս շնորհքով մարդ՝ խելքով ու չափով քալող մըն էր ամէն տեղ: «Բայց ինչ ընեմ լայն աշխարհը, երբ կօշիկս նեղ է» ու Մարկոսի խելքը նեղ կօշիկ ունէր:

Մարկոս արտաքնապէս նման էր մեր վաղեմի խալփաներուն,, ճակատն ու կուրծքը լայն, սակաւախօս, հաստատակամ ու ծանրաքայլ: Ձեռքէն չէր ձգեր ոչ հարթաչափը եւ ոչ ալ անդաչափը: Շատ կը սիրէր ինքնատիպ տուներ շինել արեւելեան բաղնիքի զարդարանքով: Իր ճաշակի մարդիկ յաճախորդ եղան իրեն: Անոր շինած տուները անխուսափելի կերպով խոյակներ ու սիւնազարդ պատշգամներ ունէին, եւ դետնափոր ճղնարաններ, որոնց մուտքը կամարակապ կամուրջներու կը նմանէր:

Գիւղի այլազան շէնքերուն քով անոր յօրինածները բոլորին հետաքրքրութեան առարկայ դարձան, մանաւանդ իր բնակարանը — որ երբեք չվերջացաւ — խառնուրդ մըն էր ծանօթ եւ անվաւեր ճարտարապետութեանց ոճի, հաստախարիսխ եւ ամրակուռ, ու լայնամատն, անիմաստ սանդուխներով: Ճակատի պատը ունէր խճաքար մանրանկարներով վիշապներ, թռչնազիրեր, որոնց մէջ խառնուած էին խիստ կարճ սրունքներով աններդաշնակ մարդակերպ արարածներ, եւ գոյնզգոյն ու պայղուն մանր քարերով երկրաչափական խորհրդանիշներ, անմեկնելի եւ անիմանալի զաղտնիքով պարուրուած:

Ոչ ոք կը համարձակէր դոյզն բացատրութիւն մը կորզել իրմէն, որովհետեւ շինարար կուզբի մը պէս լռակեաց էր:

Այս տեսակ մարդու մը ներքինը հասկնալը աւելի դժուար էր քան ծաղկի մը բաժակէն իր ապագայ պտուղը գուշակելը:

Անոր գործերը միայն ինքնատիպ տուներ չեղան: Ան, բարեպաշտ քրիստոնեայ՝ մարդկութեան թիւին վրայ աւելցուց քանի մը աղջիկներ, որոնցմէ անդրանիկն էր Սառան:

Հասուկ Սառան՝ բախտաւոր աշակերտուհի մը եղաւ, եւ հօրը տարբեր մէկ համբաւին շնորհիւ իր դասարանին բոլոր «փրիմ»ները տուն բերաւ: Հասարակ բան մը չէր եղածը, հայրը շնորհաւորական մը ստացած էր իր արտակարգ առատաձեռնութեան համար, որովհետեւ մերՄարկոս խալփան խելքով քալող մարդ՝ հասած էր կէտի մը ուրկէ անդին որեւէ ապահովագրական ընկերութիւն պիտի չհամարձակէր իր տոմարին մէջ արձանագրել անոր անունը:

Ամբողջ երկրին մէջ Մարկոս անզուգական անձնաւորութիւն մըն էր այլեւս, ու մինչդեռ չկայ մէկը որ իրեն սահմանուած պետական տուրքը հաճոյակատարութեամբ վճարէ, մեր ճարտարապետը տարիներու ընթացքին տեւականօրէն իրմէն պահանջուածին եռապատիկը ղրկած էր հարկահաւաքին, կամաւոր գիտակցութեամբ, կատարելով տուf զկայսերն...պատուէրը, տառացի: Այդ չէր ամէնը, այլեւ դիմում ըրած էր թաղապետութեան խորհուրդին, ձրի ճամբաներ շինելու, թէեւ մերժուած, պարզ այն պատճառով որ սխալած էր այս անգամ իր հաշիւներուն մէջ, իր անհաւասարակշիռ «տրամաբանութեամբ»ինկած ըլլալով կայսերական պատմական սադմուղիի մը վրայ:

Ատկէ ի վեր հողմը հակառակ կողմ դարձուց իր աղացքին անիւը: Ամբարտաւան՝ ան այլեւս հրաժարեցաւ Հայու ժամ երթալէ ուրեմն եւ հայութենէ, մտաւ իր հոգիին ներքին սենեակը ուրուն ապահովութեան պարիսպները վաղուց քանդուած էին, ջարդերէն. եւ եթէ ուրիշ տարագիրներ դժբախտ կը զգային իրենք զիրենք այս երկրին մէջ՝ ան ընդհակառակն անհարկի պարտաւորութիւններ զգեստի պէս հագաւ՝ իր ստորադասի ստրկական հոգին չմսեցնելու համար:

Ու պատահեցաւ անսպասելին: Ամէն կրօնք իր քարոզիչն ունի: Մարկոս նորօրինակ աւետարան մը սկսաւ կարդալ հանդիպող Հայուն գըլխուն. եւ ինչ աւետարան,— Նախ իր ողջ գլուխը դնելով տնօր տակ:

Իրական Մարկոս Աւետարանիչի քարոզներէն բոլորովին տարբեր անշուշտ: Անծեղը տասներկու երգ ունի, ամէնքն ալ ցուրտին վրայ, մեր Մարկոսն ալ այն կ'ըսէր թէ.

« Մենք որ այս երկրին հացը կ'ուտենք . . .» Ճիշդ է ինք կ'ուտէր խորհրդաւոր խեղկատակութեամբ, բայց մենք դառն ու արդար քրտինքով:

Եւ կը շարունակէր — « Պարտաւոր ենք մոռնալ կապը մեր անցեալին հետ . . .»:

Բայց զարմանալի էր որ իր չունեցածին ինչը՞ պիտի մոռնար, մինչ մեր Անցեալն է որ մեզ չի մոռնար: Իր վերջարանը սակայն տապանաքարի մը պէս ծանր եղաւ իր ուսերուն վրայ. երբ գործադրեց իր աղջիկները անպայման օտարի հետ ամուսնացնելու երախտագիտութեան որոշումը, « Մենք որ այս երկրին հացը կ'ուտենք »:

Ծի՜ւ ծի՜ւ ծի՜ւ, անծեղն երգեց իր տասներկու երգերը եւ ի զուր հաւկիթներ ածեց ուրիշներու բոյնին մէջ:

Առաջին զոհը եղաւ Սառան: Ան չափահաս աղջիկ՝ հայ տղաներէն փախաւ եւ շուտով «տանսինկ»ներէն ընտրած օտար տղու մը հարս գնաց: Հայրը հասած էր իր փառքին: Փեսան օտար, ինք օտար, եւ այլեւս հայերէն իսկ չէր նայեր, Հայու կերպարանք չտեսնելու համար: Վերջին տունը իր փեսային համար շինեց որ բոլորովին տարբեր էր միւս շինածներէն: Քառակուսի տուփ մըն էր տանիքի տեղ շինական լայնեզր գլխարկի ձեւով ծածք մը, կատարեալ ուրացումը իր նախկին «հանճարին»: Խնամոց պարտէզը փորեց, փայտէ սեղեր հագաւ, հասնողին հետ օդի մասին խօսեցաւ: Կերպարանքը կը ճառագայթէր, քիթը աւելի երկնցաւ եւ անունը կարճնալով եղաւ միխիւ Մարք: Խանութները ծիւկ – միւկ չմնաց ոստիկաններուն նուիրեց. ցրուիչը լաւագոյն բարեկամն եղաւ, եւ «քիւռէ»ն ճաշի եկաւ իր տունը, շաբաթը քանի մը անգամ: Միւս աղջիկները լատիներէն աղօթագիրք ու համրիչ ունէին իրենց պայուսակին մէջ եւ «սանթա Թէրէզա» «Ավէ Մարիա» մանեակներ կը կրէին:

Մարտի հողմա-զաւեշտը երկար չտեւեց և ողբերգութիւնը մէջտեղ հանեց Տիկին Մարկոսը, որ կարծես թէ ցարդ գոյութիւն չունենար եւ աղջիկները ծնած ըլլային «ծառի մը սնամէջ բունէն»:

— Վայ Սառաս, զաւակս, հեկեկալով գիւղին չորս ծագը չափեց խեղճ մայրը, եւ իր դժբախտ երկու հոգով աղջիկը գտնելով՝ պահուըտած մացառներու մէջ, տուն բերաւ:

Սառայի մեղրալուսինը լուսնի երեք լրումի չափ հազիւ տեւած էր, եւ դուրս վռնտուած: Փեսայ Ռոպէռին աչքերուն փայլը մարած էր վաղուց. ու սրտին հուրը հանգած:

Սրունքներուն «տանսինկ»ի ջերմին կարօտը զգացած էր դարձեալ, ու«ալէ, դէպի Թռուա դ'Ալուէթ», սամպա ռումպա անկէ «Օլիմփիա», սուինկ ու զազու, Մօնիքներու, Մառինէթներու, Շուշուններու կարօտը կը քաշէր: Իսկ Սառան անոնցմէ չէր բնաւ, մանաւանդ անոր սրունքները հիմա աւելի հաստ ու կարծր էին: Անոր փաղաքշանքի խօսքերը այլեւս անհամ էին: Թէեւ Սառան եւս «մօն շու» կ'ըսէր իրեն, բայց կարծես թէ «շուն» անոր բերնին մէջ կաղամբի տերեւ կը դառնար, «տոլմայ»ի տերեւ, մինչդեռ Մօնիքի մը «մա կօթ»ը համբոյր մը կ'արժէր Ռոպէռի համար: Այսպէս դժգոհութեան ալիքը հետզհետէ

ՊՈՒՏ'Մ ԾԻԾԱՂ

ՔԱՌԱՍՈՒՆ ԵՐԵՔՈՒԿԷՍ ՄԻԼԻՈՆ ...

Ամէն մէկ Հայու, մօտաւորապէս, տասներեք հատ կ'իյնայ ։

Ալ ի՛նչ պէտք, տունի, խանութի, հայրենիքի եսեւէն վազելու ։

Մէկ մասը բնակարանի, քանի մը հատն ալ շահարկութեան կը յատկացնենք ։

Օդափոխութիւնն ալ ձրիօրէն ձեռք կը բերենք։

— Ինչի՞ մասին է որ կը խօսիք, խնամի։

— Հա մոռցայ այդ կէտը։ Անքա՜ն տարուած էի հաշիւով ։

Միացեալ Նահանգներու մէջ «քառասունըերեքուկէս միլիոն ինքնաշարժ կառք կայ եղեր։ Երեք մարդու մէկ կառք բաժին կ'իյնայ» եղեր ...

Եւ որովհետեւ այնքան մտահոգուած եմ ազգիս վիճակով, Հառաջդիմական — Հայաստանասէրի մը պէս, ամէն ինչ կը բերեմ կը կապեմ ազգիս օգտին ։

Այսքան սրտցաւ Հայ եմ ահա ։

Երբ կարդացի այս լուրը, անմիջապէս մեր թիւը նկատի առի եւ սկսայ մանրամասն հաշիւներ, ծրագիրներ յօրինել ։

Եթէ յաջողինք այս ծրագրին մէջ ալ մտատանջուելու բան չենք ունենար ։

Ամէն մէկ հայ ընտանիքին, իր թիւին համեմատութեամբ կառք կը բաժնենք։ Մնացածներն ալ կը յատկացնենք շրջուն հիւանդանոցներու, ծերանոցներու, եկեղեցիներու, Միութիւններուն դրասենեակներուն։ Նպաստահաւաքութեան։

Մաս մը նարնջագոյն կը ներկենք կուտանք Դաշնակցութեան ։

Ուրիշ մաս մը կաս — կարմիր կը գունաւորենք, կը յատկացնենք հառաջդիմականներուն ։

Երրորդ մաս, ոսկեգոյն կը ներկենք, կուտանք Բարեգործականներուն եւ Ռամկավարներուն ։

Մաս մըն ալ, չորս բոլորը չորս տարբեր գոյներով կը ծեփենք, կուտանք չէզոքներուն եւ համերաշխականներուն ։

Զտեններուն համար, կառքին ամէն մէկ մասը վառ եւ տարբեր գոյներով կը գունաւորենք, առջեւէն ալ խոշոր եւ մշտահնչուն զանգակ ' մը կը կախենք որպէսզի, ամէն ոք իմանայ՝ Գ. Միքէլին կառքն է որ կ'անցնի ։

Եթէ իրագործուի մեր այս բաղձանքը,— եւ դժուար ալ չէ, եթէ Ամերիկացիները քիչ մը ճիգ թափեն, շատ մը բարիքներ ալ կը ծնին անկէ։

Այսպէս։ Հայ ազջիկները «եօ օթօ ունեցող տղայ մը պի առնեմ»ի մղձաւանջէն կ'ազատին ։

Հայ տղաքը, բարձրաճակատ կը դիմեն հայ օրիորդին ձեռքը պահանջելու՝ եթէ օրիորդին ձեռքը ժամանակ ունենայ օթոյին ղեկը ձգելու ։

Տակաւին կան շատ մը առաւելութիւններ որ պիտի ծագին այս ծրագրին իրագործումէն ...

Զարիքներն ալ դուք հաշուեցէք ։

Այս վերի լուրին կցուած էր ուրիշ յաւելուած մըն ալ թէ՝ «քանի մը տարիէն, ամէն մէկ Ամերիկացիի երեք հատիկ կառք բաժին պիտի իյնայ» եղեր։

Գիտէ՞ք ուր է զարմանալին եւ անըմբռնելին։

Ամերիկայի պէս «կապիտալիստական» երկրի մը, միայն Տիթրոյիտ քաղաքին մէջ, «տասը հազար մանուկներ, հագուստ կապուստ չունին եւ այս պատճառով դպրոց չեն յաճախեր» եղեր՝ ըստ հառաջդիմական թերթի մը... Հապա ինչպէ՞ս կ'ըլլայ որ բանուորներն իսկ օթոյով գործի կ'երթան ...

Մինչ անդին, «աշխարհի ամէնէն դեմոկրատ» հայրենիքին մէջ, աշխատաւորը, ներքան կը մաշեցնէ, վայրկեան մը առաջ գործարան հասնելով վնասարարութեան պիտակէն զերծ մնալու համար ։

Ա՜խ, սա Ամերիկացիները, պարզապէս, բանուորը բանուորութենէ կը զրկեն եւ «բուրժուայ» կը դարձնեն ։

Ինչ անգութ վարչաձեւ եւ ինչ յետադիմութիւն ...

Կ. ՓԵՏՈՒՇ

ՀԱՅՈՑ ԼԵԶՈՒՆ ՑԱՒԵՐԺԱԳԵՂ

Դարերու գեղեցկութիւնը ի՛մ հոգիէս ներս,
Պահ մը մոռցած հի՛ն վէրքերը արիւնոտ,
Ես ի՛մ լեզուին ժառանգորդը կ'ուզեմ ըլլալ ։

Ցեղ մը ամբողջ իր կայծերովն հանճարեղ,
Դարերն ամբողջ իր ոտքերուն տակ առած,
Մեր պատմութեան երկաթագիր յօյսերէն,
Նոր օրերու վսեմ ջահը բարձրացուց ...։

Մեր գիրերը անմահ եւ շողակաթ,
Իշխաններու,պալատներէն Հայոց փառքը երգեցին
Հայ տաղանդէն գինովցած, արեւուն հետ միասին,
Հաւատարիմ սուրբերու պէս տոկալով
Հայոց լեզուին նոխ գանձերը հիւսեցին ։

Ցեղ մը հպարտ՝ հրաշափառ անցեալով,
Ճակատագրի մութ ու դժխեմ հարուածով,
Արեւելքէն — Արեւմուտք կը թափառի տակաւին,
Պանդխտութեան դաժան վէրքը իր կուրծքին,
Ինչպէս գինուոր մը խիզախ եւ անյաղթ,
Անհուն գանձեր իր հոգւոյն մէջ,
Կ'ուզէ ապրիլ արեւուն տակ, իր բարբարով պերճափայլ ...։

Միւս մասը, ժողովուրդը հերոս, հայրենի հողին վրայ,
Արարատի ոտքերուն տակ փառապանծ,
Հակառակ իր ճակատագրին անողորմ,
Իր սրտիկը ճեղքուա՛ծ կարմիր նուռի պէս անուշ,
Եւ բաժակը դառնութեան ցմրուր քամած լուսնին տակ,
Կ'ուզէ ապրի՛լ, իբրեւ արեւ, իր մշտավառ կրակով ...։

Հայրենիքդ ի՛մ հրաշափառ, այնքա՛ն անգին ես, եւ անմահ,
Եթէ տիեզերքի ամբողջ գանձերն ինծ տրուին,
Հայոց լեզուին մաքրամաքուր բարբառին հետ չեմ փոխեր ։
Մեծահանճար իշխանները Հայոց լեզուին յաւերժագեղ,
Ողջակէզներ են սեղանիդ,ո՛վ իմ լեզուս մայրենի։
Եւ տակաւին վարպետներ կան պանդխտութեան մէջ,
Որ գիշերները կը տքնին լո՛յս եւ արցունք թափելով,
Եւ պերճափայլ մեր գիրերով յաղթանակներ կը տանին,
Որպէսզի ջինջ բառերդ շատրուանի պէս հոսին,
Հայ հարսներուն մեղրածորան շուրթերէն։

Մ. ԸՆՏՐԻԿԵԱՆ

ԿԻՆԸ.— Տոքթոր, տղաս շիշ մը լեցուն մելան խմեր է ։

ԲԺԻՇԿԸ.— Ի՞նչ ըրիք ։

ԿԻՆԸ.— Շատ մը ծծուն թուղթի կտորներ կլլել տուի իրեն, լաւ ըրի՞ ...։

★

Ա.— Հազիւ թէ 4 — 5 անգամ երեսս հովահարեցի, ձեզմէ գնած հովահարս կոտրեցաւ ։

ՎԱՃԱՌՈՐԴԸ.— Եթէ հովահարը ամուր բռնէիք, եւ երեսնիդ տանէիք բերէիք, կը վստահեցնեմ որ տասը տարի կը դիմանար ...։

աւելի կը չեշտուէր առանց պատճառի, մինչեւ որ հասաւ առելութեան դէպի «Սալ էթրանժէն» իր նախկին «թուէզ — էօռ»ին, որ շատ անգամ զանձի տեղ 13 ժամ կը նշանակէ շատերու բերնին մէջ։ Ռօպէր իր բնական հունը վերադարձող պղտոր ջուրն էր։ Հօրամոյն Սառան եւս գտաւ իր ճամբան, բայց ափսոս, իր զօրաւոր մօրը·գիրկը այլ եւս չկրցաւ ապիացնել սրտին խոցը։ Ծանր էր հարուածը եւ տեւական սպառնալիքի տակ՝ նեղ կուգար աշխարհը ։

Միակ մխիթարութիւն մը ունէր այժմ, աւելի Հայ կը զգար ինքզինք, գլխուն վրայ կ'երեւակայէր վահանակիր մեծ ասպետ մը, Տիգրան թագաւորի մը տիպարով, մտաբերելով այն պատկերները զորս թերթատած էր անտարբեր, մանկութեան երբեմնի երազային օրերուն։ Հիմա այդ էջերը միայն կը խօսէին իրեն, անոնք պատնէշ կը կանգնէին իր «ամուսնոյն» սպառնալից հետապնդումներուն դէմ ։

Սկսած էր սիրտը քարանալ, Հայու աղջկան յատուկ խորիմաստ աչքերը զգեցած էին աննյատակ իմաստութեամբ։ Հօրը տգիտութեան ողջակէզն էր ինք, ու կրծքին սեղմած իր ձագուկը՝ պատրաստ էր զոհուելու եթէ հարկ ըլլար, գէթ փրկելու համար իր քոյրերը ուրացումի ճամբաներէն ։

Մարկոսի ձեռքէն առին նաեւ հարկահաւաքին յարմարցուցած գնահատականը, օրինազանցութեան մը պատճառով, եւ երկու օր ու գիշեր օրինական նկուղի մը մէջ շոյեցին անոր հաստ կոնակը ։

Բոպիկ յեղուով շատ մը դառն խօսքեր արտասանեց Մարկոս ու տուն վերադարձաւ իր երկու ականջները քաշելով։ Շատ ու շատ զղջացած էր իր ըրածներուն համար, բայց ուշ էր ուշ, ու գլխիկոր նոր մտքեր կ'որոճար իր ծամած հացին հետ ։

ԽՈՍՐՈՎ ՎՇՏՈՒՆԻ

«ՑԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ

ԱՆԻՒՆ ԾԱԽՈՒԵՑԱՒ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ, 1034 — 1064)

Բ. ՄԱՍ

ԱՆԻԻ ԿՈՐԾԱՆՈՒՄԸ

Է.

ՀԱՅՐ ԵՒ ՈՐԴԻ

Նոյն պահուն բերդին դռները շառաչումով բացուեցան, եւ Յոյները ներս խուժեցին։ Խումբ մը հայ զինուորներ դէմ առ դէմ ելան անոնց հետ։ Երկու կողմէն ալ կը կռուէին կատաղի մոլեգնութեամբ։ Հարքէլ գազան դարձած էր։ Անխնայ կը զարնէր հանդիպողին ։

Յոյները արդէն·քանի մը տեղէ կրակի տուած էին բերդը։ Երբ ամէն կողմ բոցերով լուսաւորուեցաւ, Հարքէլ նկատեց որ Թորոսիկ իշխանն ալ Յոյներուն մէջ է, կատաղութեամբ անոր կողմը ուղղուեցաւ եւ գոռաց ։

— Թորոսիկ իշխան, թէեւ դուն դաւաճանութեամբ հասար նպատակիդ, բայց գիտցիր, որ պիտի մեռնիս չարաչար մահուամբ ։

Թորոսիկ նայեցաւ իր հակառակորդին եւ սարսափէն հետ հետ գնաց, Հարքէլ նկատեց որ ամէն կողմէ պաշարուած էր թշնամիներով, փրկութիւն չկար իրեն համար, որոշեց սուր ծախել կեանքը, եւ փոթորիկի մը պէս առաջ նետուեցաւ ։ Շուրջինները վայրկեան մը ընկրկեցան, բայց յետոյ աւելի մեծ թափով յարձակեցան, եւ սկսան սուրի հարուածներ տեղացնել ծերունի իշխանին վրայ, աջէն ու ձախէն։ Մօտ էր վախճանը, վերջին անգամ մըն ալ բարձրացուց իր ծանր ու արիւնոտ սուրը, Յոյնի մը գլուխն ալ թռցուց եւ անշունչ գետին ինկաւ ։

Քաջի մը պէս կռուեցաւ ու քաջի մը պէս ալ մեռաւ ։

Թորոսիկ իշխանը տեսաւ անոր իյնալը, եւ դիւական ժպիտ մը փայլեցաւ դէմքին վրայ ։ Լուծած էր իր վրէժը։ Վազեց անոր մօտ, եւ ոտքը դնելով դիակին վրայ՝ սուրը մխեց կուրծքին, ու ըսաւ վրէժխնդրութեան անյագ ծարաւով մը.

— Սատկէ, աւազակ, հիմա կրնամ հանգիստ ապրիլ ։

Խօսքը կիսատ մնաց Թորոսիկ իշխանին բերանը. աջ ու ձախ նայելով տեսաւ որ Յոյնաց եւ իր զօրքը սարսափով կը փախչին, իսկ բերդին մէջ մնացած քանի մը քաջերը կը հալածէին զինք։

— Ի՞նչ պատահեցաւ, միթէ մեր ամբողջ բանակը կը վախնա՞յ այս ափ մը մարդոցմէն. բայց չէ՞ որ անոնց իշխանը ոտքերուս տակն է ահա,— մրմռաց Թորոսիկ կասկածը սրտին, նորէն նայեցաւ իր ոտքերուն տակ փռուած դիակին, եւ կասկածը բոլորովին փարատեցաւ ։

— Չէ, Հարքէլի դիակն է, չարունակեց ան դոհունակ ժպիտով մը եւ դառնալով դէպի իր զինուորներէն մէկը՝ հարցուց.

— Էհէ, ի՞նչ կը փախչիք խենթի պէս, ի՞նչ պատահեցաւ ։

— Ետեւնիդ նայեցէք, տէր իմ. թշնամին մեզի կը մօտենայ, փախէք այս տեղէն ։

— Ո՞վ է այդ նոր թշնամին ։

— Հարպիկը, Հարքէլի որդին, լեռներու աւազակը ։

Թորոսիկ իշխան նայեցաւ ցոյց տրուած կողմը եւ վախէն սառած մնաց ։

Տեսաւ, թէ ինչպէս գունդ մը քաջեր, ջարդելով Յոյները եւ իր զօրքը, կը մօտենային դէպի իրեն.

— Զարկէք, մի վախնաք, ահա Հարքէլի դիակը այստեղ է. Հարպիկն ալ կ'իյնայ,— կանչեց Թորոսիկ՝ փորձելով խրախուսել իրեններըը, եւ կատաղութեամբ յարձակեցաւ նոր թշնամիներուն վրայ ։

Բայց հայրենադաւ իշխանը իրական սարսափի մը մատնուեցաւ, երբ տեսաւ որ իր մարդիկը հետզհետէ կը ջարդուէին, իսկ ինք արդէն շրջապատուած էր թշնամիներէն ։ Մոլեգնած վագրի մը պէս քաշեց սուրը, եւ ջախջախեց իրեն մօտեցող զինուորի մը գլուխը։ Զինուորը ինկաւ եւ իր արեան հեղեղին մէջ ողողեց Թորոսիկի ոտքերը։ Հարազատ արիւնը կարծես կը բողոքէր դաւաճան հայ իշխանի անիրաւութեան դէմ. սակայն երբ կրկին բարձրացուց սուրը, ձեռքը չիջաւ. դէմքը գունատեցաւ յանկարծ եւ սաստիկ դող մը ցնցեց մարմինը ։

ԲԱԳՐԱՏ ԱՅՎԱԶԵԱՆՑ

(58)

տարուան ընթացքին կատարուած բարւոքման, տակաւին լուծման ճամբուն վրայ չի գտնուիր: Միայն եւրոպական խնդիր մը չէ այս, այլեւ կը վերաբերի Մ. Նահանգներուն եւ ամբողջ ազատ աշխարհին »:

Տեղեկագիրը կ'ըսէ նաեւ թէ 19 երկիրներ, որոնք կ'օգտուին Մարշըլի ծրագրէն, բաւարար չեն գտներ տրամադրուած վարկերը, նկատի առնելով Եւրոպայի ոսկիի եւ տոլարի պահեստին անկումը:

Անցեալ 18 ամիսներու ընթացքին Մ. Նահանգները Եւրոպայի տրամադրած են 1.125.000.000 ոսկի(?) եւ այժմ կը սեղմեն օգնութիւնը:

Վերջին լուրերու համաձայն, որոշուած է 4 % կրճատել նոր տարեշրջանին համար նախատեսուած — արդէն գեղչուած — վարկերն ալ, պահեստի դրամագլուխ մը կազմելու համար (150 միլիոն տոլար):

Տնտեսական գործակցութեան յանձնաժողովը 3.776.500.000 տոլար բաժնած էր քանի մը օր առաջ, սպասելով Մ. Նահանգներու խորհրդարանին վերաբացման:

★ Նախագահ Թրումըն իր վերջին լրագրական ասուլիսին մէջ յայտարարեց թէ «պաղ պատերազմը թուլցած է»: Իր կարծիքով, համայնավարութեան ենթակայ կառավարութեանց եւ ժողովրդապետութեանց միջեւ ծագած ջլատումը պիտի վերջանայ «համայնավարներու անպայման անձնատուութեամբ»: Երբ թղթակից մը լուսաբանութիւն խնդրեց, նախագահը պատասխանեց թէ ըսածը շատ յստակ է եւ մեկնութեան չի կարօտիր:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԳԼԻՈՅ ԵՒ Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ միջեւ կատարուած առեւտրական բանակցութիւնները անելի մը յանգած են, ինչպէս կը գրեն Լոնտոնի թերթերը: Գլխաւոր պատճառը այն է որ Անգլիա չուզեր արտածել կարգ մը ապրանքներ (զինուորական), Մոսկուա շատ սուղ կը գտնէ գիները եւն.:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ նացիական (հիթլէրական) թերթերուն վերհրատարակումը միանգամ ընդմիշտ խափանելու համար, երեք արեւմտեան մարզպանները օրէնք մը մշակեցին, որուն համաձայն պիտի կրնան միջամտել, եթէ չարաչար գործածուի մամուլի ազատութիւնը: Այս առթիւ հրատարակուած յայտարարութիւնը կ'ըսէ. — « Գերման դաշնակցային եւ պետական իշխանութեանց պարտականութիւնն է, համաձայն իրենց օրէնքներուն եւ սահմանադրութեան, ապահովել որ ժողովրդավար կեանքի եւ մամուլի զարգացումը չխանգարուի թշնամական ազդեցութիւններով: Եթէ անոնք վրիպին, մարզպանները համապատասխան միջոցները [illegible] պիտի առնեն »:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ արտաքին նախարարը, Պ. Ռոպէր Շուման, փափկութեամբ հերքեց ներքին նախարարին, Պ. Ժիւլ Մոքի յայտարարութիւնը, որ ազգայնական մոլեռանդութիւն կը վերագրէր Գերմաններուն: Ըսաւ թէ Պ. Մոք խօսած է անհատապէս, ոչ թէ իբրեւ նախարար: Պ. Շուման յետոյ ակնարկեց թէ Սարի շրջանը պէտք է անդամ ընդունուի միացեալ Եւրոպայի Խորհուրդին, անկախ Գերմանիայէն: (Անգլեւսաքսոնները չեն ընդունիր այս տեսակէտը):

ՉԵԽԱԿԱՆ կառավարութիւնը հրամանագիր մը հրատարակեց, որուն համաձայն բոլոր անցագիրները — մէջն ըլլալով դիւանագիտականները — այլեւս արժէք չունին Նոյեմբեր 30էն եւ պէտք է փոխանակուին նորերով: Հրամանագիրը կ'ըսէ թէ այն Չեխերը որ արտասահման կ'երթան աւելի քան տասը օրուան համար, պէտք է իրենց գացած երկրին չեխական դեսպանատան յանձնեն իրենց անցագիրները: Այս միջոցները ձեռք առնուած են, արգիլելու համար փախուստները:

ԹՈՒՐՔ ԹԵՐԹԵՐԸ կը գրեն թէ երաշտի հետեւանքով անգործութիւնը ծանրակշիռ հանգամանք ստացաւ Միջին Անատոլուի մէջ: Զորս ամիսէ ի վեր անձրեւ չի տեղար, ոչ արմտիք կայ, ոչ ալիւր: Անասունները անկեր մնացած են, որով իւղի եւ պանիրի գիները բարձրացած են: Գիւղացին իր անասուններուն կէսը կը ծախէ ստիպողաբար եւ ոչինչ գիներով, կերի պակասէն թէ դրամական անձկութեան հետեւանքով:

Միւս կողմէ գիւղացիները քաղաքները կը խուժեն, գործ փնտռելու համար: Թուրհալի շաքարի գործարանը ամէն տարի դժուարութիւն կը կրէր, հազար գործաւոր կարենալ գտնելու համար: Մինչդեռ հիմա 5000 գիւղացի դիմած են գործարանին, եւ կարգի կը սպասեն արձանագրուելու համար:

ԶԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԵՑԱՆ ութ աւազակներ, առջի օր, ծուղակը իյնալով իրենց թաքստոցին մէջ: Կը կարծուի թէ անոնք են որ սարքած են Տովիլի ծանօթ կողոպուտը (հարիւր միլիոնի գոհարեղէն): Կալանաւորներուն մէջ կիներ ալ կան:

1.300.000 ԳԵՐՄԱՆՆԵՐ ռուսական շրջանէն արեւմտեան շրջանը ապաստանած են, համաձայն գերմանական տեղեկագիրներու: — Խաղաղութեան օրուան առթիւ, խորհրդային իշխանութիւնը 12 ժամ վերցուց «երկաթեայ վարագոյրը», Պերլինի մէջ, եւ 20—40.000 Գերմաններ արեւմտեան շրջանը խուժելով, մեծաքանակ ուտեստներ գնեցին:

ԻՐԱՆԻ կառավարութիւնը կը հերքէ այն զրոյցները թէ մեքենազէն զինուորներ ղրկուած են դէպի հիւսիս, խորհրդային սահմանը:

ԱՀՌԵԼԻ ԹԱՅՖՈՒՆ ՄԸ աւերներ գործեց Ճափոնի մէջ: 163 հոգի մեռան, 150.000 անպատսպար կը մնան: — Զօր. Մաք Արթըր յայտարարեց թէ համայնավարական վտանգը անհետացած է Ճափոնի մէջ:

ՄԱՐԷՇԱԼ ՄԱՆՇԹԱՅՆԻ դատավարութեան առթիւ, մասնաւոր քարտէս մը պիտի պարզուի առանձին սենեակի մը մէջ, ստուգելու համար անոր հրամանով կատարուած բռնութիւնները եւ սպանութիւնները: Այդ առթիւ պիտի քննուին 200 հրամաններ, որոնց համաձայն գործուած են ոճիրները: Ամբաստանագիրը կ'ըսէ թէ Մանշթայն ականներով ծածկուած դաշտերու մէջ ղրկել կու տար գերիները եւ հրամայած էր անխնայ կոտորել բոլշեւիկեան բանակին քաղաքական գործիչները:

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ»

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ մէջ կը տօնուի Հոկտեմբեր մէկի գիշերը, մինչեւ լոյս: Կը խնդրուի չխաչաձեւել:

Մանրամասնութիւնները յառաջիկային:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Սեպտեմբերի ընթացքին հետզհետէ պիտի դադրեցնենք բոլոր պարտական բաժանորդներուն թերթերը առանց նախապէս ազդարարելու:

Ուրեմն յառաջիկային թիւրիմացութեանց տեղի չտալու եւ դժուարութիւններ չստեղծելու համար կը խնդրենք իրենց պարտքը վճարել հետեւեալ հասցէներուն.—

ՔԱՂԱՔԸ.— Ընկեր Ա. Պետիկեանին, ընկեր Ա. Քէօսէեանին կամ Պ. Տերիկեանին:

Ս. ԺԵՌՈՄ.— Ընկեր Գ. Կոփոյեանին:

ՊՈՄՈՆ.— Ընկեր Թէլեանին կամ Յ. Տէօքմէճեանին:

ՍԷՆ ԼՈՒ.— Ընկեր Միլոեանին:

Պ. OSSO.— Ընկեր Արմաղանեանին:

Ս. ԱՆՆ.— Ընկեր Քրալեանին:

Ս. ՄԱՐԿՐԻԹ.— Ընկեր Միւճէրէթեանին եւ

կամ ղրկել վարչութեանս, մեր chèque – postalին, Paris 1678 — 63:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅ ՄԱՐԶԱԿԱՆ

U. S. A. Փարիզի Մարզական Միութիւնը կը վերսկսի իր մարզական խաղերը այս կիրակի իր դաշտին վրայ Stade Olier, 11 rue d'Arcueil, Montrouge: Բոլոր անդամներէն կը խնդրուի ներկայանալ իրենց նկարներով: Նոր անդամներու արձանագրութիւնը կը սկսի նոյն օրը:

Գնդախաղի մրցում Stade Elisabeth, Porte d'Orléans ժամը 12.30ին U. S. A.ի Junior խումբը U. S. Montrougeի խումբին դէմ: ժամը 15ին U. S A.ի Ա. խումբը U. S. Montrougeի պահեստի խումբին դէմ:

Կը խնդրուի բոլոր բարեկամներէն եւ հետաքրքրուողներէն ներկայ գտնուիլ քաջալերելու համար:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՅ-ԲՈՅԺ

Ժողովրդական ամսաթերթ Բժշկութեան եւ Առողջապահութեան, կամ Տունին բժիշկը, 9րդ տարի: — Խմբագիր՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ:

Յունիս – Յուլիս, թիւ **102 — 103**

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ.— Խենթութիւն եւ բանաստեղծութիւն (Շ. Նարդունի). — Ճանչնալ խլիրդը առաջին օրէն (Տոքթ. Աշճեան).— Տաքի մասին (Տոքթ. Գալուստեան).— Որքան բժիշկ, այնքան հիւանդութիւն (Յ. Պարոնեան).— Թոքախտ եւ կլիմա (Տոքթ. Գրիգորեան).— Փոխանցման շրջան (Տոքթ. Սերոբեան).— Արեւի լոգանքին վնասները (Տոքթ. Լոքման).— Շաքարի հարցը (Քաղհան).— Ջիու միսին պատմականը (Փրոֆ. Պէրպէրեան).— Երիտասարդութիւնը (Տոքթ. Ալթունեան).— Էրիկ ջան (Երգ):

Տարեկան բաժնեգինն է **500** Ֆր.: Արտասահման **750** Ֆրանք: Դիմել՝ Շ. Նարդունի, 17, Rue Damesme, Paris:

Միխիայն մէկ ներկայացում

Théâtre Sarah Bernhardt

Սեպտեմբեր 18ին, կիրակի ժամը ճիշդ 3.15ին:

Ղեկավարութեամբ Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆԻ

Մասնակցութեամբ՝ ՏԻԿ. Ռ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆԻ

Եւ Փարիզի հայ թատերական լաւագոյն ուժերէն՝ ՕՐ. Ս. ՇԱՀԻՆԵԱՆ, ՏԻԿ. Մ. ՕՍՄԱՆՃԵԱՆ, Պ. Պ. ԳՄԲԷԹԵԱՆ, ՄԱՔՍՈՒՏԵԱՆ, Ս. ԹՈՐՈՍԵԱՆ, ՏԷՐՎԻՇԵԱՆ, Գ. ՎԱՀԱՆ, ՀԱՊԷՇԵԱՆ, ՕՍՄԱՆՃԵԱՆ, ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ, ՔԻՒՓԷԼԵԱՆ, ՂԱՐԻՊԵԱՆ, ՊԵՐՃ եւ ուրիշներ:

Կը բեմադրուի Լ. ՇԱՆԹԻ

ՕՇԻՆ - ՊԱՅԼԸ

Ողբերգութիւն 8 արար

Փառաւոր դրուագ մը Կիլիկիոյ Հայ Թագաւորութեան շրջանէն:

Տոմսերը նախօրօք կը ծախուին՝ Գրատուն Հր. ՍԱՄՈՒԷԼ 51 rue Mr. le Prince Paris (6), Գրատուն ՀՐ. ԲԱԼՈՒԵԱՆ 43 rue Richer Paris (9), Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆ՝ 31 rue des Ecoles, Paris (5):

ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի տեսչութիւնը կը ծանուցանէ թէ վարժարանին 1949—1950 դպրոցական տարեշրջանի մուտքի օրը սահմանուած է Հոկտեմբեր 2ի կիրակին:

Մի քանի տրամադրելի տեղերու համար դիմել տեսչութեան, հինգշաբթի, շաբաթ եւ կիրակի օրերը ժամը 14—19, եւ կամ ժամադրութեամբ: Հեռախօս Obs. 18 - 28:

ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ ԱԿՈՒՄԲ ՄԱՐՍԷՅԼ

Ակումբին Շահրիկեան գրադարանը բաց է հասարակութեան համար Օգոստոս 28էն սկսեալ ամէն կիրակի ժամը **10էն 12**: Իսկ հինգշաբթի օրերը երեկոյեան ժամը **7 — 9**, ամսական կամ շաբաթական վճարումներով (**100** եւ **30** ֆրանք):

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ երկրորդ տարեշրջանը կը սկսի յառաջիկայ 3 Հոկտ. երկուշաբթի օրը: Աշակերտուհիներու արձանագրութեան համար դիմել վարժարան, 1, Bd du Nord, Le Raincy, ամէն առաւօտ մինչեւ կէս օր, բացի շաբաթ եւ կիրակի օրերէ:

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17, Rue Damesme - (13e)

ՕՐԱԹԵՐԹ

21րդ ՏԱՐԻ — 21 Année No.5941–Նոր շրջան թիւ 1352

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH - Fondé en 1925 R. C. S. 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13)
Վեցամսեայ 800 ֆր., Արտ. 10 տոլ. կամ 3 անգլ.
Tél. GOB. 15-70 Գին 6 ֆր. C.C.P.Paris 1678–63
Mardi 6 Septembre 1949 Երեքշաբթի 6 ՍԵՊՏԵՄ.

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՆՈՐ ՇՈՒՆՉ, ՆՈՐ ՃԻԳ

Մեր հանրային կեանքին մէջ ալ քիչ մը թարմութիւն, աշխուժացում պիտի տեսնե՞նք, տարեկան արձակուրդներէն վերջ:

Գոնէ պիտի փարատի՞ն անհոգութեան, սովորամոլութեան, ծուլութեան գոլորշիները, որոնք թոյն կը սրսկեն, կը թմրեցնեն, անզգալաբար :

Հարցումը ամէնէն առաջ ուղղուած է ձեզի, երիտասարդներ եւ երիտասարդուհիներ: «Մեր ապագայ յոյսն ու լոյսը», ինչպէս կը յայտարարուի ամէն օր: Գրաւոր թէ բանաւոր :

Դուք որ արդէն հասակ նետած, հասունցած, ի վիճակի էք զանազանելու չարն ու բարին —մանաւանդ ձեր չարն ու բարին — պատրա՞ստ էք նոր ճիգ մը փորձելու, նոր ակօսներ բանալու: Ամէնէն առաջ՝ ձեր իսկ փրկութեան, ապագայ նուաճումներուն համար :

Տրամադի՞ր էք թօթափելու հիներէն ժառանգ մնացած ունակութիւն մը, — «Ասանկ ալ կ'ըլլայ, անանկ ալ»...

Կ'ընդունի՞ք թէ ամէն տարի որ կ'անցնի առանց նոր քայլ մը նետելու, կորուստ մըն է անփոխարինելի: Անդարմանելի

Դաշնակցութիւնը ձեզի տուած է ուղեցոյց մը՝ համախմբուելու համար Նոր Սերունդի դրօշին տակ: Տեսակ մը ինքնավարութիւն, ուր ամէն ազատութիւն կը վայելէք ձեր պահանջները դոհացնելու, զարգանալու, պիտանի ուժեր դառնալու :

Այդ ուղեցոյցը ամէն բանէ առաջ կը թելադրէ ինքնագործունէութիւն: Ցարատեւ աշխատանք՝ երիտասարդական խանդավառութեամբ :

Ան ձեզի կը ցուցնէ համբակէն, միջակէն վեր բարձրանալու միջոցներ , համաձայն տեղական եւ արդիական պահանջներուն :

Ուրիշներ ալ տարբեր նշանախօսքերու տակ հաւաքած են ձեզի տարեկից երիտասարդներ եւ երիտասարդուհիներ:

Թող անոնք ալ գործեն իրենց հասկցած, նախասիրած ճամբով: Թող մաս մըն ալ անոնց միջոցաւ փրկուի — հայութեան հետ կապուի :

Տակաւին անդին կը մնայ անհամար բազմութիւն մը, տարուբեր՝ օրուան հովերէն :

Փետուր եւ տաշեղ՝ երիտասարդութեան այս մասը, որ դատապարտուած է կորսուելու, ժամանակէն առաջ:

Անոնք որ դրօշի մը տակ ամփոփուած, իրենց ճամբան գտած են ,պարտականութիւններ ունին նաեւ այս երիտասարդ, այլ ուղեկորոյս բազմութեանց հանդէպ :

Ինչպէս որ երէցները ձեր թեւերէն բռնեցին, ինքնապաշտպանութեան, փրկութեան ճամբաներ ցուցնելով, դուք ալ պարտաւոր էք անոնց ետեւէն հասնիլ:

Ամէնէն առաջ ձեզի կ'իյնայ չեշտակի նայիլ մոլորեալներու աչքերուն մէջ, սթափեցնել զանոնք եւ առաջնորդել «դէպի տուն» :

Անոնք ամէնէն առաջ ձեր լեզուէն կը հասկնան, դառնալու համար դէպի ազգային գիտակցութիւն :

Եթէ ամէն մէկը յաջողէր դարձի բերել իր անտարբեր եղբայրը, քոյրը, եղբօրորդին կամ հարեւանին տղան, հազարները ինքնին կը բազմապատկուէին, կազմելով պատկառելի զանգուած մը:

Եւ այն ատեն, պիտի կրնայիք աղաղակել, արդար հպարտութեամբ, ինչպէս երէկուան բանուորները,— «Այդ մենք ենք գալիս»...

Միայն ձեզմէ չէ որ նոր նոր ճիգեր կը սպասենք՝ նոր շունչով,— յարաճուն խանդավառութեամբ :

« Վերամուտ » է, բոլոր ճակատներուն վրայ: Ուրեմն վերանորոգում ծրագրի եւ աշխատանքի, միշտ միեւնոյն մտահոգութեամբ, — զօրացնել ինքնապաշտպանութեան ազդակները: Հաւաքաբար դիմանալու կարողութիւնը :

Այս ճամբուն վրայ հիմնական դեր մը վերապահուած է, նաեւ, մեր Կապոյտ Խաչին :

Մարդասիրական ծանօթ պարտականութիւններէն զատ, անոնց հետ զուգընթաց, այս Միութիւնը ստանձնած է լայն բաժին մը՝ սերունդի փրկութեան գործին մէջ :

Հարկ է առանձին խօսիլ այդ մասին:

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ի ԶՈՒՐ ԿԸ ՏՐՏՆՋԱՆ

Երբեմն կը դանգատինք թէ չատ «հանդէսներ ունինք:

Ամիս կ'ըլլայ որ ոչ կիրակի, ոչ չաբաթ օր կը մնայ ազատ:

Կը կարծեմ թէ լուրջ հիմք չունի այս տրտունջը: Սովորաբար դանգատած ըլլալու համար ըսուած խօսքեր են :

« Յառաջ »ի խմբագրութիւնը անգամ որ օրն ի բուն հանդէսի նկարագրութիւն սրբագրելէն կաղամար կը չորցնէ, մէկ հատիկ թղթակցութիւն, ամէնէն անընթեռնելին իսկ զամբիւղը չի նետեր :

Այդ հաւաքոյթներն են որ գոյն կուտան, դիմագիծ կը չինեն որեւէ գաղութի: Փակեցէք հանդիսասրահներուն դուռները եւ պիտի տեսնէք որ համ ու հոտ պիտի չմնայ, ազգային կեանքի տեսակէտով :

Երկու պզտիկ դէպքեր առիթ տուին քրքրելու այս հարցը հանդէսներու նախօրեակին:

Անցեալ գարնան Անդրյորդանանէն երկու երիտասարդներ կը դանգատէին թէ «բան չհասկցած » պիտի մեկնէին Փարիզէն, — բան չհասկնալ՝ անշուշտ հայկական իմաստով — եթէ Մայիս 28ի փառաւոր հանդէսը չըլլար, ուր 2000 Հայեր, մեծ մասով երիտասարդներ, եկած էին ըսելու թէ վառ կը մնայ իրենց Հայու հոգին:

Այնքան գոհ էին մեր հիւրերը, որ, չէին ուզեր մէկ հայ երգ իսկ փախցնել, սեղանէ սեղան երթեւեկելով :

Եգիպտոսէն ազգային տաք զգացումներով սողորուած երիտասարդ մը, որ Եւրոպայի կէսը պտտած է, Փարիզ ալ հանդիպելով, կը տրտնջար տօջի օր.

— Եկեղեցիին դուռն ալ մարդ չէ մնացեր: Այս չաբթուան յեթացքին որեւէ հանդէս..., հաւաքոյթ, բան մը չունի՞ք»...

Եւ անհամբեր դրական պատասխանի մը կը սպասէր, յուսալով առիթ մը գտնել ֆրանսահայ գաղութը տեսնելու, ներշնչուելու :

Ափսոս որ Օգոստոս էր, այլապէս նոյնիսկ եգիպտահայ գաղութէն մէկը, յուսախաբ չէր ըլլար մեր հանրային եւ ազգային կեանքէն :

ՍՕՍԻ

ԴԷՊԻ ԿԱԶԴՈՒՐՄԱՆ ԿԱՅԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 1 Սեպտ.— Այսօր՝ առտուան ժամը 6ին, արտակարգ եռ ու զեռ մը կը տիրէր քաղաքիս Սէն Շարլ կայարանին մէջ, ուր, շրջանիս Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղերու վարիչները ժամադրուած էին մանուկներուն հետ: Որոշեալ ժամէն առաջ՝ մանուկներու եւ ծնողներու բազմութիւն մը համախմբուած էր կայարանի դարպասը: Մասնաւոր վակոն մը վարձուած էր ուր անմիջապէս տեղաւորուեցան տղաքն ու աղջիկները, Կապոյտ Խաչուհիներու հսկողութեան տակ : Բոլորն ալ ուրախ էին: Ցուզիչ էր տեսարանը, հրաժեշտի պահուն :

Մօտ մէկ ամիս, այս մանչերն ու աղջիկները պիտի ըլլան Կապոյտ Խաչի հիւրերը: Պիտի ապրին հիւրընկալ եւ գեղեցիկ Ֆրանսայի մէկ խաղաղ անկիւնը, բնութեան մտերմութեան մէջ : Պիտի շնչեն անոր մաքուր եւ առողջարար օդը, պիտի կազդուրուին հոգեպէս, բարոյապէս եւ ֆիզիքապէս, Կապոյտ Խաչուհիներու հսկողութեան տակ :

Ի տես այս բարիքներուն, չա՞րժեր աւելի լայն աջակցութիւն ընծայել Կապոյտ Խաչի ձեռնարկներուն, որպէսզի կարելի ըլլայ աւելի բազմաթիւ մանուկներ ընդունիլ տարեկան օդափոխութեան կայանին համար:

Կեցցէ Կապոյտ Խաչը, իր հայրենասէր եւ ժրաջան անդամուհիներով: — Թղթակից

ԽՄԲ.— Շաբաթ կէս օրէն վերջ «Յառաջ»ի ուղղուած հեռագիր մը կը հաղորդէր թէ տղաքը հանգիստ հասած են կազդուրման կայանը :

ՍՊԱՆԻՈՅ ջուրերը հասաւ Միջերկրականի ամերիկեան նաւարաժինը, ջերմ ընդունելութիւն գտնելով :

Ծարաւ մնացեր են Արարատի վրայ

ՊԻՏԻ ԿՐՆԱ՞Ն ԳՏՆԵԼ ՆՈՅԻ ՏԱՊԱՆԸ

Ամերիկեան մեծ գործակալութեան՝ «Էսօշիէյթըտ Փրէս»ի թղթակիցը կը հեռագրէ կիրակի օրուան թուականով, (4 Սեպտ.) զինուորական կայանէ մը, (թուրքեւիրանեան սահմանագլուխին վրայ).—

Հինգ օրուան յոգնեցուցիչ խուզարկութիւն մը կատարուեցաւ Արարատի երեք լանջերուն վրայ, բայց կարելի չեղաւ գտնել որ եւ է տեսանելի հետք Նոյի Տապանէն: Ամերիկեան հնագիտական խումբ մը, որ կը բաղկանայ չորս անդամներէ, այս կայանը վերադարձաւ ուրբաթ օր, եւ տակաւին կը յուսայ տապանը գտնել Արարատի հիւսիսային կողին վրայ, ուր պիտի բարձրանան ուրիշ ճամբով մը:

Խուզարկուները, յոգնութենէն ուժասպառ եղած էին ձեր թղթակցին եւ երեսուն Թուրքերու հետ: Պահ մը քիչ մնաց որ աղէտի մը մատնուէին, ջուրի պաշարը սպառած ըլլալով: Բոլորն ալ վտիտ բաժին մը ստացան մէկ օրուան համար, եւ ուրիշ խմելիք չունէին յաջորդ օրուան համար , երբ ուղեցոյց մը լճացած աւազան մը գտաւ որուն վրայ թափեցան ծարաւահիւծ ուղեւորները: Միեւնոյն ատեն վախ կար որ յարձակում կրէին քիւրտ աւազակներէ եւ մաքսանենգներէ որոնք յաճախ Թուրքիա կը սպրդին այն լեռնային քնցքերէն ուր կը գործէ արշաւախումբը :

Խումբը Տօղու Պայազիտէն ճամբայ ելաւ անցեալ կիրակի, եւ երկուշաբթի օր, երբ հասած էր Արարատի հրաբխային ամայութեանց գրեթէ կէս ճամբուն վրայ, տեսաւ որ էջերու վրայ բեռցուած խոշոր ջրամանները պարպուած են :

Ուղեցոյց մը ըսաւ թէ կարելի է ջուր գտնել Արարատի լեռնաշղթային ստորոտը, իբր 24 ժամ անդին: Որոշեցին հոն հասնիլ եւ յառաջ սուրացին: Ուժասպառ եւ ծարաւահիւծ, լեռը հասան յաջորդ կէս օրին, եւ իրենց առջեւ գտան անջրդի տարածութիւն մը :

Բոլորն ալ յուսահատած էին: Շատ ուշ էր ետ վերադառնալու համար: Կարելի էր ջուր գտնել հազար ոտք բարձրութեամբ լեռնադաշտի մը վրայ, բայց ուղեցոյցը վստահ չէր: Քանի մը զինուորներ, ուղեցոյցը եւ ես պտոյտ մը կատարեցինք լերան շուրջը որուն ստորոտը միշտ ջուր հոսած էր նախապէս: Բայց ամենատաք ամառը որ տեսնուած չէր ութսուն տարիէ ի վեր, ցամքեցուցած էր լեռնային շրջանները, ինչպէս եւ հալեցուցած լեռնակուտակ ձիւները :

Երկու ժամ վերջն էր որ ջուրի թեթեւ ձայն մը լսուեցաւ անդունդէ մը, 700 ոտք դէպի վար: Ուղեւորները դէպի վար խոյացան, ժեռուտ սարալանջէն վար գլորեցան դէպի սառուցեալ վիհ մը եւ տեսան փոքր աւազան մը աղտոտ ջուրով զոր գտած էր ուղեցոյցը: Օձ մը փռուած էր աւազանին ափը, ծածկուած՝ ջղջիկներով: Երկուքն ալ մնացին իրենց վիճակին մէջ:

Յունական պատերազմը չէ վերջացած տակաւին

Յունաստանի կառավարութիւնը գոհունակութեամբ հաղորդելով հանդերձ Վիթցի եւ Կրամոս լեռներուն շահուած յաղթանակները, կը զգուշացնէ ժողովուրդը՝ չափազանց լաւատեսութենէ: Ըսել կ'ուզէ թէ պատերազմը չէ վերջացած տակաւին :

Թագաւորը պատգամագիր մը ուղղեց բանակին. յայտնելով թէ կը գտնուին «վերջնական յաղթանակի սեմին վրայ»: Իսկ սպարապետը՝ զօր. Փափագոս իր կարգին յայտարարեց թէ«տակաւին անելիքներ ունին »:

Վերջին տեղեկութեանց համաձայն, քանի մը հազար ապստամբներ կը շարունակեն գործել հիւսիսային եւ կեդրոնական Յունաստանի մէջ: Անոնք փոքր, չափազանց շարժուն հրոսախումբեր կազմած են անմատչելի բարձունքներու վրայ եւ կը խուսափին ճակատ ճակատի գալ կառավարական ուժերին հետ :

Իրազեկներ կ'ըսեն թէ 50.000 զինուորներ գործածուեցան Կրամոս եւ Վիցի լեռներուն մէջ, 7000ական ապստամբներու դէմ: Յունական բանակին որակը բարձրացած է բաղդատելով անցեալ տարուան հետ, աւելի փորձ ղեկավարութեամբ եւ ամերիկեան սպառազինութեամբ: Ահագին քանակութեամբ ռազմանիւթ սպառած էր Կրամոս լեռներուն մէջ: Բանակը չորս օրէն գլուխ հանեց այն ինչ որ մէկ ամիս պիտի տեւէր անցեալ տարի :

Այդպէս ըլլալով հանդերձ, պաշտօնապէս կը հաստատուի թէ առ նուազն տասը հազար ապստամբներ Ալպանիա, Պուլկարիա եւ Եուկոսլաւիա փախած են, բայց ամէնէն աւելի Ալպանիա: Յունաստան այժմ իր ուշադրութիւնը կեդրոնացու –

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԵԿՈՐՆԵՐԸ ԱՆԱՏՈԼՈՒԻ ՄԷՋ

ԽՄԲ.— Այս շարքին Ա. եւ Բ. մասերը հրատարակած ենք Օգոստոս 26ին եւ 27ին.—

★

ԷՐԶՐՈՒՄԻ ՀԱՅՈՑ ԵԿԵՂԵՑԻՆ ՄԹԵՐԱՆՈՑ ԱՐՄՏԻՔԻ .— ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ ԹՐՔԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑ .— ԳԵՐԵԶՄԱՆԱՏՈՒՆԸ ԱՐՏԻ ՎԵՐԱԾՈՒԱԾ .— ԱՆԳԱՐԱՅԻ ՀԱՅԵՐԸ ԲԱԽՏԱՒՈՐ ԵՆ .— ԲԱՑՑ ՈՉ ԵԿԵՂԵՑԻ ՈՒՆԻՆ, ՈՉ ԱԼ ԴՊՐՈՑ.

Էրզրումի Հայոց եկեղեցին այժմ կը ծառայէ իբրեւ կառավարական մթերանոց արմտիքի :

Քաղաքի կեդրոնին մէջ, մայր եկեղեցւոյ անմիջապէս քովը կը բարձրանայ երկյարկանի կոկիկ շէնք մը, ՆախկինՍանասարեան վարժարանը:

Դպրոցի շէնքը եղածին պէս պահուած է եւ դարձեալ իբրեւ դպրոց կը ծառայէ. կը կոչուի՝ «Եափուճուլուք Օքուլու» (շէնքի շինութեան մասնագէտ վարպետներ պատրաստող վարժարան): Այնտեղ ուր հայութեան երիտասարդ տարրերուն հոգեւոր եւ մտաւոր կառոյցը կը դարբնուէր, այսօր շինութեան դասեր կը տրուին. հոգին ու միտքը, նիւթն ու քարը, անանցանելին ու յաւիտենականը, անցողականն ու ժամանակաւորը, Վարդանանց պատերազմն ու Գարսից անզօր ոսոխը: Հայ անպարտելի ոգին եւ Թուրք խաթաղանը, հայկական հանճարն ու թշնամիին սադրանքները. դասեր են ասոնք որոնք Սանասարեան վարժարանի դասարաններուն մէջ շատ ծեծուեցան եւ անկէ շրջանաւարտ սերունդները անկասկած կը յիշեն իրենց հոգեկան աշխարհին անբաժանելի մաս կազմող աննիւթական հարստութեանց անգնահատելիեւ անջնջելի արժէքն ու տարողութիւնը: Քեզի հարազատ սերունդը քեզ լաւ կը յիշէ, սիրելի վարժարան, ինչպէս կը յիշուի անձնազոհ ընկեր մը որ բանտ կը նետուի պարզապէս իր ժողովուրդը շատ սիրած ըլլալու «քրէական յանցանք»ին համար :

Հայոց մայր եկեղեցւոյ կողքի հայկական գերեզմանոցը վերածուած է արտի: Հայոց մեռելներն անգամ գիտեն թշնամին հացով կերակրել : Երբ այդ նոյն թշնամին պատառ մը հացն ու պուտ մը ջուրը զլացաւ իրենց :

Տեղացիները շատ լաւ կը յիշեն իրենց երէցներու կերած ջարդը, հայկ. վրէժի անկաշառ բռունցքին՝ զօր. Անդրանիկի կողմէ: Իրենք ալ իրենց կարգին ունին ընդարձակ գերեզմանոցներ ուր կը հանգչին Հայկի անշեղ նետին հանդիպած իրենց արենակիցները: Դեռ դողալով կը յիշեն Անդրանիկի անունը. նոյն իսկ իրենց պզտիկները քնացնելու կամ վախցնելու համար կ'ըսեն.— «Հիմա Անդրանիկը կը կանչեմ», որպէս անունը անիմանալի չար ոգիի մը որ հասածին պէս իրենց հոգին կ'առնէ :

Տեղացիներու խօսակցութեան ընթացքին կարելի է լսել հայկական դաւառական բառեր. առհասարակ հողամշակութեան առնչութեամբ: Մեր պիտցած գութանին կ'ըսեն «քոթան», մարդակին «մերդէք», վանքին «վէնք», ջերմուկին «ջերմիք»: Երբ տղու մը ծայր աստիճան անառակութիւնը կամ կորիճութիւնը յիշեցնել ուզեն, «Հայու լակոտի կը նմանի» բացատրութեամբ կը յայտնեն իրենց միտքը :

ՏԱՐԱԳԻՐ ԶԱՆԳԸ

Կարնոյ չոգեկառքի կայարանը, մեկնումին ազդանշան տուող զանգը իր անսովոր մեծութեամբ եւ այդ նպատակին համար պէտք եղածէն աւելի ուժգին ձայնով ուշադրութիւնդ կը գրաւէ. բնազդաբար կը մօտենաս. զանգին պատին կողմը դարձած երեսին վրայ հայկական գիրեր կան որոնց վերջին գիրերը, «ծին» յստակ կերպով կը տեսնուին կողքէն դիտողին: Հայկ. եկեղեցւոյ աւանդական զանգակն է, Ս. Աստուածածին մակդրութեամբ: Ցուցումէդ տեղդ կը դամուիս. կ'ուզես ձեռնել զանգը, յանկարծ յուզումիդ մէջ պէտք եղածէն աւելիով կը շարժիս ու լեզուակը քեզ ճանչնալով ուրախութեան ճիչ մը կ'արձակէ. ձայնէն խուճապահար կայարանին պաշտօնեան դուրս կը խուժէ՝ «ինչ կ'ընես հող, հայրենակից». օ՜, հայրենակից. դժուար է ըսել իրեն թէ հանդիպած ես արոյրէհայրենակցի մը որ տարիներով քու հարազատ լեզուն է խօսած :

Շոգեկառքը պիտի մեկնի. պատուհանէն կը դիտես պաշտօնեան որ կը զարնէ զանգը. քու պանդուխտ որ աղեկտուր երթաս բարովի ձայնը կը հնչեցնէ. ու մինչ կը շարժի կառաշարը, միտքդ կուգան հայ ժողովուրդի սրտէն փրթած երգի մը ծանօթ տողերը.

— « Ձայն մը հնչեց Էրզրումի Հայոց լեռներէն, Հայոց լեռներէն ...

ԱՆԳԱՐԱՅԻ ՀԱՅՈՒԹԻՒՆԸ

Բոլոր յեղաշրջուած քաղաքներուն նման Անգարան կը բաղկանայ քաղաքի հին, նոր եւ նորագոյն մասերէն: Հռոմէական յիշատակարաններէն մինչեւ Աթաթիւրքի ձիաւոր արձանն ու կեդրոնական հրապարակին վրայ ազատութեան յուշարձանը, կը յիշեցնեն քեզի թէ պատմական քաղաքի մը մէջ կը գտնուիս. տարօրինակ պիտի ըլլար որ պատմական ժողովուրդ մը՝ Հայը, իր ներկայացուցիչները չունենար սրտին մէջ երկրի մը որու պետական մեքենային համար, էր երբեմն տրամադրած էր իր ամէնէն ձեռնունակ, նուիրուած եւ գործօն տարրերը:

Հոս Հայերը կատարելապէս գիտակից են իրենց հայութեան: Իսլամացած Հայեր չկան. կառավարութիւնն ալ չի քաջալերեր որ այդ ուղղութեամբ մտածեն անոնք: Թուրքը իր կեդրոնին մէջ կատարելապէս ցեղակրօն է եւ այլատարր մարդոց վրայ կը հսկէ արդասեան աչքերով, չըլլայ թէ խառնուին իրենց եւ պղտորեն իրենց արիւնը:

Առհասարակ կ'ապրին քաղաքին հին թաղամասերուն մէջ. ճակատաբաց կ'այցելեն իրարու եւ երբեք չեն ուրանար իրենց հայութիւնը: Իրենց անունները չեն փոխած, միայն ամէնն ալ մէյմէկ թրքական մականուն ունին որոնցմով ալ կը ճանչցուին իրենց Թուրք հայրենակիցներէն : Իրենց թիւը շուրջ երկու հարիւր յիսուն ընտանիք: Ներքին դաւանանքերու հետ բաղդատելով՝ ամէնէն կրթուածներն ու զարգացածներն են: Առհասարակ կը զբաղին վաճառականութեամբ, ոսկերչութեամբ, դերձակութեամբ եւ արհեստներով : Մասնաւոր հալածանք չկայ իրենց դէմ. կը գնահատուին իրենց աշխատասիրութիւնը, պատուախնդրութիւնը ու պարկեշտութիւնը: Հոս հայեւթուրք ամուսնութիւններ չկան: Երկու կողմէն ալ չեն քաջալերուիր այս ուղղութեամբ: Անգարայի հայութեան երեք յարանուանութիւններն ալ՝ Լուսաւորչական, Բողոքական եւ Կաթոլիկ, ունին իրենց ներկայացուցիչները. վերջինները թիւով աւելի գերակշիռ են. բոլորին մօտ ալ ազգային գիտակցութիւնը զօրաւոր է. ամէն կերպ կ'օգնեն իրարու եւ կը հետաքրքրուին իրենց ժողովուրդով. իբրեւ վաճառական եւ երկրի մայրաքաղաքի բնակիչներ, բաւական լայն տեղեկութիւն ունին Պոլսոյ եւ այլ վայրերու հայութեան մասին: Մերթ ընդ մերթ Պոլսէն կրօնաւորներ կ'այցելեն իրենց ու կը մխիթարեն : Քրիստոնէական մեծ տօները, Ս. Զատիկն ու Ս. Ծնունդը նախանձախնդրութեամբ կը պահեն: Այդ օրերուն գործի չեն երթար. հանգստի, «պայրամի» օրն է իրենց :

Հայկական եկեղեցիներ ու դպրոցներ բացարձակապէս գոյութիւն չունին: Տղաքը կը յաճախեն թրքական վարժարաններ: Առհասարակ նախակրթարանը աւարտելէ վերջ գործի ասպարէզ կը նետուին, համոզուած թէ բարձրագոյն ուսումը իրենց ծագումին պատճառով, բանի չի ծառայեր իրենց բնակած երկրին մէջ: Նիւթականի տեսակէտով՝ աղքատ մարդ չկայ. առհասարակ բարեկեցիկ են. նոյնիսկ ունին հարուստներ. քաղաքին մէջ բնակիչներէն ոմանք շրջակայ գիւղերուն մէջ ունին հողեր եւ կատարելապէս կը վայելեն նիւթական բարիքներ :

« ՀԱՅՈՑ ԵԿԵՂԵՑԻՆ »

Անգարայի քաղաքի կեդրոնին շատ մօտիկ պատմական ցից բլուրի ստորոտը, ուրկէ կ'անցնի բաւական լայնկեկ գետ մը, կը գտնուի մատուռ մը, Ֆրանսական դեսպանատան ու փոքրաթիւ գաղութին յատուկ եկեղեցին է զոր Հայերն ալ ազատ կերպով կը գործածեն: Արարողութիւնը տեղի կ'ունենայ Հռովմէական եկեղեցւոյ պաշտօնական լեզուով՝ լատիներէն, օտար վարդապետի մը կողմէ (Ֆրանսացի կամ իտալացի): Հայերը, մանաւանդ կիները, կիրակի օրեր հանդիսաւորապէս կը յաճախեն եկեղեցի, Քրիստոսի անունով եղբայրանալով մատուռին մէջ բոլոր անոնց հետ որոնք ծնած են Քրիստոսի խաչի ժառանգութեամբ: Երբ նոր կրօնաւոր մը հասնի, առանց որեւէ խտրութեան ազատ է իր պատարագը մատուցանելու կամ քարոզը խօսելու: Այդպիսի օրեր հոգեկան կոչունքի օրեր են տեղացի Հայերուն համար որոնք բան գործ թողած կը լեցուին եկեղեցի :

Առ հասարակ գոհ են իրենց վիճակէն. Պոլիս կամ այլուր գաղթելու մասնաւոր տրամադրութիւն մը ցոյց չեն տար: Ամուսնութիւնները կը կարգադրեն իրենք իրենց միջեւ, քաղաքական ամուսնութեան պաշտօնական ուղիով :

Անգարայի Հայերը զարմանալի կերպով լեզու դտած են տեղացիներուն հետ եւ առհասարակ կը սիրուին տեղացիներէն, հակառակ իրենց ծագումին . շատ աշխատասէր, ձեռներէց մարդիկ են եւ շրջահայեաց: Երիտասարդները շատ պարկեշտ, ուղղամիտ ու ջանասէր տղաք են. իրենց համար մայրաքաղաքի «պար»երը եւ հաճոյքի այլ վայրերը մասնաւոր հրապոյր մը չունին. կը սիրեն իրենք իրենց մէջ ամփոփուիլ, գործի մէջ յառաջդիմել եւ դիրք կազմելով ապագայ կերտել : Պատճառը կ'երեւի այն է որ Հայերը հագիւ տղուն աչքը բացուած, կ'ամուսնացնեն զայն որպէսզի «տալը կապուի եւ բանը գործը իր ընտանիքին մասին մտածելն ըլլայ»:

Անգարայի հայութիւնը հիւրասէր է, եկեղեցասէր եւ ժողովրդասէր: Մանաւանդ եկեղեցական ձեռնարկներուն, գիտէ առատաձեռնութեամբ մասնակցիլ :

ՀԱՅՈՐԴԻ

Ուսուցչական սովը

Դպրոցական տարեշրջանի վերաբացման առթիւ, ամէն կողմէ ուսուցչական խնդրանք կայ, սակայն դժբախտաբար սով կը տիրէ: Ուսուցչական թեկնածուները տարուէ տարի կը նուազին, մանաւանդ հայաշատ կեդրոններու մէջ :

Ի՞նչ բանի կարելի է վերագրել այս նուազութիւնը: Շատեր կը կարծեն թէ նոր սերունդը չունի ուսուցչական ճաշակ ու կը թելադրեն ներմուծել անոնց մէջ այդ ճաշակը: Ուրիշներ կը կարծեն թէ մեր բարձրագոյն վարժարանները այդ ուղղութեամբ կարելին չեն ըներ հրապուրիչ դարձնելու համար ասպարէզը:

Երկրորդական եւ կողմնակի կը գտնեմ բոլոր այս պատճառները եւ առանց վարանելու կը յայտարարեմ թէ՝ բուն վէրքը կը դառնայ նիւթականին շուրջ : Հոն է որ խորացած է պալարը: Դժբախտաբար ոչ մէկ բարեյոյս նշան արմատական դարմանումի: Արդի երիտասարդութիւնը իսկապէս շահեկան չի գտներ ուսուցչական ասպարէզը, տեսնելով իր իսկ ուսուցչին կեանքի դառնութիւնները: Դժբախտաբար մինչեւ հիմա կարելի չեղաւ բարելաւել եւ կազմակերպել ուսուցչական ասպարէզը, որպէս զի թեկնածուն ապահովուած տեսնէ թէ իր ներկան եւ թէ մանաւանդ ապագան: Եթէ գոյութիւն կան ուսուցչական միութիւններ եւ ժողովներ, չկան, սէնտիքա եւ ոչ ալ սակագին:

Թաղային խորհրդարանին դուռնէն ներս, պաշտօնի համար, ուսուցչին ձեռնհասութիւնը, եւ մտաւորական մակարդակը չէ որ կը փնտռեն, ըլլայ իսկ մասնագէտ կամ մանկավարժ, փորձառու կամ նորեկ, այլ պարզապէս վարժապետ մը վկայականով , որ կը վճարուի միմիայն քաղաքական խորհուրդի յատկացուցած վարկէն: Ուսուցիչին կը մնայ փնտռել հարուստ թաղեր՝ օժտուած հարուստ սնտուկով, եթէ սակայն կանուխէն չէ վարձուած ուրիշ մը՝ որ խնամիական կապեր հաստատած ըլլայ թաղականի մը կամ հոգաբարձութեան ազդեցիկ մէկ անդամին հետ :

Ուսուցիչէն կը սպասեն միշտ խնամուած աշխատանք եւ լաւագոյն արդիւնք, առանց գոհացուցիչ կերպով վարձատրելու, առարկելով թէ՝ թաղին սնտուկը աղքատ է: Ե՞րբ կը հարստանայ այդ սնտուկը...: Այս առթիւ փոքրիկ օրինակ մը, որպէսզի նոր սերունդը սորվի, ուսուցչին ողբալի եւ անփառունակ վիճակը, ինչպէս որ կը սորվի Հայոց պատմութիւնը:

Պատահեցաւ որ 1910 — 1911 շրջանին, իբր դաստիարակ – ուսուցիչ, պայմանաւորուիմ Պոլսոյ Հնտաւոր թաղերէն՝ Թոփ – Գափուի Լեւոնեան – Վարդանեան երկսեռ վարժարանին մէջ: Այն ատեն Թաղ. Խորհրդոյ ատենադպիրն էր Պ. Վահրամ Արծրունի, (չեմ յիշեր ատենապետին անունը), իսկ վարժարանին տնօրէնը՝ Պ. Խաչիկ Իտարէճեան :

Այս այն Թոփ – Գափուն է որ այսօր իսկ բախանձագին եւ յուզիչ կոչով մը ահազանգը կը հնչեցնէ, որպէսզի բարերարներ հոգածու ըլլան թաղային սնտուկին բացը գոցելու, կարենալ վճարելու համար ուսուցչին ամսաթոշակը :

Ամսական երկու ոսկիով վարձուած էի եւ թոշակս ստանալու համար պարտաւորուած էի ամէն կիրակի հանրակառք նստիլ եւ ներկայանալ խորհրդարան, սպասել եկեղեցին աւարտելուն, սնտուկներու շրջագայութեան եւ անոնց արդիւնքին, ճշդելու համար ինծի վճարուելիք բաժինը: Եւ ահա երկու հարիւր մէքալիք որ կ'արժէ յիսուն դրուշ , կրկին ու կրկին համրելէ վերջ, առանց վերածելու արծաթ դրամի, ինծի կուտային իբ հաշիւ ամսականիս :

Կիրակի ալ կ'ըլլար որ այս գումարէն շատ աւելի նուազ՝ այսինքն յիսուն կամ հարիւր մէքալիքով տուն վերադառնայի: Ասիկա կախում ունէր հաւատացեալներու բազմութենէն եւ կամ սնտուկներուն պարունակութենէն: Միշտ առնելիքատէր ըլլալով, նոյնիսկ ամավերջի արձակուրդիս կիրակիները կը զոհէի ամսաթոշակիս անվճար մասը ստանալու, այս կերպով հազիւ կրցայ ամբողջական իրաւունքս գանձել ...

Այստեղ կը վերջանայ նիւթական բաժինին մասը որ ամէնէն կենսականն է: Բարոյական քաջալերութեամբ չէ որ կը գնուի հացն ու պանիրը:

Ինչպէս կը տեսնուի, մօտաւորապէս քառասուն երկար տարիներ անցած են, փոխանակ բարւոքելու վերոյիշեալ դպրոցին սնտուկի ելեւմուտքը, Օգոստոս 9ի թղթարերէն կը տեղեկանանք թէ աւելի եւս վատթարացած է: Միշտ Պոլսոյ մասին խօսելով, նոյն թղթարերէն կ'իմանանք թէ Օրթագիւղի ուրիշ թաղերու դպրոցներն ալ կը գտնուին անձուկ վիճակի մէջ: Եւ բոլորն ալ ճարահատ կոչ կ'ընեն բարերարներու, ազգասէրներու եւ խղճամիտ հասարակութեան, սպասելով անոնց պատահական նուէրներուն, որպէսզի ճրագը վառ մնայ ...:

Նպատակ չունիմ ուսուցչական սնտուկի համար հասոյթներ փնտռելու: Այդ բաժինը կը ձգեմ մասնագէտներու: Սակայն իմ բազմամեայ ու-

Այս մէկը չմոռնանք

1939ի Օգոստոսի 23ին Մոսկուայի օդանաւակայանում պարզուած էր հիթլերական Գերմանիայի դրօշը, զարմանք պատճառելով ամէնուն ։

Սովորականի պէս, օտար թղթակիցներն ու պետական պաշտօնեաները, խուռներամ, շարժւում էին դէպի օդանաւակայանի մուտքը։ Ըստ հաստատուած օրէնքի, Մոսկուայում ոչ մէկ օտար լուսանկարիչ իրաւունք չունէր որեւէ շէնք կամ առարկայ նկարելու։ Գաղտնի ոստիկաններ, որոնք իւրաքանչիւր օտար թղթակցի հետեւում էին ամէն կողմէ, յաճախ բռնում էին նրանց ձեռքը, արգիլում եւ զգուշացնում, յիշեցնելով թէ լուսանկարելն արգիլուած է։ «Ցանցանքի» մէջ բռնուած թղթակիցները բարկանում էին, կամ ժպտում եւ գործիքները փակելով՝ շարունակում քայլել ։

Արտասովոր ոչինչ կար, եթէ չհաշուենք ոստիկանների աշխուժացումը ։

Արդէն մի քանի օր էր, որ անգլիական եւ ֆրանսական պատուիրակները, բանակցութիւնները վերջնապէս յաջողցնելու միջոց չգտնելով՝ թափառում էին նորակառոյց Մոսկուա – Վոլգա ջրանցքի ափերին։ Նրանց ոչ մի սովետական քաղաքացի չէր մօտենում, ոչ էլ նրանք էին փորձում մէկի հետ խօսել։

Յաջորդ առաւօտ շռնդալից վերնագրերով, բոլոր թերթերը ծիաքերան աւետում էին Սովետա-գերմանական դաշինքը։

« Պրաւդա»յի առաջին էջի վրայ զետեղուած էր մի մեծադիր նկար՝ Մոլոտովը եւ Ֆոն Ռիբենտրոպը ստորագրում էին գերմանասովետական դաշնագիրը, իսկ նրանց թիկունքում կանգնած էին՝ Ստալինը եւ Մոսկուայի գերմանական դեսպան Շուլէնբուրգը ։

Լուրն անակնկալ էր եւ անհաւատալի։ Այդ իսկ պատճառով, ով ում պատահում, հարցնում էր՝ «Սա ի՞նչ է ...»։

Այդ օրուանից այլեւս թերթերում չերեւացին « Նացի » եւ «ֆաշիստ» բառերը, որոնք այնքան գործածական էին այն օրերին, որքան ներկայիս՝ «ամերիկեան իմպերիալիստներ» բացատրութիւնները ։

Մինչ անգլեւֆրանսական պատուիրակները ձանձրացել էին թափառելուց, Գերմանիայի արտաքին նախարարը կարողացաւ մի քանի ժամում աւարտել ամէն ինչ, եւ դաշնագրերի ստորագրումը կատարուեց յոյժ արագ, առանց աւելորդ ձեւակերպութիւնների, քանի որ նախապէս համաձայնած էին։

Դաշնագրի ստորագրումից յետոյ, հոսել էին վոտկան ու շամփանեան։ Բաժակաճառերն իրար էին յաջորդել ։

Նախ՝ Մոլոտովն առաջարկել էր խմել Ստալինի կենացը, որպէս այդ գործի գլխաւոր նախաձեռնող։ Ապա Ստալինը բաժակը վերցնելով ասել էր,— « Ես գիտեմ, թէ ինչպէս գերման ժողովուրդը սիրում է իր «Ֆիւրէր»ին, դրա համար առաջարկում եմ խմել Հիթլերի կենացը»։ Եւ ուրիշ շատ ճառեր ու մաղթանքներ ։

Հրաժեշտի պահին Ստալինն ասել էր Ռիբենտրոփին.— «Խորհրդային Միութիւնը խիստ լուրջ է վերաբերւում իր ստորագրած դաշնագրերին»։ Իսկ վերջում աւելացրել էր՝ «Մենք չենք թոյլ տար որ մեր գործակիցը ընկնի »։

Խորհրդային եւ ոչ մէկ քաղաքացի չէր հաշտւում այն մտքի հետ, թէ «ֆաշիստական» Գերմանիան կարող է բարեկամ դառնալ Խորհրդային Միութեան։ Բայց իրականութիւնն անողոք էր, իսկ հետեւանքները ամէնքը գիտեն ։

Գ. ԱԿԱՆԱՏԵՍ

ուցչական փորձառութիւնս ինծի կը պարտադրէ մատնանշել այն անտանելի եւ անհանդուրժելի պայմանները որոնց ենթակայ են ուսուցիչը եւ ուսուցչուհին ։

Օրուան կեանքի պայմանները եւ ապրուստի սղութիւնը նկատի առնելով, պէտք է բաւարար չափով եւ կանոնաւորապէս վճարուի ուսուցիչը։ Ներկայ սերունդը չի հանդուրժեր սպասել բանկային կամ խորհրդարանին առջեւ, ստանալու համար առ հաշիւ գումար մը։ Հարկ է բարձր պահել հայ ուսուցչին վարկը, որովհետեւ դարբէ ի վեր ան է որ կրթեր է սերունդները։

Գտնուեցան թաղականներ կամ հոգաբարձուներ որոնք կարծես հաճոյք կը զգային տեսնելով պաշտօնի համար իրենց դիմող ուսուցիչը ռըտէնկոթով կամ գլուխը փիւղոտ ֆէս մը։ Անլի անզգաններ ալ կը ծաղրէին, փոխանակ բարձր պահելու անոր արժանապատուութիւնը ։

Մինչեւ ե՞րբ պնակներու շրջագայութենէն գոյացած մէճիտիէներով եւ ուրիշ խեղճուկրակ միջոցներով պիտի վճարուի ուսուցիչին վարձ ամսականը։

Ուսուցչական ասպարէզը՝ ուրիշ շատ մը ասպարէզներու կարգին կ'ըլլայ շահեկան եւ հրապուրիչ, երբ այդ ասպարէզը սիրողները՝ վստահօրէն կը տեսնեն անոր մէջ նիւթական ապահովութիւն ։

ՆՈՒՊԱՐ ԱՂԱՄԱԼԵԱՆ

ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ ԱՐԵՆՈՅՇՆԵՐՈՒ ԿԵԱՆՔԷՆ

ՎԱԼԱՆՍ.— Կիրակի, 28 Օգոստոս, տեղի ունեցաւ արենոյշներու հանդէսը, Մալխասի անտառին մէջ, ճոխ եւ հաճելի յայտագրով մը։

Երգուեցան հայերէն ազգային եւ սկաուտական երգեր, մէջ ընդ մէջ արտասանուեցան հատընտիր բանաստեղծութիւններ, որոնց մէջ ուշագրաւ հանդիսացան երկու Ալիսներու (Յարութիւնեան եւ Շամիրեան) արտասանութիւնները, բուռն ծափեր խլելով ։

Վալանսի հայ արենոյշներու նորակազմ խումբը իրեն բաժին ինկած աշխատանքները վերջացնելէն ետք, եկած էր վարելու պիւֆէի գործը, շնորհալի եռանդով, ղեկավարութեամբ խմբապետ Սոլփանի։ Այս խումբը բազմանդամ եւ օրինակելի մ'ամաճիւղ մը դառնալու մեծ յոյսեր կը ներշնչէ ։

Դաշտը հազիւ լրացած, սկսաւ հայկական հարսնիքը։ Թուփերու ետեւէն կը լսուէր «Թէ հայրենեանց պսակաղիր» երգը։ Հարսնեւորներու թափօրը շարունակեց հրապարակին մէջտեղը եւ սկսաւ հարսանեկան ուրախութիւնը ։ Ամէն մարդ ինքզինք հայրենի բնադաւառին մէջ կը զգար, խորապէս յուզուելով։ «Շամիլի» պարը պարեցին երկու փոքրիկներ՝ Անահիտ Փափազեան եւ Մասիս Շամիրեան, ջերմապէս գնահատուելով։ Խանդավառութիւնը կրկնապատկուած էր արդէն, երբ Ալիս եւ Կարպիս Յարութիւնեան իրենց կովկասեան պարը պարեցին, մեծ հաճոյք պատճառելով նաեւ Ֆրանսացի հիւրերուն։ Մեծապէս գնահատուեցաւ Կարպիսի «Սեւ հաւի» ողբերգը, որ արդէն ծանօթ է Մարսէյլի Հայերուն։ Արենոյշ Համեստուհին պարեց չափածոյ պարը նոյնպէս յաջողութեամբ։ Թեւիկները մարզանքներ կատարեցին խմբապետուհի Օր. Խօժէնի Թէլեանի ղեկավարութեամբ ։ Տեղի ունեցան նաեւ սկաուտական խաղեր եւ բացագանչութիւններ։

Կարճ դադարէ մը վերջ, մեծ հաճոյքով դիտեցինք հայկական տարազներով, գեղջկական պարեր պարող Արենոյշները, որոնք ճկուն էին եւ լաւ մարզուած ։

Այս բոլորէն խանդավառ, խօսք առաւ Տիկին Օտէթ Միքայէլեան, (Ֆրանսուհի). — «Սիրելի Արենոյշներ, եթէ այսօր այս բանակումը եւ հանդէսը կը կատարէք ազատ Ֆրանսայի երկինքին տակ, կը մաղթեմ որ վաղը այս տեսակ հանդէսներ եւ բանակումներ ունենաք փառապանծ եռագոյնին ծածանումով, միացեալ, անկախ Հայաստանի մէջ, Արարատի ստորոտը։ Դուք իբրեւ անկախ Հայաստանի ապագայ հայրենասէր, մաքուր մայրեր, թոյլ տուէք ինձ ըսելու.— Մի յուսահատիք երբեք։ Ձեր ընդունակութիւններն եւ ուշիմութիւնը պիտի առաջնորդեն ձեր քայլերը ։ Պահեցէք ձեր մայրենի լեզուն, որ ամէնէն հարուստ է, սքանչելի եւ տոկուն. սիրեցէք ձեր մշակոյթը, առանց մոռնալու նաեւ ձեզի հիւրընկալող Ֆրանսան »։

Ջերմ ծափերէ վերջ սկաուտական բացագանչութիւններ տեղի ունեցան ։

Խօսք առին նաեւ Պ. Պ. Անդրանիկ Պօյաճեան եւ Յակոբ Կօշկակարեան, գովելով Արենոյշներու միութիւնն ու ջանքերը ։

Վերջինը իբրեւ Պոլսոյ Հ. Մ. Ը. Մ.ի խմբապետ իր հիացումը յայտնելէ վերջ թելադրեց հանդիսականներուն՝ նիւթապէս ալ քաջալերել արենուշները։ Նուիրատուութեան ցանկը բացաւ Պ. Վարդան Փափազեան, 2000 ֆրանքով, որուն հետեւեցան Կօշկակարեան 2000 եւ ուրիշներ հազար եւ 500ական եւայլ գումարներով։ Տասը վայրկեանի մէջ գոհացուցիչ գումար մը գոյացաւ ։

Նուէրներէն վերջն ալ տեղի ունեցան հաճելի անակնկալներ եւ ի վերջոյ ընդհ. խմբապետուհին փակեց հանդէսը, շնորհակալութիւն յայտնելով ներկաներուն ։

Արենոյշներու ընթրիքէն վերջ, Վալանսի Արիները պատրաստեցին խարոյկը, որուն շուրջ հաւաքուեցան հարիւրի չափ աղջիկներ եւ պատանիներ ։ Ներկայ էր նաեւ կալուածատիրոջ Պ. Կառէի ընտանիքը ։

Խարոյկին յատուկ արարողութենէն վերջ, խմբապետուհի Ք. Շաքարեան սահուն ֆրանսերէնով մը շնորհակալութիւն յայտնեց կալուածատիրոջ, որ այնքան բարեացակամ եղած էր Արենոյշներու հանդէպ եւ իրենց կողմէ զարդանօթ մը նուիրեց տիկին Կառէի ։

Մէկ խօսքով՝ Վալանսի հայ գաղութը յաւէտ յիշատակելի օր մը ապրեցաւ։ Ականատես

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ

ԱՆԻՆ ԾԱԽՈՒԵՑԱՒ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ, 1034 — 1064)

Բ. ՄԱՍ

ԱՆԻԻ ԿՈՐԾԱՆՈՒՄԸ

Է.

ՀԱՅՐ ԵՒ ՈՐԴԻ

Իր առջեւ նոյնպէս սուրը բարձրացուցած կանգնած էր իր հարազատ որդին՝ Ստեփանիկը ։

— Որդիս, ի՞նչ կ'ընես, մռմռաց Թորոսիկ։

— Դաւաճան, պատրաստուէ մեռնելու, պոռաց Ստեփանիկ սուրը շարժելով ։

— Որդին հօ՞րը դէմ ։

— Դաւաճանը չի կրնար հայր կոչուիլ, պատրաստուէ մեռնելու, կրկնեց Ստեփանիկ, եւ հօր ու զաւկի սուրերը զարնուեցան իրարու՝ կայծեր հանելով ։

Հայր եւ որդի քանի մը վայրկեան կռուեցան բուռն, ահաւոր տենդով. ի վերջոյ երիտասարդ ուժը յաղթեց եւ Ստեփանիկի սուրը մխուեցաւ դաւաճանին կուրծքը ։

Թորոսիկ գետին տապալեցաւ արիւնլուայ, եւ մարած աչքերը յառելով որդւոյն վրայ՝ հազիւ կրցաւ շշնջել.

— Այդ ի՞նչ ըրիր որդի. դուն սպաննեցիր հարազատ հայրդ ....։

— Արժանի էիր, պատասխանեց Ստեփանիկ եւ կոխելով հօրը դիակին վրայ՝ առաջ անցաւ։

Ը.

ԱՆԻԻ ՊԱՇԱՐՈՒՄԸ

Մինչդեռ Հարպիկ Յունաց զօրքերը Գագիկի շրջակայքէն կը քշէր, Վահրամեանք ալ մեծ ջարդ մը կուտային անդին Յունաց գլխաւոր բանակին, եւ հեռու կը վանէին զանոնք Հայաստանի սահմաններէն ։

Սակայն Յոյները չվհատեցան այդ անյաջողութենէն. կրկին մտան հայկական սահմանները. բայց կրկին ջարդուեցան։ Վերջապէս մեծ բանակ մը կազմեցին, մօտաւորապէս 100.000 զինուորներէ բաղկացած եւ չորրորդ անգամ ըլլալով մտան Հայաստան, ճամբուն վրայ եղած գիւղերն ու քաղաքները աւերակ դարձուցին ու եկան պաշարելու Հայոց մայրաքաղաքը, շէն ու շքեղ Անին։

Անեցիք ցնցուեցան։ Խլրտում մը ինկաւ ամբոխին մէջ ու քանի դնաց սաստկացաւ, կը փնտռէին թագաւորութեան խնամակալը, որ Անի չէր գտնուեր այն ժամանակ, իսկ քաղաքը վտանգի մէջ էր, արդէն սահմանուած էր կործանուելու Յունաց այդ նոր ու ահեղ բանակէն ։

Ո՞ւր էր Սեւ մարդը, ինչո՞ւ հեռացած էր վտանգի առեն, ոչ ոք գիտէր անիկա, բայց ամբոխը լաւ կը զգար Սեւ մարդուն ըրած վատութիւնը. եւ ինք իր մէջ կ'ըմբոստանար անոր համար ։

Անիի երկու կարգ պարիսպներու բարձր աշտարակներուն վրայ հայ պահապանները կը շրջէին, եւ իրենց չորս կողմը կը դիտէին անձայն։ Կը տեսնէին Յունաց բանակը. կը լսէին զինուորներու հայհոյչներն ու սպառնալիքները, բայց ի՞նչ կրնային ընել իրենք, բուռ մը Հայեր՝ յունական լեգէոններուն դէմ ։

Ահա ծերուկ մը կ'անցնի Անիի փողոցներէն, ծլար մը սեղմած կուրծքին վրայ. տխուր ու մտայրագ կը յառաջանայ. դէմքին վրայ կը տեսնուի ֆիզիքական տանջանքի խոր դրոշմը։

Քանի մը ծուռ ու մութ փողոցներէ անցնելէ ետք, կը մօտենայ Անիի մայր եկեղեցիին եւ կանգ կ'առնէ հոն, ուր խումբ մը մարդիկ կանգնած կը խօսէին։ Անոնցմէ մէկը, ճանչնալով եկողը, դարձաւ անոր հարցուց.

— Այդ ի՞նչ է գրկինդ, Դարբին Ղեւոնդ ։

Նորեկը որ մեզի ծանօթ դարբին Ղեւոնդն էր, ապուշի նման նայեցաւ իրեն հարցնող ընող մարդուն ։

— Ինչո՞ւ այդպէս կը նայիս ինծի, վարպետ. միթէ չե՞ս ճանչնար զիս, կրկին հարցուց խօսակիցը եւ պահ մը զարմացած դիտեց դարբինը ։

— Ով ժողովուրդ, ով բարեկամներ, խղճացէք ինծի, աղջիկս գտէք, ըսաւ Դարբինը խղճալի երեւոյթով մը, եւ արցունքը հոսեցաւ աչքերէն ։

Ամբոխը լուռ էր եւ մռայլ։ Ան կը հասկնար ծերունի հօր վիշտը, կը զգար անոր սրտին կսկիծը եւ ինքն ալ կը համակուէր նոյն յուզումով ։

ԲԱԳՐԱՏ ԱՅՎԱԶԵԱՆՑ

յած է Ալպանիոյ վրայ։ Իրազեկներ կը հաստատեն թէ Նուկոսլաւիա իրապէս փակած է սահմանագլուխը։ Բայց Ալպանիա տակաւին կը շարունակէ գործել համաձայն Մոսկուայի հրահանգներուն եւ եթէ աջակցութիւն վայելէ, պիտի օգնէ՝ յունական հրոսախումբերը վերակազմելու եւ վերազինելու համար։ Այն ատեն այս խումբերը նորէն պիտի կրնան սողոսկիլ Յունաստան, շարունակելու համար իրենց արշաւները։

Միւս կողմէ, ամերիկեան թերթերը կը խոստովանին թէ Յունաստանի ժողովուրդը եւ բանակը յոգնած են ինը տարուան պատերազմէն, գրաւումէն եւ ապստամբական շարժումներէն։ Մեծ յոյսեր դրուած են Ազգաժողովի յառաջիկայ նստաշրջանին վրայ։ Յունաստան կը սպասէ որ վճռական միջոցներ ձեռք առնուին, որպէսզի իր հիւսիսային դրացիները դադրեցնեն որեւէ օգնութիւն ապստամբներուն։ Եթէ այդպիսի ձեռնարկ մը չկատարեն եւ դոհանան պղատոնական դատապարտութեամբ մը, այն ատեն պատերազմը կրնայ շատ երկար տեւել։

★ Պուլկարական կառավարութիւնը պաշտօնապէս կը հաստատէ թէ Օգոստոս 31ին 893 յոյն ապստամբներ Պուլկարիա մտած եւ զինաթափ ըլլալէ վերջ, արգելափակուած են։

«Շնթկը փոքրին դէմ»

Նուկոսլաւիոյ փոխ-վարչապետը, Պ. Մոշա Փիժատ, կիրակի օր կրակոտ ճառ մը խօսելով, յայտարարեց թէ Սերպերը, Խրուաթները, Սլովէնները, Մակեդոնացիները եւ Սեւ Լեռնցիները «վճռած են պաշտպանել մեր ընկերվարական երկրին անկախութիւնը եւ գերիշխանութիւնը»։

Ունկնդիրները մեծ մասով երիտասարդներ եւ երիտասարդուհիներ էին, որոնք իրենց զայրոյթը կը յայտնէին Կոմինֆորմի յարձակումներուն դէմ։ Պ. Փիժատ, որ մարէշալ Թիթոյի ամէնէն կարող դիւանագէտներէն մէկն է, յայտարարեց թէ «Խ. Միութեան բռնած դիրքը շատ կը յիշեցնէ Հիթլէրի ցեղային վարդապետութիւնը՝ փոքր երկիրներու հանդէպ։ Ռուսաստան կը փորձէ Նուկոսլաւիան ներկայացնել իբրեւ շնիկ մը որ կը համարձակի հաչել մեծ փիղի մը դէմ։ Այս երկիրը չի վախնար սպառնալիքներէ։ Խ. Միութիւնը կ'ուզէր մեր ժողովուրդը ըմբոստացնել պետական վարչութեան դէմ։ Իր փորձը ճիշդ տարբեր արդիւնքի մը յանգեցաւ, ամրապնդելով ժողովուրդին եւ ղեկավարութեան կապերը։ Բոլորովին ձախողեցաւ Խ. Միութեան եւ իր արբանեակներուն տնտեսական պաշարումը»։

★ Կ'ըսուի թէ Նուկոսլաւիա Ազգաժողովի նոր նստաշրջանին համար պիտի ղրկէ ամէնէն զօրաւոր պատուիրակութիւնը, նախագահութեամբ արտաքին Նախարար Քարտելիի։

Մարէշալ Թիթօ տեսակցութիւն մը ունեցաւ Ուոշինկթընի միջազգային դրամատան ներկայացուցիչներուն հետ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՌՈՒՄԱՆԱԿԱՆ կառավարութիւնը մերժեց Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներուն ծանուցագիրները, որոնք բողոքներ կը պարունակէին հաշտութեան դաշնագիրներու բռնաբարման դէմ։ Նոյնիմաստ ծանուցագիրներ ուղղուած էին նաեւ Հունգարիոյ եւ Պուլկարիոյ, առաջարկելով յանձնաժողովներ կազմել, քննելու համար եղած ամբաստանութիւնները։ Այս երկու պետութիւններն ալ ժխտական պատասխան տուին։ Երեք արբանեակ երկիրներն ալ կը յայտարարեն թէ իրենք յարգած են դաշնագիրները եւ քննիչ յանձնախումբերու կազմութիւնը պիտի ըլլայ միջամտութիւն ներքին գործերու։

ԱՇԽԱՐՀԻ ԱՄԵՆԱՄԵԾ ՕԴԱՆԱՒԸ, «Պրէպէզոն» (անգլիական), կիրակի օր յաջող փորձ մը կատարեց Պրիսթոլի վրայ, 27 վայրկեանի թռիչք մը կատարելով, 1100—1300 մեթր բարձրութեամբ։ Օդանաւին շինութիւնը արժած է. վեց միլիոն սթերլին։ Ունի 130 թոն ծանրութիւն։ Կրնայ 120 ճամբորդ փոխադրել Լոնտոնէն Նիւ Եորք, առանց կանգ առնելու, իսկ 200 հոգի՝ աւելի կարճ հեռաւորութեան մը վրայ։

ԱՆՏԱՌԱՅԻՆ հրդեհները վերսկսան Ժիրոնտի եւ Լօթ է Կառոնի նահանգներուն մէջ, մեծ աւերներ գործելով։ Բարեբախտաբար կարելի եղաւ խափանել ծաւալումը։ Սէնթ Էթիէնի շրջանին մէջ ալ հրդեհներ ծագեցան, աւելի փոքր տարածութեան մը վրայ։

ՉԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻՈՅ հովուապետը, Եոզէֆ Պերան արք. յաջողած է գրաւոր քարոզ մը փակցնել իր Պալատէն, որ պաշարուած է։ Փրակայէն կը հեռագրեն թէ կարելի եղած է քարոզը կարդալ սա Նուազն երեք եկեղեցիներու մէջ։ Արքեպիսկոպոս հերքելով իրեն դէմ եղած մեղադրանքները, կը յայտարարէ թէ վերջնական յաղթանակը պիտի շահի Եկեղեցին։

ՊԱՊԸ ձայնասփիւռ ճառ մը խօսելով, պարզանեց բանադրանքի վերջին կոնդակը։ Առաջին անգամ էր որ բացորոշապէս կ'արտասանէր համայնավարութեան անունը, եւ յայտարարեց թէ բանադրանքի հրամանագրին նպատակն է աշխարհը փրկել «Մարքսի վարդապետութենէն որ կ'ուրանայ Աստուածը եւ կրօնը»։ Իր քարոզը ուղղուած էր 500.000 գերման կաթոլիկներու որոնք հաւաքուած էին Պոխումի մէջ։

60.000 ՌԱԶՄԱԳԵՐԻՆԵՐ կիրակի օր ցոյց մը կատարեցին Ձմեռնային Մարզարանին մէջ, թէ պատերազմի յայտարարութեան տասնամեակը ոգեկոչելու եւ թէ իրենց իրաւունքները յիշեցնելու համար։ Օրուան բանախօսները ուժգնօրէն հերքելով 1940ի բանակին դէմ եղած մեղադրանքները, պարզեցին իրենց նիւթական եւ բարոյական պահանջները (ռազմիկի տոմս)։ Փոքր միջադէպ մը պատահեցաւ, երբ ցուցարարները թափոր կազմելով կ'ուզէին Անծանօթ Զինուորին դամբարանը երթալ։

ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ ՌՈՒՄԲԻ մասին խորհրդակցութիւններ սկսան Անգլիոյ մէջ, երկուշաբթի օր, մասնակցութեամբ ամերիկեան, բրիտանական եւ քանատական պատուիրակութեանց։ Ամենախիստ գաղտնապահութիւն կը տիրէ բանակցութեանց մասին։

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՌԱԶՄԱՓՈՐՁԵՐ պիտի կատարուին արեւմտեան Գերմանիոյ մէջ, այսօրուընէ սկսեալ, 80.000 քիլոմեթր տարածութեան մը վրայ։ Ռազմափորձերը պիտի տեւեն տասը օր, այն ենթադրութեամբ թէ թշնամի մը յարձակում կը գործէ արեւելքէն, Չեխոսլովաքիոյ եւ Գերմանիոյ ռուսական շրջանէն։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ անթելը առջի օր հաղորդեց թէ 16 տարեկանէն վեր բոլոր խորհրդային քաղաքացիները իրաւունք ունին մասնակցելու կամաւորներու ընկերակցութեան մը, օգնելու համար կարմիր բանակին։

ՓԷՇԹԱՅԻ երիտասարդական (համայնավար) համագումարին մէջ, արեւմտեան լրագրութիւնը ձաղկեցին իբրեւ ստախօս եւ յետադիմական։ Միեւնոյն ատեն ուզեցին համոզել թէ մամուլի ազատութիւն չկայ ոչ Անգլիոյ, ոչ Ամերիկայի, ոչ ալ ուրիշ երկիրներու մէջ ...

ՄԱՆՇԸ ԼՈՂԱԼՈՎ անցաւ պելժ երիտասարդ մը, Ֆէրնան, 33 տարեկան։ 28րդ լողորդն է որ կը յաջողի, 1875էն ի վեր։

Ռազմիկին տարեկան փառատօնը

Ֆրանսական Բանակի Նախկ. Հայ Ռազմիկներու Բարեկ. Միութիւնը հոգեհանգստի հանդիսաւոր պատարագ կատարել պիտի տայ 18 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ կիրակի առաւօտ, Փրատոյի Ս. Թարգմանչաց եկեղեցւոյն մէջ՝ երկու համաշխարհային պատերազմներու եւ Ազատագրութեանց զոհերուն համար։ Պիտի տօնէ՝ ԱՐԱՐԱՅԻ ՃԱԿԱՏԱՄԱՐՏԻՆ 31րդ տարելիցը՝ ի ներկայութեան նահանգապետ Պ. BAYLOTի, 9րդ շրջանի ընդհ. հրամանատար Զօր. MAGNANի եւ ծովային ուժերու հրամանատար, ծովակալ TANGUYի։ Ներկայ պիտի ըլլան նաեւ՝ ֆրանսացի ռազմիկներու եւ գերիներու ընկերակցութեանց ներկայացուցիչներն՝ իրենց դրօշներով։

Պիտի խօսի Շ. Տ. ԹԷՔԷԵԱՆ, Ասպետ՝ պատուոյ լեգէոնի։

Յետ միջօրէին.— Հացկերոյթ 400 հոգիի համար միայն՝ Château des Fleursի մէջ (Rond Point du Prado), ճոխ ճաշացուցակ, ճաշագին՝ 500 Ֆր. միայն։ Արձանագրութեան համար դիմել՝ քարտուղարութեան, 6 rue d'Arcole (Tél. DR 65-98), Ս. Ժէռօմ, Շէհրեանի, Պօմոն՝ Վահրամ Պապուխեանի եւ Գէորգ Եօթնեղբայրեանի, Ս. Անթուան՝ Պէնլեանի եւ Վահանեանի, 28 rue des Dominicaines Պապաիկիտեանի, Պլ. Օտօ՝ Արզումանեանի եւ Ս. Լու Մ. Մելիտոսեանի մինչեւ 12Սեպտեմբեր։ Նուագ։ Հայկ. գեղջ. պար՝ արենուշներու կողմէ՝ ղեկավարութեամբ Տիկ Մանուշակի։ Երգ «Սիփան» երգչախումբէ՝ ղեկավարութեամբ ընկեր Համբարձումեանի։ Սթալակ *IIA զաւեշտ՝ ապրուած կեանքէ, կը ներկայացուի Ս. Ժէռօմի մասնաճիւղի նախկին գերի, ռազմիկ ընկերներու կողմէ։ Հաճելի անակնկալներ։ Ժամը 8էն մինչեւ կէս գիշեր, բացօթեայ պար՝ Château des Fleursի նորայարդար ճեմելիքին (piste) վրայ, որ մեծագոյնն է ամբողջ Մարսիլիոյ մէջ։ Նուագ ճազ՝ ղեկավարութեամբ Ս. ՉԷՕՐԷՔՃԵԱՆԻ եւ մասնակցութեամբ անթելի երգիչ RENÉ TUNISի։

Պաղ պիւֆէ սովորական գնով։

Կը հրաւիրուին՝ բոլոր հայկական կազմակերպութիւններն ու մամուլի թղթակիցները։ Ներկայ յայտարարութիւնը կը նկատուի մասնաւոր հրաւէր։ Մուտքը ազատ է

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17, Rue Damesme – (13e)

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓՈՆ ՏՕՊՆԱ.— Հ. Յ. Դ. «Կորիւն» խումբին ընդհ. ժողովը այս կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 2.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին։ Ներկայանալ անդամատետրով։

Միմիայն մէկ ներկայացում

Théâtre Sarah Bernhardt

Սեպտեմբեր 18ին, կիրակի ժամը ճիշդ 3.15ին։

Ղեկավարութեամբ Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆԻ

Մասնակցութեամբ՝ ՏԻԿ. Ռ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆԻ

Եւ Փարիզի հայ թատերական լաւագոյն ուժերէն՝ ՕՐ. Ս. ՇԱՀԻՆԵԱՆ, ՏԻԿ. Մ. ՕՍՄԱՆՃԵԱՆ, Պ. Պ. ԳՄԲԷԹԵԱՆ, ՄԱՔՍՈՒՏԵԱՆ, Ս. ԹՈՐՈՍԵԱՆ, ՏԷՐՎԻՇԵԱՆ, Գ. ՎԱՀԱՆ, ՀԱՊԷՇԵԱՆ, ՕՍՄԱՆՃԵԱՆ, ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ, ՔԻՒՓԷԼԵԱՆ, ՂԱՐԻՊԵԱՆ, ՊԵՐՃ եւ ուրիշներ։

Կը բեմադրուի Լ. ՇԱՆԹԻ

ՕՇԻՆ - ՊԱՅԼԸ

Ողբերգութիւն 8 արար

Փառաւոր դրուագ մը Կիլիկիոյ Հայ Թագաւորութեան շրջանէն։

Տոմսերը նախօրօք կը ծախուին՝ Գրատուն Հր. ՍԱՄՈՒԷԼ 51 rue Mr. le Prince Paris (6), Գրատուն ՀՐ. ԲԱԼՈՒԵԱՆ 43 rue Richer Paris (9), Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆ՝ 31 rue des Ecoles, Paris (5):

ՁԵԿՈՅՑ ՎԱԼԱՆՍԻ ԱԶԳ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՎԱԼԱՆՍ.— Վալանսի եւ շրջանի հայ ազգ. միութեան, յառաջիկայ ընտրութեան համար անդամատուրքի դրութիւնը հաստատուած է, անոնք որ կ'ուզեն ընտրել եւ ընտրուիլ, թող բարի ըլլան ներկայանալ եւ ստանալ իրենց անդամատետրերը, մինչեւ Հոկտեմբեր 31, հետեւեալ հասցէներուն,— Պ. Պ. Շ. Հացագործեանի, Bld. Vauban, Յ. Կարապետեանի 18 rue Bouffier, տարեկան վճարելով 120 ֆրանք։ Իսկ Օպնայ-Մոնթէլիմարի, Ռոմանի հայրենակիցներու պիտի ներկայանան վարչութեանս Նախագահ Յ. Տէր Սարգիսեան եւ քարտուղար Յ. Կարապետեան։

Ի դիմաց Ազգ. Միութեան եւ հոգաբարձութեան, քարտուղար Յ. Կարապետեան, Նախագահ Տէր Սարգսեան։

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ երկրորդ տարեշրջանը կը սկսի յառաջիկայ 3 հոկտ. երկուշաբթի օրը։ Աշակերտուհիներու արձանագրութեան համար դիմել վարժարան, 1, Bd du Nord, Le Raincy, ամէն առաւօտ մինչեւ կէս օր, բացի շաբաթ եւ կիրակի օրերէ։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Տարիքոտ այր մը որ իր երիտասարդ զաւկին հետ կը բնակի Cameroun (Կեդր. Ափրիկէ) կը փնտռէ յիսունի մօտ տանտիկին մը իր տան մատակարարութեան համար, առանց տնական ծանր աշխատանքի։ Փոխադարձ երաշխաւորութիւններ կարելի է ստանալ Փարիզի մէջ։

Դիմել «Յառաջ»ի, G. W. սկզբնատառերով։

ՎԱՐՁՈՒ ՍԵՆԵԱԿ ՄԸ ԵՒ ԽՈՀԱՆՈՑ ՄԸ

Անիէռի մէջ։ Ունի ջուր ու ելեկտրականութիւն։ Վարձու կը տրուի միայն առանձին կնոջ մը, պզտիկի մը հետ միասին։

Հասցէն ստանալ «Յառաջ»էն։

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH - Fondé en 1925 - R. C. S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13)

Վեցամսեայ 800 ֆր., Արտ. 10 տոլ. կամ 3 անգլ.

Tél. GOB. 15-70 Գին 6 ֆր. C.C.P.Paris 1678-63

Mercredi 7 Septembre 1949 Չորեքշաբթի 7 ՍԵՊՏ.

21րդ ՏԱՐԻ — 21 Année No. 5942–Նոր շրջան թիւ 1353

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԼԱՐԵԼ ԲՈԼՈՐ ՈՒԺԵՐԸ

Երբ կոչեր կ'ուղղենք Նորահաս երիտասարդութեան, աշխատանքի հրաւիրելով, երբեք չենք մոռնար երկցնելուն պարտականութիւնը :

Անոնց ալ կը յիշեցնենք եւ պիտի յիշեցնենք անընդհատ,—

Ձի բաւեր պատուհանէն դիտել անցուդարձը, հեղինակաւոր կարծիքներ յայտնելու համար : Դո՛ւք ալ ասպարէզ իջէք, ուսուցանելու համար ինչ որ գիտէք:

Այո, բոլոր անոնք որ պաշար ունին, պարտաւոր են պարպել, փոխանցել նոր սերունդին: Անշուշտ համաձայն իրենց կարողութեան եւ նախասիրութեան :

Ի՞նչ օգուտ «ճրագը գրուանին տակ պահել», եւ յիմար – իմաստուն տեսակէտներ պարզել կամ հաւաչանքներ արձակել :

Վատութիւն, դասալքութիւն է յօրանջել իբանաւէտ անդորրութեամբ, միշտ անցեալը երազելով: Եւ կամ վայրերան կանչեր արձակել, իբրեւ չարագուշակ մարգարէներ :

Ինչպէս ամէն տեղ, մեր գաղութին մէջ ալ կան — տակաւին կը մնան — բազմաթիւ գրողբրոցներ, միջին կամ լեցուն տարիքով :

Ինչ ընկերային դաւանանք ալ ունենան այդպիսանի ուժերը, չեն կրնար խուսափիլ իրենց կոչումէն, պարտականութենէն:

Բոլորն ալ պիտի առաջնորդուին մէկ մտահոգութեամբ, —կարելին փորձել, սահմանափակելու համար օտարացման, այլասերման աւերը:

Աւելորդ է բանգիտութեան մարզանքներ կատարել եւ հայրենասիրութեան դասեր տալ, դուրս բանալով բիւզանդական հակաճառութեանց :

Ի՞նչ պաշար ունիս,— հայագիտակա՞ն: Լեզուակա՞ն: Պատմակա՞ն: Գիտակա՞ն թէ երաժշտական: Հրամէ ասպարէզ եւ սորվեցուր: Ցանէ՛ ինչ որ հնձած ես աւելի նպաստաւոր պարագաներու մէջ :

Ընկեր կամ քաղաքացի, բան մը կորսնցուցած չես ըլլար դիրքէդ, արժանիքէդ, վարկէդ, եթէ քիչ մը աւելի մօտէն, աւելի ջերմութեամբ հետեւիս այն ճիգերուն որ կը փորձուին ամէն տեղ, նոր սերունդին փրկութեան համար:

Ընդհակառակն, քու հոգիդ ալ կը բացուի, կը թարմանայ, կ'ազնուանայ, երբ կը տեսնես 25—30 երիտասարդներ եւ երիտասարդուհիներ, պատանիներ եւ պարմանուհիներ, որոնք հայկական դասընթացքի մը կը հետեւին, օրուան աշխատանքէն վերջը:

Պայման չէ որ անպատճառ վարժապետ կամ վարժուհի ըլլաս: Ուսումնականի ծանրութիւնդ զանազան պարտականութիւններ կը դնէ վրադ: Աշխատանքի կը հրաւիրէ, այս կամ այն ճակատին վրայ:

Պիտի ունենաս միշտ այն գիտակցութիւնը թէ՝ ոչինչ կ'արժէ հաւաքած պաշարդ, այս կամ այն մասնագիտութիւնդ, եթէ բաժին պիտի չհանես մշակոյթի ժառանգորդներուն: Ամէն տեղ եւ բոլոր ճակատներուն վրայ :

Եւ դուն, երիտասարդ ընկեր կամ քաղաքացի, ի զուր պիտի փնտռես կորսուած ժամանակը, եթէ չգիտնաս լայնօրէն օգտուիլ բոլոր պատեհութիւններէն :

Շողեր, լոյսեր, անփոխարինելի գանձեր կան որոնք պիտի անհետանան ուշ–կանուխ :

Վա՜յ անոնց որ ուշ հասած են, կէս ճամբան կը մնան, կը յօրանջեն կամ կը քնանան, սերմերը ցանուած առեն :

Աւելի քան երբեք ժամանակն է լարելու բոլոր ուժերը: Տրամադրելի դրամագլուխը, ինչպէս հում նիւթը, կարելի օգտուոր քաղելու համար, համաձայն տեղական պայմաններուն :

Որ եւ է ճղճիմ հաշիւ կամ ընկրկում այս ճակատին վրայ, պիտի նշանակէր տգիտութիւն եւ դասալքութիւն :

Ի վերջոյ միշտ հայրենիքն է որ պիտի օգտուի, ինչ որ կարենանք փրկել օտարութեանմէջ:

Համահայկական մշակոյթն է որ պիտի շահի, որքան նոր նուաճումներ կատարենք, հակառակ բոլոր փորձութեանց :

Լարել բոլոր ուժերը, յանուն ցիրուցան բազմութեանց ինքնապաշտպանութեան, կը նշանակէ գիտակցօրէն ծառայել ե՛ւ հայրենիքին ե՛ւ Հայկական Արտասահմանի :

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՎԱՂՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

Ահազանգը հնչած է արդէն .

— « Ուսուցիչ չունինք, հայ մշակոյթով խանդավառուած մտաւորականութիւն չունինք» :

Իրապէս, ի՜նչ խոր ցաւ: Ի՜նչ մտահոգութիւն վաղուան համար, երբ 1915ի աղէտէն վերջ ապրող երկրորդ սերունդէն ալ հետք չմնայ :

« Ողբալը դարման չէ», պիտի ըսէք: Ի՞նչ է սակայն դարմանը: Նախ արտադրել ու յետոյ, ջանալ այդ հունձքը պահել, չփճացնել :

Սուրիա – Լիբանանի, Եգիպտոսի, Կիպրոսի գաղութներէն զատ ոչ մէկը միջոց ունի «արտադրելու»: Ոչ Ամերիկաները, ոչ ալ Ֆրանսան չեն կրնար հայկական լուրջ ու երկրորդական դաստիարակութեամբ սերունդ տալ, այն պարզ պատճառով որ ո՛չ նախակրթարաններ ունին, ոչ ալ երկրորդական վարժարաններ:

Ֆրանսայի մէկ հատիկ Մուրատեան վարժարանը չի կրնար նոյն իսկ մթնոլորտ ստեղծել դպրոցէն ներս, երբ հայ տղան հոն կուգայ օտար նախակրթարանէ մը, իբրեւ մայրենի լեզու ունենալով Ֆրանսերէնը :

Ուրեմն, Պէյրութի եւ Հալէպի ճեմարաննե – րը, Կիպրոսի Մելքոնեանը եւ Եգիպտոսի բարձրագոյն դասընթացքներն են որ միջավայր պիտի ստեղծեն, սիրել տալով հայկական մշակոյթը, ուսուցչութիւնը կամ լրագրութիւնը դարձնելով բաղձալի ասպարէզ մը :

Ամբողջ գաղթաշխարհը իր աչքերը յառած է Միջին Արեւելք: Մանաւանդ որ Ամերիկայի մեր հայրենակիցները լիաբուռն կատարեցին իրենց նիւթական պարտականութիւնները, ապահովելով Պէյրութի ճեմարանին ելեւմուտքը :

Անշուշտ ուրիշ գաղութ մը, ինչպէս Հար. Ամերիկան չարժուեցաւ մըն ալ ինք պիտի փորձէ, Հալէպի Քարէն – Եփփէ ճեմարանին համար:

Բոլոր ճեմարաններէն եւ վարժարաններէն եւ մանաւանդ Լ. Շանթի վարած կրթարանէն կը սպասենք ոչ միայն «պատրաստուած», այլ եւ « նուիրուած » սերունդ մը, վաղուան համար:

Գալով տրուած հունձքը պահելու անհրաժեշտութեան, այդ ալ ուրիշ հոգ մըն է որու մասին կ'ուզէի խօսիլ յաջորդով :

ՍՕՍԻ

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻՈՅ դիկտատորին աջ բազուկը եւ քարոզութեանց վարիչը, Միլովան Ճիլաս, յօդուած մը հրատարակեց ուր կ'ըսէ թէ Կոմինֆորմը զործիք մըն է ռուս համայնավար ղեկավարութեան ձեռքը, ճզմելու համար միւս համայնավար կուսակցութիւնները: «Կոմինֆորմը պարզապէս վարագոյր մըն է»: Գ. Ճիլաս կը բացատրէ նաեւ թէ Խ. Միութիւնը «խառն ընկերութիւններ կր կազմէ, շահագործելու համար Ռումանիան, Պուլկարիան, Հունգարիան եւ ուրիշ համայնավար երկիրներ, «աջակցութիւն» կոչելով իր այս ձեռնարկները: Լենին երբեք չէր կրնար նախատեսել թէ Խ. Միութիւնը անձնատուր պիտի ըլլայ այսպիսի շահատակութեանց »:

ԲԱՑԱՌԻԿ ՏԱՔԻ ՄԸ ՎԵՐՋ, որուն տակ ամբողջ բազմութիւններ կը խաշէին Փարիզի եւ ամբողջ Ֆրանսայի մէջ, անձրեւ տեղաց երկուշաբթի գիշեր: Ջերմաչափը 37 աստիճան կը ցուցնէր Փարիզի մէջ: Տաքը աւելի հեղձուցիչ էր Պոատոյի շրջանին մէջ, ուր նոր հրդեհներ ծագեցան, ինչպէս գրած էինք երէկ, փճացնելով 4—5000 հեքթար տարածութիւն : (Քիչ մնաց որ ողջ ողջ այրէին 13 գիւղացիներ): Տաքը անտանելի էր նաեւ Պրիւսէլի, Լոնտոնի եւ ուրիշ քաղաքներու մէջ : Թրաֆալկարի հրապարակին վրայ (Լոնտոն) աղջիկ մը ամէն նկատում մէկդի դնելով ջուրը նետուեցաւ աղբիւրներէն մէկուն առջեւ: Ալժերիոյ մէջ ալ անտառային հրդեհներ ծագեցան :

ՊՈԼՍԷՆ կը հեռագրեն թէ յոյն ապստամբները ականներ զետեղելով գիծէն դուրս հանեցին թրքական կառախումբ մը, Պիթիոնի (Թրակիա) եւ Էտիրնէի միջեւ: Ծանրապէս վիրաւորուեցան քանի ճամբորդներ: Կառախումբը, որ Պոլսէն ճամբայ ելած էր, ուժգնօրէն ցնցուեցաւ գիծերուն տակ դրուած ռումբերու պայթումէն: Հինգ վակոններ գիծէն դուրս ելան: Կը կարծուի թէ յարձակման նպատակն էր պղտորել Յունաստանի եւ Թուրքիոյ յարաբերութիւնները:

Միացեալ Եւրոպա

ՀԵՏԶՀԵՏԷ ԿԸ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԻ

Երկուշաբթի օր, Միացեալ Եւրոպայի ընդհ. ժողովը գգուշաւոր բայց վճռական քայլ մը առաւ Սթրազպուրկի մէջ, կազմակերպելու համար ծրագրուած միութիւնը: Որոշուեցաւ մնայուն յանձնաժողով մը կազմել 28 անդամներէ: Այս առթիւ տնտեսական յանձնաժողովին տեղեկագիրը քուէարկուեցաւ ջախջախիչ մեծամասնութեամբ, 2ի դէմ 90 ձայնով :

Մնայուն յանձնաժողովին անդամ պիտի ըլլան ընդհ. ժողովին նախագահը՝ Գ. Սփաք եւ վեց յանձնախումբերու նախագահները: Այս մարմինը պիտի գործէ իբրեւ Եւրոպայի «փոքր համագումարը», կամ, ինչպէս բացատրեց Ֆրանսայի ներկայացուցիչը, Գ. Պիտօ, «գործիք մը ստեղծելու համար Միացեալ Եւրոպան»: Յանձնաժողովը վէճ պիտի չունենայ արտաքին նախարարներու յանձնախումբին հետ, որ նախապէս կը ձգտէր սահմանափակել ընդհ. ժողովին իրաւասութիւնները: Այսօր, չորեքշաբթի, Սթրազպուրկ կը հասնի Գ. Զելանտ, արտաքին նախարարներու յանձնախումբին նախագահը, լրացնելու համար կարգ մը ձեւակերպութիւններ :

Ընդհ. ժողովին որոշումով, մնայուն յանձնաժողովին գլխաւոր պարտականութիւններէն մէկը պիտի ըլլայ ընդհ. ժողով մը հրաւիրել անյապաղ, քննելու համար Գերմանիոյ անդամակցութեան առաջարկը, զոր ներկայացուցած է Գ. Չըրչիլ: Ժողովը ամբողջովին հաւանութիւն չյայտնելով հանդերձ, երկարօրէն խօսեցաւ այս մասին: Հաւանական է որ յառաջիկայ ընդհ. ժողովը գումարուի գարնան :

Անգլիական պատուիրակութեան անդամներէն պահպանողական երեսփոխան մը պաշտպանելով Գերմանիոյ անդամակցութիւնը, հատուածներ կարդաց Չըրչիլի մէկ յուշագրէն, որ գրուած է 1942ին, պատերազմի ամէնէն տաք շրջանին: Այդ յուշագրով Անգլիոյ նախորդ վարչապետը կ'ըսէր.— «Կ'երեւակայեմ Եւրոպայի Միացեալ Նահանգները ուր մեծապէս պիտի կրճատուին պատուարները ազգերու միջեւ եւ ուր կարելի պիտի ըլլայ անարգել երթեւեկը: Կը յուսամ թէ Եւրոպայի տնտեսութիւնը պիտի ուսումնասիրուի իբրեւ մէկ ամբողջութիւն»:

Փարիզի համայնավար պաշտօնաթերթը, « Իւմանիթէ», հաղորդելով այս լուրը, կը յայտարարէ խոշոր խորագիրներով.— «Սթալինկրատի ճակատամարտին ամէնէն տաք շրջանին, Չըրչիլ գաղտնի յուշագրով պայքար կը թելադրէր Խ. Միութեան դէմ»: Եւ կը բացատրէ թէ 1942 հոկտեմբերին «Չըրչիլ կը գործէր իբրեւ գինակից Հիթլերի»:

Ի՞նչ լոյս պիտի ծագի Ուաշինկթընի մէջ

Քաղաքական շրջանակներուն ուշադրութիւնը նորէն կեդրոնացած է Մ. Նահանգներու մայրաքաղաքին վրայ: Անգլիոյ արտաքին եւ ելմտական նախարարներէն վերջ, Ուաշինկթըն մեկնեցաւ Ֆրանսայի արտաքին նախարարը, Գ. Ռոպէր Շուման, երկուշաբթի օր:

Նախարարը այս առթիւ պատասխանելով զանազան հարցումներու, ըսաւ թէ չի կարծեր որ պատերազմի յանգի Խ. Միութեան եւ Եուկոսլաւիոյ միջեւ բացուած պայքարը: Իր կարծիքով, կարելի է խաղաղօրէն լուծել բոլոր վէճերը :

Յետոյ ժխտեց այն տեսակէտը թէ Անգլիա կրնայ անջատուիլ Ֆրանսայէն, տնտեսական անջատ համաձայնութիւններ կնքելով Մ. Նահանգներուն հետ: « Ես չեմ հաւատար թէ Մեծն Բրիտանիա կրնայ անջատուիլ Ֆրանսայէն եւ Եւրոպայի մնացեալ մասէն, ինչ համաձայնութիւններ ալ կնքէ Մ. Նահանգներուն հետ: Մեծն Բրիտանիոյ տնտեսական համաձայնութիւնները միշտ կապուած պիտի ըլլան Եւրոպայի հետ, գոնէ մասամբ »:

Գ. Շուման չի գիտեր թէ Ֆրանսան ալ պիտի հրաւիրուի՞ այն խորհրդակցութեանց որ կը կատարուին բրիտանական, ամերիկեան եւ քանատական պատուիրակութեանց միջեւ, տոլարի տագնապը լուծելու համար: «Հրաւիրուինք թէ ոչ, վստահ եմ թէ Ֆրանսան տեղեակ պիտի պահուի: Վստահ եմ թէ Մեծն Բրիտանիա մեկուսի քայլեր պիտի չառնէ, վասնզի այսօր անկարելի է տնտեսական մեկուսացումը » :

ԴԻՒՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՕՏԱՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ

Օտար դրամագլուխի շահարկութիւնը քաջալերելու համար, Ֆրանսական կառավարութիւնը հրամանագիր մը հրատարակեց, որուն համաձայն այն օտար շահարկուները որոնք իրենց դրամները Ֆրանսի վերածած են 1949 Օգոստոս 31էն վերջ, պիտի կրնան նորէն իրենց սկզբնական վիճակին վերադարձնել զանոնք, որ եւ է ա–

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ԹՐՔԱԿԱՆ ՅԱՐՁԱԿՈՒՄԸ ՁԱԽՈՂԵՑԱՒ

Թրքական զօրամասը Տիլմանը գրաւելու համար, առաւելապէս քաղաքին մէջ գտնուած Թուրք գործակալներու ցուցմունքով, կազմած էր բաւական գործնական եւ ռազմագիտական ծրագիր մը :

Կռուի յաջորդ օրը, մինչեւ ճաշի ատեն, Թուրք հրամանատարը զբաղած էր նոր դասաւորումներ կատարելով: Կէսօրէն ետք, ձեռնարկեց կատաղի յարձակումի Մահլամ, Սառնա եւ Խոսրովա – Սաւրայ գիւղերու ուղղութեամբ:

Այդ յարձակումը յաջողելու պարագային, Թուրքերը պիտի մտնէին Տիլման, Խոր եւ անցնէին Թաւրիզ, ապա Ջուլֆա եւ Նախիջեւան : Կազմակերպելով գրաւած վայրերու մահմետական տարրերը, պիտի յարձակէին Երեւանի եւ Զանգեզուրի վրայ. ժամ առաջ Բագու հասնելու համար, ի հարկէ ջնջելով այդ շրջաններու Հայերը:

Մեր օրհասական եւ անհաւասար կռիւը մեզի համար ճակատագրական դարձած էր այլեւս, երբ՝ Ղալասարէն հասաւ Հ. Յ. Դ. հայդուկներէն Քէօսէի խումբը, իսկ Փայաջուկէն, գիւղացի մեր ընկերներու տասնեակը :

Մեր սուրհանդակները անվհատ, գնդակներու տեղատարափն արհամարհելով կ'երթեւեկէին Մահլամէն Հաֆթվան, մինչեւ Փայաջուկ եւ Ղալասար գիւղերը:

Շուտով մեզի տրամադրուեցան Հ. Յ. Դ. «Մինարէթի» կոմիտէի պահեստի փամփուշտները :

Թրքական յառաջխաղացումը կը յաջորդէր որոշ կէտերու վրայ: Թուրք զինուորները մօտեցած էին Սառնա գիւղին եւ մօտալուտ կը համարուէր անոնց մուտքը դէպի Տիլման :

Բայց մեր քաջարի կռուողները կը շարունակէին դիմադրել հերոսաբար, բարձրաձայն երգելով. «Այս անգամ ալ ցոյց տանք թշնամուն, թէ ի՛նչ է Հայուն ուժն ու քաջութիւն» :

Թիկունքի աշխատանքները կ'ընթանային մեծ յաջողութեամբ :

Ժամը 4ին, Մահլամ հասաւ Խոյի ռուսական հետեւակ հարիւրեակը, երկու լեռնային թնդանօթներով : Ռուս հարիւրապետը հրահանգեց մեզի պատրաստ գտնուիլ յարձակման անցնելու. Եւ ռուսական թնդանօթները ռմբակոծել սկսան բարձրադիր Ջեւաջուկ գիւղը, ուր կը գտնուէր թշնամիի հրամանատարական կազմը:

Առաջին իսկ ռումբը հրդեհեց գիւղին դէզերը եւ խուճապն սկսաւ: Գիւղի քիւրտ բնակիչներն ու Թուրք զօրքերը իրար խառնուած դուրսթափեցան եւ փախուստի ճամբայ կը փնտռէին:

Լեռնաշղթայի բարձունքներուն վրայ դիրք բռնած ամբողջ զօրամասը շարժման մէջ էր, երբ յարձակման հրամանը տրուեցաւ :

Ռուս հարիւրեակը կեդրոնէն ու մերինները ձախէն յառաջանալով, իրենց անդադար կրակով եւ յանդուգն գրոհներով շուարումի մատնեցին թշնամին, իսկ Սմկոյի ձիաւորները աջէն արշաւեցին Ջեւաջուկի վրայ :

Կէս ժամուան կատաղի կռիւէ մը վերջ, թշնամին անկանոն նահանջի դիմեց: Դէպի Սօմայի տանող օձապտոյտ վերելքը լեցուած էր նահանջող Թուրքերով եւ Քիւրտերով :

Իրիկնապահին, մեր եւ Սմկոյի ձիաւորները հասան նահանջող զօրքին եւ մեծ կորուստներ պատճառեցին թշնամիին :

Երբ լեռները թաղուեցան խոր խաւարի մէջ, բոլոր ձիաւորները վերադարձան եւ դիրք բռնեցին Ջեւաջուկի եւ Մահլամի մօտերը, անակնկալի չգալու համար :

Փախուստի ատեն, Թուրք հրամանատարութիւնը չէր կրցած տանիլ իր գոյքերը եւ կարեւոր փաստաթուղթերը, ինչպէս նաեւ երկու վիրաւոր ենթասպաներ :

Յաղթանակի աւետիսը կայծակի արագութեամբ տարածուեցաւ Սալմաստի բոլոր գիւղերու մէջ եւ զուտ հայկական գիւղերը խրախճանքի մէջ էին :

Սալմաստի եւ Խոյի 13.000 Հայերը եւ նոյնքան Ասորիներ փրկուած էին բնաջնջումէ:

Այս կռիւէն ետք, բնականոն կեանքը վերահաստատուեցաւ Սալմաստի մէջ: Գոհ եւ ուրախ էին նաեւ խաղաղ եւ աշխատասէր Պարսիկները :

1911ին, Ատրպատականի ռուս զօրամասը, (ցարական) որ անօրինակ հալածանքի ենթարկած էր պարսիկ եւ հայ յեղափոխականները, այժմ՝ բոլորովին փոխած էր իր դիրքը:

Ցարական կառավարութեան ներկայացուցիչները զէնք կը տրամադրէին Հայերուն եւ Ասորիներուն եւ պաշտօնապէս շփման մէջ էին յեղափոխական մարմիններու հետ :

Անդրանիկի կամաւորներու մեծ մասը Խոյ հասած էր արդէն : Օրէ օր կը բազմանային նաեւ Սալմաստ ղրկուած ռուս զինուորները :

Շուտով Անդրանիկ Սալմաստ եկաւ եւ ռուս զօրքին հետ շարժեցաւ դէպի պատմական Խանասորի դաշտը, անկէ ալ Աղբակ անցնելով, Բարթողիմէոս Առաքեալ վանքին մօտ, լուրջ կռիւներ ունեցաւ Համիտիէններու եւ թրքական կանոնաւոր բանակներու հետ :

Անդրանիկի գունդին եւ ռուս զօրամասերու Սալմաստ մուտքը լուրջ մտահոգութիւն պատճառած էր տեղացի մաս մը մահմետականներուն եւ Թուրք ու գերման գործակալներուն :

Թէհրանի կառավարութիւնը կը պահպանէր իր չէզոքութիւնը : Բայց մահմետական խառնակիչ տարրերու մէջ ստեղծուած խուլ պայքարը մեծ համեմատութիւններ կը ստանար :

Այդ պայքարին սրուելուն կը նպաստէին ռուս զինուորները, իրենց մատերը մահմետական խանութպաններու մածունին մէջ դնելով, կարագին դպչելով կամ «շարշաֆ»ով, «չատրայ»ով ծածկուած մահմետական կիները ծաղրելով :

Կրօնամոլ ու նախապաշարեալ բնիկները գրգռուելով մոլլաներու կողմէ, կը զինուէին: Փոխադարձ յարձակումներ եւ զէնքի դիմելու երեւոյթները այլեւս սովորական դարձած էին:

Մէկ կողմէ գրգռիչ երեւոյթներ եւ դէպքեր, միւս կողմէ՝ Թուրք գործակալներու ստորերկրեայ աշխատանքները կը համախմբէին դժգոհ եւ ի բնէ խռովարար տարրերը, զանոնք յարձակումի պատրաստելով :

Լայնամիտ եւ խելացի համարուած պարսիկ առեւտրականներ, պետական պաշտօնեաներ եւ խաղաղ գիւղացիները կը պահպանէին իրենց բարեկամութիւնը Հայերու հետ եւ անկեղծօրէն կը ջանային արգելք հանդիսանալ ծայրայեղութեանց, միջցեղային ատելութեանց եւ վրէժխնդրական արարքներուն :

Հայերն ալ խորապէս կը գնահատէին պարսիկ կառավարութեան բարեացակամութիւնը եւ միշտ փափկանկատ էին անհատ Պարսիկներու արարքներուն հանդէպ :

Բայց եւ այնպէս դէպքերը տարբեր ընթացք ստացան եւ տեղի ունեցաւ անխուսափելին :

ԱԶԳԻՆ

Հարցին միւս երեսը

Ֆրանսահայ մամուլը, եւ յատկապէս «Յառաջ»ը ընդարձակ տեղեկութիւններ հաղորդեցին մեզի, Սփիւռքի դպրոցներու եւ ծաղկոցներու ամավերջի հանդիսութեանց մասին :

«Յառաջ» երեք խմբագրականներով պարպեց ուսուցիչներու եւ հոգաբարձութեանց վերաբերեալ խնդիրներ եւ մանրամասն թելադրանքներ ընելէ վերջ, շատ յատկանշական նախադասութիւնով մը որակեց երեւոյթը : «Նիւթական գետնի վրայ, փայտը միշտ ուսուցիչին կռնակին վրայ կը կոտրեն»:

Թողունք որ մեր հոգաբարձուները եւ կրթական – դաստիարակչական գործը հովանաւորողները խորհրդածեն այս խիստ յատկանշական նախադասութեան վրայ, եւ փորձենք տալ դաստիարակչական կարեւոր գործին միւս երեսը, որ շատ ցաւալի կը ներկայացնէ բովանդակ Սփիւռքի մէջ :

Հրատարակուած տեղեկութիւններէն իմացանք, որ ահաւոր Եղեռնէն ճողոպրած հայութիւնը տարագրութեան մէջն իսկ՝ դպրոցներու եւ ծաղկոցներու ստուար ցանց մը ստեղծած է, Սուրիա – Լիբանանէն, Իրանէն մինչեւ հեռաւոր Ամերիկաները:

Այդ լուրերը կարդալով իւրաքանչիւր Հայու հոգին խայտաց անհուն բերկրութեամբ եւ հպարտութեամբ մը, որ ոչ թէ Սփիւռքի մէջ հայ մանուկները հայերէն կը կարդան ու կ'երգեն, այլ կան եւ դպրոցներ որոնք 5 — 600, մինչեւ հազար աշակերտներու պատկառելի թիւ մը կը ներկայացնեն: Օրինակ Թէհրանի Արամեան վարժարանը: Եւ եթէ «Յառաջ»ի մէջ երեւցած բոլոր թիւերը քով քովի բերէինք, պիտի տեսնէինք թէ մեր աշակերտներու թիւը տասնեակ հազարներու կը հասնի: Պատիւ մեր ժողովուրդին :

Այո, հպարտացանք բոլորս, որովհետեւ գիտենք թէ Հայը ինչ պայմաններու մէջ ալ որ ըլլայ, լոյսին միշտ մօտիկ եղած է: Սիրած է գեղեցիկ դպրութիւնները եւ նոր գաղափարները : Բայց այս դպրոցները եւ ծաղկոցները, որոնք մեզ կը հպարտացնեն, արդեօք կ'առաջնորդուի՞ն դաստիարակչական ընդհանուր գծով : Այս խնդիրն է որ կ'ուզէի յուզել, օգտուելով «Յառաջ»ի թանկագին էջերէն :

Սփիւռքի այս բոլոր կրթական վառարանները առհասարակ կը հովանաւորուին երեք գլխաւոր կազմակերպութիւններէ.— Ա. Ազգային վարչութիւններ (եկեղեցի): Բ.— Հայ Բարեգործական Ընդհ. Միութիւն: Գ.— Կապոյտ Խաչ եւ Կարմիր Խաչ:

Արդ, այս կազմակերպութիւնները այս չափազանց ծանր եւ նիւթական գործի ամբողջ ծանրութիւնը տարիներ շարունակ կը տանին իրենց ուսերուն վրայ: Այս կազմակերպութիւնները, որոնք ամէն տարի ուսուցչութեանց կը յանձնեն բազմահազար աշակերտներու դաստիարակութեան լուրջ գործը, երբեւէ ատեն հետաքրքրուա՞ծ են թէ այդ ուսուցիչները ինչո՞վ եւ ի՞նչպէս կը դաստիարակեն իրենց յանձնուած աշակերտները: Հաւատացէք որ այդ մարմինները, այս հարցումին պիտի չկրնան «այո» պատասխանել, եթէ իրապէս մօտէն հետեւած են դաստիարակչական գործին :

Ահա թէ ինչու: Մատաղ սերունդի դաստիարակչական գործը չաւարտիր միայն ու միայն դասագրքերու ընթերցումով: (Արարատ, Գանձայան, Թանգարան *եւայլն): Իսկ ընդհանուր դաստիարակութեան տեսակէտէն ամենաթերի վիճակի մը մէջ կը գտնուի մեր կրթական գործը: Այս չափազանց վրդովիչ երեւոյթը պատճառ կը դառնայ, որ իւրաքանչիւր խղճամիտ ուսուցիչ, ամէն տարեմուտի սեմին քիչ մը իր գլուխը քերէ, թէ յաջորդ տարեշրջանի համար ի՞նչ սնունդ պիտի տայ իր աշակերտներուն :*

Ըսինք արդէն՝ թէ միայն դասագրքերով սերունդ չի դաստիարակուիր, այլ՝ անհրաժեշտ են ուրիշ նիւթեր: Որո՞նք են այս նիւթերը: Դպրոցական արտասանութիւններ, պատմուածքներ, թատերախաղեր, երգապարեր, երգեր եւայլն:

Այս նիւթերը ոչ միայն պիտի ծառայեն դաստիարակչական գործին որ առաջին գծին վրայ կու գայ, այլեւ պիտի դիւրացնեն ուսուցիչներու գործը՝ զանազան առիթներով կազմակերպուած հանդիսութեանց առթիւ, որոնք բարոյական իմաստ ունենալով հանդերձ, նիւթական եկամուտի միջոցներ են դպրոցներու համար:

Դպրոց մը եթէ հարիւր աշակերտ ունի, հարիւրի ծնողներն ալ սրտատրոփ կը սպասեն որ ամավերջին եւ կամ ամանորի հանդէսին, իրենց փոքրիկները բան մը ճլուըլան: Ծնողական բացարձակ իրաւունք: Իսկ ուսուցիչը հազար կտոր կ'ըլլայ հարիւր արտասանութիւն գտնելու բազմաթիւ գրքեր խառնելէ վերջ: Եւ այսպէս տարիներ պէտք է որ նոր նիւթ ճարէ իր փոքրիկներուն համար: Եւ երբ կը սկսի իր փնտռտուքը, ինքզինքը ահաւոր պարապութեան մը մէջ կը գտնէ: Որովհետեւ վերը յիշուած յաւելեալ նիւթերը չկան :

Ահա այս պարապութիւնը լեցնելու կարեւոր գործն է որ դպրոցները հովանաւորող մարմիններու ուշադրութեան կը յանձնենք, եւ հետեւեալ դարմանը կ'առաջարկենք, ի փրկութիւն Սփիւռքի հազարաւոր մանուկներու, որոնք յիսուն տարիէ ի վեր հինցած ու մաշած ոտանաւորները եւ երգերը կը ծամծմեն :

Ըսինք թէ մեր դաստիարակչական գործը կը գտնուի երեք կազմակերպութիւններու ձեռքին մէջ: Անոնք եթէ ուզեն եւ միանան՝ կրնան շատ բան ընել: Ուստի կ'առաջարկենք, իբրեւ գործնական միջոց.—

Կարելի չէ՞, որ այս կազմակերպութիւնները հրատարակչական մը հիմնեն միացեալ ճիգով եւ խոշոր դրամագլուխով մը: (Նոյնիսկ առեւտրական իմաստով) : Իր գործը պիտի ըլլայ.—

Ա.— Մեր վերջին յիսնամեայ բոլոր հրատարակութեանց մէջէն քաղել եւ վերհրատարակել մասնաւոր հատորներով, դպրոցական մեր գրականութիւնը, դասաւորելով զայն տարրական, միջին եւ բարձրագոյն կարողութեանց համար :

Բ.— Պայմանաւորուիլ դպրոցական գրականութեան եւ երաժշտութեան շնորհք ունեցող հեղինակներու հետ, (որոնք չեն պակսիր) եւ նոր գործեր հրատարակել, միշտ դասաւորելով երեք կարողութեանց համար :

Այս առթիւ հիմը դնել կրթական – դաստիարակչական մարմնի մը, գոնէ Ֆրանսահայ դպրոցներու համար որպէսզի անոնք առաջնորդուին դպրոցական նոյն ծրագրով: (Այս մարմինը կրնայ տպագրելի նիւթերու ընտրութիւնն ալ կատարել ի հարկին):

Վստահ եմ թէ ասոնք բոլորն ալ իրագործելի բաներ են: Քանի որ գիտենք թէ Հայը առհասարակ իր անձնական հաշիւները միշտ լաւ կ'ընէ, ինչո՞ւ պիտի անճրկի իր հաւաքական հաշիւներուն մէջ, մանաւանդ՝ երբ հարցը կը վերաբերի սերունդին, իր զաւակներուն :

Վերոյիշեալ երեք կազմակերպութիւնները որ կը հովանաւորեն կրթական գործը, դիւրաւ պիտի կրնան սպառել հրատարակուած գործերը եւ իրենք ալ պիտի օգտուին նիւթապէս, (պայմանաւ որ տպագրութիւնը մեծաքանակ ըլլայ եւ գիները աժան, քանի որ ամբողջ Սփիւռքի համար է): Հայ, աշակերտը բարոյապէս, եւ հայ հեղինակը

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

(Քաղուած Երեւանի ռատիօէն)

Կիրովականի մօտ, Վանայ ձորին մէջ հաստատուած է Գիտութեանց Ակադեմիայի բուսաբանական այգին, ուր շուրջ 500 տեսակ ծառեր եւ թուփեր կ'աճին: Փորձեր կը կատարուին, կլիմայական տարբեր պայմաններու մէջ աճող բոյսերը յարմարցնելու Հայաստանի կլիմային:

★ 1949ի գնդախաղի Համամիութենական մրցումներու վերջին խաղերը տեղի ունեցան Լենինկրատի Դինամոյի մարզադաշտին մէջ: Երեւանի «Դինամօ» խումբը չափուեցաւ Ստալինկրատի « Դինամօ » խումբին հետ: Խաղը վերջացաւ Երեւանի յաղթանակով, 4 — 2:

★ Հայաստանի Գիտութեանց Ակադեմիայի Կենսաբանական (Բիոլոգիական) բաժինը Սեւանի մէջ հիմնած է ջրա – կենսաբանական (հիդրոբիոլոգիական) կայան մը, որ պիտի զբաղի Սեւանի ջուրի պաշտպանութեան, Իշխան ձուկի բազմացման ու զարգացման խնդիրներով: Կայանը պիտի ուսումնասիրէ նաեւ Սեւանի բուսական եւ կենդանական խնդիրներով:

★ Երեւանի պետական գրադարանը ձեռնարկած է Հայ գրքի եւ մամուլի ուսումնասիրութեան եւ հրատարակման: Ուսումնասիրութեան ենթակայ են՝ 1512էն մինչեւ 1949 լոյս տեսած բոլոր գրքերն ու պարբերականները:

ՀԱՅԿ. ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳԻ ԵՒ ՊԱՐԻ խումբը որ Լատվիա գացած էր, ունեցած է մեծ յաջողութիւն: Տասը հազար հոգի ներկայ եղած են Դաուգավպիլսի եւ Ռեզեկայի մէջ:

ԱՏՐՊԷՅՃԱՆԻ ՖԻԼՀԱՐՄՈՆԻԱՅԻ ժողովրդական երգի եւ պարի խումբը երգած է Երեւանի մէջ, ինչպէս եւ Նախիջեւանի ինքնավար հանրապետութեան մէջ:

ԵՐԵՒԱՆԻ ԲՈԼՈՐ ԿԻՆՕ ԹԱՏՐՈՆՆԵՐՈՒՆ մէջ հետաքրքրութեամբ կը դիտուին Լիթուանացի բանաստեղծ Ռայմիսի ստեղծագործութիւնները: Ան պայքարած է իր ժողովուրդի ազատութեան համար:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ կեդրոնը ամէն տարի տասնեակ նորանոր կինօ – թատրոններ կը հիմնէ Ալավերդիի, Աշտարակի Հոկտեմբերեանի եւ Հայաստանի այլ շրջաններու մէջ: Մինչեւ հիմա 32 կինօ–թատրոններ բացուած են, եւ մինչեւ այս տարուան վերջ՝ այս թիւը պիտի հասնի 50ի: Մայրաքաղաքի Ստալինեան մշակոյթի եւ հանգիստի զբօսայգին, Սեպտ.իվերջը պիտի ունենայ իր չքեղ Կինօ–թատրոնը: Շարժանկարներու նախարարութեան մօտ այս տարի իրենց ուսումը կը ստանան 70 հոգի:

ԱՐՏԱՇԱՏԻ շրջանին մէջ հետզհետէ կ'աւելնայ անհատական ինքնաշարժներ ունեցողներու թիւը: Այս տարի Գետաշէն, Նորաշէն, Բաշնալու, Մրգանուշ գիւղերուն մէջ «Մոսկովիչ» ցուցանիշով ինքնաշարժի տէր դարձած են հինգ հոգի:

արդիւնքէն քաջալերուած նորը պիտի տայ:

Սփիւռքի հայ տասնեակ հազարաւոր աշակերտները զրկուած են այս կարեւոր պահանջէն: Եթէ վերոյիշեալ մարմինները տնտնան, իրենց այս պարտականութեան մէջ, վաղը ուշ կ'ըլլայ. քանի որ իւրաքանչիւր տարեշրջան աւերներ կը գործէ սերունդին մէջ:

Եթէ միլիոնները գանձարկղի մը մէջ փակուած պահելը տնտեսական ոճիր է, հայ հեղինակներու գործերը սնտուկի մը մէջ փակուած ձգելն' ալ մեծ ոճիր է ազգային տեսակէտէ: Իսկ ամէնէն մեծ ոճիրը Սփիւռքի նոր սերունդը բարոյական սնունդէ զրկելն է:

Աճապարեցէք, բարեկամներ, որպէսզի օր մը մարդիկ չպոռան.— Փարի՛զ, Փարի՛զ, մեծ դատարկութիւն.

Ա. Գ. ՄԵՍՈՒՄԵՆՑ

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԴԻՏՈՂՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ԱՌԹԻՒ

Կարդացի « Յառաջ »ի 2 Սեպտ.ի թիւին մէջ Գրիգոր Վահանի գրութիւնը, «Ակնարկ մը Փարիզահայ թատրոնին վրայ», ուր կը քննադատէ իմ թարգմանութիւններս, եւ իմ հայերէնս կ'անուանէր «ռամիկ աշխարհաբար», եւն.:

1923էն ի վեր երբ Փարիզ հաստատուեցայ, անընդհատ աշխատեցայ եւ կ'աշխատիմ հայ բեմը կանգուն պահելու: Բազմաթիւ թատերգութիւններ թարգմանեցի եւ ներկայացուցի ոչ միայն փարիզահայ հասարակութեան այլեւ Լիոն, Վալանս, Մարսէյլ, Պրիւքսէլ, Ժընեւ, Ֆիլիպէ, Սոֆիա, եւ ոչ մէկ արտայայտութիւն լսեցի հասարակ կամ մամուլով, իմ թարգմանութիւններուս եւ հայերէնիս մասին:

Իմ անաչառ քննադատս՝ ունկնդիր հասարակութիւնն է, որուն կարծիքով իմ թարգմանութիւններս իսկական արտայայտիչը եղած են բնագրին, իսկ հայերէն լեզուս ալ սահուն է, դիւրահասկնալի եւ բեմական: Այդ մասին կրնան վկայել ոչ միայն անհատներ, այլեւ այցելած վայրերուս մէջ գտնուած թատերական քննադատներ: (Ունիմ բազմաթիւ գրաւոր վկայութիւններ):

Գալով Թ. Թէրզեանի «Սանդուխտ եւ Սանատրուկ»ի մասին եղած արտայայտութեան, բոլորովին անտեղի է, քանի որ նոր վերջացուցած եմ գործը եւ տակաւին հրապարակ չեմ հանած: Բայց որպէսզի ցոյց տամ թէ ի՛նչ լեզուով գրած է Թ. Թէրզեան, «Սանդուխտ»ը որուն նիւթը շատ հարուստ է, ներկայացումէս վերջ պիտի կարդամ ներկայ հասարակութեան՝ իր բնագրէն հատուած մը (գրուած է 1862ին), եւ իմ վերածած հայերէնս, որով պիտի ներկայացուի «Սանդուխտ եւ Սանատրուկ»ը: Բացարձակապէս վստահ եմ որ հասարակութիւնը Թ. Թէրզեանի կէս գրաբար – կէս աշխարհաբար եւ ոչ բեմական լեզուէն պիտի գերադասէ իմ արդի հայերէնս, փաստաւոր դաս մը տալով Գրիգոր Վահանի:

ՏՐԴԱՏ ՆՇԱՆԵԱՆ

Ա.— Խեղճ մարդ, քանիներո՞րդ յարկէն ինկար:

Բ.—Ծիտակը ժամանակ չունեցայ յարկերը համրելու...:

ԿԱՆԱՆՁ ՏԵՐԵՒ ՄԸ ԵՒՍ ...

Հազիւ 29 գարուններ բոլորած, ցուրտ հողին յանձնուեցաւ Սկիւտարցի՝ տարաբախտ Ժէռմէն Գավաֆեանը:

1922ի արտագաղթին ժամանակ, իր ծնողքին հետ կուգայ Փարիզ: Երկրորդ՝ համաշխարհային պատերազմին, կը զինուորագրուի 72երորդ ծանր թնդանօթաձիգ գունդին, քաջութեամբ կը մասնակցի ահեղ ճակատամարտներուն: Իր ստացած ծանր վէրքերուն հետեւանքով, ինը տարիէ ի վեր կռնակի վրայ անկողին գամուած կը մնար, անդամալոյծ վիճակի մէջ: Ապարդիւն մնացին ամէն տեսակ հոգածու դարմանումները: Տարաբախտ երիտասարդը մինչեւ վերջն ալ տոկաց սրտաճըմլիկ ցաւերուն, որոնց ընթացքին իսկ զուարթութեամբ կը խրախուսէր զինք շրջապատողները, «պիտի աղէկնամ» ըսելով ...

Արձակուրդի պատեհութենէն օգտուելով, կը մեկնի համեստ գիւղ մը, ուր խանդավառութեամբ կ'անցընէ իր հանգիստի օրերը:

Օգոստոս 30ին իր անձնական պատգարակ կառքով վերադարձած ատեն, արկածով հրանիւթը կը բռնկի ճամբորդութեան ընթացքին եւ Գավաֆեան մահացու այրուածքներ կը ստանայ: Ուրիշ ճամբորդներ արկածեալին օգնութեան փութալով կը փոխադրեն շրջանին հիւանդանոցը: Դժբախտաբար բոլոր դարմանները անօգուտ կ'անցնին եւ քանի մը ժամ վերջ, հոգին կ'աւանդէ, ետին ձգելով ծնողքը եւ իր եղբայրը:

Հողը թեթեւ գայ վրադ, տարաբախտ երիտասարդ: Այս համեստ տողերս ալ իբրեւ ծաղկեփունջ մը թարմ հողակոյտիդ վրայ:

Վշտակիր մը

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Քանի մը օրէ ի վեր Փարիզ կը գտնուի ամերիկահայ տաղանդաւոր դաշնակահարուհին, Օր. Մարօ Ղեւոնդ Աճէմեան, որ մեծ համբաւ կը վայելէ հայկական թէ օտար շրջանակներու մէջ, իր քրոջը՝ Անահիտի հետ (ջութակ):

Երկու արուեստագէտ քոյրերը Նիւ Եորքի եւ ուրիշ մեծ քաղաքներու մէջ տուած են բազմաթիւ նուագահանդէսներ եւ արժանացած ջերմ գնահատութեան: Օր. Մարօ ինք նուագած է Նիւ Եորքի մէջ առաջին անգամ Արամ Խաչատուրեանի դաշնակի «Քոնցերթօն», մեր տաղանդաւոր հայրենակցին երաժշտական փառքը տարածելով շարք մը նուագահանդէսներու մէջ:

Կը լսենք թէ Օր. Մարօ եւ Տիկին Անահիտ Աճէմեան (Աւագեան) Հոկտեմբեր 9ին Սալ Կավոյի մէջ պիտի տան իրենց միակ նուագահանդէսը: Ուրեմն փարիզահայ երաժշտասէր հասարակութիւնը պատեհութիւն պիտի ունենայ վայելելուիր երկու տաղանդաւոր զաւակները որոնք օտար դժուարահաճ քննադատներու կողմէ արժանացած են ջերմ գնահատութեանց:

Թոսքանինի, աշխարհահռչակ Իտալացին, Տիկին Անահիտը կը նկատէ ժամանակակից կին ջութակահարներու ամէնէն տաղանդաւորներէն մէկը:

Ա. Ա.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ

ԱՆԻՒՆ ԾԱԽՈՒԵՑԱՒ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ, 1034 — 1064)

Բ. ՄԱՍ
ԱՆԻԻ ԿՈՐԾԱՆՈՒՄԸ

Ը.

ԱՆԻԻ ՊԱՇԱՐՈՒՄԸ

— Լուսիկս, գտէք Լուսիկս, միթէ դուք խիղճ չունի՞ք, միթէ դուք սիրտ չունի՞ք, գութ չունի՞ք:

— Աստուած մխիթարէ քեզ, վարպետ Ղեւոնդ. աղջիկդ կենդանի է եւ շուտով կը գտնուի, ըսաւ ամբոխին մէջէն մարդ մը, փորձելով մխիթարել վշտահար ծերունին:

Բոլորն ալ գիտէին Ղեւոնդի պատահած դժբախտութիւնը:

— Չէ, չէ, ան կը տանջուի, ան կը մեռնի: Նոր բացուող վարդի մը պէս կը թառամի, կը մեռնի... Տէր իմ Աստուած, դուն ճար մը գտիր իմ վշտիս ու տառապանքիս: Ես կ'այրիմ ու կը մրկիմ, իսկ ան չկայ ու չկայ ....

— Աստուած փարատէ վիշտդ, վարպետ, ըսաւ դարձեալ նոյն մարդը, եւ փէշովը սրբեց աչքերէն հոսող արցունքը:

Այդ միջոցին երեւաց Խենթը, եւ իր փայտը շարժելով մտաւ ամբոխին մէջ: Ամբոխը ճամբայ բացաւ եւ շրջապատեց Դարբինն ու Խենթը: Խենթը նայեցաւ վարպետ Ղեւոնդին, ու յանկարծ դեղնեցաւ, ան դեռ չէր տեսած իր եղբայրը այդ դրութեան մէջ: Արդեօք սրտի ցաւէն խանգարուա՞ծ էր ուղեղը, մտածեց ան:

— Վարպետ Ղեւոնդ, ի՞նչ կ'ընես, այդ ինչ է գրկիդ մէջ:

— Սուրեր, սուրեր, իմ շինած սուրերն են, իմ ձեռքովս շինած սուրերս, շինեցի զանոնք, որպէսզի թշնամիներուն սիրտը մխենք: Ահա առէք, ըսաւ ու վար ձգեց բեռը:

Ցիրուցի իր շինած սուրերն էին անոնք:

— Ի՞նչ կ'ընես, վարպետ:

— Ինչ կ'ընեմ... միթէ չե՞ս գիտեր, ահա ես կը պարեմ, Լուսիկիս հարսնիքն է. դուք ալ պարեցէք, ըսաւ դարբինը եւ սկսաւ խելագարի ոստումներ ընել:

Ամբոխը քարացածի պէս կեցած էր անոր շուրջը: Ամէնքը մոռցած էին իրենց վիշտը, իրենց հոգերը եւ համակուած էին վարպետ Ղեւոնդի վիշտովը:

— Վայ ինձ, վարպետ, վայ իմ աչքերուս, մի, մի այդպէս ըսեր. ես կը գտնեմ Լուսիկը, անպատճառ կը գտնեմ, ըսաւ Խենթը գլուխը օրօրելով:

— Ոչ, ոչ, զայն տանջեց, սպաննեց Վեստ Սարգիսը, ալ չպիտի տեսնէր ան սեւ ձեռքէն, ալ չի փրկուիր ....:

— Ո՞վ, ո՞վ սպաննած է Լուսիկը, լսուեցան ամբոխին մէջէն քանի մը ձայներ:

— Վեստ Սարգիսը, խնամակալը, պատասխանեցին միւսները:

— Այո, խնամակալը... պէտք է որ այդպէս ըլլար: Ան է որ Անեցիները թողած է այս նեղ դրութեան մէջ եւ ինք անհետացած, ըսաւ մէկը:

— Տէր չունինք, տիրական չունինք, կանչեց ուրիշ մը:

— Ի՞նչպէս չունինք, ինչո՞ւ մոռնանք Վահրամ իշխանը:

— Այո, ապրի Վահրամ իշխանը, նորէն անոր դիմենք, խնդրենք որ անտէր անտիրական չթողու մեզ:

— Իրաւ, մինչեւ ե՞րբ այսպէս պաշարուած պիտի մնանք: Երթանք Վահրամի ոտքերը իյնանք, թող մեզ առաջնորդէ դէպի պատերազմ, եւ մենք ցոյց կուտանք Յոյներուն, թէ Հայուն մէջ չէ մեռած քաջութեան ոգին:

Այսպէս շատ հարց ու պատասխաններ եղան ամբոխին մէջ, շատ երկար վիճաբանութիւններ տեղի ունեցան, բայց ոչ մէկ վճռի վրայ կանգ չառին, ոչ մէկ բանի չձեռնարկեցին: Խենթը, որ մինչեւ այդ ժամանակ լուռ էր, պոռաց յանկարծ.

— Բարեկամներ, ինչո՞ւ կը սպասէք դեռ. չէ՞ք տեսներ որ մեր խնամակալը անտէր է թողած մեզ ու հեռացած ճիշդ այն ժամանակ, երբ թշնամին շրջապատած է մեր մայրաքաղաքը:

ԲԱԳՐԱՏ ԱՅՎԱԶԵԱՆՑ

(60)

տէն: Ուրիշ խօսքով, տոլար, սթերլին եւն. պահանջել, երբ որ ուզեն :

Փարիզի մէջ այս կարգադրութիւնը կը համարեն կենսական քայլ մը, դիւրացնելու համար դրամի ազատութիւնը, որուն վրայ կը պնդեն Ամերիկացիները :

Քանի որ հրամանագիրը միայն Ֆրանքով եղած գործառնութեանց կը վերաբերի, կը նշանակէ թէ անփոփոխ պիտի մնան պատերազմէն ի վեր անշարժութեան դատապարտուած (պլոքէ) օտար մեծագումար դրամագլուխները:

Այս դիւրութիւնը տալով, անշուշտ Ֆրանսան ալ զիջումներ կը սպասէ: Այսպէս, Ֆրանքը իրենց դրամին վերածելու իրաւունք պիտի ունենան միայն այն երկիրները որոնք կը հաւանին Ֆրանք ծախել իրենց դրամին համար :

★ «Իւմանիթէ» կառավարութեան այս որոշումն ալ կը նկատէ ստրկացում Ֆրանսայի տնտեսութեան, ի նպաստ ամերիկացի դրամատէրներու եւ սեղանաւորական ընկերութեանց:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ ԹԱԳԱՒՈՐԸ, Ապտուլլահ, Սպանիա հասնելով, դիմաւորուեցաւ 100.000 հոգինոց բազմութեան մը կողմէ: Հիւրը բաց ինքնաշարժ մը նստած էր Զօր. Ֆրանքոյի հետ:— Միջերկրականի ամերիկեան նաւատորմին հրամանատարն ալ տեսակցութիւն մը ունեցաւ թագաւորին հետ :

ՍՈՒՐԻՈՅ դնդակախաղի ախոյեան խումբերէն «Սէրքլ տը լա ժէօնէս կաթոլիկ» Պոլիս հրաւիրուած էր անցեալ յունիսին, մրցելու համար Ֆէնէրպահչէի խումբին հետ, բայց թրքական կառավարութիւնը մերժած էր անցագիր տալ հինգ հայ մարզիկներու: Թուրք թերթերը կը գրեն թէ նախապատրաստական հանդիպում մը տեղի պիտի ունենայ սուրիական խումբին հետ, յառաջիկայ հոկտեմբերին: Արդ, Սուրիացիները «վճռապէս յայտնած են որ եթէ խումբին ջիղը կազմող հայ մարզիկներուն անցագիր չտրուի, պիտի չկրնան գալ»: Ֆէնէր Պահչէի խումբը դիմում կատարած է, անցագիր ճարելու համար: Սուրիական խումբին հինգ հայ անդամներն են.— Ն. Վազատասարեան, Յակոբ Աֆարեան, Աբրահամ Ֆէչիչեան, Վազգէն Տէր Ղուկասեան եւ Հ. Արզումանեան: Խումբը ճամբայ պիտի ելլէ Սեպտ. 22ին :

ԿԸ ՀՐԱԺԱՐԻՆ.— Օսլոյի չեխական դեսպանատան գործակատարը, Եկոն Խոստովսկի, հրաժարեցաւ, իբրեւ բողոք իր երկրին բոլշեւիկեան իշխանութեան դէմ: Նոյն դեսպանատան չորրորդ պաշտօնատարն է որ կը հրաժարի: — Քոփէնհակի լեհական դեսպանատան առեւտրական գործակատարն ալ որոշեց հրաժարիլ, միեւնոյն պատճառաբանութեամբ :

ԱՆԳԼԻՈՅ արհեստակցական Միութեանց տարեկան համագումարին մէջ, որուն կը մասնակցին 889 պատգամաւորներ, իբրեւ ներկայացուցիչները ութ միլիոն անդամներու, նախագահը, Սըր Ուիլեըմ Լոթըր, յայտարարեց թէ «գործադուլը մաշած զէնք մըն է Անգլիոյ մէջ: Թող աշխարհ իմանայ թէ մեր արհեստակցական միութիւնները գտած են եւ կը գործածեն աւելի լաւ մեթոտներ՝ լուծելու համար բանուորական վէճերը, փոխանակ դիմելու գործադուլի զէնքին»: Նախագահը յետոյ առաջարկեց օրէնքէ դուրս հռչակել անպաշտօն գործադուլները, որոնք կը խանգարեն կանոնաւոր արտադրութեանց ընթացքը: Նախագահը մասնաւորապէս ձաղկեց համայնավարներու վնասակար ձեռնարկները :

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ Ֆրանսական մարզպանը, Փ. Ֆ. Փոնսէ (նախկին դեսպան) Պերլին այցելելով, յայտարարեց թէ նախկին մայրաքաղաքը օր մը պիտի դառնայ միութեան գիծ մը արեւելքի եւ արեւմուտքի միջեւ: «Վստահ չեմ թէ Պերլին շուտով պիտի դառնայ Գերմանիոյ մայրաքաղաքը, ինչպէս առաջ. բայց միշտ պիտի ըլլայ սիրտ մը որ կը բաբախէ»:

ԵԹՈՎՊԻՈՅ մէջ ծանր դէպք մը պատահեցաւ վերջերս : Երկաթուղիներու աշխատաւորներէն 600 բնիկներ յարձակեցան Ֆրանսացիներուն վրայ, հետեւելով որոշ ազդանշանի մը: Այս առթիւ վիրաւորուեցան 43 հոգի: Կայսրը հրամայեց անմիջապէս կախել յարձակման գլխաւոր հեղինակները: Նոր տեղեկութեանց համաձայն, յարձակումը ուղղուած էր միայն Ֆրանսացիներուն դէմ, եւ նեղութիւն չկրեցին միւս օտարականները, — Անգլիացի, Ամերիկացի, Իտալացի, Յոյն եւ Հայ: Խռովութեանց առաջքը առնուած էր զինուորական միջամտութեամբ :

ՍԱԿԱՐԱՆ (Բշ).— Սթերլին 1097 (1010), տոլար 330.40 (374), զուից. Ֆրանք 83.30 (93.50), Նափոլէոն 4530, զուից. ոսկի 4330, սթերլին 5130, տոլար (20) 21.120, ձոյլ ոսկի 648.000 Ֆր.:

ՌՈՒՐԻ ՇՐՋԱՆԻՆ մէջ Գերմանները կը չարունակեն ցոյցեր կազմակերպել գործարաններու քանդումին դէմ: Անգլիական իշխանութիւնը զինուոր ղրկեց, պաշտպանելու համար 80 գերման բանուորներ որոնց հրամայուած է քանդել քիմիական գործարան մը: Մասնագէտներու կարծիքով, քանդումը պիտի տեւէ վեց ամիս, անգործութեան մատնելով 3000 բանուորներ: Անգլ. զինուորներուն հետ, 150 գերման ոստիկաններ ալ կը հսկեն քանդումի գործողութեանց :

ԲՈՒՌՆ ԿՌԻՒ մը տեղի ունեցաւ Միլանի մէջ, համայնավար բանուորներու եւ ոստիկանութեան միջեւ: Ոստիկան մը եւ երկու բանուորներ ըսպաննուեցան, վեց ոստիկաններ եւ 12 բանուորներ վիրաւորուեցան: Հեռագիրը կ'ըսէ թէ բանուորները կրակ բացին հրացաններով եւ գնդացիրներով, յատկապէս շինուած պատնէշներէ կամ պատուհաններէ եւ պատգշամներէ, երբ ոստիկանութիւնը կարգի կը հրաւիրէր 2000 ցուցարարներ :

600 ԱՏՐՃԱՆԱԿԻ գնդակներ պարպուեցան Գերմանիոյ ամերիկեան շրջանին եւ չեխական սահմանագլուխին վրայ, երկու գիշեր անընդհատ, առանց մասնաւոր նպատակի: Առաջին գնդակները արձակուած էին Չեխերու կողմէ :

Օր. ԺԱՆԷԹ ՀԱՅԱԳՈՐԾԵԱՆ
Պ. ՍՈՒՐԷՆ ՍԻՄՈՆԵԱՆ
Մարսէյլ Ամուսնացած 4 Սեպտ. 1949

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՅ-ԲՈՅԺ

Ժողովրդական ամսաթերթ Բժշկութեան եւ Առողջապահութեան, կամ Տունին բժիշկը, 9րդ տարի: — Խմբագիր՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ:

Յունիս – Յուլիս, թիւ **102 — 103**

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ.— Խենթութիւն եւ բանաստեղծութիւն (Շ. Նարդունի). — Ծանչնալ խլիրդը առաջին օրէն (Տոքթ. Աչճեան).— Տաքի մասին (Տոքթ. Գալուստեան).— Որքան բժիշկ, այնքան հիւանդութիւն (Յ. Պարոնեան).— Թոքախտ եւ կլիմա (Տոքթ. Գրիգորեան).— Փոխանցման շրջան (Տոքթ. Սերոբեան).— Արեւի լոգանքին վնասները (Տոքթ. Լոքման).— Շաքարի հարցը (Քաղհան).— Ձիու միսին պատմականը (Փրոֆ. Պէրպէրեան).— Երիտասարդութիւնը (Տոքթ. Ալթունեան).— Էրիկ ջան (Երգ):

Տարեկան բաժնեգինն է **500** Ֆր.: Արտասահման **750** Ֆրանք: Դիմել՝ Շ. Նարդունի, 17, Rue Damesme, Paris:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓՈՆ ՏԻՕՊՆԱ.— Հ. Յ. Դ. «Կորիւն» խումբին ընդհ. ժողովը այս կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 2.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին: Ներկայանալ անդամատետրով :

ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆ.— Հ. Յ. Դ. «Ընկեր Կարօ» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի ժամը 3ին, ընկեր Երանոս Մոզոսեանի բնակարանը: Կարեւոր օրակարգ: Բացակաները նկատի պիտի առնուին :

ՍԷՆ ԺԷՌՈՄ.— Հ. Յ. Դ. «Հայաստան» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը, այս շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ.— Ա. Ս. Մարսէյլ.— Թըղթակցութիւնը հրատարակուած է Օգոստոս 30ին:

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17, Rue Damesme – (13e)

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH - Fondé en 1925 - R. C. S. 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13)
Վեցամսեայ 800 ֆր., Արտ. 10 տոլ. կամ 3 անգլ.
Tél. GOB. 15-70 Գինը 6 ֆր. C.C.P.Paris 1678-63
Jeudi 8 Septembre 1949 Հինգշաբթի 8 ՍԵՊՏ.
21րդ ՏԱՐԻ — 21 Année No.5943—Նոր շրջան թիւ 1354
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԽՈՒԺԱՆԱՎԱՐ ՄԱՄՈՒԼԸ

Եւրոպայի եւ Ամերիկայի պողոտաներուն վրայ, ինչպէս Արեւելքի մէջ եւ ամէն տեղ, ահաւոր աւերներ կը գործէ դեղին մամուլը:

Ընդհանրապէս քաժնետիրական – սեղանաւորական ընկերութիւններ են որ կը վարեն այդ մամուլը :

Անոնք են որ տուն կուտան: Կը ներշնչեն, կը զուլաւորեն կամ կը թունաւորեն: Համաձայն իրենց քաղաքական, տնտեսական կամ ընկերային շահերուն :

Ցաճախ ալ օրուան հովերն են որ ուղղութիւն կուտան իրենց: Եւ կը կարդաք «զգայացունց» յայտնութիւններ, պատկերազարդ պատմութիւններ՝ չնդալից դայթակղութեանց :

Ամէնէն ճարպիկները անպատճառ իրենց երկրի շահերուն չէ որ կը ծառայեն, այս կամ այն տեսակէտը պաշտպանելով: Անոնք յաճախ իրենց դիրքը, վարկը ի սպաս կը դնեն զանազան պետութեանց կամ խմբակցութեանց, սեւը ճերմակ ներկելու, հրէշը հրեշտակի վերածելու համար:

Հատորները անբաւական պիտի գային, պարզելու համար այս գետնին վրայ կատարուած ապականութիւնները, «շանթաժ»ները, կաշառակերութիւնները եւ ուրիշ անքաւելի մեղքեր :

Առաջին Աշխարհամարտէն վերջ, հազիւ կարելի եղաւ աղօտ գաղափար մը կազմել սուլթանական Թուրքիոյ եւ ցարական Ռուսիոյ կառավարութեանց կողմէ բաշխուած մեծագումար կաշառքներու մասին :

Պարգեւները ջուրի պէս կը հոսէին դէպի Փարիզ, Պերլին, Վիէննա եւ ուրիշ մայրաքաղաքներ, եւ վարձու գրիչները իրար կը հրմշտկէին, սուլթանական կամ ցարական մեղքերը սրբելու, հայաջինջ սարսափները եւ ուրիշ բարբարոսութիւններ պարտկելու, ժխտելու՝ չարափոխելու համար :

Հռչակաւոր դրագէտներ անգամ փայլեցան այս ճակատին վրայ: Փիէռ Լոթիները եւ Քլոտ Ֆառէրները յաջողեցան «չրջանաւարտներ» հասցնել, իրենց ետեւէն:

Երկրորդ աշխարհամարտէն քիչ առաջ, 1939ի գարնան եւ աշնան, երբ միջազգային դիւանագիտութիւնը դիւային խաղ մը կը սարքէր, Ալեքսանտրէթի սանճաքը Թուրքիոյ յանձնելու համար. նորէն դանձեր սկսան հոսիլ Պոլսէն Փարիզ, «անուշելու» համար դեղին մամուլը :

Եւ մենք բաց աչքերով տեսանք անհաւատալին.— «Ջոջ մամուլը» մունջ – հարս դարձաւ, իր սիւնակները փակելով որեւէ բողոքի, նոյնիսկ բարեխառն յօդուածի մը առջեւ :

Մէկ – երկու թերթեր հազիւ համարձակեցան պատճառաբանուած գրութիւն մը հրատարակել, մէկ անգամուան համար: Մնացեալները ոչ իսկ տարրական պատասխանդրութիւնն ունեցան գոնէ Ֆրանսայի շահերը պաշտպանելու :

Կիլիկիոյ երբեմնի մարզպանը, հանգուցեալ դոր. Պուէմոն, կը զարմանար մեր միամտութեան վրայ, երբ ցաւ կը յայտնէինք:

Ու կը պատմէր թէ ո՛վ ինչ ստացած է, իբրեւ լռութեան գին, սկսելով 100.000 ֆրանքի պարգեւներէ ...

Եւ միայն խմբագիրներ, գրագէտներ կամ թղթակիցնե՞ր :

Այդ լրագիրներէն շատերը փակուած կամ փոխուած են այսօր: Բայց, ո՞վ պիտի կրնար երաշխաւորել թէ փոխուած են նաեւ բարքերը :

Քաղքենի – դրամատիրական երկիրներու դեղին մամուլին ապականութիւնը ճաղկած առեն, այլապէս զարշելի անբարոյականութեան մը ճամբան հարթեց բոլշեւիկեան կարգուսարքը :

Երեւութապէս յեղափոխական, այդ նոր բռնակալութիւնը աստիճանաբար ուղղափառ վարդապետութեան մը վերածեց սուտը, կեղծիքը, լրձնաշուրթն փառաբանութիւնը, բարոյական ահաբեկումը եւ ուրիշ պղծութիւններ :

Ան աստիճան որ, բնագդաբար կը հարցնէք, — ո՞ւր է տարբերութիւնը՝ քաղքենի – դրամատիրական դեղին մամուլին եւ սովետական կարմիր լրագրութեան, իբրեւ բարոյական պատկեր:

Եւ եթէ ուզէք խորանալ, պիտի չկրնաք զըսպել ձեր արդար վրդովումը, ի տես համատարած, յարաճուն ապականութեան :

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՇԽԱՏԻՆՔ ՓԱՀԵԼ

— Ոչ ոք կ'ուզէ ուսուցիչ ըլլալ:

— Ո՞վ կը հետաքրքրուի խմբագրական ասպարէզով :

Այս խօսքերը կ'արտասանենք ամէն օր, երբեմն միայն անդրադառնալով պատճառներուն :

Ընդհանուր է քիչ մը այս ցաւը: Պատերազմի աղետալի հետեւանքներէն մէկը :

Դիւրին, անաշխատ դրամ շահիլը այնքան հրապուրած է երիտասարդութիւնը որ կը խուսափի մտաւոր աշխատանքներէ, որոնք 5—6 տարի զինքը չարչրկելէ վերջ «հացի փարա» մըն ալ չեն ապահովեր իրեն :

Իրենց զաւկին « ապագան » ապահովել ուզող ծնողքներ ալ նոյն յանկերգը ունին :

Բժի՞շկ, փաստաբա՞ն, ուսուցի՞չ, խմբագի՞ր... Ոչ իսկ ճարտարագէտ կամ երկրաչափ : Այնքան շատ են որ...: Առեւտուր, գործ, նոյնիսկ արհեստ մը: Ահա օրուան նշանաբանը :

Այս այնքան գործնական դարաշրջանին եկէք եւ խօսեցէք հայ ուսուցչի կամ խմբագրի մասին: Ո՞րմէ պահանջել այդքան զոհողութիւն: Եղածները աչքի առջեւ են:

Այո՛, մարդը հազած կօշիկին 5 — 6000ը կուտայ ջուրի պէս, կռնակի հագուստին ալ 25—30: Իսկ «վարժապետի՞ն»... Ինչո՞ւ դպրոց ղրկած տղուն 100 ֆրանք տայ ամիսը: Թէ տղան զոհողութի՛ւն պիտի ընէ երթալ հայերէն սորվելու եւ խէ ծնողքը դրամ պիտի վճարէ : Ըլլալի՞ք բան է..

Եւ ահա ուսուցիչը կը մնայ չոր հացով: Ասպարէզը կը դառնայ անբաղձալի, Արտադրուած baccalauréat ը գլուխը կ'առնէ կ'երթայ, ուրիշ ուղղութեամբ հաց փնտռելու :

Ա՛լ ողբացէք որքան կրնաք թէ ուսուցիչ չունինք, հայկական մշակոյթով խանդավառ սերունդ չունի՜նք:

Ողբերգութիւնը այսպէս ալ պիտի շարունակուի, ցորչափ «արդար հատուցակութիւնը» ոչ ոքի մտքէն չանցնի, տալու պէս կը վճարէ ուսուցչին, դպրոցին, գրքին:

ՍՍՍԻ

« ՊԱՇՏԻՇ » ԿԸ ԽՈՍՏԱՆԱՆ ՆՈՅԻ ՏԱՊԱՆԻՆ ՀԱՄԱՐ

Պոլսէն կը հեռագրեն թէ ամերիկացի Տօքթ. Ահարոն Սմիթ, որ Արարատ լեռը բարձրացած է Նոյի Տապանը փնտռելու համար, պարզեւ խոստացած է Թուրք ուղեցոյցներուն, որպէսզի ջանան հետքեր, բեկորներ գտնել:

Անցեալ շաբթու լերան արեւելեան լանջերուն վրայ կատարուած խուզարկութիւնները արդիւնք չտուին, հակառակ քիւրտ հովիւի մը վկայութեան: Սեպտ. 5էն ի վեր նոր փորձ մը կը կատարուի արեւմտեան կողերուն վրայ :

Հեռագիրը կ'ըսէ թէ նոր փորձը կատարած առեն արշաւախումբը այնքան տարածուած էր լերան մէջ որ, անդամները միայն գիշերը կրնային հաղորդակցիլ իրարու հետ, կրակ վառելով, իբրեւ ազդանշան: Արշաւախումբը որոշած էր հետազօտութիւններ կատարել արեւմտեան լանջերուն վրայ մինչեւ ուրբաթ, մաքառելով ջուրի նուազութեան եւ գիշերային ցուրտին դէմ: Օդը խստացած ըլլալով, հարկ եղաւ պրպտումները յետաձգել մինչեւ Սեպտ. 5 (երկուշաբթի):

Թուրք թղթակից մը, որ արշաւախումբին կ'ընկերանայ, այսօր հեռագրած էր իր թերթին.

— « Սաստիկ ցուրտ է: Կը սառինք: Այս տողերը կը գրեմ ծիծաղաշատ սարերէն, 12.000 ոտք բարձրութենէ մը (4000 մեթր):

Մինչ արշաւախումբը հետզհետէ կը բարձրանայ լեռն ի վեր, կառավարութեան մասնագէտները գիտել կուտան թէ ցուրտը աւելի պիտի սաստկանայ քանի մը օրէն :

ԳՐԱԳԷՏ ԼԻՒՍԻԷՆ ՏԷՔԱՎ, Կոնքուրի ակադեմիային նախագահը, մեռաւ 88 տարեկան հասակին մէջ: Ինքնատիպ գրագէտ մըն էր, որ իր յուշերը գրած է «Արջու մը յիշատակները» խորագրով:

ՋԻՈՒ ՄԻՍԷ թունաւորումներ պատահած են Փարիզի 17րդ եւ 18րդ թաղամասերուն մէջ :

ԿՐՕՆԻ ՈՒՍՈՒՄԸ այսուհետեւ կամաւոր պիտի ըլլայ Հունգարիոյ մէջ :

Կարեւոր ռազմափորձեր Թուրքիոյ եւ Գերմանիոյ մէջ

Պոլսէն կը հեռագրեն Սեպտ. 6 թուականով.

— Այսօր կարեւոր ռազմափորձեր սկսան արեւելեան Թրակիոյ մէջ, մասնակցութեամբ ցամաքային եւ օդային ուժերու :

Գործողութիւնները պիտի շարունակուին ութ օր: Գլխաւոր նպատակն է փորձել թրքական բանակին դիմադրական կարողութիւնը՝ Պալքաններէն կատարուած յարձակումի մը դէմ, հիմա որ թուրք զինուորները սպառազինուած են արդիական զէնքերով եւ ամերիկեան զինամթերքով :

Նախագահ Իսմէթ Ինէօնիւ մօտէն պիտի հետեւի գործողութեանց, ընկերակցութեամբ ընդհ. սպայակոյտին: Ներկայ պիտի ըլլան նաեւ բրիտանական եւ ամերիկեան պատուիրակութեանց անդամները, բարձրաստիճան սպաներ :

★ Արեւմտեան Գերմանիոյ ամերիկեան շրջանին մէջ ալ մեծ ռազմափորձեր կը կատարուին մասնակցութեամբ 110.000 զինուորներու: Պիտի տեւեն երկու շաբաթ, 600 քիլոմեթր տարածութեան մը վրայ, Հռենոսի, Դանուբի եւ խորհրդային սահմանագծին միջեւ :

Ռազմական ծրագրին համաձայն, Ֆրանքֆորթ եւ Միւնիխ յարձակում պիտի կրեն հետեւակազօրքերու, զրահապատ կառքերու, օդաչուներու եւ ամէն տեսակ օդանաւերու միջոցաւ: Հռենոս, Մայն եւ Դանուբ գետերը պիտի պաշտպանուին ամենավերջին դրութեամբ ռազմանաւերով եւ արդիական սպառազինութեամբ: Ծրագիրը կը պարունակէ ամէն մանրամասնութիւն, իրական պատերազմի մը տպաւորութիւնը գործելու համար, կարելի եղածին չափ: Կարմիր Խաչի խումբեր պիտի գան հաւաքեն կիները, մանուկները, ծերերը՝ վտանգուած վայրերու մէջ, դէպի թիկունք փոխադրելով բոլորը: «Վիրաւորուած» զինուորներ պիտի փոխադրուին օգնութեան կայաններ: Միջոցներ ձեռք առնուած են ի հարկին արիւն ներարկելու համար: Անոնք որ ծանր վէրքեր ստացած են, պիտի փոխադրուին օդանաւերով եւ պիտի վայելեն խոստովանահայրերու հոգեւոր մխիթարութիւնը, ինչպէս իրական պատերազմի մը մէջ: Պիտի գտնուին հոգեւոր հովիւներ՝ ամէն դաւանանքէ,— բողոքական երէց, կաթոլիկ աբբայ, ռաբունի: Նաեւ շրջուն խոհանոցներ, մասնաւոր մեքենաներ՝ օրական 1500 քիլօ սուրճ խարկելու համար: Փուռերը հազար հաց պիտի հանեն ամէն ժամ: Մասնաւոր արգելարաններ շինուած են գերիներու համար, անշուշտ փշաթելերով: Պիտի ըլլան նաեւ սինէմաներ եւ թատրոններ, դասախօսութիւններ, մատենադարաններ: Թղթակիցները նորէն բուն պայքարներ պիտի մղեն գրաքննիչներուն հետ: Դերձակները մեքենական ամէն դիւրութիւն պիտի վայելեն, մաշած համազգեստները կարկտելու համար: Սարքուած են նաեւ ջրցանի (տուշ) շարժուն սրահներ ուր 180 զինուորներ պիտի կրնան լուացուիլ մէկ ժամուան մէջ: Եւ վերջապէս «դրաւեալ» երկիրներու բնակիչները պիտի ենթարկուին ոստիկանական հսկողութեան, ինչպէս պատերազմի պարագային :

Արեւմ. Գերմանիոյ խորհրդարանին բացումը

Արեւմտեան Գերմանիոյ դաշնակցային հանրապետութեան առաջին խորհրդարանին բացումը տեղի ունեցաւ երէկ, չորեքշաբթի, Պոնի մէջ: Այս խորհրդարանն է որ պիտի կազմէ գերմանական առաջին կառավարութիւնը, Դաշնակիցներու ջախջախիչ յաղթանակէն ի վեր: Գերմանիան գրաւման տակ ըլլալով, նոր կառավարութիւնը պիտի գործէ դաշնակից մարզպաններու հսկողութեան տակ :

Հանրապետութեան առաջին նախագահը պիտի ըլլայ, հաւանաբար, պրոֆ. Թէոտոր Հէօս, որ պիտի բնակի Հիթլէրի Թուխ – շապիկաւորներուն յատկացուած վարժարանի մը մէջ:

Դաշնակից մարզպանները խորհրդարանի բացման ներկայ եղան իբրեւ հիւր, առտուն՝ Պունտսրաթին, որ կ ընդերկայացնէ արեւմտեան Գերմանիոյ Երկիրները, կէս օրէն վերջ՝ Պունտստակին, որ կը բաղկանայ 402 երեսփոխաններէ: Նիստին կը նախագահէր երիցագոյն անդամը, Փաուլ Լէօպէ որ 73 տարեկան է եւ տարիներով վարած է երբեմնի Րայխսթակին նախագահութիւնը :

Քրիստոնեայ ռամկավարները մեծամասնութիւն շահած ըլլալով (139 աթոռ), հանրապետութեան առաջին վարչապետը պիտի ըլլայ իրենց թեկնածուն, Տօքթ. Քոնրատ Ատընաուըր, որ պիտի կազմէ խառն դահլիճ մը, աջակողմեան տարրերէ: Ընկերվարականները կը մնան ընդդիմադիր :

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ· էջ)

ՄԱՆԱՆԱՅ

Գաւառները դացող ուսուցիչները գիտեն որ հոն չի բաւեր միայն ուսուցիչ ըլլալ. պէտք է նաեւ տիրացու ըլլալ եկեղեցւոյ մէջ, քարտուղար՝ Թաղական Խորհուրդին, պարտամուրհակ գրող՝ ամէն հեղ որ հարկ տեսնուի, թղթակից՝ Պոլսոյ լրագիրներու, բժիշկ՝ եթէ հիւանդ մը պատահի, երկրագործ՝ երբ վարուցանի մասին մշակը իր կարծիքը հարցնէ ։

Ներելի չէ իրեն ասոնց ամէնքը միասին չըլլալ. չըլլալ նախախնամական մարդը, որ ամէն բան գիտէ ու ամէն բանի կը ծառայէ ի հարկին։

Արմատացած նախապաշարում մը կ'ուզէ, որ լրագիրն ալ այդ գաւառական ուսուցիչը ըլլայ, ամէն տեղ ու ամէնուն համար։ Ծանրաչափ մը, որ միեւնոյն վայրկեանին, ամէնէն տարանջատ վայրերուն մթնոլորտային վիճակը բացատրէ։ Անխօս գործիք մը, որ ամէնուն կարիքները ըմբռնէ ու դարմանները ցոյց տայ։

Յետոյ, այս ընդհանուր պարտականութենէն վերջը, անհատական պահանջումները, հաճոյքները ու քմահաճոյքները հաշուի առնէ, երբեմն գուշակէ եւ միշտ գոհացում տայ անոնց։

Պիտի պատահի յաճախ, որ այս տեղական կամ անհատական կամքերը հակասեն իրարու. լրագիրը պարտաւոր է երկուքին ալ սիրտը ընել, դիւրաթեք ու ճկուն ըլլալ՝ ամէնէն ներհակ ձգտումներուն յարմարելու չափ ։

Ընթերցողներէն մաս մը գրականութեան հետամուտ է, ուրիշ մը՝ գիտութեանց փափաքող. ան՝ բանաստեղծութենէ կ'ախորժի ու աս բանաստեղծութիւնը կ'ատէ. գաւառացին ներքին լուրերու հետամուտ է ու մայրաքաղաքցին՝ եւրոպական տեղեկութեանց. վարդապետը նորավէպ կը սիրէ միայն ու աշխարհականը, յանկարծ հաւատքի տագնապէ մը բռնուած, կրօնական վերացումներու պէտքը կը զգայ։

Լրագիրը, այս խառնակ զանգուածին առջեւ, հարկադրուած է տեղի տալ, հեղուկի մը պէս ուզուած ձեւը մտնել եւ ըլլալ մանանայ – լրագիր, ուսկից ամէն ոք իր սիրած համը կարող ըլլայ առնել ։

Մեր մէջ, լրագիրները այս խտէալին կը ձգտին ու այս վախճանին կը դիմեն՝ սկեպտիկ փիլիսոփայութեամբ մը զինուած ։

Աջէն ու ձախէն զիրենք քաշող ընդդիմամարտ ճաշակներուն առջեւ կը շուարին ու անշարժութեան մէջ կը մնան. իրենց կարծեցեալ յառաջդիմութիւնը աննպատակ դեղերանք մըն է եւ իրենք առաջինն են, որ կը ծիծաղին իրենց գրածներուն վրայ ։

Ոչ մին հարկ եղած արիութիւնը ունեցած է ի բաց վանելու հանրութեան այս կամքերը ու թօթափելու ընթերցողներուն հաճելի ըլլալու տկարութիւնը, որ նիւթական տկարութիւնն է ապաքէն ։

Տեսնուած է որ էն յոխորտները յաճախ էն հաճոյակատարները ըլլալու վիճակուին։ Իրենց բոլոր բարի կամեցողութիւնը, իրենց ազնիւ առաջադրութիւնները չեն կրցած տոկալ այն մեղմ ու յարատեւ յարձակումին, որուն ենթակայ է ամէն թերթ իր ընթերցողներուն կողմէ։

Ամէն ոք իր խրատը կուտայ թերթին ուղղութեան, պարունակութեան ու յաջողութեան պայմաններուն վրայ ։

Եւ բարոյական մեծ ու շատ անխախտ նկարագրի տէր մարդ պէտք է ըլլայ անյողդողդ մնալու համար՝ այն շուկէտին վրայ, որ ամէն ազդեցութենէ անկախ, որոշուած էր եւ որ ահա անզգալաբար, մեղմիւ կը կորսուի, աչքէ անտես կ'ըլլայ բոլորովին ։

Ընթերցողն է, հասարակութիւնն է. որ կ'ապականէ թերթը։ Իր ներգործութիւնը, որ ուրիշ տեղ եւ սովորաբար փրկարար ու օգտաւէտ բան մըն է, հոս խանգարիչ ու եղծիչ թթու մը կ'ըլլայ ։

Եւ լրագիրը, նախ առանց զգալու եւ վերջէն գիտակցութեամբ, կը դադրի առաջնորդ մը ըլլալէ, խոնարհ հետեւորդ մը դառնալու համար։

Ինք, որ ուղին պիտի ցոյց տար, հիմա ուրիշներէն կը սպասէ, որ իր հետեւելիք ճամբան ցուցնեն։ Իրեն յատուկ կամք ու նպատակ չունի, բացի սկսուած գործը աղէկ կամ գէշ շարունակելու ունայն պարծանքէն ։

Իր անհատականութիւնը, իր խոր, այն ատելի եսը վերցած ու տեղը եկած է բազմագլուխ հրէշ մը, որ Շուարում կը կոչուի։

Այդ վայրկեանէն, ալ իր նիւթականը քիչ շատ ապահովուած է. ընթերցողը գոհ չէ բոլորովին — որովհետեւ ընթերցող մը գոհ չի կրնար ըլլալ — բայց դժգոհ ալ չէ, իր ուզած թերթը չէ այս, բայց չուզածն ալ չէ. միջակ ։

Այն ատեն իր սովորաբար խոժոռ դէմքին ծալքերը կը պարզուին, ճակտին փոթերը կը հարթուին, շրթունքին վրայ հաշտութեան ծիծաղը կ'երեւայ, կը ժպտի. ոչ, գէշ տղայ չէ այդ լրագիրը. առաջ եթէ իր խելքին, իր ծայրայեղութեան մէջ մնար ։

Շէնքի – շնորհքի եկած թերթ է հիմա. ամէն ոք աչքէ կ'անցընէ, եթէ չի կարդար. գրագէտը, ուսուցիչը, բժիշկը, վաճառականը հաւասարապէս գոհ են անկէ. ամէն կարծիքները կը հաշտուին հոն, ամէն խստութիւնները կը մեղմանան։

Հասարակութիւնը մանանայ մը կ'ուզէ, ու մանանայ մը կը տրուի իրեն ։

Եւ սակայն ճշմարիտ օրագիր մը չի կրնար հաւան երեւալ ամէնուն. անձնուէր բարեկամներ ու ոխերիմ թշնամիներ կ'ունենայ միշտ։ Իր բարոյական յաջողութիւնը ատով միայն պիտի չափուի ։

Պէտք էր, որ մէկը անարգէր զայն ու միւսը՝ յարգէր, այն ատեն իր գոյութեան պիտի հաւատայի։ Կապոյտ կամ սեւ, հոգ չէ, բայց աչքերուն գոյնը կ'ուզէի տեսնել ։

Գամելիոնի այլակերպութիւններէն կը վախնամ. ամէն ճաշակի պատշաճելու ջանադիր թերթ մը իմ սիրածս չէ ։

Ընթերցողները աւելի պիտի շահէին չոր հաց ուտելով ամէն օր, քան թէ սպառելով այլափոխուող մանանայի մը բազմակերպիկ համեմներուն։

Գ. ԶՕՀՐԱՊ

(Մասիս, 23 Մարտ 1893)

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

Բնական մարգարիտները

Մարգարիտները ծնունդ կ'առնեն առանց բացառութեան, ոստրէներու մէջ, որոնքթէեւ փոքր, բայց խիստ փայլուն են։

Աշխարհի ամէնէն գեղեցիկ եւ թանկագին մարգարիտներու կեդրոնը Պարսից ծոցին մէջ՝ Պահրէյն կղզին է, ուր կը գտնուին մարգարիտի որսորդները եւ ուր միլիոններով գործառնութիւններ կը կատարեն մեծ դրամատէրներ ։

Մարգարիտի ոստրէները, որոնք ծովուն յատակն են, երբ կը բացուին օրպէսզի սնունդ մը ստանան եւ կամ երբ թթուածինի պէտքը կը զգան, ընդծովեայ ալիքներուն հետ կը խառնուին աւազի հատիկներ ալ եւ կը մտնեն ոստրէին բացուածքէն ներս։ Ոստրէն թէեւ կը փորձէ դուրս շպրտել այդ օտար, կոշտ մասնիկները, բայց չի կրնար։ Այն ատեն կ'աշխատի այդ կծող տարրերը անվնաս դարձնել եւ իր լորձունքովը պատել կը սկսի, մինչեւ որ աւազի հատիկը կամ հատիկները ողորկ ձեւ մը ստանան։

Լորձունքը կենդանական մասն է ոստրէին ։ Անոր հետ կը խառնուի կրային մաս մը որ, կենդանիին յատուկ է։ Իր կճեպը եւս այդ ձեւով կը պատրաստէ եւ անոր մէջ կ'ապրի իր կեանքին ամբողջ ընթացքին ։

Մարգարիտին կազմը իրարու վրայ շերտերով, բարակ, հիւսուածք մը ունի որ շատ կը նմանի սոխի կճեպներուն։ Թանկագին, ազնիւ մարգարիտները կը տարբերին, հասարակ ոստրէներու մէջ գտնուած մարգարիտներէն։

Թէեւ Խաղաղական, Հնդկաց ովկիանոսներուն կամ Հասարակածի կղզիներուն մէջ ալ մարգարիտ արտադրող ոստրէներ կան, բայց անոնք երբեք չեն կրնար մրցիլ Պարսից ծոցի մէջ գտնուած մարգարիտներուն հետ, ոչ փայլով, ոչ ալ գոյնով։ Ջէյլէպեան կղզեխումբին արեւելեան մասը Ժօլօ կղզին ալ շատ գեղեցիկ մարգարիտներ կ'արտադրէ, դեղնորակ, վարդագոյն, բայց մարգարտի մասնագէտը կրնայ զանազանել ընտիրն ու կեղծը։

Ոստրէն ի՛նչպէս ձեւ կուտայ մարգարիտին ։ Մարգարիտին կազմութիւնը աւազի կամ օտար նիւթի մը արդիւնքն է։ Երբ այդ նիւթը մտնէ բացուածքէն ներս, եւ մարմնոյն մէջ խրուած մնայ, սանձի մը ձեւ կը ստանայ, եւ երբ ոստրէին տափակ կողմը եւ մարմնոյն մէջ գտնուի, կը ստանայ կոճակի մը ձեւը, տակը տափակ, վրան կէսը բոլորակ։ Իսկ երբ այդ օտար նիւթը գտնուի ճիշդ իր փափուկ մարմնոյն մէջ, այն ատեն, մարգարիտը կլոր գնդաձեւ տեսք մը կ'առնէ։ Կան նաեւ խորդուբորդ ձեւերով մարգարիտներ։

Մարգարիտի ոստրէները կը տարբերին ուրիշ ոստրէներէ (huitre). անոնք խիստ փայլուն ցոլք ունին, իսկ հասարակ ոստրէները կրային երեւոյթ մը եւ արժէք մը չեն ներկայացներ ։

Առ հասարակ ոչ մէկ մարգարիտ ուրիշի մը կը նմանի, ոչ մեծութեամբը, ոչ գոյնովը եւ ոչ ալ իր փայլուն տեսքովը։ Այդ է պատճառը որ մանեակի մը կազմութիւնը իր համեմատական մեծութիւնով, միեւնոյն գոյնով, խիստ երկար ժամանակի կը կարօտի։ Ատով արժէքն ալ աւելի կը բարձրանայ։

Քանի ամիսներ, նոյնիսկ տարիներ պէտք են, արժէքաւոր մանեակ մը պատրաստելու համար ։

Մարգարիտ որսացող բանուորները տարուան մէջ միայն վեց ամիս կրնան որսալ։ Միւս վեց ամիսներուն արգիլուած է որսալ ։

Այդ որսորդները կը խորասուզուին ծովուն մէջ 3էն 5 վայրկեան, առանց շունչ մը քաշելու, 10էն մինչեւ 30 մեթր խորութեամբ, մինչեւ ծովուն յատակը կ'իջնեն չուանով, ծանր քարի մը կապուած եւ իրենց բռնած ոստրէները տոպրակի մէջ կը զետեղեն։

Կայ որսալու տարբեր ձեւ մը, ովկիանոսներու մէջ, 40 — 50 մեթր խորութեամբ ։ Սուզակներ, կաշիէ հագուստով, որոնք մասնաւոր գործիքով մը օդ կը ստանան վերէն, ծովուն յատակը խորասուզուելով իրենց գտած ոստրէները կը հաւաքեն մինչեւ մէկ ժամ տեւողութեամբ ։ Երբ յոգնի, ուրիշ մը կ'իջնէ։ Այս որսորդները մասնաւոր մետաղէ կօշիկներ կը հագնին մինչեւ 60 քիլօ ծանրութեամբ եւ առանց այդ ծանրութիւնը զգալու թեթեւօրէն կը քալեն ծովուն յատակը։

Երբ հաւաքուած ոստրէները կը սկսին բանալ տեսակ մը գործիքով, մարգարիտները գլխաւոր հսկիչին ներկայութեանը պէտք է որ մասնաւոր տուփի մը մէջ նետեն։ Այդ մարգարիտները անկարելի է հանել տուփէն։ Բանալու գործիքը միայն հսկիչին ձեռքն է։

Բացուած ոստրէները մէկ կողմը կը դիզուին, իսկ անոնց միսերը ծովը կը նետուին, խիստ դժուարամարս ըլլալով։

ՄԻՀՐԱՆ ԷՔՄԷՔՃԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

Ի՛նչպէս կը լեցնեն Իսրայէլի գանձը

Երրորդ քաղուածք մը եւս, լրացնելու համար նորակազմ Իսրայէլի վերաբերեալ տեղեկութիւնները ։

Իսրայէլ օժտուած է պողպատէ թոքով մը։ Ան կը շնչէ ամերիկացի զօրաւոր եւ հարուստ Հրեաներով ։

Իսրայէլ երկու ելմտական նախարար ունի, մէկը Թէլ Ավիվ կը բնակի, Պ. Էլ Քափլան, ծնած 1891ին Մինսքի (Ռուսիոյ) մէջ, եւ հաստատուած Պաղեստին 1923ին։ Միւսը ամերիկացի սեղանաւոր, կրտսեր Հէնրի Մօրկընթաուն է, որ Րուզվէլթի գանձային նախարարն էր։ Մօրկընթաուն կը վարէ հրէական բոլոր հանգանակութիւնները, որոնց չորս հինգերորդը դէպի Իսրայէլ կը ղրկուի։ Ամէն տարի ամերիկեան մասնաւոր միութեան մը կոչ կ'ուղղէ ամերիկացի Հրեաներուն եւ մեծ գումար մը կը պահանջէ.— 250 միլիոն տոլար, որ կ'ընէ մօտ 100 միլիառ Ֆրանք։ Ֆրանսական ելմտացոյցին մէկ տասներորդը, եւ շատ մը ազգերու ելեւմուտքէն աւելի։ Այս գործին համար միութիւնը 20 հազար գանձողներ ունի միայն Նիւ Եորքի մէջ որոնց հազիւ հարիւրը թոշակաւոր են, միւսները ձրի տրամադրուած են։ Նիւ Եորքի փողոցներուն մէջ մասնաւոր խումբեր կը կատարեն հանգանակութիւնը, իսկ բարձրախօսներ ամէն վայրկեան գումարը կը ծանուցանեն։ Փողոցի այս հանգանակութենէն աւելի, հրեայ հարուստներն են որ կուտան 80 առ հարիւրը։ Անդամագրութեան միջին գումարն էր 163 տոլար տարեկան ։ Անցեալ տարի ամէնէն մեծ գումարն էր մէկ միլիոն տոլար, իսկ այս տարի հինգ հարիւր հազար տոլար ։

Սխալ է կարծել թէ Հրեաները Ամերիկան իւրացուցած են։ Անոնք ունին պատրաստ հագուստի, մուշտակի, շարժանկարի եւ ռատիոյի գրեթէ մենաշնորհը։ Մեծ վաճառատուններու մէջ խոշոր բաժիններ ունին, իսկ մետաղագործութեան, հանքերու, քարիւղի, ինքնաշարժի ճարտարարուեստին մէջ շատ աննշան բաժին մը, բայց Ամերիկայի մէջ միայն դրամը չէ որ պէտք է հաշուի առնել, այլեւ քուէները ։

Երբ անցեալ տարի Իսրայէլի անկախութիւնը հռչակուեցաւ, ուրախութիւնը անսահման էր եւ Նիւ Եորքի փողոցներուն մէջ պարեցին ։ Իսկ երբ եօթը արաբ ցեղերը յարձակեցան անոր վրայ, Նիւ Եորք սուգ պահեց ։

Թէեւ Թէլ Ավիվն է մայրաքաղաքը, սակայն Jew York (Հրեայ Եորք), ինչպէս կ'ըսեն հակասեմականները) գլուխն է հրէական աշխարհին։ Նիւ Եորքի մէջ երեք անգամ աւելի հրեայ կայ քան Իսրայէլի մէջ։ Երեքէն մէկ Նիւ Եորքցին հրեայ է։ Հրէական մեծ տօները, որոնք անշմար կ'անցնին ուրիշ կարեւոր կեդրոններու մէջ, բոլորովին կը փոխեն Նիւ Եորքի դիմագիծը։ Նիւ Եորք կը բնակին ամերիկացի Հրեաներուն մէկ երրորդը։ Անոնց ընդհ. թիւն է հինգ վեց միլիոն, ճիշդ կէսը աշխարհի հրեայ ժողովուրդին, վերջին պատերազմի ջարդերէն վերջ։ Մեծ մասը մոլեռանդ Սիոնականներ են։

Իրլանտան շահեցաւ պայքարը Անգլիացիներուն դէմ, շնորհիւ Ամերիկա գաղթած զանգուածներու։ Իսրայէլի պարագան ալ միեւնոյնն է։

Իսկ ընդհակառակն, Խ. Միութիւնը ատենէ մը ի վեր թշնամական քաղաքականութիւն մը կը

վարէ սիոնականութեան դէմ։ Երբ ընկերվարական գրագէտը՝ Կրէկորի Արօնսօն գրեց իր գիրքը «Խ. Միութիւնը եւ Հրեաները», ամբաստանեցին զայն թէ սուտ է։ Ան կը հաստատէր թէ 1939ին երբ հիթլէրական հալածանքներէն խոյս կուտային Հրեաները եւ կ'երթային Խ. Միութիւն, անոնք բռնի աշխատանքի կը ղրկուէին։ Ան կ'ամբաստանէր Սթալինը թէ իբր կէս միլիոն Հրեաներ բնաջնջած է։

Վերջերս Րաբբի Բենիամին Շուլց, ՄԱԿի ընդհ. քարտուղար Թրիկվը Լիի ըսաւ թէ չորս հարիւր հազար Հրեաներ Սիպերիա աքսորուած են Ճերմակ Ռուսիայէն եւ Ուկրայնայէն, որովհետեւ կառավարութիւնը վստահութիւն չունէր անոնց օրինապահութեան վրայ եւ կ'ուզէր սահմանագլուխներէն հեռացնել զանոնք։

Վերջերս Մոսկուայի մէջ «մաքրագործուած» 50 արուեստագէտներէն եւ գրագէտներէն 49 Հրեաներ էին։ «Փրավդա»յի խմբագրութեան մէջ միայն մէկ Հրեայ կայ հիմա, Զասլավսկի, Քաղաք. Բիւրոյին մէջ մէկ Հրեայ՝ Քականովիչ։ Երկու կարեւոր հրեայ պաշտօնեաներ տակաւին կը մնային Արտաքին Գործերու նախարարութեան մէջ՝ Փրոֆ. Շթայն եւ նախկին դեսպան Մայսքին։ Վերջինս դուրս նետեցին իր մէկ գիրքին պատճառով — «Մօնկոլեան» որ տասը տարի առաջ գրուած էր։ «Խաղաղասիրական Կաճառ»ի դրաքննիչները առարկեցին թէ քաղքենի աշխարհաքաղաքացիական գաղափարներ կը տարածէր։

Որեւէ սովետական Հրեայ արտօնութիւն չէ ստացած Իսրայէլ գաղթելու։ Պաշտօնապէս Սիոնականութիւնը ճանչցուած է իբրեւ քաղքենի ձեռնարկ, եւ Հրեաներուն կ'ըսեն թէ միայն Խ. Միութեան մէջ կրնան բարւոքել իրենց վիճակը։ Բայց երբ տիկին Մէյըրսըն, Իսրայէլի Աշխատանքի նախարարը Մոսկուա գնաց, Ջեկան չկրցաւ արգիլել որ Հրեաները ոգեւորութեամբ չընդունին զայն։ Անոնք խնդրեցին որ միջամտէ որպէսզի Թէլ Ավիվի համար անցագիր ունենան։

Խայիմ Ուայցման իր վերջին ճամբորդութեան առեն դէպի Մ. Նահանգները դառնութեամբ նկատեց որ հրեայ ժողովուրդին չարչարանքը դեռ չէ վերջացած։ Հակասեմականութիւնը միշտ գոյութիւն ունի։

Թ. Ա. Թ.

Գաղութէ գաղութ

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳԱՂԹԱԿԱՅԱՆՆԵՐԸ ԿԸ ՊԱՐՊՈՒԻՆ

Նախապէս ընդհ. բաղձանք մը եղած է Միջին Եւրոպայի մէջ համախմբուած բոլոր հայ տարագիրները հաստատել միակ երկրի մը մէջ, որպէսզի չցրուի կազմուած ամբողջութիւնը։ Սակայն կարելի չէ եղած գործադրել այս ծրագիրը, եւ այժմ խումբ խումբ Հայեր կը ղրկուին, գլխաւորաբար Մ. Նահանգները, Հարաւ. Ամերիկա, Քանատա եւ ուրիշ ուր որ տեղ կը ճարուի։

Անցեալ Մայիս 18ին գաղթակայանէն Պրագիլիա մեկնած՝ 69 տարագիրներէն՝ Պ. Գեղամ Սողոմոնեան նկարագրելով ճամբորդութիւնը, կը պատմէ.—

«Մեր կառախումբը Իտալիոյ Սալէրնօ քաղաքէն դէպի հարաւ՝ Սան Անտոնիօ անցաւ, ուր մընացինք 12 օր։ Մեզի միացան 250 Հունգարացիներ, նոր փախած իրենց հայրենիքէն։ «Մ. Մարլէն» ամերիկեան զինուորական շոգենաւը մեկնեցաւ Նափոլիէն։ Շոգենաւին մէջ, բոլոր տարագիրները պարտաւոր էին աշխատանք մը կատարել։ Շատեր գործի մտան խոհանոցին մէջ, իսկ ես շոգենաւի բարձրախօսի խօսնակներէն մէկն էի։ Յունիս 18ին հասանք Ռիօ տը Ժանէյրօ, ուրկէ փոխադրուեցանք «Ծաղիկներու կղզին»։ Ըստ օրինի պէտք էր հոն 3—4 շաբաթ սպասել, մինչեւ որ ոեւէ գործատէր մը աշխատաւորի պէտք զգար եւ աշխատանքի նախարարութենէն արտօնութիւն ստանալով, զայն գործի առնէր։ Աշխատանքի վայրն ու տեսակը ընտրելու ազատ է տարագիրը, եւ որեւէ պայմանագրի պարագային, ամէնէն շատը երեք ամիս պարտաւոր է մնալ իր գործին մէջ եւ յետոյ ձգել զայն, եթէ չի հաւնիր։

Այս կղզիէն հայ տարագիրները անմիջապէս յարաբերութեան մէջ մտան Ռիոյի եւ Սան Փաւլոյի հայկական մարմիններուն հետ։

Ռիօ բնակող Պ. Արամ Մարտիրոսեանի ջանքերուն շնորհիւ, հայ տարագիրները ստացան թէ յաւելուածական սնունդ եւ թէ կարճ ժամանակէն կրցան փոխադրուիլ Սան Փաւլօ»։

★ Ամերիկեան Եկեղեցիներու Ընկերակցութիւնը յաջողած է ձեռք բերել 18 հազար անանուն «էֆիտէվիթ»ներ, բաժնելու համար ամենազգի տարագիրներուն, համեմատական չափով։ Այս առթիւ Շթութկարտի Հայկ. Կեդր. Կոմիտէն թելադրած է հայ տարագիրներուն անձամբ ներկայանալ, Կեդր. Կոմիտէի դրասենեակը, համապատասխան վկայականներով եւ լուսանկարներով, որպէսզի կարենան օգտուիլ պատեհութենէն։

Երաշխաւորութիւն չկայ թէ ամէն արձանագրուած տարագիր պիտի ստանայ այս «էֆիտէվիտ»ները։ Տեղի պիտի ունենայ խիստ մրցում՝ յայտարարուած արհեստներու եւ մասնագիտութեանց շուրջ։

Գաղթակայանէն Պոսթըն մեկնած են «Բանբեր»ի երեք դրաշարներէն երկուքը։

Օգոստ. 17ին մեկնած են 43 ազգակիցներ, Օգոստոս 24ին 59 տարագիրներ դէպի Մ. Նահանգները, Օգոստոս 31ին 32 տարագիրներ։ Ֆիլատէլֆիա մեկնած է նաեւ «Բանբեր»ի խմբագիրներէն Պ. Խոսրով Ներսէսեան (Սելանիկէն, չշփոթել մեր աշխատակից Խոսրով Ներսէսեան, Խ. Վչտունիի հետ)։ Շուտով կը մեկնի նաեւ «Բանբեր»ի աշխատակիցներէն Պ. Սուրէն Գրայեան իր ընտանիքով։

1800 ՏՈԼԱՐԻ դպրոցական պարգեւ ստացած է Ճան Մ. Շահրիկեան Ամերիկայի մէջ, իր ուսումը շարունակելու համար։ Պարգեւը տրուած է Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարութեան միջազգային կրթական միութեան յանձնարարականով։

Շահրիկեան Խտիմպուրկի մէջ ուսումնասիրութիւններ պիտի կատարէ «անգլիական փորձառականութեան ազդեցութիւնը գերման գաղափարապաշտութեան վրայ» նիւթին շուրջ։ Նախապէս լոյս ընծայած է «Լօքի (անգլ. փիլիսոփայ 17րդ դար) Տիեզերքներու անորոշութիւնը» որ այժմ կը գտնուի համալսարանին գրադարաններուն մէջ։

ՏԻՐՈՒՆԻ.— Նիւ Եորքի մէջ մեռած է Տիկին Զապէլ Քէհեան, բնիկ Ատաբազարցի Թօմպուլեան ծանօթ ընտանիքէն։ Լրացուցած էր հիւանդապահութեան դասընթացքը։ Եղած է ուսուցչուհի Նիւ Եորքի դպրոցներուն մէջ։ Իր ջանքերով կազմուած է Պրուքլինի Հ. Կ. Խաչի մասնաճիւղը։ Փոխան ծաղկեպսակի եղած են նուէրներ Մ. Եկեղեցւոյ եւ Հ. Օ. Միութիւն ի նպաստ, 432 տոլարի։

★ Նիակարայի մէջ մեռած է Յարութիւն Մենեղիկեան։ Ծնած էր Սեբաստիոյ Ցաղթ գիւղը, 1896ին, Հ. Յ. Դ. շարքերը մտած էր շատ կանուխէն եւ անդամ էր «Դուման» դերասանական խումբին, դառնալով գաղութին ամէնէն ժողովրդական դէմքերէն մէկը։

★ Փրովիտէնսի մէջ մեռած է ընկեր Բարագամ Բարագամեան։ Ծնած էր 1882ին Քղիի Օսնակ գիւղը։ Կը վայելէր գաղութի հայութեան յարգանքը։ Փոխան ծաղկեպսակի հանգանակուած գումարը, 268 տոլար յատկացուած է Հ. Յ. Դ. Կոմիտէին, Քղիի ուսումնասիրացին եւ Բարեգործականին։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ «ՅԱՌԱՋ»Ի

«Յառաջ»ի մէջ շատ յաճախ երեւցող մղոն բառը կը չարչարէ միտքս։

Քանի մը տարի առաջ, Ժ. Միսաքեանի խմբագրութեան օրով ներկայ Հայաստանի տարածութիւնը ցոյց տրուած էր 11000 ք. մղոն։ Մենք գիտենք որ 29.000 ք. քիլոմեթր է։ Հայերէն բառարան չունենալով, Larousseը բացի եւ գտայ mille բառը։ «Երկայնութեան չափ մըն է որ կը տարբերի ամէն երկրի մէջ։ Անգլիականին երկայնութիւնն է 1609 մեթր»։ Ուրեմն անգլ. մղոն էր 11.000ը, որ իրապէս կը համապատասխանէ 29000 քառ. քիլոմեթրի։

«Յառաջ»ի անցեալ ուրբաթ օրուան թիւին մէջ Պ. Լ. Պարոնեան կը գրէ.— Հայաստանի հանրապետութեան յայտարարութեան ժամանակ իր տարածութիւնն էր 11.000 քառ. քիլոմեթր, հետըզհետէ ընդարձակուելով հասաւ մինչեւ 27.000 քառ. մղոնի (վերը քիլոմեթր վարը մղոն)։ Կրկին գրիչը ձեռք առի եւ տեսայ որ 27.000 անգլ. քառ. մղոնը կը համապատասխանէ 70.000 քառ. քիլոմեթրի։ Իմացած եմ որ այդ շրջանին Հայաստան պիտի ունենար 70 հազար քառ. քիլոմեթր տարածութիւն (Կարս, Արտահան, Սուրմալու, Նախիջեւան, Գարապաղ եւ Լօրի) միացուած։ (ԽՄԲ.— Արդէն ունէր 49.000 քառ. քիլոմեթր)։

Այժմ հարց կուտամ «Յառաջ»ի, քանի որ կը բնակինք երկրի մը մէջ ուր կը կիրարկուի մեթրական դրութիւնը, աւելի լաւ չէ՞ քիլոմեթրով յայտնել տարածութիւնները որպէսզի ամէն մարդ հասկնայ։

Վահրամ Մօսկոֆեան

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԲՆԱԲՈՒԺԱԿԱՆ ԳԻՏԵԼԻՔՆԵՐ։ Գրեց՝ Լեւոն Մելքոնեան։ Տպ. Գահիրէ, 1949։ Գին 5 շիլին։ Հասցէ.— L. Melkonian, 1–5– 1 Cherd – el – Pasha Str. Bagdad (Iraq)։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ

ԱՆԻՈՆ ԾԱԽՈՒԵՑԱՒ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ, 1034 — 1064)

Բ. ՄԱՍ

ԱՆԻԻ ԿՈՐԾԱՆՈՒՄԸ

Ը.

ԱՆԻԻ ՊԱՇԱՐՈՒՄԸ

Բայց մեր Վահրամ իշխանը այստեղ է. ան մինակ չի թողուր մեզ, իր կեանքն ալ չի խնայեր մեզի համար։ Մինակը ի՞նչ կրնայ ընել սակայն, պէտք է ոյժ տանք իրեն, ոյժ. իսկ այդ ուժը մենք ենք։

— Խենթը լաւ կ'ըսէ. երթանք Վահրամ իշխանին. ան մեզ կ'ազատէ, գոչեցին քանի մը ձայներ։

— Երթանք, աղաղակեց ամբոխը եւ սկսաւ շարժիլ։

Խենթը առաջ անցաւ եւ առաջնորդեց բազմութիւնը դէպի Վահրամ իշխանի պալատը, այն ինչ վարպետ Ղեւոնդ դեռ կը շարունակէր իր վայրի պարը եւ տխուր ձայնով կը կանչէր

— Լուսիկ, Լուսիկ ....։

Թ.

ԵՂՕ ԵՒ ԼՈՒՍԻԿ

Մինչդեռ Յունաց զօրքերը պաշարած էին Անին, մթին ու խոնաւ բանտի մը մէջ կը տանջուէր Լուսիկ, Սուրմառու բերդաքաղաքը, ուր իբրեւ ապահով վայր, տեղափոխած էր Վեստ Սարգիսի հրամանով։

Լուսիկ կը մաշէր օրէ օր, իր բանտը իրեն կը թուէր գերեզման մը, մինչ դուրսը պայծառ օդ կար եւ բնութիւնը նոր հարսի մը երեւոյթը ունէր։ Հոն, ազատ օդին մէջ, կը ճռուողէին թռչունները ու կեանքը կ'ընթանար իր ուրախ գընացքով. իսկ Լուսիկ, փակուած խոնաւ պատերու մէջ, զրկուած էր նաեւ Աստուծոյ լոյսէն։ Ախ, որքան չար են մարդիկ, որքան անգութ են անոնք, որ այսպէս կը զրկեն զինք Աստուծոյ տըւած բարիքները վայելելէ։

Եւ Լուսիկ մտքերու ծովն ինկած, տրտում տխուր կը նայէր իր բանտին միակ նեղ ու փոքր լուսամուտէն եւ խոր ախ կը քաշէր։ Կը յիշէր իր սիրուն պարտէզը, այն երջանիկ ժամերը, երբ ինք թուփերէն կը քաղէր նոր բացուող վարդեր եւ կը լսէր սոխակին երգը, այնքան սրտատրոփ ու սարսռուն ....։

Ո՞ւր ես, սոխակ, ո՞ւր ես։ Եկուր, կեցիր պահ մը Լուսիկի բանտին առջեւ եւ կրկին հնչեցուր երգդ, քու քաղցր դայլայլդ։ Լուսիկը կարօտ է քու երգիդ. կարօտ է լսելու սիրոյ դայլայլիկդ, որպէսզի ինքն ալ իր սրտին մէջ վերակերտէ պատկերը իր Ստեփանիկին, պատկերը իր ծերունի հօր։

Բայց ամէն ինչ լուռ է եւ տխուր։ Չէր լըսուեր սոխակին ձայնը, անոր անոյշ երգը, ու Լուսիկին սիրտը կը հեծէր մենութենէն եւ թախիծէն։

Հեղեղի նման արցունքները վար կը թափէին անոր աչքերէն եւ կը թրջէին թաց ու խոնաւ գետինը։

— Ստեփանիկ, հասիր, օգնէ ինծի. միթէ արդէն մոռցա՞ր զիս, կ'ըսէր Լուսիկ եւ խորունկ, խորունկ կը հառաչէր։

— Զայն տուր, Ստեփանիկ, ձայն տուր որ լսեմ անուշ կանչդ ու յետոյ մեռնիմ, կրկին հառաչեց Լուսիկ եւ կարծես սիրտը կտոր կտոր եղաւ։

Չնկատեց մինչեւ անգամ, թէ ինչպէս իր բանտին դուռը կամաց մը բացուեցաւ եւ ներս մտաւ Եղօն, որուն աչքերը վայրի կատաղութեամբ փայլեցան, երբ լսեց Լուսիկի վերջին խօսքերը։

— Ստեփանիկ, հասիր ինձ, դարձեալ կրկնեց խեղճ աղջիկը ու հեկեկանքը խեղդեց զինք։

Յանկարծ սարսուռ մը անցաւ Լուսիկի ամբողջ մարմնէն, եւ ան սարսափահար ցնցուեցաւ։ Ականջին հասաւ խուլ քրքիջ մը, որ կարծես դըժոխքէն կուգար, ի՞նչ էր այդ. երա՞զ էր թէ իրականութիւն. միթէ գեհենի դեւե՞րն ալ սկսեր էին ծաղրել Լուսիկը ու հեգնել անոր վիշտը։ Բայց ոչ։ Լուսիկ ետին նայեցաւ ու քարացածի պէս կանգ առաւ։ Տեսաւ իր առջեւ Եղօն, որ դիւական խնդուք մը արձակեց եւ իր վայրենի աչքերը յառեց անոր վրայ։

ԲԱԳՐԱՏ ԱՅՎԱԶԵԱՆՑ

(61)

«Ճնրկը փիղին դէմ»

Պելկրատէն հասած լուրերու համաձայն, թերթերը կը շարունակեն խստօրէն քննադատել Մոսկուայի թշնամական դիրքը՝ Եուկոսլաւիոյ հանդէպ: Ինչպէս կը յիշեն ընթերցողները, խորհրդային մամուլը Եուկոսլաւիան նմանցուցած էր ճնիկի մը որ կը հաչէ փիղի մը դէմ: Եուկոսլաւիոյ Գրողներու Միութեան օրկանը պատասխանելով այս նախատինքին, կը գրէ թէ Աւստրիա – Հունգարիան ալ 1914ին Սերպիոյ հետ վարուեցաւ ճիշդ ինչպէս «փիղը ճնիկին դէմ», եւ իր ընթացքը պայթեցուց առաջին աշխարհամարտը, կործանելով աւստրօ-հունգարական կայսրութիւնը :

— « Փիղը իր սրունքը բարձրացուց ճզմելու համար ճնիկը: Զորս տարուան պատերազմէ մը վերջ, փիղը մեռաւ... Մեծ պետութիւն մը անհետացաւ Եւրոպայի քարտէսէն, իբրեւ թէ բնաւ գոյութիւն ունեցած չըլլար»:

(Թերթը կ'ակնարկէ այն վերջնագրին զոր Աւստրիա – Հունգարիա ուղղեց Սերպիոյ, երբ սերպ ուսանող մը կը սպաննէր գահաժառանգ իշխանը, Ֆրանց Ֆերտինանտ, Սերայեվոյի մէջ : Սպանութենէն մէկ ամիս վերջը Աւստրիա պատերազմ յայտարարեց Սերպիոյ դէմ):

Պելկրատի թերթը այս առթիւ ծաղրելով Մոսկուայի խաղաղասիրական ցոյցերը, միեւնոյն ատեն կը հեգնէ այն առասպելը թէ ամէն բան Ռուսերը հնարած են: Եւ կը հրատարակէ պատկեր մը որ կը ներկայացնէ Խ. Միութիւնը իբրեւ խոշոր կարմիր փիղ մը, կարմիր դրօշ մը քթին վրայ՝ մուրճ – մանգաղով: Դրօշին վրայ արձանագրուած է,— «Միակ երկիրը որ կը պաշտպանէ փոքր ազգերու անկախութիւնը»: Թերթը յետոյ յիշելով գայլին եւ գառնուկին առակը, դիտել կու տայ հեգնութեամբ .

— « Արդեօք գառնուկի մորթ հագած գայլին առակն ալ Ռուսերը հնարած չե՞ն, Եզովբոսէն առաջ » :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԴՐԱՄԱԿԱՆ խորհրդակցութիւնները սկսան Ուաշինկթընի մէջ, անգլիական, ամերիկեան եւ ֆրանսական պատուիրակութեանց միջեւ: Ամբողջ աշխարհ անհամբեր կը սպասէ արդիւնքին : Կարգ մը թերթեր անխուսափելի դտնելով գլխաւոր դրամներու արժեզրկումը, կը կարծեն թէ սթերլինի վրայ զեղչ պիտի ըլլայ 25 % (երեք տոլարը մէկ սթերլին), ֆրանքին վրայ՝ 17 % (330 ֆրանքը մէկ տոլար): Ֆրանսական պատուիրակութիւնը օրը օրին կը հետեւի խորհրդակցութեանց :

ԿԱԹԻՆ, ԿԱՐԱԳԻՆ ԵՒ ՄԻՍԻՆ գինները վերջնապէս որոշելու համար, նախարարական խորհուրդը մասնաւոր նիստ մը գումարեց երէկ: Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, կաթը պիտի արժէ 41 ֆրանք, Փարիզի մէջ, կարագը՝ 600—650 ֆրանք, ընտիր միսը պիտի սղէ, հացը աւելի ճերմակ պիտի ըլլայ, իսկ շաքարի վաճառումը հաւանաբար ազատ պիտի ձգուի այս ձմեռ :

ՄԱՀՈՒԱՆ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԵՑԱՆ, Պիրէյոնի մէջ, տասը յոյն առեւտրականներ և գործարանատէրներ, ամբաստանուած ըլլալով թէ կարեւոր գումարներ կը վճարեն համայնավար կուսակցութեան, մինչեւ ամսական ինը միլիոն տրախմի : Ամբաստանեալներուն թիւն էր 30:

ԵԹՈՎՊԻԱ պահանջեց իրեն յանձնել իտալացի երկու մարաջախտները, Պատոլյիօ եւ Կրացիանի, որոնք պիտի դատուին իբրեւ պատերազմի ոճրագործներ :

ԱՆԳԼԻՈՅ արհեստակցական Միութեանց համագումարին Դշ. օրուան նիստին մէջ, բուռն ճառեր խօսուեցան համայնավարութեան դէմ: 760 հազարի դէմ 6.746.000 քուէներով որոշուեցաւ շարունակել պայքարը :

ՄԷԿ ԺԱՄՈՒԱՆ ՄԷՋ 12 ՀՈԳԻ ՍՊԱՆՆԵՑ ամերիկացի նախկին զինուոր մը, Քէմտընի մէջ (Նիւ Եորք), ամենայն հանդարտութեամբ առտուն կանուխ սուրճը խմելով: Նախ մտաւ հարեւան դեղագործի մը տունը, եւ սպաննեց անոր մայրը՝ անկողնին մէջ, յետոյ կինը, յետոյ փինքը եւ յաճախորդ մը: Նոյն հանդարտութեամբ մտաւ սափրիչի մը խանութը, սպաննելով երիտասարդ յաճախորդ մը եւն.: 50 ոստիկաններ հազիւ յաջողեցան ձերբակալել խելագարը, երբ ամբոխը կը փորձէր բզիկ բզիկ ընել զայն :

ԵՐԿՈՒ ԿԱՐԵՒՈՐ ձերբակալութիւններ կատարուեցան առջի օր: Գաղտնի ոստիկաններ «վիլլա» մը մտնելով, բռնեցին երկու աւազակներ, որոնք հեղինակներն են Սէն Մանտէի մէջ կատարուած կողոպուտի մը (6—7 միլիոն): Դարձեալ Փարիզի մէջ ձերբակալուեցաւ Մետիանի, որուն համար կ'ըսեն թէ կազմակերպիչն է Տովիլի գոհարեղէններու գողութեան (100—120 միլիոն ֆրանք):

ՓՈԹՈՐԻԿՆԵՐԸ մեծ վնասներ պատճառեցին Ֆրանսայի զանազան մասերուն եւ մասնաւորապէս Գոտտայի մէջ :

ԿՈՉ ԽԱՐԲԵՐԴՑԻՆԵՐՈՒՆ

Սիրելի հայրենակիցներ, Միութեանս Ֆրանսայի շրջանի 9րդ պատգամ. ժողովը գումարուեցաւ անցեալ Օգոստոս 6—7ին, Տէսինի մէջ :

Բոլոր պատգամաւորներն ալ հայրենակցական նախանձախնդրութեամբ մօտեցան ժողովի օրակարգին եւ բոլոր որոշումները տրուեցան միաձայնութեամբ, ինչ որ ինքնին կարկառուն փաստն է մեր լրիւ համերաշխութեան: Ժողովը փակուեցաւ խանդավառ մթնոլորտի մը մէջ :

Կեդր. վարչութիւնս պարտք կը զգայ բոլոր Ֆրանսաբնակ Խարբերդցիներու ուշադրութեան յանձնել Միութեանս ազգօգուտ գործունէութիւնը: Կ'ակնկալենք որ ցարդ Միութենէն դուրս մնացած հայրակիցները վարակուին մեր անդամներու օրինակով եւ զարկ տան մասնաճիւղերու հայրենանուէր գործունէութեան :

Միութիւնը զօրացնելը իւրաքանչիւրիս պարտականութիւնն է եւ անոնք որ աւելի ծաւալուն աշխատանք կը մաղթեն, անձնապէս պէտք է օրինակ հանդիսանան:

Կեդր. վարչութիւնս իր ամբողջ ուժով պատրաստ է օգնել այն հայրենակիցներուն՝ որոնք նոր մասնաճիւղեր կազմելու փափաք ունին :

9րդ պատգամ. ժողովի համերաշխ ոգին պէտք է արձագանգ գտնէ բոլոր հայրենակիցներու մօտ անխտիր: Ամէն Խարբերդցի թող խղճամտութեամբ հարց տայ ինքնիրեն թէ կատարա՞ծ է իր հայրենակցական պարտականութիւնը :

Համախարբերդցիական Միութեան Ֆրանսայի շրջանի կեդր. վարչութիւն

Հասցէ.— G. Gumuchian, 10 rue Mission de France, Marseille :

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ԱՐՇԱՒԱՆՔԸ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Վիէնի կոմիտէին կողմէ, այս կիրակի ամբողջ օրը Հ. Մ. Ը. Մ.ի մարզադաշտին վրայ: Գնդակի բարեկամական խաղեր եւ անակնկալներ: Առատ կեր ու խում :

Եթէ օդը աննպաստ ըլլայ, պիտի տօնուի Հ. Յ. Դ. Օհանջանեան ակումբին մէջ:

ՊԱՏԱՐԱԳ.— Փարիզի Հայոց Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ այս կիրակի ԽԱՉՎԵՐԱՑԻ տօնին առթիւ պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Արտաւազդ արք. Սիւրմէեան: Սկիզբն ժամերգութեան ժամը 8ին, պատարագ ժամը 10ին, թափոր ժամը 16.30ին:

Մեռելոց Խաչվերացի Բշ. 12 Սեպտ. պատարագ ժամը 10ին :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ երկրորդ տարեշրջանը կը սկսի յառաջիկայ 3 հոկտ. երկուշաբթի օրը: Աշակերտուհիներու արձանագրութեան համար դիմել վարժարան, 1, Bd du Nord, Le Raincy, ամէն առաւօտ մինչեւ կէս օր, բացի շաբաթ եւ կիրակի օրերէ :

ՀԱՅ ՄԱԶԱԿԱՆԻ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

Փարիզի Մարզական Միութիւնը (U. S. A.) 5 Սեպտեմբերէն ի վեր սկսած է իր խաղերը: Բոլոր անդամներէն կը խնդրուի ներկայանալ իրենց նկարներով: Նոր անդամներու արձանագրութիւնը կը շարունակուի :

Գնդախաղի մրցում Stade de Terrain Savignyի մարզարանին մէջ: C. O. Savigny պահեստի խումբը կը մրցի այս կիրակի U. S. A. պահեստին դէմ, ժամը 2.30ին, իսկ C. O. Savigny Cadetի խումբը U. S. A.ի Cadetի դէմ ժամը մէկին :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓՈՆ Տ'ՕՊՆԱ.— Հ. Յ. Դ. «Կորիւն» խումբին ընդհ. ժողովը այս կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 2.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին: Ներկայանալ անդամատետրով :

ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆ.— Հ. Յ. Դ. «Ընկեր Կարօ» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի ժամը 3ին, ընկեր Երանոս Մոզոսեանի բնակարանը: Կարեւոր օրակարգ: Բացակաները նկատի պիտի առնուին :

ՍԷՆ ԺԷՌՈՄ.— Հ. Յ. Դ. «Հայաստան» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը, այս շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Վռամեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը Սեպտ. 11ին, ժամը 3ին, սովորական հաւաքատեղին :

Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Խրիմեան ակումբին մէջ:

Հ. Յ. Դ. ՎԱՐԴԱՆ ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Սարսէլ, սովորական հաւաքատեղին: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17, Rue Dameame – (13e)

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH - Fondé en 1925 - R. C. S. 376 286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13)

Վեցամսեայ 800 ֆր., Արտ. 10 տոլ. կամ 3 անգլ.

Tél. GOB. 15-70 Գին 6 ֆր. C.C.P.Paris 1678-63

Vendredi 9 Septembre 1949 Ուրբաթ 9 ՍԵՊՏ.

21րդ ՏԱՐԻ — 21 Année No. 5944-նոր շրջան թիւ 1355

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԾՈՒԹՔԵՐԱՆ ՄԱՄՈՒԼԸ

Սուտը վարդապետութեան, կեղծիքը՝ դեղարուեստի, դեմագոգիան երկրպագութեան աստուծութեան վերածելով, պոլշեւիկեան մամուլը մրցանիշը կոտրեց, ապականելու համար լրագրական բարքերը։

Անոնք որ քանի մը լեզու գիտեն, կրնան անմիջապէս բաղդատել կարմիր, ուղեկից կամ դիմակաւոր թերթերու մէջ գործածուած բառերն ու խօսքերը։

Նոյն թիւածոյ եւ ձուլածոյ բանաձեւերը՝ աշխարհի բոլոր լեզուներով։ Նոյն անմիտ եւ անկիրթ լուտանքը՝ բառական թարգմանութեամբ։

Մէկ խօսքով նոյն խուժանավարական, վայրենաբարոյ ոգին, թմրեցնելու համար ոչ միայն աշխատաւոր բազմութիւնները, այլեւ ուսումնական կոչուած դասը։

Ապականութիւնը սահման չսահման անցնելով, սերմեր ցանեց նաեւ հայկական անդաստանին մէջ։

Եւ ահա կը տեսնէք թէ ինչպէս մամուլի ժողովներու եւ ընկերակցութեանց ազատութիւնը օրն ի բուն թուղթ մրոտել, չոլիք թափել կուտայ հատընտիր թշուառականներու։

Ոչ մէկ պարկեշտ գիծ՝ որեւէ տեսակէտ պաշտպանած ատեն։ Արդար իսկ ըլլան։

Ստէ, կեղծէ, խեղաթիւրէ, զրպարտէ, վարկաբեկիչ բառեր թխէ։ Եթէ ազդեցութիւնը մէկ օր ալ տեւէ՝ շահ է իրենց համար։

Այսպէ՛ս վարժեցուցած են իրենց վարպետներն ու վարդապետները։ Քարոզիչներն ու տեսաբանները։

Ա՛յս է պատկերը, Մոսկուայէն մինչեւ Օտեսա, Թիֆլիսէն մինչեւ Երեւան։ Պուքրէշէն մինչեւ Սոֆիա, Փարիզ, Պուէնոս Այրէս կամ Նիւ Եորք։

Այսպէ՛ս է որ, տարիներէ ի վեր եւ ամէն օր, պոլշեւիկեան կարգուսարքին հիմնադիրները, վաւերական վաստակաւորներն անգամ քանի չորս ժամուան մէջ կը դառնան «վաւաշոտ օձ», «լպրծուն մուկ», «էշ, հրէշ»։ Առ նուազն դաւաճան եւ դաւալից։ Առանց ազգի եւ ցեղի, տարիքի կամ սեռի խտրութեան։

Որքան միջավայրը փոքր է եւ մարդիկը փոքրոգի են, այնքան կը թանձրանայ մթնոլորտը, յարատեւ մղձաւանջի մը տակ պահելով ուեէ պատասխանատու մարդ։ Գիտուն ըլլայ թէ գիւղացի կամ բանաստեղծ։

Ամէն բան ծուռ մեկնելու, ամէնէն պայծառ տեսակէտները խեղաթիւրելու այս մոլեգնութիւնն է որ միշտ կը պղտորէ մթնոլորտը։ Կը մոլորեցնէ տարապիր բազմութիւնները։

Օրինակ, ներգաղթը դադրած է երկու տարիէ ի վեր, առանց որեւէ բացատրութեան։ Բոլոր չուայլաբան հաւատիքները յանգեցան 86 — 90 հազար տարագիրներու փոխադրութեան։

Անխուսափելի էր այս ելքը, նկատի առնելով Հայրենիքին տարածութիւնը, տնտեսական եւ քաղաքական պայմանները եւ Մոսկուայի երկդիմի դիրքը։

Արտասահմանի գոյնզգոյն դիմակաւորները փոխանակ այս հարցը վերլուծելու — փոխանակ իրենց աւետաբեր առասպելները լուսաբանելու, իրենց բարոյական եւ նիւթական գործունէութեան հաշիւը տալու, անընդհատ կը ծամծմեն քնարեր քսութիւններ։

— Դաշնակցութիւնը թշնամի է ներգաղթին։ Կը քաջալերէ արտագաղթը, «Վոաւ Հարաւ. Ամերիկան գովել ու անով հրապուրել մեր խեղճ ու միամիտ հայրենակիցները»...

Բռնեցէք այս չոչորթներուն ականջէն եւ հարցուցէք թէ ո՞ւր, ո՞ր Դաշնակցական թերթին մէջ կարդացած են որեւէ խրախոյս՝ արտագաղթի կամ գովեստ՝ Հարաւ. Ամերիկայի մասին։

Իրենք ալ գիտեն որ սուտ է։ Գիտեն որ ամէնէն առաջ Դաշնակցական թերթերը պարզեցին, հրատարակեցին Հարաւ. Ամերիկա գացողներուն յուսախաբութիւնը։ Թղթակցութիւններով, խմբագրականներով եւ ականատեսներու վկայութիւններով։

Ի՞նչ օգուտ։ Մարդիկը ուխտած են ստել, ստել, մրոտել։ Վարձու տալ ե՛ւ խեղճ եւ խելք։

Ջուրին ուրիշ դրամագլուխ, արդարացնելու համար իրենց յաւակնութիւնները։

Դեռ ամէն բան չըսինք։ Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՒԵՏԱՐԱՆ ԸՍՏ ՄԱՏԹԷՈՍԻ

« Ցառաջ » երկու տողով հաղորդած էր լուրը, — Ամերիկացի նախկին զինուոր մը իրարու ետեւէ սպաննած է 12 հոգի, կատարեալ հանդարտութեամբ։

Վերջին պահուն վիրաւորներէն մէկն ալ մեռած է։ Ուրեմն 13 զոհ՝ հազիւ մէկ ժամուան մէջ։

Քանի մը մանրամասնութիւններ, յանգելու համար «տրամաբանական եզրակացութեան»։

Զինուորը, Հաուըրտ Ընրու, որ բարեմոյն բնաւորութիւն մը ունէր, երեքշաբթի առտու ժամը 9.20ին «գործի սկսելով», 10.15ին կը վերջացնէ (Քէմտըն, Նիւ Եորքի մօտ)։

Գրպանը գերմանական ատրճանակ մը, նախ կը մտնէ դրկից Մորիս Քոհէնի դեղարանը, սանդուղէն վեր կ'ելլէ եւ կը սպաննէ դեղագործին մայրը, անկողնին մէջ։

Քոհէնի կինը լսելով զէնքի ձայնը, պահարանի մը մէջ կը պահէ 12 տարեկան մանչը։ Բայց հազիւ բերանը բացած, սանդուղներէն վար կը գլորի գնդակով մը։

Դեղագործը կը հետապնդէ զինուորը, երբ դուրս կ'ելլէր, բայց գնդակ մը կը ստանայ գլխուն։

Ապահովագրական միջնորդ մը հազիւ դեղարան մտած, գետին կը փռուի անկենդան։

Զինուորը հանդարտօրէն դուրս ելլելով դեղարանէն, կը մտնէ սափրիչի խանութ մը, ուր խումբ մը դպրոցականներ կարգի կը սպասէին, իրենց մազերը կտրել տալու համար։

Սափրիչը եւ իր մանուկ յաճախորդը անշունչ կ'իյնան քանի մը վայրկեանէն։

Ինքնաշարժ մը կ'անցնէր, երբ զինուորը սափրիչի խանութէն դուրս ելաւ։ Գնդակ մը եւս, եւ շարժավարը տեղն ու տեղը կը սպաննուի։

Մարդասպանը յետոյ կը մտնէ հնակարկատի մը խանութը, միշտ նոյն փողոցին մէջ, եւ ճակատէն կը զարնէ տէրը։

Ուրիշ կառք մը կանգ առած էր, ազդանշանի մը վրայ։ Զինուորը երեք գնդակ կը պարպէ եւ երեք կիներ կ'իյնան անկենդան։

Քիչ անդին ներկատուն մը կար։ Զինուորը գետին կը փռէ տիրուհին, ինչպէս եւ 28 տարեկան կին մը, որ կը սպասէր իբրեւ յաճախորդ։

Այս բոլորէն վերջ, զինուորը նոյն հանդարտութեամբ կը վերադառնայ իր բնակարանը, ուր ոստիկանները կը գտնեն կատարեալ զինարան մը, եւ... հին Աստուածաշունչ մը։

Գիրքը բաց կը մնար Մատթէոսի աւետարանին 24րդ գլուխով, ինչ որ կը նշանակէ թէ զինուորը կարդացած, սերտած, յետոյ գործի ձեռնարկած էր։

Ահաւասիկ այդ հատուածը.

— « Լսելոց էք պատերազմունս եւ համբաւս պատերազմաց. զգոյշ լերուք, մի խռովեսջիք, զի պարտ է լինել այնմ ամենայնի, այլ չեւ է կատարած։ Յարիցէ ազգ յազգի վերայ, եւ թագաւորութիւն ի թագաւորութեան, եւ եղիցին սովք եւ սրածութիւնք եւ սասանութիւնք ի տեղիս։ Սակայն եւ այն ամենայն սկիզբն է երկանց»։

Մնացեալը դուք դատեցէք։ ՎԱՀԷ

ԵՐԵՒԱՆՆ է ԽՕՍՈՒՄ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳԻՏ. ԱԿԱԴԵՄԻԱՅԻ պատմութեան կաճառը հրատարակութեան է պատրաստում Հայ Մատենագրութեան ցանկը (բիբլիոգրաֆիա)։ Աշխատասիրութիւնը կատարում է կրտսեր գիտական աշխատող Ցակոբ Արիսեան։ Աշխատութիւնը պիտի ընդգրկէ սկիզբէն մինչեւ ԺԸ. դարի վերջը, հայ ինքնուրոյն եւ թարգմանական բոլոր գրչագրերն ու հրատարակութիւնները։

Աշխատութեան՝ իբրեւ աղբիւր պիտի ծառայեն մատենադարանին մէջ եղած գրչագրեր, արտասահմանեան ձեռագիրները եւ տպագիր մամուլը։

Հայ իրականութեան մէջ, նման աշխատանք առաջին անգամն է որ կը կատարուի։ Աշխատութեան «Ա» եւ «Բ» գիրերը արդէն աւարտուած են։ (ՅԱՌԱՋ.— Լուր չունի՞ն Հ. Զարբհանելեանի եւ Հ. Ղազիկեանի աշխատութիւններէն։)

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ժողովը վերջերս քննեց Կոստանդին

Թուրքիա միշտ մտահոգ

ՑՈՅՑԸ ԴՐԱԾ է ԱՆԳԼԻՈՅ ԵՒ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՎՐԱՅ

« Ֆիկարօ »յի թղթակիցը կը հեռագրէ Պոլսէն, Սեպտ. 7 թուականով.— Թուրքիոյ անդամակցութիւնը միացեալ Եւրոպայի Խորհուրդին ջերմապէս ողջունուեցաւ միջազգային կարծիքին կողմէ որ առ նուազն մասնակի հատուցում մը կը նկատէ զայն, քանի նոյն երկիրը դուրս ձգուեցաւ Ատլանտեանի դաշինքէն։

Աշխարհագրականօրէն, Թուրքիոյ անդամակցութիւնը եւրոպական ազգերու խորհուրդին՝ կը նշանակէ թէ այն երկիրը որ կը տիրապետէ Նեղուցներուն վրայ, շնորհիւ Իսթանպուլի, չի կրնար անջատուիլ Եւրոպայի մնացեալ մասէն։ Բարոյապէս ալ, ուրախ են որ քէմալականութեան կողմէ կատարուած ահագին յեղափոխութիւնը համակրութեամբ կը դիտուի արեւմտեան աշխարհին մէջ։

Ուրիշ դէպք մը որ խոր գոհունակութիւն պատճառեց, հանդիսաւոր վերահաստատումն է, Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ կողմէ, Թուրքիոյ հետ կնքուած զինակցութեան դաշինքին վաւերականութեան։

Այսպէս, Ատլանտեանի դաշինքին երկու գըլխաւոր անդամները ուղղակի կապուած են Թուրքիոյ հետ՝ զինակցութեան դաշնագրով մը որ կը պարտադրէ զիրենք օգնութեան հասնիլ, «եթէ յարձակում կրէ եւրոպական պետութենէ մը»։

Թուրք ազգը համոզուած է որ եթէ յարձակում կրէ առանց տեղի տալու, կրնան ապաւինիլ Մ. Նահանգներուն եւ Մեծն Բրիտանիոյ օգնութեան, ոչ միայն անգլօ-թուրք զինակցութեան եւ Թրումընի վարդապետութեան շնորհիւ, այլեւ մանաւանդ այն վտանգներուն համար զորս պիտի պատճառէ հիւսիսէն կատարուած յարձակում մը՝ երկու երկիրներու քաղաքական, ռազմագիտական եւ տնտեսական շահերուն։

Ինչ որ մտահոգութիւն կը պատճառէ Թուրքիոյ հանրային կարծիքին, անգլօ-սաքսոն օգնութեան ծաւալը եւ մանաւանդ արագութիւնն է։

1944ի վերջերէն իսկ, ծրագրեալ պայքարէ մը ետք, Ռուսիա 1945 ապրիլին չեղեալ հռչակեց ոչ-յարձակման դաշինքը զոր կնքած էր Թուրքիոյ հետ, 1925էն ի վեր։ Ամէն անգամ որ Թուրքիա կը փորձէր նորոգել դաշնագիրը, կը հանդիպէր ծանօթ պահանջներուն։ 1.— Վերաքննել Կովկասեան սահմանագլուխը ի նպաստ Ռուսիոյ, Կարսի եւ Արտահանի շրջաններուն մէջ։ 2.— «Միասնաբար» պաշտպանել Նեղուցները։

1946 Օգոստոսին, Մոնթրէօյի պայմանագրին լրացման երեք ամիս մնացած, խորհրդային ծանուցագիր մը կը կրկնէր վերջին պահանջը, աւելի ծանրացնելով զայն։ Ռուսիա այս անգամ կը պահանջէր պարզապէս Մոնթրէօյի պայմանագրէն դուրս ձգել, Նեղուցներու վրայ որեւէ իրաւունք ցրկել միւս պետութիւնները, ինչ որ իրականին մէջ պիտի նշանակէր Թուրքիան, ինչպէս եւ Ռումանիան եւ Պուլկարիան վերածել պարզ արբանեակի մը, գործակցելու համար խորհրդային շահերու պաշտպանութեան։

Հարկադրուած ըլլալով ստուարաթիւ զինուորական ուժեր պահել, պաշտպանելու համար որեւէ անակնկալի դէմ, Թուրքիա ստիպուած է անոնց յատկացնել իր տարեկան ելեւմուտքին 35 — 50 %ը։ Ճիշդ է որ Թուրքիա ապահովութիւն մը եւս կը վայելէ,— որեւէ հինգերորդ զօրասիւն չունի,— ազատ է ազգ մը որ վճռած է պահպանել իր անկախութիւնը ոեւէ նախայարձակի դէմ, ով որ ալ ըլլայ։ Եւ յետոյ, շնորհիւ Մ. Նահանգներուն եւ Մեծն Բրիտանիոյ զինուորական օգնութեան, որ երբեք զանցառելի չէ, պիտի կրնայ, աստիճանաբար արդիացնել իր ուժերը, կրճատելով անոնց թիւը։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Սիմոնովի եւ Զախարովի «Հայրենադարձութեան երկրորդ կարաւանը» վէպը, որու նիւթը առնուած է հայրենադարձ Հայերու կեանքէն։ Գրքի մասին խօսեցան գրագէտներ Ֆադէեւ, Տիխոնով, Արամ Խաչատրեան, շարժանկարի բեմադիր Այնշտայնը եւ ուրիշներ։

ՎՐԴՈՎԻՉ ԶՐՈՅՑ ՄԸ

Աթէնքի գործակալութիւնը հաստատելով 17 հազար Ցոյներու աքսորը Կովկասի շրջանէն, կ'ըսէ թէ Ուկրայնայի մէկ մեծ քաղաքին Հրեաներն ալ աքսորուած են, համաձայն փախստականներու պատմութեան։

Միեւնոյն ատեն կ'աւելցնէ թէ՝ արժանահաւատ աղբիւրէ մը քաղուած տեղեկութեանց համաձայն, վերջերս Հայերու զանգուածային աքսորներ տեղի ունեցած են Ուկրայնայի մէջ»։ (Aurore)։

Ուրիշ որեւէ աղբիւրէ տեղեկութիւն չունենալով, կ'արձանագրենք սովորական վերապահութեամբ։

ՄԱՌԸ ԵՒ ՀԱՅԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆԸ

ԽՄԲ.— Խորհրդային թերթերէ, արեւմտահայ աշխարհաբարի վերածուած.—

Այս տարի կը լրանայ սովետական հանճարեղ գիտնական Նիկողայոս Մառի մահուան 15րդ տարին։ Ան հիմը դրած է սովետական լեզուաբանութեան, անգնահատելի մուծումներ կատարած հնագիտութեան, բանասիրութեան եւ ազգագրութեան մէջ։ Ակադեմական Մառը նոր ուղիներ հարթած է գիտութեան համար եւ զարգացման նոր հեռանկարներ բացած անոր առջեւ ։

Մեծ է ակադեմական Մառի երախտիքը նաեւ հայագիտութեան ասպարէզին մէջ։ Անոր եւ, իր աշակերտներու միջոցով հայագիտութիւնը դուրս եկած է փորձական վիճակէն՝ դրուելով գիտական ամուր հիմերու վրայ։ Անոր անուան հետ կապուած են Անիի նշանաւոր պեղումները, հայ մատենագրութեան աչքի զարնող որոշ երկերու հրատարակութիւնը եւ հայ ժողովուրդի պատմութեան կարգ մը հիմնական հարցերու լուսաբանութիւնը ։

Ակադեմական Մառ իր հայագիտական աշխատանքները սկսած է 90ական թուականներուն։ Անոր առաջին հայագիտական ուսումնասիրութիւնները նուիրուած են մատենագրական հարցերուն, օրինակ Վարդան Այգեկցիի առակներու ուսումնասիրութիւնը, (1894 — 1899)։ Որուն համար անոր տրուեցաւ մագիստրոսի գիտական կոչում ։

Գիրքը կը կոչուի «Ժողովածոյք Առակաց Վարդանայ»։

1901ին լոյս տեսաւ Մառի Հիպոլիտի մեկնութիւնը։ Եարոյախօսի բնագիրը 1904ին։ Ագաթանգեղոսի արաբական հնագոյն թարգմանութեան բնագիրը 1905ին։

Մառ հայ մատենագրութեան ուսումնասիրութեամբ ձգտած է պարզել հայ գրականութեան գլխաւոր հոսանքները եւ գրականութեան փոխազդեցութեան խնդիրները։ Համեմատական ուսումնասիրութիւն կատարած է հայկական, վրացական, յունական եւ ասորական մեզ հասած անսպառ գրականութեան։ Ան յաջողած է համոզիչ կերպով ցոյց տալ թէ հայ գրականութիւնը մեկուսացած, կղզիացած ձեւով չէ զարգացած, այլ գտնուած է գործօն փոխազդեցութեան եւ փոխյարաբերութեան մէջ. դրացի գրականութիւններու հետ։ Այսպէս, եղած են բնագրեր, որոնք հայերէնէն թարգմանուած են վրացերէն եւ ընդհակառակն, եղած են բնագիրներ որոնք վրացերէնէ թարգմանուած են հայերէնի։ Հայկ. գրականութիւնը փոխյարաբերութեան մէջ գտնուած է նաեւ յունարէն, ասորերէն եւ արաբերէն գրականութեան հետ ։

Մառ կրցած է երկրորդական հարցերէն ընտրել եւ յառաջ քաշել արմատական, կարեւոր հարցերը եւ շեշտ դնել անոնց վրայ։

Ակադեմական Մառի մատենագրական ուսումնասիրութիւնները իրենց մեթոտիկ եւ մանրակրկիտ քննութեամբ հայագիտութեան օրինակելի ուսումնասիրութիւններ կը հանդիսանան։ Ոչ միայն հանրածանօթ, հրատարակուած բնագիրներու ուսումնասիրութեամբ, զբաղած է ան, այլեւ խորասուզուած է հայկ. ձեռագիրներու մէջ, բացառիկ արժէք տալով անոնց՝ գիտութեան համար։ Ան փափաքած է հրատարակուած տեսնել հայկ. ձեռագիրներու ցուցակները։ Ինք անձամբ կատարած է Սեւանի եւ Լենինկրատի հայկ. ձեռագիրներու ցուցակները։ Որովհետեւ իր կարծիքով, մատենագրութեան լուրջ ուսումնասիրութեան համար անհրաժեշտ է նախ հրատարակել ձեռագիրներու ցուցակները, ապա կազմել մատենագիրներու գիտական համեմատական բնագիրները եւ վերջը սկսիլ բանասիրական պրպտումները։ Ան քննադատած է հայագիտութեան սխալ աւանդութիւնը, որ հակառակ կողմէն ընկած է։

Մառ Էջմիածնի մատենադարանի մասին ըսած է թէ, «անոր ներքին մասը հաւասարապէս չէ լուսաւորուած, համոզուած եմ թէ այդ մասին մէջ պահուած ձեռագիրները ամէնէն շատ վնաս կը կրեն, մանաւանդ պատի մէջ յարմարուածները։ Խոնաւ տեղերէն պէտք է ձեռագիրները տեղափոխել մասնաւոր պատրաստուած պահարաններ...։ Ափսոս որ ես տկար եմ եւ անընդունակ եմ փոքր լումայով օգնութեան հասնիլ ամենասիրելի մատենադարանին, քանի մը հարիւրեակ հարկաւոր է բոլորովին փրկելու այն թանգարանը, որու իսկական արժէքը գնահատել միայն ապագային թողուած է»։

Առաջին համաշխարհային պատերազմին Մառ անձամբ, քանի մը աշակերտներով գնաց Արեւմտեան Հայաստան եւ կարելին ըրաւ կորուստէ փրկելու համար հայկ. ձեռագիրները։ Կարելի եղաւ փրկել հազարէ աւելի ձեռագիրներ։

Մառի անունին հետ կապուած են Անիի պեղումները։ Միջնադարեան այս քաղաքին, կենդանութիւն տուաւ, կրցաւ գտնել տակէն մէջտեղ հանել շէնքեր, թաղամասեր եւ նիւթական մշակոյթի բազմաթիւ մնացորդներ եւ ցոյց տուաւ մեռած քաղաքի ամբողջական պատկերը։ Ցայտնի եղաւ որ Անին Արեւելքի կարեւոր կեդրոնավայրերէն մէկն է եղած։ Իր ուսումնասիրութիւնները հրատարակած է 1934ին, «Անի» վերնագրով աշխատութեան մէջ։ Ուսումնասիրած է նաեւ Գառնիի հեթանոսական տաճարը եւ Գեղամայ լեռներուն մէջ գտնուած «Զուկ հսկաներ» կոչուած յուշարձանները։

Ըստ Մառի Հայերը եւ Վրացիները իրենց գիրն ու գրականութիւնը ունեցած են շատ վաղուց, դեռ եւս մեր թուագրութենէն առաջ ։

Քրիստոնեայ հայ մատենագիրները աշխատած են սեւցնել նախաքրիստոնէական շրջանի հայ մշակոյթը եւ գրականութիւնը ։

Հակադրելով եւրոպական պատմութեան այն սխալ տեսութեան թէ Անդրկովկասը հանդիսացած է իբր դարպաս, կոխտուած ճամբայ մը, ուրկէ անցած են բազմաթիւ ժողովուրդներ, Մառը ցոյց կուտայ որ այդ ճանապարհը շատ դըժուար անցնելի ճամբայ հանդիսացած է, այնքան ալ դիւրին չէ եղած ջարդել ազատասէր Կովկասեան ժողովուրդներու դիմադրութիւնը ։

Առաջնորդուելով Մարքսի սկզբունքէն թէ «լեզուն մարդկային հաղորդակցութեան կարեւորագոյն միջոցն է», թէ լեզուն պայքարի եւ զարգացման միջոց է, «մերկացուցած է» հնդեւրոպական տեսութիւնը, որու համաձայն լեզուներու մէջ նկատուող յատկանիշներու ընդհանրութիւնը, արդիւնք է «նախալեզուի» մը որով իբր թէ խօսած են առասպելական «նախահայրերը» գոյութիւն չունեցող «նախահայրենիքին մէջ»։ «Կը պնդեմ, կը գրէ Մառ, թէ ցեղականօրէն տարբեր հնդեւրոպական ընտանիքի լեզուներ գոյութիւն չեն ունեցած, Միջերկրականեան երկիրներու հնդեւրոպական լեզուները երբեք ոչ մէկ տեղէ չեն եկած... սկիզբէն եկած է ոչ թէ մէկ լեզու այլ բազմաթիւ լեզուներ, միասնական մայր լեզուն գիտական կեղծիք է, որ իր դերը վերջացուցած է»։

Հետեւելով ակադեմական Մառի այս տեսութեան, հայագիտութեան նոր դպրոցը (ակադ. Ղափանցեան, Փրոֆ. Ղարիպեան, պրոֆ. Գիտաբովսկի, Դոց. Բ. Առաքելեան եւ ուրիշներ) վերջնապէս լուծած է հայ ժողովրդի կազմաւորման առեղծուածը ։

Հակառակ լեզուաբաններու եւ պատմաբաններու առաջադրած սխալ տեսութեան թէ հայ ժողովուրդը հնդեւրոպական ցեղախումբին պատկանող ժողովուրդ է եւ Հայաստան եկած է Թրակիայէն, սովետական լեզուագիտութիւնը եւ պատմագիտութիւնը պարզած են որ, ինչպէս բոլոր ժողովուրդները, նոյնպէս ալ Հայերը յառաջ եկած են տեղական ցեղատոհմային միաւորումներէն։ Ցոյն պատմիչներու տեղեկութիւնները, Արմենիոս Թեսալացիի իր հետեւորդներով Թրակիայէն Հայաստան գաղթելու մասին այնպիսի առասպել է ինչպիսին Հայկի եւ Բէլի առասպելը։ Հայ ժողովուրդը կազմուած է տեղաբնակ ցեղերէն։ Կազմաւորման ընթացքը սկսած է Ժ. դարէն եւ տեւած մինչեւ Զ. դարը մեր դարաշրջանէն առաջ (Ն. Ք.)։

Մառ չի ժխտեր տարբեր լեզուներու մէջ նըկատուած նմանութիւնները։ Ժողովուրդները պատմութեան մէջ մեկուսացած չեն, այլ ունեցած են որոշ փոխյարաբերութիւններ եւ չէին կրնար չփոխազդել իրարու վրայ, մշակոյթի եւ լեզուներու մէջ։ Ասկէ զատ, տարբեր ժողովուրդներու միջեւ նկատուած լեզուական որոշ նմանութիւններ լեզուի զարգացման նոյն փուլին արդիւնքն են ։

« Հնդեւրոպական լեզուաբանութիւնը », կ՚ըսէ Մառ, իր դարն ապրած քաղքենի ընկերութեան հարազատ արիւնէն է կառուցուած, եւրոպական եւ արեւելեան ժողովուրդները կեղեքելու գաղութային քաղաքականութեան վրայ »։

« Քսաներորդ դարուն մէջ, կեանքի հետ չկապուած գիտութիւնը, կը գրէ, կեղծաւոր պնդում է կամ միջնադարեան մենաստաններու վերապրուկ մը։ Եթէ ընկերվարականութիւն կառուցանող երկրին մէջ գիտութիւնը չի կապուիր տնտեսագիտութեան եւ հանրայնութեան հետ, անիկա գիտութիւն է առանց ուղիի եւ մեթոտի» ։

Իր 45ամեայ հետազօտութիւններու աշխատանքներու ընթացքին, Մառ երբեք գերի չէ եղած աւանդութեանց։ Անաչառ եղած է ինչպէս բոլոր սխալներու, նոյնպէս եւ իր սխալներուն հանդէպ ։

ՊՐՈՖ. Ա. ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ

ԳԵՂՋՈՒԿԸ.— Տղանիս քննութիւնը լաւ անցուցե՞ր է։

ԳԵՂՋԿՈՒՀԻՆ.— Միայն պատմութիւնը լաւ չէ անցուցեր։ Ի՞նչ ընէ խեղճը. մեծ հօրը ժամանակէն աւելի հին բաներ հարցուցեր են իրեն...։

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

Կացութիւնը Հիւս. Ափրիկէի մէջ

Հետզհետէ աւելի կը շեշտուին ազգայնական ձգտումները Հիւսիսային Ափրիկէի մէջ։ Թէեւ երկար ատենէ ի վեր խաղաղ երեւոյթ մը ունին իսլամական երեք ընդարձակ երկիրները — Մարոք, Ալժերիա եւ Թունուզ — սակայն զգալի է ստորերկրեայ խլրտումը, որ օր մը կրնայ պոռթկալ, ինչպէս դիտել կուտան իրազեկ թերթեր ։

Քազապլանքայի 1943ի խորհրդաժողովին՝ նախագահ Ռուզվէլթի այցելութիւնը Ֆրանսական Մարոք, ինչպէս եւ ամերիկացի եւ անգլիացի զինուորներու բարեկամական արշաւը՝ խթանեց անոնց ազգայնական զգացումները ։ Սակայն Դաշնակիցներուն յաղթանակը եւ թեւարկութեան զօրացումը ի դերեւ հանեցին իրենց յոյսերը։

Հիմա անոնք, կը մտածեն թէ իրենց ցանկութիւնները կրնան իրականանալ առանց արտաքին օգնութեան ։

Համայնավարութիւնը ուժեղ չէ Ալժերիոյ, Մարոքի եւ Թունուզի մէջ, իսկ վեհապետներն ու վարիչները ծանօթ են իրենց ազգայնական ձըգտումներով ։

Ֆրանսացիները Մարոքի մէջ կ՚ըմբռնեն Սուլթան Մուհամէտ Ե.ի եւ նախագահ Ռուզվէլթի տեսակցութեան կարեւորութիւնը Անֆայի մէջ, Քազապլանքայի մօտ 1943ին։

Առաջին անգամն էր որ Սուլթանը տեսակցութիւն մը կ՚ունենար օտար զօրաւոր պետութեան մը նախագահին հետ։ Թէեւ միայն Սուլթանը՝ ինք գիտէ այսօր, թէ ինչ ըսուեցաւ իրեն այդ առթիւ, թէ քաջալերութիւն գտա՞ն իր ցանկութիւնները, զորս անտարակոյս արտայայտեց։ Այսուհանդերձ Ֆրանսացիները որոշ ամրացում մը կը նկատեն Սուլթանին դիրքին մէջ։

Հինէն հաստատուած Ֆրանսացի գաղթական ընտանիքներ կը տեսնեն որ Սուլթանը քիչ մը շատ զիջումներ ձեռք կը բերէ Ֆրանսացի պաշտօնատարներէն ։

Երկու տարի առաջ փոփոխութիւն մը տեղի ունեցաւ։ Հեզահամբոյր Զօրավար Էրիք Լապօն՝ Ֆրանսայի ներկայացուցիչը, որ արձակել տուած էր ազգայնական վարիչներ եւ կը խոստանար Մարոքցիներու համար աւելի լայն քաղաքացիական ազատութիւն, իր աթոռը կուտար ազդեցիկ զինուորականի մը։ Խստադէմ Զօր. Ալֆօնս Ժուէն որ առնոք մերժեց Արեւմտեան եւրոպական միութեան ցամաքային բանակին վարիչը դառնալ, այսօր ոչ միայն Մարոքի մէջ Ֆրանսայի Ընդհ. ներկայացուցիչն է, այլեւ Հիւսիսային Ափրիկէի Ֆրանսացի զինուորներու հրամանատարը ։

Թէեւ չորս տարին է ի վեր պատերազմը վերջացած է, սակայն Զօր. Ժուէն զինուորական խիստ գրաքննութիւն մը կը պահէ Մարոքէն մամուլին ղրկուած գրութիւններուն վրայ ։

Պաշտօնապէս Մարոքի դրացի երկիրներուն, Ալժերիոյ եւ Թունուզի մէջ, երբեք գրաքննութիւն չկայ, սակայն երկու երկիրներուն Ֆրանսացի թղթակիցները կը գանգատին թէ որոշ լուրեր երկար ժամեր անբացատրելի յապաղումներ կ՚ունենան, եւ երբեմն ալ երբեք չեն հասնիր։

Սպանիական Մարոքի մէջ բարձր պաշտօնատարը Զօր. Էնրիք Վարելա ըսած է առիթով մը թէ «հոս գրաքննութիւն չկայ։ Մենք առաւելագոյն ազատութեան կը հաւատանք, առաւելագոյն պատասխանատուութեամբ »։

Զօր. Ժուէնի վճռական կեցուածքը պատճառ դարձաւ որ Սուլթանը զօրացնէ իր ներքին ազդեցութիւնը կառավարութեան վրայ։ Բայց երկու պետերը յաճախ տարակարծիք են։ Անոնք կը կարծեն թէ Սուլթանին յարաճուն պահանջկոտութիւնը — մանաւանդ երբ մերժեց ստորագրել կարգ մը հրամանագիրներ — զինք ժողովրդական դէմք մը դարձուցին ազգայնականներուն մէջ ։

Սիտի Մուհամէտ Ս. Յալիֆան բացարձակ Միապետ մըն է իր ժողովուրդին վրայ։ Մեծ եպարքոսի մը միջոցով կը կառավարէ, իսկ Ֆրանսայի Ընդհ. ներկայացուցիչը կը գործէ իբրեւ իր արտ. եւ պատերազմ. նախարար եւ իր կարգին կը ստորագրէ իր անունով եղած հրամանագիրները։

Մարոքի մէջ խորհրդարան չկայ ինչպէս եւ չկան ընտրուած պաշտօնատարներ։ Մեծ եպարքոսը եւ իր պաշտօնակիցները գործի գլուխ կը մնան մինչեւ իրենց մահը։ Ներկայ մեծ — եպարքոսը ստորագրեց Ֆէսի եւ Ալժեսիրասի դաշնագիրները որոնք ներկայ թեւարկութիւնը կը հաստատէին 1906ին եւ 1912ին ։ Ազգայնականները կը հաւատան թէ ան ողջ պիտի մնայ ստորագրելու համար իրենց «ազատագրութեան դաշնագիրը» ։

Ինչպէս դիտել կուտայ «Ն. Ե. Հէրըլտ»,Մարոքի տեղական վարչական գործերը «պաշա»ներու (կառավարիչ) կամ «գայիտ»ներու (ցեղապետ) ձեռքն են։ Իւրաքանչիւրը քաղաքի մը կամ նահանգի մը մէջ կը բնակի։ Անոնք ունին իրենց ոստիկանութիւնը, կարգապահութեան համար ։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Գուլվար Օտտոյի Ֆ. Կ. Խաչի դաշտահանդէսը տեղի ունեցաւ Սեպտեմբեր 4ին, կիրակի ամբողջ օրը Սէն Անտրէի Գէլվէտէք պարտէզին մէջ: Ժողովուրդը ինչպէս միշտ այս անգամ ալ եկած էր քաջալերելու :

Ժամը 16ին հանդէսը սկսաւ խումբ մը սանուհիներու կողմէ, Ֆրանսական եւ Կ. Խաչի դրօշ քայլերգներով: Նախագահուհի Տիկին Ա. Սուքիասեան բացումը յայտարարելէ վերջ, Ֆ.Կ. Խաչի գործունէութիւնը բաժնեց չորս էական մասերու.— Ա. Կրթական գործ, Կ. Խաչը գաղթական թաղերու մէջ երեխաներուն տուած է եւ պիտի շարունակէ ցերեկեայ եւ գիշերային դասընթացքներ: Բ.— Բժշկական եւ նիւթական տեսակէտով օգնած է հիւանդներուն եւ կարօտեալներուն : Գ.— Օժանդակած է այն կազմակերպութիւններուն որոնք կը գործեն ազգասիրաբար : Դ.— Ամէն տարի փոքրեր կարգով ղրկած է կազդուրման կայանները :

Տուաւ նաեւ Գուլվ. Օտտոյի մասնաճիւղին հաշուեկշիռը , մուտք 162.886 Ֆր. , ելք 120.922

ինչպէս եւ իրենց սեփական դատարանները, որոնց վճիռները անվերաքննելի են: Ֆրանսացի վերատեսուչներ իրենց կարգին կը ստորագրեն անոնց հրամանագիրները :

Հոգեւոր եւ աշխարհական պետը՝ Սուլթանը՝ 38 տարեկան է, որ կը կառավարէ մասամբ միջնադարեան, մասամբ արդիացած կայսրութիւն մը: Կը սերի Ալէվիներու արքայատոհմէն, որ կ՚իշխէ երեք դարէ ի վեր եւ կը պահէ արեւելեան վեհապետի մը բոլոր աւանդական շքեղութիւնը:

Տակաւին կայսրական հարէմ մը կայ այս երկրին մէջ, ուր շատ քիչեր կրնան մէկէ աւելի կին պահել: Ցեղապետները պատիւ կը համարեն իրենց ամէնէն գեղեցիկ աղջիկները կնութեան տալ Սուլթանին: Կ՚ըսուի թէ 250 կիներ կը բնակին Րապայի Ֆէսի, Մեկնէսի պալատներուն մէջ եւ Սեւամորթ կիներ կը սպասարկեն անոնց:

Միայն մէկ կին, որ ինքն ալ Շէրիֆեան արիւն կը կրէ իր երակներուն մէջ եւ Մարգարէէն կը սերի ինչպէս Սուլթանը, կրնայ թագաւորական զաւակներ ունենալ :

Ներկայ գահաժառանգն է Մուլէյ Հասան, 19 տարեկան, որ նոր աւարտեց համալսարանը եւ ֆրանսական նաւային սպայ է:

Սուլթանը շատ մը աղջիկներ ունի որոնք Փարիզեան հագուստներ կը հագնին եւ Ֆրանսացի վարժուհիներ ունին:

Մուհամէտ Ե. տեղեակ ըլլալով իր յարաճուն ժողովրդականութեան, ինքզինք արդի պայմաններուն յարմարցուց գահը բարձրանալէն ի վեր , 1927ին երբ մեռաւ հայրը, Մուլէյ Եուսուֆ : Թերեւս ան իր յաջողութիւնը կը պարտի սա իրողութեան որ Մարոքի զանազան ազգայնական կուսակցութիւններէն ոչ մէկը կ՚ուզէ ջնջել միապետութիւնը :

Թ. Ա. Թ.

Ֆրանք: Վերջացնելով ըսաւ.— Սիրելի ժողովուրդ պահանջեցէք մեզմէ աշխատանք, իսկ մենք ձեր կողմէ կը սպասենք օժանդակութիւն :

Երգերէ եւ արտասանութիւններէ վերջ, բեմ հրաւիրուեցաւ օրուան բանախօսը Գ. Տ. Թադոյեան :

« Ահաւասիկ Միութիւն մը որ տարիներ շարունակ վառ կը պահէ հայութիւնը այս օտար ափերուն վրայ»: Կապոյտ Խաչը մարդասիրական գործերուն հետ, կ՚աշխատի հայապահպանման ճակատին վրայ :

Կրթական գործին մեծ զարկ տուած է ան , սորվեցնելով փոքրերուն հայերէն, հայկական պատմութիւն եւ աշխարհագրութիւն, որպէսզի երբ վաղը մեկնին հայրենիք, օտար չըլլան իրենց լեզուին :

Պէտք է գործնապէս քաջալերել Ֆ. Կ. Խաչի բոլոր ձեռնարկները»:

Վիճակախաղէն վերջ Տիկին Ք. Արզումանեանի ղեկավարութեամբ , շատ յաջող, բեմադրուեցան Նոր Սերունդի սան եւ սանուհիներու կողմէ Յ. Թումանեանի «Անուշ»էն երկու պատկերներ :

Թաղէս Նոր Սերունդի նուագախումբը մինչեւ շատ ուշ զբաղեցուց տարէցները եւ երիտասարդները: Գնահատանքի արժանի են Տիկիններ Ք. Արզումանեան եւ Ն. Ղարիպեան, նաեւ վարչութեան բոլոր անդամները որոնք ամէն յոգնութիւն յանձն առած էին, հանդէսին յաջողութեան համար :

Ապրի Ֆ. Կ. Խաչը : — Ա. Արծիւ

ՀԱՄԵՍՏ ԳԱՂՈՒԹԻ ՄԸ ԿԵԱՆՔԷՆ

ԼԱ ՍԻՈԹԱ.— Մարսէյլէն 35 քիլոմեթր հեռու, Քոթ տ՚Ազիւրի գեղեցիկ գիւղաքաղաքներէն մէկն է Լա Սիոթա : Ունի 12.450 բնակիչ, մեծ մասը Իտալացիներ: 1923էն ի վեր հաստատուած է հայ գաղութը, մօտ 400 անձերէ բաղկացած: Տարօնցիները մեծ թիւ կը կազմեն: Առեւտրականներ եւ ագարակապաններ կան, որոնք բարեկեցիկ կեանք մը կը վարեն եւ վստահութիւնը կը վայելեն տեղացիներուն: Սակայն Հայերը մեծ մասով բանուորներ են եւ կ՚աշխատին նաւաշինութեանց մէջ: Անգործներ չկան: Թէեւ հոս բանուորներու քիչ կը վճարուի՝ բաղդատմամբ Մարսէյլի, սակայն Երթեւեկի եւ մեծ քաղաքներու յատուկ ծախքեր չունին :

Երկու տարի առաջ «Ազգ. Ճակատ»ի անունով դպրոց մը կար , հիմա փակուած է: Հայ բողոքականները ունին սրահ մը՝ ժողովարան եւ դպրոց: Այս գիշերային դպրոցը կը յաճախեն նաեւ Հ.Յ. Դ. Նոր Սերունդի անդամները: Կը դասաւանդէ ընկեր Ս. Բրուտեան: Տարօնցիները ունին իրենց Հայր. Միութիւնը, որ յաճախ մասնակցած է Հ. Յ. Դ. «Խաժակ» խումբին սարքած ազգ. տօներու: «Խաժակ»ը հանդէսներով եւ բանախօսութիւններով կ՚աշխատի վառ պահել ազգային ոգին :

Ազատագրումէն վերջ հիմնուեցաւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդը, որուն անդամները հակառակ շատ մը անպատեհութիւններու, քանի մը տարուան մէջ սորված են ոչ միայն հայերէն խօսիլ, այլեւ երգել, արտասանել, ինչպէս եւ հայկական պարեր պարել: Քանի մը ամիսներ առաջ կազմուեցաւ նաեւ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղ մը: Վստահ ենք որ, մեր քոյրերը ժրաջան աշխատանքով պիտի արժեցնեն իրենց նպատակը: Այս երրորդութիւնը կը խոստանայ առաւելագոյն չափով օգտակար ըլլա՛լ իրենց շրջանին :

Օգոստոս 28ին տեղի ունեցաւ Խանասորի արշաւանքի տարեդարձի տօնակատարութիւնը «Խաժակ» խումբի սրահին մէջ: Օդը շատ տաք էր եւ սրահը նեղ կուգար հանդիսականներուն համար, սակայն օդափոխութեան եկող հայրենակիցներ եւ տեղացիներ փութացած էին իրենց հայու պարտականութիւնը կատարել մեր հերոսներուն հանդէպ :

Կը նախագահէր ընկեր Ղ. Կորկորեան, որ բացատրեց օրուան հանդէսին նպատակը, ոգեկոչելով հերոսներու յիշատակը: Հանդէսին բացումը կատարուեցաւ Նոր Սերունդի կողմէ « Կարկուտ տեղաց»ով: Մէջ ընդ մէջ տեղի ունեցան երգեր եւ արտասանութիւններ, ինչպէս եւ Ներկայացում մը, «Տիկին եմ, ես տիկին»::

Առաջին բանախօսն էր Տիկին Քիպրիթճեան, որ յուզիչ դրուագներ պատմեց հերոսամարտին մասնակցող կարիճներու կեանքէն: «Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը իր շուրջն հաւաքեց համալսարանական երիտասարդին հետ, հարուստ առեւտրականը եւ բանուորը, յղկեց զանոնք, անձնազոհ հերոսներու վերածեց եւ մղեց ազգային դատի պաշտպանութեան սրբազան գործին: Անոնք իրենց քաջութեամբ հայ ժողովուրդին վերադարձուցին կորսուած անկախութիւնը » :

Նոր Սերունդի կողմէ Օր. Ե. Ադամեան կարդաց իմաստալի ուղերձ մը: Վերջին բանախօսն էր ընկեր Աստուր Քէօսէեան, որ բացատրեց թէ ինչպէս դարաւոր ստրկութիւնը միացուցած էր հայ ժողովուրդին ինքնավստահութեան զգացումը: Շնորհիւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան, ստրուկ ժողովուրդէն ծնան հայրենիքի եւ ազատութեան համար զոհուող զինուորներ: Յետոյ պարզեց Խանասորի արշաւանքը կազմակերպողներուն նպատակը: «Մեր նախորդները կատարեցին իրենց պարտականութիւնը հայրենիքի հանդէպ, մենք ալ հոս՝ արտասահմանի մէջ պիտի կատարենք մեր պարտականութիւնը: Նախ ծնողներ, դուք ձեր իսկ շահուն համար ազգային ոգիով մեծցուցէք ձեր զաւակները եւ զանոնք վարժեցուցէք զոհաբերութեան եւ հանրային աշխատանքի»:

Տեղի ունեցաւ նաեւ աճուրդ մը, որուն այս անգամ ալ առատաձեռնութեամբ մասնակցեցաւ Պ. Անդրանիկ Քիպրիթճեան: Աճուրդէն գոյացաւ կոկիկ գումար մը: Հանդէսը վերջացաւ Նոր Սերունդի հայկական պարերով: Յետոյ սկսան եւրոպական պարերը, առաջնորդութեամբ Գուլվար Օտտոյի Նոր Սերունդի նուագախումբին, տեւելով մինչեւ ուշ գիշեր : —Լեռնասար

ՔՆՆԻՉԸ.— Ինչէ՞ն գիտենք թէ սունկ մը թունաւոր է :

ԴԵՂԱԳՈՐԾ ԹԵԿՆԱԾՈՒՆ.— Երկար ատեն կը հոտուըտանք, եթէ մեռնինք՝ կը նշանակէ թէ թունաւոր է ....

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ

ԱՆԻՆ ԾԱԽՈՒԵՑԱՒ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ, 1034 — 1064)

Բ. ՄԱՍ
ԱՆԻԻ ԿՈՐԾԱՆՈՒՄԸ

Թ.

ԵՂՕ ԵՒ ԼՈՒՍԻԿ

— Հա՛, հա՛, հա՛, այդ որո՞ւն անունն է որ կուտաս, խենթ աղջիկ, միթէ չգիտե՞ս որ ալ չես պատկանիր Ստեփանիկին, ըսաւ Եղօն մօտենալով Լուսիկի :

Լուսիկ ոչինչ չպատասխանեց. դեռ ապշած կը նայէր Եղօյին :

— Լսէ, խենթ աղջիկ, շարունակեց Եղօն , կ՚ուզեմ քանի մը առաջարկութիւններ ընել քեզի, եթէ համաձայնիս՝ փրկուած ես :

— Հեռացի՛ր ինձմէ, գոչեց Լուսիկ խուլ ձայնով մը:

Չէր կրնար հանդուրժել անոր ներկայութեան:

— Լսէ ինծի, Լուսիկ, եթէ կ՚ուզես ազատուիլ այս նեղ ու խոնաւ բանտէն :

Լուսիկ լուռ կը նայէր Եղօյին:

— Յունաց զօրքերով պաշարուած է Անին, ուր կը գտնուի նաեւ Ստեփանիկդ: Քանի մը օր կամ քանի մը շաբաթ չանցնիր եւ Հայոց մայրաքաղաքը մոխրակոյտ մը կը դառնայ. այդ մոխրակոյտին տակ պիտի թաղուի նաեւ Ստեփանիկդ ....:

— Լռէ, անամօթ ստախօս, գոռաց Լուսիկ ընդհատելով Եղօյի խօսքերը :

Այս վերջինը չլսելու զարկաւ եւ կրկին շարունակեց .

— Հետեւապէս, դուն պիտի մոռնաս զայն եւ պատկանիս անոր, ով քու կեանքդ կ՚ազատէ եւ կը մտածէ քու մասիդ: Առաջուց յայտնեմ քեզի որ դուն նշանակուած ես իբրեւ ընծայ Յունաց հրամանատարին. սակայն քեզ սիրող մարդը թոյլ պիտի չտայ այդ եւ ազատութիւնդ պիտի ապահովէ: Ըսէ, համաձա՞յն ես լսելու այդ մարդուն խորհուրդները, հարցուց Եղօն եւ աչքերը փայլեցան տարօրինակ բոցով մը :

— Եւ ո՞վ է այդ մարդը, որ իմ ազատութեանս մասին կը մտածէ, ըսաւ սառն կերպով մը Լուսիկ :

— Ո՞վ , միթէ չգիտե՞ս որ կը հարցնես: Այն մարդը որ կը փափաքի ազատել քեզ... դուն կը ճանչնաս զայն:

— Ո՞վ է վերջապէս, ըսէ անունը, յարեց Լուսիկ եւ սիրտը բռնեց:

Գէշ բան մը կը գուշակէր Եղօյի խօսքերէն :

— Ես եմ, Լուսիկ, ես կը փափաքիմ ազատել քեզ :

— Դո՞ւն :

— Այո, ես, կը սիրեմ քեզ, Լուսիկ ....:

— Ոհ, Աստուած իմ, խնայէ ինծի, հառաչեց Լուսիկ եւ արցունքները կրկին հոսեցան անոր աչքերէն :

— Ինծի մտիկ ըրէ, հետեւէ ինծի եւ մենք երջանիկ կ՚ըլլանք, շարունակեց Եղօ եւ ուզեց բռնել Լուսիկի ձեռքը:

Սակայն Լուսիկ հրեց զայն ուժգնօրէն եւ խենթի մը պէս պոռաց:

— Կորսուէ այստեղէն, հեռացի՛ր ինձմէ ,

— Բայց լսէ ինծի, Լուսիկ, գիտցիր որ կը սիրեմ քեզ. ատելութեան մի փոխեր իմ սէրս: Վայ քեզի, եթէ սիրելու տեղ սկսիմ ատել քեզ, սպառնաց Եղօ կանգ առնելով Լուսիկէն քանի մը քայլ հեռու :

— Հեռացի՛ր, կամ սպաննէ զիս: Ախ, ո՞ւր է մահը, ինչո՞ւ չի գար որ ազատէ զիս այս հրէշէն :

— Ահա կը կրկնեմ, լաւ մտածէ ընելիքիդ մասին, թէ չէ սարսափելի պիտի ըլլայ վախճանդ: Յիշէ որ ես ազատեցի քեզ իշխանի վրէժխնդրութենէն. եթէ չըլլայի ես, դուն հիմա կոյր եւ համր կ՚ըլլայիր:

— Դժոխքի զաւակ, սպաննէ զիս եթէ կ՚ուզես, բայց անգամ մըն ալ չկրկնես առաջարկդ :

— Լաւ, կը տեսնենք յետոյ, ըսաւ Եղօ եւ դէպի դուռը գնաց: Հոն կեցաւ պահ մը եւ աւելցուց .

ԲԱԳՐԱՏ ԱՅՎԱԶԵԱՆՑ

(62)

Դաշնակցական օր մը Գերմանիոյ մէջ

ԴԱՇՆԱԿՑԱՅԻՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԾՆՈՒՆԴԸ

Ինչպէս հաղորդած էինք երէկ, Սեպտ. 7ին տեղի ունեցաւ Գերմանիոյ դաշնակցային հանրապետութեան առաջին խորհրդարանին բացումը Պոննի մէջ։ Նոր ազգային քայլերգը դեռ որոշուած չըլլալով, արարողութիւնը տեղի ունեցաւ Գերմանիոյ երաժշտութեան մեծ վարպետներուն՝ Պախի, Մոցարթի եւ Պէթհովէնի լաւագոյն կտորներուն նուագածութեամբ։ Ֆրանսական թերթերու թղթակիցներն ալ կը հաստատեն թէ մեծութիւն մը կար այս երաժշտական ցոյցին մէջ։

Ամբողջ քաղաքը դրօշազարդուած էր, երկու ժողովասրահները յարդարուած էին բոլոր յարմարութիւններով։ Առտուան ժամը 11ին իրենց տեղերը գրաւած էին ֆրանսական, անգլիական եւ ամերիկեան մարզպանները, ինչպէս եւ 11 երկիրներու (լանտ) վարչապետ–նախագահները, իրենց նախարարներով։ Դաշնակցային խորհուրդին (Պունտսրաթ) կազմը լրացած ըլլալով, նիստը բացուեցաւ երիցագոյն անդամին կարճ բանախօսութեամբ եւ անմիջապէս ձեռնարկուեցաւ նախագահին ընտրութեան։ Ընտրուեցաւ Հռենոս-Վեսթֆալիոյ վարչապետ–նախագահը, Տոքթ. Քարլ Արնոլտ։

Կէս օրէն վերջ գումարուեցաւ դաշնակցային երեսփ. ժողովը, մասնակցութեամբ 402 պատգամաւորներու։ Կը նախագահէր երիցագոյն անդամը, Փաուլ Լէօպէ (ընկերվարական), որ Պերլինի երեսփոխան ըլլալով, յոյս յայտնեց թէ նախկին մայրաքաղաքը շուտով պիտի մասնակցի պետութեան աշխատանքներուն։ «Գերմանական միութիւնը պէտք է ըլլայ այս ժողովին գլխաւոր գործերէն մէկը։ Սակայն միութիւնը պէտք չէ կատարուի եասաիրութեամբ։ Գերմանիա կ'ուզէ դառնալ հաւասարիմ անդամ մը եւրոպական միութեան, առանց մտքէն անցընելու գերակշռութեան որեւէ բաղձանք։ Ան կ'ուզէ դառնալ միայն շղթային մէկ օղակը»։

Նախագահը յետոյ յիշեց Պերլինի Րայխսթակին վերջին նիստը եւ նացիականութեան հաստատումը, եւ ոգեկոչեց անոր զոհերուն յիշատակը։

Յետոյ տեղի ունեցաւ գաղտնի քուէարկութիւնը, ընտրելու համար բուն նախագահը եւ ջախջախիչ մեծամասնութեամբ ընտրուեցաւ Պ. Քէօհլէր, Ֆրանքֆորթի տնտեսական յանձնաժողովին նախորդ նախագահը, որ քրիստոնեայ ռամկավար մըն է, չափաւոր։ Ընտրուեցան նաեւ երկու փոխ–նախագահներ։ Նորընտիր նախագահը իր կարգին ճառ մը խօսելով, յայտարարեց.— «Մեր ազնուական նպատակը պէտք է ըլլայ նախ եւ առաջ իւրաքանչիւր Գերմանի տալ մարդկային արժանապատուութիւն։ Մեր առաջին օրէնքները պիտի ըլլան իրաւունքը եւ արդարութիւնը։ Ազատութիւն անոնց համար որ կը յարգեն ազատութիւնը, սանձ անոնց դէմ որ կը փորձեն բռնաբարել զայն։ Ես արեւելեան Գերմանիայէն եմ։ Իմ ընտրութեանս մէջ կը տեսնեմ խորհրդանշան մը գերման ժողովուրդին եւ աշխարհի համար։ Գերման դաշնակցային հանրապետութիւնը պէտք է օր մը իր մէջ առնէ արեւելքի քսան միլիոն Գերմանները որոնք հեռու կը պահուին մեզմէ։ Անոնց վերադարձը պէտք է ըլլայ այս խորհրդարանին նպատակներէն մէկը»։

★ Տոքթ. Շումախըր, Գերմանիոյ ընկերվարական առաջնորդը, բուռն ճառ մը խօսելով Ֆըրանսայի քաղաքականութեան դէմ, պահանջեց հանրաքուէ կատարել Սարի շրջանին մէջ, որպէսզի միակողմանի որոշում չտրուի։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՏՈԼԱՐ – ՍԹԵՐԼԻՆԻ խորհրդաժողովը բացուեցաւ չորեքշաբթի օր, Ուաշինկթընի մէջ, հանդիսաւոր բարեմաղթութիւններով։ Լոնտոնի թերթերը լաւատես կ'երեւան այս անգամ, թէեւ Մ. Նահանգներու ելմտական նախարարը հաւկցուցած է որ ոչ թէ աւելի, այլ նուազ օգնութիւն պէտք է սպասել։ — Անգլիոյ վարչապետը յայտարարեց թէ Մ. Նահանգները եւ Մեծն Բրիտանիա բաժնեկիցներ են։— Ամերիկացի ծերակուտական մը պարտք սեպած է յիշեցնել որ եթէ Անգլիա կործանի, Մ. Նահանգներն ալ պիտի կործանին։

ՍԱԿԱՐԱՆ (Դչ.).— Սթերլին 1097 (1000), տոլար 330.60 (370), զուից. ֆրանք 83.35 (91.50), նափոլէոն 4380, սթերլին 4950, զուից. ոսկի 4140, տոլար (20) 20.260, ձուլ ոսկի 630 հազար ֆրանք։

ՀԱՑԻՆ ԳԻՆԸ 39 ֆրանք պիտի ըլլայ Սեպտ. 15էն սկսեալ (1948ի ձմրան գինը)։ Հացին տեսակը պիտի բարեփոխուի։ Գինի պիտի ներածուի արտասահմանէն։— Հիւսուածեղէնի մաքսատուրքը 50 % պիտի զեղչուի։

ՍՊԱՆԻԱՆ փոխառութիւն մը պիտի ստանայ Մ. Նահանգներէն, համաձայն վերջին լուրերու։ Հաւանական կը համարուի նաեւ որ անդամագրուի Ատլանտեան դաշինքին։

Միփիայն մէկ ներկայացում

Théâtre Sarah Bernhardt

Սեպտեմբեր 18ին, կիրակի ժամը ճիշդ 3.15ին։

Ղեկավարութեամբ Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆԻ

Մասնակցութեամբ՝ ՏԻԿ. Ռ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆԻ

Եւ Փարիզի հայ թատերական լաւագոյն ուժերէն՝ ՕՐ. Ս. ՇԱՀԻՆԵԱՆ, ՏԻԿ. Մ. ՕՍՄԱՆՃԵԱՆ, Պ. Պ. ԳՄԲԷԹԵԱՆ, ՄԱՔՍՈՒՏԵԱՆ, Ս. ԹՈՐՈՍԵԱՆ, ՏԷՐՎԻՇԵԱՆ, Գ. ՎԱՀԱՆ, ՀԱՊԷՇԵԱՆ, ՕՍՄԱՆՃԵԱՆ, ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ, ՔԻՓԷԼԵԱՆ, ՂԱՐԻՊԵԱՆ, ՊԵՐՃ եւ ուրիշներ։

Կը բեմադրուի Լ. ՇԱՆԹԻ

ՕՇԻՆ - ՊԱՅԼԸ

Ողբերգութիւն 8 արար

Փառաւոր դրուագ մը Կիլիկիոյ Հայ թագաւորութեան շրջանէն։

Տոմսերը նախօրօք կը ծախուին՝ Գրատուն Հր. ՍԱՄՈՒԷԼ 51 rue Mr. le Prince Paris (6), Գրատուն ՀՐ. ՔԱԼՈՒԵԱՆ 43 rue Richer Paris (9), Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆ՝ 31 rue des Ecoles, Paris (5)։

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ԱՐՇԱՒԱՆՔԸ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Վիէնի կոմիտէին կողմէ, այս կիրակի ամբողջ օրը Հ. Մ. Ը. Մ.ի մարզադաշտին վրայ։ Գնդակի բարեկամական խաղեր եւ անակնկալներ։ Առատ կեր ու խում։

Եթէ օդը աննպաստ ըլլայ, պիտի տօնուի Հ. Յ. Դ. Օհանջանեան ակումբին մէջ։

ՊԱՏԱՐԱԳ.— Փարիզի Հայոց Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ այս կիրակի ԽԱՉՎԵՐԱՑԻ տօնին առթիւ պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Արտաւազդ արք. Սիւրմէեան։ Մկիզբն ժամերգութեան ժամը 8ին, պատարագ ժամը 10ին, թափոր ժամը 16.30ին։

Մեռելոց Խաչվերացի Բշ. 12 Սեպտ. պատարագ ժամը 10ին։

Հ. Յ. Դ. ԹԱՆԳԱՐԱՆ

Հ. Յ. Դ. Թանգարանի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է, իրենց այցելութեան առիթով, Տիկին Թ. Տօնապետեանէ (Պաղտատէն) 2 հազար ֆրանք, Վազգէն Բամպակեանէ (Վենետիկէն) հազար ֆրանք։

Դպրոցասէր տիկ. վարժարանը

Բ. տարեշրջանը կը սկսի յառաջիկայ 3 Հոկտ. երկուշաբթի օրը։ Աշակերտուհիներու արձանագրութեան համար դիմել վարժարան, 1, Bd du Nord, Le Raincy, ամէն առաւօտ մինչեւ կէս օր, բացի շաբաթ եւ կիրակի օրերէ։

ՀԱՅ ՄԱՐԶԱԿԱՆԻ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

Փարիզի Մարզական Միութիւնը (U. S. A.) 5 Սեպտեմբերէն ի վեր սկսած է իր խաղերը։ Բոլոր անդամներէն կը խնդրուի ներկայանալ իրենց նըկարներով։ Նոր անդամներու արձանագրութիւնը կը շարունակուի։

Գնդախաղի մրցում Stade de Terrain Savignyի մարզարանին մէջ։ C. O. Savigny պահեստի խումբը կը մրցի այս կիրակի U. S. A. պահեստիին դէմ, ժամը 2.30ին, իսկ C. O. Savigny Cadetի խումբը U. S. A.ի Cadetի դէմ ժամը մէկին։

ՍԱՆԴՈՒԽՏ ԿՈՅՍ ԵՒ ՍԱՆԱՏՐՈՒԿ

30 Հոկտեմբեր Salle de la Chimie, ՓԱՐԻԶ

31 Հոկտ. Սալ François Coppé, ԼԻՈՆ

Բեմադրութեամբ Դերասան Տ. ՆՇԱՆՃԱՆԻ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Տէր եւ Տիկին Վահան Խաչատուրեան եւ զաւակները, Ալիք, Հրանդ եւ Արաքսի Խաչատուրեան, ինչպէս նաեւ Թովմասեան, Էժտահարեան, Ցարութիւնեան եւ Մարգարեան ընտանիքները իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն «Յառաջ»ի խմբագրութեան, Հ. Յ. Դաշնակցութեան Կրընոպլի եւ Ուընաժի կազմին, Կրընոպլի Կապոյտ Խաչին, Ուընաժի հայ գաղութին, Լա Սիոթայի Տարօն Տուրուբերանի Հայր. Միութեան եւ բոլոր այն ընկերներուն, հայրենակիցներուն եւ բարեկամներուն, որոնք անձամբ, մամուլով, նուէրներով եւ գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց սիրելի եւ տարաբախտ հօր, մեծ հօր, աներոջ, խնամիին եւ կնքահօր ԱՒԳԱՍ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆԻ (Տարօնցի) դառնակսկիծ մահուան առթիւ։ (Ուընաժ)։

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17, Rue Dameame - (13e)

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Վռամեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը Սեպտ. 11ին, ժամը 3ին, սովորական հաւաքատեղին։

Հ. Յ. Դ. Ջաւարեան կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Խրիմեան ակումբին մէջ։

Հ. Յ. Դ. ՎԱՐԴԱՆ ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Սարսէլ, սովորական հաւաքատեղին։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՓՈՆ ՏԸԳՆԱ.— Հ. Յ. Դ. «Կորիւն» խումբին ընդհ. ժողովը այս կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 2.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին։ Ներկայանալ անդամատոմսով։

ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆ.— Հ. Յ. Դ. «Ընկեր Կարօ» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի ժամը 3ին, ընկեր Երանոս Մոզոսեանի բնակարանը։ Կարեւոր օրակարգ։ Բացակաները նկատի պիտի առնուին։

ՍԷՆ ԺԷՌՈՄ.— Հ. Յ. Դ. «Հայաստան» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը, այս շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ մինչեւ Օգոստ. 31

Շնորհակալութեամբ ստացած ենք հետեւեալ գումարները.—

ՍԷՆ ԺԻՒԼԻԷՆ Աղամ 1600, ԼԷ ՄԻԼ Մար. 1500, ՓԱՐԻԶ (8) Հայ., ՄՈԶԷԼ Կրի. 800ական, ԿԱԶԵՐ Աւե., ՊԻԱՆՔՈՒՐ Հան., ՊՈՒԼՈՆԵԼ Հան., ԿԻՆԵԼ Էքլ. 1500ական, ՄԱՐՍԷՅԼ Ճամ. 2 հազար, ՖԻԼԻՓՎԻԼ Ոսկ. 4 հազար, ԼԻՈՆ Վար. 1450, ՓԱՐԻԶ (7) Պալ. հազար, ՀԱՅՖԱ Մանճիկեան 4 բաժնեգին, ՄԱՐՍԷՅԼ Մանկ. 800, ՌՈՄԱՆ Թէք., ՓԱՐԻԶ (2) Թիւ., ՍԷՎՐԱՆ Իզմ. 1500ական, ԱՌՆՈՒՎԻԼ Թէրզ. 800, ՄԱՐՍԷՅԼ Պալ. 800, ՊԷՅՐՈՒԹ Թուր. 2500, ՍԷՆԹ ՄԱՐԿՐԻԹ Նազ., ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊ Քիւրք., ՖՐԻԺԻՒՍ Փիր. 1500ական, Աղա., ՄԱՐՍԷՅԼ Տամ. 800ական, ԼԱ ԿԱՐԷՆ Ժազ 1600, ՄԱՐՍԷՅԼ Մալօ. 2500, Մուշ. 800, ՄԷՕՏՈՆ Աչըք., ԻԷՌ Գալ. 1500ական, Ս. ԼՈՒԻ Գալ., ԼԻՎՐԻ Կատա., ՓԱՐԻԶ (14) Վ. Մ. 800ական, ՍԷՎՐԱՆ Փափ. 1500, ՎԻԼՄՈՒԱՍՈՆ Աւագ. 400 ֆրանք։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ.— Կը խնդրուի այն Օրտուցիներէն որոնք Օրտուի տեղահանութեան ժամանակ իրենց 3—4 տարեկան եղբայրը կորսնցուցած են գրել մանրամասնութիւններով cabinetto dentistico via V. Emmanuelle I. Monza (Italia)։

★ Մարսէյլի Սէնթ Անթուան արուարձանէն Մենեկշէեան Յակոբ կը փնտռէ իր ազգականները՝ Գէորգ, Սարգիս, Մարթա եւ Սրբուհի Մենեկշէեանները, որոնք Փարիզ ըլլալ կը կարծուին, ինչպէս նաեւ Պօղոս եւ Պետրոս Տուտուեանները, այժմ Ամերիկա։ Տեղեկացնել Յ. Մենեկշէեանի 71 Camp. Frèze par St. Antoine Chemin du Pradel Traverse de l'Eglise, Marseille (France)։

H. PASDERMADJIANի HISTOIRE DE L'ARMÉNIE

Depuis les Origines jusqu'au Traité de Lausanne

Լիակատար ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ, շուրջ 500 էջ։ Գին 1000 ֆրանք։ Ռոպքման ծախքով 1100։

Դիմել Հրատարակչին, Librairie Orientale H. Samuelian, 51 rue Monsieur le Prince, Paris (6)։ Chèque Postal Paris 1278-35։

Հրատարակ – Սամուէլ գրատան մէջ պիտի գտնէք ամէն տեսակ հայերէն եւ ֆրանսերէն գրքեր։

ՃԱՇԱՐԱՆ ԼԻԼԱ

Արեւելեան ծանօթ երաժիշտներ, Տիկին ՍՕՆԻԱ, Պ. ԳԱՐԱԳԱՇ (քանոն), եւ Պ. ԱԼՖՈՆՍ (ուտ եւ քէմէնչիստ)

Իրենց ամառնային պտոյտէն վերադարձած են եւ նոր յայտագրով մը կը նուագեն

ՔՈԼՈՐԻՆ ՄԱՏՉԵԼԻ

ՔՈԼՈՐԻՆ ՍԻՐԵԼԻ

ՔՈԼՈՐԷՆ ԳՆԱՀԱՏՈՒԱԾ

ԼԻԼԱ ճաշարանին մէջ, 24 rue St. Lazare

Métro Trinité կամ N. D. de Lorette

Tél. Tri. 31–62

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH - Fondé en 1925 - R. C. S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13)

Վեցամսեայ 800 ֆր., Արտ. 10 տոլ. կամ 3 անգլ.

Tél. GOB. 15-70 Գին 6 ֆր. C.C.P.Paris 1678-63

Samedi 10 Septembre 1949 Շաբաթ 10 ՍԵՊՏ.

21րդ ՏԱՐԻ — 21 Année No. 5945–Նոր շրջան թիւ 1356

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԱՆԽԵԼՔ ԹԷ ՏՄԱՐԴԻ

Պատերազմ էր։ Ամբողջ երկիրներ դժոխքի վերածուեցան։ Միլիոնաւոր ժողովուրդներ ոչ միայն ստիպուեցան կրակը նետել իրենց զաւակները, այլ եւ բռնի քշուեցան սահմանէ սահման։ Եւ կամ փախան խուճապահար, ուր որ բաց ճամբայ մը գտան ։

Այսպէս, միլիոններ խռնուեցան Կեդր։ Եւրոպայի գաղթակայաններուն մէջ, արեւելքէն արեւմուտք, եւ հարկ եղաւ Տարագիրներու Միջազգային կազմակերպութիւն մը ստեղծել (IRO) , հովանաւորութեամբ Միացեալ Ազգերու :

Կազմակերպութեան պարտականութիւնն էր հոգալ այս դժբախտները, իրենց հայրենիքը վերադարձնելով կամ այլուր տեղաւորելով ։

Որոշուած էր բռնութիւն չբանեցնել այն փախստականներուն վրայ որոնք չէին ուզեր իրենց երկիրը վերադառնալ։

Նոյնիսկ եղերական դէպքեր, խմբական փախուստներ եւ անձնասպանութիւններ տեղի ունեցան, երբ Ռուսերը կ'ուզէին բռնի տանիլ իրենց քաղաքացիները ։

Այս բոլորը երէկուան պատմութիւն են։

Միլիոնաւոր այլազան բազմութեանց հետ խառնուած էին քանի մը հազար Հայեր ալ՝ Խ. Միութենէն, Պուլկարիայէն, Ռումանիայէն, Յունաստանէն։

Մէկ մասը բռնի աշխատաւոր, մնացեալը փախստական, այս տարագիրները խռնուեցան Գերմանիոյ մէջ, Շթութկարտ։ Սակաւաթիւ համբաններ ալ ապաստանեցան Աւստրիա եւ Իտալիա։ (Իրազեկներ ընդհ. թիւը կը հաշուեն 3-3500 հոգի)։

Հազիւ իրենց գլուխը քարի մը վրայ դրած, տարագիր բազմութիւնը սկսաւ մտածել վաղուան համար։ Ի՞նչ պիտի ըլլան, ո՞ւր պիտի երթան ։

Իրենց եկած տեղերը վերադարձողներ եղան։ Բայց մեծագոյն մասը նախընտրեց աւելի ազատ երկիրներ երթալ։ Գոնէ այնպիսի տեղ մը ուր կարենային հաւաքաբար ապրիլ։

Եւ սկսան օգնութեան կոչեր ուղղել ամէն կողմ, հանրագրութիւններ եւ պատուիրակութիւններ ղրկել, դարման մը գտնելու համար իրենց անել կացութեան։ Մանաւանդ որ, գերման ժողովուրդը ինք արդէն ջախջախուած , աննկարագրելի թշուառութեան մատնուած, չարիք մը կը նկատէ օտար բազմութեանց ներկայութիւնը։

Ուրեմն, աւելի բախտաւոր գաղութներու , անոնց ազգային եւ բարեգործական հաստատութեանց կ'իյնար գլուխ գլխի տալ եւ ելք մը գտնել։

Մարդիկ երբ դժբախտութեան կը հանդիպին, կամայ – ակամայ, տարրական իմաստութիւնը կը պահանջէ չարիքին դարմանը փնտռել, ոչ թէ չան – քարող կարդալ ։

Երբ Ռուսաստանը կը ծփար յեղափոխութեան ալիքներուն մէջ եւ հարիւր հազարաւորներ դրացի երկիրները, մինչեւ իսկ Պոլիս կ'ապաստանէին, մարդիկ չէին հարցներ թէ ինչու կը փախչին, այլ կը փութային պատսպարել, կերակրել, խնամել զանոնք։

Երբ ուրիշ տասնեակ հազարաւորներ Պուլկարիա, Ռումանիա, Յունաստան կ'ապաստանէին , ոչ մէկը միտքէն կ'անցրնէր հաւատաքննութեան փորձեր կատարել։ Նոյնիսկ չէին ուզեր վիրաւորել այն անմնաս արարածները որոնք ոչ մէկ պատճառ ունէին հեռանալու ։

Այսպէս ամէն տեղ։ Նոյնիսկ այս երկրին մէջ, երբ միլիոնաւոր քաղաքացիներ խուճապահար հեռացան իրենց բնակավայրերէն, պատերազմի փոթորիկներուն մէջ։

Բռնութիւնը բռնութիւն է ամէն տեղ։ Երբ հազարաւոր բազմութիւններ իրենց սեփական աչքերով տեսած են անհնարին չարիքներ, տիրացուական խրատներու պէտք չունին, այլ եղբայրական աջակցութեան ։

Այդ գիտակցութեամբ էր որ ասպարէզ նետուեցան Հիւս. Ամերիկայի հայրենասէր կազմակերպութիւնները եւ հիմնեցին «ԱՆՁԱ»ն, տեղաւորելու համար Կեդր. Եւրոպայի քանի մը հազար հայ տարագիրները ։

Մեր անխելք եւ տմարդի դիմակաւորները այս մարդասիրական գործն ալ ծուռ մեկնեցին ։

Շ.

Հին ուղղագրութիւնը վերահաստատուած

Թէհրանէն կը գրեն «Յուսաբեր»ի (19 Օգոստոս) .—

Ինչպէս յայտնի է, Իրանի հայ վարժարաններում ընդունուած էր եւ գործադրւում էր, այսպէս կոչուած, նոր ուղղագրութիւնը (բոլշեւիկեան)։ Դրսի հովերին ենթարկուած Ազգ. Մարմինները այս չարիքը պարտադրած էին մեր կրթական հաստատութիւններին։ Ուրախ եմ յայտնելու, որ Թէհրանի թեմի Պատգամաւորական ժողովը իր 1949 Օգոստոս 9ի նիստում՝ 17 թեր , 1 դէմ եւ 4 ձեռնպահ ձայներով որոշեց Թէհրանի թեմի ենթակայ բոլոր դպրոցներում վերահաստատել հին ուղղագրութիւնը։ Դէմ քուէարկողը ռամկավար էր։ Ռամկավար էր նաեւ ձեռնպահներից Երուանդ Յարութիւնեանը ։

Պատգամաւորական ժողովի որոշումը ցնծութիւն պատճառեց ժողովրդին ։

Եգիպտոսի առաջնորդը հրաժարած

Գահիրէի վերջին թղթաբերէն կ'իմանանք թէ Եգիպտոսի առաջնորդը, Մամբրէ արք. Սիրունեան հրաժարական տուած է Օգոստոս 13ին, նկատելով որ Քաղաք. ժողովը ոչ դիւան կրցած է կազմել, ոչ ալ գործի ձեռնարկել ։

Այս Քաղաք. ժողովը ընտրուած էր ապօրինաբար, անցեալ Յուլիս 11ին, առանց կանոնական մեծամասնութեան, տեղի տալով բուռն բողոքներու ։

Խարբերդ՝ աւերակ քաղաք

« Ճումհուրիյէթ »ի Յուլիս 30ի թիւին մէջ « Խարբերդ աւերակ քաղաք » խորագրով յօդուած մը հրատարակած է Աղչէհիրցի Թուրգուտ Աչայ։

Յօդուածագիրը նախ կը ներկայացնէ պատմական յիշատակարաններ, որոնք մնացած են Բիւզանդիոնի, Ազգոյաւնլու եւ Օսմանեան շրջաններէն, ապա կ'աւելցնէ .

« Քաղաքը աւերակ վիճակի մէջ է, կարծէք մեծ երկրաշարժի մը ենթարկուած կամ թշնամիին կողմէ քանդուած ըլլար։ Աւերակներու այս անապատին մէջտեղ կը բարձրանան պատմական յիշատակարաններ ։

Խարբերդը ունի տասնէ աւելի բաղնիք, քանի չափ մզկիթ եւ երեք եկեղեցի »։

Բիւզանդական շրջանէն մնացած բերդը նկարագրելէ ետք, յօդուածագիրը կ'ըսէ . —

« Բայց այսօր սարդերը իրենց ոստայնները հաստատած են հոն, խլուրդներ բոյն շինած են, ժամուռ կապած է, անձրեւի եւ ձիւնի ազդեցութեան տակ փտած այս բերդին մէջ այլեւս մարդիկ չեն բնակիր։

Ներկայիս ամէն գործունէութիւն դադրած է Խարբերդի մէջ։ Այլեւս չկան փողոցները լեցնող բազմութիւնը, գիւղացիները քաշաք համախմբող տօնավաճառները։ Միայն գարունը եւ ամառը կենդանութիւն կուտան քաղաքին ։

Աղբիւրներ, որոնց ջուրերը կը հոսին տխուր մելամաղձոտութեամբ եւ խոր լռութեան մէջ. ժամուռ կապած պատեր, շատրուաններ, որոնք լալով սպառած են իրենց արցունքները. հարիւրաւոր խանութներ պարունակող ընդարձակ շուկան, որ տարիներէ ի վեր կարօտն ունի ճամբորդի մը երեսը տեսնելու. ամէն ինչ անցեալի կենդանութեան, բարօրութեան հետքը կը կրէ։

Վերջապէս Խարբերդ թախիծի երկիրն է։ Հոն զուարթութեան յաջորդած է խոր տառապանքը : Աւերակներուն վրայ կարծէք սուգի շղարշ մը ըլլային պողպատէ ծառերը, որոնք հին օրերուն արմատ ձգած են. ինչպէս լքուած գերեզմանատան մը մէջ բուսած խոտերը։ Ամէն ինչ տխրութիւն կը ներշնչէ ։

Այս վիճակը ազդած է նաեւ Խարբերդի երգերուն վրայ։ Ասոնց մէջ ամբողջ անցեալ մը կարելի է կարդալ։ Նախապէս զուարթութիւն արտայայտող երգերը հետզհետէ վերածուած են տխուր մեղեդիներու ։

Այս մեռեալ քաղաքին վիճակը ազդած է նաեւ Խարբերդցիին վրայ։ Անոր դէմքին կը տեսնուին թախիծի անխուսափելի հետքերը։ Այսօր Խարբերդի մէջ ապրողներ այս աւերակ քաղաքին գերեզմանապահներն են, որոնք վայրկեան մը իսկ չեն ուզեր հեռանալ անկէ ։

Խարբերդցին հաւատարիմ է իր հին սովորութիւններուն ։

Կազութիւնք Պալքանեան

ԵՐԿԻՐՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Մոսկուայի « Նոր Ժամանակներ » շաբաթաթերթը ձայնակցելով միւս բոլշեւիկեան թերթերուն, կը գրէ թէ Թիթօ կը գործակցի յունական կառավարութեան հետ, գրգռութիւններ յարուցանելու համար Ալպանիոյ դէմ, աջակցութեամբ Մ. Նահանգներուն եւ Մեծն Բրիտանիոյ։

— « Եուկոսլաւիոյ նոր ֆաշականներուն եւ ուրիշ աշխարհակալ պետութեանց գործակցութիւնը բացորոշապէս կը հաստատուի վերջին դէպքերով։ Տրագրեալ ջլամարտ մը կը մղուի Ալպանիոյ դէմ, միեւնոյն կեդրոնէն եւ սահմանային շրջաններու մէջ կատարուած զինուորական գործողութեամբ» ։

Թերթին յայտարարութեան համաձայն,«Թիթոյի խմբակը եւ իր գործակալները մանրամասն ծրագիր մը մշակած են, Ալպանիան կլլելու համար եւ ազգը փրկուած է միայն շնորհիւ ժողովուրդին արթնութեան։ Պէտք չէ անպատիժ ձգել Յունաստանի եւ Եուկոսլաւիոյ ֆաշականներուն ձեռնարկները Ալպանիոյ ժողովուրդին դէմ։ Անգլօ-ամերիկացիները կը զգան որ ներկայ պահը նպաստաւոր է ճնշում բանեցնելու համար, շնորհիւ «Թիթոյի խմբակին սրիկայական դաւաճանութեան »։

Թերթը խմբագրականով մըն ալ կ'ազդարարէ թէ Եուկոսլաւիոյ ժողովուրդը անպատճառ հաշիւ պիտի պահանջէ դաւաճաններէն։

★ Եուկոսլաւիոյ բարձրաստիճան սպաներէն զօր. Վուչքովիչ յօդուածով մը կ'ամբաստանէ Խ. Միութիւնը թէ «դաւաճանեց Յունաստանի ապստամբներուն, պայքարելու համար Եուկոսլաւիոյ դէմ։ Այս առթիւ կ'ըսէ նաեւ թէ Մոսկուայի հրամաններուն վրայ էր որ զօր. Մարկոսի յաջորդ նշանակուեցաւ Նիքոլա Զախարիատիս, յարձակողական պատերազմը վերածելով պաշտպանողականի ։

★ Պելկրատի շրջանային դատարանին հրամանով արգիլուեցաւ Գրողներու Միութեան օրկանին վերջին թիւը, որ Խ. Միութեան քաղաքականութիւնը կը նմանցնէր Աւստրիա – Հունգարիոյ բռնած դիրքին, 1914ին (տես՝ երէկուան «Յառաջ»ը)։

ՅՈՅՆ ԱՊՍՏԱՄԲՆԵՐԸ ՉԵՆ ՅՈՒՍԱՀԱՏԱԾ

Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ յոյն համայնավար ուսուցիչ մը, Փեթրիտիս, յանդուգն արշաւներ կը կատարէ 200 հրոսակներով։ Փեթրիտիս Կրամոսի ճակատամարտի ամէնէն տաք օրերուն ներս մտնելով Ալպանիայէն, ամբողջ երեք շաբաթ ահուսարսափի մատնած է Սուլիի շրջանը։ Արշաւած է գիւղէ գիւղ, հրացաններով եւ գնդացիրներով, կրակի տուած է շատ մը տուներ, յափշտակած է ջորիներ եւ ոչխարներ, եւ երիտասարդներ առեւանգած՝ իրենց միացնելու համար։ Երկու հազար կառավարական զինուորներ կը հետապնդեն այս հրոսախումբը, որ երբեմն կ'անհետանայ, Ալպանիա վերադառնալով ։

Նոյն աղբիւրներուն համաձայն, հրոսախումբը կը գործէ երկու տարիէ ի վեր։ Անցեալ Յունիսին կառավարական զօրքը մաքրեց վտանգուած շրջանը եւ Փեթրիտիս Ալպանիա փախաւ։ Այն ատեն 150.000 փախստականներ իրենց գիւղերը վերադարձան, սկսան նորոգել իրենց տուները եւ աշխատիլ։ Բայց ահա հրոսապետը նորէն մէջտեղ ելած է, շարունակելով սպանութիւնները, առեւանգումները եւ աւարառութիւնը։ Եւ գիւղացիները նորէն կը փախչին ։

Իրազեկներու կարծիքով, այս ապստամբութիւնները կարելի է դադրեցնել միայն հսկողութեան տակ առնելով Ալպանիոյ սահմանագլուխը։

«Չափազանց արթուն եւ զգոյշ»

Թուրքիոյ վարչապետը, Շէմսէտտին Կիւնալթայ, Սըվազ այցելելով, հիմնարկէքը կատարեց հիւանդանոցի մը որ պիտի արժէ չորս միլիոն ոսկի։ Այս առթիւ մանրամասնօրէն պարզեց երկրին կացութիւնը ։

Վարչապետը յետոյ գնաց Տիվրիկ, եւ քաղաքական ճառ մը խօսելով, յայտարարեց.

— « Համաշխարհային պատերազմը վերջացաւ թէեւ, բայց խաղաղութեան թռչունը դեռ չի սաւառնիր հորիզոնին վրայ։ Ընդհակառակն, մօտենալու տեղ կը հեռանայ մեզմէ։ Պալքաններու եւ Իրանի մէջ, կացութիւնը կնճռոտեցաւ վերջերս։ Մենք ալ, Թուրքերս, պէտք է չափազանց արթուն եւ զգոյշ ըլլանք։ Ասոր համար էական պայման է ազգ. միաբանութիւնը։ Մենք ազգ մըն ենք որ մեր բոլոր դժնդակ պայքարները շահած ենք շնորհիւ մեր միաբանութեան։ Այսուհետեւ ալ պարտաւոր ենք նոյն ճամբէն քալել, որպէսզի պահենք մեր անկախութիւնը »։

Կիւնալթայ այցելեց նաեւ Երզնկա ։

ԵՐԿԻՐԸ ԱԶԱ՛Տ. ՄՇԱԿՈՅԹԸ ԱԶԱ՛Տ. ԼԵԶՈՒՆ ԱԼ ՀԱՐԱԶԱ՛Տ...

ԱԿԱԴԵՄԱԿԱՆ ՀՐԱՉ. ԱՃԱՌԵԱՆ ԵՒ ՊՐՈՖ. ՂԱՓԱՆՑԵԱՆ ԱԼ ՍԵՒ ՑԱՆԿԸ ԱՆՑԱՆ

ԽՄԲ.— Ստորեւ նոյնութեամբ կ'արտատպենք, միայն ուղղագրութիւնը փոխելով, Երեւանի պաշտօնաթերթին՝ «*Սովետական Հայաստան*» օրաթերթի հետեւեալ զեկուցումը, ակադեմական Հրաչեայ Աճառեանի եւ Պրոֆ. Ղափանցեանի «հակամարքսիստական» տեսութեանց մասին: Յօդուածին խորագիրն ալ գլուխ-գործոց նմոյշ մըն է լեզուական հարազատութեան. — «*ԼԵԶՎԱԲԱՆՈՒԹՅԱՆ ԲՆԱԳԱՎԱՌՈՒՄ ԻԴԵՈԼՈԳԻԱԿԱՆ ԱՆԱՂԱՐՏՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ՍԿԶԲՈՒՆՔԱՅՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱՐ*» (**1949 Յուլիս 20**).—

Վերջերս Հայաստանի Կ. (բ) Պ. Կեդրոնական Կոմիտէն ծաւալուն որոշում ընդունեց ռեսպուբլիկայում լեզուաբանութեան վիճակի մասին:

Օրերս տեղի ունեցաւ Հայկական ՍՍՌ Գիտութիւնների ակադեմիայի հասարակական գիտութիւնների բաժանմունքի նիստը, Երեւանի Մոլոթովի անուան պետական համալսարանի պատմութեան եւ Ֆիլոլոգիական Ֆակուլտէտների պրոֆէսորա-դասախօսական կազմի հետ միասին՝ նուիրուած այդ որոշման քննարկմանը:

Նիստում զեկուցումով հանդէս գալով, Հայկական ՍՍՌ Գիտութիւնների ակադեմիայի իսկական անդամ Ա. Յովհաննիսեանը բնութագրեց Հայաստանի լեզուաբանական գիտութեան համար Հայաստանի Կ (բ) Պ Կենտկոմի ընդունած որոշման կարեւորագոյն նշանակութիւնը:

— Հայաստանի Կ(բ)Պ Կեդրոնական կոմիտէն նշել է.— Ասում է զեկուցողը,— որ վերջին տարիների ընթացքում Հայաստանում քիչ բան չի կատարուած մարքսիստական-լենինեան լեզուաբանութեան զարգացման բնագաւառում: Հայկական ՍՍՌ Գիտութիւնների ակադեմիայի լեզուի ինստիտուտը եւ Երեւանի Պետական Համալսարանը նկատելի աշխատանք են կատարել լեզուի այն ուսմունքի պրոպագանդայի գծով, որ մշակել է սովետական լեզուաբանութեան հիմնադիր ակադեմիկոս Ն. Յա. Մառը: Հրատարակուել են մի շարք գիտահետազօտական աշխատութիւններ Հայոց լեզուի տեսութեան եւ պատմութեան հարցերի վերաբերեալ: Ռեսպուբլիկայում աճեցուել են ակադեմիկոս Մառի հետեւորդներ հանդիսացող սովետական լեզուաբանների նոր երիտասարդ կադրեր:

Սակայն ձեռք բերուած յաջողութիւնների հետ միասին, Հայաստանի Կ(բ)Պ Կեդր. կոմիտէն նշեց լուրջ Թերութիւններ եւ սխալներ լեզուաբանական գիտութեան բնագաւառում: Հայաստանի լեզուաբանների մէջ կան այնպիսիները, որոնք մինչեւ այժմ էլ գտնւում են հնդեւրոպական լեզուաբանութեան դիրքերում: Հայկական ՍՍՌ Գիտութիւնների ակադեմիայի իսկական անդամ Հ. Աճառեանը իր աշխատութիւններում բացայայտօրէն քարոզում է հակապատմական այն «Թէորիան», որ իբր գոյութիւն է ունեցել «հնդեւրոպական նախալեզու», որից ծագել են ժամանակակից հնդեւրոպական ցեղակից լեզուները: Հիմնուելով «նախալեզուի», «նախամայր ժողովրդի», «նախահայրենիքի» այդ կեղծ գիտական «Թէորիայի» վրայ համարելով, որ հայերէնն անմիջականօրէն առաջ է եկել «հնդեւրոպական նախալեզուից», Հ. Աճառեանը պնդում է, որ Հայերը կազմում են հնդեւրոպական նախամայր ժողովրդի մի ճիւղը: Հետեւելով բուրժուական լեզուաբաններ Հիւբշմանին, Մեյեին եւ ուրիշներին, Աճառեանը հետեւում է լեզուի էվոլիւցիոն զարգացմանը եւ ժխտում է լեզուական ռէվոլիւցիաները:

Գտնուելով հակագիտական Ֆորմալիստական դիրքերում, Պրոֆ. Աճառեանը խեղաթիւրում է լեզուի զարգացման պատմութիւնը հակառակ Մառի այն դրոյթի, որ լեզուի եւ մտածողութեան զարգացման ստադիաները բնորոշւում են հասարակական արտադրութեան պատմութեամբ:

Իր գիտա-հետազօտական եւ դասախօսական գործունէութեան ընթացքում Հ. Աճառեանը հետեւողականօրէն կիրառել է բուրժուական լեզուաբանութեան սկզբունքները, դրանով իսկ փորձելով արատաւորել ակադեմիկոս Մառի ուսմունքը: Սակայն, չնայած որ Հ. Աճառեանի հայեացքների ռէակցիոն հակագիտական էութիւնը ընդգծուել է դեռ Հայաստանի Կ(բ)Պ կեդր. կոմիտէի իդէոլոգիական աշխատանքի հարցերի վերաբերեալ որոշման մէջ, մինչեւ այժմ մեր լեզուաբանները նրա աշխատութիւնները հանգամանօրէն չեն ենթարկել հետեւողական քննադատութեան:

Հայկական ՍՍՌ Գիտութիւնների ակադեմիայի իսկական անդամ Գ. Ղափանցեանը, որը կանգնած է եղել լեզուաճակատայինների հակամառեան դիրքերում, երկար տարիներ Երեւանի Պետական համալսարանում գլխաւորել է Ն. Յա. Մառի կաբինետը եւ ընդհանուր լեզուաբանութեան ամբիոնը: Իր դասախօսական եւ գիտահետազօտական գործունէութեան ամբողջ ընթացքում իրեն յայտարարելով ակադեմիկոս Մառի աշակերտ, Ղափանցեանը փաստօրէն օգտագործել է իր դիրքը սովետական լեզուագիտութիւնը վարկաբեկելու համար, հետեւողականօրէն բանաւոր եւ գրաւոր կերպով հանդէս գալով Մառի ուսմունքի հիմնական դրութիւնը հերքելու փորձերով:

Պրոֆ. Ղափանցեանը եւ նրա ձայնակիցներ Վ. Առաքելեանը եւ Մ. Իսրայէլեանը փորձել են մառեան լեզուաբանութեանը Թշնամի իրենց աշխատանքը քօղարկել «մարքսիստական նոր լեզուաբանութիւն ստեղծելու» վերաբերեալ աղմկարարութեամբ:

Իրականում Պրոֆ. Գ. Ղափանցեանը գլորուել է ժամանակակից ռէակցիոն բուրժուական իտէալիստական լեզուաբանութեան դիրքերը եւ կանգնել է հնդեւրոպաբանութեան լիտրների կեղծ գիտական «Թէորիաների» գովաբանական եւ պրոպագանդայի ուղու վրայ, որոնց դիրքերից եւ փորձել է վարկաբեկել ակադէմիկոս Մառի մարքսիստական-լենինեան ուսմունքը լեզուի վերաբերեալ:

Զեկուցողը մէջբերումներ է անում Պրոֆ. Ղափանցեանի տարբեր տարիների ընթացքում արտայայտած կարծիքներից, որոնք մերկացնում են նրա Թշնամական վերաբերմունքը լեզուի վերաբերեալ Մառի ուսմունքի հիմնական սկզբունքների նկատմամբ:

Պրոպագանդելով պատմա-համեմատական լեզուաբանութեան «սկզբունքները», Ղափանցեանը ըստ էութեան գլորուել է բուրժուական հնդեւրոպաբանութեան միեւնոյն դիրքերը: Ահա Թէ ինչու դեռ 1932 Թուին ակադեմիկոս Մառը «Յաբէթաբանութեան եւ Մարքսիզմի վերաբերեալ Բաքուի տիսքիւսիայի առԹիւ» իր աշխատութեան մէջ, խիստ քննադատելով Ղափանցեանի «Լեզուի եւ նրա դիալեկտիկական զարգացման շուրջը» յօդուածը, նրան դասում է բուրժուական այն գիտնականների վոհմակին, որոնք «... պաշտպանում են փտած, վրդովուած եւ անհանգստացած հին ուսմունքը»:

Պրոֆ. Ղափանցեանը իր համար ոչ մի հետեւութիւն չի արել սովետական ականաւոր գիտնականի այդ արդարացի գնահատականից. նա էլ աւելի է ուժեղացնում իր չարամիտ յարձակումները Մառի ուսմունքի վրայ եւ միաժամանակ ստորաքարշութիւն է անում բուրժուական ռէակցիոն այնպիսի լեզուաբանների առաջ, ինչպիսիք են Մէյէն, Սեպիրը, Սօսիւրը եւ ուրիշներ, գտնելով, որ նրանց հայեացքները աւելի մօտ են մարքսիզմին, քան ակադեմիկոս Մառի հայեացքները:

1947 Թուին հրատարակուած «Հայաստան Հայերի բնօրրան» իր գրքում Գ. Ղափանցեանը բացայայտօրէն հանդէս է գալիս նոր յարձակումներով Մառի հիմնադրած սովետական մատէրիալիստական լեզուաբանութեան դէմ:

Հայաստանում լեզուի վերաբերեալ գիտութեան նման վիճակը բացատրւում է նրանով, որ Հայկական ՍՍՌ Գիտութիւնների ակադեմիայի լեզուի ինստիտուտ եւ Երեւանի Պետական համալսարանի ղեկավարութիւնը հաշտուողական դիրք են բռնել Պրոֆ. Հ. Աճառեանի եւ Պրոֆ. Գ. Ղափանցեանի նկատմամբ եւ դրանով իսկ նրանց հնարաւորութիւն են տուել քարոզել իրենց հակամարքսիստական ռէակցիոն «Թէօրիաները»: Հայաստանի լեզուաբանների մի մասը (Ա. Ղարիբեան, Գ. Սեւակ եւ ուրիշներ) ոչ միայն հետեւողական սկզբունքային բոլշեւիկեան պայքար չեն մղել Պրոֆ. Աճառեանի եւ Պրոֆ. Ղափանցեանի վնասակար կոնցէպցիաների դէմ, այլեւ փորձել են Մառի ուսմունքը հաշտեցնել այդ կեղծ գիտական «Թէօրիաների» հետ: Այսպէս, դոցէնտ Գ. Սեւակը, Պրոֆ. Աճառեանի «Հայոց լեզուի պատմութիւնը» գրքի առաջաբանում, որը հրատարակուել է 1940 Թուին, տուրք է տուել բուրժուական հնդեւրոպաբանութեանը, հետեւելով «լեզուների ազգակցութեան» եւ «նախահայրենիքի» Թէօրիային: Պրոֆ. Ա. Ղարիբեանը, որը յաճախ հանդէս է եկել առհասարակ հնդեւրոպաբանութեան քննադատութեամբ, հետեւողական պայքար չի մղել հայկական հնդեւրոպաբանների դէմ եւ այդ պատճառով նրա քննադատութիւնը կրել է վերացական բնոյթ: Յաճախ նա այնտեղ է հասել, որ գովաբանել է Պրոֆ. Ղափանցեանի աշխատութիւնները, նրան յայտարարելով Մառի հետեւորդ, սովետական նոր հայաբանութեան ներկայացուցիչ:

Այս բոլորի հետեւանքով մեզ մօտ լեզուաբանութեան բնագաւառում ստեղծուել է լիպէրալիզմի եւ հաշտուողականութեան մԹնոլորտ, որը ոչ միայն խանգարել է մառեան ուղղութեան հակառակորդների մերկացմանը եւ ջախջախմանը, այլեւ վնաս է հասցրել լեզուաբանների երիտասարդ կադրերի դաստիարակութեան գործին:

— Մեր յետագայ աշխատանքի հիմքում դնելով Համ Կ(բ)Պ Կեդր. կոմիտէի իտէօլոգիական հարցերի վերաբերեալ եւ Հայաստանի Կ(բ)Պ Կեդր. Կոմիտէի որոշումը,— աւարտում է իր զեկուցումը ընկեր Ա. Յովհաննիսեանը,— լեզուաբանները, լայնօրէն ծաւալելով քննադատութիւնն ու ինքնաքննադատութիւնը, պէտք է լիովին ուղղեն լեզուաբանութեան բնագաւառում Թոյլ տրուած սխալները եւ նոր աստիճանի բարձրացնեն լեզուաբանական գիտութիւնը:

Մտքերի փոխանակութեան ժամանակ հանդէս եկողները ջերմօրէն ողջունեցին Հայաստանի Կ(բ)Պ Կեդրոնական կոմիտէի որոշումը: Այդ որոշման հիմնական իմաստն այն է, որ նա կոչ է անում անհաշտ լինել սովետական լեզուաբանութեան դէմ ուղղուած Թշնամական «Թէօրիաների» ամէն մի դրսեւորման նկատմամբ: Լեզուաբանութիւնն իդէոլոգիա է, աշխարհահայեացքների պայքար: Այժմ մեզ մօտ վերջ է դրուել լեզուի վերաբերեալ ակադեմիկոս Մառի մարքսիստական ուսմունքի դէմ ուղղուած խիստ վնասակար յարձակումներին, Մառի, որը մարքսիզմ-լենինիզմի դիրքերից անհաշտ պայքար է մղել բուրժուական լեզուաբանութեան դէմ: Մեր ռէսպուբլիկայում բուրժուական հնդեւրոպաբանութեան հետեւորդները ամէնից աւելի քննադատել են Մառին, որպէս տեսաբանի, փորձելով նրան հակադրել բուրժուական լեզուաբանութեան ռասայական Թէօրիան: Մենք պարտաւոր ենք, մինչեւ վերջը ջախջախելով ռէակցիոն լեզուագիտութեան ջատագովներին, շարունակել ակադեմիկոս Մառի ուսմունքի հետագայ զարգացումը:

Յունահայ գաղութը երէկ եւ այսօր

ԱԹԷՆՔ. — 1922*ին Յունաստանի հայութեան Թիւը հասած էր մինչեւ* 75—80.000*ի:* 1924—5*ին շատեր գաղթեցին Ֆրանսա, Սուրիա, Ամերիկա, եւ Թիւը իջաւ* 60 *հազարի, իսկ* 1927—32*ին* 35 *հազարի: Ներկայիս* 12—15 *հազարի կը հասնի ընդհանուր Թիւը: Հաւանական է որ դեռ* 300 *հոգի եւս մեկնին: Այս Թիւին մէկ կարեւոր մասը կը գտնուի Աթէնքի շրջանին մէջ, մօտ* 2000 *Սելանիկի մէջ, իսկ գաւառներու մէջ կան* 12—15 *ընտանիքներէ բաղկացած փոքրաԹիւ համրանքներ:*

Յունահայերը երկու դասակարգերու կարելի է բաժնել,— ունեւոր եւ գործաւոր: Միջակ դաս գրեԹէ չկայ: Առաջինները մատի վրայ համրուող առեւտրականներ են, իսկ բանուոր դասակարգը շատ դժուարութեամբ իր օրապահիկը կը հայթայթէ, ինչ որ արտագաղթի գլխաւոր պատճառըն է: Յունաստանի մէջ ներկայիս տիրող տնտեսական տագնապը եԹէ շարունակուի, շատ հաւանական է որ մնացեալներն ալ գաղթեն:

Յունահայ ազգային կեանքը լճացած վիճակ մը ունի, Մաղլըմեան արք.ի ապիկար եւ հակասահմանադրական ընթացքին հետեւանքով: Ասկէ քսան տարիներ առաջ գործերը կը վարէր Ազգ. Կեդր. Վարչութիւնը, ընտրուած շրջաններէ եկած պատգամաւորներու կողմէ: Ներկայիս Մաղլըմեան արք. կ'ընտրէ իր ուզած մարդոցմէ վարչութիւն մը, նոյնիսկ շրջաններու Թաղային խորհուրդները ինք կը նշանակէ:

Այս բռնակալութեան հետեւանքով ժողովուրդը ուծացած է Թէ ազգային եւ Թէ եկեղեցական կեանքէ: Մաղլըմեանի վարչութիւնը եւ հեղինակութիւնը կապուած է Էջմիածնի, իսկ Յունահայ ազգային բոլոր գործերը կապուած են առաջնորդին եւ իր արբանեակներուն քմահաճոյքին: Ինքը երբեք չէ հետաքրքրուած շրջաններու ազգային կեանքով եւ երբեք չէ այցելած:

Մակեդոնիոյ յունահայութիւնը սեւ օրեր անցուց Մաղլըմեանի քահանաներէն մէկուն տխմար մէկ քայլին հետեւանքով:

Պատերազմէն վերջ, երբ Պուլկարները այդ շրջանները պարպեցին, տեղացիները կատղած էին հայ անմեղ ժողովուրդին դէմ:

Ներկայիս բարեբախտաբար Թիւրիմացութիւնները վերջ գտած են եւ յունական կառավարութեան ու ժողովուրդին վերաբերմունքը Հայերու հանդէպ խիստ բարեացակամ է: Անստոյգ զրպարտութիւններու եւ զրոյցներու հետեւանքով կարգ մը Հայեր ձերբակալուած էին, սակայն յոյն արդարադատ դատարանները բոլորն ալ անպարտ արձակեցին: Վերջապէս Հայերը շատ գոհ են յոյն ժողովուրդէն, եւ կառավարութենէն, իսկ ակամայ երկրէն արտագաղթող Հայերը իրենց սրտին մէջ ունին երախտագիտութեան անմոռանալի յիշատակ մը:

Արտագաղթի եւ նիւթական անձկութեան հետեւանքով շատ մը ազգային դպրոցներ փակուած են, մանաւանդ որ աշակերտներ կը պակսին: Աթէնքի եւ արուարձաններու մէջ հայկական դպրոցները իրենց գոյութիւնը կը շարունակեն: Ասոնց գլխաւորն է Զաւարեան վարժարանը Քոգինիոյ մէջ, (տնօրէնը Պ. Օննիկ Զաքարեան): Այս

վարժարանը նախանձելի բարձրութեան մը վրայ կը գտնուի, ըլլալով ուղղակի Հայ Կ. Խաչի պաշտպանութեան տակ: Զաւարեան վարժարանը ոչ միայն մշակոյթին լուսապայծառ ջահ մըն է, այլ առաջնորդ եւ քաջալերող՝ յունահայ մարզական կեանքին, մասնաւորաբար Հ. Մ. Ը. Մ.ի: Յունահայութիւնը ունի միակ թերթ մը՝ «Ազատ Օր»: «Յառաջդիմական», «Նոր Կեանք»ը փակուեցան, ընթերցող չունենալով :

Հ. Մ. Ը. Մ.ը Յունաստանի մէջ ունի չորս մասնաճիւղեր — Քոզինիա, Փիրս, Լիփագմա եւ Սելանիկ: Անդամներու թիւը կը հասնի 600ի, որոնց 120ը Քոզինիոյ մէջ: Հ. Մ. Ը. Մ. Յունաստանի մէջ որեւէ արտաքին ազդեցութեան տակ չէ եւ ծառայելով իր նպատակին, կը զբաղի միայն անչափահասներու հոգեկան եւ մարմնական բարձրացումով:

Զաւարեան վարժարանի կենսատու շուքին տակ հասակ նետող հայ արիները այդ շրջաններու յոյն սկաուտները կը գերազանցեն ամէն տեսակէտով :

Հ. Մ. Ը. Մ.ի հայորդիները սիրուած ու յարգուած են բոլոր յոյն շրջանակներուն կողմէ : Թագաւորը լուսանկարուած է հայ սկաուտ խումբապետներու կողքին: Հայ արիները կը մասնակցին իրենց յոյն եղբայրներու բոլոր հանդիսութիւններուն եւ գրեթէ միշտ առաւելութիւնը կը մնայ հայ փոքրերուն :

Քոզինիոյ 14րդ խմբակը այս տարի Օգոստոսին Տինօ կղզին գացած է եւ ներկայ ըլլալով եկեղեցական արարողութիւններուն, հսկած է կարգապահութեան: Այս առթիւ հայ սկաուտները կնքած են յոյն երախայ մը, կոչելով Հայ Արի անունը :

Հայ սկաուտները այցելած են յոյն զինուորներու հիւանդանոցները, բարոյապէս սփոփելով: Մեր փոքրիկներուն այս անկեղծ ցոյցերը խոր տպաւորութիւն թողած են թէ կառավարութեան եւ թէ ժողովուրդին վրայ :

Յոյն Ազգ. Անկախութեան տարեդարձին (Մարտ 25) առթիւ հայ սկաուտական խիստ յաջող հանդէսի մը հրաւիրուած էին յոյն բարձրաստիճան անձնաւորութիւններ, քաղաքապետը, ոստիկանապետը եւայլն: Օտար հիւրերը խոր յուզումով բաժնուեցան, մինչեւ վերջ ունկնդրելով յունարէն յայտագիրը: Այդ հանդէսէն յետոյ, Թէյառեղան տրուեցաւ յոյն 55 աղքատներու : Սկաուտական շարժման գլուխն է կանգնած Գ. Կարպիս Մեսրոպեան :

ԹՂԹԱԿԻՑ

Ա.— Պարոն, երկու քիլօ տանձ ապսպրած էի, եւ մեր տղուն հետ ղրկածդ կշռելով՝ մէկուկէս քիլօ գտայ :

ԽԱՆՈՒԹՊԱՆ.— Տղադ ալ կշռեցի՞ր ....

★

ԳԷՐ ԿԻՆԸ.— Բժիշկս ըսաւ որ մէկ ամիս օդափոխութեան երթամ: Լաւ պանդոկ մը կը ճանչնա՞ք :

Ա.— Կը յանձնարարեմ որ Ք. գիւղի Ա. պանդոկը երթաք: Կերակուրները այնքան քիչ են՝ որ լաւ մը կը նիհարնաք ....

Ս. ՂԱԶԱՐԻ ՎԱՆՔԻՆ ԿԱՐԵՒՈՐ ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐԸ

«Մասիս»էն կ'իմանանք թէ Հռոմի մէջ լոյս տեսած է իտալական համայնագիտարան մը, որուն առաջին հատորին մէջ ներկայացուած են Հայոց պատմութիւնը, մատենագրութիւնը, յաջող կերպով ուրուագծուած են հայ ծանօթ գրողներու եւ գործիչներու դէմքերը :

Սուրբ տարին պիտի տօնուի մեծ հանդիսութեամբ: Այժմէն կը հրատարակուի տեղեկատու պարբերաթերթ մը, որ կը ծանուցանէ հանրութեան՝ կեդրոնին բոլոր որոշումները :

Սուրբ Տարուան ընթացքին տեղի պիտի ունենան սրբադասումներ, հանդիսաւոր արարողութիւններ, կրօնական ցուցահանդէսներ, որոնց մէջ իր մասնաւոր տեղը ունի արեւելեան եկեղեցիներու գեղարուեստը:

Միացեալ Նահանգներէն Վենետիկ՝ Ս.Ղազար հասած է մասնաւոր մեքենայ մը, երաժշտական հրատարակութեանց, ինչպէս նաեւ գունաւոր պատկերներու տպագրութեան համար: Հ. Ղեւոնդ վրդ. Տայեանի ազգ. երաժշտութեան նուիրուած մեծ գործը շուտով պիտի յանձնուի մամուլին :

Մամուլի տակ են Հ. Կիւրեղ վրդ. Քիպարեանի եւ Հ. Մեսրոպ վրդ. Ճանաշեանի Հայ Մատենագրութեան պատմութիւնները: Առաջինը կը քննէ հին շրջանը: Այս հատորները լոյս կը տեսնեն յատկապէս դպրոցներու համար:

Մխիթար աբբայի մահուան 200ամեակին առթիւ «Բազմավէպ»ի բացառիկ թիւ մը պիտի հրատարակուի հայ եւ եւրոպացի յայտնի բանասէրներու եւ պատմագէտներու աջակցութեամբ: Այս հրատարակութեանց մեծագոյնը պիտի հանդիսանայ Մխիթար Աբբայի «Թղթակցութիւններ»ը: Ստուար ու մեծածաւալ գործ: Հազարէ աւելի են միմիայն իր հայալեզու նամակները, իսկ հարիւրի չափ ալ իտալերէն եւ լատիներէն նամակները: Այս նամակներուն մէջ է որ կը ցոլայ Մեծ Սեբաստացիին դիմագիծը, իր հոգիին նրբագոյն ծալքերով: Հոն է գործի մարդը աննկուն կամքի եւ ուղիղ նկարագրի տէր, կազմակերպող եւ հեռատես հիմնադիրը, հոգածու եւ հայրագութ դաստիարակը, անյիշաչար քրիստոնեան եւ եկեղեցականը անշահախնդիր :

Այս նամականին որ կը գրաւէ ԺԸ. դարուն ամբողջ առաջին կէսը, բացի իր բազմակողմանի շահեկանութենէն, քաղաքական, կրօնական ընկերային, կը ներկայացնէ հարազատ կերպով Մխիթար Աբբան :

Ս. Ղազարի Մխիթարեան Միաբանութիւնը որ մտադիր է դարերու փոշիէն լոյս հանել այս մեծարժէք գանձերը, յոյս ունի որ գրասէր հայրենակիցներ պիտի ուզեն աջակցիլ նիւթապէս այս Յուշարձանին հրատարակութեան, ի յարգանս ոչ միայն այս մեծ Բարերարին այլեւ մեր ազգային պատմութեան ու մշակոյթին :

★ Վերջերս Մխիթարեան վանքը այցելած են Իտալիոյ ներքին գործերու նախարարը՝ Մարիոյ Շէլպա, ընտանիքով եւ հետեւորդներով: Տեսած է մատենադարանը, ձեռագրատունը, թանգարանը, ապարանը եւ յայտնած իր հիացումը: Անցեալ տարի Յունիս 7ին ալ այցելած էր Իտալիոյ հանրապետութեան նախագահը:

★ Ս. Ղազարի մայրավանքին ընդարձակման գործը աւարտած է, կը մնայ պարիսպներուն բարձրացումը : Ս. Ղազարի տարածութիւնը կը կրկնապատկուի, բաղդատմամբ այն կղզեակին որ յանձնուեցաւ գրեթէ երկուքուկէս դար առաջ Մխիթար Աբբահօր: Կը նախատեսուի Մատենադարանի մը, ազգային թանգարանի մը կառուցումը, ինչպէս եւ հայկ. ոճով մատուռի մը : Յատակագիծ մը արդէն պատրաստ է : Վենետիկի քաղաքապետութիւնը ընդ առաջ երթալով ընդարձակման գործին, մեծապէս դիւրացուցած է զայն, նկատի ունենալով որ Ս. Ղազար հայ ազգի կրօնական, մշակութային կարեւորագոյն կեդրոններէն մէկն է :

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՎԱԼԱՆՍ — Կիրակի 4 Սեպտ. Հ.Մ.Մ. (U. S. A.) իր Ա. խումբը բացաւ իր ախոյենական մրցումներուն 1949–50 տարեշրջանը, մրցելով Nyons բարձրագոյն խումբին դէմ, իրենց դաշտին վրայ :

Երթուդարձը ժամանակագրուած է ընդհ. Լիկին կողմէ եւ եղանակին անյարմարութիւնները նկատի չեն առնուիր : Տաք կամ ցուրտ որոշուած ժամուն պէտք է խումբը ներկայ ըլլայ, այլապէս մեքենաբար խաղը կորսուած է :

Դժուար են այս պայմանները, նկատելով որ բանուորներ են մեր խումբի տղաքը :

Ժամը 3ին հակառակ խիստ տաքին՝ մեծ բազմութիւն մը տեղացիներէն փութացած էր մարզադաշտ:Մեր կայտառ տղաքը դղրդագին ծափերու մէջ մտան դաշտ : Բոլոր ձեւակերպութիւնները լրանալէ վերջ գլխաւոր իրաւարարը, մէկ վայրկեան հանդիսաւոր լռութենէ մը վերջ խաղը սկսելու նշանը տուաւ :

Անցեալ տարի մերոնց փինալի մրցումները եւ շարք մը Honneur խումբերու հետ բաժակի խաղերը՝ լաւագոյն արդիւնքը տուած էին, որով մեր առաջին մրցումն ալ մերոնք սկսան նոյն թէքնիքով : Խումբին կազմը հետեւեալն էր.— Ա. Մուսան, 2. Սարգիս, 3. Անդրանիկ, 4. Անթուան, 5. Սարոյեան, 6. Ոսկի, 7. Ֆիլիփ, 8. Յարութիւն, 9. Աւագ, 10. Սիւրըլի, 11. Գիւլխաս: Անցեալ տարուան կազմին վրայ աւելցած են ուրեմն Ֆիլիփ եւ փոքրերու կողմէ Սարոյեան, որ կրցաւ իր արժանի տեղը գրաւել Ա. խումբին մէջ :

Առաջին կիսախաղին մեր տղաքը իրենց գերակշռութիւնը պարտադրեցին հակառակորդին, եւ քսան վայրկեան վերջը, Ժամագործեան առաջին կէտը նշանակեց :

Երկրորդ կիսախաղին Ֆիլիփն էր, երկրորդ նշանակէտը շահողը: Սարգիս Միթիլեան իր երկար հարուածներով (շիւթ) եւ յանդուգն յարձակումներով հիացում կը պատճառէր հանդիսականներուն: Խաղին վերջաւորութեան տասը վայրկեան մնացած Աւագ՝ կեդրոնի յառաջապահը երրորդ կէտը նշանակեց: Ուրեմն խաղը վերջացաւ մեր յաղթութեամբ 3—0:

Աւելցնենք անմիջապէս որ այս մրցումը Լիկի, ախոյենական մրցումներուն կարեւորագոյնն է : Կ'արժէ շնորհաւորել ամբողջ խումբը :

Թղթակից

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ

ԱՆԻՆ ԾԱԽՈՒԵՑԱՒ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ, 1034 — 1064)

Բ. ՄԱՍ
ԱՆԻԻ ԿՈՐԾԱՆՈՒՄԸ

Թ.

ԵՂՕ ԵՒ ԼՈՒՍԻԿ

— Լուսիկ, վերջին անգամ մըն ալ կոչում կ'ընեմ բանականութեանդ ձայնին,խնայէ մատաղ կեանքիդ :

— Մահ, մահ կը ցանկամ, գոչեց Լուսիկ եւ ձեռքերով ծածկեց դէմքը:

— Թող այդպէս ըլլայ, միայն թէ գիտցիր որ դուն պիտի չստանաս ցանկացած մահդ, պիտի ապրիս, բայց քու կեանքդ պիտի ըլլայ սոսկալի տանջանք մը: Եղօն գիտէ իր հակառակորդին համար տանջանքներ ստեղծել,— ըսաւ Թշուառական մատնիչը եւ դուրս ելաւ բանտէն :

Լուսիկ մինակ մնաց, եւ ծունկի գալով՝ ձեռքերը բարձրացուց մինչեւ երկինք :

Աղօթքը միայն կը թեթեւցնէր անոր սրտին վիշտը եւ հոգիին այլայլութիւնը :

Ժ.

ԿՌԻՒԸ

Հայաստանը վտանգի մէջ էր:

Յոյները ամուր օղակով շղթայած էին Անին եւ բաբանները շարած պարիսպներուն մօտ, որպէսզի խորտակեն անոր հաստ պատերը եւ ներս խուժեն քաղաքէն, աւեր ու կոտորած սփռելու համար հոն :

Վստահ էին Յոյները իրենց յաղթութեան վրայ. սպառնալիքներով կ'ակնարկէին Անեցիներուն, եւ կը ծաղրէին ու կը ծիծաղէին այն բուռ մը Հայերուն վրայ, որոնք կը յամառէին պաշտպանել իրենց քաղաքը: Բայց հայ պահապանները լուռ էին եւ մտասոյզ: Չէին պատասխաներ Յոյներու սպառնալիքներուն, բայց կատաղութեան բոցով կը բորբոքէինանոնց սրտերը:Ամէն մէկուն հաստատ կամքն էր կռուիլ մինչեւ արեան վերջին կաթիլը, մեռնիլ եւ ապա միայն յանձնել քաղաքը Յոյներուն: Մեր դիակներուն վրայէն միայն կրնան առաջ անցնիլ, կը մտածէին անոնք: Այս մտքերով տոգորուած կը սպասէին յարձակման հրամանին, որպէսզի ամէն մէկը ընդունի նահատակութեան լուսապսակը եւ իր կեանքը զոհաբերէ հայրենիքի սիրոյն :

Եւ այդ հրամանը չուշացաւ :

Հեռուէն երեւաց ծերունի Վահրամ իշխանը, շրջապատուած հայրենիքի հաւատարիմ իշխաններով, եւ զէնք ու զրահի մէջ կորսուած :

Ծերունի իշխանը մռայլ էր եւ գունատ ; Չուզելով մերժել Անեցիներուն խնդրանքը, անցաւ զօրքերուն գլուխը եւ ստիպուեցաւ դէպի պատերազմ առաջնորդել զանոնք: Ծանր պատասխանատուութիւն....: Եւ ծերունի Վահրամ կը զգար այդ պատասխանատուութեան ծանրութիւնը ու կը դողար: Կ'ըմբռնէր որ տեղի ունենալիք բախումը ճակատագրական պիտի ըլլար Անիի համար եւ անոր ելքէն միայն կախում պիտի ունենար հայրենիքին ազատութիւնը կամ գերութիւնը : Ինչպէ՞ս պիտի համարձակէր ինք, բուռ մը քաջերով, վճռական պատերազմ մղել: Իր 30.000 մարդոցմով ինչպէ՞ս դիմադրէր Յոյներու հարիւր հազարնոց բանակին ....:

Բայց լեցուած էր դառնութեան բաժակը եւ հայրենիքը վտանգի մէջ էր:

Պէտք չէր երկար մտածել. կամ մահ կամ ազատութիւն: Եւ ծերունի Վահրամը կ'երթար մեռնելու հայրենիքի փրկութեան համար:

Անձամբ շրջեցաւ ամէն կողմ, աչքէ անցուց բոլոր պահակները, բոլոր աշտարակները. հրամաններ տուաւ եւ կարգադրութիւններ ըրաւ: Որ կողմէն որ անցնէր, հոգի եւ սիրտ կը ներշնչէր շուրջիններուն, եւ անոնք կ'ոգեւորուէին ծերունի իշխանին վեհ դէմքը տեսնելով :

— Իշխան, պարիսպներուն մօտ բաբաններ կը բարձրացնեն եւ կը սպառնան քանդել պատերը, յայտնեց իշխաններէն մէկը դառնալով Վահրամին :

ԲԱԳՐԱՏ ԱՅՎԱԶԵԱՆՑ

(63)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔԻ մէջ ուսումնասիրութիւններ կատարելու համար, ամերիկեան յանձնախումբ մը ճամբայ պիտի ելլէ մօտերս։ Շուտով Պէյրութ կը հասնին ամէն կարգի մասնագէտներ։ Ուսումնասիրութիւնը պիտի բաղկանայ չորս մասերէ.— 1. Տեղ ճարել, 900 հազար արաբ տարագիրներու զետեղման համար։ 2.— Ծրագիրներ մշակել տնտեսական եւ հողագործական բարգաւաճման համար, Յորդանանի, Պաղեստինի, Լիբանանի, Սուրիոյ, հաւանաբար նաեւ Իրաքի, Սէուտի Արաբիոյ եւ Եգիպտոսի մէջ։ 3.— Ուսումնասիրել ջրային հարստութիւնները, աւելի լաւ օգտագործելու համար զանոնք։ 4.— Քննել տնտեսական — ելմտական խնդիրներ։ Յանձնախումբը այնպիսի ծրագիրներ պիտի մշակէ որ կարելի ըլլայ գործադրել երկու — երեք տարիէն։

ՄԱՆՇԸ ԼՈՂԱԼՈՎ անցնելու փորձերը բերառ կը յաջողին։ Անցած օր այս յանձնուած փորձը կատարեց 17 տարեկան ամերիկացի ուսանողուհի մը, Սէյ Փրէնս, որուն մարզիչը հայ մըն է, Հէնրի Պուտաքեան։ Աղջկան հայրը եւ մարզիչը ներկայ էին, երբ, տասը ժամ լողալէ վերջ, ուսանողուհին կէս ճամբան մնաց ուժասպառ։ Կ'ուզէր շարունակել, բայց հայրը պաղատեցաւ որ քաշուի։ Դասն վայրկեան սաքսանելէ վերջ, աղջիկը ջուրէն հանուեցաւ բռնի, մինչ հայրը կուլար։

ՉԵԽԱԿԱՆ մամուլը հետզհետէ կը սաստկացնէ պայքարը կաթոլիկ եպիսկոպոսներուն դէմ։ Այս անգամ ալ կ'ըսեն թէ եպիսկոպոսները կը զբաղին Գերմանիոյ կաթոլիկ եկեղեցիին հետ, ուզելով հոն առնուլ այն հողերը զորս Հիթլեր Գերմանիոյ կցած էր պատերազմէն առաջ։ (Կ'ակնարկէ Սուտէթեան շրջանին, զոր Չեխերը վերադարձուցին, վտարելով աւելի քան երկու միլիոն Գերմաններ)։

ԱՆԳԼԻԱՅ արհեստակցական Միութեանց համագումարը 1.017.000ի դէմ 6.256.000 ձայնով վաւերացուց կազմակերպութեան հրաժարումը համաշխարհային Դաշնակցութենէն, որ կը գտնուի համայնավարներու տիրապետութեան տակ։

ԻՍՐԱՅԷԼԻ մէջ հաստատուելու համար դիմում կատարած են բաւական թիւով Գերմաններ, ինչ որ սրտնեղութիւն կը պատճառէ հրէական կառավարութեան։ Հանրային կարծիքը մեծապէս յուզուած է։ Ամէն օր յօդուածներ, խմբագրականներ, նամակներ կ'երեւան թերթերուն մէջ, եւ վիճաբանութիւններ տեղի կ'ունենան փողոցներու անկիւնը։ «Ի՞նչպէս կարելի է բնակցիլ ժողովուրդի մը հետ որ պատճառ եղած է վեց միլիոն Հրեաներու մահուան»։ Իրենց ամէն նորեկ Հրեայ ազգական մը կորսնցուցած է Հիթլերական կալանաւոր կայաններուն մէջ եւ չուզեր բարեկամանալ Գերմաններու հետ։

ՆՈՅԻ ՏԱՊԱՆԸ գտնելու ամէն յոյս կորսուած կը համարուի, համաձայն Անգարայէն հասած հեռագրի մը։ Սեպտ. 1էն ի վեր ամերիկեան արշաւախումբը պրպտումներ կը կատարէ Արարատի արեւմտեան լանջերուն վրայ, հակառակ տեղատարափ անձրեւներու եւ սաստիկ ցուրտին։ Տոքթ. Սմիթ 250 տոլար խոստացած է թուրք ուղեցոյցին, եթէ յաջողի գտնել տապանին հետքը։

ԿՈՎԿԱՍԻ Էլպրուզ լեռնէն, որ 5642 մեթր բարձրութիւն ունի, «սքի»ով իջաւ Տարերլիա անուն լեռնագնաց մը։ Առաջին վայրէջքն է այս իր տեսակին մէջ, որ տեղի ունեցաւ լեռնագնացութեան տօնի մը առթիւ։ Ցոյցակատարութիւնը վերջացաւ 56 լեռնագնացներու վերելքով։

ԱՒԵԼԻ ՔԱՆ ԵՐԿՈՒ ՇԱԲԱԹ ծովուն տակ նաւարկելէ վերջ, Լոնտոնէն Թուլոն հասան 54 Ֆրանսացի նաւազներ, արդիական սուզանաւով մը։

70 ՔԻԼՕ ՈՍԿԻ բռնուեցաւ Պալի մաքսատան մէջ (Զուիցերիա)։ Արժէքը՝ 500 հազար զուից. ֆրանք։ Անմիջապէս ձերբակալուեցան երեք հոգի, աւելի վերջը ուրիշներ ալ։ Հետապնդումները կը շարունակուին եւ ծանրակշիռ յայտնութեանց կը սպասուի։

ՓԱՐԻԶԻ ռումանական եկեղեցին հսկողութեան տակ առնուեցաւ, պառակտում ծագած ըլլալով գաղութին մէջ։ Արհեմանդրիտ Մարթինան ամէն յարաբերութիւն խզած ըլլալով Ռումանիոյ համայնավար կառավարութեան եւ դեսպանատան հետ, հակառակորդները թոյլ չեն տար որ պատարագէ։ Անցեալ կիրակի կռիւ մը տեղի ունեցաւ, երբ մետրոպոլիտ Վիսարեոն կը կարդար քահանայի պաշտօնանկութեան թուղթը։ Նոր քահանային կուսակիցները փորձեցին արտաքսել Իվանովիչը եւ գրաւեցին դիւանաթուղթերն ու կնիքը։ Քահանան բողոքեց Ֆրանսական ոստիկանութեան, խոշտանգուած ըլլալով։

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ռազմափորձերը կը շարունակուին արեւմտեան Գերմանիոյ մէջ։ Մասնաւորապէս ուժ կը տրուի օդաչուներուն։

Միմիայն մէկ ներկայացում

Théâtre Sarah Bernhardt

Սեպտեմբեր 18ին, կիրակի ժամը ճիշդ 3.15ին։

Ղեկավարութեամբ Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆԻ

Մասնակցութեամբ՝ ՏԻԿ. Ռ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆԻ

Եւ Փարիզի հայ թատերական լաւագոյն ուժերէն՝ ՕՐ. Ս. ՇԱՀԻՆԵԱՆ, ՏԻԿ. Մ. ՕՍՄԱՆՃԵԱՆ, Գ. Գ. ԳՄԲԷԹԵԱՆ, ՄԱՔՍՈՒՏԵԱՆ, Ս. ԹՈՐՈՍԵԱՆ, ՏԷՐՎԻՇԵԱՆ, Գ. ՎԱՀԱՆ, ՀԱԳԻԷՇԵԱՆ, ՕՍՄԱՆՃԵԱՆ, ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ, ՔԻՒՓԷԼԵԱՆ, ՂԱՐԻԳԵԱՆ, ԳԵՐՃ եւ ուրիշներ։

Կը բեմադրուի Լ. ՇԱՆԹԻ

ՕՇԻՆ - ՊԱՅԼԸ

Ողբերգութիւն 8 արար

Փառաւոր դրուագ մը Կիլիկիոյ Հայ Թագաւորութեան շրջանէն։

Տոմսերը նախօրօք կը ծախուին՝ Գրատուն Հր. ՍԱՄՈՒԷԼ 51 rue Mr. le Prince Paris (6), Գրատուն ՀՐ. ԲԱԼՈՒԵԱՆ 43 rue Richer Paris (9), Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆ՝ 31 rue des Ecoles, Paris (5):

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ԱՐՇԱՒԱՆՔԸ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Վիէնի կոմիտէին կողմէ, այս կիրակի ամբողջ օրը Հ. Մ. Ը. Մ.ի մարզադաշտին վրայ։ Գնդակի բարեկամական խաղեր եւ անակնկալներ։ Առատ կեր ու խում։

Եթէ օդը աննպաստ ըլլայ, պիտի տօնուի Հ. Յ. Դ. Օհանջանեան ակումբին մէջ։

Դպրոցասէր Տիկ. վարժարանը

Բ. տարեշրջանը կը սկսի յառաջիկայ 3 Հոկտ. երկուշաբթի օրը։ Աշակերտուհիներու արձանագրութեան համար դիմել վարժարան, 1, Bd du Nord, Le Raincy, ամէն առաւօտ մինչեւ կէսօր, բացի շաբաթ եւ կիրակի օրերէ։

ՀԱՅ ՄԱՐԶԱԿԱՆԻ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

Փարիզի Մարզական Միութիւնը (U. S. A.) 5 Սեպտեմբերէն ի վեր սկսած է իր խաղերը։ Բոլոր անդամներէն կը խնդրուի ներկայանալ իրենց նկարներով։ Նոր անդամներու արձանագրութիւնը կը շարունակուի։

Գնդախաղի մրցում Stade de Terrain Savignyի մարզարանին մէջ։ C. O. Savigny պահեստի խումբը կը մրցի այս կիրակի U. S. A. պահեստիին դէմ, ժամը 2.30ին, իսկ C. O. Savigny Cadetի խումբը U. S. A.ի Cadetի դէմ ժամը մէկին։

Այրի Տիկին Արապեան եւ զաւակները Պ. Ժոզէֆ Արապեան, Տէր եւ Տիկին Երէմեան, Պ. Սերժ Արապեան, ինչպէս նաեւ Այրի Տիկին Յովսէփեան, Սարգիս Յովսէփեան, Բարազամեան, Գէորգեան, Յակոբ Ալիքսանեան եւ Արսէն Արապեան ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր եւ ազգականին՝

Պ. ՄԵՐԿԵՐ ԱՐԱՊԵԱՆԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ իր բնակարանին մէջ, 25 Victor Hugo, Gentilly, 65 տարեկան հասակին։

Յուղարկաւորութիւնը 10 Սեպտ. շաբաթ օր, ժամը մէկուկէսին իր բնակարանը։

Մասնաւոր մահազդ դրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբր այն նկատել:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՅ-ԲՈՅԺ

ժողովրդական ամսաթերթ Բժշկութեան եւ Առողջապահութեան, կամ Տունին բժիշկը, 9րդ տարի: — Խմբագիր՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ:

Յունիս - Յուլիս, թիւ 102 — 103

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ.— Ծերութիւն եւ բանաստեղծութիւն (Շ. Նարդունի). — Ճանչնալ խլիրդը առաջին օրէն (Տոքթ. Աչճեան).— Տաքի մասին (Տոքթ. Գալուստեան).— Որքան բժիշկ, այնքան հիւանդութիւն (Յ. Գարոնեան).— Թոքախտ եւ կլիմա (Տոքթ. Գրիգորեան).— Փոխանցման շրջան (Տոքթ. Սերոբեան).— Արեւի լոգանքին վնասները (Տոքթ. Լոքման).— Շաքարի հարցը (Փաղհան).— Ձիու միսին պատմականը (Փրոֆ. Պէրպէրեան).— Երիտասարդութիւնը (Տոքթ. Ալթունեան).— Էրիկ Ջան (Երգ)։

Տարեկան բաժնեգինն է 500 ֆր.։ Արտասահման 750 ֆրանք։ Դիմել՝ Շ. Նարդունի, 17, Rue Damesme, Paris։

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17, Rue Damesme - (13e)

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՌՈՄԱՆ.— Հ. Յ. Դ. «Քեռի» խումբի ժողովը 16 Սեպտեմբերին, ուրբաթ երեկոյ ժամը 9ին, ընկեր Յարութիւն Գօյաճեանի բնակարանը։ Միեւնոյն օրը տեղի կ'ունենայ դասախօսական ժողովը։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Վռամեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը Սեպտ. 11ին, ժամը 3ին, սովորական հաւաքատեղին։

Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Խրիմեան ակումբին մէջ։

Հ. Յ. Դ. ՎԱՐԴԱՆ ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Սարսէլ, սովորական հաւաքատեղին։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՓՈՆ Տ'ՕՊՆԱ.— Հ. Յ. Դ. «Կորիւն» խումբին ընդհ. ժողովը այս կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 2.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին։ Ներկայանալ անդամատետրով։

ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆ.— Հ. Յ. Դ. «Ընկեր Կարօ» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի ժամը 3ին, ընկեր Երանոս Մոզոսեանի բնակարանը։ Կարեւոր օրակարգ։ Բացակաները նկատի պիտի առնուին։

ՍԷՆ ԺԷՌՈՄ.— Հ. Յ. Դ. «Հայաստան» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը, այս շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ԳՈՄՈՆԻ եկեղեցւոյ մանկապարտէզին խնամատար տիկիններու միութիւնը կը յայտարարէ թէ մանկապարտէզը կը վերաբացուի յառաջիկայ 16 Սեպտեմբեր, Ուրբաթ առաւօտ։ Արձանագրութեանց համար դիմել եկեղեցիին խորհրդարանը Պ. Ճէրահեանի, ամէն առաւօտ 9 — 12։

ՍԱՆԴՈՒԽՏ ԿՈՅՍ ԵՒ ՍԱՆԱՏՐՈՒԿ

30 Հոկտեմբեր Salle de la Chimie, ՓԱՐԻԶ
31 Հոկտ. Սալ François Coppé, ԼԻՈՆ
Բեմադրութեամբ Դերասան Տ. ՆՇԱՆԵԱՆԻ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ.— Կը խնդրուի այն Օրտուցիներէն որոնք Օրտուի տեղահանութեան ժամանակ իրենց 3—4 տարեկան եղբայրը կորսնցուցած են գրել մանրամասնութիւններով cabinetto dentistico via V. Emmanuelle I. Monza (Italia):

★ Մարսէյլի Սէնթ Անթուան արուարձանէն Մենեկշեան Յակոբ կը փնտռէ իր ազգականները՝ Գէորգ, Սարգիս, Մարթա եւ Սրբուհի Մենեկշեաններ, որոնք Փարիզ ըլլալ կը կարծուին, ինչպէս նաեւ Գօզոս եւ Գետրոս Տուտունեանները, այժմ Ամերիկա։ Տեղեկացնել Յ. Մենեկշեանի 71 Camp. Frèze par St. Antoine Chemin du Pradel Traverse de l'Eglise, Marseille (France):

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH - Fondé en 1925 R. C. S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13)

Վեցամսեայ 800 ֆր., Արտ. 10 տոլ. կամ 3 անգլ.

Tél. GOB. 15-70 Գին 6 ֆր. C.C.P.Paris 1678–63

Dimanche 11 Septembre 1949 Կիրակի 11 ՍԵՊՏ.

21րդ ՏԱՐԻ — 21 Année No.5946–Նոր շրջան թիւ 1357 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՆՈՐ ԳԼՈՒԽՆԵՐ ԳԼԱՆԻ ՏԱԿ

Ցաջորդաբար արտատպեցինք երկու յօդուածներ, Երեւանի թերթերէն։ Մէկը՝ «Մառը եւ Հայագիտութիւնը» վերածելով արեւմտահայ աշխարհաբարի, որպէսզի լայն հասարակութիւնը կարենայ հասկնալ։ Միւսը — Երեւանի Գիտութեանց Ակադեմիային զեկուցումը — նոյնութեամբ, իբրեւ պաշտօնական վաւերագիր ։

Առաջինով պրոֆ. Ա. Աբրահամեան — ան որ Միջին Արեւելք այցելեց 1945ին — կը փառաբանէր ծանօթ բանասէր Նիկոլա Մառը, անոր մահուան տարեդարձին առթիւ։ Եւ զայն կը ներկայացնէր իբրեւ հիմնադիրը «սովետական լեզուաբանութեան », որ կը ժխտէ հնդեւրոպականը, իբրեւ «քաղքենի ընկերութեան արիւնէն կառուցուած», հիմնուած «եւրոպական եւ արեւելեան ժողովուրդները կեղեքելու գաղթային քաղաքականութեան վրայ »։

Երկրորդը — Գիտութեանց Ակադեմիային զեկուցումը — լախտ մըն է որ կ՚իջնէ երկու վաստակաւոր բանասէրներու, ակադեմականներ Հրաչեայ Աճառեանի, Գ. Ղափանցեանի եւ անոնց հետեւորդներու գլխուն ։

Անգամ մըն ալ կարդացէք խորագիրը, իրենց չարագրութեամբ եւ ուղղագրութեամբ.— «Լեզվաբանության բնագավառում իդեոլոգիական անազարտության եվ սկզբունքայնության համար»։ (Սով. Հայաստան, 1949 Յուլիս 20)։

Ի՞նչ կ՚ըսէ այս թխածոյ ամբաստանագիրը , որուն ընթերցումն իսկ տառապանք մըն է։

Գիտնալով որ շատ քիչեր կրցած են կարդալ եւ հասկնալ բարբարոս հայերէնը, — փորձենք մանրել քիչ մը, որպէսզի հասարակ մահկանացուներն ալ հասկնան թէ «բանը ինչումն է» ։

Բացատիկ նիւթի մը մէջ, օրուան զեկուցաբերը, Ա. Յովհաննիսեան, անխնայ կը ծեծէ , կը մաղէ ու կը տաղէ երկու հռչակաւոր գիտնականները, համաձայն Մարքս – Լենինի վարդապետութեան։ Ի փառս Նիկոլա Մառի, որ եթէ ողջ ըլլար, ապահովաբար ինք ալ պիտի զարմանար , տեսնելով այսքան դեռնաքարշ երկրպագութիւն ։

Ի՞նչ մահացու մեղքեր գործեր է պրոֆ. Հրաչեայ Աճառեան ,— աւելի քան 80ամեայ, որ բոլշեւիկեան աքսորի «պատիւն» ալ վայելեց , տարիներ առաջ.—

1.— Իր աշխատութեանց մէջ «բացայայտօրէն կը քարոզէ հակապատմական տեսութիւն մը,— կ՚ըսէ թէ գոյութիւն ունեցեր է «հնդեւրոպական նախալեզու, ուրկէ ծագած են ժամանակակից հնդեւրոպական լեզուները » ։

2.— Հիմնուելով այդ «կեղծ գիտական տեսութեան վրայ», կը պնդէ որ Հայերը կը կազմեն հնդեւրոպական նախամայր ժողովուրդի մէկ ճիւղը »։

3.— Հետեւելով քաղքենի լեզուաբաններ Հիւբշմանի, Մէյէի եւ ուրիշներու, Աճառեան կը հաստատէ աստիճանական՝. բարեշրջ. զարգացման եւ կը ժխտէ լեզուական յեղափոխութիւնները ։

4.— Գտնուելով հակագիտական ձեւապաշտական դիրքերու վրայ, կը խեղաթիւրէ լեզուի զարգացման պատմութիւնը, հակառակ Մառի ։

Եւ վերջապէս, միշտ գործադրեր է «քաղքենի լեզուաբանութեան սկզբունքները, փորձելով աբատաւորել ակադեմիկոս Մառի ուսմունքը » ։

Նոյն մեղքերը կը ծանրանան պրոֆ. Գ. Ղափանցեանի վրայ, «որ ինքզինքը Մառի աշակերտ ձեւացնելով, օգտագործեր է իր դիրքը, վարկաբեկելու համար սովետական լեզուագիտութիւնը»։

Իր ուղեկիցներն ալ, Ա. Առաքելեան եւ Մ. Իսրայէլեան թշնամի ըլլալով հանդէպ Մառեան լեզուաբանութեան , « փորձեր են իրենց աշխատանքը քօղարկել աղմկարարութեամբ »։

Դեռ աւելի ծանր մեղք մը.

— « Իրականում պրոֆ. Գ. Ղափանցեանը գլորուել է ժամանակակից ռէացիոն բուրժուական իդէալիստական լեզուաբանութեան դիրքերում»։

Կանգնելով «հնդեւրոպաբանութեան առաջնորդներու կեղծ գիտական տեսութեանց գովաբանական եւ քարոզչական ճամբուն վրայ», այս հայ ակադեմականն ալ «փորձել է վարկաբեկել ակադեմիկոս Մառի մարքսիստական – լենինեան ուսմունքը՝ լեզուի վերաբերեալ »։

Բարեհաճեցէք չունչ առնել մինչեւ Գշ.։ Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԽԵՆԴԵ՞ՐԸ ԹԷ ԳԻՏՈՒՆՆԵՐԸ

Երկու տարի առաջ աշխարհահռչակ գիտնականներ ժողով գումարեցին Լոնտոնի մէջ, քննելու համար «մտաւոր առողջապահութեան» խնդիրը ։

Բարի էր նպատակը,— գիտական միջոցներ խորհիլ, ջիղերու հաւասարակշռութիւնը ապահովելու եւ շատ մը չարիքներու հետ, պատերազմն ալ խափանելու համար։

Այս շաբթու ալ, Չինաստանի, Մ. Նահանգներու, Անգլիոյ, Հնդկաստանի, Չեխոսլովաքիոյ, Գրազիլիոյ մասնագէտներէն կազմուած ժողով մը գումարուեցաւ Ժընեւի մէջ, միջազգային ծրագիր մը մշակելու համար։ Նոյն մտահոգութիւններով։

Այս առթիւ տպուած տեղեկագիրը անբաւական կը գտնէ կանխարգել միջոցները։ Նոյնիսկ յառաջադէմ երկիրներու մէջ ։

Եւ կ՚ողբա՛յ որ Մ. Նահանգները հազիւ 5000 հոգեբոյժներ ունին, 130 միլիոն բնակիչներու համար, Հնդկաստան՝ միայն ութսուն, 350 միլիոն բնակիչներու համար, Չինաստան՝ ոչ իսկ տասը, 450 միլիոնի համար։

Ես կը կարծեմ թէ ի զուր հոգեբոյժներ, ջղախտաբոյժներ, յիմարաբոյժներ կը փնտռեն այս մասնագէտները ։

Խաղաղութիւնը, քաղաքակրթութիւնը, մտքի առողջապահութիւնը ապահովելու ամէնէն կարճ եւ ազդու միջո՞ցը։

— Անմիջապէս արգելափակել բոլոր աշխարհահռչակ մասնագէտներն ու գիտնականները, ամայի կղզեխումբի մը կամ Սահարա անապատին մէջ ։

Անոնք են որ կը խանգարեն միլիոնաւոր բազմութեանց ջիղերը, կը խախտեն անոնց խելապատակը, մէկը միւսէն հրէշային գիւտերով ։

Հիւլէական ռումբը խաղալիկ է այլեւս ։ Ահաւասիկ վերջինը —

Միացեալ Ազգերու Համաշխարհային առողջապահական կազմակերպութեան ընդհ. տնօրէնը, Տօքթ. Գրոք Չիզհոլմ (քանատացի) բարձրաձայն կը յայտարարէ թէ եօթը ունկի (մօտ 200 կրամ) «բիոլոգիական» սերմ բաւական է ամէն կենդանութիւն ոչնչացնելու ընդարձակ տարածութեան մը վրայ, վեց ժամուան մէջ։ Իսկ եթէ «բաւարար քանակութեամբ գործածուի , կրնայ բնաջնջել ամբողջ մարդկային ցեղը »։

Ահա ձեզի խաղաղութիւն։ Այս անգամ յաւիտենական ...

ՎԱՀԷ

ԵՐԵՒԱՆՆ Է ԽՕՍՈՒՄ

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱԿԱԴԵՄԻԱՅԻ նախագահ (պրեզիդենտ) աստեղագէտ Վիկտոր Համբարձումեան վերջին ժամանակներս երեւան հանած է աստղերու նոր խմբաւորումներ (ասոցիացիաներ)։ Աստղագիտութեան մէջ, այս յայտնագործումը կը համարուի մեծ նուաճում (ներդրում), որով ներկայիս կը զբաղին ամբողջ աշխարհի աստեղագէտները։

★ Գիտական Ակադեմիան հրատարակութեան յանձնեց Նիկոլա Մառի «Ընտիր աշխատութիւններ»ու Ա. հատորը։ Գրքին թարգմանութիւնը կատարած են թղթակից – անդամ Ղարիբեան, բանասիրական գիտութեանց թեկնածու Սեւակը եւ Ղազարեանը ։

★ Ակադեմիային պղտաբուծական կաճառին գիտական նստաշրջանը (սեսիա) տեղի ունեցաւ Մեղրիի մէջ։ Ժողովը քննարկեց՝ Արեւադարձային եւ մերձարեւադարձային բոյսերու բուծումն ու մշակումը Հայաստանի եւ մասնաւորաբար Մեղրիի մէջ։ Ժողովին կը մասնակցէին բացի գիտական աշխատողներէ, նաեւ առաջաւոր կոլխոզնիկներ, գիւղատնտեսներ եւ ուրիշներ ։

ԵՐԵՒԱՆԻ «Սունդուկեան» պետական թատրոնը իր 1949 — 50 տարեշրջանը սկսաւ՝ «Այս աստղերը մերն են» ժամանակակից թատերախաղով։ Թատերախումբին մէջ են ժողովրդական դերասաններ Ստալինեան մրցանակաւորներ (լաուրեատներ) Վաղարշ Վաղարշեան, Հրաչ Ներսէսեան, Աւետ Աւետեան եւ ուրիշներ ։

ԵՐԵՒԱՆԻ «Միկոյեան» պատանի հանդիսատեսի թատրոնն սկսաւ իր նոր շրջանի աշխատանքները։ Այս տարուան խաղացանկը ճոխացած է ժամանակակից թատերախաղերով , ինչպէս «Հայրենական պատերազմի դրուագներից»,«Նեգր (ունամորթ) պատանիների թշուառ վիճակը ներկայ Ամերիկայում» եւայլն։

Մոսկուա պիտի պաշտպանէ իր արբանեակները

«ԹԻԹՕՆ ՑՈՒԴԱ ՄԸՆ Է ՈՐ... »

Մառէշալ Նիկոլա Բուլկանին, փոխ – վարչապետ Խ. Միութեան եւ նախկին նախարար զինեալ ուժերու, ուրբաթ օր բուռն ճառ մը խօսեցաւ Սոֆիայի մէջ, ուր գացած էր շնորհաւորելու համար Պուլկարիոյ ազատագրութեան Ե. տարեդարձը։ Կրկնելով ծանօթ մեղադրանքները, յայտարարեց թէ «Թիթօն Ցուդա մըն է որ կեսթափոյի բանտի մը վերածեց Եուկոսլաւիան, իր գործակիցներուն հետ»։ Եւ շարունակեց .

— « Եուկոսլաւիոյ վարչապետը եւ իր գործակիցները կոխկրտեցին, փշրացուցին մարդկային իրաւունքները։Եուկոսլաւիոյ բանուոր դասակարգին լաւագոյն ներկայացուցիչները վայրագօրէն կը ջարդուին» ։

Եւ ազդարարեց — « Ամէն ինչ որ կը տկարացնէ բարեկամութեան կապերը ժողովրդավար երկիրներուն եւ Խ. Միութեան միջեւ կամ կը շեղեցնէ Լենին – Ստալինեան սկզբունքներէն՝ դաւաճանութիւն է եւ կ՚առաջնորդէ ազգային անկախութիւնը կորսնցնելու, այդ երկիրը գաղթավայրի մը վերածելու։ Ապացոյց՝ Եուկոսլաւիոյ եղերական ճակատագիրը։ Հեռու մնալով Խ. Միութենէն, Եուկոսլաւիա ամէն օր կը դառնայ գաղթավայր մը միջազգային եւ մասնաւորապէս ամերիկեան աշխարհակալութեան։ Բայց դաւաճանները օր մը հաշիւ պիտի տան իրենց արիւնալի ոճիրներուն եւ հայրենադաւութեան համար ։

Մառէշալը յետոյ հաւաստեց թէ «ինչ փորձանքներ ալ պատահին Պուլկարիոյ գլխուն, ան կրնայ վստահ ըլլալ թէ Խ. Միութեան եւ ընկեր Ստալինի մէջ պիտի գտնեն անշահախնդիր եւ հաւատարիմ բարեկամ մը, պատրաստ՝ իր ամբողջ ուժով աջակցելու պուլկար եղբայրական ժողովուրդին » ։

★ Վուլքօ Չերվենքով, Պուլկարիոյ փոխ – վարչապետը, նոյնպէս ճառ մը խօսելով յայտարարեց թէ «Թիթոյի խմբակը դարձած է անգլօ-ամերիկեան նախայարձակման՝ յառաջապահը Պալքաններու մէջ։ Մեր թշնամիները անվնաս չեն դարձած տակաւին։ Դրամատիրական պետութիւնները կը շարունակեն լրտեսներ եւ գործակալներ ղրկել Պալքանները, իսկ անոնց ամէնէն նողկալիները Թիթոյի մարդիկն են »։

★ Թիթօ պաշտօնապէս հաստատելով տնտեսական յարաբերութեանց խզումը Խ. Միութեան արբանեակ երկիրներուն հետ, յայտարարեց.— « Մեզի պէտք եղած նիւթերը պիտի գնենք ուրիշ երկիրներէ։ Մենք հանքային հարստութիւններ ունինք »։

★ Մ. Նահանգները 20 միլիոն տոլարի վարկ մը տրամադրեցին Եուկոսլաւիոյ, 12 միլիոնը անմիջապէս վճարելի, մնացեալ ութ միլիոնը պարբերաբար գանձելի մինչեւ 1950 յունիս 30։—Եուկոսլաւիա Անգլիոյ հետ ալ առեւտրական պայմանագիր մը պիտի կնքէ մինչեւ տասը օր։

Դահլիճին տարեդարձը եւ օրուան հոգերը

Քէօյի դահլիճը իր առաջին տարեդարձը տօնեց չորսաթ օր։ Վարչապետը այս առթիւ լաւատես տեղեկութիւններ հաղորդեց իրենց գործունէութեան մասին, չեշտելով թէ երկիրը «աստիճանաբար փրկուեցաւ երկիւղի մղձաւանջէն որ կը տիրէր մէկ տարի առաջ»։ Իր յայտարարութեանց համաձայն, համայնավարները, որոնք Ֆրանսայի ամէնէն զօրաւոր կուսակցութիւնը դարձած էին աւելի քան 5 միլիոն քուէարկուներով, այժմ տկարացած են։ «Այսօր ես վստահ եմ թէ ֆրանսացի բանուորները հետզհետէ նուազ կը հետեւին համայնավար կուսակցութեան հրամաններուն »։

Գ. Քէօյ, որ սովորաբար համեստ մարդ մըն է եւ գիւղական բժիշկ մը եղած է երիտասարդութեան ատեն, մասնաւորապէս յիշեց թէ իր պաշտօնավարութեան ատեն պողպատին արտադրութիւնը ամսական 549 հազար թոնէն բարձրացաւ 767 հազար թոնի, ածուխի արտադրութիւնը՝ 4 միլիոնէն 4.500.000 թոնի եւն.։ Պատասխանելով իր «անշարժութեան» մասին եղած մեղադրանքներուն, վարչապետը յայտարարեց.— « Միաք չունիմ փոխելու իմ քաղաքականութիւնս։ Մէկ տարուան պաշտօնավարութենէ վերջ, կը խորհիմ թէ ինծի վերագրուած անշարժութիւնը այնքան ալ դէչ չեղաւ երկրին համար ։

★ Զօր. տը Կոլի հրաժարումէն (1946 Յունուար) մինչեւ Քէօյի դահլիճին կազմութիւնը

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. Էօ)

ՀԱՅՐԱՊԵՏԻՆ ՈԳԻՆ

Ուշ գիշերներին, երբ խաղաղութիւն էր իջնում հեռաւոր դաշտերի ու գիւղերի վրայ, հընամեայ տաճարի քարակոփ պարիսպների անշմար մի ճեղքից, դուրս էր գալիս ծերունազարդ Հայրապետը, եւ ասես գիշերային ոգի՝ շրջում էր լճափին :

Խաւարն արգելում էր նրան, նայել հեռուներին: Լեռները չէին երեւում, դաշտերը լուռ էին, շէները մունջ:

Անհուն մի ցաւով համակուած՝ տրոփում էր սիրտը Հայրապետի: Եւ նա լռիկ, բայց անհանգիստ, դեգերում էր փոքրիկ լճի ափին:

Շրջում էր ծերունի Հայրապետը եւ կանգնում իր խոհերի սեւ կծիկը քակում, փռում էր ջրերի ափին…: Բայց մի ահաւոր միտք, մի նախապաշարմունք դարձած սարսափ, մորակում էր նրա հոգին, մարմինը սարսռում: Եւ նա կրկին հաւաքում էր խոհերի սեւ կծիկն ու թաքցնում, թերեւս լաւ օրերի սպասելով :

Նա չէր խօսում, չէր մրմնջում եւ ոչ մի բառ: Երբեմն աչքերը յառած երկինք, շուրթերն էին շարժւում միայն: Լուռ էին եւ վանքի քարակոփ պարիսպները հնայեայ, վէս գմբէթները դարաւոր :

Շրջում էր ծերունի Հայրապետը եւ կանգնում մերթ ընդ մերթ, ամէն ծառի կողքին եւ ամէն թփի մօտ: Նա ըմպում էր նրանց գիշերայինբուրմունքը թարմաշունչ :

Լուռ սլւալում էին տերեւները եւ Հայրապետը նրանց հետ հառաչում էր ամէն անգամ: Հառաչում էր ու լսում վերստին: Հասկանում էր Հայրապետը հնամեայ ծառերի լեզուն: Քանի տասնեակ դարուններ էին բոլորել այդ անլեզու ծառերը հաստաբեստ: Քանի Հայրապետներ, ազատ եւ աներկիւղ, նստել էին նրանց ստուերում զովասուն: Քանի քանի տօնախմբութիւններ ու թափօրներ էին տեսել այդ ծառերը: Իսկ հիմա՞.. Պատկերները, ասուպի պէս, շողում էին խաւար հեռուներից եւ յաջորդում իրար: Վերյիշում էր Հայրապետը շատ լաւ ու վատ օրեր, անուններ ու դէպքեր …

Ահա Տաթեւը, անմատչելի ժայռերի ծերպերին թառած: Վանականները սքեմաւոր, աշխոյժ եւ ժրաջան: Ահա Սանահինը՝ խոր ձորի մէջ, Սեւանը մեկուսի, Հառիճը բարձրադահ, Սուրբ Յովհաննէս, Գնդեվանք, եւ քանի քանի վանքեր ու մենաստաններ, բոլորն էլ մաղապուրծ դարերի աւերից, այժմ թափուր, բնաւեր ու մոռացուած:

Ո՞ւր է մեղուանոցի նման աշխոյժ եռուզեռը նրանց: Գրքերը, ձեռագրերը եւ պէս պէս գանձերը մեր հոգեկան, ո՞ւր են հիմա: Ո՞վ աւերեց նրանց, երբ ոչ մի օտար բռնակալ ուժ չէր համարձակել մօտենալ …

Եւ Հայրապետի հոգին խռով, մի մեծ եւ անփոխարինելի կորուստ էր սգում… Հարիւրաւոր եկեղեցիների ու վանքերի կործանումը, իր հոգեւոր հօտի տառապանքը եւ ուրիշ դառն իրողութիւններ :

Ահա տաճարները մեր փառաշուք դարձել են ակումբներ, ժողովասրահներ:

Եկեղեցիները մեր սրբասուրբ… Կոլխոզի շտեմարաններ եւ ախոռներ: Ցնցում էր այդ բոլորն ու հեկեկում Հայրապետը անօգնական :

Ու թողում էր նրա ոգին, հեռու – հեռու լեռների ծերպերին, կիսում էր խաւարը ու հասնում թափուր վանքերին, մոռացուած մենաստաններին, դիտում այլափոխուած տաճարներն ու սրբապղծուած եկեղեցիները ցանցիր: Թեւածում էր Հայրապետի ոգին հեռու հեռու անյատներում խաւար, թեւածում էր, թռչում, բայց մնում էր, աւաղ, կառչած ու կաշկանդուած քարակոփ պարիսպների շղթայում :

Երազում է Հայրապետը, ուզում է սանձել իր մտքերի կարաւանի ծուէնները շքեղ…Հոսում են ժամերը՝ դարերի կարաւանն է անցնում :

Բարձրանում է Արուսեակը: Իջնում է Ագամամութ: Սկսւում է մենամարտը լոյսի ու խաւարի: Խաւարը անզօր է, խաւարը պարտւում է ու նահանջում անփառունակ :

— Լոյս, լոյս, մրմնջում է Հայրապետը եւ շտապում է պահուել լոյսից եւ մարդկանցից : Նա անյայտանում է եւ ամայութիւն է տիրում կրկին տաճարի շուրջ :

Աղօթարանը բացւում է, շառագունում: Սակայն եկեղեցու կոչնակների ղօղանջներ չեն լըսւում Հայոց աշխարհի եւ ոչ մի անկիւնից: Աւերակ են նրանք ու ամայի: Այս վաղորդայնի հետ, աստուածավախ ժողովուրդը զրկուած է իր աստուածներին երկրպագելու իրաւունքից : Զըրկուած եւ պատժուած :

Արշալոյսի առաջին շողերը՝ իրենց համբոյրն են դրոշմում էջմիածնի բարձրաբերձ գմբէթների ճակատին: Թռչունները դաշտերի մէջ՝ լուսաբացըն են փառաբանում :«Բարի լոյս»ի զանգերի ժամըն է արդէն …

Ծերունազարդ Հայրապետը վերացած՝ շըրջում է թափուր բակի մէջ: Պարիսպներից այն կողմ… արգիլուած է իրեն: Նա տեսնում է, սակայն, հեռաւոր լեռների կատարները ազատ : Հասնում են նրա ականջին հազարաւոր ձայներ՝ աղերսանքի, լացի, ճիչերը օգնութեան… Ի՞նչ կարող է անել :

Բարձրանում է արեւն ու ողողում դաշտ, լեռ: Եռում է կեանքը: Հայրապետը՝ խոհերի հետ, քաշւում է իր խուցը եւ յանձնւում երազների աշխարհին յեղյեղուկ :

Արեւը հասնում է օրուայ հանգրուանին: Զով զեփիւռն է իջնում Արագածից ու փւում դաշտերի վերեւ:

Կրկին իջնում է խաւարը, ու գիշերն է ծաղկում հեռաւոր զենիթում : Ահա էջմիածնի մենաստանը: Շուրջը լուռ է եւ ամայի: Դարպասը փակ, լոյսի ոչ մի նշոյլ: Գիշեր, խաւար գիշեր:

Խաւարի մէջ սեւ ստուերներ խմբւում են ու շարժւում: Շարժւում են, օղակում պարիսպները, հաւաքւում դարպասի դիմաց, օտար զինուորներ են: Ներս են խուժում, ու գտնում են իրենց հանդէպ՝ Հայրապետը ծերունազարդ :

— Ի՞նչ էք ուզում, մրմնջում է Հայրապետը սարսափահար եւ բառերը սառում են կոկորդում: Չի լսում պատասխան: Մի քանիսը անխօս, խուց են առաջնորդում նրան եւ կաշկանդում մահճակալին: Եւ վայրկեաններ չանցած, փակւում են դուռ ու պատուհան, ապա խաւարի մէջ ժայթքում է մի հեղձուցիչ նիւթ… Օգնութիւն է աղաղակում Հայրապետը, տանջւում իրեն… բայց իզուր: Կապանքներէն ամուր էին եւ ժայթքող նիւթը թունաւոր …

Եւս մի քանի խուլ, ջղաձիգ գալարումներ եւ ծերունազարդ Հայրապետը՝ կաշկանդուած իր մահճակալի վրայ, որպէս վերջին ճրագ՝ մարում է առ յաւէտ: Եւ անլուր ամէնքից՝ թաղւում է մի փոսում :

Երբ գիշերը կէս է լինում եւ լռութիւն փըռւում գիւղերի եւ դաշտերի վրայ, ծերունազարդ Հայրապետի ոգին, կրկին շրջում է լճափին: Ականջ դնում տերեւների սօսափիւնին, հառաչում նրանց հետ: Եւ երբ ագամամութն իջնում, սկըսւում է մենամարտը լոյսի ու խաւարի, անհետանում է Հայրապետի ոգին: Ասում են, նա օգնութեան է գնում լոյսին, որ ժամ առաջ խորտակուի խաւարի տիրապետութիւնն առելի եւ երկիրը ողողուի կենսատու լոյսերով :

Գ. ՏԻՏԵՌՆԱԿ

Կէօթէի կեանքը եւ գործը

(ԻՐ ԾՆՆԴԵԱՆ 200ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԻԹՈՎ)

Կէօթէ, որուն ծննդեան 200ամեակը տօնուեցաւ ամբողջ աշխարհի, նոյնիսկ Թուրքիոյ մէջ, ծնած էր 1749 Օգոստոս 28ին Ֆրանքֆուրթի մէջ: Ան իր տաղանդով եւ մարդկային բարձրութեամբ տիրեց ամբողջ աշխարհի մը եւ մինչեւ այսօր ալ կը գնահատուի ոչ թէ իբրեւ Գերմանացի մը, այլ միջազգային հանճար մը որ անցնելով սահմաններէն եւ ազգութիւններէն տուաւ բանաստեղծութեան եւ մարդկութեան լայն եւ նոր գաղափարներ :

Կէօթէ իրաւաբանութեան համալսարան կը յաճախէր Լայփցիկի մէջ, երբ հիւանդանալով ըստիպուեցաւ վերադառնալ: Ատեն մը ինքզինքը նուիրեց միստիքականութեան, խորապէս ուսում նասիրելով զայն: Սթրազպուրկի մէջ էր որ, աւելի վերջը, լրացուց իրաւագիտութիւնը, նոյն ատեն զբաղելով բժշկութեամբ: Առաջին անգամ Հերտէրն էր որ Կէօթէի ծանօթացուց Շէյքսփիրը եւ ժողովրդական բանաստեղծութիւնը, զայն դարձնելով հիմնադիրներէն մէկը, նոր դպրոցի մը, (Sturm und Drang):

Այդ շրջանին մտերմանալով Շարլօթ Բուֆիհետ, անոր ներշնչումով գրեց «Վերթեր»ը որ հայերէնի թարգմանուած է շատ տարիներ առաջ: Ինք աւելի դիւրին մխիթարուեցաւ քան դիրքին հերոսը: Այս թուականէն է (1775) որ յղացաւ «Ֆաուստ»ի գաղափարը :

Կէօթէ վայելած է դիւրին եւ հաճելի երիտասարդութիւն մը: Ունէր ամէն ինչ որ կը դրաւէ կիները.— Դրամ, գեղեցկութիւն, զարգացում, տաղանդ: Վայմարի մէջ, ուր երիտասարդ դուքս՝ Քարլ Աւկուստի խորհրդականը, նախարարը եւ բարեկամն էր, յարաբերութիւն ունեցաւ Տիկին տը Շթայնի հետ: Շատ չանցած՝ ձախաւեր ամուսնութիւն մը բանուորուհիի մը հետ, հեռացուց զինքը մտաւորական եւ ազնուական շրջանակներէ: Հոն, Վայմար, կը գրէ «Իփիգենիա»ն, «Էկմօնտ»ը, եւ կը սկսի «Վիլհէլմ Մայսթըր»ը:

1792—93ին կը մասնակցի Փրուսիական պատերազմին Ֆրանսայի դէմ, եւ առիթը կ'ունենայ աւելի խորապէս ըմբռնելու յեղափոխական շարժման կարեւորութիւնը: Ինքն է որ կը գրէ. — «Այս տեղէն եւ այս օրէն նոր շրջան մը կը սկսի աշխարհի պատմութեան մէջ, եւ կրնաք ըսել — « հոն էի»:

1794ին կը ծանօթանայ Շիլլէրի, կը գրէ «Հերման եւ Դորոթէա»ն (նմանապէս հայերէնի թարգմանուած Ռ. Պէրպէրեանի կողմէ):

Այդ շրջանին է որ պատմական տեսակցութիւն մը կ'ունենայ Նափոլէոնի հետ (Էռիօ այս մասին շատ շահեկան դասախօսութիւն մը տուաւ Սալ Կավոյի մէջ) եւ կը մեռնի 1832ին : Մահէն հազիւ քանի մը օր առաջ վերջացուցած էր իր երկրորդ «Ֆաուստ»ը:

Իր կեանքին մէջ մեծ տեղ մը գրաւեց Պեթինան, պահելով յաւիտենական եւ խոր բարեկամութիւն մը բանաստեղծին հետ, մինչեւ անոր մահը: Պէթինան է որ պատճառ եղաւ Կէօթէի եւ Պէթհովընի բարեկամութեան: Կէօթէ շնորհիւ Պէթհովընի բացառիկ նուիրումով սիրեց երաժշտութիւնը: Պէթհովըն ուզած էր միշտ իր երաժշտութեամբ աւելի զգալի դարձնել Կէօթէի գործը: Կ'ըսէր թէ «Մեղեդին բանաստեղծութեան զգայական կեանքն է » (Melodie ist das sinnliche Leben der Poesie): Ինք առաջինը ուզած է մօտենալ Կէօթէի, հասկցնելու համար անոր որ «երաժշտութիւնը միակ եւ աննիւթական մուտքն է գիտական աւելի բարձր աշխարհի մը մէջ »:

Կէօթէի մտածումը ամբողջութեամբ խտացած է «Ֆաուստ»ի մէջ: Հոն կը խօսին փիլիսոփան, հմուտը, գիտունը, մտածողը, մարդը : Կէօթէ իր միջազգային համբաւը կը պարտի այն բազմաճիւղ փիլիսոփայութեան որ կը յայտնուի իր ամբողջ գործին մէջ: Ան չի պատկանիր մէկ տեսակէտի, մէկ դպրոցի, ոչ մէկ աշխարհահայեացքի, այլ խտացումն է գերմանական հանճարին, ինչպէս կը հաստատեն Թոմաս Ման կամ Ռոմէն Ռոլան: Այս վերջինը, որ ամենալաւը ճանչցած, քննած եւ ներկայացուցած է Կէօթէն, իր բազմաթիւ տեսութիւններով, գիրքերով եւ յօդուածներով, կ'ըսէ .— «Կէօթէ ընկերն է եւ տէրը Կեանքին ամէն օրուան, ան որուն գործը կարդացած եմ պարբերաբար — ինչպէս ոմանք Ս. Գիրքը հին օրերուն — կարդացած եւ միշտ աւելի երիտասարդացած եմ նոր փորձառութիւններով, նոր աղբիւրներով»: Եւ Ռոլան Կէօթէն կը հռչակէ իբրեւ Նոր Եւրոպայի ամենամեծ բանաստեղծը :

Կէօթէի գործը հայեցողութիւն մըն է եւ հոտ է որ կը հեռանայ փիլիսոփայէն, մօտենալով բանաստեղծին: Բոլոր անոնք որ կը խօսին Կէօթէի եւ մասնաւորաբար իր երկուութեան մասին, մէկ պաս եւ նպատակ կը տեսնեն անոր մէջ,— երթալ դէպի յառաջ: Ռոմէն Ռոլան ուրիշ առթիւ մը ըսած է թէ «այլեւս չի կրնար ծնիլ մէկը որ կարենայ այսքան ծայրայեղ սահմաններու տանիլ չարն ու բարին, եւ ապրիլ, ստեղծել այսպէս»:

Թէ մարդկային արժէքով, թէ արուեստի մէջ, Կէօթէ եղած է ան որուն համար կ'ըսէին .— «Մարդ մըն էք, Պ. Կէօթէ»: Եւ հաւանաբար ամէնէն արժանին եղած է այդ գնահատանքին: Իր ամէն մէկ խօսքը լսուած է իբրեւ դաս մը կամ առաջարկ մը: Երբ մահուան ժամուն կ'ուզէր որ սենեակին փեղկերը բանան եւ հռչակաւոր «Լոյս, աւելի լոյս»ը կը լսուէր, մարդիկ այդ պարզ նախադասութեան տուին փիլիսոփայական խոր իմաստ մը, որ երէկ, այսօր եւ վաղը կը լուսաւորէ ամբողջ սերունդներ :

Կէօթէ չի պատկանիր որեւէ դարու, ժամանակի կամ ազգի:

Ան եղաւ իրաւ բանաստեղծը կեանքի, իրականութեան եւ լոյսի: Ինք էր որ մահամերձ Ֆաուստին բերանը դրաւ իր անմահ խօսքը.

— « Ազատութեան եւ կեանքի արժանի է միայն ան որ գիտէ զանոնք վաստկիլ ամէն օր»:

ԱՐՓԻԿ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԿԷՕԹԷԻ ԳԼԽԱՒՈՐ ԵՐԿԵՐԸ

Բացի վերոյիշեալ գործերէն, Կէօթէ գրած է թատերախաղ մը, զուտ գերմանական կեանքէ, « Կէօց Ֆոն Պերլիխինկէն», շարք մը բանաստեղծութիւններ, որոնց մէջ նշանաւոր են «Մուհամմէտի երգը», «Ճամբորդին փոթորկաձայն երգը», « Ոգեաց արքան», «Զկնորսը», «Խորամանկ աղուէսը», ուր հեգնութեամբ կը նկարագրէ աշխարհի չարութիւնները :

Շիլլէրի հետ միասին գրած է «Գանձ փընտռողները», «Կորնթոսի Հարսը», «Հաւատարիմ Էքարթ», «Հարսանեկան երգը » եւ «Մեռելներու պարը»: Մեծ համբաւ շահած են իր դաստիարակչական վէպը, «Վիլհէլմ Մայսթըրի աշկերտութեան եւ ճամբորդութեան տարիները», քնարերգական հաւաքածոն, «Արեւմտա – Արեւելեան Դիւան», «Թորքուատօ Թասօ», «Զրոյցները» եւն:

Կէօթէ մեռաւ 1832ին, 83 տարեկան :

Իր գրական գործերը կը կազմեն աւելի քան 50 հատոր, նոյնքան ալ իր օրագիրները եւ թըղթակցութիւնները: Գիտական գործերը հաւաքուած են տասը հատորներու մէջ: Իսկ իր մասին հրատարակուած ուսումնասիրութիւնները ամբողջ մատենադարան մը կը կազմեն, աշխարհի բոլոր լեզուներով (նաեւ հայերէն) :

«Յառաջ»ը իր մասին բացառիկ թիւ մը հրատարակեց պատերազմէն առաջ :

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՆԻԿՈԼ ԱՂԲԱԼԵԱՆ

«Ազդակ» հետեւեալ խորհրդակցութիւնները կ'ընէ խմբագրականի մը մէջ, ողբացեալ Նիկոլի մահուան Բ. տարեդարձին առթիւ (մեռաւ 1947 Օգոստոս 15ին).—

Քիչ մտաւորականներ կան, որ կրցած են թէ մտածումի եւ ստեղծագործութեան բարձրագոյն ոլորտներուն մէջ մնալ եւ թէ միեւնոյն ատեն խառնուիլ ժողովուրդին, մատչելի դառնալ անոր եւ վայելել լայն ժողովրդականութիւն: Աղբալեան այդ քիչերէն էր:

Երբ կը խօսէր մեր բեմերէն՝ երկիւղածութեամբ եւ մեծ հաճոյքով կուգային զինք լսելու հայ ժողովուրդի բոլոր խաւերէն ու ունկնդիրներէն: Ան գիտէր հաւասար չափով հետաքրքրել եւ գրաւել թէ համալսարանականը եւ թէ արհեստաւորը, թէ ծերը եւ թէ պատանին:

Երբ կը գրէր, մինչեւ իսկ խստօրէն մասնագիտական նիւթերու շուրջ, իր ոճը պատկերալից էր միշտ եւ սահուն՝ վճիտ աղբիւրի մը պէս: Վերջին ծայր դժուարահաճ՝ ան իր ամէն մէկ գրութիւնը համբերութեամբ կը վերամշակէր քանի մը անգամ: Լաւագոյնին, անթերիին, կատարեալին ձգտումն է որ զինք արգիլեց առատ արտադրելէ: Բայց ինչ որ տուաւ իբրեւ գրական քննադատութիւն, իբրեւ ընկերային տեսութիւն, իբրեւ լեզուական դիտողութիւններ, իբրեւ խորհրդածութիւն եւ մտածում՝ անցած է արդէն մեր մշակոյթի մնայուն գանձարանին:

Երբ կը գործէր կրթական յարկերու տակ եւ ժողովուրդին մէջ, որպէս ուսուցիչ եւ կուսակցական առաքեալ, գիտէր եռանդ, ներշնչում, հաւատք սփռել իր շուրջ, գաղափարական բարձր մթնոլորտ մը ներս առաջնորդելով հետեւորդները:

Ու վերջապէս, երբ կ'ըլլար պարզ ընկերակից, ընտանիքներէ ներս կամ ազատ բնութեան մէջ հաւաքոյթներու եւ պտոյտներու ընթացքին Աղբալեան իր նմանը չունէր:

Հոգիի ու մտքի ապրումով կը լեցնէր իր եղած տեղը: Սրամիտ էր ու պատրաստաբան: Կեանքով, աւիշով ու թռիչքով կը յորդէին խօսակցութեան իր նիւթերը:

Իր այս յատկութիւնները, ու տակաւին այլ բազմաթիւ գիծեր, լաւ ծանօթ են մեր գաղութի հայութեան, որուն ծոցին մէջ ապրեցաւ ու գործեց անվուղական Աղբալեանը մօտ 20 տարի: Միայն ճեմարանի աշակերտներուն ուսուցիչը չէր ան. այլ բովանդակ հայ ժողովուրդին, մանաւանդ խոնարհներուն: Խոնարհ մըն ալ ինքը, իր ծագումով եւ բնաւորութեամբ: Անփոյթ տէվրիշ մը գրեթէ, որ սակայն լեզուին, պատմութեան, աշխարհագրութեան, գրականութեան եւ մշակութային բոլոր արժէքներուն մեծահմուտ մշակը, պաշտպանը եւ տարածիչը մնաց մինչեւ վերջին շունչը: Ինկաւ պատնէշի վրայ, աննահանջ յարատեւութեամբ եւ հաւատարմութեամբ հետապնդելով իր դաւանած գաղափարները:

Հայ ժողովուրդի մեծ զաւակն էր Ն. Աղբալեան, անոր դարաւոր աւանդութեանց, շինարար ոգիին եւ լուսապաշտ մտքին մարմնացումը: Ժողովուրդէն ժառանգեց իր հոգեկան հարստութիւնները եւ զանոնք վերադարձուց դարձեալ իր ժողովուրդին, բազմապատիկ բեղմնաւորութեամբ: Սիրուեցաւ պաշտուելու աստիճան իր ժողովուրդէն, որովհետեւ նախ ինքն էր որ իր անձէն աւելի սիրեց ժողովուրդը եւ անձնուրաց նուիրումով ծառայեց անոր դատին ու բարօրութեան:

... Անհրաժեշտ է որ Ն. Աղբալեանի գրական վաստակը, ցրուած հոս ու հոն, դասաւորուի եւ հաւաքուի առանձին հատորներու մէջ, գուրգուրոտ եւ բծախնդիր ձեռքերու խնամքով: Ասիկա պարտք մըն է, որ առաւելապէս կը ծանրանայ մեր գաղութի ուսերուն: Եւ այս ձեւով միայն լաւագոյնս յարգած կ'ըլլանք մեծ Հայուն յիշատակը եւ նոյն ատեն կորուստէ փրկած կ'ըլլանք թանկագին գանձ մը »:

ՊՈՒՏ'Մ ԾԻԾԱՂ

ՏԷՐՏԷՐՑՈՒ ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ ...

Միայն վարժապետի՞ սով: Հապա ո՞ւր դնենք տէրտէրի սովը:

Անցածները, ազդով մը, տէրտէրցու կը փընտռէին: Գտա՞ն: Լուր չունիմ:

Այդ փնտռուածը, պէտք է գիտնար Ֆրանսերէն: Զարգացած, խելքը գլուխը մարդ պէտք է ըլլար, որ սքեմ — փիլոն հագնելով՝ պիտի հովուէր, հոգեւոր մխիթարութիւն պիտի մատուցանէր մեծ քաղաքի մը, մեծ ժամուն ժողովուրդին:

Անշուշտ պայման էր որ նախ ինք հաւատացեալ մը ըլլար Աւետարանի պատուիրանաց ...

Այդ քահանայացուն, նոյնպէս, չարական երգելու, ժամ–արարողութեան ծանօթ անձ մը ըլլալու էր: Այս կէտն ալ յիշուած չէր ծանուցումին մէջ: Թէեւ հիմակուան տէրտէրներուն համար, աւելորդ է այդ բաները գիտնալը:

Ողջ մնան «Հայր մեր»ն ու «տէր ողորմեան» Վճարումի մասին ալ, կարծեմ, ակնարկութիւն չկար այդ ազդին մէջ:

Եւ պէտք չէ որ կենար:

Զի տէրտէրութիւնը հոգեւոր գործ է... Հոգին՝ ուտելու խմելու պէտք չունի:

Հայ ժողովուրդը, երբեք ներած չէ որ տէրտէրն ու վարժապետը ստամոքսի հետ հոգ ունենան: Հայուն պապենական սկզբունքն է այս:

«Տէրը կը հոգայ այդ ամէնը», կ'ըսէ Աւետարանը:

Քահանայութիւնը սակայն, թուաբանական գործ է ներկայիս: Առեւտրական գործ:

Եկեղեցւոյ, իշխան ողաններուն պաշտօնեան է ան: Փիլոն, սքեմ այդ պաշտօնին համազգեստը:

— Տէրտէր, վաղը կանուխ եկուր, թաղում մը կայ: Զուշանաս հա՛:

— Գ. Տէնտէնեան, վաղը ուրիշ յուղարկաւորութիւն ունիմ: Տիար Մեծաւագեանի մօրը յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարենք: Առաւօտուն, եկեղեցւոյ արարողութենէն առաջ, հանգուցեալին տունը պէտք է երթամ՝ «հոգոց» մը կարդալու համար:

— Աս իմ բաւծս Գ. կարգի թաղում մըն է: Կէս ժամուան գործ, միւսը Ա. կարգի է, հազիւ կէսօրին կարելի է հասնիլ: Մենք ժողովականներս ալ ներկայ պիտի ըլլանք Մեծաւագենց արարողութեան: Ես, ամէն ինչ նկատի առած եմ, տէր հայր: Ինծի սաղմոս մի կարդար:

Ամէն պարագայի մէջ, տէրտէրներն ալ պէտք է ուտեն, խմեն, հագուին եւ տուն – ընտանիք ապրեցնեն:

Ուրեմն, եթէ քահանան կ'ուզէ իր ներկան ու ապագան ապահովել, պէտք է գիտնայ, Ֆրանսերէնէն զատ, անգլերէն, սպաներէն, փորթուկալերէն եւայլ լեզուներ, որպէսզի, գլուխը առքցած պարագային, կարենայ բեռները շալկել եւ Ամերիկաներուն դուռը ափ առնել՝ այդ տեղերու հայ հաւատացեալները մխիթարելու եւ ինքն ալ, տոլարով եւ փէսոյով մխիթարուելու համար ...

Կ. ՊԵՏՈՒՇ

ՂԱԶԱՐՈՍ ԱՂԱՅԵԱՆ

Երեւանի « Սովետական Հայաստան » ամսագիրը (1949 Յունիս) հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ Ղազարոս Աղայեանի մահուան տարեդարձին առթիւ (մեռաւ 1911 Յունիս 20ին, 71 տարեկան).—

« Հայ նորագոյն գրականութեան հիմնադիր եւ մեծ լուսաւորիչ Խաչատուր Աբովեանից եւ ռէվոլիւցիոն դեմոկրատ մեծ մտածող Միքայէլ Նալբանդեանից յետոյ Ղազարոս Աղայեանը այն մեծ դէմքն է որ իր ամբողջ գրական, լուսաւորական – մանկավարժական, հասարակական գործունէութիւնը անձնուրացօրէն ի սպաս է դրել իր ժողովուրդին, նրա ազատագրութեան գործին: Նա հասարակ գրաշարի վիճակից բարձրացել է մինչեւ 19րդ դարի հայ դեմոկրատական կուլտուրայի գագաթները:

Աղայեանի ստեղծագործութեան դեմոկրատական ոգին սնւում է ժողովրդական ակունքներից, աշխատաւոր մարդկանց կեանքի բարօրութեան, լուսաւորութեան եւ առաջադիմութեան պահանջներից: Առաջին իսկ ստեղծագործութիւններից Աղայեանին յուզում են «չքաւորներին օգնելու» միտքը, հայ աշխատաւորների, գիւղացիների «արհեստի եւ ուսման կարօտ մնալը», նրանց օգնելու միջոցների հարցը »:

Թերթը յիշելով վաստակաւոր բանաստեղծին գործերը,— «Երկու քոյր», «Արութիւն եւ Մանուէլ», «Քէօր Օղլի», «Տորք Անգեղ», «Ժամանակակից Աստենախօսութիւն», անոնց մէջ կը տեսնէ ընկերվարական գաղափարներ, եւ կ'եզրակացնէ, նոյն հոյակա՛պ հայերէնով.

— « Աղայեան բոլոր ուտոպիստ – սոցիալիստների նման նկատում է կապիտալիստական հասարակակարգի հակասութիւնների հիմքը՝ մասնաւոր սեփականութիւնը եւ դարդացնում է այն հանրային սեփականութեամբ փոխարինելու միտքը, ասելով, թէ «համայնքի բարեկեցութեան եւ երջանկութեան աղբիւրը նրա ընդհանուր սեփականութիւնից կարող է բխել ...»:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ

ԱՆԻՈՆ ԾԱԽՈՒԵՑԱՒ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ, 1034 — 1064)

Բ. ՄԱՍ
ԱՆԻԻ ԿՈՐԾԱՆՈՒՄԸ

Ժ.

ԿՌԻՒԸ

Վահրամ իշխան նայեցաւ այն կողմը եւ նկատեց յիրաւի որ Յոյները մեծ եռուզեռի մէջ են, եւ կ'աշխատին մեծ բաբաններ կանգնեցնել Անիի պարիսպներուն դէմ, որոնք պիտի չդիմանային հարկաւ անոնց աւերիչ ուժին:

— Մենք կ'այրենք անոնց բաբանները, պատասխանեց Վահրամ իշխանը:

— Բայց ի՞նչպէս, իշխան, ո՞վ կը համարձակի մտնել Յունաց բանակը:

Եւ յետոյ չէք տեսներ որ բաբաններուն առջեւ հակերով բամպակ են դիզած, որպէսզի մեր արձակած քարերը վնաս չտան անոնց:

— Մենք կ'այրենք այդ բաբանները, կրկնեց իշխանը վճռական ձայնով մը, որուն դէմ բառ մը չգտաւ պատասխանելու խօսակիցը:

— Այս գիշեր իսկ, կէս գիշերին: Ես խկոյն կուտամ պէտք եղած հրամանները, որպէսզի ճիշդ որոշեալ ժամուն ամէն մարդ պատրաստ ըլլայ յարձակում գործելու Յունաց բանակին վրայ, ըսաւ Վահրամ եւ աշտարակէն վար իջաւ:

Գիշերը վրայ հասաւ, խարոյկները վառուեցան յունական բանակին մէջ, ուրկէ կը լսուէին ուրախութեան կանչեր: Իսկ Անեցիք լուռ, անձայն կը պատրաստուէին գունդ գունդ ելլելու Անիի դռներէն: Անոնք միայն վերջին հրամանին կը սպասէին: Բայց դեռ Վահրամ իշխանը չէր երեւար: Ո՞ւր էր արդեօք եւ ինչի՞ կը սպասէր: Յայտնի չէր ոչ մէկուն, միայն եթէ սրատեսաչքեր ըլլային, եթէ ուշադրութիւն դարձնող մը ըլլար, կը տեսնէր որ ծերունի Վահրամը այդ միջոցին Ս. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ խորանին առջեւ ծունկի եկած էր եւ բազկատարած կ'աղօթէր առ Ամենաբարձրեալը: Ան լուռ էր եւ անշարժ՝ մարմնացած արձանի մը պէս: Բայց այդ լռութեան ու անշարժութեան մէջ անոր վեհ հոգին կը տանջուէր. իր միակ յոյսը դրած էր Աստուծոյ վրայ. կ'աղօթէր եւ կը մրմնջէր.

— Տէ՛ր, անցո յինէնէն բաժակս այս: Տէր, ծանր է պատասխանատուութիւնս թէ քու եւ թէ ազգին առջեւ: Դուն սիրտ ու հոգի ներշնչէ բուռ մը քաջերուս եւ հալածէ թշնամիներս ...:

Աղօթքը կը թեթեւցնէր 86 տարեկան ծերունիին սիրտը, եւ անոր փառահեղ դէմքը, լուսաւորուած կանթեղի մեղմ լոյսով, հեղհեղէ կը բորբոքէր աստուածային կրակով:

Յանկարծ, կարծես թեթեւցած, երիտասարդի մը նման վեր թռաւ տեղէն, համբուրեց Ս. Խաչելութիւնը եւ յետոյ աննկատելի կերպով դուրս ելաւ եկեղեցիէն: Ուղղուեցաւ դէպի բանակը, որ կազմ ու պատրաստ շատոնց կը սպասէր իրեն:

Ճիշդ այդ միջոցին, կարծես գետնէն բուսնելով մարդ մը ելաւ անոր առջեւ, խոնարհ գլուխ տուաւ եւ ըսաւ.

— Իշխան, ես այստեղ եմ:

— Շատոնց քեզ կը սպասէի, Խենթ, բայց կարծեցի թէ Յոյները կաշիդ քերթած են, պատասխանեց իշխանը ուրախացած:

— Ոչ, իշխան, անոնք կ'ուզէին ոչնչացնել զիս, սակայն ես առանց իրենցմէ տեսնուելու, ամէն բան լաւ մը դիտեցի:

— Լաւ ուրեմն, կարո՞ղ ենք մենք բուռ մը քաջերով դիմադրել Յոյներու ահեղ բանակին, հարցուց իշխանը մտահոգ երեւոյթով մը:

— Եթէ անոնք ինքնավստահութեամբ գինովցած չըլլային, դժուար էր դիմադրութիւնը, բայց Անին իր հարուստ աւարով իրենցը կը կարծեն եւ անհոգ նստած են, պատասխանեց Խենթը:

Ծերունի Վահրամի դէմքը պայծառեցաւ: Խենթին տուած տեղեկութիւնները խիստ յարմար կուգային իր ծրագրին:

—Իսկ ե՞րբ յարմար է ժամանակը յարձակում գործելու:

— Ճիշդ հիմա, եթէ կը փափաքիք. Յոյները քաղցր երազներու մէջ ընկղմած են հիմա:

ԲԱԳՐԱՏ ԱՑՎԱԶԵԱՆ-Ց

(64)

(1948 Սեպտ. 10) եօթը տարբեր կառավարութիւններ իրարու յաջորդեցին։

Թուրքերը դիտել կու տան թէ ներկայ դահլիճին ճակատագիրը պիտի որոշուի Հոկտ. 18էն վերջ, երբ վերաբացուի խորհրդարանը։ Մինչ այդ, Հեռուհետէ կ'աճին բանուորական խլրտումները։ Աշխատանքի Դաշնակցութեան եւ ուրիշ արհեստակցական միութեանց հետ, վերջին պահուն գլուխ վերցուց նաեւ Հողագործական Դաշնակցութիւնը, վերջնագիր մը ուղղելով կառավարութեան։ Կը սպառնայ «գործօն դիմադրութիւն եւ պայքար բոլոր միջոցներով», եթէ կառավարութիւնը չփոխէ իր հողագործական քաղաքականութիւնը։ Իր գլխաւոր պահանջներն են.— յարգել նուազագոյն գիները, սահմանափակել ներածումները, օտար շուկաներ գտնել, ջրարաշխական եւ ելեկտրական յարմարութիւններ հաստատել գիւղերու մէջ եւն.։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՎԵՐԱԶԻՆՄԱՆ համար 3ի դէմ 19 ձայնով 1.314.010.000 տոլար քուէարկեց Մ. Նահանգներու Ծերակոյտին արտաքին յարաբերութեանց յանձնաժողովը։ Այս գումարէն մէկ միլիառը պիտի տրամադրուի Ատլանտեանի գինակիցներուն, 211.370.000 տոլարը Յունաստանի եւ Թուրքիոյ, 27.640.000 տոլարը Իրանի, Քորէայի եւ Փիլիպպեան կղզիներուն։

ՄԻԱՑԵԱԼ ԵՒՐՈՊԱՅԻ խորհրդակցական ժողովը ուրբաթ օր փակեց իր առաջին նստաշրջանը Սթրազպուրկի մէջ։ Նախագահը Սփաք, այս առթիւ ճառ մը խօսելով, յայտարարեց.— «Ցաջողեցանք Եւրոպայի առաջին խորհրդարանը դարձնել այս ժողովը։ Միացեալ Եւրոպան չի կրնար ստեղծուիլ մէկ օրէն միւսը, այլ հետզհետէ, շնորհիւ երկարատեւ ճիգերու։ Ես այստեղ եկայ այն համոզումով թէ անհրաժեշտ է Եւրոպայի Միացեալ Նահանգները։ Կը մեկնիմ այն վստահութեամբ թէ կարելի է Եւրոպայի Միացեալ Նահանգները։ Ցանդգնութիւն, աւելի յանդգնութիւն, մինչեւ յանդգնութիւն, եւ Եւրոպան փրկուած է»։

ՏՈԼԱՐ — ՍԹԵՐԼԻՆԻ տագնապին առթիւ, խորհրդակցութիւնները կը շարունակուին Ուաշինկթընի մէջ, մեծ գաղտնապահութեամբ։ Անգլիոյ ելմտական նախարարը կ'ազդարարէ թէ իր հարկին երկու տարի եւս ժուժկալութիւն պիտի հաստատեն։

ԻՍՐԱՅԷԼԻ կառավարութիւնը օրէնք մը հրապարակեց, պարտաւորիչ զինուորութիւն հաստատելով։ Այրերը պիտի ծառայեն երկու տարի, կիները՝ 18 ամիս։ Ծառայութիւնը հաւասարապէս պիտի կատարուի զինուորութեամբ եւ հողագործական աշխատանքով։— Ուրիշ օրէնքով մը պիտի արգիլուի բազմակնութիւնը։

ԸՆԻՀ. ՆԵՐՄԱՆ առաջարկ մը ներկայացուց Քէօլնի արքեպիսկոպոսը բրիտանական մարզպանին, այն բոլոր Գերմաններուն համար որոնք դատապարտուած են անգլիական զինուորական ատեաններու կողմէ։

ԵՒԵՍՓԱՍԱՆ ՄԸ սպաննուեցաւ Քոլոմպիոյ երեսփ. ժողովին մէջ, վիճաբանութեան մը հետեւանքով։ Զօրս հոգի ալ վիրաւորուեցան։ Ականատես մը կը պատմէ թէ աորճանակի յիսուն հարուածներ փոխանակուեցան։ Զօրքը եւ ոստիկանութիւնը պաշարեցին խորհրդարանը։

ԴԵՐՄԱՆ ՄԵԾ ԵՐԱԺՇՏԱԳԷՏԸ, Ռիխարդ Շթրաուս, մեռաւ Սեպտ. 8ին, 85 տարեկան հասակին մէջ։ Իր ճիւղին ամենամեծ վարպետը կը համարուէր Վակներէն եւ Պրահմսէն վերջ։ Համբաւ շահած էր իր օփերաներով (Սալոմէ, Ելեկտրա եւ Տէռ Ռոզէնքավալիէռ), համանուագներով (Տան Ժուան, Տոն Քիշոթ եւն.) եւ երգերով։ Առանձին կը խօսինք իր ալեկոծ կեանքի մասին։

ՉԷԽՈՍԼՈՎԱՔԻՈՅ հռոմէական քահանաները ազդարարեցին կառավարութեան թէ պիտի ընդդիմանան այն բոլոր փորձերուն որ կը կատարուին, եկեղեցին եւ կրօնք պետական հսկողութեան տակ առնելու համար։ Հեռագիրը կ'ըսէ թէ բողոքի յայտարարութիւնները ստորագրուած են 70 % համեմատութեամբ եւ ուրիշներ ալ կը գրկուին հետզհետէ։ Եօթը հազար հռոմէական քահանաներ կան Չեխոսլովաքիոյ մէջ։ Ժողովուրդին 3/4ը կաթոլիկ է, մօտ 15 միլիոն։ Ցարաբերութիւնները գրեթէ խզուած են չեխական կառավարութեան եւ Վատիկանի միջեւ։

ԳԷՅՐՈՒԹԻ թերթերը կը գրեն թէ Անթիլիասի ճամբուն վրայ սուրացող բեռնատար ինքնաշարժ մը կոխկռտեց երկու Հայեր, Գէորգ Վարդանեան եւ Ցակոբ Անդրիկեան, որոնք նստած էին իրենց տան առջեւ։ Ծանրապէս վիրաւորուեցան Գէորգի կինը՝ Սիրանոյշ, քրոջ տղան՝ Խաչատուր Մանուկեան։

ԱՅՍՕՐ, ԿԻՐԱԿԻ, ժամը 14ին կը բացուի «Մոթոսիքլէթ»ի մրցումներու եղանակը, Buttes de Montreuil, Ազգերու բաժակին համար։

«ՆՈՑԻ ՏԱՊԱՆԸ ո՞ւր մնաց», կը հարցնեն Մոսկուայի թերթերը եւ անթելը, ծաղրելով Ամերիկացիներուն ձախողումը։ Եւ նորէն կը պըն-

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՌՈՄԱՆ.—Հ. Յ. Դ. «Քեռի» խումբի ժողովը 16 Սեպտեմբերին, ուրբաթ երեկոյ ժամը 9ին, ընկեր Ցարութիւն Պօյաճեանի բնակարանը։ Միեւնոյն օրը տեղի կ'ունենայ դասախօսական ժողովը։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Վռամեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը Սեպտ. 11ին, ժամը 3ին, սովորական հաւաքատեղին։

Հ. Յ. Դ. ՎԱՐԴԱՆ ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Սարսէլ, սովորական հաւաքատեղին։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՓՈՆ Տ'ՕՊՆԱ.— Հ. Յ. Դ. «Կորիւն» խումբին ընդհ. ժողովը այս կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 2.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին։ Ներկայանալ անդամատոմսով։

ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆ.— Հ. Յ. Դ. «Ընկեր Կարօ» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի ժամը 3ին, ընկեր Երանոս Մոզոեանի բնակարանը։ Կարեւոր օրակարգ։ Բացակաները նկատի պիտի առնուին։

Գ. ՕՏՏՈՅԻ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին ժողովը այս չորեքշաբթի ժամը 3ին, սովորական հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Դպրոցասէր Տիկ. վարժարանի

Բ. տարեշրջանը կը սկսի յառաջիկայ, 3 Հոկտ. երկուշաբթի օրը։ Աշակերտուհիներու արձանագրութեան համար դիմել վարժարան, 1, Bd du Nord, Le Raincy, ամէն առաւօտ մինչեւ կէս օր, բացի շաբաթ եւ կիրակի օրերէ։

ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄ ԴՊՐՈՑԻ

ՖՐ. Կ. Խաչի Իսիի Խրիմեան դպրոցը կը վերաբացուի Հոկտեմբերի առաջին հինգշաբթին։ Արձանագրութիւնները Խրիմեան դպրոցին մէջ ամէն կիրակի կէսօրէ առաջ ժամը 10—12, հոգաբարձութեան միջոցաւ։

ԾԱՆՕԹ ՈՒՍՈՒՑԻՉ Զ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ Յունաստանէն Փարիզ եկած ըլլալով, գինքը տեսնել փափաքող բարեկամներ կրնան հանդիպիլ Բշ., Դշ. եւ Ուր. օրերը կէսօրէ վերջ ժամը 3էն 6 Հ. Բալուեան գրատունը, 43 rue Richer métro Cadet:

դեն թէ Ամերիկացիները ոչ թէ անդոյ տապան կը փնտռեն, այլ պարզապէս լրտեսութիւն կը կատարեն սահմանին վրայ։

ԱՐԱԲԱԿԱՆ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ որոշեց բացարձակ անկախութիւն պահանջել Կիրենայիքի եւ Լիբիոյ համար (Ափրիկէ) որոնք Իտալիոյ կը պատկանէին պատերազմէն առաջ։ Ազգաժողովը մօտերս պիտի քննէ իտալական գաղթավայրերու խնդիրը։

ՊԵԼՃԻՔԱ 28 միլիոն տոլար փոխ պիտի տայ Անգլիոյ, 22 միլիոն ալ Ֆրանսայի։

Միմիայն մէկ ներկայացում

Théâtre Sarah Bernhardt

Սեպտեմբեր 18ին, կիրակի ժամը ճիշդ 3.15ին։

Ղեկավարութեամբ Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆԻ

Մասնակցութեամբ՝ ՏԻԿ. Ռ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆԻ

Եւ Փարիզի հայ թատերական լաւագոյն ուժերէն Օր. Ս. ՇԱՀԻՆԵԱՆ, Օր. ԽԸՏԸՇԵԱՆ Օր. Հ. ԷՕՔՍԻՒԶԵԱՆ, Գ. Գ. ԳՄԲԷԹԵԱՆ, ՄԱՔՍՈՒՏԵԱՆ, Ս. ԹՈՐՈՍԵԱՆ, ՏԷՐՎԻՇԵԱՆ. Գ. ՎԱՀԱՆ, ՀԱՊԷՇԵԱՆ, ՈՒՐՓԱԹԵԱՆ, ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ, ՔԻՒՓԷԼԵԱՆ։ ՂԱՐԻՊԵԱՆ, ՊԵՐՃ, ՏԷՐ ՂԱԶԱՐԵԱՆ եւ ուրիշներ։

Կը բեմադրուի Լ. ՇԱՆԹԻ

ՕՇԻՆ - ՊԱՅԼԸ

Ողբերգութիւն 8 արար

Փառաւոր դրուագ մը Կիլիկիոյ Հայ Թագաւորութեան շրջանէն։

Տոմսերը նախօրօք կը ծախուին՝ Գրատուն Հր. ՍԱՄՈՒԷԼ 51 rue Mr. le Prince Paris (6), Գրատուն ՀՐ. ԲԱԼՈՒԵԱՆ 43 rue Richer Paris (9), Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆ՝ 31 rue des Ecoles, Paris (5):

ԳՈՄՈՆԻ եկեղեցւոյ մանկապարտէզին խնամատար տիկիններու միութիւնը կը յայտարարէ թէ մանկապարտէզը կը վերաբացուի յառաջիկայ 16 Սեպտեմբեր, Ուրբաթ առաւօտ։ Արձանագրութեանց համար դիմել եկեղեցիին խորհրդարանը Գ. Ճէրահեանի, ամէն առաւօտ 9 — 12։

ՍԱՆԴՈՒԽՏ ԿՈՅՍ ԵՒ ՍԱՆԱՏՐՈՒԿ

30 Հոկտեմբեր Salle de la Chimie, ՓԱՐԻԶ
31 Հոկտ. Սալ François Coppé, ԼԻՈՆ
Բեմադրութեամբ Դերասան Տ. ՆՇԱՆԵԱՆԻ։

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17, Rue Damesme – (13e)

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH - Fondé en 1925 - R. C. S 376.236

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13)

Վեցամսեայ 800 ֆր., Արտ. 10 տոլ. կամ 3 անգլ.

Tél. GOB. 15-70 Գին 6 ֆր. C.C.P.Paris 1678–63

Mardi 13 Septembre 1949 Երեքշաբթի 13 ՍԵՊՏ.

21րդ ՏԱՐԻ — 21 Année No. 5947–Նոր շրջան թիւ 1358

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԳԻՏՈՒԹԻ՞ՒՆ ԹԷ ԳԵՐՈՒԹԻՒՆ

Հասկցաք ուրեմն,— ալեփառ վաստակաւորը, Հրաչեայ Աճառեան եւ միւս վաւերական գիտնականը, Գ. Ղափանցեան, երկուքն ալ ակադեմական, սեւ ցանկը անցած են իրենց հետեւորդներով, համաձայն Երեւանի Կեդր. Կոմիտէի հրահանգին, որ վաւերացուած է Գիտութեանց Ակադեմիային կողմէ ։

Երկուքն ալ կ'ամբաստանուին թէ «թշնամական» դիրք բռնած են հանգուցեալ Նիկոլա Մառի գիտական տեսութեան դէմ, որ կը ժխտէ հնդեւրոպական վարդապետութիւնը՝ հայ ժողովուրդի եւ իր լեզուի ծագման մասին։

Երկուքն ալ յամառեր են մնալ «հակագիտական ֆորմալիստական դիրքերում»։ Երկուքն ալ կառչելով «ժամանակակից ռէակցիոն բուրժուական իդէալիստական լեզուաբանութեան», փորձեր են «վարկաբեկել ակադեմիկոս Մառի մարքսիստական – լենինեան ուսմունքը լեզուի վերաբերեալ» ։

Երկու ծերունի գիտնականներուն հետեւորդներն ալ կրաւորական, «հաշտուողական» դիրք բռնելով, պատճառ եղած են որ խանգարուի Մառեան ուղղութեան հակառակորդներուն «մերկացումը եւ ջախջախումը»։

Ուրեմն, Գիտութեանց Ակադեմիան ջերմօրէն ողջունելով Կեդր. Կոմիտէին որոշումը, իր կարգին կը թելադրէ.

1.— Լայնօրէն ծաւալել « քննադատութիւնն ու ինքնաքննադատութիւնը»։

2.— «Անհաշտ լինել սովետական լեզուաբանութեան դէմ ուղղուած թշնամական «թէորիա»ների ամէն մի դրսեւորման նկատմամբ»։

Բանաձեւին ամենավերջին պարբերութիւնը կը բացատրէ մնացեալը ։

« Մենք պարտաւոր ենք, մինչեւ իսկ օր ջախջախելով ռէակցիոն լեզուագիտութեան ջատագովներին, շարունակել ակադեմիկոս Մառի ուսմունքի հետագայ զարգացումը»։

Անոնք որ ծանօթ են բոլշեւիկեան բարքերուն, գիտեն թէ ի՛նչ կը նշանակեն այս կարգի վճիռները, ենթականերուն համար ։

Գոհանանք արձանագրելով անցուդարձը,— կատարեալ նահատակութիւն՝ մտքի բոլոր աշխատաւորներուն համար, ի՛նչ երկրի կամ ազգի ալ պատկանին։ Վայրենի հաւատաքննութիւն մը, բարբարոսական գերութիւն մը, որոնց քով կը նսեմանայ միջնադարեանը ։

Երեսուն տարի է որ նոյն դիւային խաղերը կը սարքուին։ Բայց մանաւանդ 1946էն ի վեր է որ հալածանքը աւելի կը զօրանայ, համաձայն «մառեշալ» Ժդանովի վարդապետութեան ։

Ամբողջ բառակոյտ մը մէջտեղ նետուած է, այդ օրէն ի վեր, անուանարկելու համար արեւմտեան մշակոյթը, բոլոր ճակատներուն վրայ.— գրականութիւն, արուեստ, գիտութիւն։ Մինչեւ անգամ պարն ու մարզանքը ։

Թունաւոր ալաքներ՝ բոլոր բառերը,— բուրժուական, ֆորմալիստական, կոզմոպոլիտական, իդէալիստական, ֆաշիստական, իդէոլոգիական, կապիտալիստական, էկօիստական, եւն.։

Անամէջ եւ թխածոյ բացատրութիւններ, որոնք ամէն բանէ առաջ սահմանուած են կապանքի տակ առնելով խորհելու, գործելու ազատութիւնը, բթացնելու, անբանացնելու, ստրկացնելու ։

Քննադատութի՞ւն, ինքնաքննադատութի՞ւն,— բաէք խեղկատակութիւն՝ ամբոխը զուարճացնելու համար ։

Նոր լոյսեր, նոյնիսկ արեւ կրնայ ծագիլ Մոսկուայէն, գիտութեան եւ արուեստի այս կամ այն ճիւղին մէջ։

Բայց, ո՞ւր է տեսնուած որ մառեշալներ, կեդր. կոմիտէներ եւ վարձու «չինովնիկ»ներ ուղղութիւն տան մարդկային մտքի ստեղծագործութեանց ։

Որո՞վ իրաւամբ վրացի Մառը կրնայ յեղափոխական միտք եւ անվիճելի հեղինակութիւն համարուիլ, իր լեզուագիտական վարդապետութեամբ, իսկ բազմավաստակ Աճառեանը, Ղափանցեանը, Մէյէն, Հիւպշմանը եւ ուրիշ գիտնականներ՝ յետադիմական, ձեւապաշտ կամ կեղծ։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԲԱՐԻՔՆ ՈՒ ՉԱՐԻՔԸ ...

« Ամէն չարիքէ բարիք մը կը ծնի», կ'ըսէ առածը։ Բայց հակառակն ալ դարձած է սովորական։ Ամէն բարիքէ չարիք մը ծնիլն ալ սկսած է ամենօրեայ դառնալ ։

Բարեկամական փոխադարձ օգնութիւններու կամ հանրային աջակցութեանց մասին չէ խօսքը։

Քիչ մը աւելի հեռուն երթալով, աչքի առջեւ բերէք ընկերային ապահովութեանց օրէնքները, ընտանեկան նպաստ եւ նման բարիքներ։ Օր չանցնիր որ անհաճոյ, յաճախ քրէական դէպք մը չարձանագրուի տեղական թերթերուն մէջ ։

Օրինակ, անցեալ շաբթու 16 ամսու երախայ մը կողոպտուած էր հիւանդանոցէ մը։ Շուտով գտնուեցան գողերը,— երախային մայրը եւ իր սիրականը.

Վեց զաւակներու տէր ընտանիք մը անաշխատ։ Ընտանեկան նպաստ կը ստանան ամսական 30.000 ։ Մեծը, աղջիկը 15 տարեկան, փախած է տունէն, չդիմանալով ծեծի, միւս երեքին տէր կանգնած է կառավարութիւնը, անօթի եւ անխնամ ձգուած ըլլալով ինչպէս եւ վերջինը հիւանդ ։

Առանց երախայի սակայն ի՞նչպէս ստանալ 30.000ը եւ օրն ի բուն արբենալ։ Ուրեմն փորձ մը, ապահովելու այդ գումարը, հաստատուն դրամագլուխ մը չարագործ ամոլին համար ։

Ու այսպէս քանիներ, որոնց դէմ երբ հրապարակով կը բողոքէր գրագէտ Փօլ Բըպու, դատի քաշուեցաւ քանի մը ամիս առաջ, իբրեւ հակառակորդ բազմածնութեան օրէնքին։

Անշուշտ բարի է նպատակը,— բազմացնել երկրին բնակչութիւնը։

Բայց, ի՞նչպէս հակակշիռ ենթարկել այդ ծնած երախաներուն խնամքն ու կրթութիւնը։ Ի՞նչպէս խափանել չարաշահութիւնները։

Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, փոքր թիւ մը չեն կազմեր անոնք որ կերուխումի, սանձարձակ վայելքներու կը գործածեն պետական նպաստները, անօթի ձգելով իրենց զաւակները ։

Պետութիւնը բարիք մը կ'ապահովէ, անպայման ծնողներ չարիքի կը վերածեն ։

ՍՕՍԻ

ՆՈՅԻ ՏԱՊԱՆԸ ՋՈՒՐԸ ԻՆԿԱՒ ...

Պոլսէն կը հեռագրեն Սեպտ. 11 թուականով.— Տոքթ. Ահարոն Սմիթ, ամերիկեան արշաւախումբին պետը, որ Արարատ լեռը բարձրացած էր Նոյի տապանը փնտռելու համար, կատարեալ ձախողանքի մը հանդիպեցաւ։ Տասնըհինգ օր չարաչար տանջուելէ վերջ օդին խստութենէն, արշաւախումբը որոշեց Պոլիս վերադառնալ։

Տոքթ. Սմիթ հետեւեալ ենթադրութիւնները կ'ընէ, իբրեւ լուսաբանութիւն ապագայ հետազօտութեանց.—

1.— Տապանը կրնայ իջած ըլլալ աւելի ցած մակարդակի մը վրայ քան կ'ենթադրուէր նախապէս։ Այդ պարագային կրնայ գտնուած ըլլալ տարիներ առաջ ։

2.— Կրնայ բոլորովին թաղուած ըլլալ փլատակներու ներքեւ, ուժգին երկրաշարժի ատեն։

3.— Կրնայ ծածկուած ըլլալ հրաբխային լաւաներէ կամ լերան հիւսիսային լանջերուն վրայ կամ սառի եւ ձիւնի տակ մնացած ։

Նախկին միսիոնարը աւելցուց.— «Մենք ճամբան հարթեցինք ապագայ հետազօտութեանց համար։ Կը յուսանք թէ ուրիշ արշաւախումբեր պիտի լրացնեն եւ յաջողցնեն մեր սկսած գործը ։ Մեր ձախողումը չի նշանակե՛ր թէ ապագայ արշաւախումբերն ալ պիտի ձախողին » ։

Տոքթ. Սմիթ խոստովանեցաւ թէ Արարատը ամէնէն տաժանելի լեռն է զոր մագլցած ըլլայ, բայց եւ այնպէս պատրաստ է վերսկսելու իր հետազօտութիւնները, որեւէ ատեն։

Ամերիկացիները լման 12 օր խուզարկած են Արարատի խորաքանչիւր անկիւնը, ձեռնթափ ըլլալէ առաջ։ Անոնք շրջած են հինգ մղոն տարածութեամբ լեռնադաշտ մը, գլխաւոր լերան եւ փոքր Արարատի (Մասիս) կատարին միջեւ։ Այս շրջանին մէջ տեսնուած պիտի ըլլար Նոյի տապանը, համաձայն գիտնականներու եւ օդաչուներու վկայութեանց. բայց Ամերիկացիները գտած են միայն հրաբխային լեռներ, ամեհի ժայռեր եւ մոխիրի թանձր խաւեր։

Թուղարկուները շրջակայ գիւղերը մտնելով, հարցուցած են թէ ճի՞շդ է որ մէկ տարի առաջ նաւի նմանող բան մը նշմարուած էր հողագործներու կողմէ. բայց չեն կրցած դրական պատասխան ստանալ եւ լսած են միայն այն առասպելը, որ սերունդէ սերունդ փոխանցուած է եւ որուն համաձայն տապանը թաղուած կը մնայ Արարատի ձիւներուն տակ ։

Այս ձախողանքը ծանր հարուած մը եղաւ Տոքթ. Սմիթի համար, որ տակաւին համոզուած է թէ տապանը Արարատի վրայ իջաւ։ Ամերիկացին իր պարտութիւնը կը վերագրէ բնութեան խստութեանց ։

Մոսկուա պիտի փոխէ՞ իր քաղաքականութիւնը

Լոնտոնի կիրակնօրեայ մեծ թերթը, «Օպզըրվըր», որ 140 տարեկան է եւ ընդհանրապէս իրազեկ՝ միջազգային քաղաքական կեանքի, շատ կարեւոր լուր մը կը հաղորդէ վերջին թիւով։

Համաձայն Վիէննայէն հասած տեղեկութեանց, Խ. Միութիւնը կը պատրաստուի արմատապէս փոփոխել այն քաղաքականութիւնը որուն կը հետեւի ցարդ, արեւելեան եւ կեդրոնական Եւրոպայի մէջ, եւ իր սահմաններուն վրայ քաշուիլ, վերսկսելով խօսակցութիւնը արեւմտեան պետութեանց հետ, Եալթայի բանակցութեանց հիման վրայ ։

« Այս որոշումը տրուած է եղեր համախորհուրդ Քաղաք. Բիւրոյին հետ, նոյն ինքն Ստալինի կողմէ, որուն համար այլեւս ապացոյցի չէր կարօտեր Մոլոթովի վարած քաղաքականութեան անանկութիւնը »։

Միշտ նոյն աղբիւրին համաձայն, արբանեակ երկիրներէ հասած տեղեկութիւններն ալ նոյն եզրակացութեան կը յանգին։ Ստալին յաջողեր է համոզել Քաղաք. Բիւրօն թէ անհրաժեշտ է փոխել արտաքին քաղաքականութիւնը, որովհետեւ,

1.— Սխալ են Պալքանեան երկիրներու հոգեկան վիճակի մասին տրուած տեղեկագիրները եւ մոլորեցուցած են խորհրդային դիւանագիտութեան վարիչները ։ 2.— Գոհացուցիչ չէ խորհրդային ժողովուրդին բարոյական կորովը։ 3. — Անկարելի է շարունակել ծաւալման եւ աշխարհակալութեան քաղաքականութիւնը, որուն հիմնադիրն է Մոլոթով, առանց պատերազմի վտանգը աչք առնելու ։

Կ'ըսուի թէ Մոլոթով այլեւս հեռու կը պահուի քաղաքական գործերէ, իսկ Եուկոսլաւիոյ դէմ սարքուած աղմկալի յարձակողականին նպատակն է քօղարկել խորհրդային դիւանագիտութեան ընկրկումը։ Զրոյց կը շրջի թէ Մոսկուա հրամայած է Ալպանիայէն ետ կանչել իր 3000«մասնագէտները» եւ թէ իր հրահանգներուն վրայ է որ Պուլկարիա եւ Ալպանիա որոշեցին զինաթափ ընել եւ արգելափակել Յունաստանի ապստամբները։

Եւ վերջապէս, հաւանական կը համարուի որ Չորս Մեծերը ժողովի հրաւիրուին յառաջիկայ հոկտեմբերին, համաձայնութեան մը յանգելու համար Գերմանիոյ եւ Պալքաններու մասին ։

Վարչապետը յուսատես է երկրի կացութեան մասին

Իր վարչապետութեան առաջին տարելիցին առթիւ, Պ. Քէօյ երկարօրէն պարզեց երկրին կացութիւնը, տեսակցութեան մը առթիւ։ Ըսաւ թէ համայնավարները եւ զօր. տը Կոլի կուսակիցները նորէն քաղաքական վտանգ մը պիտի դառնան, եթէ ետ առնուի Մարշըլի ծրագիրը։ «Եթէ մէկդի դրուի այդ ծրագիրը, եթէ եւրոպական երկիրները չկարենան աւելի յառաջ տանիլ իրենց զօրծակցութիւնը, մեր բոլոր հին խնդիրները նորէն մէջտեղ պիտի գան։ Նորէն պիտի արթննան ամբոխավարութեան պայքարները, ծայրայեղ ձախէն, թէ ծայրայեղ աջէն »։

Վարչապետը չի ժխտեր ընկերային խլրտումներու վերսկսումը, բայց կը հաւատայ թէ «յեղափոխական գործադուլներ» պիտի չծագին, ինչպէս անցեալ տարի։ «Տեսէք այսօրուան Ֆրանսան եւ յիշեցէք անցեալ տարուան հոկտեմբերի կացութիւնը։ Երկիրը ցնցուած էր յեղափոխական գործադուլներէ։ Շատ մը զբօսաշրջիկներ կը վարանէին Ֆրանսա գալ այս տարի, խրտչելով համայնավարներէն։ (Ճամբորդութեան գրասենեակները կը հաւաստեն թէ մօտ երեք միլիոն շրջիկներ Ֆրանսա պիտի գան այս տարի)։ 1946ին բանուորները կը հպատակէին համայնավարներու հրամաններուն՝ յեղափոխական գործադուլի մը համար։ Անկէ ի վեր Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը կորսնցուց իր հեղինակութիւնը ։ Իր հրամաններուն չեն հետեւիր այլեւս։ Երբ համայնավարները ուզեցին խռովութիւն յարուցանել ամերիկեան դեսպանատան առջեւ, Մ. Նահանգնե-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԾՈՎԻՆ ՈՒ ԱՆԱՊԱՏԻՆ ՄԻՋԵՒ

(ԱԼԺԵՐԻԱՆ ԵՐԷԿ ԵՒ ԱՅՍՕՐ)

Ա.

Ալժերիան սովորական գաղթավայր մը չէ, այլ Ֆրանսայի անդրծովեան շարունակութիւնը: Ֆրանսական ոչ մէկ նահանգ, վարչական, ներքին ինքնավարութիւն ունի: Բոլորն ալ կապուած են կեդրոնական իշխանութեան հետ: Մինչդեռ, Ալժերիան կիսանկախ վիճակ մը ունի, իր Ազգային Ժողովով եւ կեդրոնական իշխանութեան ներկայացուցիչ ընդհանուր կառավարիչով: Տեսակ մը «պետութիւն» է պետութեան մէջ:

Շուրջ հարիւր քսան տարիէ ի վեր, Ֆրանսան, իր շատ մը ընտիր զաւակներու արեան գնով, տիրացած է այս հարուստ երկրին եւ բոլորովին կերպարանափոխած զայն: Հակառակ ատոր, ֆրանսացի բուն ժողովուրդը, տակաւին, ստոյգ գաղափար չունի, Ալժերիոյ մասին: Երբ հովանաւոր իշխանութեան զաւակները այսքան թիւր կարծիք ունին՝ զարմանալի չէ որ մեր աստանդական ժողովուրդն ալ նախապաշարուած կը մնայ:

Մենք, այժմ, Ալժերիոյ մէջ, իրական ըմբռնումով հայ գաղութ չունինք: Կան ցիրուցան Հայեր, զոյնզգոյն ցեղերու այս խառնարանին մէջ, որ իրենք զիրենք Հայ կը զգան եւ Հայ կ'ապրին: Այնտեղ, ուր գաղութ դառնալու տարրական հնարաւորութիւններ կան, ազգային զգացում չունին եւ յանձնուած են թրքական լեզուին ու բարքերուն: Իսկ ուր որ իբրեւ Հայ կ'ապրին, գաղութ չեն, որովհետեւ շատ քիչ են: Անտէր եւ անգլուխ խլեակներ, ինկած այս ափերուն վրայ, ազգային ոչ մէկ ջերմութիւն ունին եւ իբր նմոյշ կ'ապրին միւս ցեղերու կողքին: Միմիայն այսպիսի վայրերու մէջ կը զգաս, խորապէս, թէ ի՛նչ կը նշանակէ կազմակերպութիւն, հաւատացեալներու զոհողութիւն, կուսակցական ըմբռնում եւ մօտէն դաստիարակութիւն: Ալժերիոյ հողմացրիւ հայութիւնը, աւաղ, զուրկ է այդ առաւելութիւններէն: Բայց անցնինք մեր բուն նիւթին:

Միջերկրականի ափերուն վրայ, գեղատեսիլ դիրք մը ունի Ալժերիան: Կարելի է ըսել, Հիւսիս-Ափրիկէի միջնաշխարհն է, Մարոքի եւ Թունուզի միջեւ: Սահարայի անապատն ալ հարաւէն, իր տաք շունչով կ'օծէ, երբեմն, ամբողջ երկիրը: Ցաճախ սիրոքոյի տաք թեւերը կը գրկեն մեզ:

Ալժերիոյ տարածութիւնն է 2.207.000 քառ. քիլոմեթր: Ճիշդ երեքուկէս անգամ աւելի մեծ քան Ֆրանսան:

Հիւսիսէն կ'անցնի Ատլաս լեռնաշղթան, որ Ճիւրճիւրայի եւ Օրէսի մէջ մինչեւ 2300 մեթր բարձրութեան կը հասնի: Ատլասի ստորոտը կը գտնուի Թէլի արգաւանդ բարձրաւանդակը, հարուստ բուսականութեամբ: Նարնջենիներ, այգիներ, ցորենի դաշտեր, ձիթենիներ, լազանի (figue de barbarie) քրմաձեւ փշոտ թուփեր, կարճլիկ մփշապածառեր եւ հնդկեղէգներ փռած են իրենց կանանչ գորգերը, ամենուրեք: Ատլասի եւ ծովուն միջեւ, թէեւ շատ մեծ ու փոքր գետեր կան, բայց ամառը կը չորնան եւ ձմեռն ալ հեղեղներէն կը կատղին: Միակ կարեւոր գետը, որ կայ Շէլիֆն է: 675 քիլոմեթր երկայնութիւն ունի:

Կլիման միջերկրականեան է: Արեւ, ծով եւ կապոյտ երկինք: Ծովափնեայ շրջաններուն մէջ ձմեռը խոնաւ, ամառը՝ տաք ու հաճելի: Ուրշապէս երկու եղանակ ունի,— ամառ եւ ձմեռ: Տեղատարափ անձրեւները կը սկսին Հոկտեմբերէն Մայիս: Ձմեռը ոչ ցուրտ, բայց խոնաւ: Հազուադէպ պարագաներու մէջ, միայն, պահանջ կը զգացուի վառարան վառելու, դաշտային շրջաններուն մէջ:

Անտառներ շատ քիչ կան: Ատլասի եւ Թէլի բարձրաւանդակին վրայ, հազիւ երեք միլիոն հեկտար տարածութիւն ունին: Ալժէի Նահանգին մէջ, ամէնէն կարեւորներն են Թէնիէտ-էլ-Հատի, Քոփազայի, Օմալի եւ Քզարի անտառները, Օրանի մէջ՝ Սէպտուի, Տայեայի, Ճէֆրայի, Սայտայի եւ Ֆրէնտայի անտառները, Քոնսթանթինի մէջ՝ Մզիթայի, Մաատիտի, Պէնի-Թալէպի, Օրէլի, Ամար-Քատուրի, Ուլէտ-Նաքուպի, Այնպէնտայի եւ Սուք-Արասի անտառները:

Ալժերիան կը տարածուի պատմական Նումիտիոյ եւ Մաւրիտանիոյ հողերուն վրայ, ուր Քրիստոսէ չորս դար առաջ, Փիւնիկեան տիրապետութեան տակ Պէրպէրները կը բնակէին: Կարթագինէի անկումէն վերջ, Հռոմէական լեգէոնները հոս ալ յաղթական մուտք գործեցին եւ Ալժերիան առին իրենց տիրապետութեան տակ: Հռոմէական վեց հարիւր տարուան տիրապետութենէն, ցարդ, մնացած են բազմաթիւ յիշատակարաններ Շէրշէլի (Կեսարիա), Թէմկատի, Թէփազայի եւայլ շրջաններուն մէջ:

Ալժերիոյ մայրաքաղաքն է Ալժէն, որ սպիտակ կարապի մը պէս, իր վիզը կը խրէ Միջերկրականի կապոյտ ջուրերուն մէջ: Սպիտակ Ալժէն, Փարիզէն եւ Լիոնէն վերջ, պէտք է նկատել Ֆրանսայի երրորդ քաղաքը առանց ուրանալու Մարսէյլի զուտ, միջազգային առեւտրական հանգամանքը: Ալժէն, ըստ Սօլիսի, առասպելական ծագում ունի:

Հերակլէս, քսան հոգինոց չքախմբով մը այստեղէն կ'անցնի: Իր ընկերները զինք կը լքեն եւ կը մտածեն հոս քաղաք մը շինել...: Ոգի ի բուին կը սկսին աշխատիլ եւ պարիսպներ շինել: Զեն ուզեր, որ քաղաքին անունը նուիրագործուի մէկն ու մէկուն անունով եւ կը կոչեն քսաններու քաղաք,— Իքոսիոմ (յունարէն էքոսի, որ կը նշանակէ քսան): Քաղաքի Պապ-Ազուն թաղին մէջ, պեղումներու առեն, գտնուած է սեւնաքանդակ մը, որուն վրայ լատիներէն գրուած է Իքոսիոմ:

Վանտալներու արշաւանքին առեն Իքոսիոմը քար ու քանդ կ'ըլլայ, որ, արդէն, հռոմէական եպիսկոպոսանիստ քաղաք էր դարձած: Է. դարուն, երբ Եգիպտոսէն Արաբները կ'արշաւեն եւ կը գրաւեն ամբողջ Հիւսիս-Ափրիկէն, Իքոսիոմ անունը կը ջնջեն եւ իրենց ցեղապետին անունով կը կոչեն Մէզար-Հանա: Աւելի վերջերը կը կոչուի Էլ-Ճէզայիր, ծովափնեայ կղզեակներուն պատճառաւ: Էլ-Ճէզայիրը, հնչական բարեփոխութեամբ դարձած է Ալժէ:

ՎԱՀԱՆ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

«Խոնարհ Հերոսները» (Կոմս)

Ցափշտակութեամբ կարդացի վերերան ընկեր Կոմսի «Խոնարհ Հերոսները»: Մեր մամուլին մէջ հրատարակուած քանի մը քաղուածքներէն գիտէինք արդէն թէ ինչպիսի ջերմ ընդունելութեան պիտի արժանանար այս բացառիկ հատորը: Մեր ժողովուրդը մասնաւոր հոգածութիւն ցոյց տուած է միշտ այն բոլոր հրատարակութիւններուն հանդէպ որ մեր Ազատամարտի դէպքերէն ու դէմքերէն կը խօսին: Զափազանց հարուստ է եղած մեր յեղափոխութեան վաթսունամեայ պատմութիւնը դիւցազնական դրուագներով եւ այլազան դերակատարներով:

Մեր հերոսներու աննման քաջագործութիւնները կախարդական շեշտերով երգած ու պատմած են մեզի՝ Ահարոնեան, Սիամանթօ, Վարանդեան, Մալխաս եւ ուրիշներ: Տակաւին մեր յիշողութեան մէջ ամուր քանդակուած են հրաշագան հէքեաթի պէս յանկուցիչ այդ պատմուածքները:

Ահա ընկեր Կոմսն ալ իր կարգին կուգայ ճոխացնել մեր յեղափոխական գրականութեան գանձարանը:

Գամմելու իւրայատուկ ձեւ մը ունի ան: Եւ ինչ գեղեցիկ պատմել գիտէ: Լեզուն մաքուր է ու վճիտ՝ կարկաչուն առուակի մը նման: Ոճը՝ գունագեղ: Երբեմն յիշեցնել կուտայ մեզ իր մեծ հայրենակիցը՝ երջանկայիշատակ Գարեգին եպիսկոպոս Սրուանձտեանցը: Արդարեւ Վասպուրականը պատմողներու երկիր մըն է եղած: Մեր գրականութեան Բրովանսն է ան:

Երկու խօսք՝ հեղինակին մասին:

Ընկեր Կոմսը մեր յեղափոխութեան ականաւոր «Պարոն»ներէն էր: Այսպէս կը սիրէր յորջորջել մեր ժողովուրդը կուսակցութեանց լիազօրներն ու գործիչները, որոնք ծանր պարտականութիւնն ու պատասխանատուութիւնը ունէին միանգամայն կազմակերպելու ռազմականօրէն, մտաւորապէս, նոյնիսկ՝ տնտեսապէս իրենց յատկացուած շրջանները: Անիկա այս հանգամանքով վերջին «Պարոն»ն է եղած Տարօն-Սասունի ընդարձակ եւ պատասխանատու շրջանին: Աւելի բախտաւոր չեղաւ ան իր երկու մեծ նախորդներէն՝ ողբացեալ Կար. Տողրամաճեանէն (Վ. Մանուէլեան) վերապրող Ռուբէնէն, որովհետեւ համաշխարհային առաջին Սպանդը վրայ հասած էր՝ հոն մեկնելու ժամանակ եւ Տարօն-Սասունը, ներսէն ու դուրսէն օղակուած թշնամի ուժերով եւ անպատրաստ, իր ամէնէն դժնդակ Հգնաժամը կ'ապրէր: Այնուհանդերձ, Կոմսը իր ամբողջ կարողութիւնն ու փորձառութիւնը ի սպաս դրաւ, հաւաքելով իր շուրջը ամէն կարգի նուիրեալներ, առաջնորդ Խարախանեան արք.էն մինչեւ պատանի սուրհանդակներ, ամոքելու Տարօնի մեր դժբախտ ժողովուրդին տառապանքը: Բայց դաժան թշնամին, օգտուելով առիթէն, վայրագօրէն գործադրեց տարիներէ ի վեր մշակած իր դիւային ծրագիրը, եւ ամբողջ Տարօնը՝ Մամիկոնեաններու բոյնը, հայ յեղափոխութեան մշտավառ հնոցը ներկուեցաւ արիւնով:

Կոմսը, հալածական ու հիւանդ, խումբ մը անձնուրացներու հետ լեռները ապաստանած, անզօր վկան եղաւ այս անպատում ողբերգութեան որուն պատասխանատուութեան ամենամեծ բաժինը կը ծանրանայ ռուսական բանակի սպայակոյտին վրայ: Մինչդեռ շատ դիւրութեամբ պիտի կրնար ան մէկ ոստումով փրկել Տարօնը արդէն խուճապահար թշնամիէն որ Վանի մէջ իր կրած ջախջախիչ պարտութեան վրէժը յագեցուց Մշեցիներու եւ Սասունցիներու կոտորածով: Այստեղ եւս ականատես էր Ռոմանոֆներէն մնացած հրէշային միտումը — «Հայաստան՝ առանց Հայու»:

Ակամայ շեղեցայ նիւթէս:

Կոմսը զանազան շրջաններ մեր կուսակցութեան «Պարոն»ի իր պարտականութեան առնչութեամբ, յարատեւ շփման մէջ եղած է մեր ժողովուրդին, այլ մանաւանդ՝ Ֆէտայիներու հետ եւ անշուշտ, իրազեկ՝ այս վերջիններէն շատերուն փոթորկայոյզ արկածներուն: Ահա իր ականատես վկայութեանց մէկ մասնիկն է որ կը բերէ մեզի: Միայն սա տարբերութեամբ որ հայ հերոսներու ընդարձակ ու ճոխ բուրաստանին համեստ ծաղիկներէն է կազմած իր այս փունջը: Համեստ ու խոնարհ՝ ինչպէս մանուշակներ, բայց ոչ նուազ բուրումնաւէտ որքան վարդն ու հպարտ մեխակը:

Այս խոնարհներով չէ՞ր միթէ որ այնքան կը պարծենար հռչակաւոր ռազմագէտը՝ Գոնափարթ: Անոնք կը կռուին, ճակատամարտներ կը վաստկին, բայց, տարօրինակ հակադրութիւն, մեծերը կը փայլին միայն, միայն անոնց կ'երթան բոլոր ծափերն ու ովսաննաները: Սեպուհ հետեւեալ մէջբերումը կ'ընէ Մուրատի հետ իր ունեցած մէկ զրոյցէն, Երզնկայի եղերական նահանջէն վերջ:

—» Ի՞նչ պատմեմ, Սեպուհ, ահա ասոնք են ըրեր ամէն բան, (ակնարկելով իր զինուորներուն) կռուեր, տանջուեր, եւ ինչ որ արհամարհելի է, ասոնց քաջագործութիւնները մեզի կը վերագրուին: Եթէ ես պատմաբան լինէի, առաջին պատիւը զինուորին կուտայի»:

Այս պատիւն է ահա, որ կ'ընծայէ «Խոնարհ»ներուն վաստակաւոր յեղափոխականը: Եւ ինչ գեղեցիկ նմոյշներ բերած է ան այս վերջիններուն զմայլելի շարանէն: Տասնըհինգ հերոս-հերոսուհիներու կեանքէն դրուագներ ամփոփուած են 76 մեծադիր էջերու մէջ: Ամէն դասակարգէ, տարիքէ ու սեռէ հերոսներ ջոկած է պատկառելի հեղինակը. ութսունամեայ «Վարագայ Պարոն Պետրոս»էն մինչեւ պատանի սուրհանդակ անվեհեր Մուշի Լեւոնը: Ինչ տիպար հերոսներ կը ներկայացնէ մեզ՝ տալով անոնց նկարագիրներուն իսկական դրոշմը: Առով պիտի չվերջանայ անշուշտ Կոմսի գործը: Կ'իմանանք թէ ուրիշ հատորներ պիտի գան ճոխացնել Հ. Յ. Դ. Վեթերաններու Ֆոնտին մատենաշարը: Անոնց շնորհիւ մենք պիտի կրնանք ծանօթանալ մեր յայտնի եւ անանուն բազմաթիւ հերոսներու քաջագործութեանց որոնց մասին, դժբախտաբար, քիչ բան գիտենք նոյնիսկ՝ բան չենք գիտեր: Անձկութեամբ կը սպասենք:

ՄՈԳԻ

Երբ Ռուսերը Սան Սթէֆանօ էին

ԽՄԲ. — «Ամսօրեայ Հանրագիտակ»ի (Այլըգ Անսիքլոփէտիսի). Յուլիսի թիւին մէջ հրատարակուած է ռուսական բանակներու Սան Սթէֆանօ մուտքին վերաբերեալ նկարագրութիւն մը, քաղուած Զօրլուլուզատէ Մահմուտ Ճէլալէտտին փաշայի հռչակաւոր գործէն: Ահաւասիկ թարգմանութիւնը —

Մեր հարեւանը՝ Ռուսիա՝ անկուշտ ախորժակ մը ունի, քանի կը ճաշակէ՝ այնքան կը ցանկայ, եւ ամէն ինչ կուլ տալ կ'ուզէ: Իր մանկութենէն մինչեւ այսօր, այս անյագ որկորը կշտացնելու համար, գզուըտած է իր դրացիներուն, մանաւորաբար մեզի հետ. մերթ դասը առած է, մերթ ալ յաղթած:

1700էն մինչեւ 1918 թուականը, 218 տարուան ընթացքին, Ռուսերը 13 անգամ պատերազմած են մեզի հետ, եւ այս կռիւները տեւած են 50 տարի:

Մեր դրացին միշտ ալ առիթ փնտռած է մէկ կողմէ Նեղուցներուն տիրանալու եւ միւս կողմէ Հնդկաստան եւ Եգիպտոս թափանցելու համար, ներքին եւ արտաքին ազգերը մեզի դէմ գրգռելով:

1877ի պատերազմին, զոր ինք կազմակերպեց յատկապէս Պալքանեան ազգերը մեզի դէմ հանելով, սահմանը անցան առանց պատերազմ հռչակելու:

Միայն թէ թշնամին անսպասելի դիմադրութեան մը բախեցաւ եւ իր ամէնէն ընտիր զինուորները կորսնցուց, կատաղի կռիւներու ընթացքին:

Ռուս բանակները յաջողեցան մինչեւ Սան Սթէֆանօ գալ, Սուլթանին վախկոտութեան եւ թուլութեան հետեւանքով:

Ի վերջոյ կնքուեցաւ Սան Սթեֆանոյի ծանր հաշտութիւնը, եւ մեծ պետութիւնները, իրենց շահերը վնասուած տեսնելով, ստիպուեցան միջամտել: Պերլինի դաշնագիրը կնքուեցաւ, մասամբ դարմանելով Սան Սթէֆանոյի դաշնագրին ախալները:

Հակառակ ատոր, ահագին հող կորսնցուցինք Անատոլուէն եւ Ռումէլիէն:

Այստեղ յիշատակութեան արժանի է Մեծ

Դուքս Նիքոլայի չփացածութիւնը եւ Սուլթան Համիտի վախկոտութիւնը :

Ահա թէ ինչ կը գրէ այս մասին Մահմուտ Ճէլալէտտին փաշա իր համբաւաւոր գրքին՝ «Ճշմարտութեան հայելի» (Միրաթը Հագիգաթ)ին մէջ.—

Մեծ Դուքս Նիքոլա, որ Սան Սթեֆանօ էր, դաշնագիրը ստորագրելէ վերջ, պաշտօնապէս ուզեց տեսակցիլ Փատիշահին հետ, եւ գինքը փոխադարձ այցելութեան հրաւիրեց Պէյօղլուի ռուս դեսպանատունը, ուր ինք պիտի մնար: Կրնաք երեւակայել, թէ ինչպիսի ազդեցութիւն մը պիտի գործէր ժամանումը յաղթական հրամանատարին, որ կոկորդավիզ Իսթանպուլ պիտի մտնէր:

Սուլթանը որեւէ ճար չգտաւ, սաստիկ կը վախնար: Վերջապէս հազարումէկ թղթակցութիւններէ եւ բանակցութիւններէ վերջ, խնդիրը կարգադրուեցաւ. Մեծ Դուքս Նիքոլա կարգ մը իշխաններու եւ զօրավարներու ընկերակցութեամբ Սան Սթեֆանոյէն ռուսական շոգենաւ մը նստաւ եւ եկաւ Պէշիկթաշի պալատը:

Պալատական թարգմանը դիմաւորեց զինք եւ ներս առաջնորդեց: Դիմաւորողներուն մէջ կային նախարարներ եւ զինուորական փաշաներ, պաշտօնական համազգեստով :

Ապտիւլ Համիտ Մեծ Դուքսը եւ զօրավարները ընդունեց պալատին մէջ, ինքն ալ պաշտօնական հագուած էր, մեծարեց հիւրերը, ծանօթացուց աւագանիին :

Փլեւնայի հերոս Կազի Օսման փաշա գերութենէ նոր վերադարձած էր, զայն ալ ներկայացուց. Մեծ Դուքսը ըսաւ.

— Երանի այն թշնամիներուն, որոնք այսպիսի հերոսներու հետ կը պատերազմին :

Արարողութենէն ետք, հիւրերը հանդիսութեամբ մեկնեցան, շոգենաւը մօտեցաւ Պէյլէրպէյի պալատին, ուր տեղի պիտի ունենար փոխադարձ այցելութիւնը :

Ռուսերը պալատ տարած էին՝ արքայական հեծելազօրք եւ զինուորական նուագախումբ.թագաւորը եկաւ իր զինուորական փաշաներով եւ փոխադարձեց այցելութիւնը:

Յաջորդ գիշեր Ըլտըզի պալատին մէջ հացկերոյթ մը սարքուեցաւ ի պատիւ Մեծ Դուքսին եւ հետեւորդներուն :

Ռուսական բանակը այնքան ալ շուտ չմեկնեցաւ Թուրքիայէն: Ռուսերը բաւական մնացին, ցրուեցան մինչեւ Տէրքոս եւ Պէնտէր, նոյնիսկ Տավուտ փաշայի զօրանոցը եւ Էյուպի բարձունքները :

Փորձեցին նոյնիսկ հսկայ զօրանոց մը կառուցել Սան Սթէֆանոյի մէջ եւ պահպանել ժողովուրդը: Կ'ըսուի, թէ Պէշիկթաշի պալատին բարակին վրայ ռուսական դրօշ մը տնկեցին, բայց Նպարքոս Ահմէտ Վէֆիք փաշա հանել տուաւ զայն:

Իբրեւ յիշատակ այդ յաղթանակին, Ռուսերը հսկայ յուշարձան մը կանգնեցին Եէշիլ գիւղի մէջ (Սան Սթէֆանօ): Այդ յուշարձանը հեռուէն իսկ կը տեսնուէր Իսթանպուլի հորիզոնին վրայ եւ մեր աչքերը կը վիրաւորէր՝ մինչեւ 1914 թուականը :

Երբ ծագեցաւ համաշխարհային պատերազմը ու մենք 1914ին պատերազմի մտանք Ռուսերուն հետ, ազգը չդիմացաւ եւ բրիչներով, ռումբերով ու նոյնիսկ թնդանօթներով հիմնայատակ քանդեց այդ յուշարձանը :

Ազա Կիւնտիւզ, որ այդ շրջանին «Դարակէօզ» թերթը կը հրատարակէր, կրակոտ՝ յօդուածներ ստորագրեց եւ ինքն ալ բրիչ ի ձեռին մասնակցեցաւ ռուսական յուշարձանի քանդումին :

Այն միջոցին, երբ Օսմանցիները Եւրոպա կ'արշաւէին, Ռուսիա կոչուած ընդարձակ երկիրը կը բաղկանար կարգ մը պետութիւններէ, որոնք ենթակայ էին Թրքական Ալթըն Օրտուի Խաներուն:

Աւելի վերջը, մրցակցութիւնը ծայր տուաւ Թուրք Խաներուն եւ Պէյերուն միջեւ: Ռուսերը նենգօրէն օգտուեցան այդ առիթէն եւ սկսան տիրապետող դիրք գրաւել:

Յայտնի է, թէ գոյութիւն ունի Մեծն Պետրոսի Կտակը անունով ռուսական քաղաքականութիւն մը, որուն գլխաւոր գիծերն են.—

1.— Հնդկաց ովկիանոսը իջնել՝ գրաւելով Սեւ ծովը, Նեղուցները, Արեւելեան Անատոլուն եւ Պարսկաստանը :

2.— Գրաւել Թրքական շրջանները եւ Հնդկաստանը ....:

Ահա այդ օրէն ի վեր կը շարունակուի այս քաղաքականութիւնը :

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Վենետիկի երկամեայ հանդիսութեանց առաջին վարագոյրը (շարժանկար) փակուեցաւ Ֆրանսական յաղթանակով մը, Clouzotի «Մանոն»ը: Հակառակ իր բացառիկ նկարներուն եւ առանձնայատուկ բեմադրութեան մը, առաջին մրցանակի արժանի պիտի չըլլար, եթէ ներկայացուած միւս ժապաւէնները շատ աւելի տկար եւ սովորական չըլլային: Նկատի պէտք է առնել որ տարին 4 — 5 փառատօն տեղի կ'ունենայ եւ դժուար է մասնակցող երկիրներու համար արժանաւոր ժապաւէններ ներկայացնել բոլորին: Biennaleին երկրորդ մասը (երաժշտական) բացուեցաւ Սեպտեմբեր 3ին շաբաթ իրիկուն «Ֆէնիչէ» թատրոնին մէջ, ուր Արթիւրօ Թօսքանինին վարեց հակառակ իր 82 տարիներուն Քերուպինի, Պէթօվընի (6րդը) Ֆրանք, Սմեթանա, Ռ. Շթրաուս եւՎակներ, Սքալա տը Միլանի նուագախումբով :

Նոյն օրը պաշտօնապէս բացուեցաւ նաեւ Քանի շարժանկարի փառատօնը որ տեղի չէր ունեցած անցեալ տարի: Սովորական հանդիսութիւններէն վերջ, առաջնութիւն շահող ժապաւէնը, ամերիկեան «Օտարներու Տունը» յատկօրէն գնահատուեցաւ մամուլի քննադատներու կողմէ:

ՍՈՒՐԻՈՅ կառավարութիւնը արտօնեց Ֆրանսական Ֆրանքի փոխանակութիւնը ոսկիի հետ: Այս կարգադրութեամբ վերջ կը գտնէ այն կացութիւնը որ կը տիրէր 1948ի Ֆրանքօ-սուրիական պայմանագրին լրացումէն ի վեր :

Յիշատակ Մխիթար Աբբահօր

ՎԵՆԵՏԻԿ (յապաղած). — Օգոստոս 14ին, Մուրատ Ռափայէլեան վարժարանի շքեղ դահլիճին մէջ տեղի ունեցաւ Մխիթար Աբբահօր անձին եւ գործին նուիրուած մեծ հանդիսութիւնը : Ներկայ էր երկրէն եւ արտասահմանէն հասած հոծ բազմութիւն մը: Հանդէսին կը նախագահէին Մխիթարեան Միաբանութեան Աբբահայր գերապայծառ Հ. Սրապիոն վրդ. Ուլուհոճեան եւ Հռոմի Լեւոնեան հաստատութեան առաջնորդ Պետրոս Քէտիճեան եպիսկոպոս: Օրուան ճառախօսներն էին Հ. Սահակ վրդ. Տէր Մովսէսեան, նիւթ ունենալով «Մխիթար եւ Հայ ազգը», եւ Բժ. Արամայիս Սրապեան, նիւթ ունենալով «Մխիթար եւ իր գործը»: Բժ. Տիգրան Ալեքսանեան իտալերէն լեզուով գրաւոր ուղերձ մը կարդաց, յայտնելով դաղութին երախտագիտութեան զգացումները: Ջութակահար պատանի Կ. Քանթարճեան նուագեց Մոցարթէն, Պախէն, Խաչատուրեանէն, Փականինի — Փրիհոտայէն, Սարազաթէն, արժանանալով անվերջանալի ծափերու:

Պետրոս եպիսկ. Քէտիճեան արեւշատութիւն մաղթեց Մխիթարեան Միաբանութեան, դրուատելով անոր դարաւոր անգնահատելի գործունէութիւնը:

Ընդհանուր ոգեւորութեան մը մէջ, անգամ մը եւս փառաւորուեցաւ Մխիթարի անձնուէր գործունէութիւնը, ի խնդիր մեր ազգին բարոյական եւ մշակութային վերելքին: Այն օրէն ի վեր, երբ Աստուածածնի «Եղիցի»ն ոգեւորած էր Մեծ Սեբաստացին, Մխիթարի գործունէութիւնը կը սկսէր ալ աւելի խորանալ եւ բազմապատկուիլ, հասնելու համար մինչեւ մեր օրերը: Այս գործը կը տեւէ ու կը բարգաւաճի, որովհետեւ հիմնուած է Մխիթարի եւ Մխիթարեան Ուխտին հայ ազգին հանդէպ ունեցած մեծ սիրոյն վրայ :

ԱՐԱՄԱՅԻՍ ՍՐԱՊԵԱՆ

Ա.— Ոտքիս տակը կօշտ մը կայ, որ խերս կ'անիծէ՝ ամէն անգամ որ վրան կոխեմ:

Բ. Բայց.լաւագոյն է կօշտը ոտքին տակ ունենալ: Գնաւ չես վախնար որ մէկը վրան կը կոխէ ....:

★

Ա.— Զորս քիլօ միս կրնա՞ք կշռել:

Մսավաճառ.— Ամենայն սիրով: (Կը կշռէ) : Ծրար մը ընե՞մ :

Բ.— Ոչ, գնելու համար չէ: Բժիշկս բսաւ որ չորս քիլօ պակսեր եմ: Ուզեցի հասկնալ թէ՝ չորս քիլօն որքան միս է ....:

★

Ա.— Աս ի՞նչ է, կէս գիշերի՞ն ալ կը մուրան եղեր :

Մուրացիկը.— Ի՞նչ ընեմ, պարոն, ապրուստը այնքան սուղ է որ ստիպուած եմ գիշերը ցերեկին խառնելով՝ ապրուստ մը ճարել ....:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ

ԱՆԻՒՆ ԾԱԽՈՒԵՑԱՒ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ, 1034.— 1064)

Բ. ՄԱՍ

ԱՆԻԻ ԿՈՐԾԱՆՈՒՄԸ

Ժ.

ԿՌԻՒԸ

— Լաւ, ապրիս դուն, խենթութիւններդ պարապ չեն անցնիր, ըսաւ Վահրամ եւ հրաման տուաւ բանակին արշաւել Յոյներուն վրայ :

Հայոց զօրքը, որ բաղկացած էր 30.000 հոգիէ, առաջ քալեց Վահրամ իշխանի առաջնորդութեամբ եւ քիչ վերջ սկսաւ սոսկալի կռիւը : Կռիւ կեանքի եւ մահու: Կռիւ հայրենիքի ազատութեան :

Յոյները, վստահ իրենց ուժին վրայ (100 հազար), նոյնպէս յարձակումի անցան, եւ երկուստեք սկսաւ կոտորածը: Բայց Հայերը կը կռուէին յուսահատ կատաղութեամբ. անոնք գիտէին որ իրենց ետին ալ ճամբայ չկար, պէտք է յաղթէին կամ մեռնէին հակառակ պարագային պիտի տեսնէին Անիի աւերակները միայն եւ իրենց կիներուն եւ զաւակներուն խողխողումը:Աչքի առջեւ ունենալով ասիկա եւ մանաւանդ ոգեւորուած՝ Վահրամ իշխանի խրախուսանքներէն, այնպիսի կատաղի յարձակում մը գործեցին Յոյներուն վրայ որ պահ մը շուարած մնացին անոնք: Այս տեսակ քաջութիւն մը չէին սպասեր Հայերէն, ան ալ այս բուռ մը Հայերէն: Դեռ կը շարունակուէր անխնայ ջարդը, երբ Յունաց բանակին շարքերը յանկարծ խանգարուեցան, զօրքը սկսաւ տատանիլ եւ, նկատելով սոսկալի կոտորածը, սարսափահար դիմեց նահանջի, շատ չանցած՝ նահանջը դարձաւ խուճապահար փախուստ մը :

— Օրհնեալ է Աստուած, յաղթութիւնը մերն է, գոռաց ծերունի Վահրամը :

— Կեցցէ Վահրամը, կեցցէ Գագիկ, յաղթութիւն, կը գոչէին ոգեւորուած Հայերը եւ կը հալածէին փախստականները:

Արիւնը արդէն կը հոսէր հեղեղի պէս. միայն Յոյներէն ինկած էին մօտ 2000 հոգի: Հայերը քիչ յետոյ գաղրեցուցին հալածանքը եւ սկսան գոհաբանական մաղթանքներ ընել. իրենց փայլուն յաղթութեան համար :

Յունաց զօրաց եւ ահեղ բանակէն հետք մը իսկ չէր մնացած Անիի պարիսպներուն տակ :

Հայոց յաղթութիւնը կատարեալ էր :

ԺԱ.

ԴԻԱԿՆԵՐՈՒ ՄԷՋԷՆ

Անիի պայծառ առաւօտը բացուեցաւ եւ լուսաւորեց դիակներու դաշտը: Սոսկալի էր այդ դաշտը: Անթիւ եւ անհամար դիակներ եւ մարդկային վիրաւոր մարմիններ փռուած էին ամէն կողմ. անողոք մահը, կարծես դիւթական զօրութեամբ, մէկ վայրկեանի մէջ վերջ տուած էր բազմաթիւ կեանքերու :

Տեղ տեղ՝ լճացած արեան մէջ կը լողային մարդկային մարմինները: Ահաւոր բան էր տեսնել ինկածներու դէմքին արտայայտութիւնը. սառած աչքերու մէջ դեռ մնացած էր զարհուրանքի տպաւորութիւնը: Տեանողին մարմինը փուշ փուշ կ'ըլլար :

Բայց անշարժ չէին բոլոր ինկածները: Շատերը կը շարժէին, մէկ տեղէն միւսը կը քաշկռտուէին եւ ձեռքերով կը ճանկռտէին հողը, աղխողորմ հառաչանքներ արձակելով: Մահամերձ վիրաւորներն էին ասոնք, չկրնալով հեռանալ պատերազմի դաշտէն, մնացած էին դիակներու կոյտերուն մէջ եւ զարհուրելի տանջանքներով կը սպասէին իրենց վերջին րոպէներուն իսկ այդ րոպէները կարծես յաւիտենականութիւն ըլլային, կարծես դիտմամբ կ'ուշանային, աւելի եւս չարչարելու համար թշուառները: Վիրաւորները չդիմանալով այս սոսկալի տանջանքներուն, վերջին ճիգ մը կ'ընէին, քանի մը քայլ ալ առաջ կը քաշկռտուէին, կը թաթխուէին իրենց արեան ճապաղիքին մէջ եւ խոր ու աղեկտուր հառաչանքներ արձակելէ յետոյ՝ կը մնային անշարժ :

ԲԱԳՐԱՏ ԱՅՎԱԶԵԱՆՑ

րու սպարապետներուն այցելութեան առթիւ, ըսի Ռամատիէի, — «Ամբողջ ոստիկանութիւնը շարժման մէջ դրինք, եւ միայն 1500 ցուցարարներ երեւցան։ 1948 Սեպտեմբերին շատեր կը սպասէին որ խորհրդարանը լուծուի եւ երկրին վարչաձեւը փոխուի։ Այսօր թէ համայնավարները եւ թէ կոլեաններ կորսնցուցած են իրենց ուժը։ Եթէ բնականոն կարգուսարքը շարունակուի, յուսախաբութեան պիտի մատնուին անոնք որ մենատիրութիւն հաստատել կ'ուզեն»։

Ուրիշ խնդիրներու մասին ալ խօսելէ վերջ, վարչապետը յայտարարեց. — «Եթէ նոր կառավարութիւն մը կազմուի, անոր անդամ պիտի ըլլան ներկայ նախարարներէն շատերը»։

★ Մարսէյլի հանրակառքերու վարիչները եւ պաշտօնեաները գործադուլ յայտարարեցին կիրակի օր, երբ տեղի կ'ունենար տարեկան տօնավաճառին բացումը։ Կը պահանջէին 5000 ֆրանք արձակուրդի պարգեւ եւ 3000 ֆրանքի կանխավճար, ի հաշիւ իրենց պահանջած յաւելումներուն։ Նահանգապետը անմիջապէս հրամայեց պարտաւորիչ ծառայութեան ենթարկել բոլորը։ Ոստիկանութիւնը պիտի պաշտպանէ անոնք որ կը շարունակեն աշխատիլ։

Ծանգալից դատ մը Հունգարիոյ մէջ

ՆԱԽԱՐԱՐՆԵՐ, ԶՕՐԱՎԱՐՆԵՐ ԵՒՆ. ԿԸ ԴԱՏՈՒԻՆ ԻԲՐԵՒ ՄԵՂՍԱԿԻՑ ԹԻԹՈՅԻ

Սեպտեմբեր 16ին շռնդալից դատավարութիւն մը տեղի պիտի ունենայ Փէշթայի մէջ։ Գլխաւոր ամբաստանեալներն են արտաքին գործերու նախորդ նախարարը, Լասլօ Ռայք, բանակին ընդհ. քննիչը, զօր. Փալֆի, համայնավար կուսակցութեան գլխաւոր վարիչներէն Սոնյի եւ օգնականը եւ ուրիշ բարձր պաշտօնատարներ։ Ամբաստանագիրը կ'ըսէ թէ կալանաւորները դաւ մը սարքած էին, իշխանութիւնը տապալելու եւ Հունգարիան գաղթավայրի մը վերածելու համար, ի հաշիւ Եուկոսլաւիոյ։ Այս վերջին պետութեան ներքին նախարարը, Ալեքսանդր Ռանքովիչ անգամ մը գաղտնի անցեր է սահմանագլուխը, մաւէշալ Թիթոյի հրահանգները հաղորդելու համար դաւադիրներուն. «Ռանքովիչ բացատրեր է թէ ինչպէս հաշուեյարդարի պիտի ենթարկուին Հունգարիոյ համայնավար կուսակցութեան եւ պետութեան ներկայ վարիչները։ Թիթօ ծրագրած էր Փիզիքապէս ոչնչացնել հունգարական հանրապետութեան կարգ մը վարիչները, - փոխվարչապետ Մաթիաս Ռաքոշի, ազգ. պաշտպանութեան եւ անտեսութեան նախարարները։

Ինչպէս համանման դատավարութեանց ատեն, այս անգամ ալ ամբաստանեալները ամէն բան խոստովանած են… Այսպէս, Ռայք խոստովաներ է թէ Թիթօ հրահանգած էր արկած մը սարքել, մահապարտներէն մէկուն համար, անձնապանութիւն վերապրել երկրորդին, հիւանդութենէ մեռցնել երրորդը։ «Կամ յանկարծ սպաննել երեքն ալ, իրենց տուներուն մէջ»։ Ուրիշ մը պատմեր է թէ «իրենց լրտեսական կազմակերպութիւնը կը թափանցէր պետութեան, բանակին, ոստիկանութեան եւ կուսակցութեան բոլոր ճիւղերուն մէջ»։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ հանրապետութեան առաջին նախագահը պիտի ընտրուէր երէկ, երկուշաբթի։ Նորընտիր նախագահը չորեքշաբթի օր պիտի նշանակէ վարչապետը, առաջին կառավարութիւնը կազմելու համար։

ՏՈՒԼԱՐ – ՍԹԵՐԼԻՆԻ բանակցութեանց մասին պաշտօնական զեկոյց մը պիտի հրատարակուէր երէկ։ Արդիւնքը նպաստաւոր կ'երեւայ։

ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔԻ մէջ ուսումնասիրութիւններ կատարելու համար, Պէյրութ հասաւ ամերիկեան յանձնախումբի մը նախագահը, իր խորհրդականներուն հետ։ Ուսումնասիրութիւնները պիտի տեւեն վեց շաբաթ։

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ականաւոր քիմիագէտներէն Փաւել Լիսենկօ, եղբայրը՝ ծանօթ կենսաբան Տրօֆիմ Լիսենկոյի, փախչելով Մ. Նահանգները ապաստանած է։

ՑՈՐԵՆԻ ՀՈՒՆՁՔԸ երկու միլիոն կենդինար աւելի է այս տարի։ Կաթնեղէնի տագնապը կը շարունակուի, մեծ մտահոգութիւն պատճառելով մանաւանդ Փարիզի մէջ։

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ պատերազմական նախարարը ազդարարութիւն մը հրատարակեց, որուն համաձայն ի հարկին Ալպանիա պիտի արշաւեն, եթէ այս վերջինը շարունակէ օգնել ապստամբներուն։

ՓԱՐԻԶԻ ՌՈՒՄԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՆ փակուեցաւ, ոստիկանութեան հրամանով։ Կիրակի օր 300 հաւատացեալներ ի զուր սպասեցին դրան առջեւ։

Միմիայն մէկ ներկայացում

Théâtre Sarah Bernhardt

Սեպտեմբեր 18ին, կիրակի ժամը ճիշդ 3.15ին։

Ղեկավարութեամբ Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆԻ

Մասնակցութեամբ՝ ՏԻԿ. Ռ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆԻ

Եւ Փարիզի հայ թատերական լաւագոյն ուժերէն Օր. Ս. ՇԱՀԻՆԵԱՆ, Օր. ԽԸՏԸՇԵԱՆ Օր. Հ. ԷՕՔՍԻՒԶԵԱՆ, Պ. Պ. ԳՄԲԷԹԵԱՆ, ՄԱՔՍՈՒՏԵԱՆ, Ս. ԹՈՐՈՍԵԱՆ, ՏԷՐՎԻՇԵԱՆ, Գ. ՎԱՀԱՆ, ՀԱՊԷՇԵԱՆ, ՈՒՐԲԱԹԵԱՆ, ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ, ՔԻՒՓԷԼԵԱՆ։ ՂԱՐԻՊԵԱՆ, ՊԵՐՃ, ՏԷՐ ՂԱԶԱՐԵԱՆ եւ ուրիշներ։

Կը բեմադրուի Լ. ՇԱՆԹԻ

ՕՇԻՆ - ՊԱՅԼԸ

Ողբերգութիւն 8 արար

Փառաւոր դրուագ մը Կիլիկիոյ Հայ թագաւորութեան շրջանէն։

Տոմսերը նախօրօք կը ծախուին՝ Գրատուն Հր. ՍԱՄՈՒԷԼ 51 rue Mr. le Prince Paris (6), Գրատուն ՀՐ. ՔԱԼՈՒԵԱՆ 43 rue Richer Paris (9), Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆ՝ 31 rue des Ecoles, Paris (5):

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՌՈՄԱՆ. — Հ. Յ. Դ. «Քեռի» խումբի ժողովը 16 Սեպտեմբերին, ուրբաթ երեկոյ ժամը 9ին, ընկեր Յարութիւն Պօյաճեանի բնակարանը։ Միեւնոյն օրը տեղի կ'ունենայ դասախօսական ժողովը։

Պ. ՕՏՏՈՅԻ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին ժողովը այս չորեքշաբթի ժամը 3ին, սովորական հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ԿՐԸՆՈՊԼԸ — Հ. Յ. Դ. «Եօթնեղբայրեան» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ գիշեր, ժամը ճիշդ 8.50ին, դպրոցի սրահը։

Դպրոցասէր Տիկ. վարժարանի

Բ. տարեշրջանը կը սկսի յառաջիկայ 3 Հոկտ. երկուշաբթի օրը։ Աշակերտուհիներու արձանագրութեան համար դիմել վարժարան, 1. Bd du Nord, Le Raincy, ամէն առաւօտ մինչեւ կէս օր, բացի շաբաթ եւ կիրակի օրերէ։

ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄ ԴՊՐՈՑԻ

ՖՐ. Կ. Խաչի Իսիի Խրիմեան դպրոցը կը վերաբացուի Հոկտեմբերի առաջին հինգշաբթին։ Արձանագրութիւնները Խրիմեան դպրոցին մէջ ամէն կիրակի կէսօրէ առաջ ժամը 10—12, հոգաբարձութեան միջոցաւ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ. — Ս. Ժէրոմի Ֆր. Կ. Խաչի մասնաճիւղի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Պ. Աւետիս եւ Անտոն Սանտալեանէ եւ Ասատուր Արսլանեանէ հազար ֆրանք, փոխան ծաղկեպսակի իրենց մօր եւ մեծ մօր մահուան առթիւ։ Նոյնպէս Պ. Պետրոսեանէ փոխան ծաղկեպսակի 300 ֆրանք, Պ. Գէորգ Զօզուլեանի մահուան առթիւ Պ. Տիրան Ցակոբեան 500 Ֆր.։

ԴԵՐՁԱԿՆԵՐ

ԵՒ ՊԱՏՐԱՍՏ ՀԱԳՈՒՍՏ ՇԻՆՈՂՆԵՐ

Մէկ անգամ այցելել կը բաւէ տեւական յաճախորդ ըլլալու։ Դիմելով գործակիցներու հայթայթէ՝ Ա. ՀԱՄԱԼԵԱՆԻ

68, Rue Nationale, Marseille Tél.: Colbert 33–22

Պիտի գտնէք կերպաս, աստառ, թելա, կարի գերձան, կոճակ, ուսնոց (էփօլէթ) եւն., եւն.։

ՕՐԻՆԱԿԱՆ ԵՒ ՇԱՏ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ապսպրանքներ կ'ընդունինք contre remboursement

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17, Rue Damesme – (13e)

ԵՐԵՔ ԱՐԺԷՔԱՒՈՐ ԳԻՐՔԵՐ
ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

1.— LA VINGT - CINQUIEME HEURE (roman), par C. Virgil Ghéorghiu. Traduit du roumain par Monique Saint – Côme. Prix 390 francs. (Վիպական պատմութիւնը ներկայ Ռումանիոյ ողբերգութեան)։

2.— LE VIOL DE LA POLOGNE (un modèle d'agression soviétique). Souvenirs de Stanislas Mikolajczyk, ancien premier ministre de Pologne. Traduction de R. Jouan. Prix 420 francs. (Ջախջախիչ վկայութիւն մը Լեհաստանի դէմ սարքուած դաւերու մասին)։

3.— LE COUP DE PRAGUE, une révolution préfabriquée. Souvenirs de Hubert Ripka, ancien ministre du gouvernement Tchécoslovaque. Prix 450 francs. (Փաստացի պատմութիւնը Չեխոսլովաքիոյ դէմ սարքուած բոլշեւիկեան դաւադրութեան)։

ԴԻՄԵԼ. — Librairie Plon, 8 Rue Garancière, Paris (6) : կամ որեւէ գրավաճառի։

ՊՈՄՈՆԻ եկեղեցւոյ մանկապարտէզին խնամատար տիկիններու միութիւնը կը յայտարարէ թէ մանկապարտէզը կը վերաբացուի յառաջիկայ 16 Սեպտեմբեր, Ուրբաթ առաւօտ։ Արձանագրութեանց համար դիմել եկեղեցիին խորհրդարանը Պ. Ճէրահեանի, ամէն առաւօտ 9 — 12։

ՌՈԴՈՍՏՈՅԻ Գայեանէ Ցուսումեան (այժմ Աղաբէկեան) կը փնտռէ իր երկու զաւակները Մկրտիչ եւ Մաքրուհի Ցուսումեաններ, հօրը անունը Հաճի Արթին, որոնք բաժնուած են իրենց մօրմէն 1915ին, Ռաքքայի մէջ։ Տեղեկացնել Տիկ. Գ. Աղաբէկեանի, Rue de la Cathèdrale Fréjus(Var), France :

ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔԻ

ՌՈՄԱՆ. — Ֆր. Կապոյտ Խաչի հայերէնի դասընթացքը կը վերսկսի Սեպտեմբեր 15ին, սովորական վայրին մէջ։

ԶԵԿՈՅՑ ՎԱԼԱՆՍԻ ԱԶԳ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՎԱԼԱՆՍ — Վալանսի եւ շրջանի հայ ազգ. միութեան, յառաջիկայ ընտրութեան համար անդամատուրքի գումարը հաստատուած է, անոնք որ կ'ուզեն ընտրել եւ ընտրուիլ, թող բարի ըլլան ներկայանալ եւ ստանալ իրենց անդամատոմսըը, մինչեւ Հոկտեմբեր 31, հետեւեալ հասցէներուն, — Պ. Պ. Շ. Հացագործեանի, Bld. Vauban, Յ. Կարապետեանի 18 rue Bouffier, տարեկան վըճարելով 120 ֆրանք։ Իսկ Օպնայ – Մոնթէլիմարի, Ռոմանի հայրենակիցներու պիտի ներկայանան վարչութեանս նախագահ Յ. Տէր Սարգիսեան եւ քարտուղար Յ. Կարապետեան։

Ի դիմաց Ազգ. Միութեան եւ հոգաբարձութեան, քարտուղար Յ. Կարապետեան, նախագահ Տէր Սարգսեան։

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH - Fondé en 1925 R. C. S 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13)

Վեցամսեայ 800 ֆր., Արտ. 10 տոլ. կամ 3 անգլ.

Tél. GOB. 15-70 Գին 6 ֆր. C.C.P.Paris 1678-63

Mercredi 14 Septembre 1949 Չորեքշաբթի 14 ՍԵՊՏ.

21րդ ՏԱՐԻ — 21 Année No.5948–Նոր շրջան թիւ 1359

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԹՐՔԱՊԵՏՈՒՄ

Պոլսոյ վերջին թղթաբերը չահեկան տեղե-կութիւններ կը հաղորդէ ներքին խլրտումներու եւ խմորումներու մասին, որոնք հետզհետէ կը ծաւալին:

Կացութիւնը այնքան պղտորած է որ, թեր-թերուն եւ ընդդիմադիր կուսակցութեանց հետ, կառավարութիւնն ալ ապարէզ նետուեր է, իր դիրքերը պաշտպանելու համար: Մինչեւ անգամ ազդարարութիւններ, սպառնալիքներ կ'ուղղէ:

Ընթերցողները կը յիշեն թէ հանրապետու-թեան նախագահը, Իսմէթ Ինէօնիւ երկար պտոյտ մը կատարեց վերջերս, Եգէական ափերուն վը-րայ, մանաւորապէս կանգ առնելով Իզմիրի մէջ:

Նոյն շրջանը այցելած էր նաեւ ընդդիմադիր կուսակցապետը, Ճէլալ Պայար (դեմոկրատ), որ խստօրէն քննադատեց կառավարութիւնը:

Նախագահը բաղդատաբար չափաւոր ճառեր խօսեցաւ, հայրական յորդորներ կարդալով եւ արտաքին վտանգները մատնանշելով:

Իրմէ վերջ, դէպի արեւելեան նահանգները մեկնեցաւ վարչապետը, Շէմսէտտին Կիւնալթայ: Ոչ միայն կացութիւնը քննելու, այլեւ քարոզու-թիւններ կատարելու համար:

Թերթերը կ'արձանագրեն իր խօսած ճառերը՝ Երզնկայի եւ Կարսի մէջ: Մէկը միւսէն կծու խօս-քեր, որոնք անգամ մը եւս կ'ապացուցանեն կա-ռավարական կուսակցութեան՝ «Հալք»ի եւ օր-ուան վարիչներուն ջղագրգռութիւնը:

Տարօրինակ է որ վարչապետը ժամանակ չէ ունեցեր Էրզրումի մէջ ալ քննութիւն կատարելու եւ ճառ խօսելու:

Թերթերը կը պատմեն թէ երբ ինքնաշարժ կը նստէր, ժողովուրդէն մէկը պոռաց ետեւէն.

— Վարչապետ, վարչապետ, մեր «տէրտ»ը չլսած ո՞ւր կ'երթաս...

Կարսի մէջ, Շէմսէտտին Կիւնալթայ պերճա-խօսութեան գոհարներ թափած է.

— «Այս քաղաքը թուրք հայրենիքին անբա-ժան մէկ մասը կը կազմէ եւ ինծի կը յիշեցնէ մեր պատմութեան երբեմն տխուր, երբեմն փառաւոր էջերը: Այս հողերուն իւրաքանչիւր թիզը ներ-կուած է հարիւրաւոր նահատակներու արիւնով: Այստեղ ապրող հայրենակիցները պարտաւոր են ամէն տեղէ աւելի համբերաշխ եւ միաբան ապրիլ»:

Յետոյ սաստ մը ուղղած է ընդդիմադիրնե-րուն, եւ մանաւորապէս կարգ մը թերթերու, որպէսզի «դարձի գան»:

Իր իսկ բառերով, «վերջին ազդարարութիւն մըն է» այս:

— «Երկրին այս եռաւոր քաղաքէն կ'ազդա-րարեմ այդպիսի թերթերուն թէ չափազանց վը-տանգաւոր ճամբու մը կը հետեւին: Իրենց պա-տասխանատուութիւնը շատ ծանր է եւ հետեւան-քը աղետալի: Թող դարձի գան: Եթէ գաղտնի նպատակներու կը ծառայեն, թող գիտնան թէ այստեղ ազգ մը կայ որ կը խեղդէ ամէն յեղափո-խութիւն»:

Երզնկայի մէջ պատած ատեն, վարչապետը զարմանքով գիտեր է որ լոգարան մը չիներ են աւելի քան 400.000 ոսկի ծախսելով, մինչդեռ«այս վիրաւոր քաղաքը ամէն բանէ առաջ պէտք ունի ջուրի եւ ելեկտրականութեան»: Մնաց որ, չին-ուած լոգարանն ալ «սարդերու բոյն դարձեր է, ցուրտ եւ այլանդակ շէնք մը»:

Իր բոլոր ճառերուն մէջ, վարչապետը միշտ կը յիշեցնէ արտաքին վտանգը, որպէսզի ջանան մնալ «զօրաւոր եւ անխոցելի»: Միշտ պատրաստ: «Վտանգը օղակի պէս շրջապատած է մեզ, եւ կըր-նայ տեղի տալ հազարումէկ արկածախնդրու-թեանց»:

Անհրաժեշտ սեպեցինք արձանագրել այս վկայութիւնները, որոնք Թուրքիոյ հիմնական հոգերուն մէկ մասը միայն կը պարզեն:

Տակաւին կան ուրիշ խոստովանութիւններ, վարիչներու թէ ընդդիմադիրներու բերնով: Կու-սակցական պայքարի, կիրքի ազդեցութեան տակ պարզուած գաղտնիքներ:

Եւ այս՝ ճիշդ այն պահուն երբ Թուրքիա լայնօրէն կը վայելէ Թրումընի վարդապետու-թեան շնորհները:

Մեր պարտականութիւնն է ուշադրութեամբ հետեւիլ անցուդարձին: Ոչ թէ «էրած սրտի մխի-թարանք» փնտռելու, այլ թարմացնելու համար մեր քաղաքական գիտելիքները:

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՀԱ ԵՒ ԱՂՋԿԱՆՑԸ

Անկախ մեր հայրենիքին աշխարհագրական, տնտեսական եւ քաղաքական պայմաններէն, միշտ ալ պիտի ունենանք գաղութներ:

Եթէ մեր երկիրը ըլլայ Լեհաստանի չափ ըն-դարձակ եւ Իտալիոյ պէս բարգաւաճ, դարձեալ ցիր ու ցան բազմութիւններ պիտի ունենանք աշ-խարհի ամէն կողմը, ինչպէս եղած են Լեհեր, Իտալացիներ եւ նոյնիսկ Գերմանացիներ:

Այս ցոյց կուտայ մեզի ժողովուրդներու պատմութիւնը: Վիճիլ այս մասին՝ անիմաստ ժամավաճառութիւն է:

Եթէ պիտի ունենանք գաղութներ, այդ գա-ղութները պէտք է ըլլան ոչ թէ աչիրէթական խումբեր, այլ սեփական մշակոյթով օժտուած, ազգային դիմագծով զօրացած համայնքներ:

Առնենք մեր գաղութը: Շուտով երեսուն տա-րի կ'ըլլայ որ եկանք այս երկիրը, բոլորովին ու-ժասպառ՝ ջարդերէն եւ տեղահանութենէն:

Բայց, անմիջապէս որ քիչ – շատ մենք մեզ գտանք, սկսանք ձեռնարկել գաղթակայաններու, մամուլի, եկեղեցիներու, դպրոցներու, ապարան-ներու եւ մատենադարաններու հաստատման:

Ոչ մէկ ժողովուրդ կրնայ հետք ձգել իր ոս-կիներով, փառաւոր կառքերով ու բնակարաննե-րով: Նոյնիսկ իր երկրին մէջ: Բայց Ուսանո-ղական տունը, Ազգ. մատենադարանը, Մուրատ-եան եւ Դպրոցասէրի զոյգ վարժարանները կամ Հանգստեան տունը եւ մամուլը գոյն ու դիմագիծ կուտան Ֆրանսահայ գաղութին, իբրեւ ազգի մը մէկ հատուածը:

Այդ ազդակները իրենց գոյութեամբն իսկ կը նպաստեն գաղութներու մէջ մեր ժողովուրդին ո-րակի պահպանման, ի շահ հայրենիքին:

Պատերազմի աւերներէն փիւնիկի մը նման վերածնաւ Սեւրի Մուրատեանը:

Ահա եւ Դպրոցասէրը, հիմնովին վերանորոգ-ուած եւ Աղջկանց երկրորդական վարժարանի մը վերածուած, շնորհիւ բացառիկ եւ յարատեւ ճի-գերու:

Տարիներով գանգատած ենք թէ «Զունինք»: Հիմա որ աղջկանց վարժարան մը կայ եւ պատ-րաստ է ընդունելու 100 — 120ի չափ գիշերօթիկ-ներ, ինչո՞ւ կը վարանին:

Ամէնէն առաջ մեր մայրերուն կը մնայ «ի-րենց նեղ ընել եւ իրենց զաւակներուն տեղ ընել»: Մանաւանդ անոնք որոնց համար հայերէն լեզուն թանկագին գանձ մըն է, իբրեւ ժառանգ փոխան-ցելի սերունդէ սերունդ:

ՍՕՍԻ

100.000 ՖՐԱՆՔ ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻՆ

Կիրակի օր Դպրոցասէրի վարչութիւնը ող-ջերթի սեղան մը սարքած էր ի պատիւ Տիգրան Խան Քէլէկեանի, որուն թանկագին նուէրն է Ռէնսիի փառաւոր շէնքը: Հրաւիրուած էին Ար-տաւազդ արք., Գ. Ա. Զօպանեան, մամուլի եւ Բարեգործականի ներկայացուցիչները, խնամա-կալութեան եւ տեսչութեան անդամները:

Այս առթիւ ներկաները յուզիչ դրուագներ պատմեցին օրուան հիւրին կեանքէն: Ճառերու եւ բարեմաղթութեանց ընթացքին, Քէլէկեան խան, որ Ամերիկա կը վերադառնայ, հարիւր հազար ֆրանքի նոր գումար մը նուիրեց վարժարանին:

ՉԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻՈՅ կաթոլիկ եպիսկոպոսնե-րը. բացի Փրակայի արքեպիսկոպոսէն որ արգե-լափակուած է, հաւատարմութիւն խոստացան կառավարութեան, եթէ ընդունի հետեւեալ եօթը պայմանները. 1.— Ազատ ձգել արքեպիսկոպո-սը, իր պաշտօնը կատարելու համար: 2.— Պե-տական պաշտօնեաները հեռացնել կաթոլիկներու պատկանող կալուածներէն: 3.— Վերջ տալ քահա-նաներու դէմ սարքուած հալածանքին եւն.: Յոյս չկայ որ բոլշեւիկեան կառավարութիւնը ընդունի այս պայմանները:

ՍԱԿԱՐԱՆ (Բշ.)— Սթերլին 1097 (1030), տոլար 330.60 (372), զուից. Ֆրանք 83.25 (92), նափ. լէոն 4340, սթերլին 4930, զուից. ոսկի 4140, տոլար (20) 20.260, ձոյլ ոսկի 623.000 ֆր.:

Համաձայնութիւն գոյացաւ ծովաշէ-սթեռլինի տագնապին առթիւ

Երկուշաբթի օր վերջացան Անգլիոյ, Մ. Նա-հանգներու եւ Քանատայի ներկայացուցիչներուն միջեւ կատարուած խորհրդակցութիւնները, Ուաշինկթընի մէջ: Այս առթիւ պաշտօնական զե-կոյց մը հրատարակուեցաւ, որ կ'ըսէ թէ մաս-նաւոր ծրագիր մը մշակուած է, տոլարի նուա-զութեան հոգէն ազատելու համար Անգլիան:

Ծրագիրը կը բաղկանայ տասը կէտերէ: Ահա-ւասիկ հիմնական մասերը.—

1.—Երեք պետութիւնները պիտի գործեն հա-մախորհուրդ, զարկ տալու համար ամերիկեան մասնաւոր (անհատական) դրամագլուխի շա-հարկութեան՝ արտասահմանի մէջ:

2.— Քանատա պատրաստ է անմիջապէս ա-ւելցնելու իր անագի եւ ձգախէժի մթերքը, իսկ Մ. Նահանգները տրամադիր են այժմէն իսկ ա-ւելցնելու բնական ձգախէժի գնումները (Անգ-լիայէն):

3.— Մ. Նահանգները կ'ընդունին թէ Մեծն Բրիտանիա արտօնուած է աւելի լայնօրէն գոր-ծածելու Մարշըլի ծրագրով տրամադրուած տո-լարները, քանատական ցորեն գնելու համար:

4.— Մ. Նահանգները եւ Քանատա յանձն կ'առնեն վերաքննել իրենց մաքսային կանոնա-գիրը, դիւրացնելու համար ապրանքներու ներա-ծումը:

5.— Մ. Նահանգները պատրաստ են բանակ-ցելու եւ առեւտրական համաձայնութիւններ կըն-քելու, որոնց շնորհիւ կարելի պիտի ըլլայ մաք-սատուրքերու նոր կրճատումներ կատարել:

6.— Մ. Նահանգները եւ Քանատա համա-խորհուրդ՝ Անգլիոյ հետ, տեւական քննութեան մը պիտի ենթարկեն բրիտանական ծրագիրը՝ դիւրացնելու համար առեւտուրը եւրոպական պե-տութեանց միջեւ:

7.— Երեք պետութիւնները նորէն պիտի քըն-նեն Անգլիոյ արտաքին պարտքերու խնդիրը:

8.— Երեք պետութիւնները որոշեցին ման-րամասնօրէն քննել քարիւղին արտադրութիւնը, զտումը եւ աշխարհագրական բաժանումը, (տո-լար ճարելու համար Անգլիոյ):

9.— Որոշուեցաւ նորէն քննել ծովային փո-խադրութեանց խնդիրը, որով նոյնպէս շահագր-գռուած է Մեծն Բրիտանիա, աւելի տոլար ճա-րելու համար:

10. - Կարգ մը խնդիրներ առկախ մնացած ըլլալով, պիտի շարունակուի անոնց քննութիւնը:

Այս ծրագրէն դուրս, կարգ մը բաղձանքներ յայտնուեցան: Օրինակ, աւելի ազատօրէն մղում տալու համար համաշխարհային առեւտուրին, յարատեւ եւ ուժգին ճիգ մը պէտք է փորձեն ոչ միայն Մ. Նահանգները, Անգլիա եւ Քանատա, այլեւ աշխարհի բոլոր երկիրները: Միւս կողմէ, երեք պետութիւնները պարտաւոր են հիմնական ճիգ մը փորձել, աւելցնելու համար սթերլինի կապուած երկիրներուն տոլարի եկամուտը եւն.:

Ինչպէս պաշտօնական զեկոյցն ալ կը հաս-տատէ, շատ մը հիմնական խնդիրներ առկախ կը մնան եւ նոր խորհրդակցութիւններ պիտի կա-տարուին: Առ այժմ Անգլիա յաջողած է յետա-ձգել տալ սթերլինի արժեզրկումը, որ կրնայ ար-ծարծուիլ յառաջիկայ ընտրութեանց առթիւ:

Նոր Գերմանիոյ Ա. նախագահը

Երկուշաբթի օր, 12 Սեպտեմբեր, Գերմա-նիոյ դաշնակցային հանրապետութեան նախագահ ընտրուեցաւ Տոքթ. Թէոտոր Հէօս, վարիչը Ազատ ռամկավար կուսակցութեան (FDP) ե ւուռուցհա-պետ Շթութկարտի Արհեստագիտական ճեմարա-նին մէջ:

Նորընտիր նախագահը 65 տարեկան է, եւ մե-ծամասնութիւն շահեցաւ երկրորդ քուէարկու-թեամբ:

Սահմանադրութեան տրամադրութեամբ, դաշնակցային համագումարը կը բաղկանայ ե-րեսփ. ժողովին 402 անդամներէն եւ 11 անջատ Երկիրներու (լանտ) կողմէ ընտրուած ուրիշ 402 պատուիրակներէն: Երկրորդ քուէարկութեամբ Տոքթ. Հէօս շահեցաւ 416 քուէ, ընկերվարական թեկնածուն՝ Տոքթ. Շումախըր 312, ուրիշ թեկ-նածու մը՝ 30: Միւս քուէները ցրուեցան աջա-կողմեան թեկնածուներու վրայ: Ձեռնպահ մնա-ցին 37 հոգի:

Նախահիթլէրական օրերուն Տոքթ. Հէօս ըլ-լան եօթը տարի նախագահն էր ռամկավար կու-սակցութեան, Վայմարի խորհրդարանին մէջ: Զանազան ժամանակներու մէջ եղած է հրապարա-կագիր, քաղաքագէտ, կենսագիր եւ ուսուցիչ: Իր գիրքերէն մէկը, «Հիթլէրի ճամբան», հրա-պարակաւ այրուեցաւ 1933ին, Նացիներու կողմէ:

Նորընտիր նախագահին գլխաւոր դերը պիտի ըլլայ չափաւոր ազդակ մը դառնալ քաղաքական

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԾՈՎԻՆ ՈՒ ԱՆԱՊԱՏԻՆ ՄԻՋԵՒ

(ԱԼԺԵՐԻԱՆ ԵՐԷԿ ԵՒ ԱՅՍՕՐ)

Բ.

Արաբական տիրապետութեան առեն, Ալժէն ոչ մէկ կարեւորութիւն ունէր, ենթարկուած ըլլալով Թլէմսէնի եւ Պուժիի էմիրներուն ։

ԺԶ. դարէն սկսեալ Ալժէն կը դառնայ ծովահէններու կեդրոն։ Բազմաթիւ սպանիական եւ եւրոպական նաւեր կ'ենթարկուին կողոպուտի։ 1510ին, Փեթրօ Նավարոն կը ղրկուի աւազակները պատժելու։ Արաբները նեղն իյնալով, իբրեւ մահմետական ժողովուրդ կը դիմեն Պոլսոյ Սուլթանին։ Թուրք, հռչակաւոր ծովահէն Պարպարոսա եղբայրները օգնութեան կը հասնին։ Ինը հարիւր տարիներու արաբական տիրապետութիւնը վերջ կը գտնէ եւ ասպարէզը կը մնայ Օրուճ եւ Խայրէտտին Պարպարոսա եղբայրներուն։ Թուրքերը կը սկսին տուն – տեղ ըլլալ։ Թէեւ չեն կրնար յաղթել Սպանիացիներուն, բայց երկրին կարեւոր մասերը, Արաբներու օգնութեամբ, կը գրաւեն։ Սպանիական տիրապետութիւնը շատ կարճ կը տեւէ ։

Աստիճանաբար, Թրքական տիրապետութիւնը կը սկսի ամրապնդուիլ։ Ալժերիոյ Թուրք իշխանները, կը գործեն բոլորովին անկախ եւ Պոլսոյ սուլթանին հարկ կը վճարեն միայն։ Թուրք իշխանապետները կը կոչուին Պէյլէրպէյի, Փաշա եւ ի վերջոյ Տէյ։ Մեծ մասը անգրագէտ էին ։ Նախկին զինուորականներ, եզնարածներ եւ հովիւներ, որոնք ժողովրդական ըմբոստութեան առեն աչքի էին ինկած։ Արաբները, հլու հնազանդ, կ'ենթարկուէին անոնց, որովհետեւ մահմէտականներ էին։ Երբ եւրոպական նաւեր Թուրք ծովահէններուն ձեռքը կ'իյնային, նաւաստիներն ու անցորդները կը նկատուէին ոչ թէ գերի, այլ՝ ստրուկ։ Ծեծ, բռնութիւն եւ խոշտանգում, սովորական բաներ էին։ Երկու դար շարունակ այս աւազակները սարսափի մատնեցին ամբողջ Եւրոպան։1541ին Կարոլոս Ե. կայսեր ձախողութիւնը, եւս առաւել բարձրացուց անոնց հռչակը։ Ծովակալներ Տիւքէնի (1682), Էսթրէի (1688) եւ Լորտ Էքսմութի (1816) արշաւանքներն ու ռմբակոծումները որեւէ արդիւնք չտուին։

Թրքական շահատակութիւնները վերջ պիտի գտնէին տարօրինակ դիպուածով մը։

1827ին, Ֆրանսայի Կարոլոս Ժ. Թագաւորին հիւպատոսը, Տըվալը այցի կ'երթայ Ալժէի իշխանաւոր Հիւսէյին Տէյին, որ կը նստէր Գասպահ, — Ալժէի ամենահին եւ կեդրոնի թաղամասը։

Ֆրանսան Ալժերիացի երկու վաճառականներէ ցորեն գնած էր։ Վճարման պահուն վէճ ծագած էր եւ Ֆրանսան դիմած՝ դատարանի ։

— Քու Թագաւորիդ նամակ գրեցի, ինչո՞ւ չպատասխանեց ինծի, կ'ըսէ՝ բարկացած Հիւսէյին Տէյ ։

— Ձեր բարձրութեան յայտնեցի, որ նախարարի որոշման համաձայն, այդ խնդրին մէջ միայն, դատարաններն իրաւունք ունին վճիռ տալու։

— Բայց, ինչո՞ւ Թագաւորը ինծի ուղղակի չպատասխանեց։ Միթէ՞ ես ոչինչ կ'արժեմ։ Գիտեմ։ Այս բոլորը դուն է որ գրած ես կառավարութեանդ, ինծի դէմ լարելու համար։ Դուն, վատ մարդ ես։

Եւ Հիւսէյին Տէյ մօտենալով Տըվալի հովահարի հարուած մը կ'իջեցնէ եւ կը քշէ դուրս ։

Ֆրանսայի պատիւը ծանր հարուած էր ստացած ...

Բանակցութիւնները ոչ մէկ արդիւնք կուտան եւ պատերազմը կը պայթի ։

Զօրավար Պուրմոնի բանակը, 1830 Յունիս 14ին կը մտնէ Սիտի Ֆէրուչի ծովափնեայ բարձունքը եւ Սթաուէլի վրայով կը յառաջանայ դէպի Ալժէ։ Թուրք Իպրահիմի բանակը խորտակուած փախուստի կը դիմէ, թէեւ պարանով իրարու կապուած էին զինուորները ... (8 Նոյեմբեր 1942ին, դաշնակից բանակներն ալ այստեղէն մուտք գործեցին Ալժէ)։

Ֆրանսան, այլեւս կացութեան տէրն էր ։

Օրանի կառավարիչ Հասան պէյ, Քոնսթանթինի կառավարիչ Ահմէտ պէյ յաջորդաբար անձնատուր կ'ըլլան Բըօղէլի, Տանրէժմոնի, Վալէի, Պիւժոյի, Լամորիսիէրի եւ Օմալի դուքսին հարուածներուն տակ։ Ֆրանսայի Թափանցումը, այս ընդարձակ երկրի ամենահեռաւոր ծայրագաւառներուն մէջ, կը տեւէ քսանըեօթ տարի, որու ընթացքին մեծ հռչակ կը ստանայ Մառեչալ Պիւժոն, Էմիր Ապտէլ – Քատէրի յաղթականը։ Տասնըեօթ տարի շարունակ, Ֆրանսայի այս կատաղի հակառակորդը, արաբական աշխարհի առասպելական հերոսներէն մէկն էր դարձած եւ 1844ին միայն, Իսլիի պատերազմին վերջնապէս պարտուեցաւ ։

1870ին, երբ Ֆրանսան գերման կրունկներուն տակ էր ինկած, լեռնային Քապիլը ապստամբութեան դրօշ պարզեց Մոքրանի անուն ցեղապետի մը գլխաւորութեամբ։ Ապստամբութիւնը իր բունին մէջ խեղդուեցաւ, աղօթքի առեն, Մոքրանիի սպանութեամբ ։

Այնուհետեւ, Ֆրանսան սկսաւ լծուիլ, շինարար աշխատանքի եւ բարեկարգել երկիրը ։

Ներկայիս, ազգայնական շարժում գոյութիւն ունի՞ Ալժերիոյ մէջ ։

Կարելի չէ ժխտել, որ Ալժերիոյ մէջ կը գործէ արաբ ազգայնական հոսանք մը։ Պատերազմի ընթացքին, գերման քարոզութիւնը շատերը ոգեւորած էր, հակառակ Մառեչալ Փէթէնի «միութեան եղբայրներ» փաղաքշական յորջորջումին։ Այդ շարժումը գլխաւորապէս կը յենուր Ֆրանսացիութեան վրայ։ Իբրեւ ցասկոտ արտայայտութիւն ժամանակ մը, պատերուն վրայ կը կարդայինք հիւանդագին արտայայտութիւններ — «Կամ ձեր պայուսակները, եւ կամ ձեր դագաղը»։ Համայնավար գործակալներն ալ, յաճախ, կրակին վրայ իւղ կը լեցնէին իրենց զառանցանքներով, տգէտ զանգուածները մղելով անջատական շարժման ։ Հաճ Մէսալիի եւ Ֆէրհատ Ապպասի հետեւորդները պարբերաբար կ'աղմկեն հրապարակը, բայց արաբ ժողովուրդին ստուար մեծամասնութիւնը չի հաւատար անոնց յաջողութեան։ Կարելի չէ մոգական ուժով փոխել ժողովուրդի մը դարաւոր կենցաղը ։

ՎԱՀԱՆ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

Շարունակենք հնչեցնել ահազանգը

Ամիսը անցաւ որ Ֆրանսա կը գտնուիմ եւ ուշադրութեամբ կը հետեւիմ «Յառաջ»ի հնչեցուցած ահազանգին՝ կրթական – ուսուցչական հարցի առընչութեամբ որ հիմը կը կազմէ մեր ազգապահպանման կենսական գործին։

Իբրեւ հեռաւոր Յունաստանի կրթական համեստ դաստիարակներէն մէկը, իմ ձայնս ալ միացնելով ահազանգին, կուզեմ յայտնել կարծիքս, հիմնուած փորձառութեանս վրայ։

Որքան շատ խօսուի ու գրուի այս մասին, թող տաղտկալի չհամարուի, որովհետեւ շրջանը ուր կ'ապրինք մեզ տարած է շատ եռ ։

Պայմանները փոխուած են այսօր։ Թրքահայութիւնը, իր հոծ զանգուածներով, տարտղնուած է բեւեռէ բեւեռ, եւ իր տրամադրութեան տակ չունի այն փառաւոր կրթարանները, ուր կը հասնէին պատրաստուած ուսուցիչներ եւ հանրային գործիչներ(բացի Պէյրութի եւՀալէպի ճեմարաններէն եւ Կիպրոսի Մելքոնեան հաստատութենէն)։ Ամէն տեղ, Ամերիկա, Ֆրանսա, Յունաստան կը գտնուինք բացառիկ պայմաններու տակ եւ հսկայ ճիգերու կը կարօտինք, օտարութեան մէջ հասակ նետող սերունդը Հայ պահելու համար ։

Հիները գիտեն որ 60ական Թուականներէն սկսեալ Պոլսոյ թէ Կովկասի մէջ կը կազմուէին զանազան միութիւններ, դպրոցներ բանալու համար գաւառի ամէնէն հեռաւոր անկիւններու մէջ իսկ։ Պոլիսը ունէր Միացեալ ընկերութիւնները, եւ Ազգանուէրը, Թիֆլիսը եւ Բագուն իրենց Մարդասիրական եւ Բարեգործական ընկերութիւնները ։

Ներկայիս մեզ կը գրաղեցնէ առաւելապէս Ֆրանսան եւ Ամերիկան։ Յետոյ՝ Յունաստանը։

Քանի մը ամիս առաջ, մեր շրջանին վերապահուած ապագայ հաւանականութիւնները նախատեսելով (ուսուցչական տագնապը), հնչեցուցի առաջին ահազանգը, ստորագրելով երկու յօդուածներ, «Յունահայ ուսուցչական շէնքը կը ճարճատի» , մեր Ազատ Օրի միջոցով։

Յունահայ գաղութի ուսուցչութիւնը մեծ կորուստներ արձանագրեց, իբրեւ հետեւանք մահերու, ներգաղթի եւ արտագաղթի։ Եւ այս շրջանն ալ կը հեւայ ու կը տքայ ուսուցիչներու պակասին հետեւանքով։ Փոքրիկ օրինակ մը։ Վերջացող շրջանին, 1949 Յունուարին, Ֆիքսի Հ. Կ. Խաչի վարժարանի ուսուցիչներէն մին, Հարաւային Ամերիկա մեկնելով, հրաժարեցաւ իր պաշտօնէն ։ Բացուած պարապութիւնը հազիւ կարելի եղաւ լեցնել երրորդական ուժով մը ։

Այսօր Ֆիքսի Հ. Կ. Խաչի վարժարանը, իր 240 աշակերտներով, երկու ուսուցիչ ունի միայն որոնք կրնան տակաւին տասը տարի գործել։ Նոյն Թաղի ազգ. վարժարանը իր 80 աշակերտներով ունի տարիներու աշխատանքէն յոգնած երկու ուսուցիչ։ Աւետարանական վարժարանը 100 աշակերտով ունի միայն մէկ ուսուցչուհի, իբրեւ գործին վարիչը, մէկ երկու օգնականներով։

Քոքինիոյ Հ. Կ. Խաչի Զաւարեան վարժարանը բախտաւորներէն մէկն է որ ունի երեք երիտասարդ ուսուցիչներ, 170 աշակերտներով, Ազգ. վարժարանը մէկ ուսուցիչ միայն՝ 120 աշակերտներով, իսկ Աւետարանական վարժարանը, իր փառաւոր շէնքով, փակուած է արդէն ։

Կղզիներէն Միտիլլին եւ Ռէթիմնոն կը պահեն մէյմէկ ծաղկոցներ, շնորհիւ Հ. Կ. Խաչի հոգածութեան եւ առաւելապէս ուսուցիչներու զոհողութեանց ։

Անարդարանալի պատճառներով փակուած են Սելանիկի Հ. Բ. Ը. Միութեան եւ Կիւլպէնկեան վարժարանները եւ աւելի քան հազար հոգինոց գաղութին նոր սերունդը կը մնայ առանց դպրոցի։ Քաղաքին Ազգային Մարմինը ճիգեր կը թափէ, այս տարի անպատճառ վարժարան մը բանալու, հաւանաբար Հ. Կ. Խաչի հովանաւորութեամբ։ Ահա Յունաստանի կրթական կեանքին պատկերը ։

Անցնինք բուն հարցին.— Ինչո՞ւ ուսուցիչներ չեն հասնիր ։

Մասնաւորելով հարցը մեր շրջանի մասին, յայտնեմ որ տարիներու ընթացքին Աթէնքի շրջանի՝ մասնաւորաբար Ֆիքսի վարժարաններէն ելան շրջանաւարտներ որոնք ամէն յարմարութիւն ունէին տիպար օգնական ուսուցիչներ դառնալու, բայց փոխանակ ուսուցչական ասպարէզ նետուելու, ընտրեցին առեւտուրը։ Այսօր Աթէնքի առեւտրական հրապարակին վրայ փայլուն դիրքերու տէր են եւ իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն հանրային հասարակական գործին։

Պարագան նոյնը եղաւ նաեւ Աթէնքի շրջանաւարտներուն, որոնք Կիպրոսի Մելքոնեան հաստատութիւնը զրկուեցան ուսանելու, եւ Աթէնք վերադառնալով պիտի ստանձնէին ուսուցչական պաշտօններ։ Ասոնք ալ խրտչեցան ուսուցչական ասպարէզէն, տեսնելով ուսուցիչներու մարտիրոսութիւնը, եւ նախընտրեցին առեւտրական ասպարէզը, հակառակ իրենց յանձնառութեան։ Ասոնք մեր աշակերտներն են, նախանձելի դիրքերու տէր։

Իսկ ի՞նչ են պատճառները որ յունահայ ուսուցչութիւնը կրեց այսքան դառնութիւններ ։

Դժբախտաբար, 25 տարուան մէջ, ազգ. մարմինները ուսուցիչներու ապրուստին համար ունեցան դատապարտելի անտարբերութիւն, եւ փոխանակ անոնց նիւթական վիճակը բարելաւելու, եզան տակը հորթ փնտռեցին։ Յաճախ պատահական մարդիկ հրաւիրուեցան կրթական գործ վարելու եւ դժբախտաբար աղճատեցին զայն։ Եթէ աւելցնենք, որ ուսուցիչները վճարում չէին ստանար արձակուրդի երկու ամիսներուն եւ մեր եղերաբախտ Վարուժանի բառով, պարտաւոր էին կրծել իրենց կճղակները, պատկերը կ'ըլլայ կատարեալ ։

Ահա այս իսկ պատճառներով ուսուցչական ասպարէզը կորսնցուց իր հրապոյրը ։

Որքան կրցայ ստուգել, Ֆրանսայի մէջ եւս, ուսուցիչները մատնուած են նոյն խեղճութեան ։

Մինչդեռ, ազգապահպանման նուիրական գործը կը պահանջէ ապրուստի տարեկան պայմաններ ապահովել ուսուցիչներուն, որոնք միշտ մնացած են պատնէշին վրայ, ոչ միայն իբրեւ կրթական մշակ, այլեւ իբրեւ գրող, հրապարակախօս, դերասան եւ երաժիշտ ։

Յունաստանի մէջ դեռ միջոցներ ունինք դիմանալու։ Ֆրանսա հաստատուած հայրենակիցներ, ձեր պարտականութիւնները աւելի ծանր են, կարենալ պահելու համար Հայ Մշակոյթը, ի շահ ապրին եւ նոր սերունդին ։

Ո՞վ պիտի համարձակէր «ինչո՞ւս պէտք» ըսել ։

Յունաստանի մէջ աճող մեր պատանեկութիւնը ոտքէն մինչեւ գլուխը Հայ է։ Պիտի փափաքէի որ Ֆրանսան եւս, մեծով պզտիկով բոլորուէր Հ. Կապոյտ Խաչի կրթանուէր գործին շուրջ եւ աջակից դառնալով անոր աշխատանքներուն արդիւնաւորէր զայն։ Գլխաւոր քաղաքներէն մինչեւ գիւղերը թող ծաւալին ձեր աշխատանքները՝ փրկելու համար նորահաս սերունդը ։

Սանասարեաններու, Մուրատ Ռափայէլեաններու եւ նոր օրերու Գարակէօզեան եւ Կիւլպէնկեան բարերար դերդաստաններու հայրենասիրական ոգին թող հրահրեն նաեւ ձեր հոգիները, որպէսզի կարենանք վառ պահել ցեղին կրակը։

Ահա այս լաւագոյն զգացումներով կ'ողջունեմ ձեզ սիրելի ազգակիցներ Լոյս–Քաղաքին մէջ, մաղթելով որ Փարիզը դարձնէք լոյսի կեդրոնը։

ԶԱՔԱՐ Գ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ

Ա.— Աղջկան հետ նշանուած էիր, եւ մօրը հետ ամուսնացար, ինչպէ՞ս եղաւ այդ ։

Բ.— Նախընտրեցի տարիքոտ կին մը ունենալ քան թէ զոքանչ ....։

*

Տանտիկինը.— Մարի, վկայական մը տա՞մ քեզի ։

Սպասուհի.— Հոգ չէ, տիկին, արդէն չեմ ուզեր որ գիտնան թէ ձեր քով աշխատած եմ....։

ՓԱՐԻԶԻ ՄԵԹՐՈՆ 50 ՏԱՐԵԿԱՆ

Փարիզի մեթրոյին առաջին գիծը Մայեօ–Վէնսէնն է, որ բացուեցաւ 1900ի տիեզերական ցուցահանդէսին։ Իսկական յիսնամեակը կը զուգադիպի Հոկտեմբեր 20ին, երբ քաղաքապետական խորհուրդին նախագահը կատարեց բացումը (Նասիօն – Բէօյի) գծին վրայ։

Լոնտոն արդէն ունէր իր գետնուղին, երբ 1863ին երկու Ֆրանսացիներ, Պռամ եւ Ֆլաշա յատակագիծ մը ներկայացուցին քաղաքապետական խորհուրդին։ Անոնց ծրագիրը այսօրուան ստորերկրեայ ցանցին ընդարձակութիւնը չունէր։ Անոնք կ'ուզէին Փարիզի մեծ կայարանները միացնել կեդրոնական Հալին ստորերկրեայ շոգեկառքով։

Թէեւ այս ծրագիրը մէկ կողմ դրուեցաւ, սակայն բազմաթիւ ուրիշ յատակագիծներ ներկայացուեցան։ Իսկ քաղաքապետները այս յատակագիծները կը համարէին յիմար եւ անօգուտ խաղալիք մը, եւ ետ կը մղէին ամէն առաջարկ։

1887ին միայն դահլիճը միաձայնութեամբ համաձայնեցաւ ելեկտրական մեթրոյի ծրագրին։ Բազմաթիւ ժողովներ գումարուեցան Փարիզի մէջ։ Սակայն ամէնէն առաջ որոշուեցաւ յանձնախումբ մը ղրկել միւս երկիրները, տեսնելու համար թէ ինչպէս շինուած է ստորերկրեայ երկաթուղին։ Պերլինէն եւ Լոնտոնէն աւելի՝ երեսփոխանները կը նախընտրեն հունգարական մայրաքաղաքինը։ Պատուիրակները վերադարձան եւ յայտնեցին թէ... Փեշթայի մէջ մեթրօ չկար։

Բրիչի առաջին հարուածը կը տրուի 19 Սեպտեմբեր, 1898ին, Փարիզի չորս անկիւնին մէջ։

Առաջին վարկը, 22.500.000 ֆրանք կը քուէարկուի։ Ուրիշ գիծեր ալ շինելու համար 150 միլիոնի փոխառութիւն մը հրապարակ կ'ելլէ, որ՝ լ երեք գիծեր ալ պիտի շինուէին — Մայեօ–Վէնսէն, Տօֆին – Նասիօն, Շամփէռէ – Լէ Լիլա։ Գիծերը վերջանալէ ետք, մնաց տակաւին 22 միլիոն ոսկի ֆրանք սնտուկին մէջ։ Իսկ այսօր եթէ պէտք ըլլար գիծը երկարել, մէկ միլիառ պիտի արժէ իւրաքանչիւր քիլոմեթրը։

Օրլէան – Քլիյանքուռ գիծը անհրաժեշտ կը դառնար, սակայն դեղարուեստից նախարարութիւնը հակառակեցաւ որ Սիթէի գեղեցիկ տեսարանը տգեղնայ կամար – կամուրջով մը։ Մէկ միջոց կար, երկու անգամ գետին տակէն անցնիլ։ Այդ շրջանին համար շատ յեղափոխական մեթոտ մը գործածեցին մասնագէտները։ Մետաղ սնտուկի մը ձեւով շինեցին եւ ջուրը սուզեցին ճիշդ հոն ուր պիտի միանար մեթրոյի գծին։ Երբ կամարը գոցուեցաւ, զօրաւոր ջրահան մեքենաներ մէջը մնացած ջուրը պարպեցին շաղախէ մեծ վանդակի մը մէջ, որ «աշխատանքի սենեակ» կը կոչուէր։ Ջուրին տեղը դրուեցաւ կրախիճ որուն ծանրութեան շնորհիւ կարելի եղաւ մետաղեայ դանդուածին վերջնական տեղաւորումը։

Սէն Միշէլի կայարանը ամէնէն մեծ դժուարութիւնը կը ներկայացնէր։ Պէտք էր փապուղին Օրլէանի երկաթուղիին տակը շինել եւ իջնել 23 մեթր խորութեամբ։

Փարիզցիները առանց վախի, ուրախութեամբ ճամբորդեցին մեթրոյին մէջ, այնպէս որ առաջին ամիսէն իսկ սահմանափակուեցաւ մուտքը, իսկ բազմութիւնը մեր օրերէն աւելի կը խռնուէր առուոշ ժամերու մէջ։ Անգամ մը մեթրոյին տնօրէնը 13 ֆրանք տուգանքի դատապարտուեցաւ, վասնզի չէր կրցած սահմանափակել բազմութիւնը։

Այն ատեն առաջին կարգը կ'արժէր 25 սանթիմ, իսկ երկրորդը 15 սանթիմ։ Կառապանները կը բողոքէին մեթրոյին աժանութեան դէմ, դանգատելով թէ իրենք պիտի սնանկանան։

Քանի աշխատանքը յառաջ կ'երթար, այնքան հրաշալի գիւտեր կ'ըլլային։ Լիւթեսիոյ շրջանէն ճամբաներ մէջտեղ ելան եւ հին դամբաններ։ Ներկայ Փիրամիտի կայարանին տեղ գտնուեցան թագաւորական ախոռներ։ Փորողները ամէն տեղ արձանիկներ եւ տապանաքարեր դուրս կը հանէին, որոնք մեծ ուրախութիւն կը պատճառէին հնախօյզներուն։

1903 Օգոստոս 13ին ամէնէն մեծ աղէտը պատահեցաւ, ելեկտրականութեան խանգարման մը պատճառով, Քուրօնի կայարանին մօտ, երբ կրակ առաւ փապուղին։ Ճամբորդները յուզումէն եւ սեւ մուխէն կուրացած գիծերուն վրայ նետուեցան, 84 մահեր տեղի ունեցան։ Թերթերը կը գրէին թէ զոհերուն թիւը աւելի նուազ պիտի ըլլար եթէ ժողովուրդը չխռնուէր մեթրոյին բերանը իր 15 սանթիմը ետ վերստանալու համար։ Անկէ ի վեր լուրջ դէպք տեղի ունեցած չէ։

«Մեթրօփոլիթէնը» (ստորերկրեայ երկաթուղի) շատ յառաջդիմած է անկէ ի վեր։ 1901ին 56 միլիոն ժողովուրդ փոխադրած էր, իսկ այսօր տարեկան մէկ միլիառ հինգ հարիւր միլիոն կը փոխադրէ։ 1901ի 13 քիլոմեթր գծին վրայ այսօր աւելցած են 173 քիլոմեթր եւս։

Փարիզցիները այս տարի իրենց յարգանքը պիտի մատուցանեն նախագահ Լուպէի որու շրջանին բացուեցաւ մեթրօն։

Գաղութէ գաղութ

ՀԱՅԵՐԸ ՃԷԶԻՐԷԻ ՄԷՋ

ԽՄԲ.— Ճէզիրէի (Սուրիա) առաջնորդ Տաճատ վրդ. Ուրփալեան հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ Ճէզիրէի հայութեան մասին.—

Ճէզիրէն առանձին թեմ մը չի կազմեր, որքան ալ տարածութեամբ շատ ընդարձակ շրջան մը կ'ընդգրկէ։ Ազգային՝ եկեղեցական տեսակէտով կապուած է Հալէպի թեմին եւ ենթակայ է անոր առաջնորդութեան։ Ունի փոխանորդարան մը, հիմնուած 1942ին Խորէն եպիսկ.ի կողմէ՝ առաջին առաջն. փոխանորդ եւ շրջանին կազմակերպիչ։ Փոխանորդութեանս սահմաններուն մէջ է ամբողջ Ճէզիրէն, իր հետեւեալ քաղաքներով ու գիւղաքաղաքներով.— Գամիշլի, Տէր Զօր (Եփրատի կուսակալութիւն), Հասիչէ, ուր կը նստի Ճէզիրէի նահանգապետը, Ռաս իւլ Այն, Տէրպէսիէ, Ամուտա, Քուպը էլ Պիթ, Թէլ Պրաք, Թէլ Քէօչէք եւ Տէրիք իրենց շրջակայ գիւղակներով։

Ճէզիրէի Հայութիւնը կը բաղկանայ մեծ մասով Հայ Առաք. Եկեղեցւոյ զաւակներէն եւ Կաթոլիկ համայնքէն։ Հայ Բողոքականներ գրեթէ չկան կամ շատ փոքրաթիւ են։ Առաքելական համայնքի անդամներուն թիւը կը հասնի մօտ 12 հազարի, իսկ հայ կաթոլիկ համայնքի թիւը՝ 2500ի։ Ինչպէս բաինք, կան միայն քանի մը բողոքական ընտանիքներ։

Հայութիւնը կեդրոնացած է Գամիշլիի եւ իր շրջակայ գիւղերուն մէջ։ Զանազան քաղաքներու եւ գիւղաքաղաքներու մէջ հաստատուած Հայոց վիճակագրական մօտաւոր պատկերը կրնանք ներկայացնել հետեւեալ կերպով.—

Գամիշլի եւ շրջանը 1200 ընտանիք, Տէր Զօր 70, Հասիչէ 65, Ռաս իւլ Այն 65, Տէրպէսիէ 120, Ամուտա 55, Քուպը էլ Պիթ 12, Թէլ Քէօչէք 20, Տէրիք 65, Թէլ Պրաք 16, գումար՝ 1678 ընտանիք։

Կրթական գործը ընդհանրապէս լաւ եւ գոհացուցիչ է։ Ճիշդ է թէ դպրոցները շատ աղքատիկ են, սակայն շնորհիւ ժողովուրդին զոհաբերութեան, անոնք այսօր ինքնաբաւ դարձած են։ Հոս պարտք կը զգանք շեշտելու մասնաւորապէս Հայ Օգն. Խաչի ազգօգուտ դերը, որով ան առանց շահախնդրութեան կ'օժանդակէ մեր դպրոցներուն, սաներ պահելով եւ այս կերպով թեթեւցնելով նիւթական բեռը։ Մեր դպրոցներուն նիւթապէս կ'օժանդակեն նոյնպէս Հալէպի Ուսումն. Խորհուրդը որ մասնաւոր կրթական նպաստ մը կը յատկացնէ, ինչպէս նաեւ սուրիական բարեխնամ կառավարութիւնը։ Պետական նպաստը, կը բաժնուի Գամիշլիի Թաղ. խորհուրդին խողովակով համաձայն իւրաքանչիւր վարժարանի պահանջներուն։ Մեր դպրոցներուն վիճակագրական ամփոփ պատկերը հետեւեալն է։—

Տէր Զօր ունի մէկ ազգային դպրոց, մէկ կաթոլիկ։ Հասիչէ մէկ ազգային, մէկ կաթոլիկ, Թէլ Պրաք մէկ ազգային, Ռաս իւլ Այն մէկ ազգային, Տէրպէսիէ մէկ ազգային, մէկ կաթոլիկ, Ամուտա մէկ ազգային, Գամիշլի մէկ ազգային, մէկ կաթոլիկ, Տէրիք մէկ ազգային, Թէլ Քէօչէք մէկ ազգային, գումար 13։

Ուրեմն 9 ազգային են, 4ը կաթոլիկ։ Ազգ. վարժարաններուն մէջ պաշտօնավարող ուսուցիչուսուցչուհիներուն թիւը կը հասնի 30ի։ Սոյն դպրոցներէն զատ, Գամիշլիի շրջակայ գիւղակներուն մէջ ունինք 7 ծաղկոցներ որոնց դերը ուղղակի փրկարար է հայապահպանման տեսակէտով, քանի որ այդ համեստ ծաղկոցները հայերէն կը սորվեցնեն քրտախօս մանուկներու...։

ԵՐԵՒԱՆՆ Է ԽՕՍՈՒՄ

ԱՐՏԱՇԱՏԻ շրջանի քանի մը կոլխոզներ, այս տարի օժտուած են ռատիօներով եւ հեռաձայնի ցանցով՝ կապուած շրջանի հետ (ամէն գիւղխորհուրդ ստացած է մէկ հեռախօս եւ այսուհետեւ եղած լուրերը կրնան շրջանի կեդրոնը հաղորդել հեռաձայնով, փոխանակ ձիաւոր կամ հետիոտն սուրհանդակի)։

ԲՐԻՆՁԻ ՄԹԵՐՄԱՆ այս տարուան ծրագիրը գործադրուած եւ ողջոյնի հեռագիր մը ուղղուած է «ժողովուրդներու իմաստուն առաջնորդին»։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ բոլոր գիւղերուն եւ քաղաքներուն մէջ Սեպտեմբերի 1ին սկսան ուսումնական տարուան աշխատանքները, ինչպէս ամբողջ Խ. Միութեան մէջ։

ԳՈՐԾԱՐԱՆՆԵՐՈՒ բանուորները, կոլխոզ –

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ

ԱՆԻԻՆ ԾԱԽՈՒԵՑԱՒ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ, 1034 — 1064)

Բ. ՄԱՍ
ԱՆԻԻ ԿՈՐԾԱՆՈՒՄԸ

ԺԱ.
ԴԻԱԿՆԵՐՈՒ ՄԷՋԷՆ

Անիի երփներանգ ծաղիկներով ծածկուած դաշտը արեան դաշտի վերածուած էր. ընդհանուր լռութեան մէջ կը լսուէին միայն մահամերձ վիրաւորներու հոնդիւնները եւ գիշակեր ագռաւներու կռինչը։ Իսկ արեւը, հանդիստ ու պայծառ, կը փայլէր այս սգալի տեսարանին վրայ։

Ճիշդ այդ միջոցին Անիէն դուրս ելաւ մարդ մը եւ դիմեց դէպի պատերազմի դաշտը։

Ան կը քալէր լուռ, անձայն եւ խոր մտածումներու մէջ թաղուած։ Աչքերը ինկած էին փոսացած ակնակապիճներուն մէջ, արդէն ոսկորները դուրս ցցուած, գլխուն ճերմակ մազերը գզգզուած։ Կը նմանէր կմախքի մը, ու եթէ փայլող աչքերը չըլլային, տեսնողը կենդանի պիտի չկարծէր զինք։ Բայց աչքերը կը փայլէին վայրի փայլով, միշտ աջ ու ձախ կը նայէր ու կը շարունակէր առաջ քալել։ Յայտնի էր որ կը տանջուէր հոգին, եւ շատ կը տանջուէր։

Վերջապէս հասաւ պատերազմի դաշտը, ոտքը դրաւ դիակի մը կուրծքին եւ լուռ դիտեց անոր դէմքը. սառած էր ու ցուրտ այդ դէմքը, ծերունին կը նայէր անոր գրեթէ անտարբեր երեւոյթով մը, կարծես մարդկային դիակ մը չըլլար իր ոտքին տակ տարածուած, դիակ մը որ պահ մը առաջ իրեն նման կը շարժէր, կը խօսէր, կը ծիծաղէր, իսկ հիմա անշունչ առարկայի մը պէս ձգուած էր դաշտին մէջ։

Ու ծերունին կը նայէր դեռ այս սառած դիակին, ցուցամատը դրած ճակատին, կարծես բան մը կ'ուզէր մտաբերել, բայց չէր կրնար։ Ճիգ կ'ընէր գտնելու զինք տանջող այդ բանը, բայց չէր յաջողեր, չէր յաջողեր։

Ցանկարծ ժպտեցաւ ծերունին, իր դեղնած ակռաները երեւան հանելով։ Այդ ժպիտը խիստ տարօրինակ էր ու ահաւոր բան մը ունէր իր մէջ։

— Հըմ, հըմ... լաւ է, այդպէս ալ պէտք էր, ես պէտք է կոխկռտեմ այս դիակները ու այնպէս անցնիմ, բսաւ ծերունին եւ ոտքը դնելով միւս դիակի կուրծքին՝ անցաւ առաջ։

Հետզհետէ դիակները կը դառնային աւելի խիտ, ծերունին կը շարունակէր առաջ երթալ, կոխելով ամէնուն վրայ եւ քթին տակէն մրմռալով։

— Ասոնք մերիններէն չեն, պէտք է ասոնք ոտքի տակ առնել, պէտք է կոխկռտել։

Ցանկարծ կանգ առաւ եւ նայեցաւ ագռաւներու երամին կողմը։ Նախ չհասկցաւ, թէ ինչ կը կատարուէր այնտեղ. յետոյ յանկարծ գլուխը վար կախեց, աչքերը դուրս ցցուեցան ակնակապիճներէն, բարկացած քար մը վերցուց եւ նետեց ագռաւներուն՝ գոռալով.

— Էյ, կարելի չէ, սպասեցէք, պէտք է գտնել։ Միթէ չէ՞ք գիտեր որ այստեղ Հայ ալ կայ, Յոյն ալ։ Յոյները եկած էին մեզ ջարդելու, բայց մենք զանոնք ջարդեցինք։

Ճիչ մը արձակեց ծերունին, երբ տեսաւ ագռաւներուն թռչիլը, յետոյ սկսաւ դիակները կոխկռտելով պար պարել ու կանչել.

— Ամէնքդ ալ ուրախացէք, Լուսիկիս հարսանիքն է այս... երգեցէք, պարեցէք, չէ՞ք լսեր, կը կրկնէր ան շարունակ եւ հետզհետէ կ'արագացնէր իր խելագարի ոստումները։

Թշուառ ծերունին Լուսիկի հայրն էր, դարբին Ղեւոնդը, պատերազմի դաշտն էր իջած եւ կը կոխկռտէր դիակները։

Այդ պահուն հեռուէն երեւցան երկու ձիաւորներ, որոնք արագօրէն դէպի իր կողմը կու գային։ Դարբին Ղեւոնդ դեռ իր պարը կը պարէր, երբ նկատեց ձիաւորները եւ թափանցող հայեացք մը ձգելով անոնց վրայ, քարացածի նման կեցաւ եւ սարսափէն ցնցուեցաւ։ Իրեն այնպէս կը թուէր, թէ զարհուրելի բան մը կը տեսնէր անոնց մէջ, ինչ որ կը սառեցնէր իր արիւնը։

Անթարթ, ապուշ կտրած աչքերով կը նայէր խելագար Ղեւոնդը ձիաւորներուն ու կը դողար. անոնք արդէն մօտեցած էին իրեն ու կը շարունակէին իրենց արշաւը, երբ դարբին Ղեւոնդ սոսկալի մռնչիւն մը արձակեց ու կանչեց.

ԲԱԳՐԱՏ ԱՅՎԱԶԵԱՆՑ

նիկները եւ Հայաստանի բոլոր աշխատաւորներն սկսան ուսումնասիրել «Համամիութենական խմ-ղադութեան համագումարի» աշխատանքներուն արդիւնքները ։

Երեւանի Ժօշիէի գործարանի բանուորական ժողովին մէջ վարպետ Նաչաճեանը ըսաւ.— «Արբանից յետոյ պէտք է աշխատել է'լ աւելի եռանդով, մեր մեծ հայրենիքի, Խորհրդային Միութեան զօրացման համար»։

ԵՐԵՒԱՆԻ Հայֆիլհարմոնիայի երգչախումբը (անսամբլը) Վաղարշակ Սահակեանի ղեկավարութեամբ, մայրաքաղաքին մէջ հանդէս եկաւ գուսանական եւ ժողովրդական երգերով, մեծ խանդավառութիւն պատճառելով ։

կուսակցութեանց միջեւ։ Ինք ընտրելով վարչապետը, անոր պիտի յանձնէ կառավարութեան կազմութիւնը։ Շատ լայն իրաւասութիւններ չունի։ Պիտի ըլլայ ներկայացուցիչը արեւմտեան Գերմանիոյ հանրապետութեան, միջազգային օրէնքի վերաբերեալ խնդիրներու մէջ, եւ պիտի ստորագրէ միջազգային դաշնագիրները ։ Միշտ ենթակայ ըլլալով խորհրդարանին, իր հրամանները եւ հրահանգները պէտք է ստորագրուած ըլլան վարչապետին կամ ու իրաւասու նախարարի մը կողմէ ։

«ԵՒՐՈՊԱՆ ՊԷՏՔ ՈՒՆԻ ԳԵՐՄԱՆԻՈՑ»

Նորընտիր նախագահը օրինական երդումը կատարելով, ճառ մը խօսեցաւ, զգոյշ բայց իմաստալից։ Ըսաւ թէ «Գերմանիա պէտք ունի Եւրոպայի, բայց Եւրոպան ալ պէտք ունի Գերմանիոյ։ Մենք յուսահատօրէն աղքատացանք նացիական շրջանին, բայց գիտենք որ ուրիշներ ալ պիտի աղքատանան առանց մեզի։ Արեւմտեան Գերմանիան պարզապէս սկզբնաւորութիւն մըն է։ Բոլոր Գերմաններուն նպատակն է վերամիացում։ Մեր ամենամեծ գործերէն մէկը պիտի ըլլայ — թէեւ կրնանք անմիջապէս չյաջողիլ — վերստանալ մեր քաղաքական դերիշխանութիւնը» ։

Նախագահը այս առթիւ առաջարկեց կարգի միջոցներ ձեռք առնել, օգնելու համար Գերմանիոյ միլիոնաւոր տարագիրներուն եւ արժանի տեղը տալ Գերմանիոյ՝ եւրոպական տնտեսութեան մէջ։ Եւ եզրակացուց սաղմոսերգուին հետեւեալ խօսքով.— Առաջինութեամբ միայն կը բարձրանայ ժողովուրդ մը ։

Նախագահին պաշտօնավարութեան շրջանն է հինգ տարի։ Ամբողջ քաղաքը(Պոնն) դրօշազարդուած էր, այս ընտրութեան առթիւ։ Արեւմտեան երեք պետութեանց մարզպանները որոշեցին ժողով գումարել, ձեւակերպելու համար իրենց յարաբերութիւնները նախագահին հետ ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՍՐԱՅԷԼԻ խորհրդարանին մէջ, ունկնդիր մը յանկարծ դէպի վարչապետին ամպիոնը բարձրանալով, փոքր գնդացիր մը հանեց վերարկուին տակէն։ Պաշտօնեաները կրցան զինաթափ ընել անմիջապէս։ Այցելուն, Աբրահամ Ջվաթի, որ 37 տարեկան է, յայտարարեց թէ միտք չունէր վարչապետը կամ ուրիշ ոեւէ մէկը սպաննելու, այլ․․ անձնասպան պիտի ըլլար։

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ վարչական կարգուսարքի մասին որեւէ փոփոխութիւն պիտի չըլլայ, համաձայն Իսրայէլի խորհրդարանին մէջ եղած յայտարարութեան մը։ (Հրեաները հրէական հող կը նկատեն այդ շրջանը)։ Իսրայէլի նախագահը, Տոքթ. Վայզման, որ Զուիցերիա կը գտնուի, յայտարարեց թէ կառավարութիւնը պատրաստ է հանդիսաւոր երաշխիքներ տալու ապահովութեան, ազատ մուտքի եւ բոլոր դաւանանքներու համար ։ Կ'ընդունի նաեւ միջազգային հսկողութիւն մը Ս. Տեղեաց վրայ։ Երուսաղէմի քաղաքապետութիւնն ալ յայտարարեց թէ միայն Իսրայէլի օրէնքները կ'ընդունուին քաղաքին մէջ ։

ՃԵՐՄԱԿ ՀԱՑ պիտի ուտենք հոկտ. 1էն ըսկսեալ, առանց գիներու բարձրացման։ Կաթի եւ կարագի տագնապը կը շարունակուի ։

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻՈՑ դիկտատորը, Թիթօ, յայտարարեց թէ իր երկիրը «անպարտելի ամրոց մըն է», եւ ազդարարեց Խ. Միութեան որ չխառնուի Պալքաններու ներքին գործերուն։ «Ժողովուրդին 90 առ հարիւրը կառավարութեան հետ է, եւ միայն ան կրնայ փոխել վարչաձեւը, ոչ թէ ուրիշ ոեւէ մէկը»։ Մոսկուա իր կարգին կը ծանուցանէ թէ »հակաթիթոյական շարժումը կը ծաւալի Եուկոսլաւիոյ մէջ», թէ գիւղացիները կը զինուին եւն.։ Անգլիա եւս 9 միլիոն սթերլին պիտի տրամադրէ Եուկոսլաւիոյ ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ հանրակառքերու գործադուլը կը շարունակուի։ Բայց տօնավաճառի վարչութիւնը եւ ուրիշ կազմակերպութիւններ միջոցներ ձեռք առած են, երթեւեկը ապահովելու համար։ Սովորական 40 օթօպիւսներէ 21ը բանիլ սկսան Բշ. օր։ Հանրակառքի ընկերութիւնը հազար ֆրանք պարգեւ կը խոստանայ բոլոր անոնց որ կ'աշխատին, գործադուլի յայտարարութենէն ի վեր ։

Միմիայն մէկ ներկայացում

Théâtre Sarah Bernhardt

Սեպտեմբեր 18ին, կիրակի ժամը ճիշդ 3.15ին։

Ղեկավարութեամբ Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆԻ

Մասնակցութեամբ՝ ՏԻԿ. Ռ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆԻ

Եւ Փարիզի հայ թատերական լաւագոյն ուժերէն Օր. Ս. ՇԱՀԻՆԵԱՆ, Օր. ԽԸՏԸՇԵԱՆ Օր. Հ. ԷՕՔՍԻՒԶԵԱՆ, Պ. Պ. ԳՄԲԷԹԵԱՆ, ՄԱՔՍՈՒՏԵԱՆ, Ս. ԹՈՐՈՍԵԱՆ, ՏԷՐՎԻՇԵԱՆ, Գ. ՎԱՀԱՆ, ՀԱՊԷՇԵԱՆ, ՈՒՐԲԱԹԵԱՆ, ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ. ՔԻՒՓԷԼԵԱՆ։ ՂԱՐԻՊԵԱՆ, ՊԵՐՃ, ՏԷՐ ՂԱԶԱՐԵԱՆ եւ ուրիշներ ։

Կը բեմադրուի Լ. ՇԱՆԹԻ

ՕՇԻՆ - ՊԱՅԼԸ

Ողբերգութիւն 8 արար

Փառաւոր դրուագ մը Կիլիկիոյ Հայ թագաւորութեան շրջանէն։

Տոմսերը նախօրօք կը ծախուին՝ Գրատուն Հր. ՍԱՄՈՒԷԼ 51 rue Mr. le Prince Paris (6), Գրատուն ՀՐ. ԲԱԼՈՒԵԱՆ 43 rue Richer Paris (9), Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆ՝ 31 rue des Ecoles, Paris (5):

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Փարիզի «Ահարոնեան» խումբին ընդհ. ժողովը՝ այս հինգշաբթի, ժամը 8.30ին, 19a rue Caumartin։

ՌՈՄԱՆ.—Հ. Յ. Դ. «Քեռի» խումբի ժողովը 16 Սեպտեմբերին, ուրբաթ երեկոյ ժամը 9ին, ընկեր Յարութիւն Պօյաճեանի բնակարանը ։ Միեւնոյն օրը տեղի կ'ունենայ դասախօսական ժողովը ։

ԿՐԸՆՈԲԼԸ.— Հ. Յ. Դ. «Եօթնեղբայրեան» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ գիշեր, ժամը ճիշդ 8.50ին, դպրոցին սրահը ։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ երեկոյ, ժամը 8ին,, Ահարոնեան ակումբին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է ։

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. «Քեռի» խումբի դասախօսական ժողովը՝ այս ուրբաթ երեկոյ, ժամը 8ին, ընկեր Յ. Պօյաճեանի բնակարանին մէջ ։ Ներկայ պիտի ըլլայ եւ դասախօսէ Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչը ։

ԻՍԻԻ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Խանասոր» խումբը ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին Երեմեան սրահը ։

Դպրոցասէր Տիկ. վարժարանի

Բ. տարեշրջանը կը սկսի յառաջիկայ 3 հոկտ. երկուշաբթի օրը։ Աշակերտուհիներու արձանագրութեան համար դիմել վարժարան, 1, Bd du Nord, Le Raincy, ամէն առաւօտ մինչեւ կէս օր, բացի շաբաթ եւ կիրակի օրերէ։

ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄ ԴՊՐՈՑԻ

ՖՐ. Կ. Խաչի Իսիի Երեմեան դպրոցը կը վերաբացուի Հոկտեմբերի առաջին հինգշաբթին։ Արձանագրութիւնները Երեմեան դպրոցին մէջ ամէն կիրակի կէսօրէ առաջ ժամը 10—12, հոգաբարձութեան միջոցաւ ։

ՌՈԹՈՍՏՈՑԻ Գայեանէ Յուսումեան (այժմ Ազարէկեան) կը փնտռէ իր երկու զաւակները Մկրտիչ եւ Մաքրուհի Յուսումեաններ, հօրը անունը Հաճի Արթին, որոնք բաժնուած են իրենց մօրմէն 1915ին, Թաքքայի մէջ։ Տեղեկացնել Տիկ. Գ. Ազարէկեանի, Rue de la Cathèdrale Fréjus(Var), France :

Ռազմիկին տարեկան փառատօնը

Ֆրանսական Բանակի Նախկ. Հայ Ռազմիկներու Բարեկ. Միութիւնը հոգեհանգստի հանդիսաւոր պատարագ կատարել պիտի տայ 18 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ կիրակի առաւօտ, Փրատոյի Ս. Թարգմանչաց եկեղեցւոյն մէջ՝ երկու համաշխարհային պատերազմներու եւ Ազատագրութեանց զոհերուն համար։ Պիտի տօնէ՝ ԱՐԱՐԱՑԻ ՃԱԿԱՏԱՄԱՐՏԻՆ 31րդ տարելիցը՝ ի ներկայութեան նահանգապետ Պ. BAYLOTի, 9րդ շրջանի ընդհ. հրամանատար Զօր. MAGNANի եւ ծովային ուժերու հրամանատար, ծովակալ TANGUYի։ Ներկայ պիտի ըլլան նաեւ՝ Ֆրանսացի ռազմիկներու եւ դերիներու ընկերակցութեանց ներկայացուցիչներն՝ իրենց դրօշներով ։

Պիտի խօսի Շ. Տ. ԹԷՔԷԵԱՆ, Ասպետ՝ պատուոյ լեգէոնի։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ Գ. ԼԱԶԵԱՆԻ ՆՈՐ ԳԻՐՔԸ

Դեմքեր հայ ազատագրական շարժումէն

Ուր ամփոփուած են 35 նշանաւոր դէմքերու կեանքն ու գործը եւ անոնց մասին եղած վկայութիւններ, առանց կուսակցական խտրութեան։400 մեծադիր էջ շքեղ տպագրութեամբ։ (Յուսաբեր)։

Գին 4 տոլար։ Հասցէ.— B. P. 868, Le Caire (Egypte) :

ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔԻ

ՌՈՄԱՆ.— Ֆր. Կապոյտ Խաչի հայերէնի դասընթացքը կը վերսկսի Սեպտեմբեր 15ին, սովորական վայրին մէջ ։

Le Gérant : A. NERCESSIAN

Imprimerie DER AGOPIAN, 17, Rue Damesme - (13e)

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH - Fondé en 1925 - R. C. S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13)

Վեցամսեայ 800 ֆր., Արտ. 10 տոլ. կամ 3 անգլ.

Tél. GOB. 15-70 Գին 6 ֆր. C.C.P.Paris 1678-63

Jeudi 15 Septembre 1949 Հինգշաբթի 15 ՍԵՊՏ.

21րդ ՏԱՐԻ — 21 Année No. 5949–Նոր շրջան թիւ 1360

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԱՆԲԱՆԱՑՈՒՄ

Պատահական դէպք մը չէ Հայաստանի երկու վաստակաւոր ակադեմականներուն եւ անոնց հետեւորդներուն դէմ սարքուած հալածանքը :

Հիմնական քաղաքականութիւն մըն է որ կը շարունակուի տարիներէ ի վեր, յարաճուն խելապարութեամբ: Մեծամիտ եւ մոլեռանդ վարդապետութիւն մը, որուն զոհերը համրանք չունին, Խ. Միութեան անծայրածիր տարածութեանց վրայ:

Ո՛վ որ կը փորձէ գրականութիւն, արուեստ, գիտութիւն մշակել ազատ քննութեամբ եւ ստեղծագործութեամբ, հետեւելով իր կոչումին, ի յառաջագունէ դատապարտուած է ճոխացնելու սեւ ցանկը :

Տրորել, հարթել, ջարդել,— առանց նկատի առնելու ոչ ազգ, ոչ տարիք, ոչ ալ վաստակ:

Երբ որեւէ ազդանշան կը տրուի Մոսկուայէն, բոլոր հանրապետութիւններն ու ինքնավար շրջանները պարտաւոր են անմիջապէս ընդօրինակել, թիածոյ եւ թարգմանածոյ բանաձեւեր « քուէարկելով »:

Այսպէս է որ, Հայաստանի Գիտութեանց Ակադեմիան ալ բարեւի կը կենայ, երբ Կեդր. Կոմիտէն կը հրամայէ դատել եւ դատապարտել Հրաչեայ Աճառեանը, Գ. Ղափանցեանը եւ ուրիշներ :

Եւ ի՛նչ տխմար, այլ մանաւանդ քսու, թունալից վերագրումներով :

Անգամ մը եւս կարդացէք 1949 Յուլիս 20ի զեկուցումը, որ ամէն կողմ հաղորդուած է Հայաստանի Հեռագրական Գործակալութեան կողմէ:

Կարդացէք, մանաւանդ, անոր երկրորդ մասը, որ կը ներկայացնէ վիճաբանութեանց ամփոփումը:

Զեկուցաբերը ամէն գնով պաշտպանելու, պարտադրելու համար Նիկոլա Մառի «մարքսիստական» լեզուաբանութիւնը, մթնոլորտ կը ստեղծէ առաջին վայրկեանէն իսկ:

Այսպէս, «խիստ վնասակար» կը հռչակէ Մառի դէմ կատարուած «յարձակումները» : Կ՚ըսէ թէ հնդեւրոպաբանութեան հետեւորդները փորձած են անոր հակադրել «բուրժուական լեզուաբանութեան ռասայական թէորիան» (ցեղապաշտական տեսութիւն):

Այս ապուշ այլ վտանգաւոր քսութիւնը թութակաբար կրկնելով, աւելի կը գունաւորէ ժողովականներէն մէկը, պրոֆ. Է. Աղայեան.

— « Պրոֆ. Աճառեանը մինչեւ այժմ էլ կանգնած է բուրժուական հնդեւրոպաբանութեան կեղծ գիտութեան դիրքերում եւ յամառօրէն քարոզում է նրա ռէակցիոն սկզբունքները»:

Իր իսկ բացատրութեամբ, Աճառեան հետեւելով «բուրժուական լեզուաբան Մէյէի», համարձակե՛ր է հայերէնը համարել «հնդեւրոպական նախալեզուի ձեւափոխութիւնը »:

— « Այդպիսի տեսակէտը, ինչպէս յայտնի է, հանդիսանում է ժամանակակից անգլօ–ամերիկեան ռէակցիոն ռասայական լեզուաբանութեան հիմքը, որը ծառայում է իմպերիալիստական գաղութարարական քաղաքականութեան շահերին»:

Ուրեմն, ծերունի ակադեմականը հետեւելով լեզուագիտական տեսութեան մը որ համաշխարհային արժէք ունի, ծառայած կ՚ըլլայ «անգլեւամերիկեան յետադիմական ցեղապաշտական լեզուաբանութեան, «գաղթային աշխարհակալութեան շահերուն »:

Անշուշտ ծանօթ մունետիկները պիտի բարեհաճին իրենց հետեւորդներուն բացատրել այս խորհրդայի՛ն ճոռոմաբանութեան իմաստը»:

Հաւատաքննիչ քննադատը քար մըն ալ կը գլորէ պրոֆ. Ղափանցեանի գլխուն, զայն կոչելով «ռազմաշունչ հակամառեան»: Այլեւ «վնասակար» հռչակելով անոր գիրքերը, «Ընդհանուր լեզուաբանութիւն» եւ «Հայաստան Հայերի բնօրրան»:

Ամբաստանեալը ի զո՜ւր փորձեր է պաշտպանել իր դատը, «իր հայեացքների արատաւորութիւնը »: (Աճառեան հիւանդ է):

... Լա՛յն բացուած է ճամբան, դէպի համատարած բթացում եւ ստրկացում առաջնորդելու համար բոլոր ժողովուրդները :

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՇԱՆԹ ԵՒ ՄԱՐՈՒԹԵԱՆ

Լեւոն Շանթ տիտան մըն է մեր թատերական գրականութեան մէջ: Իր թատերախաղերը այլեւս դարձած են դասական, սահմանուած՝ ապրելու հայ ժողովուրդին հետ :

Դժուար է սակայն արտասահմանի բեմերուն վրայ ներկայացնել այդ պատմական խաղերը, պալատներու շքեղութեամբ եւ հանդերձանքի ճոխութեամբ: Համեստ են մեր նիւթական միջոցները եւ թատրոնի հետ կապ ունեցող ամէն բան, սրահէն մինչեւ փորձերը բացառիկ ճիգեր կը պարտադրեն բեմադիրներուն:

Եւ սակայն փորձիչ են «Հին Աստուածները » կամ «Օշին Պայլը», թէ դերասաններուն համար, որոնք ընդհանրապէս կը սիրեն մեծաշուք դերերով երեւալ, եւ թէ ժողովուրդին համար որ մեր թագաւորական շրջաններէն բերուած պատմական տեսարանները կ՚ապրի հին փառքերու պատրանքով :

Ահա փորձ մըն ալ Մ. Մարութեան կը կատարէ, «Օշին Պայլը» ներկայացնելով Փարիզի մէջ, Մարսէյլէն վերջ:

Խոստում մը չէ մեր համակրելի դերասանը, այլ հասուն արուեստագէտ մը որ գիտէ անհրաժեշտ բծախնդրութեամբ մօտենալ իր ընտրած խաղին, խոր տպաւորութիւն ձգելով հասարակութեան վրայ :

Կիրակի ցորեկ Սարա Պէրնարի թատրոնը անշուշտ պիտի լեցուի այն բազմութեամբ զոր տեսանք «Արա Գեղեցիկ»ի առաջին ներկայացման առեն :

Տէր եւ Տիկին Մարութեան, շրջապատուած լաւագոյն ուժերով, արժանի են ամէն քաջալերութեան :

Ֆրանսական բեմը կատարեալ է եթէ ոչ իր թատերգութիւններով, գոնէ իր խաղարկութեամբ: Նուրբ, բծախնդիր եւ արուեստին սիրով տոգորուն հոյլ մը արդէն պատրաստ է ձմրան եղանակի բացման համար :

Մենք ալ «Օշին Պայլ»ով եւ Մարութեանով բանանք հայկական բեմը: Թերեւս այս լաւ սկսուած եղանակը շարունակուի յառաջիկայ ձմրան համար :

Վստահ ենք որ Փարիզահայերը լաւագոյն յիշատակ մը պիտի պահեն Մարութեան արուեստագէտ ամոլէն : Մաղթենք որ իրենք ալ ջերմ տպաւորութեամբ բաժնուին մեր Փարիզէն :

ՍՕՍԻ

Երուսաղէմը երկու մասի կը բաժնեն

Ազգաժողովին պաղեստինեան հաշտարար յանձնախումբը, որ կը բաղկանայ երեք անդամներէ (Ֆրանսացի, Ամերիկացի, եւ Թուրք, — Հիւսէյին Ճահիտ Եալչըն), ծրագիր մը ներկայացուց, առաջարկելով երկու շրջաններու բաժնել Երուսաղէմը :

Իրականին մէջ , Երուսաղէմը երկու մասի բաժնուած է արդէն, մէկը՝ հրէական, միւսը՝ արաբական (Յորդանան) շրջան: Յանձնախումբը հաստատելով այս բաժանումը, կ՚առաջարկէ լայն ինքնավարութիւն տալ երկու վարչութեանց: Գերագոյն իշխանութիւնը պիտի պատկանի կեդրոնական կառավարութեան մը, որ պիտի բաղկանայ Ազգաժողովի պատուիրակէն (մարզպան), 14 անդամներէ բաղկացած ընդհ. խորհուրդէ մը, միջազգային դատարանէ մը եւ խառն դատարանէ մը: Փոքրամասնութիւններն ալ ներկայացուցիչներ պիտի ունենան :

Ծրագիրը պիտի քննուի ՄԱԿի յառաջիկայ ընդհ. ժողովին մէջ, որ կը բացուի երեքշաբթի օր: Իրազեկներ կը կարծեն թէ յուզումնալից վիճաբանութիւններ տեղի պիտի ունենան :

Իսրայէլի ներկայացուցիչները մինչեւ այսօր կը մերժեն ճանչնալ Ազգաժողովին գերիշխանութիւնը՝ հրէական շրջանին վրայ, իրենց պետութեան մէկ մասը համարելով զայն: Յորդանան լուռ կը մնայ առ այժմ :

Ծրագրուած ընդհ. խորհուրդին համար հինգ անդամներ պէտի ընտրեն Իսրայէլացիները, հինգ՝ Արաբները, իսկ չորս ալ մարզպանը պիտի նշանակէ, իբրեւ ներկայացուցիչները քրիստոնեայ եւ ուրիշ փոքրամասնութեանց: Միջազգային ատեանը պիտի բաղկանայ երեք դատաւորներէ եւ փոխանորդէ մը որ պիտի ընտրուի ընդհ. խորհուրդին կողմէ: Խառն դատարանն ալ պիտի բաղկանայ երեք անդամներէ եւ մէկ փոխանորդէ:

Երուսաղէմի ամբողջ շրջանը ապազինուելով, պիտի չէզոքացուի, ներգաղթը պիտի սահմանափակուի, սրբավայրերու ազատ մուտքը պիտի երաշխաւորուի: Իւրաքանչիւր շրջան առաւելագոյն 500 ոստիկան պիտի ունենայ, բարեկարգութիւնը պահպանելու համար: Մարզպանը կրնայ աւելին պահանջել, քաղաքին ապահովութեան համար:

Յունաստան կը բողոքէ եւ կը սպառնայ

Ի ՀԱՐԿԻՆ ԱԼՊԱՆԻԱ ՊԻՏԻ ԱՐՇԱՒԵՆ

Յունաստանի ընդհ. սպայակոյտը կը ծանուցանէ թէ հարկադրուած են տեղական գործողութիւններ կատարել պուլկարական սահմանին վրայ: Միեւնոյն զեկոյցը կ՚ամբաստանէ Պուլկարիան թէ կ՚օգնէ ապստամբներուն, իր հողին վրայ ընդունելով զանոնք եւ թոյլ տալով որ թընդանօթաձգութեան խարիսխներ հաստատեն:

Ազգաժողովն ալ տեղեկագիր մը հրատարակեց, որուն համաձայն Ալպանիա յոյն ապստամբներուն տրամադրութեան տակ դրած է իր հողը :

Վերջին լուրերու համաձայն, Յունաստան յառաջիկայ շաբթու Ազգաժողովին ուշադրութեան պիտի յանձնէ Ալպանիոյ բռնած դիրքը: Պիտի ազդարարէ թէ Ալպանիա պիտի արշաւեն յանուն ինքնապաշտպանութեան եւ համաձայն ՄԱԿի ուխտին, եթէ նոր յարձակումներ կատարուին ապստամբներուն կողմէ, ալպանական սահմանագլուխէն :

Այս վճռական որոշումը տրուած է, միանգամընդմիշտ վերջ տալու համար ալպանական միջամտութեան : Յունաստանի կառավարական շրջանակներուն մէջ կ՚ըմբռնեն թէ Ալպանիոյ վրայ արշաւանք մը կրնայ տեղի տալ նոր աշխարհամարտի մը, եթէ Խ. Միութիւնը ուղղակի միջամտէ: Միեւնոյն ատեն, ընդհանուր կարծիքն այն է թէ Խ. Միութիւնը պիտի չուզէ տեղի տալ նոր պատերազմի մը, ի նպաստ Ալպանիոյ, վասն զի այդ երկիրը մեկուսացուած է, իբրեւ հետեւանք Եուկոսլաւիոյ անջատման:

Աթէնքի մէջ կը կարծեն թէ 8000—9000 յոյն ապստամբներ կան Ալպանիոյ մէջ, կազմ եւ պատրաստ Յունաստան մտնելու, առաջին պատեհութեամբ :

Ազգաժողովին պալքանեան յանձնախումբը իր վերջին տեղեկագրով կը հաստատէ թէ Յունաստանի կառավարական զօրքը «անտարակոյս» խախտած է ալպանական սահմանագլուխը, Կրամոսի վերջին կռիւներուն ատեն: Բայց այս գործողութիւնը կը գտնէ արդարացի, յանուն ինքնապաշտպանութեան, ընդդէմ Ալպանիոյ սահմանագլուխին վրայ կատարուած աննախընթաց դրդումներու: Տեղեկագիրը կը հաստատէ նաեւ թէ ալպանացի զինուորներ կռուած են յունական հողին վրայ, այդ գործողութեանց ընթացքին: Մասնաւորապէս կը յիշուին երեք յարձակումներ յունական զօրքին վրայ: Այդ յարձակումներէն մէկուն ընթացքին ալպանացի զօրախումբ մը յապաղեցուցած է յունական բանակին յառաջխաղացութիւնը, «դիւրացնելով ստուարաթիւ ապստամբներու փախուստը»: Այս առթիւ սպաննուած են քանի չափ ալպանացի զինուորներ, երեք հոգի ալ գերի բռնուած, Օգոստ. 14ին:

Նոր Գերմանիան ի՞նչպէս պիտի գործէ

Արեւմտեան Գերմանիոյ դաշնակից մարզպանները — ֆրանսական, անգլիական եւ ամերիկեան — երեքշաբթի օր ներկայանալով նորընտիր նախագահին՝ Տոքթ. Հէօսի, շնորհաւորեցին իր պաշտօնը: Շնորհաւորութիւնները յայտնեց ֆրանսական մարզպանը, Պ. Ֆրանսուա Փոնսէ, յանուն իր պաշտօնակիցներուն: Այս առթիւ ըսաւ.

— « Այս ընտրութեան պատմական նշանակութիւնը ակներեւ է ամբողջ Գերմանիոյ մէջ եւ Գերմանիայէն դուրս: Անցեալ տարիներու զարհուրելի դէպքերէն վերջ, ձեր երկիրը ձեւ ու մարմին կը ստանայ նորէն: Անոր ճիգերը եւ յոյսերը մարմնացած են ձեր վրայ,— մարդ մը որ ընտրուեցաւ ազատօրէն, համաձայն ժողովրդապետութեան կանոններուն: Մեր կառավարութիւնը կը բաղձայ որ Գերմանիան, խրատուելով դառն փորձառութենէն, բուժէ իր վէրքերը, վերսկսի աշխատանքը եւ վերագտնէ ժողովրդապետութեան ուղին, որ զինքը պիտի վերադարձնէ ազատ եւ խաղաղասէր ժողովուրդներու գիրկը »:

Յետոյ ցաւ յայտնելով որ ամբողջ Գերմա–

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԾՈՎԻՆ ՈՒ ԱՆԱՊԱՏԻՆ ՄԻՋԵՒ

(ԱԼԺԵՐԻԱՆ ԵՐԷԿ ԵՒ ԱՅՍՕՐ)

Գ.— ԲՆԱԿՉՈՒԹԻՒՆԸ

Ալժերիոյ ազգաբնակչութիւնը շատ խայտաբղէտ է:

Ջախջախիչ մեծամասնութեամբ Արաբներ են, որ կը բաժնուին երեք գլխաւոր ցեղերու,— Խափշիկներ, Քապիլներ կամ Պէրպէրներ, եւ Մզապներ: Իւրաքանչիւրը իր ներքին բարքերն ու սովորութիւններն ունի, յաճախ, մէկը միւսէն բոլորովին տարբեր: Միացման գիծը կրօնն է, մահմետականութիւնը:

Հլու են Խափշիկները, ըմբոստ՝ Քապիլները, ճարպիկ՝ Մզապները: Խափշիկները նստակեաց են, եւ առհասարակ, կը զբաղին երկրագործութեամբ եւ խաշնարածութեամբ: Ասոնց թիւը կը հասնի շուրջ հինգ միլիոնի: Քապիլները լեռնաբնակ են: Մաս մը նստակեաց եւ մաս մըն ալ, ինչպէս Թուրէկները Սահարայի մէջ, վրանաբնակ են: Քապիլները, մեծ մասով, բարձրահասակ, թիկնեղ եւ սպիտակամորթ են: Կապտաչեայ եւ շիկահեր տիպար մը կայ անոնց մէջ, զոր դժուար է զանազանել Եւրոպացիներէն: Իրենք զիրենք հռոմէական սերունդ կը նկատեն: Շատ վերէն կը նային Խափշիկներուն վրայ եւ ամուսնական կապերով, շատ դիւրութեամբ չեն խառնուիր անոնց հետ: Մեծ մասով կ'ամուսնանան Եւրոպացիներուն հետ եւ շուտ կ'ընտելանան եւրոպական բարքերուն: Բազմակնութիւնը հազուադէպ է Քապիլներուն մէջ:

Կիները շատ պճնասէր են: Թէեւ սպիտակ «չարչաֆ»ի տակ են ծածկուած եւ միայն իրենց աչքերը կը տեսնես, կը գործածեն գոյնզգոյն ժանեակներ, օղեր, եւ յաճախ, իրենց սրունքներուն արծաթեայ օղակներ, քալած ատեն շըխկալու համար: Իրենց ճակատն ու ձեռքերը կտածել կուտան գեղեցիկ երեւնալու համար:

Քապիլներու ընկերային կեանքը հիմնուած է հաւասարութեան սկզբունքին վրայ: Գիւղին տարէցներէն կազմուած է ժողով մը, որ կը կոչուի ճէմաա: Այս ժողովին մէջ կը քննուին իրենց համայնքին վերաբերեալ վարչական, հարկային, եւ դատական եւն. խնդիրները, ըստ սովորութեան օրէնքի: Ճէմայի նախագահը կը կոչուի ամին: Բազմաթիւ գիւղեր միացած, կը կազմեն ցեղապետութիւն մը, եւ բազմաթիւ ցեղապետութիւններ միացած, կը կազմեն միջցեղապետային դաշնակցութիւն մը: Ֆրանսական վարչութիւնը չի միջամտեր իրենց այդ սովորութիւններուն գործադրութեան:

Քապիլները շատ հպարտ են եւ գիտակից: Կը խորշին ստախօսութենէ եւ կը յարգեն իրենց տըուած խօսքը: Խիստ են անոնց հանդէպ, որոնք կը դպչին կիներու պատիւին: Ճէմաան կը վճռէ, եւ ընդհանրապէս մահուան պատիժով կը վերջացնէ խնդիրը:

Մեծ տեղ է գտած, նաեւ, փոխադարձ օգնութեան գաղափարը: Ոչ միայն գործի, այլեւ դժբախտութեան ժամանակ իրարու օգնութեան կը հասնին: Եթէ Քապիլ մը մեռնի իր երկրէն դուրս եւ աղքատ ըլլայ, խկոյն հանգանակութիւն կը կատարեն իրարու մէջ եւ դիակը կը փոխադրեն իր ծննդավայրը:

Քապիլներու ընդհանուր թիւը շուրջ երկու միլիոնի կը հասնի:

Մեծ թիւ չեն ներկայացներ, սակայն, Մզապները, ժողովրդական բառով «Մուչուծները», որոնք կ'ապրին Սահարայի տաք շունչին տակ, ցեանափոր քսենոֆոնեան հիւղակներու մէջ: Հազիւ 50—60 հազարի կը հասնի անոնց թիւը, բայց այն տպաւորութիւնը կը ձգեն թէ կարծես ցրուած են ամբողջ Ալժերիան: Այրերը կը ձգեն իրենց ծննդավայրը եւ կը հաստատուին կարեւոր կեդրոններուն եւ քաղաքներուն մէջ իբրեւ նպարավաճառ, մսավաճառ եւ կերպասավաճառ: Խիստ ճարպիկ եւ խորամանկ առեւտրականներ են: Շատ դիւրութեամբ կը մրցակցին Հրեաներուն հետ: Կ'ապրին Կարտայայի, Լակուաթի եւ Քոնսթանթինի նահանգին մէջ: Պանդուխտ այրերը, տարին մէկ անգամ, քանի մը ամսով, կ'երթան իրենց ծննդավայրը եւ կը վերադառնան:

Մզապ կիները, իրաւունք չունին ոչ-ցեղակցի երես տեսնելու եւ դուրս ելլելու: Իրիկունը, երբ մութն իյնայ, կրնան իրենց ազգականներուն այցի երթալ: Բացի իրենց ցեղակիցէն, Մզապները իրաւունք չունին ամուսնանալու, ոչ Քապիլներուն եւ ոչ ալ Խափշիկներուն հետ: Խառն ամուսնութիւնները շատ հազուադէպ են:

Ալժերիոյ ազգաբնութեան վերին խաւը կը կազմեն Ֆրանսացիները եւ, առհասարակ, Եւրոպացիները: Հազիւ երկու միլիոնի կը հասնի անոնց թիւը, օտարականներով միասին:

Ֆրանսացին, որ ընդհանրապէս չի սիրեր իր երկրէն դուրս գալ, շնորհիւ կառավարական առանձնաշնորհներու, կրցած է հոս խարիսխ նետել եւ մնալ: Սկզբնական օրերուն, կառավարութիւնը ձրիաբար անոնց տրամադրած է յիսունական հէքթար հող, երկրագործութեամբ պարապելու համար: Առաջին նախակարապետները մեծ դժուարութիւններու են ենթարկուած: Անապահով վիճակ, ճահիճ, մոծակ եւ մորեխ: Ջերմը հսկայ աւերներ կը գործէր: Ալժէէն քիչ հեռու կը գտնուի Պուֆարիք գիւղաքաղաքը, որ եղած է ջերմին հայրենիքը: Բնակիչները գունատ, դեղին: Ժողովրդական ասութեան կարգ անցած էր «Պուֆարիքի դէմք ունի» խօսքը: 1841ին, 17 ծնունդի դէմ արձանագրուած է 106 մահ: Իսկ այսօր, իր այգիներով եւ նարնջենիներով բուրաստանի մըն է վերածուած:

Ալժերիոյ երեք նահանգներու կեդրոնական քաղաքները առանձնայատուկ բնակչութիւն ունին: Ֆրանսացիները մեծ մասով կեդրոնացած են Ալժէի մէջ, Սպանիացիները Օրանի, եւ Իտալացիներն ու Մալթացիները՝ Քոնսթանթինի մէջ:

1848ի Ֆրանսական յեղափոխութեան օրերուն, շուրջ երեք հազար անգործներ եկած եւ հոս հաստատուած են: 1871ին, Ալզաս – Լորէնի գրաւման ժամանակ, շատ ստուար գաղթականութիւն մը հոս տեղաւորուած է: Նոյնը Ֆրանսայի հիւսիսային նահանգներէն եւ Միտիէն: Իրենց ծննդավայրին անունով, հոս բազմաթիւ Հայրենակցական Միութիւններ կան, ճիշդ մերինին պէս:

Կան, նաեւ, մեծ թիւով Քորսիկացիներ, Մալթացիներ, Սպանիացիներ, Իտալացիներ, Զուիցերիացիներ, Չեխեր, Հունգարացիներ, Ռուսեր եւ Հայեր, անշուշտ, սակաւաթիւ, բաղդատմամբ միւսներուն:

Հրեայ գաղութը, հոս, կարեւոր թիւ մը կը ներկայացնէ.— Շուրջ հարիւր յիսուն հազար հոգի եւ բոլոր ասպարէզներուն մէջ առաջնակարգ դիրքեր կը գրաւէ: Կարելի չէ, որեւէ առեւտրական եւ վարչական գործ ընել եւ Հրեայի չհանդիպիլ: Ամէնքն ալ Ֆրանսական քաղաքացիներ են, բայց ունին ցեղային չեշտուած զգացում: Մոլեռանդ հաւատացեալներու պէս կը տօնեն իրենց ազգային եւ կրօնական տօները: «Սեւ տօնը» (Թիշաա պէ ապ), Իսրայէլի գերութեան եւ Երուսաղէմի աւերման օրը, Նոր տարին (Ռօշ ա շա – նա), Ապաշխարութիւնը (Եում ա Քիփուրին, Կրան փարտոն), Զատիկը (Փէսախ), Վրանատօնը (Սուքա) եւայլն:

Ալժերիոյ Հրեաները աւելի եւրոպականացած են իրենց տարազով եւ կենցաղով, քան Մարոքի Հրեաները, որոնք մասնաւոր գդակ եւ սքեմ կը գործածեն եւ իրենց յատուկ թաղերն ունին:

Բարունապետը, իբրեւ հոգեւոր եւ «քաղաքական» պետ կը նստի Ալժէ: Հոգեւոր պետերը կուսակրօն չեն:

ՎԱՀԱՆ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

1950ին պիտի վերջանայ Եւրոպայի տարագիրներու տեղաւորումը

Անգլեւաքսոն թերթերը կը հաստատեն թէ 1950 Յունիս 30ին վերջնապէս հաշուեյարդարի պիտի ենթարկուի IROն, (Տարագիրներու Միջազգային Կազմակերպութիւնը), եթէ քիչ մը եւս չերկարաձգուի իր գործունէութիւնը:

Արդէն այլեւս նոր տարագիրներ չեն դիմեր անոր եւ ճամբարներու բնակիչներուն թիւն ալ կը նուազի հետզհետէ: 1950 Ապրիլ մէկին բոլոր տարագիրներն ալ մեկնած պիտի ըլլան եւ գաղթակայանները փակուած:

Գերմանիոյ ամերիկեան շրջանին մէջ գտնուած 350 գաղթակայաններէն 102 հատ միայն կը մնան այսօր:

Այս ամսուան ընթացքին շատ մը պաշտօնեաներ պիտի վերադառնան Բանակ, իսկ ուրիշներ պիտի երթան Գերմանիոյ միւս քաղաքները:

Մօտ 167 հազար տարագիրներ կը մնան այսօր Գերմանիոյ ամերիկեան շրջանին մէջ, Իրօյի խնամքին տակ, իսկ ամբողջ Եւրոպայի տարագիրներուն թիւն է 350 հազար:

Արագօրէն յառաջ կը տարուի տարագիրներու վերբնակութեան գործը: Վերջին երկու տարիներու ընթացքին մէկ միլիոն հոգի տեղափոխուեցան, իսկ 65 հազար հոգի ալ իրենց հայրենիքները վերադարձան: Սակայն ըստ Ժընեւի կեդրոնի տեղեկութեանց, ամէն ամիս մօտ 15 հազար հոգի համայնավար շրջանէ դէպի արեւմտեան Եւրոպա կուգան: Այս նոր գաղթականները կը մտնեն այն երկու երկիրներուն մէջ որոնք ամէնէն աւելի տառապեցան պատերազմի ատեն եւ որոնք իրենց իսկ գաղթականներուն համար դժուարութիւններ կը կրեն: Եթէ ԻՐՕն լուծուի Գերմանիոյ եւ Աւստրիոյ մէջ մնացած DP.ները (տեղափոխուած անձերը) յուսահատ կացութեան մը պիտի մատնուին:

«Նիւ Եորք Հէրըլտ»ի թղթակիցը Սօնիա Թամարա, կ'ըգրէ թէ 1948 Յունուարին երբ Գերմանիոյ Ամերիկեան շրջանը եկաւ, 320 հազար տարագիրներ կ'ապրէին հոն: Ասոնց 108 հազարը Հրեաներ էին, 112 հազարը Լեհեր եւ 79 հազարը Պալթեան երկիրներէն էին: Մօտ 200 հազար հոգի անկէ ի վեր մեկնեցան, բայց տասը հազար չեխ գաղթականներ աւելցան ժողովուրդին վրայ:

Իբրեւ ազգային խմբակցութիւն՝ Հրեաները ամէնէն բախտաւորները կը նկատուին, որովհետեւ հրէական կազմակերպութիւնները շատ գործ տեսան իրենց ժողովուրդին պաշտպանութեան համար, դրամական միջոց եւն. ճարելու տեսակէտէն:

Քսան հազար Հրեաներ միայն կը մնան հիմա ԻՐՕյի գաղթակայաններուն մէջ, նոյնքան մըն ալ նախընտրեցին Գերմանիա մնալ: Մինչեւ տարուան վերջը մնացեալ Հրեաներն ալ մեկնած պիտի ըլլան: Ցիսունեւհինգ հազար Հրեաներ Իսրայէլ մեկնեցան: Ընդամէնը 120 հազար Հրեաներ գացին հոն ամբողջ Եւրոպայէն, Ֆրանսայէն եւ Հիւսիսային Ափրիկէէն: Դէպի Իսրայէլ գաղթը կը նուազի եւ քանի մը ամիսէն բոլորովին պիտի դադրի, որովհետեւ այս փոքրիկ երկիրը յագեցած է գաղթականներով: Մօտ 25 հազար Հրեաներ Միացեալ Նահանգները գացին, իսկ 12 հազար ալ մինչեւ այս տարուան վերջը պիտի մեկնին: Կ'ըսուի թէ 15 հազար Հրեաներ Միացեալ Նահանգները գացին երբ որոշուեցաւ 205 հազար գաղթականներ ներս առնել:

Հիմա ամիսը տասը հազար տարագիր կը մեկնի Մ. Նահանգները, մինչդեռ 1948 օգոստոսէն մինչեւ 1949 Օգոստոս մէկ, 52 հազար հոգի գացած էին: Ասոնց 32 առ հարիւրը Պալթեան ժողովուրդներ էին, 29 առ հարիւրը Հրեաներ եւ 23 առ հարիւր Լեհեր: Մնացեալները Ռուսեր, Չեխեր, Ուկրայնացիներ եւ ուրիշներ էին: (ԽՄԲ. — Նաեւ Հայեր):

Կը վախցուի որ բաւարար թիւով նաւեր պիտի չգտնուին մնացեալ 153 հազարը փոխադրելու համար: Ասկէ զատ «էֆիտէվիտ» ստանալու դժուարութիւններն ալ մեծ են: Շատ մը տարագիրներ լաւ պիտի կրնան աշխատիլ Միացեալ Նահանգներու գիւղական մասերուն մէջ: Ամէն մարդ կ'ընդունի որ Պալթեան բնակիչները լաւ հողագործներ, արհեստաւորներ, եւ տունի սպասաւորներ են: Անոնք չարքաշ են եւ տրամադիր պզտիկ համայնքներու մէջ բնակելու: Սակայն քիչերը կապեր ունին Մ. Նահանգներու մէջ: Հրէական կազմակերպութիւնները յաջողեցան անհատական «էֆիտէվիտ»ներ ղրկել: Կաթոլիկ կազմակերպութիւնները կ'օգնեն Լեհերուն: Լատինական եկեղեցին որուն կը պատկանին Պալթեան երկիրներու գաղթականները, կ'օգնեն անոնց:

Ամերիկա պայման դրած է որ 40 առ հարիւրը, կամ 80 հազար հոգի Պալթեան երկիրներէն ըլլան: Անոնց 15 հազարը մեկնած են, իսկ 50 հազար կը մնան: ԻՐՕյի մասնաւոր յանձնախումբեր կը ղրկուին մնացեալ գաղթակայանները, որպէսզի հասկնան, թէ տարագիրները կ'ուզե՞ն իրենց ուզած որեւէ մէկ երկիրը երթալ: Անոնք որ չեն կրնար, պիտի ղրկուին որեւէ երկիր, մասնաւորաբար հարաւային Ամերիկա:

Վիճակագրութեան մը համաձայն, Իսրայէլ ամէնէն մեծ թիւը տարագիրներ ընդունած է: Երկրորդ տեղը կը բռնէ Միացեալ Թագաւորութիւնը, (Անգլիան) որ 82 հազար հոգի առաւ իբրեւ բանուոր եւ տան ծառայ: Անգլիոյ տնտեսական կացութիւնը թոյլ չի տար որ շարունակէ նորեր ընդունիլ: Երրորդ տեղը կը գրաւէ Քանատա, չորրորդը Միացեալ Նահանգները, Աւստրալիան հինգերորդ եւ Արժանթինը վեցերորդ:

Ներկայիս գլխաւոր հոսանքը կ'ուղղուի դէպի Մ. Նահանգները, Աւստրալիա եւ Հարաւային Ամերիկա:

Եթէ ամէն ամիս 15 հազար հոգի ճամբայ ելլէ, մինչեւ ԻՐՕյի փակուիլը 90 հազար հոգի մեկնած պիտի ըլլան: Իսկ պիտի մնան տակաւին 70 հազար հոգի, առանց բնակարանի եւ ապրուստի: Այս մնացողներուն մէջ մեծամասնութիւն պիտի կազմեն տարեցները զորս ոչ մէկը կ'ուզէ ընդունիլ, ինչպէս եւ անոնց ընտանիքները որոնք պիտի չուզեն զանոնք առանձին ձգել: Դեռ կան կոյրերը, թոքախտաւորները, խելագարները, հաշմանդամները եւայլն, եւ մտաւորականները: Ողբերգական է որ ամէնէն զարգացածները, ուսուցիչներ, բժիշկներ, իրաւաբաններ, լրագրողներ, դերասաններ, քարոզիչներ ամէնէն քիչ փնտռուած գաղթականներն են:

Հինգ արհեստագիտական դպրոցներ բացուած են տարագիրները վերստին մարզելու համար, իբրեւ հողագործ, հիւսն եւայլն: Շատեր անգլերէն եւ սպաներէն կը սորվին գաղթակայաններուն մէջ մասնաւորաբար բացուած դպրոցներու շնորհիւ:

Այս տարի փակուեցան 79 գաղթակայաններ

Գաղութէ գաղութ

ԿՐԹԱԿԱՆ ՀՈԳԵՐԸ ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻՈՅ ՄԷՋ

Աղեքսանդրիոյ Պօղոսեան վարժարանը կը գրէ «Յուսաբեր»ի թղթակիցը երկու տարի է, որ տնօրէն չունի եւ երկու ուսուցիչներ իբրեւ փոխ–տնօրէն, կը վարեն կրթական գործը։ Դպրոցը որակեալ կրթական մշակներ չունի։ Հայրենագիտութեան եւ հայագիտութեան դասերը տկար են։ Թէեւ վարժարանը ութամեայ է, բայց հազիւ հնգամեայ նախակրթարանի մը ուսման մակարդակը ունի։ Օտար լեզուներէն ուժ կը տրուի յատկապէս արաբերէնի։ Աշակերտներու թիւը տարուէ տարի կը նուազի։ Այս տարի մանկապարտէզն ալ միասին, հազիւ 310 աշակերտ ունի։ Եթէ դպրոցը լաւ ուսուցչական կազմ ունենար, առնուազն հինգ հարիւր աշակերտ կրնար ապահովել։ 1923ին, երբ գաղութը աւելի փոքրաթիւ էր դպրոցը 750 աշակերտ ունէր։ Դպրոցի կրթական մակարդակին անկումէն կ'օգտուին օտար ու մասնաւոր վարժարանները։ Ներկայիս կը պաշտօնավարեն 25 ուսուցիչ – ուսուցչուհիներ։ Ուսուցիչներուն տրուած թոշակները շատ խեղճ են եւ չեն համապատասխաներ տիրող տնտեսական կացութեան։ Դպրոցին տարեկան ելեւմուտքն է 4110 ոսկի, այսինքն Ազգ. Իշխանութեան տարեկան ելեւմուտքին մէկ չորրորդը։

Այս դպրոցը երկու փայլուն շրջան ունեցած է 1906 — 1910 Յ. Ազատէքի շրջանը եւ 1923 — 28ի Ն. Աղբալեանի անբաղդատելի շրջանը։ 1941–ին ընտրուեցաւ Թեմականը։ Սկզբնական շրջանին լաւ գործունէութիւն ունեցաւ։ Իրարու յաջորդող մէկ երկու Քաղաք. Ժողովներ ալ գնահատելի գործունէութիւն ունեցած են եւ ելեւմուտքը կանոնաւորած։ Ազգային կալուածները նորոգած եւ վայելուչ վիճակի մէջ դրուած։ Վերջերս ազգային մեքենան խանգարած է։ 1948 Մայիս 20ին Թեմականը իր նիստը գումարեց, բայց ժողովը կիսատ մնացած է։ Նոր Թեմականի ընտրութիւնները երկու անգամ յետաձգուեցան կառավարութեան որոշումով։ Թեմականը կազմալոյծ վիճակ ունի։ Իր անդամներէն երեքը մեռած են, ուրիշներ հրաժարած, կը մնան 8 հոգի, որոնց 6ը աշխարհական եւ 2ը եկեղեցական։ Պատճառը կը վերագրուի Նոյեմբեր 29ի տօնակատարութեան առթիւ ծագած դէպքերուն։ Քաղաքական ժողովը ընտրուած էր 1947 Մայիս 21ին եւ շարունակած իր գործունէութիւնը մինչեւ 1948 Նոյեմբեր 29, երբ առաջն. փոխանորդին բռնած դիրքին պատճառով Քաղաք. ժողովի անդամները իրարու ետեւէ հեռագրով հրաժարական տուին, բացի մէկ հոգիէ։ Այս անբնական կացութիւնը շարունակուեցաւ մինչեւ 23 Յունիս 1949 երբ Առաջնորդին եւ ուրիշներու թափած ջանքերուն շնորհիւ, հրաժարականները ետ առնուեցան։ Թեմական խորհուրդին եւ Քաղաք. ժողովի կազմալոյծ վիճակին հետեւանքով օրակարգին խնդիրները չեն կարգադրուած եւ ելմտացոյցը չէ վաւերացուած։ Բացառիկ գումարներ կը ծախսուին առանց Թեմականի վաւերացման։ Ընդհանուր ելեւմուտքէն վարժարանին յատկացուած է 1948ին 4110 եգ. ոսկի որուն 1135 ոսկին գանձուած է աշակերտներէն, իսկ 2978 ոսկին վճարուած է ազգային սնտուկէն։

ԻՐԱՔԻ ԱԶԳ. ԸՆԴՀ. Ժողովի 1949ի տեղեկագրէն կ'իմանանք թէ 1948 Օգոստոսին հիմը դրըուած է դպրոցական նոր շէնքին։ Ընդհ. Ժողովի եւ Քաղաքականի նշանակած յանձնախումբերը հանգանակած են 1339 տինար միայն, ինչ որ անբաւարար էր։ Քաղաքական ժողովը տրամադրած է 3217 տինար Ազգ. սնտուկէն, շէնքը աւարտելով գաղութը ունի ներկայիս տիպար վարժարան։ Ուսումնական Խորհուրդը չէ կրցած իրականացնել իր վրայ դրուած յոյսերը, դարձած է տեղական հոգաբարձութիւն, Թարգմանչաց եւ Սվաճեան դպրոցներուն համար։

ՏԻՐՈՒՆԻ.— Ամմանի (Յորդանան) մեր եռանդուն ընկերներէն Յովիկ Էթեէմէզեան դըժբախտութիւնն ունեցած է կորսնցնելու իր հայրը, ընկեր Յովհաննէս, որ նահապետն էր Դաշնակցական ծանօթ գերդաստանին։ Հանգուցեալը ճաշակած էր Ա. Ընդհ. պատերազմի գրկանքներէն վերջ նաեւ վերջին պատերազմին Յունաստանի կրած սարսափները։ Հազիւ սկսած էր հանգստանալ իր զաւակներուն քով։

ԱՏԻՍ ԱԲԱԲԱՅԻ մէջ (Եթովպիա) Մարմնամարզական Արարատ Միութեան եւ Մուրատեան երգչախումբի վարչութիւնները հաստատած են տասնըհինգօրեայ լրաբանական դրութիւն մը, որ մեծապէս գնահատուած է գաղութին կողմէ։ Լրաբանի բանախօսութենէ զատ ունի արտասանութեան եւ նուագի բաժին։

Հ. Ա. ՓՈՒԱՏԸՊԱՐ ստացած է Լիբանանի նախագահին կողմէ Մայրիի պատուանշանի սպայի բացառիկ տիտղոսը, իբրեւ հնախոյզ եւ հնագէտ, ի վարձ Լիբանանի մատուցած ծառայութեանց։ Ան դարպասլուխ բացած է հնախուզական ասպարէզին մէջ նետուելով սաւառնակը իբրեւ պրպտումի եւ հետախուզութեան գործիք։ Հայր Փուատըպար երկար տարիներ դրադած է Հայերով։ Հայաստանի հանրապետութեան օրով գտնուած է Կովկաս եւ մօտէն ճանչցած մեր ժողովուրդը ու անոր դատին ի նպաստ աշխատած նըւիրումով։ Պէյրութի մէջ ալ աշխատած է սփոփել վրանաքաղաքի հայութեան ցաւերը, հիմնած է դարմանատուն եւ հայկական ձեռագործներուն աշխատանոց մը Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ ճեմարանին կից եւ օտարներուն ծանօթացուցած Հայուհիներու ձեռագործները։ Revue des Etudes Arméniennesի մէջ ստորագրած է հայանպաստ յօդուածներ։

ՊԷՅՐՈՒԹԻ «Մասիս»ին մէջ թղթակից մը ուշադրութիւն կը հրաւիրէ Պուրճ Համուտի փողոցները, արեւին տակ պտտող վտիտ մանուկներու վրայ։ Այս առթիւ դիտել կու տայ թէ շաբաթապահները կը փորձեն նոր ճեղք մը բանալ հայութեան մէջ։ Արդէն տարածայնած են թէ դըպրոցական վերամուտին վարժարան մը պիտի բանան հազար հայ մանուկներու համար, եւ զգեստ, կերակուր, գրենական պիտոյք, ամէն ինչ ձրի պիտի ըլլայ, ուսուցիչները լեցուն ամսական պիտի ստանան, 13 ամիս տարեկան։

ՖՐԱՆՔԵՒ-ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՌԱՏՕՆԸ

Ֆրանքեւհայկական Միութեան վարիչ յանձնախումբը կը խնդրէ մեզմէ յիշեցնել Փարիզի հայ գաղութին թէ իր սարքած գրական եւ գեղարուեստական նոր փառատօնը տեղի պիտի ունենայ Սորպոնի մեծ ամփիթատրոնին մէջ, Հոկտեմբեր 16ի կիրակի օրը, ժամը 2.30էն 6, նախագահութեամբ Նանսիի երեսփոխան, նախկին նախարար եւ Ֆրանքեւհայկական Միութեան նախագահ Պ. Լուի Մառէնի։ Հայ ու Ֆրանսացի յայտնի արուեստագէտներ իրենց աջակցութիւնը խոստացած են։ Մանրամասնութիւնները հաւաքակութեան պիտի հաղորդուին Հոկտեմբերի սկիզբները։

Կազմակերպիչ յանձնախումբը կը յուսայ որ մեր փարիզաբնակ հայրենակիցները անգամ մը եւս պիտի փութան գալ ծափահարել հայկական եւ ֆրանսական մշակոյթի ընտիր նմոյշները եւ իրենց հետ պիտի բերեն Ֆրանսացի արուեստասէրներ որպէսզի մօտէն ծանօթանան մեր ազգային մշակոյթի գեղեցկութիւններուն։ Կը խնդրուի չխաչաձեւել։

ԶՈՐՍ ՀՐԴԵՀՆԵՐ պատահեցան Մոն տը Մարսանի անտառներուն մէջ (Ժիռոնտ), բայց կարելի եղաւ անմիջապէս մարել։ Պաշտօնական տեղեկագրի մը համաձայն, վերջին հրդեհներուն հետեւանքները եղած են.— 133.000 հեքթար տարածութիւն վառած, հինգ միլիոն խորանարդ մեթր փայտ մոխիր դարձած.— 443 տուներ եւ շէնքեր քանդուած։ Համագումար հինգ միլիառ ֆրանք վնաս։ 269 ընտանիքներ արկածեալ, 84 հոգի մեռած, հարիւր հոգի վիրաւորուած։

եւ նոյնքան մը եւ աւելի ալ պիտի փակուին մինչեւ աշուն։ Դրամի խնայողութեան համար ԻՐՕն կ'աշխատի մնացեալ գաղթականները տեղաւորել հարաւային Պավարիա եւ Վիւրթէնպէրկ։ Հէսի մէջ այլեւս գաղթակայան չկայ եւ հիւսիսային Պավարիոյ գաղթականները կը պարպուին։ Հիւանդները եւ տարեցները Աւստրիոյ սահմանը կը տարուին։ Աշխատանք կը տարուի անոնց համար դրամ հաւաքելու, եկեղեցիներէն եւ բարեգործական հաստատութիւններէն։

Մեծ յոյսեր կը դրուին ներկայիս Միացեալ Նահանգներուն վրայ որպէսզի յաւելեալ 134 հազար գաղթականներ ալ ընդունուին, ընդհ. թիւը հասցնելով 339 հազարի։ Միայն Ռուսերը, Պալթեանները եւ Լեհերը կը կազմեն մնացողներուն մեծամասնութիւնը։ Բոլորն ալ հակաբոլշեւիկներ են եւ կ'ուզեն կարելի եղածին չափ շուտ հեռանալ։

Թ. Ա. Թ.

ԱՍՏԱՑԱՆՔ

ԴԻՄՔԵՐ ՀԱՅ ԱԶԱՏԱԳՐԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻ.։ Գրեց՝ Գաբրիէլ Լազեան։ 400 մեծադիր էջ շքեղ տպագրութեամբ եւ պատկերազարդ։ Գին չորս տոլար։ Հասցէ. B. P. 868, Le Caire (Egypte)։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ

ԱՆԻՒՆ ԾԱԽՈՒԵՑԱՒ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ, 1034 — 1064)

Բ. ՄԱՍ
ԱՆԻԻ ԿՈՐԾԱՆՈՒՄԸ

ԺԱ.
ԴԻԱԿՆԵՐՈՒ ՄԷՋԷՆ

— Ա՛...

Ձիաւորները լսեցին այդ մռնչիւնը եւ տեղերնին գամուած մնացին։ Նայեցան զարբինին եւ զարհուրեցան։ Դողը ցնցեց երկուքին մարմիններն ալ եւ քրտինքի խոշոր կաթիլներ հոսեցան անոնց ճակատէն։

Անցաւ քանի մը վայրկեան, յանկարծ ձիաւորները խթանեցին իրենց ձիերը եւուզեցինառաջ սլանալ. բայց խելագար Ղեւոնդ ոստիւն մը ըրաւ, եւ բռնելով առաջին ձիուն սանձը՝ կանչեց.

— Ողջոյն քեզ, արեւն Թագաւոր։

Դարբինը քրքիջ մը արձակեց, որ ցնցեց ձիաւորին մարմինը։ Մարդը աշխատեցաւ խոյս տալ անկէ, բայց դարբինը ամուր բռնած էր սանձը եւ քարէ արձանի մը պէս կեցած էր ձիուն առջեւը։

Այդ ժամանակ առաջ անցաւ երկրորդ ձիաւորը եւ ըսաւ.

— Իշխան, միթէ չէ՞ք ճանչնար, դարբին Ղեւոնդն է այս ծերուկը, ինչպէ՞ս կենդանի մնացած է, չեմ գիտեր։ Պէտք է վերջացնել ասոր հաշիւը։

— Այո, պէտք է, կրկնեց իշխանը սուրը հանելով պատասխանէն։

— Ողջոյն քեզ դիակներու Թագաւոր, կանչեց դարձեալ դարբին Ղեւոնդը խուլ ձայնով եւ աչքերը յառեց ձիաւորի աչքերուն։

Ձիաւորը նոյն ինքն Վեստ Սարգիսն էր։

— Դուն ո՞ղջ ես դեռ, անամօթ, մեռիր ուրեմն ըսաւ Վեստ Սարգիս եւ սուրը ուղղակի մըխեց դարբին Ղեւոնդի կուրծքին, գիտցիր որ արեւն Թագաւորը արիւն կը սիրէ։

Դարբինին աչքերէն կարծես փայլակներ թըռան դուրս։ Ան չնկատեց մինչեւ անգամ, թէ ինչպէս սուրը մխուեցաւ իր կուրծքը, եւ թէ ինչպէս իր արիւնը սկսաւ վազել սուրին վրայէն։ Ոչ ցաւ կը զգար ան, ոչ կսկիծ։ Ակամայ թողուց ձիուն սանձը եւ գետին գլորուեցաւ։

Ցնորոյ՝ գերեզմանական ձայնով մը գոռաց.

— Անիծեալ ըլլաս, արեւն Թագաւոր ...։

Բայց ձիաւորները չլսեցին անոր այս վերջին խօսքերը եւ սրարշաւ բռնեցին Անիի ճամբան։

Վեստ Սարգիս կրկին կ'երթար իր ուրախութիւնը միացնելու Անեցիներու ուրախութեան՝ անոնց տարած մեծ յաղթութեան համար։

Բայց Անեցիք ալ չէին խաբուեր ...

ԺԲ.

ԳԱԳԻԿ Բ. ԹԱԳԱՒՈՐ

Պատանի Գագիկ հանգիստ չունէր բնաւ, իր կեանքին դէմ եղած անյաջող մահափորձէն ի վեր։ Գիշեր ցերեկ կ'ուզէր զէնքը ձեռքն առնել, եւ յայտնի կերպով դէմ առ դէմ կանգնիլ իր թշնամիներուն, սակայն ծերունի Վահրամը չէր թոյլատրեր։ Վաղահաս կը նկատէր փոթորիկներու մէջ ձգել պատանի Գագիկին կեանքը, առանց անդրադառնալու, թէ ինչ սիրտ ու հոգի կը կրէր Հայոց թագաժառանգը։ Բայց պատանի Գագիկը օրէ օր կը մեծնար։ Անոր երակներուն մէջ կ'եռար երիտասարդական աւիւնը, եւ սրտին մէջ կը բորբոքէր պատանեկան խանդը։ Կ'ուզէր ցոյց տալ աշխարհին, թէ ինք վախկոտներէն չէ եւ թէ իր երակներուն մէջ կը հոսի իր պապերուն արիւնը։

Եւ այդ շուտով հասաւ։

Երկու երկար տարիներ անցած էին այն օրէն, երբ ան թողլով անապատի վանքը, ուր իր կեանքին դէմ ծանօթ մահափորձը կատարուած էր, քաշուած էր Հայոց Զօրի Հիրհիր ամրոցը։

Հոն՝ լուր կը ստանար Յունաց արշաւանքի մասին Անիի վրայ, եւ սիրտը կը մորմոքէր։

Յոյները վերջին ջարդ մըն ալ կերած էին Անիի պարիսպներուն տակ, երբ պայծառ օր մը խումբ մը զինեալ մարդիկ արագ քայլերով կը յառաջանային այն բերդը, ուր կը գտնուէր Գագիկ։

ԲԱԳՐԱՏ ԱՑՎԱԶԵԱՆՑ

նիան միացած չէ, Գ. Փոնսէ աւելցուց.— «Վըս – տահ եղէք թէ մեզ պատրաստ պիտի գտնէք որեւէ ատեն, ամէն կերպով դիւրացնելու համար ձեր բարձր պաշտօնը »։

Նախագահը պատասխանելով, ըսաւ թէ « գերման ժողովուրդը անկեղծօրէն կը բաղձայ մտնել եւրոպական մեծ հասարակութեան մէջ ։ Մենք պատրաստ ենք միջազգային կազմակերպու– թեանց յանձնելու գերիշխանութեան իրաւունք – ներ, ծառայելու համար ազատութեան եւ խաղա– ղութեան դատին »։

★ Նախագահը երէկ Տոքթ. Ատընաուըրի յանձնեց վարչապետութեան պաշտօնը, կազմե – լու համար առաջին կառավարութիւնը ։

« ԿՈՏՐԵՑԷՔ ՁԵՐ ԴՐԱՄՆԵՐՈՒՆ ԱՐԺէՔԸ »

Ուաշինկթընի մէջ կատարուած խորհրդակ – ցութեանց վրայ պաղ ջուր լեցուց Դրամական Ֆոնտի եւ Միջազգային Դրամատան ժողովը, որ բացուեցաւ երեքշաբթի օր Ուաշինկթընի մէջ ։ Վարչութեան տեղեկագիրը, զոր կարդաց Պել – ժիոյ ներկայացուցիչը, կ'առաջարկէ արժեզրկել եւրոպական դրամները, զոցելու համար տոլարի բացը ։

Թէեւ Անգլիոյ անունը չարտասանուեցաւ, բայց ոչ մէկուն համար գաղտնիք էր թէ տեղե – կագիրը ամէնէն առաջ Լոնտոնը նկատի ունէր ։ Եւ Անգլիոյ ելմտական նախարարը, Սըր Սթ. Քրիփս, որ ուժգնօրէն կ'ընդդիմանայ արժեզրկու– մին, լուռ ու մունջ կը լսէր տեղեկագրին եզրա– կացութիւնը։ Տեղեկարերը մասնաւորապէս շեշ– տեց թէ եւրոպական ապրանքներու ներկայ գի – ները կը դժուարացնեն մրցակցութիւնը՝ ամե – րիկեան արտադրութեանց հետ։

Միջազգային դրամատան նախագահը, Գ. Պլէք (Ամերիկացի) աւելի բացորոշ խօսեցաւ եւ արժեզրկում պահանջեց, իր խօսքերը ճշտակի ուղղելով Անգլիոյ ելմտական նախարարին ։ Այս առթիւ բացէ ի բաց քննադատեց նաեւ Անգլիոյ ներքին քաղաքականութիւնը, որ հիմնուած է ըն– կերվարական սկզբունքներու վրայ ։

★ Անգլիոյ ներածումները աւելցած, արտա – ծումները այնպիսի մակարդակի մը իջած են որ տեսնուած չէր 11 ամիսէ ի վեր։ Օգոստոսի ար – տածումները եղած են 137.200.000 սթերլին, 4,500,000 պակաս՝ յուլիսէն։ — Ֆրանսայի ար – տածումներն ալ ինկած են ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍՈՒՐԻՈՅ ԿԻՆԵՐԸ քուէարկութեան իրա – ւունք պիտի ունենան այսուհետեւ, համաձայն նոր օրէնքի մը։ Երեսփ. ընտրութիւնները պիտի կատարուին հոկտեմբեր 17ին ։ Երեսփոխաններու թիւը 136էն պիտի իջնէ 108ի,— մէկ ներկայա – ցուցիչ 30 հազար բնակիչի համար։ Թեկնածուներ– րուն կրօնը նկատի պիտի չառնուի, բայց ոչ – խալամներուն թիւը պիտի որոշուի համաձայն իւ– րաքանչիւր շրջանի բնակչութեան։ Քուէարկու – թեան տարիքը պիտի ըլլայ 18, ոչ թէ քսան , բայց պայման է որ գոնէ տարրական կրթութեան վկայական մը ունենան ։

ԹՈՒՐՔԻԱ կը խորհի փակել պուլկարական հիւպատոսարանները , գանգատելով թէ Պուլ – կարիա թշնամական դիրք բռնած է թրքական հիւպատոսարաններու հանդէպ ։

ԱՀԱՒՈՐ ՀՐԴԵՀ մը ծագեցաւ Փիւթօյի մէջ (Փարիզ), մոխիր դարձնելով Ֆրանսայի ալքոլի ամէնէն կարեւոր զտարանը։ Աղէտը մեծ համե – մատութիւններ ստացաւ անմիջապէս եւ հրշէջ խումբեր օգնութեան հասան զանազան թաղերէ ։ 45.000 լիտր քարիւղ ամբարուած էր եւ գիշերա – պահներուն արթնութեան շնորհիւ կարելի եղաւ կանխել աւելի մեծ աղէտ մը։ Հրդեհը ծագած էր կայծակէն։ Բազմաթիւ տուներ պարպուեցան։ Շատ մը վիրաւորներ կան հրշէջներուն մէջ ։ Հինգ հարիւր բանուորներ անգործութեան դա – տապարտուած են ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ հանրակառքերու գործադուլը վերջացաւ, նոյն ինքն Աշխատանքի Դաշնակցու – թեան հրահանգով ։

ԱՇԽԱՐՀԻ ՔԱՂԱՔԱՑԻՆ, Կէրի Տէյվիս , նա– մակ մը գրելով հանրապետութեան նախագահին, կը խնդրէ զինքն ալ բանտարկել Ֆրանսացի զին – ուոր Մոռոյի հետ, որ բանտարկուած է, իբրեւ հակառակ զինուորական ծառայութեան ։

ՓԱՐԻԶԻ ռումանական եկեղեցին պիտի մա – տակարարուի Ֆրանսացի պաշտօնատարի մը կող– մէ, իբրեւ հետեւանք վերջին դէպքերու ։

ՎԱՐՇԱՒԱՅԻ նուկոսլաւ դեսպանը ետ ղրկեց լեհական կառավարութեան վերջին ծանուցագի – րը, իբրեւ անարժան որեւէ պատասխանի։

ԱՒԱԶԱԿՈՒԹԻՒՆԸ սանձելու համար օրէնա– գիծ մը կը մշակէ դատական նախարարը։ Գա – տաւորները պիտի խստացնեն ։

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17, Rue Damesme – (13e)

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Փարիզի «Ահարոն– եան» խումբին ընդհ. ժողովը՝ այս հինգշաբթի , ժամը 8.30ին, 19a rue Caumartin։

ՌՈՄԱՆ.—Հ. Յ. Դ. «Քեռի» խումբի ժողովը 16 Սեպտեմբերին, ուրբաթ երեկոյ ժամը 9ին, ընկեր Յարութիւն Գօյաճեանի բնակարանը ։ Միեւնոյն օրը տեղի կ'ունենայ դասախօսական ժողովը ։

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. «Եօթնեղբայրեան » ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ գի – շեր, ժամը ճիշդ 8.50ին, դպրոցին սրահը ։

ՄԱՐՍէՅԼ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» են– թակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ երեկոյ, ժամը 8ին, Ահարոնեան ակումբին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է ։

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. «Քեռի» խումբի դա – սախօսական ժողովը՝ այս ուրբաթ երեկոյ, ժամը 8ին, ընկեր Յ. Գօյաճեանի բնակարանին մէջ ։ Ներկայ պիտի ըլլայ եւ դասախօսէ Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչը ։

ԻՍԻԻ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Խանասոր» խումբը ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին Խրիմեան սրահը ։

Դպրոցասէր Տիկ. վարժարանի

Բ. տարեշրջանը կը սկսի յառաջիկայ 3 Հոկտ. երկուշաբթի օրը։ Աշակերտուհիներու արձանա – գրութեան համար դիմել վարժարան, 1, Bd du Nord, Le Raincy, ամէն առաւօտ մինչեւ կէս օր, բացի շաբաթ եւ կիրակի օրերէ։

Տէր եւ Տիկին Հոբբաեան, եղբայրը՝ Նուպար Հոբբաեան, մեծ մայրը, մօրաքոյրը, հօրեղբայ– րը՝ Եսայի Հոբբաեան եւ հօրեղբօրորդին (Հա – յաստան) հօրաքոյրը՝ Հռիփսիմէ Տիւլկէրեան , (Պուլկարիա), կնքահայրը՝ Տէր եւ Տիկին Հր. Յակոբեան, Տէր եւ Տիկին Ստեփանեան (Պէյ – Փոր), Տէր եւ Տիկին Հէլվաճեան (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Կ. Գէրպէրեան (Նիս), Տէր եւ Տիկին Աստուր Աստուրեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Ա. Գուրեան, ինչպէս եւ Տէրճեան, Պետրոսեան, Մանուէլեան եւ Թուրէնեան ընտանիքները կը ծա– նուցանեն դառնաղէտ մահը իրենց զաւկին, թո – ռան, եղբօրորդւոյն, քեռորդւոյն, ազգականին եւ սանիկին՝

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՀՈԲԲԱԵԱՆԻ

որ տեղի ունեցաւ երկուշաբթի սեպտեմբեր 12ին Փիթիէ հիւանդանոցին մէջ ։

Յուղարկաւորութիւնը տեղի կ'ունենայ հինգ– շաբթի (15 Սեպտ.) կէս օրէ վերջ 15.45ին Ալֆոր– վիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցիին մէջ եւ մար– մինը պիտի ամփոփուի հանգուցեալին ընտանե – կան դամբարանին մէջ, Ալֆորվիլի գերեզմանա – տունը ։

Հաղորդակցութեան միջոցներ. — Մեթրօ Charenton – Ecoles. Autobus 103 (իջնել Place du Petit - Pont)։

Միմիայն մէկ ներկայացում

Théâtre Sarah Bernhardt

Սեպտեմբեր 18ին, կիրակի ժամը ճիշդ 3.15ին։

Ղեկավարութեամբ Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆԻ

Մասնակցութեամբ՝ ՏԻԿ. Ռ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆԻ

Եւ Փարիզի հայ թատերական լաւագոյն ու – ժերէն Օր. Ս. ՇԱՀԻՆԵԱՆ , Օր. ԽԸՏԸՇԵԱՆ Օր. Հ. ԷՕՔՍԻՒԶԵԱՆ , Գ. Գ. ԳՄԲԷԹԵԱՆ , ՄԱՔՍՈՒՏԵԱՆ, Ս. ԹՈՐՈՍԵԱՆ, ՏԷՐՎԻՇԵԱՆ , Գ. ՎԱՀԱՆ, ՀԱՊէՇԵԱՆ, ՈՒՐԲԱԹԵԱՆ, ԳՐԻ– ԳՈՐԵԱՆ. ՔԻՒՓէԼԵԱՆ։ ՂԱՐԻՊԵԱՆ, ՊԵՐՃ, ՏէՐ ՂԱԶԱՐԵԱՆ եւ ուրիշներ ։

Կը բեմադրուի Լ. ՇԱՆԹԻ

ՕՇԻՆ - ՊԱՅԼԸ

Ողբերգութիւն 8 արար

Փառաւոր դրուագ մը Կիլիկիոյ Հայ թագա – ւորութեան շրջանէն։

Տոմսերը նախօրօք կը ծախուին՝ Գրատուն Հր. ՍԱՄՈՒԷԼ 51 rue Mr. le Prince Paris (6) , Գրատուն ՀՐ. ԲԱԼՈՒԵԱՆ 43 rue Richer Paris (9), Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆ՝ 31 rue des Ecoles, Paris (5)։

Ընկերական ընդհ. հաւաքոյթ

Հ. Յ. Դ. «Եգիպտացի» կոմիտէն ընկերական ընդհ. հաւաքոյթի կը հրաւիրէ շրջանիս բոլոր խումբերու ու արուարձաններու ընկերները այս շաբաթ իրիկուն ժամը ճիշդ 8.30ին, Sociétés Savantesի F. սրահը։ Պիտի խօսի ընկեր ԶԱՔԱՐ ԶԱ– ՔԱՐԵԱՆ։ Նիւթը՝ «Յունաստանի հայ գաղութը երէկ եւ այսօր»։

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՕՀԱՆՆէՍԵԱՆ կը ծանուցանէ որ այս Կիրակի 18 Սեպտ. Լիոնի Հայոց եկեղե – ցիին մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կա – տարուի իր ողբացեալ ամուսնոյն ՎԱՐԴԱՆ Օ – ՀԱՆՆէՍԵԱՆի յիշատակին։ Կը հրաւիրուին հան – գուցեալին յիշատակը յարգողները ։

ԱՆԳԼԵՐէՆԻ ԵՒ ԳԵՐՄԱՆԵՐէՆԻ ԴԱՍԵՐ

Վկայուած երիտասարդի մը կողմէ դիւրա – մատչելի պայմաններով ։

Նպաստաւոր առիթ մը մեր երկսեռ երիտա – սարդութեան համար։ Դիմել «Յառաջ»ի վարչու– թեան ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ.— Այս կիրակի օր Շավիլի մատրան մէջ, յաւարտ պատարագի, հոգեհան – գստեան պաշտօն պիտի կատարուի ողբացեալ այ– րի տիկին Երիցուհի Տէր ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆի մահ – ուան քառասունքին առթիւ։ Կը հրաւիրուին հան– գուցեալին յիշատակը յարգողները ։

ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔԻ

ՌՈՄԱՆ.— Ֆր. Կապոյտ Խաչի հայերէնի դասընթացքը կը վերսկսի Սեպտեմբեր 15ին, սո– վորական վայրին մէջ ։

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. S. 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13)
Վեցամսեայ 800 ֆր., Արտ. 10 տոլ. կամ 3 անգլ.
Tél. GOB. 15-70 Գին 6 ֆր. C.C.P.Paris 1678–63
Vendredi 16 Septembre 1949 Ուրբաթ 16 ՍԵՊՏ.

21րդ ՏԱՐԻ — 21 Année No.5950–Նոր շրջան թիւ 1361 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Ամերիկա՞ կ'ամբաստանէ Ռումանիան, Պուլկարիան եւ Հունգարիան

Մ. Նահանգներու կառավարութիւնը այս շաբթու Ազգաժողովին պիտի ներկայացնէ Պուլկարիոյ, Հունգարիոյ եւ Ռումանիոյ խնդիրը, ամբաստանելով զանոնք թէ խախտած են մարդկային իրաւունքները, որոնք երաշխաւորուած են հաշտութեան դաշնագիրներով: Ամբաստանագիրը պիտի ներկայացնէ արտաքին նախարարը, Պ. Էչիսըն, որ այժմէն կը յայտարարէ թէ երեք պետութիւնները չեն յարգած իրենց միջազգային յանձնառութիւնները: Մինչեւ անգամ կասկածի կ'ենթարկէ անոնց ուղղամտութիւնը :

Երեք պետութիւնները յամառօրէն կը պնդեն թէ չեն խախտած հաշտութեան դաշնագիրները՝ մարդկային իրաւունքներու մասին. «բայց կը մերժեն դիմել դաշնագիրներով նախատեսուած միջոցներուն, ստուգելու համար թէ խախտումներ տեղի ունեցա՞ծ են թէ ոչ»:

Աւստրալիա եւս առաջարկած է քննել Ռումանիոյ պարագան: Ազգաժողովը իր առջեւ պիտի ունենայ լրիւ արձանագրութիւնը բոլոր վէճերուն, եւ պիտի կրնայ վճռել թէ ուրիշ ինչ միջոցներ պէտք է ձեռք առնել: «Մենք սպառած ենք բոլոր այն միջոցները որ նախատեսուած են հաշտութեան դաշնագիրներով :

Նախարարը այս առթիւ աւելցուց թէ Մ. Նահանգները եւ Մեծն Բրիտանիա համաձայնած են անյապաղ կարգադրելու Ճափոնի հաշտութեան դաշնագիրը: «Երկու կառավարութիւններն ալ ստիպողական կը գտնեն այս հարցին կարգադրութիւնը: Երկու տարի առաջ նախնական խորհրդակցութիւն մը ունեցած էինք ձեւակերպութեանց մասին: Այժմ նորէն պիտի քննենք խնդիրը: Կ'ուզենք որ բոլորն ալ մասնակցին այս կարգադրութեան » (կ'ակնարկէ Խ. Միութեան որ պատճառ կը համարուի ձգձգումներուն):

★ Էչիսըն չորեքշաբթի օր երկար տեսակցութիւն մը ունեցաւ Անգլիոյ արտաքին նախարարին հետ, եւրոպական գործերու, մասնաւորապէս Ցունաստանի, Ալպանիոյ եւ Սպանիոյ մասին: Ֆրանսայի արտաքին նախարարն ալ Ուաշինկթըն հասած ըլլալով, խորհրդակցութիւնները պիտի շարունակուին նաեւ Գերմանիոյ եւ Աւստրիոյ մասին :

Անգլիոյ պետական նախարարը, Պ. Մաք Նիլ, որ նոյնպէս Ուաշինկթըն կ'երթայ, յայտարարեց թէ Պ. Պեւին «ամէնէն կարեւոր ճառը» պիտի խօսի Ազգաժողովին առջեւ :

ՌՈՒՍԵՐԸ ԿԸ ՔԱՇՈՒԻՆ ԱԼՊԱՆԻԱՅԷՆ

« Օռօռ »ի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Ռուսերը հետզհետէ կը քաշուին Ալպանիայէն: Թիրանայէն փէչթա բանող օդանաւեր իրարու ետեւէ կը փոխադրեն խորհրդային պաշտօնատարներ եւ սպաներ, որոնց տեղը ուրիշներ չեն գար:

Նոյն աղբիւրին համաձայն, տասը հազար ռուս զինուորներ եւ սպաներ, որոնք դեռ վերջերս Ալպանիա կը գտնուէին, բանակը մարզելու համար, մաս–մաս կը փոխադրուին ռումանական եւ խորհրդային առեւտրական նաւերով: Անոնց թիւը 3000էն ալ վար իջած է:

Իրազեկներու կարծիքով, այս կարգադրութեան պատճառը այն է որ Խ. Միութիւնը անխուսափելի կը նկատէ Էնվէր Հոճայի բոլշեւիկեան իշխանութեան տապալումը: Մէկ կողմէ սոսկալի թշուառութիւն կը տիրէ երկրին մէջ, միւս կողմէ Թիթոյի յաջողութիւնները եւ յունական բանակին վերջին յաղթանակները խոր տպաւորութիւն գործած են Ալպանիոյ ներկայ իշխանութեան թշնամիներուն վրայ: Եւ վերջապէս կը հաստատուի թէ Ցունաստան պաշտօնապէս Ազգաժողովին պիտի ներկայացնէ ալպանական խնդիրը, ազդարարելով ի հարկին թէ զօրքը Ալպանիա պիտի մտնէ, ապստամբները հետապնդելու համար: Կարգ մը թերթեր կը կարծեն թէ ապստամբութիւն մը պիտի պայթի Ալպանիոյ մէջ, եւ այն ատեն օգնութիւն պիտի խնդրուի յունական բանակէն...

ԹՌՈՒՑԻԿՆԵՐ ԹԻԹՈՅԻ ԴԷՄ

Պելկրատէն կը հեռագրեն թէ Կոմինֆորմին գործակալները Դչ. առտու կանուխ մեծ քանակութեամբ թռուցիկներ ցրուեցին քաղաքին մէջ, ապստամբութեան կոչեր ուղղելով :

Գործակալները այս թռուցիկները եւ Մոսկուայի թերթերէն կտրոններ սահեցուցած էին նամակատուփերու մէջ եւ դուռներու տակը, արշալոյսէն մինչեւ կէսօր: Շատեր ոստիկանութեան յանձնեցին իրենց ստացած թռուցիկները :

Կոչերը կը հրաւիրեն տապալել Թիթոյի կառավարութիւնը « ընկերվարական Եուկոսլաւիան» հաստատելու համար: Մասնաւորապէս հրաւէրը ուղղուած է սպաներուն եւ զինուորներուն, որպէսզի միանան գիւղացիներուն, վճռական պայքար մը մղելու համար :

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՍԻՄ Կ'ԸՍԷ, ՍԻՄԱՒՈՆ ՉԸՍԵՐ

Պարկեշտութեան եւ հայրենասիրութեան մասին խօսելու իրաւունք չունին անոնք որ կը կեղծեն, կը ստեն, կը խեղաթիւրեն տարին տասներկու ամիս, պարտկելով ակներեւ, անվիճելի, անդարմանելի չարիքներ :

Քրէական յանցաւորներ են անոնք, ինչ պատմուճան ալ հագնին: Վեղարը ոտքի տակ առած ըլլան թէ գլխուն վրայ պահած :

Եւ, ինչո՞ւ չէ, ժողովուրդի թշնամիներ են անոնք, երբ կը փորձեն աղ ցանել անճար բազմութեանց տառապանքին վրայ: Գիտութեամբ կամ անգիտութեամբ :

Միասին երգենք հայրենիքին երգերը: Բայց, հայրենիքը միայն երգեր չունի, այլեւ վէրքեր, որոնք շատ աւելի խոր են :

Ամբողջ սերունդ մը տրորուեցաւ, թաղուեցաւ, անծանօթ ուղղութեամբ քշուեցաւ պատերազմէն առաջ, հայրենիքին մէջ: Անոր ազա՛տ եւ անկա՛խ իշխանութեան ձեռքով :

Խումբ–խումբ գրագէտներ, բանաստեղծներ, գիտնականներ, ուսուցիչներ, պետական եւ կուսակցական ականաւոր դէմքեր, նոյնիսկ բանուորներ եւ գիւղացիներ աքսորուեցան Թրքաբոյ խժդժութեամբ :

Ո՞ւր են: Ի՞նչ եղած են: Ո՞ղջ են թէ մեռած:

Մօտաւորապէս հարիւր հազար երիտասարդ արեւներ խաւարեցան վերջին Աշխարհամարտի փոթորիկներուն եւ կրակներուն մէջ :

Անոնք իրենց արիւնը քամեցին լման չորս տարի: Սեւ Ծովէն մինչեւ Սառուցեալ Ովկիանոսի ափերը: Կովկասեան լեռներէն մինչեւ Ուկրայնա-Լեհաստանի ճահիճները: Մինչեւ Պերլին:

Ո՞ւր է փոխարինութիւնը: «Հայրական» օրհնութիւն, շքանշա՞ն էր անոնց սպասածը, թէ ափ մը հող :

Երեւան փողով եւ թմբուկով աւետեց 350—400 հազար տարագիրներու հայրենադարձը, «յառաջիկայ տարիների ընթացքում» :

Ոչ իսկ հարիւր հազարը կրցան լրացնել երկու տարուան մէջ: Եւ ահա երկու տարի է որ ձայն–ծպտուն չեն հաներ :

Ինչո՞ւ : Նո՞ր հասկցան թէ իրենց կարողութենէն, երկրին տարողութենէն վեր է:

Կովկասը կը փլէ՞ր, եթէ փափկութեամբ յիշեցնէին կեդրոնին եւ հարեւաններուն, որպէս զի օրինաւոր տէրոջը վերադարձնեն Ախալքալաքը (2400 քառ. քիլոմեթր), Լեռնային Գանձակը (5 հազար ք. ք.), Լեռնային Ղարաբաղը (4600 ք. ք.), Նախիջեւանը (5400 ք. ք.):

Առով պիտի ունենայինք 47 հազար քառ. քիլոմեթր տարածութիւն փոխան 25—30 հազարի : Տարրական պահանջ մը, ապահովելու համար ներկայ Հայաստանի աշխարհագրական, քաղաքական եւ տնտեսական միութիւնը: Հիմնական պայման, ամրապնդելու համար անոր պաշտպանութիւնը: (Իր բնական ամրութիւններէն զրկուած, բաց դաշտ մըն է, այսօր, մեր հայրենիքը: Ոչ միայն թշնամիներուն, այլեւ դրացիներուն առջեւ):

Երբ կը խօսին ազատութեան, հաւասարութեան եւ ուրիշ բաներու մասին, ինչո՞վ կը բացատրեն մինուճար ժողովուրդի մը իրաւունքներուն այս բռնաբարումը, այնքան կոպիտ եւ ըմբոստացուցիչ:

Ինչո՞ւ «Սիմ» կ'ըսեն եւ «Սիմաւոն» չեն ըսեր: Ինչո՞ւ լման չեն արտասաներ բառերը, խօսքերը, միտքերը :

Եթէ մեր հայրենիքը իսկապէս հաւասարազօր մէկ անդամն է Խ. Միութեան, ինչո՞ւ մինչեւ Ռուսաստանի խորերը, Միջին Ասիա կամ Սիպերիա կ'աքսորեն իր «յանցաւոր» համարուած զաւակները:

Բանտ կամ աքսորավա՞յր կը պակսի Հայաստանի մէջ: Ինչո՞ւ չեն ձգեր որ մեր ազա՛տ եւ անկախ կառավարութիւնը ինք դատէ, պատժէ եւ երկրին մէջ բանտարկէ կամ աքսորէ «յանցաւորները» :

Ահա նորէն յողքարը կը բանի մշակոյթի բոլոր ճակատներուն վրայ: Աւերիչ խարշակ մը՝ հիւսիսէն հարաւ, խարազանը կը շաչէ վաւերական արժէքներու գլխուն կամ կռնակին վրայ:

Մինչեւ ե՞րբ «Սիմ... Սիմ»... երբ տարիները կը թաւալին առանց որեւէ հիմնական հարց լուծելու :

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՔԻՉ ՄԸ ԽՈՀԵՄՈՒԹԻՒՆ

Օրուան թոհուբոհին մէջ կը կարդանք ու կ'անցնինք ...

Ի՜նչ զարհուրելի արկածներ ակնթարթի մէջ կը խլեն երիտասարդ կեանքեր:

Առաջին կարգին վրայ է անշուշտ օդանաւը, որ տակաւին զոհեր կը պահանջէ մինչեւ որ կատարելութեան հասնի : Ինքն ալ երիտասարդ է տակաւին, հետեւաբար՝ անկատար :

Ինքնաշարժ կառքը կը յաջորդէ իրեն, շատ աւելի հին իր գործածութեամբ, բայց աւելի ձեռնտու անխոհեմներու համար, որոնք ազատ են քշելու ժամական 100 — 120 ք. մ. եւ երթալ քիթ բերան ջարդելու, ծառի մը կամ սիւնի մը դէմ, իրենց հետ դժոխք ղրկելով 4 — 5 անմեղներ :

Հապա սա անմեղուկ հեծելանի՞ւը: Ան ալ թշնամի է տաք գլուխներուն, որոնցմէ հատ մը մարզարանին մէջ ջարդեց փշրեց անցեալ շաբթու, հակառակ անոր ճարպիկ ու վարպետ ոտքերուն ու ձեռքերուն :

Ա՜լ չեմ թուեր նշանաւոր բարեւ տալու համար ողջ–ողջ այրողները, կամ մրցանիշ հետապնդող անձնասպանները: Բոլորն ալ երիտասարդ, այսինքն կեանքին հետ գնդախաղ փորձողներ, տակաւին անվարժ այդ խաղին :

Արեւելքը կը մեղադրեն որ ճակատագրապաշտ է: Հոն շատ ալ անիրաւ չէին ճակատագրին վերագրելու բացառիկ դէպքեր: Մանաւանդ հին օրերուն, երբ մարդոց դերը սահմանափակ էր եւ իրենց գործունէութիւնը այնքան քիչ :

Հոս, արեւմուտքի մէջ, դերերը շրջուած են: Մարդոց կ'իյնայ բոլոր պատասխանատուութիւնները, իսկ ճակատագրին կամ դիպուածին կը մնայ շատ քիչ բան:

Բայց ե՞րբ է որ մարդը գիտակցեր է իր ծանր պարտականութեան, բարոյական թէ ֆիզիքական:

Եթէ առաջին աւերները սահմանափակել դժուար է, գոնէ ֆիզիքականին պատասխանատուութեան համար քիչ մը խոհեմութիւն: ՍՕՍԻ

ԵՐԵՒԱՆՆ Է ԽՕՍՈՂ

ԿԱՐՄԻՐ ԲԼՈՒՐԻ ՊԵՂՈՒՄՆԵՐԸ

Վաղարշապատ տանող ճամբուն վրայ, Զանգուի աջ ափին կը շարունակուին Կարմիր բլուրի պեղումները: Աշխատանքները կը վարէ Գիտութեանց Ակադեմիայի թղթակից անդամ Պիոտրովսկին :

Այս տարուան պեղումները, որ սկսեցին՝ յուլիսէն Սեպտ. 5, հողի տակէն երեւան հանուած են 300 ք. մեթր տարածութեամբ սրահ մը հետքերը: Հետախուզութենէն կը պարզուի որ սրահի պատերը զարդարուած են եղեր ամէն տեսակ գոյներով: Սրահին հիւսիսային մասին մէջ գտնուած են կարասներ, որոնց մէկ քանին հացահատիկներ կը պարունակեն: Կարասներէն մէկուն մէջ գտնուած են ամաններ, որոնց վրայ դրոշմուած են ուրարտական չորս տարբեր թագաւորներու անունները: Կարասներէն զատ գտնուած են զէնքեր, կնիքներ եւ ուրիշ ամաններ:

Ուրիշ տեղ մը երեւան հանուած են ուրարտական ամրոցի բեկորներ, որոնք, ըստ հնախօյզներու, մնացորդներ են Է. դարու (նախքան Քրիստոս):

Գտնուած են մարդոց եւ կենդանիներու կմախքներ, որոնք հետեւանք են, ամրոցին վրայ կատարուած յարձակման եւ ամրոցին կործանման՝ թշնամիներու կողմէ :

Ուրարտական ամրոցէն զատ, պեղումներ կը կատարուին նաեւ քաղաքի բնակելի մասին մէջ :

Ուրարտական ամրոցին յայտնաբերումը նոր լոյս կը սփռէ Ուրարտուի եւ մասնաւորապէս Անդրկովկասի ժողովուրդներու պատմութեան հնագոյն եւ մութ էջերու վրայ :

ՊՈԼՍՈՅ թերթերը կը գրեն թէ Գէորգ արք. Արսլանեան տեղի տալով Կիլիկիոյ Կաթողիկոսին հրամանին, Անթիլիաս ղրկած է Գ. Թորոս Ազատեանը, պարզելու համար իր տեսակէտները :

ԾՈՎԻՆ ՈՒ ԱՆԱՊԱՏԻՆ ՄԻՋԵՒ
(ԱԼԺԵՐԻԱՆ ԵՐԷԿ ԵՒ ԱՅՍՕՐ)

Դ.— ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՇԻՆԱՐԱՐ ԴԵՐԸ

Այն, ինչ որ մենք հինգ հարիւր տարուան ընթացքին չստացանք արիւնածարաւ Թուրքիայէն, մարդկային տարրական իրաւունքներ,— կեանքի, ինչքի եւ պատուի ապահովութիւն, Ալժերիացիներն ստացան հարիւր տարիէն, հակառակ իրենց անբաղդատելի յետամնացութեան եւ երկրի աննպաստ պայմաններուն ։

Եօթը միլիոն Արաբներ, այսօր լիովին կ'օգտուին Ֆրանսայի ներկայութենէն եւ նորանոր առանձնաշնորհներ կը ստանան։ Առանց Ֆրանսայի աջակցութեան, ապահովաբար մարդիկ ուղտով պիտի ճամբորդէին, մինչդեռ, ներկայիս, Ալժերիան արդիական երկիր մըն է դարձած։

Այլազան ցեղերու այս խառնարանին մէջ, ամէնքն ալ կը խօսին Ֆրանսերէն։ Թերթերը, հանրային հաստատութիւնները,— քաղաքապետութիւն, դպրոց, դատարան, թատրոն, սինէմա, առեւտրական եւ ճարտարարուեստական հիմնարկութիւնները, ցուցանակներն ու յայտարարութիւնները, ամէնքն ալ Ֆրանսերէն են։ Ֆրանսերէն են փողոցներուն, հրապարակներուն եւ պարտէզներուն անունները։ Ֆրանսայէն եկած ոեւէ մէկը, ինքզինքը խորթ չի զգար բնաւ։ Ամէն կողմ Ֆրանսայի պատկերն ու սովորութիւններն են, որ ձեզ կը դիմաւորեն։

Ֆրանսան իր թափանցումը կատարած է ոչ միայն զէնքի ուժով, այլեւ մշակութային, վարչական եւ դատական, ճարտարարուեստական եւ հանրօգուտ հաստատութեանց միջոցաւ։ Շինած է արդիական քաղաքներ ու գիւղեր, երկաթուղիներ ու խճուղիներ, ջրանցքներ ու դպրոցներ, հիւանդանոցներ ու զօրանոցներ, օդակայաններ ու նաւահանգիստներ, սառնարաններ ու սպանդանոցներ ։

Ամփոփ ակնարկ մը նետենք այն վերաշինական ճիգերուն վրայ, որ կատարուած են այս երկրին մէջ եւ դեռ պիտի կատարուին։ Երկիր մը, որ բնական հարստութիւններն ու հնարաւորութիւնները դեռ լիովին չեն բացուած եւ որ դեռ, շատ պէտք ունի ստեղծագործ բազուկներու ։

ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ.— Ալժերիան երկաթուղիով կապուած է ոչ միայն Օրանի եւ Քոնսթանթինի, այլեւ Թունուզի եւ Մարոքի հետ։ Շուրջ 5400 քիլոմեթր երկայնութեամբ երկաթուղի է շինուած այս հսկայ երկրի կուրծքին վրայ, որ, անշուշտ, քիչ է, բայց կը բաւէ ժողովուրդի անմիջական պէտքերուն։ Գործնական աշխատանքներ կը տարուին անդրսահարեան գծին վրայ, ուր, քանի մը տարիներու ընթացքին, շոգեկառքը պիտի ճեղքէ, հաւանօրէն, Սահարայի անապատը մէկ ծայրէն միւսը, չփոթութեան մատնելով ուղտի կարաւանները։ Ֆլաթէր, Ֆուլ, Փալա եւ Ջօր. Լափէրին գացած, տեղին վրայ ուսումնասիրած են այդ կարելիութիւնները եւ զոհ դարձած Թուարէկներու գնդակին։ Ներկայիս կազմակերպուած է անապատի ոստիկանութիւնը,— կում Շամպա կոչուած Արաբներու գործակցութեամբ ։

ԽՃՈՒՂԻՆԵՐ.— Տեղատարափ անձրեւները, շատ մը վայրերու մէջ, Ալժերիոյ հողը դարձուցած են խորտուբորդ։ Վայրավատին ձորեր ու խորխորատներ, ժայռեր ու խարակներ շատ կը դժուարացնեն խճուղիներու եւ ճամբաներու շինութիւնը։ Հակառակ բնական արգելքներուն, խիստ արդիական, երեսունեւհինգ ազգային խճուղիներ են շինուած, 7670 քիլոմեթրի վրայ։ Ցաճախ, խճուղիներ կան, որ կը մագլցին հազարաւոր մեթր բարձրութեան վրայ, Ֆօռ — Նասիոնալի, Պէնի — Մանսուրի եւ Ճիւրճիւրայի կողմերը։ Բացի խճուղիներէն, քարաշէն ճամբաներ կան, շուրջ 40 հազար քիլոմեթրի վրայ։ Եւ տակաւին, անվերջ կը շինուին ու կը նորոգուին, որովհետեւ պատերազմի առթիւ, դաշնակից ծանրամարմին հրասայլերը աւերած էին։

ՆԱՒԱՀԱՆԳԻՍՏՆԵՐ.— Արեւելքէն արեւմուտք, Ալժերիոյ ծովափնեայ մասերը, տասներկու հազար քիլոմեթր երկայնութիւն ունին։ Այս ընդարձակ տարածութեան վրայ, փռուած են առաջնակարգ եւ երկրորդական նաւահանգիստները։ Ի հարկէ, ծովային բաղնիքներն ալ շատ են, ուր ժողովուրդը, ամառուան հեղձուցիչ տաքերուն, կ'երթայ զովութիւն փնտռելու։

Այս մարզին մէջ եւս, վերանորոգչական աշխատանքները աչքի կը զարնեն։ Շերտ, շերտ ծովէն գողցուած հողամասերուն վրայ, կը բարձրանան գեղեցիկ շինութիւններ, քարափներ, նաւերու մերձեցման դիւրութիւն ընծայելու համար ։ 8 Նոյեմբեր 1942ին, դաշնակից նաւատորմիղը մեծ դժուարութիւններու պիտի ենթարկուէր, եթէ Ալժերիոյ նաւահանգիստները այդ դիւրութիւնը չընծայէին ։

Ամէնէն կարեւոր նաւահանգիստներն են Ալժէ, Օրան, Պուժի, Պոն եւ Ֆիլիփվիլ։ Երկրորդականները՝ Մոսթականէմ, Արզէօ, Պէնի — Սաֆ, Թէնէս, Շէրշէլ, Տէլիս, Ճիճէլի, Քօլօ, Լաքալ եւայլն։ Մանաւանդ Ալժէն եւ Օրանը ամէնէն բանուկ նաւահանգիստներն են ։

ԱՄԲԱՐՏԱԿՆԵՐ (barrage).— Ֆրանսական իշխանութեան «Ջուրի քաղաքականութիւնը» այս անջրդի եւ արեւէն խանձուած երկիրը օժտած է արգաւանդ հողամասերով։ Թումբեր, ամբարտակներ, ջրամբարներ եւ ջրանցքներ կը մաքառին երաշտութեան դէմ ։

Տասներէկ ամբարտակներ կը գործեն, ներկայիս, եւ ցորենի դաշտերուն ու այգիներուն ջուր կը ճարեն։ Ամէնէն կարեւորներն են Համիզի, Կրիպի, Ուէտ — Ֆոտայի, Պուքատայի, Պու—Հանիֆիայի, Պէնի — Պահտէլի, Զարտէզայի եւ Ուէտ Քսապի ամբարտակները, որոնք կը կուտակին 460 միլիոն խորանարդ մեթր ջուր, 170 հազար հեկտար տարածութիւն ոռոգելու համար։ Ծրագրուած է ութ նոր ամբարտակներ եւս շինել։ Ներկայիս, ճարտարագէտները հսկայ աշխատանք կը կատարեն Շօթերու (կայուն աղիճներ) ջուրը խնայելու եւ գոլորշիացման առաջքն առնելու ։

ԴՊՐՈՑՆԵՐ.— Ալժէն իբրեւ համալսարանական քաղաք, օժտուած է շատ մը մասնագէտներով եւ երկրորդական դպրոցներով։ Միւս քաղաքներուն մէջ ալ կան նախակրթարաններ եւ միջնակարգ դպրոցներ։ Կրթական ծրագրի տեսակէտէն ոչ մէկ տարբերութիւն ունի Ֆրանսայէն ։

Ամէնէն կնճռոտ խնդիրը, արաբ մանուկներու դաստիարակութեան հարցն է։ Աշակերտները շատ, բայց դպրոցները՝ քիչ։ Եօթը միլիոն արաբ ազգաբնակութեան մէջ, վեցէն տասներչորս տարեկան դպրոցական մանուկներու թիւը կը հասնի մէկուկէս միլիոնի։ 1943ին, հազիւ կարելի է եղած տեղաւորել, հարիւր տասը հազար մանուկներ, մանչ եւ աղջիկ։ Ֆրանսայի վարկն ու հռչակը կը գտնուի դպրոցներուն մէջ։ Եւ այդ պատճառով մեծ ճիգեր կը թափուին դպրոցական շէնքերու կառուցման ։

Կրթական գործին մեծապէս կը սատարեն « Սպիտակ Հայրեր»ու ուխտին անդամները։ Արաբական տարազի տակ, Ֆէսը գլխին եւ խաչը կուրծքին, կը մտնեն արաբական ամենահեռաւոր գիւղերուն մէջ եւ Ֆրանսայի խօսքը կը փոխադրեն ։

Արաբ մանուկները, որ տեղական առոււթեամբ «եաուլէտ» կը կոչուին, դպրոցէն դուրս մնալով, կը զբաղին կօշիկ ներկելով եւ թերթ ծախելով ։

ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑՆԵՐ.— Գրեթէ բոլոր գլխաւոր քաղաքներուն մէջ կան քաղաքային եւ զինուորական հիւանդանոցներ։ Տեղական հիւանդութիւններու դէմ պայքարելու համար, հիմնուած են բուժարաններ, դարմանատուներ եւ առողջապահական կայաններ։ Մանաւանդ հարաւային հողամասերուն մէջ բժշկական օգնութիւնը փրկարար դեր կը կատարէ։ Այն — Սէֆրայի, Կարտայայի եւ Թուկուրի շրջաններուն մէջ հարիւր վաթսուն բուժարաններ են հիմնուած աչքի ցաւի, ջերմի եւ վեներական հիւանդութիւններու դէմ կռուելու համար ։

Օրաթերթի պայմանները թոյլ չեն տար աւելի մանրամասնութեանց մէջ մտնել։

ՎԱՀԱՆ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

Ոչ միայն ուսուցիչ, այլեւ աշակերտ

« Յառաջ »ի սիւնակներէն խմբագիր եւ յօդուածագիր կը շարունակեն յուզել հայերէնի ուսուցման հարցը։ Ամէնքն ալ կը շեշտեն այդ առթիւ ստեղծուած ուսուցչական տագնապը, զայն վերագրելով մասնաւորաբար այդ ասպարէզին նիւթական խեղճութեան ։

Ճշմարտութիւն չէ՞ սակայն յայտնել թէ այդ ուսուցչական տագնապի հետ կայ նաեւ զայն լրացնող՝ աշակերտական տագնապ մը եւս։ Տարիներու փորձառութեամբ տեսանք որ ողբ ու կոծ, խրատ ու յորդոր դոյզն ազդեցութիւն չեն գործեր ուծացումի ճամբան բռնած նորահաս երիտասարդութեան վրայ ։

Չէ՞ք կարծեր որ աւելի բարոյական վհատութիւն մըն է որ կը խրտչեցնէ շատեր նետուելու ասպարէզ՝ իրենց պարտքը կատարելու համար։ Այսօր քիչ չէ թիւը այս ափերուն վրայ այն հայրենակիցներուն, որոնք չունենալով հանդերձ ուսուցչական որոշ պաշար, կրնան պարզ Ա. Բ. Գ. մը կամ Հայոց Պատմութեան տարրական էջերը սորվեցնել, այս տեղերը հասակ նետած սերունդին։ Անոնց մէջ շատեր կան որ իրենց առօրեայ աշխատանքով ապահոված են իրենց ապրուստը եւ յանուն ազգասիրութեան սիրով պիտի զոհէին իրենց հանգիստին մէկ ժամը։ Բայց ի՞նչպէս ուրանան քաջութիւնը, իմա յանդգնութիւնը, հրապարակ գալու եւ դասաւանդելու սերունդի մը առջեւ, որ արհամարհական անտարբերութիւն մը ցոյց կուտայ հայկական բոլոր գեղեցկութիւններուն հանդէպ,—լեզու, պատմութիւն, գրականութիւն եւայլն ։

Բոլորդ ալ անշուշտ, ամէն ժամու կը հանդիպիք մանուկներու, պատանիներու, երիտասարդներու, որոնց երբ հարցնէք թէ ինչո՞ւ հայերէն չէք խօսիր, շատեր պաղ պաղ ձեր երեսը պիտի նային, վասնզի իրօք բառ մը իսկ չեն կրնար խօսիլ։ Ուրիշներ որ թութակաբար սորված են քիչ մը խօսիլ, պիտի ըսեն գիտեմ, mais…, կան եւ դաս մըն ալ, —աւելի դատապարտելի— որ բաւական լաւ գիտէ խօսիլ, բայց երդում ըրած է չխօսիլ, կարծես զզուած ըլլան որ սորված են, ճիշդ Պոլսոյ Հայոց Թաղերը բնակող Յոյներու նման ...։ Եւ երբ այդ բոլորին խրատական կամ յանդիմանական արտայայտութեամբ թելադրէք սիրել ու խօսիլ հայկական բարբառը, անմիջապէս ծամածռութիւն մը պիտի նշմարէք իրենց դէմքին վրայ։ Հակակրութեամբ պիտի լեցուին ձեզի դէմ եւ երբ այդ պահուն, փորձէք բացատրել ազգային նուիրականութիւններուն կամ աւանդութիւններուն արժէքը՝ վստահ կրնաք ըլլալ որ «ցնդած»ի տեղ պիտի դրուիք անոնց կողմէ ։

Ի՞նչպէս հասկցնել անոնց որ միայն մենք «հին պլուխներ » չենք, այլ անդին մայր հայրենիքէն մինչեւ Սուրիաները, մինչեւ նոյնիսկ Պոլիս, հայ պատանեկութիւն մը, երիտասարդութիւն մը կայ, իրենց նման արդիական գաղափարներով, վայելուչ արդուզարդով, մարմնակրթանքով, որ իրենց նման կը սիրէ եւ կրնայ պարել rumba կամ samba, բայց, Աստուած իմ, Հայ են, Հայ, ամէն բանէ առաջ, հայկական առօրեայով, նկարագրով, խառնուածքով շաղախուած են։ Երբ մենք իրենց ազգասիրութեան պատգամներ կ'ուղղենք, թող չկարծեն որ իրենցմէ կը պահանջենք անպայման նմանիլ Եղիսաբէթ տուտոներու կամ Կիրակոս աղաներու։ Իբրեւ մարդ, նախ, մենք գիտենք եւ կ'ըմբռնենք իրենց երիտասարդական զգացումները, եւ վայելքներու իրաւունքը, անհրաժեշտութիւնը,— քանի չեն անցնիր չափաւորութեան սահմանը։ Բայց թող ատոնք մոռցնել, ուրանալ չտան որ իրենք նախ հայկական ծառի ճիւղեր են, պէտք է գիտնան ամէն բանէ առաջ թէ մարդկային արժանապատուութիւնը կը պահանջէ որ շարունակեն հայկական ծաղիկներով ծաղկեցնել այդ նախնեաց ճիւղերը, վասնզի միայն այդ ծառի արմատին վրայ է որ պիտի կրնան պահել իրենց բարոյական բարձրութիւնը։ Հայ ե՞ս ծնած, պարտաւոր ես ապրիլ ու մեռնիլ Հայ, ինչ կ'ուզէ ըլլայ պաշտօնդ, տաղանդդ կամ միջավայրդ։ Եթէ ես Ֆրանսացի մը, Անգլիացի մը, Իտալացի մը ըլլայի, պիտի հանէի գլխարկս մարդկային կամ ընկեր ցեղային, այս տարրական ճշմարտութեան, արդարութեան առջեւ ։

Տասն անգամ կարդացի եւ չկշտացայ անցեալ օր « Յառաջ »ի խմբագրականին սա տողը — երբ անցորդ մը հարց կուտայ Լիբանանցի հայ տղեկի մը թէ հայերէն գիտե՞ս, այս վերջինը Անդրանիկեան առնականութեամբ կը պատասխանէ.—«Հարկաւ գիտեմ»։

Որերով, ամիսներով եթէ թափառինք այս եւրոպական ճամբաներուն վրայ, պիտի կրնա՞նք հանդիպիլ այն հրաշք — տղուն որ Լիբանաբնակ հայորդիին վեհանձնութիւնը ունենայ։ Ահաւասիկ այս է դառն իրականութիւնը, որուն հաւատացէք, պիտի չկրնար ապեղանի մը դառնալ Ռեթէոս Պէրպէրեանի մը շունչն իսկ։

Եզրակացնելով անգամ մը եւս կը յանդիմ սա միակ դարմանին — համեմատաբար արդիւնաւոր — թէ այս օտար ափերուն վրայ, քանի չունինք մեր հայրենիքին կամ ծննդավայրերուն նման պաշտօնական վարժարաններ, եւ ուր եղածները պարզ ծաղկոցներ են, այն ալ շաբաթը քանի մը ժամ, չի բաւեր միայն ուսուցչին վստահիլ նոր սերունդի հայեցի դաստիարակութիւնը, որ նախաքայլն է մայրենի լեզուն սորվելու ։ Առաջին ուսուցիչները՝ իրենք ծնողքներն են։ Անոնք են որ իրենց զաւակներուն պիտի ներշնչեն հայկական զգացումները, անոնց մէջ կերտելով հայկական նկարագիրը։ Անոնք են որ իրենց որդիներուն պիտի սորվեցնեն հայ բառը, հայ գիրը, հայ ոգին, սիրելու, սերտելու եւ դրօշմելու առաքինութիւնը։ Երիցս դատապարտելի են այն ծնողները, որ իրենք իսկ վարակուած ապազգայնացումի խլիրդով, քար անտարբերութիւն ցոյց կուտան իրենց զաւակներուն ազգային դաստիարակութեան հանդէպ։ Այդպիսիները թող իբրեւ Հայ իրենց արգահատին իրենց ցաւալի ընթացքին վրայ ։ Եթէ ցամքած է իրենց մէջ Հայու արիւնը, աւելի լաւ է որ ջնջեն նաեւ իրենց Հայու անունը։ Երբ հազարաւորներ աքսորի եւ ջարդի ճամբաներու վրայ «Հայ ենք Հայ» գոչգոռացին, այլանդակութիւն է որ ուրիշներ, ազատ ճամբաներուն վրայ կամովին մոռնալով ազգն ու մայրենի լեզուն, արատաւորեն անոնց յիշատակը։

ԳԵՂԱՄ ՏԷՐ ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ

Թուրքիոյ ներքին հոգերը

33 ԳՆԴԱԿԱՀԱՐԵԱԼՆԵՐՈՒ ԴԱՏԸ

Թուրք թերթերը զանազան մանրամասնութիւններ կը հրատարակեն դատավարութեան մը մասին, որ կրնայ ծանրակշիռ հետեւանքներ ունենալ :

Եօթը տարի առաջ (1942ին), Վանի Էօզալփ գաւառին մէջ 33 հոգի գնդակահարուած են առանց դատավարութեան : Այս մասին հարցապնդում եղաւ այս տարի, Ազգ. Ժողովին մէջ, եւ, բուռն վիճաբանութիւններէ վերջ խնդիրը յանձնուեցաւ դատական իշխանութեան :

Կատարուած քննութեանց հետեւանքով, ձերբակալուեցան Ա. բանակի նախկին հրամանատար վաստակաւոր զօրավար Մուսթաֆա Մուղլալը, զօրավար Բասիմ Սալթուք, գնդ. Շիւքրիւ Սէօզէն, հարիւրապետ Վահտէթ Ծիւզէկէլ, պահեստի տեղակալ Պիլալ Պալի եւ պահեստի տեղակալ Նէշաէթ Պիլկէզ իբրեւ պատասխանատու :

Ազգ. պաշտպանութեան գործավարութեան առեանը Սեպտ. 4ին ալ գումարուելով Զօր. Հազգը Ազօղուղի նախագահութեամբ, չարունակեց դատել պատասխանատուները : Ձերբակալուած սպաներուն պաշտպան փաստաբանները գրաւեցին իրենց տեղերը : Ատեանին նախագահը անպատեհ գտաւ արձագանգել դատավարութեան մանրամասնութիւնները, ըսաւ որ լրագրողները միայն իբրեւ ունկնդիր կրնան ներկայ ըլլալ ու աւելցուց որ յետագայ դատավարութիւնները գոնփակ տեղի պիտի ունենան :
Ապա լսուիլ սկսան ամբաստանեալները : Կը պատուի որ կարգ մը անձնաւորութիւններ իբրեւ վկայ լսուին, նոյնիսկ մէկ մասը իբրեւ ամբաստանեալ դատարանի առջեւ հանուի :

Դէպքին պատասխանատուներուն համար, ըստ պատժական օրէնքի 450րդ յօդուածին, մահապատիժ կը պահանջուի :

ԲԱՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Պոլսոյ հիւսուածեղէնի բանուորները Սեպտ. 4ին հրապարակային ժողով մը գումարեցին Էյուպի մէջ, բողոքելով կառավարութեան եւ Հալք կուսակցութեան կարգադրութեանց դէմ : Կը մասնակցէին 500է աւելի բանուորներ : Սէնտիքայի նախագահ Մէհմէտ Կիւլէր դառն գանգատներ յայտնելով ըսաւ .

— « Պէտք չէ մեծ բան մը ակնկալել սէնտիքաներու ներկայ օրէնքէն : Թուրք բանուորը քիչով կը գոհանայ, անձնազոհ է եւ աշխատասէր : Հակառակ ասոր, երբ ուզէ իր իրաւունքները պաշտպանել, անմիջապէս իբր «համայնավար» կ'ամբաստանուի եւ այս մուրը կը քսեն ճակատին : Մենք չենք հանդուրժեր որ այս երկիրը ոտքի կոխան ըլլայ, եւ մենք պատրաստ ենք մեր արիւնին վերջին կաթիլը տալու :

Սէնտիքայի ընդհ. քարտուղար Շապան Երլտըզ ըսաւ .— Սէնտիքաներու Միութիւնը կը ղեկավարուի մութ ուժերու կողմէ, սէնտիքաներու շահերը ոտնակոխ կ'ըլլան, գործաւորները քմահաճ կարգադրութիւններու առարկայ կ'ըլլան, իսկ

ՄԱՆՈՒԷԼ ՄԱՐՈՒԹԵԱՆ ԵՒ «ՕՇԻՆ ՊԱՅԼ»

Մանուէլ Մարութեան, որ Լ. Շանթի «Օշին Պայլ»ը պիտի ներկայացնէ կիրակի օր, պատանեկան տարիքէն կապուած է թատրոնին, ի սպաս դնելով իր ամբողջ ուժը :

Բնիկ Վանեցի, Մարութեան, դեռ պատանի, 1915ին իր հայրենակիցներուն հետ կը գաղթէր Կովկաս, երբ ռուսական բանակները եւ հայ կամաւորները կը քաշուէին Թրքահայաստանէն : Երեւանի մէջ կը մտնէ Թեմական դպրոց : Դեռ աշակերտական նստարանէն կը մասնակցի սիրողներու եւ դերասանական խումբերու կողմէ կազմակերպուած ներկայացումներուն :

Շուտով կը գրաւէ Յ. Զարիֆեանի ուշադրութիւնը եւ կը դառնայ անոր ամէնէն սիրելի երիտասարդ աշակերտներէն մէկը :

1921ին Հայաստանէն կը գաղթէ Թաւրիզ, ուր դերասան Թաշճեանի ղեկավարութեամբ կը մասնակցի գրեթէ բոլոր հայկական ներկայացումներուն :

Նոյն տարին տարագիր ուսանողներ կը հիմնեն Ուսանողական դերասանական խումբ մը, որուն լաւագոյն անդամներէն մէկը կը դառնայ Մարութեան : Խումբը կ'որոշէ այցելել բոլոր հայկական գաղութները եւ հասնիլ Եւրոպա ուսանելու համար : Եւ արտակարգ յաջողութիւն կը գտնէ ամէն տեղ՝ Ղազուին, Թէհրան, Համատան, Պաղտատ, Հալէպ, Պէյրութ, Աթէնք : Ինք հոգալով իր ծախքերը, շնորհիւ կազմակերպուած ներկայացումներու, մէկուկէս տարի վերջ կը հասնի Փրակա, ուր խումբին անդամները կը տեղաւորուին բարձրագոյն վարժարաններու մէջ :

Մարութեան կը փորձէ գիւղատնտեսութիւն սորվիլ, սակայն չատ չուտ թատրոնի կարօտը եւ արուեստագէտի կոչումը կը ստիպեն հեռանալ Փրակայէն եւ անցնիլ Վիէննա ուր ստանալով փոքրիկ թոշակ մը մեկենասէ մը, ջերմօրէն կը նուիրուի թատերական աշխատանքներուն, աւստրիական յայտնի ուսուցիչներու ղեկավարութեամբ :

Այդ օրէն ի վեր Մարութեան չէ լքած բեմը :

մեր միութիւնն ալ պարզ հանդիսատես մըն է : Սումէր Պանքը եւ մասնաւոր գործարանները 50 միլիոն ոսկիի կերպասեղէն ունին ի ձեռին, հակառակ ասոր, անընդհատ ներածում կ'ընեն դուրսէն, մէկը չի մտածեր հիւսուածեղէնի գործաւորներուն վրայ : Չենք հասկնար թէ ինչու այսքան ներածում կ'ընեն, պարզապէս քանի մը վաճառական գոհ ձգելու համար. քանի քանի անգամ բողոքեցինք աշխատանքի գործավարութեան, բայց մեր բոլոր գանգատները նկատի չառնուեցան :

Ճառախօսներէն Հասան Եշիլըրմագ ըսաւ .— Մեր երկրին համապատասխան աշխատանքի օրէնք մը չունինք տակաւին. սէնտիքաներէն շատեր միութեան ձեռքը խաղալիկ եղած են. առատ խոստում, բայց ոչ մէկ արդիւնք : Տղայ էի, կ'ըսէին թէ աշխատանքի օրէնքը պիտի բարեփոխուի, մեծցայ եւ երկու զաւակներու հայր եղայ, նորէն միեւնոյն յանկերգը կը լսեմ. իմ տղաքս անգամ չպիտի տեսնեն օրէնքներու բարեփոխում մը » :

Կը շրջի գրեթէ բոլոր հայաշատ գաղութները, Իրան, Սուրիա, Լիբանան, Կիպրոս, Ֆրանսա, Եգիպտոս, Պալքանեան երկիրներ, ամէն տեղ գտնելով ջերմ ընդունելութիւն :

Մարութեան միեւնոյն ատեն գրող է ունի գեղեցիկ եւ թեւաւոր ոճ : Գրած է թատերախաղեր, որոնցմէ «Կոմիտաս վարդապետ»ը հրատարակուեցաւ «Հայրենիք» ամսագրին մէջ :

Ստորագրած է արժէքաւոր յուշեր Զարենցի, Մահարիի եւ ուրիշ հայ գրագէտներու մասին («Նայիրի» ամսագիր) : Միաժամանակ իր աշխատակցութիւնը բերած է Միջին Արեւելքի թերթերուն :

Այժմ կը մեկնի Հարաւային Ամերիկա, Փարիզի մէջ տալով իր միակ ներկայացումը, «Օշին Պայլ», մասնակցութեամբ Տիկին Մարութեանի եւ լաւագոյն ուժերու :
Փարիզահայութիւնը բազմութեամբ լեցնելով թատերասրահը, իր յարգանքի բաժինը բերած պիտի ըլլայ տաղանդաւոր արուեստագէտին, որուն թատերական գործունէութեան 30ամեայ յոբելեանը տօնուեցաւ Սուրիոյ եւ Լիբանանի մէջ :

Ուրեմն ժամադրուեցէք, այս կիրակի Sarah Bernardի թատրոնը :

Ս. ԹՈՐՈՍԵԱՆ

ԼԵՒՈՆ ԳԱՐԱԽԱՆ ՍԻՐՈՅ ԶՈՀ ?

Խ. Միութեան պաշտօնատար Քրիլօվի օրագիրը, որ կը հրատարակուի «Ժուռնալ տը Ժընեւ»ի մէջ հետեւեալ պատմութիւնը կը պատմէ .

— « Կնոջս հետ մեծ օփերան գացի, «Կարմիր Միկոնը» անուն «պալ»էն տեսնելու համար, որ կը խաղար հռչակաւոր պարուհի Սեմենօվա : Պարուչքով, որ մեզի կ'ընկերանար, այդ պարուհիին պատմութիւնը ըրաւ մեզի :

Այդ թարմատի պարուհին գրաւեց արտաքին փոխ գործավար Գարախանի ուշադրութիւնը, որ չատ գեղադէմ մարդ մըն էր, Երեւանէն հարուստ Հայու մը զաւակը : Մանկամարդ պարուհին Սեմենօվա սիրահարեցաւ Գարախանի :

Ու ամուսնացան անոնք : Գարախան խենդի պէս կը սիրէր իր կինը, ու Արեւելքցիի նման նախանձոտ էր : Ուստի, ամէն թատերական պտոյտներու ատեն, իր կնոջ կ'ընկերանար : Նոյնիսկ Փարիզ գնաց, ուր Սեմենօվա յաղթանակ տարաւ Օփերայի մէջ, 1935ի : Մեծ մաքրագործումին ատեն, գաղտնի ոստիկանութեան պետ Եժօվ սիրահարեցաւ այդ պարուհիին : Ու մէջտեղէն վերցնելու համար նախանձոտ ամուսինը, ձերբակալեց զայն, սա ամբաստանութեամբ թէ ճափոնական լրտես մըն էր : Գարախան գնդակահարուեցաւ : Իսկ Սեմենօվա երկու անգամ փորձեց անձնասպան ըլլալ … : Սեմենօվայի պարը կը դիտէի : Արդարեւ, եղերական բան մը կար անոր շարժումներուն, քալուածքին ու դարձդարձիկ պարին մէջ : Աչքերը խոշոր բացուած էին իր դէմքին վրայ, ու կարծես ունէր այն օրուան արտայայտութիւնը, երբ Սթալինի դիմած էր, որպէս զի շնորհէ Գարախանի կեանքը : Սթալին պատասխանեց թէ չէր կրնար բան մը ընել, քանի որ Գերագոյն Ատեանը գոնփակ նիստի մը մէջ դատապարտած էր Գարախանը : Յետոյ Սթալին ըսաւ թէ Կալինինի դիմելու էր : Նոյն գիշերն իսկ Գարախան գնդակահարուեցաւ :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ

ԱՆԻԻՆ ԾԱԽՈՒԵՑԱԻ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ, 1034 — 1064)

Բ. ՄԱՍ

ԱՆԻԻ ԿՈՐԾԱՆՈՒՄԸ

ԺԲ.

ԳԱԳԻԿ Բ. ԹԱԳԱՒՈՐ

Ո՞վ էին եկողները, բարեկա՞մ թէ թշնամի : Դեռ եւս չէր գիտեր եւ կասկածանքով կը նայէր հեռուն, խումբը մօտեցաւ եւ պատանի Գագիկին սիրտը թունդ ելաւ, նկատելով ծերունի Վահրամը եւ քանի մը իշխաններ :

Բայց խումբը արդէն մօտեցած էր բերդին :

— Լեւոնիկ, նայէ : Վահրամ իշխանը ինք անձամբ մեր մօտ կուգայ. արդեօք ի՞նչ կը նշանակէ այդ, կ'երեւայ թէ կարեւոր բան մը պատահած է Անիի մէջ,— ըսաւ Գագիկ դառնալով մօտը կեցած Լեւոնիկին :

— Այո, տէր իմ, կարեւոր բան մը ըլլալու է անշուշտ : Իշխաններուն մէջ կը տեսնեմ նոյնպէս եղբայր Հարպիկը եւ Ստեփանիկը, — պատասխանեց Լեւոնիկ անթարթ նայելով խումբին :

— Գնա, Լեւոնիկ, հրամայէ ամրոցին դըռները բանալ եւ ընդունիլ մեր իշխանները՝ ինչպէս որ պէտք է :

Լեւոնիկ խոնարհ գլուխ տալով հեռացաւ : Քիչ ետք խումբը ամրոց մտաւ : Գագիկ անցաւ բերդի հիւրասենեակը, ուր սրտատրոփ սպասեց հայրենասէր իշխաններուն : Անոնք չուշացան : Պահ մը ետք արդէն կը գտնուէին Գագիկի ներկայութեան. խոնարհ բարեւ տուին անոր եւ ըսին .

— Ողջոյն քեզ, Հայոց Թագաւոր : Գագիկի աչքերը փայլատակեցին . դէմքը ստացաւ տեսակ մը չառագունում, որ աւելի գեղեցկացուց զայն եւ վեհ արտայայտութիւն մը տուաւ անոր :

Գագիկ քանի մը վայրկեան լուռ կեցաւ շփոթած յուզմունքէն. յետոյ մօտենալով Վահրամ իշխանին համբուրեց անոր ձեռքը, եւ իշխաններուն դառնալով ըսաւ .

— Դուք, ով, իշխաններս, պատմեցէք ինծի իմ սիրած հայրենիքիս վիճակի մասին : Ի՞նչ դըրութեան մէջ է Անին :

Թագաւոր, ամէն բոպէ Անին ձեզ կը սպասէ : Բագրատունեաց Թափուր գահը ձեզ կը սպասէ նոյնպէս, որպէսզի ենենգ ու փառամոլ մարդիկ այլեւս աչք չունենան անոր վրայ. ըստ օրինի ձեզ կը պատկանի ան : Ահա ձեր ոտքերուն առջեւ կը դնենք մեր սուրերը, կ'երդնունք հաւատարիմ մնալ ձեզ եւ մեր կեանքը զոհել ձեր ու հայրենիքի փրկութեան համար.— Ըսաւ Վահրամ իշխանը եւ սուրը մերկացնելով դրաւ Գագիկի ոտքերուն առջեւ : Նոյն ըրին միւս իշխաններն ալ, յետոյ միաբերան գոչեցին .

— Կ'երդնունք :

— Ես կը հաւատամ ձեզի եւ կ'ընդունիմ ձեր առաջարկը : Թող ոյժ եւ կարողութիւն տայ Աստուած ինծի տանելու այս ծանր լուծը, որպէսզի ամօթապարտ չմնամ թէ իրեն՝ Աստուծոյ թէ հայրենիքիս առջեւ :

— Եւ թող Աստուած պահէ ձեր կեանքը, Թագաւոր, Հայաստանը այս պահուս կը գտնուի խիստ երերուն դրութեան մը մէջ, եւ կարելի է կործանի մեր պապերուն աւանդ ձգած գահը :

« Յոյնը եւ ներքին թշնամին կ'ուզեն քարուքանդ ընել երկիրը եւ գահը : Յոյնը այնքան սարսափելի չէ, որքան ներքին թշնամին, որ անտեսանելի ցեցի մը պէս կ'աշխատի գահին հիմերը փորել :

Ազգը, Յովհաննէս Թագաւորի մահէ վերջ, անգլուխ մնացած յուսահատ կը տատանէր :

« Հիմա ան ալ չուզեր Բագրատունեաց գահը թափուր տեսնել, եւ կը խնդրէ ձեզմէ տէր կանգնիլ անոր, բազմիլ այդ գահին վրայ :

Մենք՝ իշխաններս, Պետրոս Կաթողիկոսի հետ միաբանած, համոզուեցանք որ ժողովուրդին պահանջը արդարացի եւ անյետաձգելի է : Անիի հայարումէկ եկեղեցիները ձեզի կը սպասեն, ազգը կ'ուզէ տեսնել ձեր գլուխը զարդարուած թագաւորական թագով եւ ուսերնիդ ձգուած արքայական ծիրանին : Ու այս է նաեւ մեր խնդրանքը» :

ԲԱԳՐԱՏ ԱՅՎԱԶԵԱՆ-Ց

(68)

Իսրայէլ կը մերժէ Երուսաղէմի միջազգայնացումը

Երէկ հաղորդած էինք թէ Ազգաժողովին հաշտարար յանձնախումբը ծրագիր մը մշակած է, միջազգայնացնելու համար Երուսաղէմը, երկու մասի բաժնելով զայն :

Իսրայէլի կառավարութիւնը Դշ. օր վճռապէս մերժեց այս ծրագիրը, նախարարական ժողովէ մը վերջ: Պաշտօնական զեկոյցը կ՚ըսէ թէ յանձնախումբին ծրագիրը կ՚անտեսէ գերիշխանութեան հիմնական խնդիրը Երուսաղէմի մէջ ; « Կարելի չէ տեւական կարգուսարք մը հաստատել Երուսաղէմի մէջ,առանց դրապէս լուծելու խնդիրը: Ծրագրին մէջ կան կարգ մը կէտեր որոնք անընդունելի են Իսրայէլի եւ Երուսաղէմի հրեայ ժողովուրդին համար»:

Պաշտօնական զեկոյցը բացորոշապէս կ՚ազդարարէ թէ խառնուեցանց դուռ պիտի բանայ որ եւ է կարգադրութիւն որ «Հրէական Երուսաղէմը կը բաժնէ Իսրայէլի կենդանի մարմինէն »:

Արտաքին նախարարը իր պաշտօնակիցներուն առջեւ պարզելով խնդիրը, բացատրեց նոր ծրագրին անպատեհութիւնները: Իսրայէլ մասնաւորապէս կը վախնայ որ երբ միջազգային հսկողութեան տակ առնեն լայն տարածութիւններ, Երուսաղէմի շրջանին մէջ, Արաբներու թիւը կ՚աւելնայ եւ Հրեաները մշտնջենապէս փոքրամասնութիւն կը մնան: Ներկայիս բուն քաղաքին հարիւր հազար Հրեաները մեծամասնութիւն կը կազմեն, մէկի դէմ երկու: Բայց շրջակաները կը գտնուին Արաբներու տիրապետութեան տակ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՉՈՐՍ ԿԱՐՏԻՆԱԼՆԵՐԸ շրջաբերական մը հրատարակեցին, որ կը լուսաբանէ Պապին վերջին կոնդակը՝ համայնավարներու եւ բանադրանքի մասին: Շրջաբերականը պատրաստուած է Սեպտ. 8ին եւ կը բաղկանայ 3000 բառերէ, բայց նոր միջնեղ կը հանուի: Չորս կարտինալները համայնավարութեան հետ կը դատապարտեն նաեւ դրամատիրական կարգուսարքը: Ժխտելով հանդերձ այն կարծիքը թէ հակաբոլշեւիկ խաչակրութիւն մը բացուած է, զգուշութեան յորդորներ կ՚ուղղեն կաթոլիկներուն ; Կ՚ազդարարեն թէ բանադրանքը պիտի գործադրուի այն հաւատացեալներուն հանդէպ որ կ՚անդամագրուին կամ կ՚օգնեն համայնավար կազմակերպութեանց: — Համայնավար երեսփոխան մը, Ֆլորիմոն Պոնթ, անմիջապէս պատասխանեց այս շրջաբերականին «դայթակղեցուցիչ» գտնելով եպիսկոպոսներուն վերադարձը քաղաք. պայքարի մէջ: Իր կարծիքով, այս ալ «փորձ մըն է սանձելու Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութեան յառաճուն ազդեցութիւնը »:

ՆՈՐ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ վարչապետ նշանակուած ըլլալով, Տոքթ. Քոնրատ Ատընաուըր խորհրդարանին ներկայացաւ երէկ, անոր վաւերացումը ստանալու եւ կառավարութիւնը կազմելու համար: Վարչապետը ներկայացուցիչն է աջակողմեան խմբակցութեան մը: Իր կուսակցութիւնը մեծամասնութիւն չահեցաւ վերջին ընտրութեանց մէջ:— Անգլիացիները ազդարարեցին թէ զինուոր պիտի ղրկեն, եթէ Գերմանները փորձեն արգիլել կարգ. մը գործարաններու քանդումը :

ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ կառավարութիւնը կը ծանուցանէ թէ ուրիշ 24 «դաւաճաններ եւս պիտի դատուին ներքին նախարար Ռայքի եւ ընկերներուն հետ: Պուքրէշի հունգարական դեսպանն ալ յայտարարեց թէ «հունգար ժողովուրդը պիտի ոչնչացնէ բոլոր անոնք որ կը համարձակին ձեռք բարձրացնել ժողովրդային իշխանութեան դէմ» :

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՎԵՐԱԶԻՆՈՒՄԸ ստիպողական կը գտնեն արեւմտեան պետութեանց ամերիկեան դեսպանները: Մասնաւորապէս կը պահանջեն օր առաջ վերազինել Ֆրանսան եւ Իտալիան :

ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆ ՀՈՍԱՆՔԻ ներկայ բաշխումը անփոփոխ պիտի մնայ քանի մը շաբաթ, մինչեւ որ կացութիւնը պարզուի:

ԿԱԹԸ 40 ֆրանքի, կարագը 650 — 750 ֆր.ի պիտի ծախուի Փարիզի մէջ, կառավարութեան որոշումով :

ՍԹԷՐԼԻՆԻ արժեզրկումը անխուսափելի կը համարուի այլեւս: Հակասական լուրեր կը շրջին սակի եւ թուականի մասին :

ՏԵՂԱՏԱՐԱՓ անձրեւները եւ փոթորիկները մեծ վնասներ պատճառեցին Պոլսոյ մէջ, Սեպտ. 8 — 9: Բազմաթիւ շէնքեր ողողուեցան: Հեղեղը ճշմարիտ աղէտի մը համեմատութիւններն ստացաւ Իզմիթի (Նիկոմիտիա) շրջանին մէջ: Հաղորդակցութիւնները խզուեցան Պոլսոյ եւ Անատոլուի միջեւ :

ՐԷՇԱՏ ՆՈՒՐԻ ԿԻՒՆԹԷՔԻՆ, Ինէպոլուի թուրք պատուիրակը, խոր խոր քնացած ատեն, երկու գողեր մտնելով իր բնակարանը, թռցուցած են մարգարտաշար մանեակ մը, երեք ապարանջան եւ քանի մը մատանիներ: Արժէքը՝ տասը միլիոն ֆրանք :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. «Եօթնեղբայրեան » ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ գիշեր, ժամը ճիշդ 8.50ին, դպրոցին սրահը ;

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ երեկոյ, ժամը 8ին, Ահարոնեան ակումբին մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է ;

ԻՍԻԻ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Խանասոր» խումբը ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին Խրիմեան սրահը :

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅԿ. ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ ընդհ. փորձերը կը սկսին ուրբաթ 22 Սեպտ. երեկոյեան 8.30ին, եւ յաջորդաբար միշտ ՈՒՐԲԱԹ օրերը, ազգ. տան մէջ, 32 rue de Trévise: Կը հրաւիրուին բոլոր անդամները, ինչպէս եւ նոր անդամներ ; Տարեկան համերգը տեղի պիտի ունենայ 11 Դեկտեմբեր, Կավոյի սրահին մէջ, ղեկավարութեամբ Ա. ՊԱՐԹԵՒԵԱՆի ;

Դպրոցասէր Տիկ. վարժարանը

Բ. տարեշրջանը կը սկսի յառաջիկայ 3 Հոկտ. երկուշաբթի օրը: Աշակերտուհիներու արձանագրութեան համար դիմել վարժարան, 1, Bd du Nord, Le Raincy, ամէն առաւօտ մինչեւ կէս օր, բացի շաբաթ եւ կիրակի օրերէ:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ, Իզմիր, Այպուզլա փողոցը բնակող, այժմ 35 տարեկան, Մանուկ Փիւսկիւլճեան, որ Իզմիրի ջարդէն վերջ ծովեզերքը տեսնուած է: Հօրը անունը Ռուբէն, մօրը անունը Սաթենիկ, քրոջը անունը Հռիփսիմէ: Տեղեկացնել մօրը Տիկին Սաթենիկ Փիւսկիւլճեանի: 13 Place du Théatre, Draguignan (Var), France : Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել :

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

Ն. Ազամալեան, Փարիզ.—Նամակ մը ունիք:

Կ. Կարապետեան, Մարսէյլ.— Կը խնդրուի աւելի պարզ գրել :

Մ. Է, Փարիզ.— Կը պատասխանենք, երբ ամբողջովին գրուած ըլլայ :

Ժ. Ա. Քազապլանքա.— Պ. Դերենիկի համար գրել Բժ. Արզումանեանի հասցէով :

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԱՒԵՏ. ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒ նախագահ Փրոֆ. Խայիկեան, կատարած ըլլալով իր բանախօսական շրջանը գաւիցերիական եկեղեցիներու մէջ, պիտի հաղորդէ իր տեղեկութիւնները այսկիրակի 18 Սեպտ. ժամը 10.45, պաշտամունքի ընթացքին, 58 rue Madameի ժողովասրահին մէջ, մեթրօ St. Placide :

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17, Rue Damesme – (13e)

Միմիայն մէկ ներկայացում

Théâtre Sarah Bernhardt

Սեպտեմբեր 18ին, կիրակի ժամը ճիշդ 3.15ին:

Ղեկավարութեամբ Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆԻ
Մասնակցութեամբ՝ ՏԻԿ. Ռ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆԻ

Եւ Փարիզի հայ թատերական լաւագոյն ուժերէն Օր. Ս. ՇԱՀԻՆԵԱՆ, Օր. ԽԸՏԸՇԵԱՆ Օր. Հ. ԷՕՔՍԻՒԶԵԱՆ, Գ. Գ. ԳՄԲԷԹԵԱՆ, ՄԱՔՍՈՒՏԵԱՆ, Ս. ԹՈՐՈՍԵԱՆ, ՏԷՐՎԻՇԵԱՆ, Դ. ՎԱՀԱՆ, ՀԱՊԷՇԵԱՆ, ՈՒՐԲԱԹԵԱՆ, ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ, ՔԻՒՓԷԼԵԱՆ: ՂԱՐԻՊԵԱՆ, ՊԵՐՃ, ՏԷՐ ՂԱԶԱՐԵԱՆ եւ ուրիշներ ;

Կը բեմադրուի Լ. ՇԱՆԹԻ

ՕՇԻՆ - ՊԱՅԼԸ

Ողբերգութիւն 8 արար

Փառաւոր դրուագ մը Կիլիկիոյ Հայ թագաւորութեան շրջանէն:

Տոմսերը նախօրօք կը ծախուին՝ Գրատուն Հր. ՍԱՄՈՒԷԼ 51 rue Mr. le Prince Paris (6), Գրատուն ՀՐ. ԲԱԼՈՒԵԱՆ 43 rue Richer Paris (9), Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆ՝ 31 rue des Ecoles, Paris (5): Café des Sports, rue de la Défense, Իսի լէ Մուլինօ:

Խճողումի տեղի չտալու համար ներկայացման օրը տոմսերը կը ծախուին թատրոնին կիշէն, առտուն ժամը 10էն սկսեալ :

Ընկերական խնջ. հաւաքոյթ

Հ. Յ. Դ. «Եգիպտացի» կոմիտէն ընկերական ընդհ. հաւաքոյթի կը հրաւիրէ շրջանիս բոլոր խումբերու ու արուարձաններու ընկերները այս շաբաթ իրիկուն ժամը ճիշդ 8.30ին, Sociétés Savantesի F. սրահը: Պիտի խօսի ընկեր ՉԱՔԱՐ ՉԱՔԱՐԵԱՆ: Նիւթը՝ «Յունաստանի հայ գաղութը երէկ եւ այսօր»:

ԱՆԳԼԵՐԷՆԻ ԵՒ ԳԵՐՄԱՆԵՐԷՆԻ ԴԱՍԵՐ

Վկայուած երիտասարդի մը կողմէ դիւրամատչելի պայմաններով ;

Նպաստաւոր առիթ մը մեր երկսեռ երիտասարդութեան համար: Դիմել «Յառաջ»ի վարչութեան ;

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ.— Այս կիրակի օր Շավիլի մատրան մէջ, յաւարտ պատարագի, հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի ողբացեալ այրի տիկին Երիցուհի Տէր ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆի մահուան քառասունքին առթիւ: Կը հրաւիրուին հանգուցեալին յիշատակը յարգողները :

ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔԻ

ՌՈՄԱՆ.— Ֆր. Կապոյտ Խաչի հայերէնի դասընթացքը վերսկսաւ սովորական վայրին մէջ:

ԳՆԴԱԽԱՂԻ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐ

Հայ Մարմնամարզական Միութեան ախոյեանական մրցումները championat, կը սկսին այս կիրակի, գնդախաղի դաշտին վրայ, Stade Municipal rue Jean Bouin, Issy les Moulineaux: ժամը 1.30ին ;

Brie Janvfy պահեստը U.S.A.ի պահեստի դէմ: ժամը 3.15ին Brie Janvfy առաջին խումբը U. S.A.ի առաջին խումբին դէմ ;

Մարզական միութեան բոլոր անդամները այս կիրակի իրենց սովորական խաղերը պիտի ընեն նոյն դաշտին վրայ առաւօտեան ժամը 9 — 12:

★ Հոկտեմբեր 2ին, կիրակի կէսօրէ վերջ մարզական միութիւնը կուտայ իր թէյասեղանը: Կը խնդրուի նկատի ունենալ ;

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ. — Օդափոխութեան համար Օպընա գտնուած միջոցիս, Օգոստոս 14ին արկածի մը հետեւանքով փոխադրուեցայ հիւանդանոց: Այս առթիւ սրտալից շնորհակալութիւն կը յայտնեմ հետեւեալ սրտցաւ ազգակիցներուս, որոնք ամէն օր իրենց այցելութեամբ մխիթարեցին զիս, Պ. Պ. Օհանեանի, Պօղպըլըզեանի, Ժամակոչեանի, Խաչատուրեանի, Փափազեանի, Ֆէրէշէթեանի, Չէքէմեանի, Սիւրմէեանի եւ Նազար աղայի:

ԱՆԴՐԷԱՍ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

ՊՈՄՈՆԻ եկեղեցւոյ մանկապարտէզին խնամատար տիկիններու միութիւնը կը յայտարարէ թէ մանկապարտէզը կը վերաբացուի 16 Սեպտեմբեր, Ուրբաթ առաւօտ : Արձանագրութեանց համար դիմել եկեղեցիին խորհրդարանը Պ. Ճէրահեանի, ամէն առաւօտ 9 — 12 ;

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH - Fondé en 1925 - R. C. S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13)

Վեցամսեայ 800 ֆր., Արտ. 10 տոլ. կամ 3 անգլ.

Tél. GOB. 15-70 Գին 6 ֆր. C.C.P.Paris 1678-63

Samedi 17 Septembre 1949 Շաբաթ 17 ՍԵՊՏ.

21րդ ՏԱՐԻ — 21 Année No.5951–Նոր շրջան թիւ 1362

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԱՐԱՐԱՏԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Ֆրանսական Բանակի Նախկին Հայ Ռազմիկներու Միութիւնը Մարսիլիոյ մէջ այս կիրակի մեծ շուքով կը տօնէ Արարատի ճակատամարտին 31րդ տարեդարձը։

Հանդիսութեանց ներկայ պիտի ըլլան Պուշ տիւ Ռոնի նահանգապետը, Ցրդ շրջանի ընդհ. հրամանատար զօրավարը, նաւային ուժերու հրամանատար ծովակալը, ինչպէս նաեւ Ֆրանսայի ռազմիկներու եւ գերիներու ընկերակցութեանց ներկայացուցիչները՝ իրենց դրօշներով։ Պատարագ, հոգեհանգիստ եւ հացկերոյթ։ Ամբողջ օրը յատկացուած Արարային ։

Երբ բոլորը կը թուին մոռցած ըլլալ այս փառահեղ թուականը, Մարսիլիան է միայն, որ ամէն տարի իր Ռազմիկներու Միութեան խանդավառ ջանքերուն շնորհիւ կենդանութիւն կուտայ Արարայի տարեդարձին, ղայն դարձնելով Ֆրանքեւ–հայկական բարեկամութիւնը պանծացնելու դեղեցիկ առիթ մը ։

Արարան խորհրդանշանն է Ֆրանքեւհայ զէնքի եղբայրակցութեան, համաշխարհային առաջին պատերազմի ընթացքին, Պաղեստինի ճակատին վրայ։

Նախ քան Արեւելեան Լեգէոնի կազմութիւնը, Ֆրանսայի մեր հայրենասէր կամաւորները արդէն իսկ հարիւրներով միացած էին Ֆրանսական բանակին, 1914ի ընդհանուր զօրաշարժէն անմիջապէս վերջ, կռուելու համար գերմանական զինուորապաշտութեան դէմ։ Մեր կամաւորները անձնուիրութեամբ կատարեցին իրենց պարտականութիւնը եւ թափեցին իրենց արիւնը՝ յանուն ազատութեան եւ արդարութեան ։

Փարիզի Հայոց եկեղեցիին առջեւ կանգնած հայ կամաւորի արձանը յաւիտենական վկան է անոնց զոհողութեան։ «Հայրենիքին համար» նահատակուած մեր զինուորներու անունները մարմարինի վրայ քանդակուած են նոյն եկեղեցիին մէջ ։

Համաշխարհային երկրորդ պատերազմին եւս Ֆրանսաբնակ մեր եղբայրները իրենց արեան բաժինը բերին հիւրընկալ երկրին՝ հազարաւոր զինուորներով ու գերիներով ։

1914ին, սպետական Ֆրանսային օգնութեան փութալով, մեր կամաւորները անոր եւ իր դաշնակիցներու յաղթանակին մէջ կը տեսնէին ժողովուրդներու, անոնց շարքին նաեւ հայ ժողովուրդի ազատագրումը ։

Կամաւորներ ունեցանք նոյնպէս, եւ աւելի մեծ թիւով, կովկասեան ճակատին վրայ։ Անոնց սխրագործութիւնները ծանօթ են բոլորին։

1915ի Մեծ Եղեռնը ցնցած էր ամբողջ քաղաքակիրթ աշխարհի խիղճը։ Իսկ Եգիպտոսէն մինչեւ Ամերիկա, ազատ երկինքի տակ ապրող հայ կտրիճները առիթ կը փնտռէին իրենց վրէժը լուծելու ջարդարար Թուրքէն։

Մեծ դաշնակիցները իրենց պատերազմական ծրագիրներուն մէջ դրեր էին նաեւ հայ ժողովուրդի ազատագրութիւնը թրքական անարդ լուծէն։ Վարչապետներ ու Նախարարներ, Ֆրանսայի թէ Անգլիոյ խորհրդարանի բեմերէն պաշտօնական խոստումներ կը շռայլէին։

Ազգային Պատուիրակութիւնը Փարիզի մէջ կը համաձայնէր Ֆրանսական իշխանութեանց հետ՝ Հայերէ բաղկացած Լեգէոն մը կազմելու համար, Ֆրանսական դրօշի տակ ։

1916ին մարմին կ՚առնէր Արեւելեան Լեգէոնը, որ բացի սուրիական գումարտակէ մը, ամբողջովին կը բաղկանար Հայերէ։ Մեծ թիւ կը կազմէին Միացեալ Նահանգներէն եկած կամաւորներն ու Մուսա Լերան հերոսամարտէն վերջ Եգիպտոս (Փորթ Սայիտ նաւահանգիստը) ապաստանած մեր հայրենակիցները ։

Երկար ատեն Կիպրոսի մէջ մարզուելէ ետք, Արեւելեան Լեգէոնը փոխադրուեցաւ Պաղեստինի ճակատը, որ կը գտնուէր զօրավար (ետքէն մարաջախտ) Ալէնպիի հրամանատարութեան տակ ։

Անգլիացիք ստանձնած էին այս ճակատի գործողութեանց պատասխանատուութիւնը ։ Միջերկրական Ծովէն մինչեւ Միջերկրական երկարող ճակատին վրայ Ալէնպի կեդրոնացուցած էր ահագին ուժ, մեծ թիւով Աւստրալիացի, Նոր Զելանտացի եւ Հնդիկ զինուորներ, թնդանօթաձիգներ ու հեծելազօրքեր ։

ՊՈԼՍՈՅ ՊԱՏՐԻԱՐՔԱԿԱՆ ԿՆՃԻՌԸ

Կիլիկիոյ կաթողիկոսին պնդումին վրայ, որպէսզի կարելի ըլլայ երկու կողմերը լսելով որոշումի մը գալ, Պոլսոյ պատրիարքական տեղապահը իր կողմէ Գ. Թորոս Ազատեանը ղրկած է Անթիլիաս, հարկ եղած բացատրութիւնները տալու համար, ինչպէս գրեցինք երէկ ։

Գարեգին կաթողիկոս արտօնած է Պախթիյարեան վրդ.ը քարոզել Պէյրութի բատիօյի կայանէն Սեպտ. 4ի կիրակի օրը ։

Պոլսոյ պատրիարքարանի խնդիրը քննելու եւ վճռելու համար եպիսկոպոսական ժողով մը պիտի գումարէ ։

ՆՈՐ ՄԻԼԻՈՆՆԵՐ ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻՈՅ

Ամերիկայի Էքսփորթ – Իմփորթ դրամատունը վերջերս 20 միլիոն տոլարի փոխառութիւն մը ըրած էր Թիթոյի կառավարութեան։ Նոյն դրամատունը այժմ 25 միլիոն տոլարի նոր գումար մը կ՚առաջարկէ։ Իսկ դրամատիրական ուրիշ խումբ մը 35 միլիոնի փոխառութեան ծրագիր մը կ՚ուսումնասիրէ ։

Միւս կողմէ Անգլիա կը բանակցի Եուկոսլաւիոյ հետ առեւտրական դաշնագիր մը կնքելու համար, որու հետեւանքով ութը միլիոն սթերլին փոխ պիտի տայ ։

Այս բոլոր գանձերով Թիթոյի երկիրը պիտի կրնայ իր աղքատ տնտեսութիւնը բարելաւել եւ տոկալ Կոմինֆորմի յարձակումներուն ։

ՊԵՏԱԿԱՆ ՀՍԿՈՂՈՒԹԵԱՆ յանձնաժողով մը կազմուեցաւ Ռումանիոյ մէջ, որուն պաշտօնը պիտի ըլլայ կառավարութեան որոշումներուն ճշդիւ գործադրութեան հսկել եւ արգիլել ընկերվարութեան կառուցման դէմ ամէն խափանարար արարք։ Այս յանձնաժողովին հակակշռին պիտի ենթարկուին Նախարարութիւնները, պետական հաստատութիւնները, պետութեան գործադիրմարմինները, աշխատանոցներն ու սպառողականները, ինչպէս նաեւ զինուորական վարչութեան տնտեսական բաժինը ։

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ միջազգային դիւանին (Ժընեւ) հաշիւներուն համաձայն անգործութիւնը աւելցած է աշխարհի ամէն կողմը։ Միայն Միացեալ Նահանգներու մէջ անցեալ տարուան վրայ մօտաւորապէս մէկուկէս միլիոն աւելցած են անգործները։

ՄԱՐԷՇԱԼ Ֆօն Մանշթայի դատավարութեան ընթացքին կարդացուեցան փաստաթուղթեր որոնց համաձայն գրաւեալ երկիրներու ռուս ժողովուրդին դէմ խստութիւններ գործադրած է կռիւի գիծին վրայ եւ նոյնիսկ տղաքներու մաքրել տուած է ականները։

ՓԱՐԻԶԻ Թաղերուն եւ Անիէրի ու Արժանթէօյի մէջ, վերջին 24 ժամուան մէջ վեց զինեալ յարձակում գործուած ըլլալով, ոստիկանութիւնը յաջողեցաւ ձերբակալել անոնց հեղինակները որոնք բոլորն ալ Արաբներ են ։

ԱԿԱԴԵՄԱԿԱՆ եւ յայտնի գրագէտ վիրաբոյժ Փրօֆ. Մօնտօր պատուոյ լեգէոնի հրամանատարութեան աստիճանին բարձրացաւ ։

Մասնաւոր անկիւն մը յատկացուած էր Արեւելեան Լեգէոնին ։

1917 Դեկտեմբերին ինկած էր Երուսաղէմը եւ Թուրք բանակը՝ կիսովին քայքայուած, բռնած էր Նապլուս – Հայֆա – Նազարէթ պաշտպանողական գիծը։

Գերման Լիման Ֆոն Զանտէրս փաշան ընդհանուր հրամանատարն էր «Եըլտըրըմ» (Շանթ) ուռուցիկ տիտղոսը կրող բանակներուն, որոնցմէ 7րդին (Նապլուս) հրամանատարն էր Մուսթաֆա Քէմալ եւ 8րդինը (Թուլքերէմ)՝ Ճէվատ փաշա։

Երկուստեք տենդոտ գործունէութիւն կը տիրէր եւ օրէ օր կը սպասուէր վճռական գործողութեանց ։

1918 Սեպտեմբեր 18ի գիշերը հնչեց գերագոյն ժամը ։

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

Ուաշինկթընի նոր ժողովը

Ֆրանսեւ ամերիկեան տեսակցութիւն

Անգլիոյ, Քանատայի եւ Միացեալ Նահանգներու միջեւ սթէրլինի խնդրին առթիւ եղած ժողովները վերջացած ըլլալով, կարգը եկաւ Ֆրանքեւամերիկեան տեսակցութեանց ։

Երէկ այս ժողովը իր առաջին նիստը կազմեց մասնակցութեամբ Ամերիկայի արտաքին նախարար Էչիսընի, գանձային նախարար Սնայտըրի եւ Ֆրանսայի արտաքին նախարար Ռ. Շումանի եւ ելմտական նախարար Պ.Բէչի, ինչպէս նաեւ Մարշըլի ծրագրին լիազօրներուն ։

Երկու երկիրներու քաղաքական եւ տնտեսական խնդիրները պիտի քննուին, առեւտրական եւ բարեկամական դաշնագիր մը կնքելու նպատակով ։

Ֆրանքեւամերիկեան բանակցութեանց պիտի յաջորդէ այսօր աւելի լայն տեսակցութիւն մը, որուն պիտի մասնակցին Պելճիքայի եւ Իտալիոյ ելմտական պատուիրակութիւնները։ Ասոր ալ նպատակն է Իտալիոյ, Ֆրանսայի եւ Պելճիքայի միջեւ դրամական շրջանակ մը կազմելու ծրագիրը, որու ուժ կուտայ Սնայտըր ։

Նախապատրաստական խօսակցութիւններով գետինը հարթուած ըլլալով համաձայնութեան կնքումը որոշ է։ Առաջին անգամ է որ Ֆրանսա եւ Ամերիկա առեւտրական դաշինք մը պիտի կնքեն։ Շատ մը դժուարութիւններ հարթուած են։ Այսպէս, որոշուած է որ Ամերիկա հաստատուած Ֆրանսացի վաճառականները ամերիկեան քաղաքացիներու բոլոր իրաւունքներն ու իրաւասութիւնները պիտի վայելեն, ինչ որ այնպէս չէր մինչեւ հիմա։

Ֆրանսացիք կ՚ուզեն ձեռք բերել այն առաւելութիւնները որ տրուեցան Անգլիոյ։

Ռ. ՇՈՒՄԱՆԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ֆրանսայի արտաքին նախարար Ռ. Ռոպէր Շուման Նիւ Եորք հասնելուն, շոգենաւին մէջ ընդունելով մամուլի ներկայացուցիչները յայտարարեց որ Միացեալ Նահանգներու մէջ իր տեսակցութիւնները պիտի վերաբերին դրամական եւ տնտեսական հարցերու։ Իսկ ասիական եւ իտալական գաղթավայրերու խնդիրներուն շուրջ խօսակցութիւններ միայն պիտի ըլլան եւ ոչ թէ որոշումներ պիտի տրուին։

Հարցումի մը պատասխանելով թէ Չորս Մեծերու նոր ժողով մը պիտի գումարուի՞, Ռ. Շուման պատասխանեց. «առայժմ պէտք մը չեմ տեսներ նոր ժողովի մը գումարման, բացի, թերեւս, Աւստրիոյ խնդրին համար։ Բայց Ծայրագոյն Արեւելքի մասին ժողովի մը գումարումը անհրաժեշտ կը գտնեմ ։

Ատլանտեանի դաշինքի մը հաւանականութեան մասին հարցումի մը պատասխանելով՝ Ֆրանսացի նախարարը ըսաւ.— « Շատ շուտ երթալու չէ։ Կը կարծեմ թէ նախ պէտք է դէպքերու լոյսով ուսումնասիրել Ատլանտեանի դաշինքին գործելու եղանակը։ Եւ արդէն ասիական խնդիրները շատ աւելի բարդ են։ Այժմ Եւրոպայի մէջ տեւականութիւն մը կայ եւ ամէնակարեւոր խնդիրը որ մեր բոլոր ուշադրութեանը կը կարօտի, խորհրդային միութեան եւ իր արբանեակներուն հետ յարաբերութեանց խնդիրն է»։

Սովիէթական

խաղախականութիւնը

կրնա՞յ փոխուիլ

Անգլիական թերթ մը թէեւ գրած էր որ Սովիէթները պիտի փոխեն իրենց քաղաքականութիւնը Պալքաններու նկատմամբ, բայց Լոնտոնի պաշտօնական շրջանակները անհիմն կը նկատեն այդ լուրը։ Անհաւատալի է, կ՚ըսեն ասոնք, որ Կրէմլին յանկարծ փոխէ իր արդի ընթացքը եւ վիջումներ ընէ արեւմտեան տէրութեանց եւ կորսնցնէ երկար տարիներու պատրաստութեամբ իր ձեռք բերած պատուղները։ Ընդհակառակն, ամէն ինչ ցոյց կուտայ որ ռուս դիւանագիտութիւնը կը շարունակէ խափանարարութեամբ եւ ճզմումներով նոր զիջողութիւններ ձեռք բերել արեւմտեաններէն ։

★ Միացեալ Ազգերու ապահովութեան խորհուրդին վերջին նիստին մէջ Սովիէթներու վեթօյին հետեւանքով չընդունուեցան Փորթուկալի, Յորդանանի, Իտալիոյ, Ֆինլանտայի, Իրլանտայի, Աւստրիոյ եւ Ցէյլանի անդամակցութիւնը։ Գալով Ալպանիոյ, Պուլկարիոյ, Ռումանիոյ, Հունգարիոյ եւ Մոնկոլիոյ, հաւանաբար ընդունուին ։

★ Սովիէթներու արտաքին նախարար Վիշինսքի ներկայ պիտի ըլլայ Միացեալ Ազգերու ընդհ. ժողովին որ կը գումարուի 20 Սեպտ.ին։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԾՈՎԻՆ ՈՒ ԱՆԱՊԱՏԻՆ ՄԻՋԵՒ

(ԱԼԺԵՐԻԱՆ ԵՐԷԿ ԵՒ ԱՅՍՕՐ)

Ե.— ԵՐԿՐԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆ

Երկրագործական բերքերը կը կազմեն Ալժերիոյ գլխաւոր արտադրութիւնը:

Բազմակնութեան պատճառաւ այս երկրի ժողովուրդը արագ կ'աճի, եւ անհրաժեշտ են արդիական միջոցներ, հողէն առաւելագոյնն առնելու համար :

1839ին, Ալժերիոյ ազգաբնակութիւնն էր մէկուկէս միլիոն: Մէկ դար վերջ, ըստ 1945ի մարդահամարին, եղած է ինը միլիոն: Տարեկան աճի միջինն է հարիւր երեսուն հազար հոգի :

Երկիրը՝ մեծ, ջուրը՝ քիչ, հողը՝ անբարեբեր: Այն մեծ ճիգերը որ կը թափուին ամէն օր, տակաւին, անբաւարար են ջուրի հարցը նկատելու երկրորդական, սովորական երեւոյթ մը: Ճիշդ է, Սահէլի ու Միթիճայի կանանչ այգիները ու մարգագետինները, ցորենի դաշտերն ու նարնջենիները, առաջին առթիւ, ճեղի պատրանքը կը ներշնչեն ջրառատ երկրի մը, բայց կան հեռաւոր ընդարձակ տափաստաններ, որոնք տարին անգամ մը, անձրեւի երեսն անգամ չեն տեսներ:

Ալժերիան կը հաշուէ տասը միլիոն երկու հարիւր հազար հեքթար մշակելի հող, որուն եօթը միլիոնը կը պատկանի Արաբներուն: Շուրջ հարիւր յիսուն հազար Արաբներ մեծ կալուածատէրներ են եւ ունին ընդարձակ հողեր: Մնացեալները չունենալով բաւարար հողաբաժին, կը դառնան հողագործ – բանուորներ: Ընչազուրկներու թիւը, որպէսզի հետզհետէ մեծ համեմատութիւններ չստանայ, կառավարութիւնը միջոցներ ձեռք առած է հողի ոռոգման, պարարտացման եւ մշակութեան հնադարեան ձեւերու արմատական բարեփոխութեան համար :

1945ին, երկրագործական նախարարութեան հրահանգով հողագործներու ընդհանուր Դաշնակցութեան սէնտիքա մը կազմուեցաւ, 1884ի օրէնքի սկզբունքներով: Նպատակը՝ կեդրոնացնել երեք նահանգներու երկրագործական արտադրութիւնները, սնուցանելու համար յարաճուն ազգաբնութիւնը, եւ, հարկին, լրացնելու Ֆրանսայի թերի արտադրութիւնները: Համայնական եւ միջհամայնական սէնտիքաները հիմք դարձան այս կազմակերպութեան: Գործակցական հաստատութիւններով միասին, այս սէնտիքան դարձաւ գնումի, բաշխումի եւ վաճառքի կեդրոն մը: Շուտով հաստատուեցան երկրագործական վարկեր, ապահովագրական ընկերութիւններ, արհեստակցական պաշտպանութեան հիման վրայ: Առանց ցեղային խտրութեան, արաբ հողագործներն ալ սկսան մասնակցիլ եւ տեղ գրաւել վարչական կազմին մէջ:

Մարշըլի ծրագրով Ալժերիոյ բաժին ինկած մեքենաշարժ արօրներն ու մեքենաները այս սէնտիքային միջոցաւ կը տրամադրուին հողագործներուն :

Ալժերիոյ պտուղներն ու բանջարեղէնները խիստ առատ են եւ կ'արտածուին այլազան երկիրներ :

Հացահատիկներէն եւ բանջարեղէններէն վերջ, մեծ տեղ մը կը բռնէ այգեգործութիւնը: Թէեւ, անցեալին մէջ, Վանտալներն ու Թուրքերը իրենց տիրապետութեան ժամանակ շատ արմատներ փճացուցած են, բայց Արաբները, մասնաւորապէս Մէտէայի, Միլիանայի, Մասքարայի եւ Մոսթականէմի շրջաններուն մէջ, մեծ հոգածութեամբ վերստին մշակած եւ մեծ զարկ տուած են:

Ֆրանսական տիրապետութեան ժամանակ, կառավարութիւնը մեծ դիւրութիւններ ընծայեց Ալզասցիներուն եւ Միջին Ֆրանսայէն եկած գաղթականներուն, որպէսզի այգեգործութեամբ պարապին եւ սատարեն Ֆրանսայի միջազգային համբաւին, իբրեւ ընտիր գինի արտադրող երկրի:

Արդարեւ, 1900ին ամերիկեան որթատունկերու ներածման շնորհիւ, այգեգործներուն համար նոր դարաշրջան մը բացուեցաւ: Առատ բերք եւ ընտիր գինի: Այսօր, մեծ հռչակ ունին Մասքարայի, Մէտէայի, Սահէլի եւ ուրիշ վայրերու գինիները, որոնք կ'արտածուին Ֆրանսա, Անգլիա, Ամերիկա եւ այլուր:

Ալժերիոյ մէջ, որքան առատ են երկրագործական արտադրութիւնները, նոյնքան նուազ են տեղական ճարտարարուեստական արտադրութիւնները: Ճարտարարուեստը շատ նախնական վիճակի մէջ է: Նոր միայն, սկսած են մասնաւոր ուշադրութիւն դարձնել, երկրագործական բերքը հաւասարակշռելու համար: Պատերազմի ատեն, կառավարութիւնը հարկադրուած էր Ալժերիոյ բուրդը մինչեւ Սպանիա ղրկել, որպէսզի կերպասի վերածուած կրկին վերադառնար... Մետաղի, պղինձի եւ թուղթի գործարաններ նոր սկսան հաստատուիլ: Քննութիւններ կը կատարուին, ծրագիրներ կը մշակուին ջրաելեկտրակայաններ շինելու, պեղումներ կատարելու, հանքային հարստութիւններ երեւան հանելու: Մէկ դար ետ մնացած է այս երկիրը, ճարտարարուեստական տեսակէտով, եւ մէկ դար վերջ, անտարակոյս, անճանաչելի պիտի դառնայ, տնտեսական զարգացումով :

Երկրին հիմնական ջիղը կը կազմէ, նաեւ, առեւտուրը, ներքին թէ արտաքին: Արտաքին առեւտուրի մասին այժմ, վաղաժամ է խօսիլ, ցորչափ ներածումն ու արտածումը, որոշ համեմատութեամբ, չեն հաւասարակշռուած :

Ներքին առեւտուրի մէջ առաջին գծին վրայ կուգան, Հրեաները որոնք միջնորդի դեր կը կատարեն Արաբներուն եւ Եւրոպացիներուն միջեւ: Սպանիացիներն ալ, գրեթէ, մասնագիտութիւն դարձուցած են հացագործութիւնն ու երշիկավաճառութիւնը: Միւս ցեղերը, համաձայն իրենց հակումներուն եւ կարելիութիւններուն տեղաւորուած են այլազան գիծերու վրայ :

Զանազան ցեղերու գործակցութիւնը ստեղծած է հոս տեսակ մը թերահաւատութիւն: Առեւտրական բարոյական գոյութիւն չունի: Առնողն ու ծախողը, ի յառաջագունէ, պիտի ենթադրեն որ բանով մը խաբուած են: Կատարեալ արեւելեան պազար, արեւելեան բարքեր ...

Այս ամփոփ ծանօթութիւններով, ուզեցի գաղափար մը տալ այս երկրի վերելքի մասին, ուր Արեւելքն ու Արեւմուտքը կ'ողջագուրուին իրենց խւրայատուկ քաղաքակրթութեամբ :

Ուրիշ առիթով մը, թերեւս աւելի հնարաւորութիւններ ստեղծուին կանգ առնելու հանգամանօրէն, արաբական մշակոյթի, դատականկազմակերպութեան եւ ազգագրական կեանքին վրայ:

(Վերջ) ՎԱՀԱՆ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

Երկիրը ազա՛տ, մշակոյթը ազա՛տ, լեզուն ալ հաւասար...

ԽՄԲ.— Շաբաթ օր հրատարակեր էինք Երեւանի Գիտութեանց Ակադեմիային տրուած զեկուցումը՝ բազմավաստակ ուսուցչապետներ Հրաչեայ Աճառեանի եւ Գ. Ղափանցեանի մասին: Ահաւասիկ վերջին մասը, ուր աւելի բացորոշապէս կը պարզուի սարքուած խայտառակ բարբարոսական հանգամանքը, (Սով. Հայաստան, 20 Յուլիս 1949).—

Պրոֆ. Աճառեանը — ասում է պրոֆ. Է. Աղայեանը.— մինչեւ այժմ էլ կանգնած է բուրժուական, հնդեւրոպաբանութեան կեղծ գիտութեան դիրքերում եւ յամառօրէն քարոզում է նրա ռէակցիոն սկզբունքները: Բուրժուական լեզուաբան Մէյէի նման, որը գտնում էր, որ իտալական, ֆրանսական, սպանիական լեզուները հանդիսանում են լատիներէնի փոփոխուած ձեւեր, իսկ լատիներէնը «հնդեւրոպական նախալեզուի» փոփոխուած ձեւը, պրոֆ. Աճառեանը հայերէնը նոյնպէս համարում է «հնդեւրոպական նախալեզուի » ձեւափոխութիւնը: Իսկ այդպիսի տեսակէտը, ինչպէս յայտնի է, հանդիսանում է ժամանակակից անգլօ-ամերիկեան ռէակցիոն ռասայական լեզուաբանութեան հիմքը, որը ծառայում է իմպերիալիստական դաղութարարական քաղաքականութեան շահերին :

Հայաստանի Կ (բ) Պ Կենտ. կոմիտէի որոշման մէջ յստակօրէն բնութագրուած է նաեւ պրոֆ. Գ. Ղափանցեանի գործունէութիւնը: Այդ ռազմաշունչ հակամառականը հանդէս էր գալիս իբր թէ մարքսիստական – լենինեան լեզուաբանութեան դիրքերից, իսկ ըստ էութեան փորձում էր հերքել սովետական լեզուաբանութեան կարեւորագոյն սկզբունքները:

— Մեր Ռեսպուբլիկայի մարքսիստ լեզուաբանները, — ասում է ընկեր Է. Աղայեանը,— կը կատարեն Հայաստանի բոլշեւիկների Կենտ. Կոմիտէի կողմից իրենց վրայ դրուած պատասխանատու խնդիրները :

Իր սխալների ընդունմամբ նիստում հանդէս եկաւ պրոֆ. Ա. Ղարիպեանը: Նա վճռականօրէն դատապարտեց այն հաշտուողական վերաբերմունքը, որ նա ցուցաբերել է պրոֆ. Ղափանցեանի աշխատութիւնների նկատմամբ :

—Հայաստանի Կ (բ) Պ. Կենտ. կոմիտէի որոշումը,— ասում է նա,— հայ լեզուաբանութիւնը դուրս է բերում իսկապէս գիտական ստեղծագործութեան լայն ուղի: Այդ որոշումը նշում է, թէ ինչ կործատաբեր հետեւանքների է հասցրել մեր միջավայրում եղած հաշտուողականութիւնը: Միայն դրա հետեւանք է, որ Աճառեանը եւ Ղափանցեանը կարողացել են բացայայտօրէն հանդէս գալ մարքսիստական լեզուաբանութեան հիմնական սկզբունքների դէմ: Օգտուելով մեր լիբերալիզմից, պրոֆ. Ղափանցեանը հրատարակել է իր «Ընդհանուր Լեզուաբանութիւն » վնասակար գիրքը: Նա երբեք չի դադարեցրել իր կատաղի յարձակումները ակադեմիկոս Մառի ուսմունքի դէմ: Անչափ գովաբանելով բուրժուական լեզուաբաններ Սեպիրին, Մէյէին, Սօսիւրին, Տոմսոնին, խոնարհելով այդ ռէակցիոներների առաջ, Ղափանցեանը միաժամանակ խարազանել է Մառին, նրան անուանելով «ձեռնածու» պնդելով որ Մառը «մոլորւում է» , «սխալւում է»:

Ընկեր Ա. Ղարիպեանն իր խոշոր սխալն է համարում, որ, լինելով Ղափանցեանի «Հայաստան Հայերի բնօրրան» գրքի խմբագիր, չի օգտագործել իր իրաւունքները այդ հակագիտական երկը մերկացնելու համար :

Պրոֆ. Բ. Պիոտրովսկին իր ելոյթում ընդգծեց, որ Մառի ուսմունքի համար մղուող պայքարը, պայքար է սովետական առաջաւոր իդէոլոգիայի համար: Նա նշեց, որ Մառի ժառանգութիւնը պէտք է մշակուի ոչ միայն լեզուաբանների, այլեւ ուսմանիտար գիտութիւնների բնագաւառում աշխատող բոլոր սովետական գիտնականների կողմից: Ընկեր Բ. Պիոտրովսկին ասաց նաեւ, որ անհրաժեշտ է լայնօրէն, բազմակողմանիօրէն մասսայականացնել Մառի ուսմունքը :

Նիստի մասնակիցներին չբաւարարեց դոցենտ Գ. Սեւակի ելոյթը: Առանձնապէս զարմանք առաջացրին նրա փորձերը՝ պրոֆ. Ղափանցեանի կողմից նոր լեզուաբանութեան սկզբունքների դէմ մղուող բազմամեայ չարամիտ պայքարը բացատրել Մառի նկատմամբ նրա անձնական անբարեացակամ վերաբերմունքով :

Պրոֆ. Գ. Ղափանցեանի ելոյթը ցոյց տուեց, որ նա չի գիտակցել իր հայեացքների արատաւորութիւնը եւ ըստ էութեան մնացել է առաջուան կեղծ գիտական դիրքերում :

Նիստում հանդէս եկան նաեւ ընկեր ընկեր Տ. Ալեքսանեանը, Ս. Ղազարեանը, Ա. Մովսիսեանը, Խ. Մոմճեանը, Բ. Առաքելեանը :

Վերջում հանդէս եկաւ Հայաստանի Կ (բ) Պ Կենտ. Կոմիտէի պրոպագանդայի եւ ագիտացիայի բաժնի վարիչ ընկեր Հ. Մամիկոնեանը :

— Համ Կ (բ) Պ Կենտ– կոմիտէի պատմական որոշումները իդէոլոգիական հարցերի մասին կեանքի են կոչել նոր ստեղծագործական ուժեր գիտութեան, արուեստի, գրականութեան զանազան բնագաւառներում: Սակայն լեզուաբանութեան ճակատում մեզ մօտ, Հայաստանում չի եղել իսկական սկզբունքային, անհաշտ պայքար սովետական առաջաւոր լեզուաբանութեան համար: Հէնց այդ պատճառով դրութիւնը այստեղ առաւել տագնապալից էր:

Մառի անուան կաբինետում, որը կոչուած է պրոպականտելու եւ մշակելու սովետական ականաւոր գիտնականի ժառանգութիւնը, ապաստանել են մարդիկ, որոնք հանդէս են գալիս այդ ուսմունքի կատաղի հակառակորդներ :

Ընկեր Հ. Մամիկոնեանը խօսում է այն վնասի մասին, որ պատճառում է մի քանի լեզուաբանների մէջտեղ գցած այն կարծիքը, թէ կարելի է լինել Մառի աշակերտ, ժխտելով մատերիալիստական լեզուաբանութեան հիմնական սկզբունքները, որոնք մշակուել են սովետական ժամանակաշրջանում :

— Ժամանակ է հասկանալ, որ մեզ մօտ գոյութիւն ունի միայն մէկ Մառ, սովետական լեզուաբանութեան հիմնադիրը :

Լեզուաբանական գիտութեան ասպարէզում դրութիւնը այլ կը լինէր, եթէ մեր մարքսիստ լեզուաբանները անխոնջ սկզբունքային պայքար մղէին Մառի ուսմունքը անաղարտ պահելու համար: Բայց դրա փոխարէն նրանցից ոմանք տարուել էին իրենց սեփական «տեսութիւնները » ստեղծելու, առանց հասկանալու, որ հանդիսանալով Մառի աշակերտներ, նրանք պէտք է լինեն նրա գործի ուղղակի շարունակողը: Անհրաժեշտ է վճռականօրէն դատապարտել առանձին լեզուաբանների կողմից Մառի ուսմունքը բուրժուական լեզուագիտութեան հետ հաշտեցնելու փորձերը : Այս լոյսով պէտք է ոչ ճիշդ համարել այս նիստում Գ. Սեւակի ելոյթը, որը չի հասկացել այն սկզբունքային պայքարի ամբողջ խորութիւնը, որը մղւում է բուրժուական հայեացքների կեղծ սիստեմի դէմ :

Ընկեր Մամիկոնեանը խստիւ քննադատում է պրոֆ. Ղափանցեանի ելոյթը, որը փորձեց այս անգամ եւս քօղարկել իր իսկական վերաբերմունքը Մառի ուսմունքի նկատմամբ :

Այնուհետեւ նա բնութագրում է հնդեւրոպաբանութեան ռէակցիոն իմպերիալիստական էութիւնը, որի մոլի կողմնակիցն է պրոֆ. Աճառեանը: Այդ պատճառով ընկեր Ա. Առաքելեանի ելոյթը, որի մէջ նա պրոֆ. Աճառեանին անուանեց հնդեւրոպաբանութեան «միամիտ» , «դոկմատիկ» ներկայացուցիչ , հնչեց որպէս իրերի իսկական վիճակը մեղմացնելու փորձ :

— Այժմ առանձնապէս անթոյլատրելի են լիբերալիզմը եւ հաշտուողականութիւնը գիտութեան այնպիսի բնագաւառում եղած ամէն տեսակ խորթ, թշնամի հայեացքների նկատմամբ, ինչպիսին է լեզուաբանութիւնը: Հայաստանի Կ (բ) Պ Կենտ. կոմիտէի որոշումը հսկայական դեր

ԿԻՍ ԳԻՏԱԿԱՆ

Աստղերու խորհուրդը

Զէ՞ք կարծեր որ, խորհրդաւոր ու հրապուրիչ է աստեղազարդ երկնակամարը ամառնային ջինջ գիշերով։ Ան եղած է ներշնչման աղբիւր մը բանաստեղծներու եւ ... սիրահարներու ։ Ո՞վ չի փորձուիր երկարօրէն դիտել պլպլացող այդ անհամար լուսաւոր կէտերու ամբողջ տարածութիւնը առանց խորհրդածութեանց մղուելու ու ներշնչուելու անոնց առթած խորհուրդով ։

Մեր նախնիքը զանոնք կը նկատէին կամարակերպ հաստատուն ձեղունի մը վրայ Աստուծոյ կողմէ գամուած կանթեղներ, բարեբախտաբար գիտնականները նոյն կարծիքը չէին բաժներ ։

Դարերէ ի վեր, երկրի բոլոր անկիւններէն ամէնազգի աստղագէտներ ամէն երեկոյ երկինքը կը զննեն, դասաւորելով հարիւրաւոր միլիոններու հասնող աստղեր, մկրտելով անոնց գլխաւորները յատուկ անուններով, ընդհանրապէս քաղուած հռովմէական եւ յունական դիցաբանութեան չաստուածներու անուանացանկէն եւ աշխատելով թափանցելու տիեզերքի այդ աներեւակայելի անհունութեան գաղտնիքներուն, ոչ միայն չափելով աստղերու հեռաւորութիւնները մեր երկրէն, այլեւ անոնց կազմութիւնն ու ծաւալը ։

Այսօր, շնորհիւ գիտութեան յառաջդիմութեան, աստղաբաշխներ բնագէտներու օժանդակութեամբ զինուած են այնպիսի կատարելագործուած ու զգայուն գործիքներով, հեռադիտակներով, լուսակագէտներով (spéctroscope), որոնց միջոցաւ յաջողած են երեք հազարէ աւելի աստղերու հեռաւորութիւնը չափել, որոնք կը հասնին երկու հազար լոյս – տարուայ։ Սակայն ինչ է լոյս – տարին։ Աստղերու անհուն տարածութիւնները կարենալ ներկայացնելու եւ գլխու պտոյտ պատճառող թուանշանները կրճատելու համար, գիտունները յարմար նկատած են իբրեւ միաւորչափանիշ ընդունիլ լոյս – տարին որ հաւասար է մէկ տարուայ ընթացքին լոյսին կտրած հեռաւորութեան։ Այդ հեռաւորութիւնը կը ստացուի տարուան մը պարունակած երկվայրկեանները բազմապատկելով լոյսի ճառագայթներուն մէկ երկվայրկեանի արագութեան հետ, այսինքն՝ 300 հազար քիլոմեթրով։ Փորձեցէք թուանշանի վերածել լոյս – տարին եւ յետոյ երեւակայեցէք անհունութիւնը տիեզերքին ։

Մօտաւոր գաղափար մը տալու համար այդ անծայրածիր հեռաւորութիւններուն ըսենք որ մեր երկրին ամենամօտիկ տեսանելի աստղը – բացի արեւային դրութենէն — իր լոյսը մեզի կը հասցնէ չորս տարիէն։ Համաստեղութիւններ կան որոնց հեռաւորութիւնը կը կարծուի ըլլալ 60 հազարէն մէկ միլիոն լոյս տարի ....։ Եւ տակաւին գիտութիւնը մանկութեան շրջանը կ'ապրի այս ճիւղին մէջ, հակառակ ձեռք բերուած յառաջդիմութիւններու ։

Արեւուն լոյսը մեզի կը հասնի մօտաւորապէս 12 ժամէն որ կը նշանակէ 149.501 միլիոն քիլոմեթր ։

Այժմ տեսնենք թէ ինչ կը ներկայացնեն աստղերու ենթադրական կամ հաստատուած ծաւալները։ Գիտենք որ արեւը երկրէն 1 միլիոն 300 հազար անգամ աւելի մեծ է։ Ամենափոքր կարծուած եւ հազիւ նշմարելի աստղն իսկ մեր արեւէն մեծ է եւ իր կարգին աստղային դրութեան մը կեդրոնը։ Անդարէսը զոր պէտք է նկատել ընդարձակածաւալ աստղերու տիպարը, իր ծաւալը հաւասար է 120 միլիոն անգամ մեր արեւուն ծաւալին։ Կարելի՞ է բաղդատութեան դնել մեր երկրագունտին ճղճիմ ծաւալը այդ աստղերու հսկային հետ ։

Մեր արեւն ալ իր դրութեամբ, այսինքն իր շուրջը թաւալող մոլորակներու եւ արբանեակներու կազմով խորապէս մխրճուած է Բլէյատ կոչուած համաստեղութեան մէջ, որ 192 լոյս – տարուայ հեռաւորութիւն մը մեզ կը բաժնէ համաստեղութեան ամենամօտիկ կէտէն եւ որու շուրջ կը դառնայ արեւային դրութիւնը 22 միլիոն տարին մէկ շրջան ընելով...։ Բլէյատ համաստեղութիւնը իր անունը առած է դիցաբանութենէն, ուր կը պատմուի թէ Մավրիտանիոյ առասպելական թագաւոր Ատլասի եօթը աղջիկները յուսահատութենէ մղուած կը սպաննեն զիրար ու յետոյ կը փոխակերպուին աստղերու ։

Այսօրուան համար այսքան ծանօթութիւն բաւական է մեր երկնակամարի կազմութեան մասին։ Ուրիշ առթիւ դարձեալ կ'անդրադառնանք աստեղային գաղտնիքները լուծելու ։

Գ. ՓՕՑԱՃԵԱՆ

կը խաղայ մեր ռեսպուբլիկայում լեզուագիտութեան յետագայ զարգացման ասպարէզում ։

Միահամուռ կերպով ընդունուած բանաձեւում, նիստի մասնակիցները լիովին եւ ամբողջութեամբ հաւանութիւն տուեցին Հայաստանի Կ (բ) Պ. Կենտ. կոմիտէի որոշմանը եւ պատրաստակամութիւն յայտնեցին անշեղօրէն կատարել այդ որոշումը ։

ՀՀԳ

ԵՐԵՒԱՆՆ Է ԽՕՍՈՒՄ

ԵՐԵՒԱՆԻ ՍԱՌՆԱՐԱՆԻ քառայարկ շէնքին համար մեծ աշխատանք կը տարուին։ Սառնարանը պիտի արտադրէ 2200 թոն սառ եւ 1200 թոն պաղպաղակ։ Առաջին եւ երկրորդ յարկերու շինութիւնը վերջացած են։ Այս շէնքի շինութեան համար պետութիւնը տրամադրած է 12 միլիոն րուբլի, որմէ 5 միլիոնը այս տարի ծախսած է ։ Սառնարանի շէնքին շինութեան բանուորները խոստացած են 1950ի Նոյեմբեր 29ին աւարտել իրենց առաջադրութիւնը ։

ՀՐԱԶԴԱՆ (Զանգու) գետի ափին այս տարուան շահագործման պիտի յանձնուի հայկական ճարտարապետական ոճով շինուած երեք յարկանի մեծ գործարան մը որ ամէնէն գեղեցիկը պիտի ըլլայ բոլոր հանրապետութեանց մէջ, եւ որու համար Խ. Հայաստան տրամադրած է 20 միլիոն րուբլի։ Առաջին յարկը վերջացած է արդէն եւ շուտով պիտի սկսին երկրորդ յարկը։ Այս գործարանը երկրին պիտի տայ 500 հազար տէքալիտր ալքօլ եւ 500 հազար տէքալիտր գինի ։

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԸ Խ. Հայաստանի բարձրագոյն հաստատութիւններէն մէկն է։ 1930 — 1939 երկրին տուած է 2600 բժիշկներ, որոնք պատուով կատարեցին իրենց պարտականութիւնը հայրենական պատերազմին։ Համալսարանին մէջ դասաւանդութիւնները կ'ըլլան հայերէն ։ Ունի 150 դասախօս, 24 դոկտոր դասախօս, բժշկական գիտութիւններու 60 թեկնածուներ։ Պիտի ընդունի նաեւ 7 թեկնածուներ։ Բժշկական համալսարանին համբաւը դուրս ելած է Հայաստանի սահմաններէն ։

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ գրողները մօտէն կը շօշափեն այն բոլոր հարցերը, որ կապ ունին հայկական հայրենադարձին հետ։ Ինչպէս հաղորդած էինք, Ստալինեան պսակաւոր (լաուրեատ) գրագէտ Կոնստանդին Սիմոնով գրած է «Հայրենադարձներու երկրորդ կարաւանը» վերնագրով վէպ մը, նկարագրելով պատկերացնել հայրենադարձը ։ Հեղինակը անձամբ տեսակցութիւն ունեցած է գրքի հերոսներու հետ։ Այս գրքի շուրջ միտքերու փոխանակութեան մէջ մասնակցած են Ալ. Ֆադէյեւ, Պ. Կարպատով, Լ. Լէոնով, երգահան Արամ Խաչատրեան, Էլմին (շարժանկարի բեմադրող), Ալդէնշթայն եւ ուրիշներ։ Գիրքը արժանացած է բոլորին գնահատանքին եւ շուտով պիտի վերածուի շարժանկարի ։

ՓԱՐԻԶԻ Հ. Մ. Մ.Ի ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

Ինչպէս կը կարդանք «Յառաջ»ի մէջ, Փարիզի Հ. Մ. Մ.ը երկու շաբաթէ ի վեր վերսկսած է եղանակի մրցումները ։

Եղանակին սկիզբը ամէն մարզական կազմակերպութիւն արձակուրդներու, վերակազմութեան հետեւանքով պակաս խաղացողներով կը ներկայանայ մարզադաշտ։ Մեր կազմակերպութիւնն ալ բացառութիւն չէր կրնար կազմել։ Սակայն հակառակ ասոր, կիրակի 4 Սեպտեմբեր, Մոնռուժի դաշտին վրայ բարեկամական մրցումներուն յաղթական դուրս ելաւ։ Հ.Մ.Մ.ի Ա. խումբը յաղթեց Մօն Ռուժի Ա.ին 4—2, իսկ մեր կրտսերները յաղթեցին նոյն քաղաքի կրտսերներուն 10 — 3 ։

Սեպտեմբեր 11ին Սավինիյի դաշտին վրայ մեր առաջին խումբը եւ Սավինիյի Ա. խումբը 0 — 0, իսկ կրտսերները 1—1 հաւասար մնացին։

Սեպտեմբեր 18ին կէսօրէ վերջ պաշտօնական ախոյենական մրցումները կը սկսին Հ. Մ. Մ.ի դաշտին վրայ Իսի լէ Մուլինօ։ Ցանկալի էր որ բոլոր մարզիկները չթերանային իրենց պարտականութեան մէջ, անխտիր ներկայանալով մարզադաշտ։ Անշուշտ մարզասէր հայ հասարակութիւնն՝ ալ պիտի փութայ քաջալերել մեր երիտասարդները։

Ց. ԴԻՏՈՂ

---

15 ՉԵԽ ՔԱՀԱՆԱՆԵՐ ձերբակալուած են վերջին շաբաթներու ընթացքին, խափանելու համար գաղտնի յարաբերութիւնները։ — Չեխական կառավարութիւնը մերժեց նկատի առնել կաթոլիկ եպիսկոպոսներուն պայմանները, որոնց մասին խօսած էինք երէկ ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ

ԱՆԻՆ ԾԱԽՈՒԵՑԱՒ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ, 1034 — 1064)

Բ. ՄԱՍ

ԱՆԻԻ ԿՈՐԾԱՆՈՒՄԸ

ԺԲ.

ԳԱԳԻԿ Բ. ԹԱԳԱՒՈՐ

Վահրամ իշխան նստեցաւ իր տեղը, այս ճառը եւ մաղթանքը արտասանելէ ետք ։

— Ազգին կամքը թող ըլլայ, պատասխանեց Գագիկ։

Այս դէպքէն յետոյ անցաւ քանի մը շաբաթ եւ Գագիկ իր շքախումբով մտաւ Անի, ուր, Ս. Լուսաւորիչ եկեղեցիին մէջ, հանդիսաւոր արարողութեամբ թագաւոր օծուեցաւ Պետրոս գետադարձ կաթողիկոսին կողմէ եւ կոչուեցաւ Գագիկ Բ. (1042 թ.)։ Ժողովուրդը կը ցնծար, բայց Վեստ Սարգիսի սիրտը տխուր էր։ Ան զգաց որ Վահրամեանները տարին յաղթութիւնը եւ իր ձեռքէն փախաւ այնքան ցանկալի գահը ։

Եւ յանկարծ օր մըն ալ թագաւորական բոլոր գանձերը յափշտակեց, մտաւ Անիի միջնաբերդը եւ հոն փակուեցաւ, սպասելով որ ահա ուր որ է Գագիկ կը յարձակի իր վրայ, եւ իշխաններուն մէջ ծայր կուտայ ներքին խռովութիւնը ։

Վեստ Սարգիս սխալած էր իր հաշիւներուն մէջ։

Այս անցքերէն քանի մը օր ետք, միջնաբերդի սենեակներէն մէկուն մէջ մեծաքայլ կը ճեմէր Հայոց թագաւորութեան խնամակալը. երբ յանկարծ ետ քաշուեցան դրան վարագոյրները ու սեմին վրայ երեւցաւ պատանի Գագիկը ։

Զայն տեսնելուն պէս սարսափեցաւ Վեստ Սարգիս, դող մը անցաւ իր մարմնին մէջէն։ Պատանի Գագիկ մինակ էր իր առջեւ, առանց ուղեկիցի, առանց թիկնապահի։ Բայց չէ՞ որ ինք վայրկեանէ առ վայրկեան կը սպասէր Գագիկի յարձակումին, միջնաբերդին վրայ, եւ արիւնահեղ պատերազմի մը, Հայոց թագաւորին եւ թագաւորութեան խնամակալին միջեւ ։

Իսկ հիմա ի՞նչ կը տեսնէ. երա՞զ էր թէ իրականութիւն ։

— Ողջոյն Հայոց իշխանին, ըսաւ Գագիկ եւ այնպիսի հայեացք մը ձգեց Վեստ Սարգիսի վրայ որ այս վերջնոյն աչքերը մթնցան եւ գլուխը սկսաւ դառնալ։ Կը զգար որ պատանիին վեհ հայեացքը պարտութեան կը մատնէ զինք, եւ իր անյողդողդ կամքը կ'ընկճուէր այս առասպելական կեցուածքին առջեւ ։

Քանի մը վայրկեան խնամակալը չկրցաւ բարձրացնել աչքերը, եւ յանցաւորի պէս լուռ կանգնած էր Գագիկի առջեւ, դէմքը կը գունատէր եւ կը շառագունէր փոխն ի փոխ։ Յանկարծ ժողվեց ինքզինքը ու նայեցաւ Գագիկի։ Աստուած իմ, ինչ հրաշալի դիմագիծ, ինչ վսեմ նայուածք ունէր Հայոց թագաւորը։ Ընկճուած, յաղթահարուած՝ Գագիկի ոտքերը ինկաւ յանկարծ ու խուլ ձայնով մը մրմնջեց ։

— Թագաւոր, ներէ ինծի, ես մեղաւոր չեմ, ես իմ ամբողջ էութեամբ նուիրուած եմ քեզի եւ հայրենիքիս ։

Գագիկ վայրկեան մըն ալ նայեցաւ իր ոտքերուն տակ թաւալող իշխանին, որ արտասուալից աչքերով թողութիւն կը խնդրէր իրմէ, վեր բարձրացուց զայն եւ ըսաւ անոր՝ հատիկ հատիկ արտասանելով բառերը ։

— Ոտքի ելիր, իշխան, ես կը ներեմ քեզի եւ կը հաւատամ որ դուն չես դաւաճաներ թագաւորիդ եւ հայրենիքիդ ։

— Թող երկնքի կրակը գլխուս թափի, եթէ դաւաճանեմ թագաւորիս ու հայրենիքիս, ' ըսաւ Վեստ Սարգիս եւ տէրութեան գանձերը յանձնեց Գագիկին, իսկ ինք հեռանալով Անիէն, գնաց հաստատուիլ իր սեփական Սուրմառու բերդաքաղաքը ։

ԲԱԳՐԱՏ ԱՅՎԱԶԵԱՆՑ

(69)

ԱՆԳԼԻԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

«Թայմզ» կը գրէ թէ Միացեալ Նահանգնե-րու եւ Անգլիոյ արտաքին նախարարները տեսակ-ցած են մասնաւորաբար Գալքանեան եւ սպանիա-կան հարցերու մասին։ Կարծիքներու գոհացու-ցիչ փոխանակութիւններ տեղի ունեցած են, եւ տեսակէտի նոյնութիւն մըն է առաջ եկած։ Պա-տերազմէն ի վեր քաղաքական այս աստիճան հա-մաձայնութիւն մը չէր եղած երկու կառավարու-թիւններուն միջեւ։ Գերմանական խնդիրը եւ Ա-ւստրիոյ դաշնագրին հարցը պիտի քննուին Պ. Շումանի հետ։ Էչիսըն յայտարարեց թէ անգլեւ-ամերիկեան տեսակէտը նոյնն է Ճափոնի հաշտու-թեան դաշնագրին ստիպողութեան մասին։ Երկու տարի առաջ ալ համաձայն էինք, ըսաւ, բայց Ռուսիոյ բռնած ընթացքը խանգարեց գործը։ Այժմ կրկին պիտի փորձենք համերաշխիլ, բայց չենք կրնար ըսել թէ ինչ ընթացք պիտի բռնենք եթէ չհամաձայնինք։

Այս յայտարարութենէն կը հասկցուի որ միացեալ ազգերու յառաջիկայ նիստին մէջ անգլեւամերիկեան քաղաքականութիւնը զուգընթաց պիտի ընթանայ։ ա

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ եւ Եուկոսլաւիոյ քաղաքական յարաբերութիւնները երբ աւելի բարելաւուին, կը յուսացուի գործադրութեան դնել գերմանական հին ծրագիր մը Սելանիկի նաւահանգիստը կա-պելու Դանուբի։ Այս միացումը պիտի կատար-ուի Մորավա եւ Աքսիոս գետերը օգտագործելով։ Ամերիկացիները կը խորհին այս ծրագիրը իրա-գործել, Եուկոսլաւիոյ եւ Յունաստանի տնտեսա-կան զարգացումին ծառայելու համար։

ԿՈՄԻՆՖՈՐՄԸ Սոֆիայի մէջ կատարած վեր-ջին նիստին մէջ որոշեր է ոչ դիւանագիտական եւ ոչ ալ զինուորական ոեւէ յարձակողական ձեռ-նարկ կատարել Թիթոյի վարչաձեւին դէմ, եւ պա-հել դիւանագիտական յարաբերութիւնները։

ԱՐԱԲԱԿԱՆ երկիրները Պաղեստինի պատերազ-մէն խիրկ՝ արգիլէին Իրաքի քարիւղներուն անցքը դէպի Հայֆա եւ Տրիպոլիս։ Ամերիկացիները խըղ-դելու համար այս պաշարումը որոշեցին նաւով ուղղակի Հայֆա քարիւղ ղրկել եւ ստիպել Եգիպ-տացիները որ Սուէզի Ջրանցքը բանան քարիւղա-տար նաւերու առջեւ։

ՕՐ ՑԵՐԵԿՈՎ յեղուզակ մը ոտքի եւ ձեռքի երկու հարուածով անգործութեան մատնեց Սէնթ Օնորէ փողոցի 138 թիւը հաստատուած գոհարա-վաճառ Լաֆայյատը եւ յափշտակեց անոր ձեռքի պայուսակը որ կը պարունակէր երկու միլիոնի գոհարեղէն։

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ կառավարութիւնը մտահոգ է Յունաստանի բռնած ընթացքին վրայ, որովհե-տեւ Յոյները կը սպառնան ալպանական հող մտ-նել եթէ այդ երկիրը շարունակէ ուժ եւ ապաս-տան տալ ըմբոստներուն։ Այս պատճառով խոհե-մութեան կը հրաւիրէ Աթէնքի կառավարութիւնը։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ պաշտօնաթերթը «Պրավտա» յօդուածի մը մէջ կը գրէ թէ պալքանեան երկիր-ներու մէջ դեռ կը շարունակէ հին դրութիւնը, հողատէրեր կը պահեն իրենց սեփականութիւնը, ինչ որ հակառակ է ընկերվարութեան կառուց-ման։ Կ'առաջարկէ շուտով գործի սկսիլ եւ ազ-գայնացնել բոլոր հողերը։ Յայտնի է թէ Կոմին-ֆորմի առաջին ամբաստանութիւնը 1948 Յունի-սին Թիթոյի դէմ այս մասին էր։ Մինչեւ այսօր ալ, Եուկոսլաւիոյ մէջ, հակառակ գործակցա-կաններու ծաւալումին՝ հողերու հարիւրին 90ը կը գտնուին փոքր հողատէրերու ձեռքը։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ, Իզմիր, Այպուքլա փողոցը բնակող, այժմ 35 տարեկան, Մանուկ Փիսկիւլ-ճեան, որ Իզմիրի ջարդէն վերջ ծովեզերքը տես-նուած է։ Հօրը անունը Ռուբէն, մօրը անունը Սա-թենիկ, քրոջը անունը Հռիփսիմէ։ Տեղեկացնել մօրը Տիկին Սաթենիկ Փիսկիւլճեանի։ 13 Place du Théatre, Draguignan (Var), France։ Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել։

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԱՒԵՏ. ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒ նա-խագահ Փրոֆ. Խայիկեան, կատարած ըլլալով իր բանախօսական շրջանը զուիցերիական եկեղեցի-ներու մէջ, պիտի հաղորդէ իր տեղեկութիւնները այսկիրակի 18 Սեպտ. ժամը 10.45, պաշտամուն-քի ընթացքին, 58 rue Madameի ժողովասրահին մէջ, մեթրօ St. Placide։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ.— Լիոնէն Տէր եւ Տիկին Յակոբ եւ Հնազանդ Ռուբէննեան եւ զաւակները, իրենց ազգականին Յովհաննէս Հոբբայեանի դառնաղէտ մահուան առթիւ, (Ալֆորվիլ), ցա-ւակցութիւնը կը յայտնեն ծնողքին եւ ընտանե-կան պարագաներուն։

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17, Rue Damesme - (13e)

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. «Եօթնեղբայրեան» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ գի-շեր, ժամը ճիշդ 8.50ին, դպրոցին սրահը։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» են-թակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ երեկոյ, ժամը 8ին, Ահարոնեան ակումբին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅԿ. ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ ընդհ. փոր-ձերը կը սկսին ուրբաթ 22 Սեպտ. երեկոյեան 8.30ին, եւ յաջորդաբար միշտ ՈՒՐԲԱԹ օրերը, ազգ. տան մէջ, 32 rue de Trévise։ Կը հրաւիրուին բոլոր անդամները, ինչպէս եւ նոր անդամներ։ Տարեկան համերգը տեղի պիտի ունենայ 11 Դեկ-տեմբեր, Կավոյի սրահին մէջ, ղեկավարու-թեամբ Ա. ՊԱՐԹԵՒԵԱՆի։

Ռազմիկին տարեկան փառատօնը

Ֆրանսական Բանակի Նախկ. Հայ Ռազմիկ-ներու Բարեկ. Միութիւնը հոգեհանգստի հանդի-սաւոր պատարագ կատարել պիտի տայ 18 ՍԵՊ-ՏԵՄԲԵՐ կիրակի առաւօտ, Փրատոյի Ս. Թարգ-մանչաց եկեղեցւոյն մէջ՝ երկու համաշխարհային պատերազմներու եւ Ազատագրութեանց զոհե-րուն համար։ Պիտի տօնէ՝ ԱՐԱՐԱՑԻ ՃԱԿԱՏԱ-ՄԱՐՏԻՆ 31րդ տարեդիցը՝ ի ներկայութեան նա-հանգապետ Պ. BAYLOIի, 9րդ շրջանի ընդհ. հր-րամանատար Զօր. MAGNANի եւ ծովային ուժե-րու հրամանատար, ծովակալ TANGUYի։ Ներկայ պիտի ըլլան նաեւ՝ Ֆրանսացի ռազմիկներու եւ գերիներու ընկերակցութեանց ներկայացուցիչ-ներն՝ իրենց դրօշներով։

Պիտի խօսի Շ. Տ. Թէքէեան, Ասպետ՝ պատ-ուոյ լեգէոնի։

Ցեր միջօրէին.— Հացկերոյթ 400 հոգիի հա-մար միայն՝ Château des Fleursի մէջ (Rond Point du Prado), ճոխ ճաշացուցակ, ճաշագին՝ 500 Ֆր. միայն։ Արձանագրութեան համար դիմել՝ քար-տուղարութեան, 6 rue d'Arcole (Tél. DR 65-98), Ս. Ժէռօմ, Շէհրեանի, Պօմոն՝ Վահրամ Պա-պուխեանի եւ Գէորգ Եօթնեղբայրեանի, Ս. Ան-թուան՝ Պէնլեանի եւ Վահանեանի, 28 rue des Dominicaines Պապալիկեանի, Պլ. Օտօ՝ Արզումա-նեանի եւ Ս. Լու Մ. Մելիտոսեանի մինչեւ 12Սեպ-տեմբեր։ Նուագ։ Հայկ. գեղջ. պար՝ աւրենուշ-ներու կողմէ՝ ղեկավարութեամբ Տիկ Մանուշա-կի։ Երգ «Սիփան» երգչախումբէ՝ ղեկավարու-թեամբ ընկեր Համբարձումեանի։ Սթալակ 11A զաւեշտ՝ ապրուած կեանքէ, կը ներկայացուի Ս. Ժէռօմի մասնաճիւղի նախկին գերի, ռազմիկ ըն-կերներու կողմէ։ Հաճելի անակնկալներ։ Ժամը 8էն մինչեւ կէս գիշեր, բացօթեայ պար՝ Château des Fleursի նորայարդար ճեմելիքին (piste) վրայ, որ մեծագոյնն է ամբողջ Մարսէյլիոյ մէջ։ Նուագ ճազ՝ ղեկավարութեամբ Ս. ՔԷՕՐԷՔՃԵԱՆի եւ մասնակցութեամբ անթելի երգիչ RENÉ TUNISի։

Պաղ պիւֆէ սովորական գնով։

Կը հրաւիրուին՝ բոլոր հայկական կազմա-կերպութիւններն ու մամուլի թղթակիցները։ Ներկայ յայտարարութիւնը կը նկատուի մասնա-ւոր հրաւէր։ Մուտքը ազատ է

Միմիայն մէկ ներկայացում

Théâtre Sarah Bernhardt

Սեպտեմբեր 18ին, կիրակի ժամը ճիշդ 3.15ին։

Ղեկավարութեամբ Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆԻ
Մասնակցութեամբ՝ ՏԻԿ. Ռ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆԻ

Եւ Փարիզի հայ թատերական լաւագոյն ու-ժերէն Օր. Ս. ՇԱՀԻՆԵԱՆ, Օր. ԽԸՏԸՇԵԱՆ Օր. Հ. ԼՕՔՄԻՒՋԵԱՆ, Պ. Պ. ԳՄԲԷԹԵԱՆ, ՄԱՔՍՈՒՏԵԱՆ, Ս. ԹՈՐՈՍԵԱՆ, ՏԷՐՎԻՇԵԱՆ, Գ. ՎԱՀԱՆ, ՀԱՊԷՇԵԱՆ, ՈՒՐԲԱԹԵԱՆ, ԳՐԻ-ԳՈՐԵԱՆ, ՔԻՒՓԷԼԵԱՆ։ ՂԱՐԻՊԵԱՆ, ՊԵՐՃ, ՏԷՐ ՂԱԶԱՐԵԱՆ եւ ուրիշներ։

Կը բեմադրուի Լ. ՇԱՆԹԻ

ՕՇԻՆ - ՊԱՅԼԸ

Ողբերգութիւն 8 արար

Փառաւոր դրուագ մը Կիլիկիոյ Հայ Թագա-ւորութեան շրջանէն։

Տոմսերը նախօրօք կը ծախուին՝ Գրատուն Հր. ՍԱՄՈՒԷԼ 51 rue Mr. le Prince Paris (6), Գրատուն ՀՐ. ԲԱԼՈՒԵԱՆ 43 rue Richer Paris (9), Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆ՝ 31 rue des Ecoles, Paris (5)։ Café des Sports, rue de la Défense, Իսի լէ Մուլինօ։

Խճողումի տեղի չտալու համար ներկայաց-ման օրը տոմսերը կը ծախուին թատրոնին կիչէն, առտուն ժամը 10էն սկսեալ։

Օր. ՄԱՐԿՐԻԹ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ
Ընկեր ՎԱՐԴԱՆ ԲԱԲԱԽԵԱՆ
Ամուսնացած

Կրընոպլը — 1949 Օգոստ. 28

Ընկերական ընդհ. հաւաքոյթ

Հ. Յ. Դ. «Եգիպտացի» կոմիտէն ընկերական ընդհ. հաւաքոյթի կը հրաւիրէ շրջանիս բոլոր խումբերու ու արուարձաններու ընկերները այս շաբաթ իրիկուն ժամը ճիշդ 8.30ին, Sociétés Savantesի F. սրահը։ Պիտի խօսի ընկեր ԶԱՔԱՐ ԶԱ-ՔԱՐԵԱՆ։ Նիւթը՝ «Յունաստանի հայ գաղութը երէկ եւ այսօր»։

ԱՆԳԼԵՐԷՆԻ ԵՒ ԳԵՐՄԱՆԵՐԷՆԻ ԴԱՍԵՐ

Վկայուած երիտասարդի մը կողմէ դիւրա-մատչելի պայմաններով։

Նպաստաւոր առիթ մը մեր երկսեռ երիտա-սարդութեան համար։ Դիմել «Յառաջ»ի վարչու-թեան։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ.— Այս կիրակի օր Շավիլի մատրան մէջ, յաւարտ պատարագի, հոգեհան-գստեան պաշտօն պիտի կատարուի ողբացեալ այ-րի տիկին Երիցուհի Տէր ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆի մահ-ուան քառասունքին առթիւ։ Կը հրաւիրուին հան-գուցեալին յիշատակը յարգողները։

ՖՈՒԹՊՈԼԻ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐ

Հայ Մարմնամարզական Միութեան ախոյե-նական մրցումները championat, կը սկսին այս կի-րակի, ֆութպոլի դաշտին վրայ, Stade Municipal rue Jean Bouin, Issy les Moulineaux։ Ժամը 1.30ին։

Brie Janvry պահեստը U.S.A.ի պահեստի դէմ։ Ժամը 3.15ին Brie Janvry առաջին խումբը U. S.A.ի առաջին խումբին դէմ։

Մարզական միութեան բոլոր անդամները այս կիրակի իրենց սովորական խաղերը պիտի ընեն նոյն դաշտին վրայ առաւօտեան ժամը 9 — 12։

★ Հոկտեմբեր 2ին, կիրակի կէսօրէ վերջ մարզական միութիւնը կուտայ իր թէյասեղանը։ Կը խնդրուի նկատի ունենալ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Այրի Մարիամ Թորոսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ղեւոնդ Թորոսեան, Տէր եւ Տիկին Կարպիս Թորոսեան, Տէր եւ Տիկին Արուէն Թորոսեան, Տէր եւ Տիկին Խաչատուր Թո-րոսեան, ինչպէս նաեւ Անտոնեան եւ Սուքիաս-եան ընտանիքները իրենց խորին շնորհակալու-թիւնները կը յայտնեն «Յառաջ»ի խմբագրու-թեան, Հ. Յ. Դ. Կրընոպլի եւ Լա Սիոթայի կազ-մին, Կրընոպլի Կապոյտ Խաչին եւ բոլոր այն ըն-կերներուն, հայրենակիցներուն եւ բարեկամնե-րուն, որոնք անձամբ, մամուլով, նուէրներով եւ գիրերով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց սիրելի եւ տարաբախտ ամուսնոյն, հօր, հօրեղբօր եւ փեսային ԱՒԵՏԻՍ ԹՈՐՈՍԵԱՆի դառնակսկիծ մահուան առթիւ։

Կրընոպլը

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH - Fondé en 1925 - R. C. S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13)

Վեցամսեայ 800 ֆր., Արտ. 10 տոլ. կամ 3 անգլ.

Tél. GOB. 15-70 Գին 6 ֆր. C.C.P.Paris 1678-63

Dimanche 18 Septembre 1949 Կիրակի 18 ՍԵՊՏ.

21րդ ՏԱՐԻ — 21 Année No. 5952–Նոր շրջան թիւ 1363

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՓԱ՜ՌՔ ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒՆ

Պաղեստինի անգլիական բանակին ընդհանուր յարձակողականը շանթահարիչ եղաւ։

Պատմութիւնը քիչ անգամ արձանագրած է զինուորական նման յաղթանակ։

Երկու օրուան մէջ «Օսմանեան յաղթապանծ բանակը» քայքայուած՝ ընդհանուր նահանջի ճամբան բռնած էր։ Բայց ոչ թէ կանոնաւոր նահանջ, այլ խառնիխուռն փախուստ, անտէր ու անգլուխ ։

Եօթներորդ բանակին հրամանատար Մուսթաֆա Քէմալ փաշա, որ ետքէն այնքան պիտի հերոսանար, Սեպտեմբեր 18ի գիշերը իր ամբողջ սպայակոյտով Նապլուսէն դէպի Դամասկոս փախաւ, առանց ոեւէ մէկուն լուր տալու։ 8րդ բանակի հրամանատար Ճէվատ փաշան էր, որ յաջորդ օրը Թուլքէրէմէն Նապլուս երթալով կազմակերպեց փախչող զօրքին նահանջը։ Սակայն անօգուտ։ Բոլոր զինուորներն ալ գերի ինկան։ Մ. Քէմալ եւ Ֆոն Զանտէրս հազիւ կրցան իրենց օձիքն ազատել ։

Այս փառաւոր արդիւնքը ձեռք բերուեցաւ՝ շնորհիւ Սեպտեմբեր 18ի գիշերուան ընդհանուր եւ անընդհատ թնդանօթաձգութեան եւ յանդուգն յարձակողականներուն, որոնց մէջ կարեւոր բաժին մը վիճակուած էր Հայերուն ։

Արեւելեան Լեգէոնին յատկացուած էր խիստ վտանգաւոր ու դժնդակ պարտականութիւն մը — գրաւել ռազմաճակատի ամէնէն անառիկ դիրքը՝ Արարան (Հարարա)։ Գերմանները տասը ամիսէ ի վեր այնպէս ամրացուցած էին ամբողջ ճակատին վրայ տիրապետող այդ բարձունքը, որ նախապէս Անգլիացւոց կատարած բոլոր յարձակումները ձախողած էին։

Սեպտեմբեր 19ի լուսաբացին հայ լեգէոնականները յարձակեցան այդ անառիկ դիրքին վրայ եւ գիրկընդխառն կռիւներէ վերջ, գրաւեցին զայն, հայ վրիժառու բազուկին անխորտակելի ուժը ցուցադրելով ։

Ահա՛ թէ ինչպէս կը պատմէ այդ յաղթանակը՝ կռիւին մասնակցողներէն հայ կտրիճ մը։

« Կարճ եղաւ մենամարտը ու սաստիկ. անտեղիտալի էր թրքական դիմադրութիւնը եւ ուժգին, բայց կորովի էր ու զարհուրելի հայ զինուորի օրհասական քաջարի գրոհը, որուն արագ եւ անագորոյն հարուածներուն տակ ճարճատեցաւ բռնութեան օրջը ու փլաւ ճիւաղներու միջնաբերդը։ Անարի թշնամին իր դէմ ցցուած վրիժառու սուիններէն պաշտպանուելու անկարող՝ լքեց իր պաշտպանութեան բոլոր լաւագոյն դիրքերը եւ բռնեց լեղապատառ փախուստի ճամբան։ Անցաւ Արեւելեան Լեգէոնը թշնամի դիակներու վրայէն ու գրաւեց այն անմատոյց լեռները, որ լրիւ վստահուած էին իրեն այդ ահեղ ճակատամարտին մէջ»։

Հայ կամաւորները 23 մեռեալ եւ 70 վիրաւոր ունեցան այս հերոսամարտին մէջ։

Արեւելեան Լեգէոնի հրամանատար փոխ-գնդապետ Ռոմիէօ յուզիչ դամբանական մը խօսեցաւ՝ առաջին գիծերուն վրայ նահատակուած այս քաջ հերոսներուն թաղման առթիւ։ Իսկ մարաջախտ Ալէնպի Ազգային Պատուիրակութեան նախագահ Պօղոս Նուպարի ուղղուած հեռագրով մը՝ գրուատեց Արեւելեան Լեգէոնի քաջագործութիւնը եւ երախտագիտութեամբ յիշեց անոր բերած բաժինը յաղթանակին ։

Այնուհետեւ յաղթական Լեգէոնը յառաջացաւ դէպի Սուրիա ու ցանկալին Կիլիկիա, ուր իր քաջութեան նոր ապացոյցները տուաւ, մանաւանդ Մարաշի պաշտպանութեան ատեն։

Զինադադարէն չորս ամիս վերջ Արեւելեան Լեգէոնը կոչուեցաւ Հայկական Լեգէոն, սուրիական զումարտակը բաժնուեցաւ անկէ, կազմելու համար ազատագրուած Սուրիա – Լիբանանի բանակը։

Հայկական Լեգէոնը, որ մինչեւ չորս հազար Հայեր կը համրէր իր մէջ, փառքի գագաթնակէտին հասաւ Կիլիկիոյ գրաւումով եւ պահպանումով։ Դժբախտ դէպքեր պատճառ դարձան անոր ցրուումին, 1920ի աշնան ։

Արարայի 23 նահատակներուն աճիւնները փոխադրուեցան Երուսաղէմ, ուր անոնց յիշատակին կառուցուած յուշարձանին բացումը կատարուեցաւ 1927 Ապրիլ 24ին, Ընդհանուր Նահատակաց տօնին օրը։ Յուշարձանին տակ արձանագրուած է՝ «Աննուաճ Երազին կարօտովը»։

Մեր հերոսները չտեսան իրենց երազին իրականացումը։

Կիլիկիան, որ պահ մը իսկական «հայկական օջախ» մը դարձած էր, լքուեցաւ յաղթականներուն կողմէ եւ Հայերը կրկին գաղթական ու թափառական դարձան ։

Արարայի եւ Կիլիկիոյ մէջ թափուած արիւնները մեծ հաշուեյարդարի պահուն նկատի չառնուեցան երբեք ։

Ոգեկոչելով Արարայի հերոսներուն յիշատակը եւ անոնց «աննուաճ երազը», մեր՝ յարգանքի տուրքը կուտանք զիրենք ոգեւորող անմահ գաղափարին։

Փա՜ռք հերոսներուն ։

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

Պուտափէշթի դատավարութիւնը

ՆԱԽԱՐԱՐԸ ԿԸ ԽՈՍՏՈՎԱՆԻ... ԵՒ ԱՒԵԼԻՆ

Պուտափէշթի մէջ առջի օր սկսաւ դատավարութիւնը Հունգարիոյ նախկին արտաքին նախարար եւ զտարիչ համայնավար Լազլօ Րայքի որ ամբաստանուած է, քանի մը կարեւոր ընկերներու հետ, իբր դաւաճան եւ լրտես ։

Աղմկայարոյց դատ մըն էր այս որուն կը սպասուէր, նկատի առնելով ամբաստանեալներուն առաջնակարգ դիրքը։ Սրահը 300 հոգի լեցուած էր, Րայք եւ ընկերները մտան սրահ հաստատ քայլերով ։

Ինքնութեան ճշդումէն վերջ նախկին նախարարը բարձրախօսին առջեւ կեցած, հատիկ հատիկ եւ հանդարտօրէն չորս ժամ մանրամասնօրէն պատմեց իր կեանքը ընդունելով բոլոր ամբաստանութիւնները որ են՝ տապալել կառավարութիւնը, բանակցութիւն Թիթոյի գործակալներուն հետ հունգար կարգ մը անձնաւորութիւններ ըսպաննելու եւ Հունգարիան ընելու Եուկոսլաւիոյ մէկ «գաղթավայրը»։ Ըսաւ որ ամերիկեան գաղտնի ոստիկանութիւնը փաստաթուղթեր ունի պատերազմէն առաջ Թիթոյի գործունէութեան մասին, այս է պատճառը այժմ անոնց գործակցութեան։ 1947ին երբ գաղտնի բանակցութեան մէջ էր Թիթոյի ներքին նախարար Րանքովիչի հետ, հասկցաւ թէ ոչ միայն նախարարները այլ գլխաւոր վարիչներ կը պատկանին ամերիկեան լրտեսական կազմին ։

Իվերջոյ յայտարարեց.— Թիթոյի քաղաքականութիւնը զրպարտութիւններու կոյտ մըն է Խորհրդային Միութեան դէմ։ Կրնամ ըսել որ հունգար համայնավար կուսակցութիւնը յաջողեցաւ մաքրագործել յետաշրջականները, որովհետեւ Սովետական Միութիւնը բարեկամ է փոքր ազգերու եւ թեթեւօրէն չվարուիր աշխարհի ժողովուրդներուն հետ։ Այսօր կը հասկնամ որ պատահական բան մը չէր Թիթոյի ծրագիրը հունգար համայնավար պետերը բնաջնջելու մասին։ Այսպիսի պետերով հունգար համայնավար կուսակցութիւնը կրնայ իր յատակագիծը ի բարին առաջնորդել »։

Այս խոստովանութիւնները մեծ զարմանք մը չպատճառեցին արտասահմանի մէջ եւ քանի որ ծանօթ են համայնավարներու սարքած դատավարութեանց եղանակը, որ է «ինքնաբեր խոստովանութիւնը», ի՞նչ խորհրդաւոր միջոցներով, յայտնի չէ։ Բայց այս դատին նպատակն է Թիթօն եւ իր երկիրը վարկաբեկել եւ միւս պալքանեան երկիրներու հանրային կարծիքը շահիլ ։

«Թայմզ» կ'ըսէ թէ այս դատին դատախազի պաշտօնը կը վարէ Սթալին, իսկ ամբաստանեալն է Թիթօ ։

Եուկոսլաւ կառավարութիւնը իր կարգին երկար զեկոյց մը հաղորդեց մամուլին հերքելով որ եուկոսլաւ լրտեսութիւն չկայ Հունգարիոյ մէջ «Ամօթալի կախարդութեան դատ մըն է այս, զարշելի եւ թշուառական, Եուկոսլաւիոյ մէջ ըմբոստութիւն յարուցանելու ջղագար կոչ մը » կ'ըսէ այդ զեկոյցը եւ կը շարունակէ սապէս.—«Րայքի դէմ ամբաստանութիւնը սուտ է։ Ամէնէն ամօթալի եւ ողորմելի փաստն է որ երբեք տեսնուած ըլլայ աշխատաւորական միջազգային պատմութեան մէջ. Սուտերով խարդախութիւններով, մեքենայութիւններով եւ դրդռութիւններով սարքուած խաղ մըն է Եուկոսլաւ կառավարութեան եւ իր պետին դէմ։ Բայց այս դատը պիտի դառնայ զայն սարքողներուն դէմ։

★ Րայք իր խոստովանութեանց մէջ ըսած ըլլալով որ Պուտափէշտի ամերիկեան դեսպանն ու գնդապետ Քովաքս ուզած են Հունգարիոյ մէջ լրտեսական ցանց մը կազմել, երկուքն ալ բացարձակապէս կը հերքեն եւ կ'ըսեն թէ երբեք կողմնակի յարաբերութիւն չեն ունեցած անոր հետ, եւ թէ իր խօսքերը բոլորովին սուտ են ։

Ուաշինկթընի ժողովները

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ ԿԸ ՔՆՆՈՒԻՆ

Ուաշինկթընի մէջ ամերիկեան, անգլիական եւ ֆրանսական նախարարներու միջեւ խօսակցութիւնները կը շարունակուին։ Կարգ մը հարցեր լուծուած են, բայց տակաւին կան կնճիռներ հարթուելիք, եւ շահերու հակամարտութիւններ հաշտեցնելիք ։

Ամէնէն կարեւոր դէպքը անգլեւամերիկեան համերաշխութիւնն է մէկ ճակատ կազմելու մասին։ Կարգ մը ընդդիմութեանց հակառակ Անգլիա ձեռք բերաւ Միացեալ Նահանգներու բացարձակ օժանդակութիւնը։ Ամերիկա նախընտրեց ունենալ Անգլիոյ դիւանագիտական եւ զինուորական օժանդակութիւնը՝ զոհացում տալով անոր տնտեսական գետնի վրայ։ Պաղ պատերազմի մտահոգութիւնը յաղթեց տնտեսական տեսակէտներուն, ինչ որ Անգլիոյ համար յաղթանակ մը կը համարուի ։

Ֆրանսական պատուիրակ Ռ. Շումանի ջանքերով տնտեսական այն առաւելութիւնները որ Անգլիոյ ընծայուեցան, տրուեցան նաեւ Ֆրանսայի եւ Մարշըլեան ծրագրէն օգտուող բոլոր երկիրներուն։ Այս դիւրութիւնները կը կազմէին ամերիկեան մաքսերու մեղմացում, Մարշըլեան նպաստով ուրիշ երկիրներէ գնումի կարելիութիւն եւ ամերիկեան մթերումներու ծրագրին վերաքննութիւնը ։

Խօսակցութեանց նիւթ կը կազմեն նաեւ եւրոպական գործակցութիւնը, առեւտրական փոխանակութիւնները, Սպանիոյ, Պալքանեան, Ասիական եւ Մերձաւոր Արեւելքի խնդիրները, աւստրիական դաշնագիրը եւ իտալական գաղթավայրերը, քանի որ Իտալիոյ արտաքին նախարար կոմս Սֆորցա եւս կը գտնուի Ամերիկա։

Պիտի զբաղին նաեւ նորակազմ Գերմանիան արեւմտեան գրութեան մէջ առնելու, գերման գործարաններու քանդումի, Սառի վարչաձեւին եւ արեւմտեան Գերմանիոյ մէջ Ռուսիոյ համար իբր հատուցում շինուած մեքենաներու յանձնումի խնդիրներով ։

Եուկոսլաւիոյ գալով երեք նախարարները համաձայն են ամէն կերպով օգնելու Թիթոյի կառավարութեան զայն նկատելով Պալքաններու մէջ կայունութեան կարեւոր տարր մը։

Այս բոլորը՝ որպէսզի զօրանայ արեւմտեան ճակատը եւ ցոյց տալ Ռուսիոյ որ ձգձգողական ու ժխտական իր քաղաքականութիւնը պառակտում առաջ բերելու համար, անօգուտ է ։

Ամէն պարագայի Զօրսերու ժողովին մօտակայ գումարումին մէջ Պ. Վիշինսքիի ընթացքէն պիտի հասկցուի շատ բան ։

★ Ամերիկեան Ծերակոյտը օրինագիծով մը արտօնեց Նախագահ Թրումընը մաքսային սակերը վերցնելու ։

ԿԻՒՐԵՆԻԱ ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ՀՈՎԱՆԻԻՆ ՏԱԿ

Ափրիկեան Տրիպոլսոյ մէկ մասը կազմող Կիւրէնիա, որ իտալական գաղթավայր մըն էր, կը մտնէ անգլիական հովանիին տակ։ Անգլիական զեկոյց մը կը հաղորդէ թէ էմիր Իտրիս էլ Սնուսին կը ճանչնայ իբր պետը նոր կառավարութեան եւ անոր կուտայ ամէն իրաւասութիւն սահմանադրական օրէնք մը կազմելու։ Որչափ որ ներքին անկախութիւն կը տրուի, սակայն Անգլիա իրեն կը վերապահէ արտաքին քաղաքականութիւնը, արտաքին առեւտուրը, երկրին պաշտպանութիւնը եւ եթէ ներքին կարգապահութիւնը խանգարուի՝ միջամտելու իրաւունքը։ Պաշտօնական լեզու հռչակուեցան արաբերէնն ու անգլերէնը, էմիրը ինք պիտի կազմէ իր դահլիճը, առանց Անգլիացիներու խորհուրդին հանքային եւ այլ մենաշնորհներ չպիտի կրնայ տալ։ Ի վերջոյ՝ անգլիական մարզպանը իրաւունք ունի ուզած պահուն փոխելու այս յայտարարութեան պայմանները ։

ՄԻԱՑԵԱԼ ԱԶԳԵՐՈՒ ապահովութեան Խորհուրդը իր վերջին նիստին մէջ մերժեց ընդունիլ անդամակցութիւնը Պուլկարիոյ, Հունգարիոյ, Ալպանիոյ, Ռումանիոյ եւ Մոնկոլիոյ որ Խորհրդային Միութեան պաշտպանեալներն են։ Գրած էինք թէ Ռուսիա իր վեթոյին միջոցով մերժած էր ընդունելութիւնը արեւմտեաններու ներկայացուցած հօթը երկիրներու։ Եղաւ ակն ընդ ական ։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. Էջ)

ԳՈՐԾԸ՝ ՇԱՏ, ԳՈՐԾՈՂԸ՝ ՔԻՉ

«Սով. Հայաստան»ի հաղորդած տեղեկութեանց համաձայն, վերջերս Երեւանի մէջ ակըսած են « մասնաւոր կարեւորութիւն » տալ «մանկական գրականութեան» ։

Բոլշեւիկեան բարքերուն ծանօթ մէկը դիւրաւ կրնայ ըմբռնել, թէ ինչ կը նշանակէ «մասնաւոր կարեւորութիւն» տալ որեւէ խնդրի, որ այս կամ այն ձեւով կապուած է գրականութեան եւ արուեստի հետ։ Չմոռնանք, որ ժդանովեան մեթոտները ի պատուի են միշտ աշխարհի մէկ վեցերորդ մասին մէջ ։

Սակայն կարեւորը այս չէ առ այժմ ։

Համաձայն « Սով. Հայաստան»ի, մանկական գրականութեան շուրջ Երեւանի մէջ տեղի ունեցած է մտքերու փոխանակութիւն, որուն մասնակցած են գրողներ, քննադատներ, նկարիչներ, երգահաններ, մամուլի աշխատողներ եւն.։ Խորհրդակցութեան ներկայ եղած են, ի միջի այլոց, Դ. Դեմիրճեան եւ Ստ. Զօրեան։ Ներկայ եղած է նաեւ կուսակցութեան «աչք»ը՝ Կենդկոմի «ագիտացիայի եւ պրոպագանդայի բաժնի վարիչ » Յ. Մամիկոնեանը։ Զեկուցում մը տուած է Երեւանի քաղ. կոմիտէի քարտուղար Ս. Սողոմոնեան ։ Մատնանշելէ ետք մանկական գրականութեան քանի մը դրական կողմերը, զեկուցանողը ծանրացած է անոր թերութիւններուն վրայ եւ իր զեկուցումը եզրափակած է հետեւեալ հաստատումներով ․

— « Սովետահայ մանկական գրականութիւնը իր մի շարք լաւ գործերով նպաստում է մատաղ սերնդի կոմունիստական դաստիարակութեան , սակայն իր ներկայ վիճակով չի բաւարարում մեր պատանի ընթերցողներին. ետ է մնում կեանքից։ Պատճառն այն է, որ արտադրուած են բազմաթիւ գործեր, որոնց մէջ անտեսուած է բոլշեւիկեան գաղափարաբանութիւնը եւ որոնք իրենց թեմատիկայով ու գաղափարական բովանդակութեամբ խորթ են ու անընդունելի »։

Խորհրդակցութիւնը վերջացած է քննադատութիւններով, ինքնաքննադատութիւններով եւ աջ ու ձախ «կրակոց»ներով ։

Սողոմոնեանի զեկուցումէն եւ բոլոր նման զեկուցումներէն կը հետեւի, որ մանկական գրականութեան մէջ կը փնտռուի ոչ թէ գեղեցկութիւնը, այլ «բոլշեւիկեան գաղափարաբանութիւնը» եւ կամ «կոմունիստական թեմատիկան »։ Կը հետեւի դարձեալ, որ գեղեցիկ դպրութեանց ըսպասարկու մեր գրողներուն մէջ Սողոմոնեաններու փնտռածը ոչ թէ արուեստագէտի խառնուածքն է կամ տաղանդը, այլ կոմունիստ համայնավար քարոզիչի, «ագիտատոր»ի յատուկ առաքինութիւններ։ Ուրիշ առիթով մը կ՚անդրադառնանք մանկական գրականութիւն մշակելու այն եղանակին ու մեթոտներուն, որոնք հարազատ են «բոլշեւիկեան գաղափարաբանութեան»։

Մենք, որ այս «գաղափարաբանութեան » ոչ հողը ունինք, ոչ ալ ճաշակը, պատուոյ տեղը պէտք է տանք, դպրոցէն անմիջապէս ետք, մանկական գրականութեան, իբրեւ նպատակ ունենալով դեղեցկութենէն ներշնչուիլ եւ գեղեցկութիւն ներշնչել։ Դպրոցին պակասը կրնայ լրացնել մանկական գրականութիւնը միայն։ Ան ճշդիւ պէտք է կատարէ հիմա այն դերը, զոր ատեն մը կոչուած էին կատարելու Աստուածաշունչն ու Նարեկը հայ ընտանիքին մէջ։ Այս յայտարարութիւնը կ՚ընենք ներքին գիտակցութեամբ, մեր ներկայ իրականութիւնը ճիշդ ըմբռնած ըլլալու հաւատքով, կը յաւակնինք ըսելու նաեւ՝ հեռատեսութեամբ ։

Մեծանուն գրագէտ եւ դաստիարակ ընկեր Լեւոն Շանթ , ամերիկահայ գաղութին մէջ խօսելով «ի՞նչպէս հայ կեանքին կապել մեր նոր սերունդը» նիւթին շուրջ, կը նկատէր.

« Գեղեցիկ տպագրութեամբ մանկական գիրքեր են պէտք, նկարներով, գունագեղ պատկերներով եւ գեղեցիկ բովանդակութեամբ։ Մանկական, պատանեկան գիրքեր եւ ամսագրեր են անհրաժեշտ , որպէսզի ձեր զաւակները փոքր հասակէն կապուին գիրքերուն եւ յետոյ ալ կապուած մնան։ Հարկ է երգով, հէքեաթով, հայ կեանքի պատմութեամբ, մէկ խօսքով՝ հայութեամբ լեցուին մեր զաւակները , որպէսզի օտարութեամբ չլեցուին »։

Մեր ըրած այս եւ նախորդ մէջբերումներէն կարելի է որոշ գաղափար մը կազմել այն մասին, թէ ի՞նչպէս կ՚ըմբռնեն մանկական գրականութիւնը երկրի եւ Արտերկրի մէջ ։

Հոն, երկրի մէջ, Սողոմոնեանները մտահոգուած են «կոմունիստական դաստիարակութեամբ» եւ «բոլշեւիկեան գաղափարաբանութեամբ» կամ «թեմատիկայ»ով։ Այստեղ, Արտերկրի մէջ, Լեւոն Շանթերը իրենց մտահոգութեան կեդրոն դարձուցած են բացառաբար հայ կեանքն ու հայութիւնը ։

Հայրենի հողին վրայ մենք նուազ Հայ ենք կարծես եւ առաւել «կոմունիստ»։ Հայրենի հողէն դուրս մենք առաւել Հայ ենք, կամ կ՚ուզենք մնալ, մեր «հոգեկան կլիմայ»ով։ Վասնզի մեր գրականութեան մէջ Սթալին չկայ ։

Մենք գեղեցկութիւնը կը փնտռենք եւ հայութեան «կլիմայ»էն կ՚ուզենք առնել մեր ներշընչումը ։

Սակայն մենք եւս դեռ լիովին ըմբռնած չենք մանկական գրականութեան անհրաժեշտութիւնը։ Ժամանակ է, որ մենք եւս մտածենք այդ գրականութիւնը ստեղծելու եւ զարգացնելու մասին այն ձեւով ու մեթոտներով, որոնք հարազատ են մեր « հոգեկան կլիմայ»ին, մեր բարքերուն եւ աւանդութիւններուն ։

Ընկեր Լեւոն Շանթ, իր արդէն յիշատակուած դասախօսութեան մէջ, դիտել կու տար, թէ «կուսակցութիւնները, զանազան միութիւններ եւ նոյնիսկ անհատներ կրնային հրատարակել մանկական գիրքեր, եթէ չունենային վախը, թէ վընաս կ՚ընեն, եւ հրատարակուած գիրքերը դէզերով կը մնան անվաճառ»։

Զուտ գրական երկի մը համար այս վախը կրնար դոյութեան իրաւունք ունենալ, բայց ոչ մանկական գրականութեան համար։ Վասնզի դպրոցը եւ մանկական աշխարհը, իրենց նպատակովն ու բնոյթովն իսկ, հայ գիրքի պահակներն են, կամ պէտք է, որ ըլլան ։

Ամէն գիրք ինքնին դպրոց մըն է, շարժուն դպրոց մը, որ կրնայ մտնել եւ պէտք է մտնէ ամէն տունէ ներս իբրեւ «հանապազորդ հաց»։

Սակայն հարկ է, որ այս «հաց»ը պատրաստուի ու մատուցուի։ Դժբախտաբար մենք զայն պատրաստողներ չունինք։ Զունինք նաեւ զայն մատուցանողներ ։

(Խմբ. ՅՈՒՍԱԲԵՐԻ)

Իտալական նամականի

Lido di Venezia.— Այսօրուան ծովը մինակ չէ, անոր այցելութեան եկած են սանձակոտորաարերքը։ Խարակները մարտնչման մէջ են։ Երէկուան հորիզոնը, որ կը խայտար երփներանգ լոյսերու մէջ՝ այսօր չի տեսնուիր. կարծէք ալ երբեք պիտի չվերադառնայ։ Ափունքները դրեթէ պարապ են ։

Այս ափերուն վրայ էր որ Պայրընն ու Շէլլին կը շրջէին, արբեցած շուրջբոլորեալ գեղեցկութիւններէն, վերացած իրենց ներքին կեանքի առատութենէն, ուր բանաստեղծութիւնն ու սէրը կ՚ապրէին դոհարազարդ դահլիճներու մէջ։

Նստած ժայռին վրայ՝ կը թուի թէ կը լսեմ անոնց երիվարներուն դոփիւնը, երբ ներշնչեալ եւ գեղեցիկ, կ՚առպատակէին լերկ ամայութիւններու մէջ։ Ես դեռ կ՚ապրիմ ու կը շնչեմ անոնց բանաստեղծութիւնները, ուր կը թաւալին ովկիանոսները,— Roll on, thou deep and dark blue ocean — roll!), ուր բանականութիւնը դարձած է երազ, ողջմտութիւնը՝ կշռոյթ, երեւակայութիւնը՝ կեանք։ Կը մտածեմ որ արուեստի եւ բանաստեղծութեան բնաշխարհին մէջ գոյութիւն չի կրնար ունենալ վերջնական անփոփոխելին։ Ամէն ինչ կը յեղաշրջի, ամէն ինչ փոփոխութեան մէջ է, ամէն ինչ շարունակ կը փոխէ ձեւ, խորք եւ արտայայտութեան եղանակ, որովհետեւ մարդկային միտքը յարաժամ փնտռտուքի մէջ է, ի խնդիր նոր առագաստներու, նաւարկելու համար նորագիւտ ծովերու վրայ ։

Սակայն, արուեստագէտը որ խանդավառեց միլիոնաւոր հոգիներ՝ չի մեռնիր երբեք։ Ասոր համար է որ գիս անտարբեր կը թողու P. Eluard, երբ իր գրական հաւաքածոյին մէջ տեղ չի տար Լամարթինին, երբ A. Gide կը փորձէ անտեսել Հիւկօն, երբ St Zweigը կը դժկամակի բանաստեղծ կոչել Պայրընը ։

Բայց, անոնք կը մնան անխախտ, միլիոնաւոր հոգիներ դեռ կը խանդավառուին Հիւկոյով , հոգեզմայլ Լամարթինով, Հոմերոսի նման նախանականութեան ոլորտներուն մէջ թեւածող Պայրընով, որուն գեղեցիկ գլխուն վերեւ Ազատութեան ոգին դեռ վեր կը բռնէ մշտադալար դափնին։ Անոնք երգեցին մշտնջենականը՝ գեղեցկութիւնը անոնց մէջ գտաւ իր ապարանքները. բնապանցականն ու դրականը անոնց մէջ ժամադրուեցան, ոլպէսզի լոյսի եւ կեանքի ծարաւ հոգիները չմնային առանց երկնային յայտնատեսութիւններու ։

Անտարակոյս, բանաստեղծութիւնը յայտնատեսութիւններու դուռն է, բացուած աշխարհի վրայ։ Ան է որ լոյսին կը բերէ անորոշն ու անբացատրելին։ Ու, ամէն ինչ որ ունի իր մէջ անորոշին ու անբացատրելին հմայքը՝ հեռու չէ բանաստեղծութեան ապարանքէն։ Այս ապարանքին մաս կը կազմեն այս ապառաժները, այս իրերայաջորդ ալիքները, այս ափունքները, որոնց վրայ այնքան մեղմօրէն կը մեռնին օրուան լոյսն ու կանաչագոյն ջուրերը։ Այս ապարանքին մաս կը կազմեն նաեւ սա երջանիկ զոյգերը, որոնք կ՚անցնին հովին մէջէն յիշեցնելով տ՚Աննունցիոյի «Ալիքը» քերթուածը, անոր մէջ պարփակուած յուզումի խաղը, որ ուրախութիւն է, չափ ու կըշիռ, բառերու ներդաշնակ հիւսուածք՝ ազնուագոյն կտաւի մը վրայ ։

Բանաստեղծութիւնը , միայն անբացատրելիին լեզուն չէ. ան հրաշալիքն է բոլոր տեսնուող եւ աներեւոյթ բաներուն ։ Այս մոգիչ ոյժը կը կերպարանափոխէ բնութիւնը, զայնարդիւնաւորելով խորհրդաւորին եւ զմայլելիին հմայքով։ Տեսէք, որքան յանկուցիչ է բնութիւնը Շաթօպրիանի, Ռուսսոյի էջերուն մէջ, Հիւկոյի կամ Լամարթինի տողերուն խորը։ Բնութիւնը , ինչպէս ամէն բան՝ կ՚երիտասարդանայ եւ կ՚ոգեւորուի բանաստեղծութեան հրայրքին մէջ, որովհետեւ տեսանելիին եւ աներեւոյթին յաւերժական զարկն է ։

Դիտելով ծովն ու ափունքները, կը յիշեմ Moréasը, որ մահուան սեմին՝ կ՚ըսէր Apollinaireի,

-— La vie ! La mort! Non, il n'y a que la poésie.

Իրաւունք ունի Ելլադայի տաղանդաւոր զաւակը ։

ԱՐԱՄԱՑԻՍ ՍՐԱՊԵԱՆ

ՓՈՒՉԻՆԻԻ ՄԱՀՈՒԱՆ 25ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

ԹՈՐՐԷ ՏԷԼ ԼԱԿՕ.— Քսանը հինգ տարի առաջ այս օրերս, վիրաբուժական գործողութենէ ետքը, Պելժիոյ մէջ աչքերը կը փակէր Ճիագօմօ Փուչչինին, սուգի մատնելով ամբողջ Իտալիան եւ աշխարհի բոլոր երաժշտասէրները ։

Այս օրերս իր հայրենիքը կը պատրաստուի յարգելու յիշատակը՝ իր տաղանդաւոր զաւակին որ վերջնապէս կը հանգչի Թորրէ տէլ Լակօ ։

Շոճիներու անտառի մը մէջ բացուած ճամբայ մը կը միացնէ Վիարէճիօն Թօրրէ տէլ Լակոյին։ Վարպետին բնակարանը կը գտնուի գիւղաքաղաքին ծայրը՝ լճին մօտ։ Գիւղաքաղաքը աչտարակի մը եւ այդ լճին կը պարտի իր անունը ։ Անցեալին՝ լիճին ալիքները կը թրջէին վարպետին բնակարանին պատերը, ներշնչելով զինքը իրենց երաժշտութեամբ։ Այժմ քաղաքապետութիւնը տունին առջեւ հրապարակ մը շինել տուած է, ուր ներկայացումներ կը տրուին ի պատիւ վարպետին։ Երկիւղածութեամբ ներս կը մտնենք պարտէզէն։ Իսկական բուրաստան մը ամէն տեսակ ծաղիկներով եւ հարիւրաւոր թռչուններով։ Կ՚ենթադրենք որ թռչունները իր անմիջական ու պատուական աշխատակիցները պէտք է եղած ըլլան։ Եւ մտածել որ Փուչչինիի համար որսորդութիւնը մոլութիւն մըն էր։

Կը մտնենք վարպետին աշխատանքի սենեակը, յաւական մեծ սրահ մը։ Գրասեղանը՝ վրան իր մատիտը, գրիչը ու ակնոցները, անդին ուրիշ սեղան մը որուն վրայ կը գտնուին իր ստեղծագործութեանց նիշերը, գրադարան մը եւ ամենակաբեւորը՝ իր անբաժանելի դաշնակը։ Այս սրահին ու քովի ուրիշ փոքրիկ սենեակի մը մէջ հաւաքուած են նուէրները զորս վարպետը ստացած է ամէն երկրի իր հիացողներէն։ Աշխատանոցին պատերը զարդարուած են իր նկարներով եւ մասնաւորապէս նկարներովը ամէն ազգի այն երաժիշտներուն որոնք իրենց ձայնով անմահացուցած են վարպետին երաժշտութիւնը։ Կը բացակային հայ արուեստագէտները եւ սակայն մենք հիանալի «Մադամ Պըթըրֆլայ»ներ ունեցած ենք ։

Աշխատանոցին մէկ անկիւնը ապակիէ պարապ մատեան մը մեր ուշադրութիւնը կը գրաւէ ։

Իրազեկներ կը բացատրեն.— «Այս պատեանին մէջ կը գտնուէր վարպետին գաճէ դիմանկարը, բայց երբ Գերմանացիները գրաւեցին քաղաքը, ջախջախեցին զայն եւ կարելի չեղաւ նոյնիսկ փոքրիկ կտոր մը փրկել »։

Մոլորութիւն մը որ զարմանք ու ընդվզում կը պատճառէ, երբ մանաւանդ կը մտածենք թէ այդ ժողովուրդը Կէօթէ մը, Վակնէր մը տուած է աշխարհին ։

Կ՚անցնինք ուրիշ սենեակ մը։ Փուչչինիին խակական զինարանը։ Հրացաններ, հագուստներ, կօշիկներ, վերջապէս ամէն ինչ որ կը ծառայէ որսորդի մը, եւ բոլորն ալ ամէն տեսակէ ։

Վերջին այցելութիւնը կու տանք մատուռին ուր վարպետը կը հանգչի իր կեանքի ընկերուհիին ու միակ զաւակին հետ։ Այդ տխուր միջավայրը աւելի խորհրդաւոր կը դարձնեն լոյսի խաղերը ու հեռուէն հասնող երաժշտութիւն մը։ Վարպետին շիրիմին վրայ քանդակուած է կին մը որ կու լայ։ Այդ կինը կը ներկայացնէ երաժշտութիւնը որ կու լայ իր արժէքաւոր զաւակին կորուստը։ Շիրիմին շուրջ շղթայ կապած, մարմին կ՚առնեն վարպետին ստեղծագործութեանց, «Պօհէմ»ի «Մադամ Պըթըրֆլայ»ի, «Թօսքայ»ի, ու « Թուրանտոյ»ի հերոսները ու հերոսուհիները ։ Կը պարեն, կը տանջուին, կը տառապին, կը խայտան, կու լան ու կը մեռնին։ Շատ տարիներ առաջ ծանօթացած ենք այս հրաշալի էակներուն որոնք տաքցուցած են մեր սիրտը ու յոյսեր տուած են մեր հոգիին ։

Մեծ վարպետը փոշիացած է, իր երաժշտութիւնը կ՚ապրի, իսկ մեր սրտին կրակը մեր յոյսերը ....։

Մեկնելէ առաջ, ի նշան սիրոյ ու երախտագիտութեան մեր ստորագրութիւնը կը դնենք այցելուներու տոմարին մէջ, հայերէն տառերով ։

Ա. ՍԱՐԵԱՆ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՌԻԽԱՐԴ ՇԹՐԱՈՒՍ

Սեպտեմբեր 8ին մեռաւ ժամանակակից գերման ամենամեծ երաժիշտը, Ռիխարդ Շթրաուս, 85 տարեկան։

Ծնած էր Միւնիխ 1864ին։ Երբ մտաւ երաժշտական ասպարէզը, զինքը ամէնէն աւելի խանդավառեցին Վակնէր եւ Լիզ, որոնց ազդեցութեան տակ նուիրուեցաւ արամատիկ եւ բանաստեղծական երաժշտութեան։ Վարած էր կարեւոր պաշտօններ, ինչպէս՝ Միւնիխի եւ Պերլինի օփերաներուն տեսչութիւնը, եւ ղեկավարութիւնը բազմաթիւ մեծ նուագախումբերու։

Իր մահով կ'անհետանայ Վակնէրի յաջորդը, ինչպէս կոչուած էր։

Տարէց երաժշտի մը համար, որ արդէն ունեցած է իր դպրոցը եւ արտադրած իր ժամանակի պատշաճ ոճով, փորձաքարի ամենամեծ շրջանն է այն՝ երբ անձնական դրոշմը դնելէ վերջ իր գործերուն, կեանքի երկարաձգման հետեւանքով կը հասնի նոր տարաշրջանի մը, ուր, նոր ըմբռնումներ եւ արդիական ներշնչումներ նոր հորիզոն մը կը բանան։ Զի կրնար ժխտել իր փառաւոր անցեալը, ոչ ալ կրնայ նոր դպրոցին հակիլ, ինչ որ ուրացումը պիտի ըլլար իր սկզբունքներուն։

Շթրաուս տոկաց այդ փոխանցման շրջանին, իբրեւ գեղեցիկ վերջալոյս մը վակնէրեան սկզբունքներուն, մինչեւ վերջին տարիները արտադրեց, դէմ յանդիման գալով նոր ուժերու հետ։

Ֆրանսայի մէջ նոյն դժուար շրջանը անցուցած է նաեւ Վէնսան տ'Էնտի, ժամանակակից դառնալով Claude Debussyի հետ։

Շթրաուս արտադրած է 15 օփերաներ։ Ամէնէն ծանօթն է Chevalier à la Roseը, որ մեծ ընդունելութիւն գտած է Ֆրանսայի մէջ, ինչպէս նաեւ բազմաթիւ մեղեդիներ, 150 նոր, «սենեակի երաժշտութիւն», եւ շարք մը Poème symphoniqueներ, որոնց մէջ նշանաւոր են Till Eulenspiegel (Սրամիտ Թիլը), Տօն Ժուան, եւ մանաւանդ Mort et Transfigurationը (Մահ եւ Այլակերպութիւն)։

Բացատրենք գոնէ այս վերջինը։ Կրնաք ըմբռնել այդ երաժշտութիւնը, եթէ ներկայ գտնուած էք մահամերձի մը վերջին վայրկեաններուն որ կեանքէն դէպի մահը կ'երթայ։

Մահը կեցած է դրան առջեւ, իր անողոք հարուածներով կ'ուզէ ներս մտնել սենեակէն, դուժելով թէ հասած է վերջին վայրկեանը։ Հիւանդը կը գալարուի ցաւագին տագնապներու մէջ։ Այս պայքարը որ հիանալիօրէն ներկայացուած է երաժշտութեամբ, վերջ ի վերջոյ տեղի կուտայ մահուան։

Հիւանդին տանջուած դէմքը կը դեղնի, տառապանքէն դէպի հանգիստը կ'երթայ, կը հանդարտի, կ'այլակերպի, կը տեսնես որ խորշոմները կ'անհետանան, նոյնիսկ կը ժպտի։

Սոյն կտորը ունկնդրելէ առաջ պէտք է աչքի առջեւ ունենալ իր նիւթը, որուն խորապէս թափանցած է երաժշտագէտը։

Շթրաուսի գործերը շատ տարածուած են։ Ֆրանսայի մէջ շատ սիրուած էր։ Պատերազմի շրջանին քաշուած էր Զուիցերիա։

Անցեալ գարնան Փարիզի մէջ տօնուեցաւ իր 85ամեակը, հրաւիրուած էր թէեւ, բայց առողջական պատճառներով չէր կրցած գալ։

Շթրաուս մեծ հիացող մը եղած է ֆրանսացի Hector Berliozին։ Նուագի խմբագրութեան մեծ վարպետ մըն էր եւ անօրինակ բազակցութիւններով կրնար նորօրինակ հնչականութիւններ ըստեղծել։

Նուագային բոլոր մանուածապատ եւ ճոխ միջոցներ գործածելէ վերջ, իր վերջին գործը կը բաղկանայ միայն 20 հոգինոց նուագախումբի մը համար յօրինուած կտորէ մը, métamorphose (Կերպարանափոխում)։ Մասնագէտներ կ'ըսեն թէ իր գեղեցիկ գործերէն մէկն է։

Մարմինը հրկիզուեցաւ։ Ընտանիքը խնդրած էր որ փոխան ծաղկեպսակի գումարներ յատկացուին կարօտ երաժիշտներու օգնութեան գործին։

Ա. ՊԱՐԹԵՒԵԱՆ

ՎԱՅՐԻ ԵՐԳԵՐ

ՀՐԱՒԷՐ

Եկո՛ւր, եկո՛ւր։

Հոգեհուէր կը կանչեմ քեզ, եւ բոլոր ժամադրութիւններուդ ներկայ եմ, դուն սակայն խոստմնազրուժ, կը բացակայիս միշտ։ Թերեւս առարկես թէ չեմ ճանչցած քեզ, անհամար դիմակներուդ պատճառով։ Ճիշդ է, մանաւանդ եթէ հանդիպիմ աճապարանքով նահանջիդ ու մեկնումի կրունկիդ։

Գիտեմ որ մերթ դուն գեղեցկուհի մըն ես կանանչ բեհեզներու մէջ թաղուն, լերկ ժայռերու ստորոտը մրափող մողէզի մը պէս։ Մերթ՝ այծեամներու միսով թարմացած օձ մըն ես ճըկուն ու նազելասող, եւ ունիս չանթահարիչ աչքեր խորաթափանց։

Կը խոստովանիմ որ ես գիրկընդխառն ժամերով վայելած եմ հաճոյքը առանց իսկ քեզ ճանչնալու։ Բայց քու անդերադասելի համդ ծանօթ է ինծի, ու միշտ կարօտով վազած եմ բոլոր ժամադրութիւններուդ, դուն ինչո՞ւ կը պահես կերպարանքդ։ Վերցուր վերջին դիմակդ, կը կարծես թէ պիտի փախչի՞մ քարայած ատամներէդ։ Ոչ, ես չուտով պիտի ստեղծագործեմ անոնց վրայ վարդաթոյր շրթներ։ Նուռ պիտի քամեմ դանկիդ ճակատին ու բոսոր պիտի հագնին կարծր այտոսկրներդ։ Նորէն պիտի լսուի՝ ապակեջարդ քրքիջդ։ Մի պահեր մազիներդ դաւադրաբար, եւ խրէ զանոնք դողացող մայրրուս մէջ, որպէսզի դարձնեալ կարմիր ներկուին եղունգներդ։

Ցիշէ որ դուն ալ տարիք ունեցած ես, ցնծա՛ ու պարէ, ցոփ պչրուհի։ Որքան կը սիրեմ պարդ։ Փոթորիկներուս երդեհոնէն պիտի լսես հեծեծանքս, սուգի ծառերէս կախուած կիթառներէն առելութեան ողբերգս, խոլ եղջերափողերէս կրքի հրաւէրս։ Ու դուն պիտի դառնաս ժանդաթղենրու չուքին՝ ծարաւահիւծ մեղերայի պարով, խոնաւ մարգերուն վրայ՝ երկունքի բռնուած ցիռի նման պիտի թաւալիս, մինչեւ որ յօդերդ ըզգան իրենց յոգնութիւնը անթափանց կեղեւիդ մէջ։

Այն ատեն կ'ուզեմ կանչել քեզ իրական անունովդ, ով մահ, կարօտով կը բաղձամ քեզ։ Բայց ինչ որ ունիմ՝ քեզ պիտի յանձնե՞մ կարծես, երբեք։ Պիտի հալին ցանկութեանս միսերը, երազներուս ջիղերը, բաղձանքներուս սիրտը, պիտի մարին մտքիս լոյսերը, պիտի խորտակուին աստուածանալու թռիչքներս։ Նախապէս՝ այտերուս գոյնը պիտի սրսկեմ խնձորենիներուն վրայ, բաղուկներուս կորովը ջրվէժներուն պիտի յանձնեմ։

Պիտի դառնամ ես ալ քեզ նման, գլխատուած վարուժանի մը հանգոյն, պիտի դառնամ դունդ մը կայծակի զսպանակով, հեղեղադարձ երկանաքարի մը հեւքով, եկուր, եկուր այն ատեն որպէսզի միասին պարենք «յաւիտեան» դուն որ կը սիրես պարել, պարել, եկուր ուրեմն, դառնանք, դառնանք մինչեւ որ մեր յօդերը քանդուին ու մեր պարտասած ոսկերոտիքը միանան առ յաւէտ, եկուր։

Թարգ. ապան. Խ. Վ.

JOSÉ DRAGON

Խ. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՃԱՆԱՊԱՐՀԻՆ…

Օրօրւում է, օրօրւո՛ւմ է նաւը ծովում,
Ջի երեւում բայց ոչ մի ափ եւ հեռաստան։
Մի թուխ աղջիկ հայեացքն յառած դէպի հեռուն,
Երազում է կամարներով լոյս Հայաստան…
—Է՛, դստրիկ իմ, Հայաստանը հեռու է շատ, —
Ասում է իր հոգը դարձող պանդուխտը Հայ,
—Պիտի անցնենք մենք դեռ ծովեր, անցնենք ցամաք,
Պիտի անցնենք մենք հովիտներ դեռ բերքառատ,
Անդնդախոր անցնենք ձորեր, լեռ բարձրանանք…
Երբ երգն հնչի որպէս կարօտ, որպէս բաղձանք,
Երբ սաւառնի արծիւն հպարտ թեւատարած,
Երբ մեզ ժպտայ Արագածը գիրկը բացած,
Եւ խոյանայ երկինքն ի վեր լեռն Արարատ,
Ոսկէ ամպը յաւէլժական գլխին թառած,
Եւ հուրերայ հորիզոնում արեւն առատ,
Նա կը լինի Հայաստանը նոր կեանք առած։

ՎԱՀԱՆ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Ա. ԴՐԱՑԻ. — Կը ցաւիմ որ իմ հաւս ձեր ծաղիկները կոցահարեր է։

Բ. ԴՐԱՑԻ. — Խնդիր չէ, որովհետեւ մեր շունն ալ փարատեր է ձեր հաւը։

Ա. ԴՐԱՑԻ. — Ուրեմն հաւասարեր ենք երկեր, որովհետեւ իմ ինքնաշարժս ալ քիչ առաջ ձեր շունը կոխկռտեց….։

★

Ա. — Ինծի հինգ ոսկի փոխ կուտա՞ս։
Բ. — Ո՞րքան ժամանակուան համար։
Ա. — Հիմա անմիջապէս ծախսելու համար…։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ

ԱՆԻԻՆ ԾԱԽՈՒԵՑԱՒ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ, 1034 — 1064)

Բ. ՄԱՍ

ԱՆԻԻ ԿՈՐԾԱՆՈՒՄԸ

ԺԳ.

ԽԵՆԹԸ Կ'ԱԶԱՏԷ ԼՈՒՍԻԿԸ

Անիի պարիսպներուն տակ Հայոց տարած փառաւոր յաղթութենէն վերջ, Խենթը, իր երկար փայտը ձեռքին՝ մտասոյզ կ'անցնէր մայրաքաղաքի փողոցներէն, երբ մէկը կամաց մը քաշեց իր թեւէն։

Խենթը ետին դարձաւ եւ ապուշի պէս նայեցաւ իր առջեւ կեցող մարդուն վրայ։

— Է, ի՞նչ կը նայիս իսկական խենթի մը պէս. միթէ չե՞ս ճանչնար զիս, հարցուց անծանօթը։

— Ախ, ներէ, ես չկրցայ իսկոյն ճանչնալ քեզ, որովհետեւ մտադրաղ էի։ Բայց ըսէ ուրեմն, ի՞նչ կ'ուզես ինծմէ. ի՞նչ հրաման կ'ընէ Գոհարիկը։

— Անմիջապէս պէտք է տեսնես Գոհարիկը։ Ան կարեւոր լուրեր ունի քեզի հաղորդելիք։ Մի՛այն ամէն զգուշութիւն ձեռք առ, որպէսզի այնտեղ ոչ ոք չնկատէ քեզ։

— Լաւ, դուն, գնա, աւելցուց Խենթը։

Երբ խօսակիցը հեռացաւ, Խենթը ակնարկ մը ձգեց իր չուրջը, եւ փողոցին ամայութիւնը տեսնելով արագ արագ առաջ քալեց դէպի Վահրամ իշխանի պալատը, հոն կանգ առաւ եւ զարմացած նայեցաւ պալատի դրան, ուրկէ մէկիկ մէկիկ ներս կը մտնէին Հայոց իշխանները։ Ցայտնի էր որ այդ երեկոյ ժողով կար Վահրամ իշխանի պալատին մէջ. բայց ի՞նչ ժողով եւ ինչի՞ համար, — այդ չէր գիտեր Խենթը եւ գիտնալու ալ փափաք չունէր բնաւ։

— Իշխանս կրկին ժողով ունի. ո՞վ գիտէ, արդեօք ի՞նչ նոր չարութիւններ ըրած է Վեստ Սարգիսը։ Էհ, ատիկա իշխանին գործն է, իսկ իմ գործս է Լուսիկը գտնել։ Ախ, եթէ ես իմանայի անոր տեղը, եթէ գիտնայի թէ այսինչ կամ այնինչ տեղն է պահուած, այն ժամանակ շատ դիւրին կ'ըլլար զայն ազատելը, սակայն անիրաւ Վեստ Սարգիսը շատ շուտ իմացաւ որ գտած եմ անոր տեղը եւ իր պալատին ներքնատունէն հեռացուց ո՞վ գիտէ ո՞ւր։ Բայց անցնինք առաջ, տեսնենք ինչ կ'ուզէ Գոհարիկը, ըսաւ Խենթը եւ գաղտնի դռնէ մը ներս մտաւ Վահրամ իշխանի պալատը, որուն սենեակներէն մէկուն մէջ գլուխը ձեռքերուն դրած, մտասոյզ նստած էր Գոհարիկ։

Երբ ան տեսաւ Խենթը, ուրախացած անոր կողմը վազեց։

— Ներսէս, իմ Ներսէս, վերջապէս եկար։

— Ես միշտ պատրաստ եմ կեանքս զոհելու քեզ համար, իշխանուհիս, հրամայէ ինչ որ կ'ուզես։

— Ես գիտեմ, Ներսէս, թէ ինչ դժուարութիւններ յանձն առած ես. բայց մեր կորուստը դեռ չգտնուեցաւ։

— Ախ, իշխանուհի, գիշեր ցերեկ Լուսիկիս վրայ կը մտածեմ, բայց անոր հետքն անգամ չկայ։ Եթէ միայն իմանայի, թէ ուր է ան…։

— Ինծ յայտնի է իր տեղը, եւ ճիշդ ատոր համար է որ կանչեցի քեզ։ Դուն պիտի աշխատիս շուտով ազատել զայն։

— Իրա՞ւ, ճի՞շդ է որ գիտես անոր տեղը, ուրախութեամբ բացականչեց Խենթը, միթէ ան կենդանի է։

— Այո, ողջ է, բայց կը հալի ու կը մաշի խոնաւ եւ ցուրտ բանտին մէջ։ Դուն պիտի շտապես եւ ամէն հնար ի գործ դնես՝ ազատելու համար զայն։

— Ո՞ւր է ան, ըսէ, իշխանուհիս. ես ոչ թէ կը շտապեմ, այլ կը թռչիմ հոն։ Ախ, Աստուած իմ, եթէ խեղճ հայրը ողջ ըլլար ու գոնէ անգամ մը տեսնէր Լուսիկը, իր հոգեհատորը…

— Ո՞րն հայրը, հարցուց Գոհարիկ։

— Լուսիկին հայրը, իշխանուհի, դարբին Ղեւոնդը ալ չկայ։

ԲԱԳՐԱՏ ԱՅՎԱԶԵԱՆՑ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍՊԱՆԻԱ դեսպան չղրկել որոշեցին Էքվատորն եւ Պերուն, յայտարարելով թէ Միացեալ Ազգերու ժողովն էր որ 1946ին որոշեց այդ բանը։ Մինչեւ այս որոշումին փոփոխութիւնը Ամերիկա եւ Անգլիա դեսպան պիտի չունենան Մատրիտի մէջ։ Միւս կողմէ սակայն նախագահ Թրումըն անպաշտօն պատուիրակ մը ղրկած է Ֆրանքոյի մօտ՝ բանակցութեան համար։

ԱԼՊԱՆԻՈՅ վարչապետ Էնվէր Հօճա 20.000 հոգիի ներկայութեան ճառ մը խօսելով ամբաստանեց Թիթօն թէ կը պատրաստէ իր բանակը Ալպանիան բաժնելու համար եւ զայն կ'որակէ մարդասպան, դաւաճան, դահիճ, Ամերիկացիներու թութակը եւայլն։

ՀԵԼԼԷՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ զօրաշարժի ենթարկեց երկու նոր դաս եւ բազմաթիւ պահեստիներ, հակառակ անոր որ արեւմտեան տէրութիւնները խոհեմութեան խորհուրդներ տուին, որպէս զի Ալպանիա չարշաւէ։

ՈՍԿԻԻ ԳԻՆԸ բարձրացնելու մասին Ամերիկայի մէջ խորհրդակցութիւններ կը կատարուին։ Սթէրլինի անկումին կը սպասուի՝ հակառակ անգլիական կառավարութեան հերքումներուն։ Ամերիկայի գանձային նախարարն ալ յայտարարեց որ պիտի չփոխեն տոլարին ոսկիի արժէքը։

ԳԵՐՄԱՆ համայնավարներու պետ Մաքս Րէյմանի որդին 23 տարեկան Ժօզէֆ սովետական շրջանէն փախաւ եւ ապաստանեցաւ անգլիական իշխանութեանց մօտ։

ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ ՌՈՒՄԲԻ պատրաստութեան եւ գործածութեան մասին խորհրդակցելու համար Ուաշինկթընի մէջ Անգլիոյ, Ամերիկայի եւ Քանատայի պատուիրակները ժողով մը կը գումարեն երեքշաբթի օր։

ՄԱՐՇԸԼԻ ծրագրին վարիչ Հօֆման յայտարարեց որ իրենց մտահոգութիւնը ոչ թէ Եւրոպան ոտքի կանգնեցնելն է, այլ անկէ ազատուիլը։

★ Ֆրանսա 214 միլիոն տոլար պիտի ստանայ Մարշըլի գումարէն, ներկայ երեք ամսուան համար։

ԵԼՄՏԱԿԱՆ նախարար Պ. Փէչ որ Ամերիկա կը գտնուի յայտարարեց որ պիտի ջնջէ ներածումներու վրայ դրուած կարգ մը սեղմումները։ Ցանկեր պատրաստուած է, որոնց համաձայն եւրոպական երկիրներէ Ֆրանսա եկած կարգ մը ապրանքներ ազատ մուտք պիտի ունենան։ Իսկ ուրիշ կարգ մը ապրանքներու դէմ դրուած արգելքը պիտի վերնայ՝ երբ փոխադարձութիւնը ընդունին միւս երկիրները։

ԳՈՀԱՐԱՎԱՃԱՌՆԵՐՈՒ ակումբին մէջ, Քատէ փողոց, ոստիկանութիւնը ձերբակալեց Ֆիլիփ Գաշըրախ անուն միջնորդը որ ծախելու վրայ էր չորս քարայի մօտ ադամանդ մը որ երկու միլիոն կ'արժէր։ Միջնորդը յայտնեց որ զայն 970.000 ֆրանքի գնած էր Սէն Մարթէն փողոց, ոսկերիչ Քրոմաքէն, այս վերջինն ալ ըսաւ որ 375.000 ֆր.ի գնած էր Շվարցպէրթէ, որ իր կարգին նախ ուրանալէ վերջը, խոստովանեցաւ թէ Շան զ'Էլիզէ, սրճարանի մը լուացարանին մէջ մոռցուած պայուսակէ մը գտած էր։ Ոստիկանութիւնը կասկածելով որ Աղա Խանի կնոջմէն գողցուած գոհարներէն է, ցոյց տուաւ, բայց ըսին թէ իրենցը չպատկանիր։

100 ՄԻԼԻՈՆԻ գողութիւն մը երեւան հանուեցաւ ոստիկանութեան կողմէ։ Խումբ մը մարդիկ սուտ ընկերութիւններ կազմած եւ գրասենեակներ վարձած էին Պէրսիի գինիի սակարանին մէջ։ Ասոնք ներկայացուցիչներ ղրկելով գաւառները մեծաքանակ գինի կը գնէին, կը ծախէին աժան գինով, դրամները կը գրպանէին եւ փոխարէն կուտային առանց մթերքի չեքեր։ Խարեբաներէն մաս մը ձերբակալուած, իսկ գլխաւորները փախած են։ Անյայտներուն մէջ է նաեւ աստանդական մը (քլոշար) զոր ընկերութեան մը վարիչ կարգած էին իբր «փայտէ մարդ» 10.000 ֆրանք ամսականով։

ԿՌՓԱՄԱՐՏԻԿ Ժաք Հայրապետեան պիտի մրցի Լիւսիէն Քորանթէնի հետ Սեպտ. 22ի հինգշաբթի գիշեր ժամը 8.45ին Սալ Վակրամի մէջ։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ Գ. ԼԱԶԵԱՆԻ ՆՈՐ ԳԻՐՔԸ

Դէմքեր հայ ազատագրական շարժումէն

Ուր ամփոփուած են 35 նշանաւոր դէմքերու կեանքն ու գործը եւ անոնց մասին եղած վկայութիւններ, առանց կուսակցական խտրութեան։ 400 մեծադիր էջ չքեղ տպագրութեամբ։ (Յուսաբեր)։

Գին 4 տոլար։ Հասցէ — B. P. 868, Le Caire (Egypte)։

ՎԱՐՁԱԿԱՆ ԱԶԴ

Մեր Փարիզի բաժանորդներուն դրամական առաքումները դիւրացնելու համար, իրենց կը ղրկուին Mandat - chèqueեր «Յառաջ»ի C. C. P.ի վրայ։ Կը խնդրենք որ, երբ ստանան, փութացնեն իրենց առաքումները, որպէսզի չստիպուինք իրենց թերթերը դադրեցնել։

Կանխայայտ շնորհակալութիւններով։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՅ-ԲՈՅԺ

Ժողովրդական ամսաթերթ Բժշկութեան եւ Առողջապահութեան, կամ Տունին բժիշկը, 9րդ տարի։ — Խմբագիր՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ։

Յունիս – Յուլիս, թիւ 102 — 103

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ — Խնդութիւն եւ բանաստեղծութիւն (Շ. Նարդունի). — Ճանչնալ խլիրդը առաջին օրէն (Տոքթ. Աչճեան) — Տաքի մասին (Տոքթ. Գալուստեան) — Որքան բժիշկ, այնքան հիւանդութիւն (Յ. Գարոնեան) — Թոքախտ եւ կլիմա (Տոքթ. Գրիգորեան) — Փոխանցման շրջան (Տոքթ. Սերոբեան) — Արեւի ճառագայթին վնասները (Տոքթ. Լոքման) — Շաքարի հարցը (Քաղհան) — Ձիու միսին պատմականը (Փրոֆ. Պէրպէրեան) — Երիտասարդութիւնը (Տոքթ. Ալթունեան) — Էրիկ ջան (Երգ)։

Տարեկան բաժնեգինն է 500 Ֆր.։ Արտասահման 750 ֆրանք։ Դիմել՝ Շ. Նարդունի, 17, Rue Damesme, Paris։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ — Այրի Տիկին Արապեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Երէմեան, Պ. Սէրժ Արապեան եւ պարագաները իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք անձամբ, ծաղկեպսակով կամ նամակով ցաւակցութիւնը յայտնեցին իրենց ամուսնոյն, հօր, եւ ազգականին՝ ՄԵՐԿԵՐ ԱՐԱՊԵԱՆԻ մահուան առթիւ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ, Իզմիր, Այտուզլա փողոցը բնակող, այժմ 35 տարեկան, Մանուկ Փիւսկիւլեան, որ Իզմիրի ջարդէն վերջ ծովեզերքը տեսնուած է։ Հօրը անունը Ռուբէն, մօրը անունը Սաթենիկ, քրոջը անունը Հռիփսիմէ։ Տեղեկացնել մօրը Տիկին Սաթենիկ Փիւսկիւլեանի։ 13 Place du Théatre, Draguignan (Var), France։ Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել։

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԱՒԵՏ. ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒ նախագահ Փրօֆ. Խայիկեան, կատարած ըլլալով իր բանախօսական շրջանը զուիցերիական եկեղեցիներու մէջ, պիտի հաղորդէ իր տեղեկութիւնները այսկիրակի 18 Սեպտ. ժամը 10.45, պաշտամունքի ընթացքին, 58 rue Madameի ժողովարահին մէջ, մեթրօ St. Placide։

ՓԱՐԻԶԻ եկեղեցւոյ Լիլայի Հայ դպրոցը կը վերաբացուի 6 Հոկտեմբեր, հինգշաբթի, 15 rue des Bruyeres, Les Lilas։

ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂ մը անկախ սենեակ մը կը փնտռէ հայ ընտանիքի մը մօտ, նախընտրաբար համալսարանական քաղաքամասին մէջ։ Դիմել խմբագրութեան։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ուրֆայի Հայր. Միութիւնը 2 Հոկտ. կիրակի երեկոյեան ժամը 9ին կը տօնէ Սալ Ժէօկրաֆիի մէջ, Ուրֆայի Հերոսամարտի 34րդ տարեդարձը,

---

ՅԱՌԱՋ կը ծախուի

Փարիզէն տիկին Տէր Յովսէփեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կ'ընծայէ Պ. Եղիա Հայրապետին, Թէհրան։

Դպրոցասէր Տիկ. վարժարանի

Բ. տարեշրջանը կը սկսի յառաջիկայ 3 Հոկտ. երկուշաբթի օրը։ Աշակերտուհիներու արձանագրութեան համար դիմել վարժարան, 1, Bd du Nord, Le Raincy, ամէն առտու մինչեւ կէսօր, բացի շաբաթ եւ կիրակի օրերէ։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅԿ. ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ ընդհ. փորձերը կը սկսին ուրբաթ 22 Սեպտ. երեկոյեան 8.30ին, եւ յաջորդաբար միշտ ՈՒՐԲԱԹ օրերը, ազգ. տան մէջ, 32 rue de Trévise։ Կը հրաւիրուին բոլոր անդամները, ինչպէս եւ նոր անդամներ։ Տարեկան համերգը տեղի պիտի ունենայ 11 Դեկտեմբեր, Կավոյի սրահին մէջ, ղեկավարութեամբ Ա. ՊԱՐԹԵՒԵԱՆի։

ԱՆԳԼԵՐԷՆԻ ԵՒ ԳԵՐՄԱՆԵՐԷՆԻ ԴԱՍԵՐ

Վկայուած երիտասարդի մը կողմէ դիւրամատչելի պայմաններով։

Նպաստաւոր առիթ մը մեր երկսեռ երիտասարդութեան համար։ Դիմել «Յառաջ»ի վարչութեան։

ԳՆԴԱԽԱՂԻ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐ

Հայ Մարմնամարզական Միութեան ախոյեանական մրցումները championat, կը սկսին այս կիրակի, գնդախաղի դաշտին վրայ, Stade Municipal rue Jean Bouin, Issy les Moulineaux։ Ժամը 1.30ին։

Brie Janvfy պահեստը U.S.A.ի պահեստի դէմ։ Ժամը 3.15ին Brie Janvfy առաջին խումբը U. S.A.ի առաջին խումբին դէմ։

Մարզական միութեան բոլոր անդամները այս կիրակի իրենց սովորական խաղերը պիտի ընեն նոյն դաշտին վրայ առաւօտեան ժամը 9 — 12։

★ Հոկտեմբեր 2ին, կիրակի կէսօրէ վերջ մարզական միութիւնը կուտայ իր թէյասեղանը։ Կը խնդրուի նկատի ունենալ։

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Մարսէյլի մասնաճիւղի դպրոցը կը վերաբացուի Հոկտ.ի առաջին հինգշաբթին։ Դասախօսութիւնները պիտի կատարէ Տիկ. Մանուշ Շամիրեան։ Արձանագրութիւնները տեղի կ'ունենան ամէն հինգշաբթի կէսօրէն վերջ ժամը 3էն 5, Հ. Յ. Դ. Ահարոնեան Ակումբը, 26 rue des Convalescents։

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Հ. Բ. Ը. Միութեան Ազգային Վարժարանը կը վերաբացուի հինգշաբթի, Հոկտ. 5ին. ինչպէս նաեւ գիշերային դասընթացքը։ Արձանագրուելու համար դիմել տեղւոյն կրթական հոգաբարձութեան։

ԵՐԵՔ ԱՐԺԷՔԱՒՈՐ ԳԻՐՔԵՐ ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

1.— LA VINGT - CINQUIEME HEURE (roman), par C. Virgil Ghéorghiu. Traduit du roumain par Monique Saint – Côme. Prix 390 francs. (Վիպական պատմութիւնը ներկայ Ռումանիոյ ողբերգութեան)։

2.— LE VIOL DE LA POLOGNE (un modèle d'agression soviétique). Souvenirs de Stanislas Mikolajczyk, ancien premier ministre de Pologne. Traduction de R. Jouan. Prix 420 francs. (Ջախջախիչ վկայութիւն մը Լեհաստանի դէմ սարքուած դաւերու մասին)։

3.— LE COUP DE PRAGUE, une révolution préfabriquée. Souvenirs de Hubert Ripka, ancien ministre du gouvernement Tchécoslovaque. Prix 450 francs. (Փաստացի պատմութիւնը Չեխոսլովաքիոյ դէմ սարքուած բոլշեւիկեան դաւադրութեան)։

ԴԻՄԵԼ — Librairie Plon, 8 Rue Garancière, Paris (6)։ Կամ որեւէ գրավաճառի։

ԿԱՐԵՒՈՐ

Կը փնտռուի Փարիզի մէջ, հայ ընտանիքի մը համար, 2 — 3 սենեակնոց յարկաբաժին մը, վարձու կամ ծախու։ Դիմել «Յառաջ»ի խմբագրութեան։

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17, Rue Damesme – (13e)

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH
Fondé en 1925
R C S 276 286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13)
Վեցամսեայ 800 ֆր., Արտ. 10 տոլ. կամ 3 անգլ.
Tél. GOB. 15-70 Գին 6 ֆր. C.C.P.Paris 1678–63
Mardi 20 Septembre 1949 Երեքշաբթի 20 ՍԵՊՏ.

21րդ ՏԱՐԻ — 21 Année No.5953–Նոր շրջան թիւ 1364

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՅԱՂԹԱՆԱԿԻՆ ՎԵՐՋ

Արարայի յաղթանակին տարեդարձը ոգեկոչելով, մեր մտածումները կ'երթան 1918 — 21ի շրջանի դէպքերուն, որոնք վճռական դեր խաղացին եւ Կիլիկիոյ հայութեան բախտը որոշեցին ։

Երբ 1916ին Հայերը առանց սակարկելու կամաւոր կ'արձանագրուէին եւ Դաշնակիցներու կողքին կը կռուէին, այս վերջիններու յաղթանակէն կը սպասէին ջարդարար Թուրքիոյ ջախջախումը եւ հայ ժողովուրդի ազատագրումը Թրքական լուծէն ։

1918 Սեպտեմբերի յաղթանակը իսկապէս ջախջախեց Թուրք բանակը, որուն բեկորները լեղապատառ փախան մինչեւ Հալէպ եւ Ատանա, հետապնդուելով զօրավար Ալէնպիի զինուորներէն ։

1916ի Սայքս – Փիքօ գաղտնի դաշնագրով Կիլիկիան բաժին կ'իյնար Ֆրանսայի ։

Ժորժ Փիքօ, նոյն դաշնագիրը ստորագրող Ֆրանսացի պաշտօնեան, կը նշանակուէր Ֆրանսական Հանրապետութեան մարզպան Սուրիոյ եւ Հայաստանի (Haut – Commissaire de la République Française en Syrie et en Arménie) ։ «Հայաստան» ըսելով Կիլիկիան կը հասկնային ։

Մարզպանի կեդրոնն էր Պէյրութ ։ Ժորժ Փիքօ, որ առաջին անգամ 1918 Նոյեմբերին արդէն գացած էր Ատանա, 1919 Մարտ 13ին յաղթական այցելութիւն մը տուաւ Կիլիկիոյ, որ իր իշխանութեան սահմաններուն մէջ կ'իյնար ։ Անկէ վերջ երկու անգամ եւս այցելեց 1919 Օգոստոսին եւ Դեկտեմբերին ։

Հայկական Լեգէոնի զինուորները Մէրսինէն մինչեւ Մարաշ գրաւման բանակի մաս կազմեցին հետզհետէ ։

Հայ յառաջապահները գրաւած էին նոյնիսկ Ջիֆթէխան կայարանը, Տաւրոսէն անդին ։

Գնդապետ Պրէմոն (ապրէն զօրավար, որ մեռաւ վերջերս Փարիզի մէջ) 1919 Յունուար 30ին Մէրսին ցամաք ելլելով, Փետրուար 1ին Ատանայի մէջ հաստատուեցաւ իբրեւ զինուորական կառավարիչ Կիլիկիոյ, պաշտօն՝ զոր վարեց մինչեւ 1920 Սեպտեմբեր 4 ։

Դեր – գնդապետ Ռոմիէօ Արեւելեան (Հայկական) Լեգէոնի հրամանատարը իր հայկական երեք վաշտերով ենթարկուած էր զօր. Ալէնպիին, որ Պաղեստինէն մինչեւ Կիլիկիա դաշնակից գրաւման բանակներու ընդհանուր հրամանատարն էր ։

Ֆրանսական իշխանութիւնները մեծապէս օժանդակեցին 1915ի Մեծ Եղեռնին Սուրիա, Միջագետք եւ Պաղեստին տարագրուած Հայերէն վերապրողները Կիլիկիա փոխադրելու եւ տեղաւորելու գործին ։

1919ի վերջերը արդէն իսկ 60 հազար Հայեր տեղաւորուած էին Ատանայի մէջ, 8 հազար Հաճըն, 12 հազար Տէօրթեօլ, հազար Հասանպէյլի, հազար Օսմանիէ, Պաղչէ, Իսլահիյէ, 1500 Միսիս, 3—4 հազար Տարսոն, 2—3 հազար Մէրսին ։ Մարաշի, Զէյթունի եւ Այնթապի Հայերն ալ վերադարձած էին իրենց քաղաքները, այնպէս որ Կիլիկիոյ Հայերուն թիւը շուտով 120 հազարը անցաւ ։ Թրքախօս Ատանան դարձած էր իսկական հայկական ոստան մը, ինքնավար Կիլիկիոյ կեդրոնը ։ Ամէն կողմ հայ լեզուն եւ հայ երգը կը հնչէր ։

Որբանոցներ բացուեցան Ատանայի, Մէրսինի, Տարսոնի, Սիսի, Հաճընի, Տէօրթեօլի, Օսմանիէի եւ Հարունիէի մէջ ։ Մարաշ եւ Այնթապ արդէն ունէին մեծ որբանոցներ ։ Շուրջ 10 հազար երկսեռ հայ որբեր պատսպարուեցան այսպէս Կիլիկիոյ եւ 2 հազար ալ՝ Հալէպի որբանոցներուն մէջ ։

1919 Մայիս 5ին Ֆրանսացի գնդապետ մը Փիէփանի Ատանա հասաւ «Հրամանատար Կիլիկիոյ Ֆրանսական զինուորներուն» տիտղոսով ։ Երբ հետզհետէ հասան Ֆրանսացի զինուորները, Թուրքերը կատղեցան եւ գրգռիչ զրոյցներ տարածեցին թէ եկողները հայ կամաւորներն էին ։

Անգլիացիները գնդապետ մը Փիէփանի սակաւաթիւ զինուորներուն յանձնեցին Մարաշը, Այնթապը, Ուրֆան, Քիլիսը, Պիրէճիքը, Սօրուճը, Ճարապլուսն ու Հալէպի կայարանը ։

Միայն 200 Ֆրանսական զինուորներ (մէկ մասը հայ կամաւորներ) կը գրաւէին Մարաշի պէս կարեւոր քաղաք մը, որ աւելի քան 60 հազար բնակիչ ունէր ։

ՌՈՒՍԻԱ ԵՒ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻԱ

Գերման գործակալութիւն մը կը հաղորդէ հետեւեալը.—

Իրաւասու սովետական աղբիւրէ կը հասկըցնեն Պերլինի համայնավար շրջանի կուսակցութեանց թէ՝ այդ շրջանին մէջ կազմուելիք «բոլոր Գերմանիոյ» առժամեայ կառավարութեան մը հետ հաշտութիւն մը պիտի կնքուի ։ Այս հաշտութեան կնքումէն առաջ, սովետական իշխանութիւնները պատրաստ են ռուսական զօրքերը ետ քաշելու Գերմանիայէն, ինչ որ ըլլայ միւս գրաւող իշխանութեանց ընթացքը ։

Արեւելեան շրջանի մէջ կառավարութիւն մը կազմելէ առաջ խնդիրը պիտի տարուի չորս արտաքին նախարարներու ժողովին, որու մէջ, Ռուսերը պիտի պահանջեն Գերմանիոյ միութիւնը եւ հաշտութեան դաշնագրին կնքումը ։

ՄԻԱՑԵԱԼ ԱԶԳԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎԸ

Միացեալ Ազգերու ընդհ. ժողովին հինգերորդ նստաշրջանը կը բացուի Ուաշինկթընի մէջ ։ Օրակարգի վրայ են բազմաթիւ հարցեր — իտալական գաղթավայրեր, հիւլէական ուժերի եւ սպառազինման հակակշիռ, նոր անդամներու ընդունելութիւն, Երուսաղէմի միջազգային վարչաձեւը, հոլանտական Հնդկաստանի, Յունաստանի, Քորէայի եւայլ խնդիրներ ։ Թուցէ դայ նաեւ Մոսկուայի եւ Պելկրատի հարցը ։

Ռուսիա այս անգամ շատ ուժեղ պատուիրակութիւն մը կը ղրկէ նախագահութեամբ Ա. Վիշինսքիի ։ Կը մասնակցին արտաքին նախարարի օգնական Ժաքօպ Մալիք, Ուաշինկթընի դեսպան Պանիուշքին, Զարաքին եւ Ցարութինեան ։

Քաղաքական կարեւոր դէպքերու կը սպասուի այս ժողովին մէջ ։

★ Ֆրանսայի բարձր պաշտօնատար մը Կաստոն Փալէվսքի ճառ մը խօսելով ցաւ յայտնեց որ Ֆրանսա այլեւս մաս չկազմեր Զօրս Մեծերուն, Ուաշինկթընի վերջին բանակցութեանց հետեւանքով ։ «Կը յիշեցնենք Ամերիկայի որ, ըսաւ, Թէհրան, Եալթա եւ Փոցտամ կոչուող դիւանագիտական աղէտները հաստատեցին թէ Անգլիա անկարող է ներկայացնել ցամաքային շահերը ։ Ամերիկա շահ չունի Ֆրանսան ստորադաս դիրքի մը մէջ պահելու մէջ » ։

ԳԻՇԵՐԱՅԻՆ յարձակումները պակսած չեն ։ Վերջին 24 ժամուան մէջ պատահեցան դարձեալ փողոցային կարգ մը յարձակումներ Հիւսիս – Ափրիկեցիներու կողմէ ։ Թէեւ մեծ մասամբ կը ձերբակալուին հեղինակները ։ Ներքին եւ դատական նախարարները խոստացան խստութիւնները աւելցնել ։

ԱՆԴՐՅՈՐԴԱՆԱՆԻ Ապտուլլահ թագաւորը որ Սպանիա կը գտնուի տեսակցութիւններ ունեցաւ զօր. Ֆրանքոյի հետ, միջին Արեւելքի մէջ համայնավար սպառնալիքներուն դէմ շարժելու համար ։ Քննած են նաեւ երկու երկիրներու գործակցութիւնը միջազգային գետնի վրայ եւ Երուսաղէմի հարցը ։ Ապտուլլահ թագաւոր որ 13 օր մնացած էր Սպանիա, մեկնեցաւ իր հետեւորդներով ։

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻՈՅ արտաքին առեւտուրի նախարարը յայտարարեց թէ պատրաստ են ամէն երկրի հետ առեւտուր ընելու, հաւասարութեան սկզբունքով ։

Այդ օրերուն Մուսթաֆա Քէմալի «Միլլի» շարժումը լայն համեմատութիւններ առած էր ։ Այլեւս միայն Իզմիր ցամաք ելած հելլէն բանակը ետ մղելու մասին չէ որ կը մտածէին ։ Կիլիկիոյ ճակատը կը դառնար «Միլլի»ներու երկրորդ կարեւոր նպատակակէտը ։

Հայկական լեգէոնի ներկայութիւնը Կիլիկիոյ մէջ մեծապէս կը ջղագրգռէր Թուրքերը, որոնք չէին կրնար հանդուրժել, որ երէկի «ռայա»ները իբրեւ յաղթական մտնէին իրենց երկիրը, եւ զէն ու զրահով կառավարէին զիրենք, կռթնած Ֆրանսական բանակին վրայ ։

Մթնոլորտը ելեկտրականացած էր ։

Փոթորիկը չուշացաւ ։

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

Օրուան անցուդարձը

ՍԹԵՐԼԻՆԸ 100ԻՆ 30 Կ'ԱՐԺԵԶՐԿՈՒԻ
ՖՐԱՆՔԸ ՈՒ ՄԻՒՍ ԴՐԱՄՆԵՐՆ ԱԼ ՊԻՏԻ ՀԵՏԵՒԻՆ ԱՆՈՐ

Անգլիոյ գանձային նախարար Սըր Քրիփս որ Ամերիկայէն Լոնտոն հասած էր եւ միշտ կը հերքէր Սթէրլինի արժեզրկումը, կիրակի իրիկուն ռատիոյէն հաղորդեց թէ Սթէրլինը հարիւրին 30 արժեզրկուած է տոլարին բաղդատմամբ, նոր սակն է 2.80 տոլար, մինչ առաջ 4.03 էր մէկ անգլիականը ։ Միջազգային դրամական հիմնադրամը հաւանած է այս փոփոխութեան որու համաձայն ոսկիի պաշտօնական գինն ալ համապատասխան փոփոխութիւն պիտի կրէ ։

Ուաշինկթընի մէջ գումարուած գանձային ժողովը թէեւ տնտեսական դժուարութեանց ծրագիր մը մշակած էր, եւ Անգլիա մինչեւ վերջը կը մերժէր իր դրամին արժեզրկման առաջարկները, բայց ինչպէս կը հաւատաուէր, իրականացաւ ան ։ Քրիփս յայտարարեց որ տոլար – սթեռլինի արգիդժուարութիւնները այլապէս՝ անլուծելի էին եւ ուրիշ միջոց մնացած չէր ։ Այս գործողութեան հետեւանքով կեանքը պիտի սղէ սկսեալ հացէն ։ Առայժմ գիները եւ աշխատավարձքերը պիտի չփոխուին, բայց ատեն մը վերջը գիներու փոփոխութիւն մը հաւանական է ։

Սթէրլինի այս արժեզրկումը Անգլիոյ տնտեսութեան մէջ պատմական թուական մըն է, որովհետեւ ան իր ետեւէն պիտի քաշէ միւս բոլոր դրամներուն արժէզրկումը, սկսեալ Ֆրանքէն ։

Ֆրանսայի ելմտական նախարար Պ. Փէչ վերադարձած ըլլալով, Նախարարաց խորհուրդը երէկ մասնաւոր նիստ գումարեց, Ֆրանքի նոր սակը որոշելու համար ։ Կը հաւաստեն որ Ֆրանսական դրամը հարիւրին 17 պիտի արժէզրկուի, տոլարը բարձրացնելով 330 Ֆրանքի ։ Մինչեւ որոշումի մը տրուիլը, սակարանը եւ ոսկիի ու օտար դրամներու կողմնակի շուկաները չպիտի գործեն ։

Լոնտոնի որոշումին վրայ Աւստրալիա, Տանիմարքա, Հնդկաստան, Նորվեկիա, Հարաւ. Ափրիկէ, Իրլանտա արժէզրկած են իրենց դրամները նոյն համեմատութեամբ ։ Հոլանտա, Շուէտ, Եգիպտոս, Նոր Զելանտա, Քանատա եւ միւս երկիրներն ալ պիտի արժեզրկեն ։

ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐ

Ատլանտեանի դաշինքը ստորագրող 12 պետութեանց արտաքին նախարարները իրենց առաջին նիստը կազմեցին Ուաշինկթընի մէջ, դաշնագրին գործադրութեան եղանակները որոշելու համար ։ Որոշուեցաւ որ այս ժողովը ամէն տարի գումարուի Եւրոպայի մէջ, իսկ զինուորական խառն խորհուրդ մըն ալ պիտի գտնուի Ամերիկայի մէջ ։ Ամերիկայի, Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի ներկայացուցիչներէն կազմուած գերագոյն խորհուրդ մը պաշտօն պիտի ունենայ հսկելու դէպքերու վրայ եւ գործի հրաւիրելու զինուորական խորհուրդը ։ Առաջին անգամ է որ Ֆրանսա կ'ընդունուի այս գերագոյն խորհուրդին մէջ ։

Բացառիկ պէտքի մը առջեւ այս ժողովները պիտի կրնան անմիջական գումարումներ ունենալ ։

Ամէնէն կարեւոր որոշումը որ տրուեցաւ, սա է որ Ամերիկա կը միանայ Եւրոպայի պաշտպանողական դրութեան ։ Ամերիկայի սահմանադրութիւնը կը նկատուի արեւմտեան միութեան սահմանը եւ նկատելով որ Եւրոպա իր 15 զօրաբաժինով պիտի չկրնայ դիմադրել սովետական յարձակումի մը, Ամերիկա կանուխէն ամէն օգնութիւն պիտի բերէ խաղաղութեան պահպանման համար ։

ԾԱՅՐԱԳՈՅՆ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՄԱՍԻՆ

Երեք արտաքին նախարարները Ուաշինկթընի մէջ երկարօրէն քննած են Ծայրագոյն Արեւելքի խնդիրները եւ համաձայնած են գործակցաբար տանելու զանոնք ։

Նկատելով որ Չինաստանի մէջ ռեւէ հակակոմունիստ ուժ չկայ որու արժէ օգնել, երեքները որոշեցին ազատ վաճառականութիւն մը պահել այդ երկրին հետ, բացի նախանիւթերէ ու զինուորական պիտոյքներէ ։

Հոնկ – Քոնկի վրայ յարձակման մը պարագային Ամերիկացիք պիտի օգնեն Անգլիացիներուն, առանց զօրք ղրկելու ։ Անգլիա 25.000 զօրք ունի այդ քաղաքին մէջ ։

★ Քանթոնի հիւսիսակողմը մեծ ճակատամարտ մը կը մղուի այս պահուն ։ Կարմիր բանակը Եունանի նահանգը գրաւելով հասեր է Հնդկաչինի եւ Պիրմանիոյ սահմանները ։

★ Միացեալ Նահանգներու, Անգլիոյ, Աւստրալիոյ, Հոլանտայի, Նոր Զելանտայի, Հնդկաստանի, Փաքիստանի, Սէյլանի, Պիրմանիոյ, Սիամի եւ Փիլիպեաններու միջեւ հաւաքական

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԶՄԻՒՌՆԻԱՆ

(ԱՐՀԱՒԻՐՔԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Աղէտալի թուական մը եղաւ 1922 Սեպտեմբեր 9/22ը Իզմիրի հայութեան համար։

Ահա 27 տարիներ անցեր են այն օրէն, երբ քէմալական արիւնարբու հրոսակներ դիւային քրքիջներով մուտք կը գործէին Իզմիրի մէջ, թալանելով, ջարդելով հայ թէ յոյն բնակչութիւնը, բռնաբարելով աղջիկներ թէ կիներ եւ ի վերջոյ հրոյ ճարակ դարձնելով Եգէականի այդ գեղածիծաղ, գոհար քաղաքը։

Վիքթոր Հիւկոյի յիշած Թուրքն էր որ անցած էր այնտեղէն, իր աւերիչ հետքերով։ Նոյն Թուրքն էր դարձեալ որ անգամ մը եւս ցոյց կուտար իր ցեղային վայրագութիւնը՝ ի ներկայութեան դաշնակից մարտանաւերու եւ «քաղաքակիրթ» Եւրոպայի զինուորական իշխանութեանց։

Այն Թուրքը որ տակաւին չէր յագեցած արեան ծարաւէ, մէկ միլիոնէ աւելի զոհերու արիւնը լակելէ վերջ։

Որո՞ւ համար գաղտնիք է «Մեծ»երու Մերձաւոր Արեւելքի մէջ վարած յետպատերազմեան երկդիմի քաղաքականութիւնը։ Փոքր Ասիոյ «հիւանդ մարդը» կենդանացնելու ամօթալի մրցումով, սկսեալ Խորհրդային Ռուսիայէն, քէմալական շարժումը կը քաջալերուէր ազատ համարձակ։ Նիւթական ամէն օժանդակութիւն կ՚ընծայէին «աւազակապետին»։ Նոյն դժբախտ պատկերը չե՞նք տեսներ այսօր ալ։

Այդ մրցակցութեան հետեւանքով, հողադուրկ Իտալիան որ այնքան պէտք ունէր գաղթավայրերու իր յարաճուն ժողովուրդի տեղաւորման համար, կը ստիպուէր հեռանալ Անատոլիայէն (Եփեսոսի շրջան) աւելի վերջը իյնալու համար Երկոտասան կղզիներու եւ մանաւանդ Եթովպական լաբիւրինթոսին մէջ։ Հելլէն բանակը մինչեւ Անգարայի դռները հասնելէ վերջ, երբ Պոլիսը գրաւելու մտքեր կը յղանար, յանկարծ Սաքարիոյ պարտութեամբ, — մասամբ մը հետեւանք նաեւ զինուորականութեան եւ կառավարութեան վէճերու ու ներքին կուսակցական պայքարի, — հեւասպառ կը լքէր ճակատը ու անկազմակերպ կը նահանջէր դէպի իր մեկնակէտը եւ անկից ալ դէպի ծով, անհամար գերիներ ձգելով, մարդկային թէ նիւթական ծանր կորուստներ կրելով։ Իսկ «փոքր դաշնակից»ին քաղաքական արդար պահանջները մոռացութեան կը տրուէին առօք-փառօք։

Կարելի չէ նկարագրել Իզմիրի աղէտը առանց էջեր լեցնելու։ Սակայն նկատի ունենալով օրաթերթի մը սահմանափակ պայմանները, պիտի բաւականանամ ընդհանուր ակնարկով մը։

Նախ քան քէմալականներու մուտքը, հելլէն նահանջող բանակին հետ Իզմիր կը խուժէին Փոքր Ասիոյ գաւառական շրջաններէն քրիստոնեայ բնակչութիւնները, Յոյն, Հայ թէ Զէրքէզ։

Քաղաքը խճողուած էր անհամար գաղթականներով։ Մահասփիւռ վտանգի մը մթաստուէրը պատած էր այդ խուճապահար բազմութիւններուն դէմքերուն վրայ։ Տրամադրելի բոլոր վայրերը լեցուած էին եւ նոյնիսկ եկեղեցիներու բակերը անանցանելի դարձած։ Փողոցները ճամբաներուն վրայ կարելի էր տեսնել դասալիք յոյն զինուորներ, լքուած զէնքեր, գրաստներ։ Իսկ ծովափը՝ մաքսատան շուրջ կը պարզուէր ուրիշ ողբալի տեսարան մը։ Առագաստանաւեր, հասարակ նաւակներ, ինքնաշարժ նաւակներ կը վարձուէին Իզմիրէն դէպի յունական ցամաքամասը հեռացողներու կողմէ, չարաշահութեան հասցնելով փոխադրութեան գիները։

Ամէն ոք շուարած էր այս կացութեան առջեւ ու չէր կրնար վճռական որոշում մը տալ։

«Արեւելեան մամուլ»ը իր խմբագրական էջերէն, ապիկար խմբագրի մը ստորագրութեամբ կը յորդորէր մինուճար ժողովուրդին մնալ իրենց տեղերը, անպատակ համարելով որեւէ տեղափոխութիւն։ Այս խմբագրականներէն ազդուեցան շատ մը միամիտներ, որոնց ոչ նիւթականը կը պակսէր եւ ոչ ալ միջոցը՝ տեղափոխուելու։ Եւ մնալով՝ զոհ գացին իրենց անխոհեմութեան։

Հարուստներէն շատեր արդէն մեկնած էին օրեր առաջ։ Ազնաւուրեան վարչութեան խմբակը եւս հիւանդ Մամուրեաններու չքախումբով նաւուն վրայ ապաստանած ու ապահով՝ մանաւոր «յաւելուածներով» նոյն «Արեւելեան մամուլ»ի էջերէն անամօթաբար շան քարոզ կը կարդար ժողովուրդին, թելադրելով պաղարիւնութեամբ դիմաւորել թրքական բանակի մօտալուտ մուտքը, վստահեցնելով թէ ոչ ոքի քիթը պիտի չարիւնի..

Իսկ Իզմիրի օրուան առաջնորդ Ղեւոնդ Եպիսկոպոս Դուրեան, դէպքէն երկու օր վերջ յաջողեցաւ ազատիլ վտանգէն՝ ապաստանելով ֆրանսական զրահաւորի մը վրայ, իր բախտին ձգելով ժողովուրդը։ Մինչդեռ իր յոյն պաշտօնակիցը, ողբացեալ Խրիսոսթոմոս մետրոպոլիտը սկիզբէն իսկ մերժելով հեռանալ Իզմիրէն, մնաց իր հօտին գլուխը, իբրեւ արժանավայել հովիւ ու վայրագօրէն յօշոտուելով թուրք կատղած խուժանին կողմէ, զոհուեցաւ Գըլլայի հրապարակին վրայ։

Ժողովուրդին կրած տառապանքը աննկարագրելի էր։ Աւելի քան քսան օր ենթարկուեցաւ ֆիզիքական ամէն տեսակ տանջանքներու։ Ծովախորշը ներկուեցաւ արիւնով ու դիակներ ծածկեցին ջուրին մակերեսը։ Իսկ թաղային կոտորածները աւելի սահմռկեցուցիչ եղան։

Ս. Ստեփաննոս եկեղեցւոյ մէջ ապաստանած գաղթականութիւնը փորձեց ինքնապաշտպանութեան դիմել, մինչեւ որ կարելի ըլլար օտար պետութիւններու միջամտութեամբ փրկել հազարաւոր կեանքեր։ Եւ սակայն համայնակուլ հրդեհը ի դերեւ հանեց այդ փորձը, տուներէն ու թաքստոցներէն դուրս թափելով ժողովուրդը ու լրացնելով ջարդարարներու թողած պակասը։

Ի լրումն ողբերգութեան, այս բոլոր վայրագութիւնները շարժանկարի վրայ առնուեցան Եւրոպացիներու կողմէ, հեգնելով ժողովուրդին տառապանքը։

Ի տես ժողովուրդին ողբ ու կոծին, սրտաճմլիկ օգնութեան կանչերուն եւ ընդհանուր ողբալի վիճակին, ամերիկեան կառավարութիւնը փոխադրանաւեր տրամադրեց վերապրողներու փոխադրութեան համար։ Եւ թշուառ բեկորներ, մեծ մասով ծերեր, կիներ մանուկներ թէ անչափահասներ ազատուեցան մահուան ճիրաններէն, յունական հիւրընկալ հողերը ապաստանելով։ Միայն Ադհիսարի քրիստոնեաներն էին որ զոհ գացին տեղացի թրքութեան նենգ հաւաստիքներուն, ի սպառ ջարդուելով։ Նոյն դառն բախտին պիտի արժանանար նաեւ Քըրք Աղաճի քրիստոնեայ բնակչութիւնը եթէ բարեբախտ զուգադիպութեամբ յունական գումարտակ մը չազատէր արդէն իսկ ծայր տուած ջարդէն։

Այս ջարդերէն վերջ զինուորցու այրերը ճաշակեցին նաեւ թրքական գերութեան դառնութիւնները, վրայ տալով իրենց կեանքը։ Շատ քիչ բախտաւորներ կրցան ազատիլ այդ երկրային դժոխքէն։

Քրիստոնեայ Զմիւռնիան, ուրկէ անցած էին Բիւզանդական ու Հռովմէական լեգէոններ, երբեք այսքան մահացու հարուած մը չէ բարձանագրած իր դարերու պատմութեան ընթացքին։ Ան ոչ միայն ի սպառ կը զրկուէր տեղացի կենսունակ, շինարար ու ստեղծագործ քրիստոնեայ տարրէն, այլեւ անհաշուելի հարստութիւն մը կը փճանար ու կը ցնդէր քաղաքին մխացող փլատակներուն տակ։

Իզմիրը երկրորդ քաղաքն էր Թուրքիոյ եւ կուսակալանիստ կեդրոնը Այտընի նահանգին։ Հարուստ՝ իր ծաղկեալ վաճառականութեամբ, գործարաններով, զանազան աշխատանոցներով ու մանաւանդ իր հողագործական բարեբեր շրջաններու առատ բերքերով, որոնց մէջ՝ աշխարհահամբաւ մեղրահամ թուզն ու ազնուացեղ անկուտ չամիչը։ Իր բնակչութեան ընդհ. թիւը հելլէն գրաւման ժամանակ մօտաւորապէս 300 հազարի կը հասնէր, բաղկացած Յոյներէ, Թուրքերէ, Հայերէ, Հրեաներէ եւ Եւրոպացիներէ։

Ազգային գետնի վրայ Իզմիրը թէեւ հայրենական հող մը չէր, սակայն դարերու ընթացքին հոն հաստատուած հայ գաղութը ազգային բոյն մը կազմած էր եւ Պոլսէն վերջ երկրորդ տեղը կը գրաւէր իր գրական – մշակութային զանազան հաստատութիւններով ու ձեռնարկներով։ Մեսրոպեան, Հռիփսիմեան ազգային վարժարանները, անհատական դպրոցները, կը ներկայացնէին զարգացման, դաստիարակութեան բարձր մակարդակով վառարաններ, որոնք հասցուցած են զարգացած յաջորդական սերունդներ։

(Մնացեալը յաջորդով)

ԳՈՒՐԳԷՆ ՊՕՅԱՃԵԱՆ

Թոսքանինի

Արձակուրդի շրջանս անցուցի Վենետիկի մէջ։ Այս հետաքրքրական քաղաքի մասին շատեր գրած են իրենց տպաւորութիւնը, այնպէս որ աւելորդ կը նկատեմ խօսիլ Ս. Ղազարի վանքին, եկեղեցիներուն, կոնտոլներուն եւ ջրանցքներու տարօրինակ խորհրդաւորութեան մասին։ Վենետիկը է եւ կը մնայ, բոլոր ժամանակներու համար, արուեստագէտին կախարդական վայրը։ Քաղաքը ինքնին թանգարան մը ըլլալէ զատ, արուեստի ալ կեդրոն է։

Բացառիկ վայելքը եղաւ ինծի համար շարքը այն նուագահանդէսներու որ տրուեցան եւ պիտի տրուին դեռ Սեպտեմբերի ընթացքին։ Անոնց առաջինը տրուեցաւ մեծանուն Արթիւրօ Թօսքանինիի ղեկավարութեամբ։

Հակառակ իր նեղլիկ փողոցներուն, Վենետիկ ունի զմայլելի թատրոն մը, «La Fenice» (Ֆէնիչէ), որուն ներքին սարքաւորումը իր բաց կանանչ գոյնով եւ վայրագոյն ծաղիկներով եւ ելեկտրական լամբարներու ինքնայատուկ դասաւորումը բացառիկ հմայք մը ունի։ Բեմը շատ լայն եւ խոր է։

Սեպտեմբեր 3ի շաբաթ երեկոյ հոն տեղ գրաւեցին Scala de Milanի 95 նուագածուները, գիշերային սեւ պաշտօնական զգեստով։ Թատրոնը ամբողջութեամբ լեցուեցաւ տեղացի եւ օտար ունկնդիրներով որոնք շաբաթներ առաջ լըած էին տոմսերը։ Գիշերային արդուզարդի գեղեցիկ ամբողջութիւն մը նուագածուներու եւ հանդիսատեսներու համադրութեամբ, դիւթական երեւոյթ մը տուած էր սրահին, մանաւանդ որ բոլոր օթեակները զարդարուած էին նաեւ թարմ վարդերու փունջերով։

Երեսուն տարիէ ի վեր առաջին անգամ ըլլալով Թոսքանինի կ՚երեւար Վենետիկի մէջ։ Այս մէջբերումը ըրի ի վեր հանելու համար իսկական gala ի մը պատկերը, պատշաճութիւն որու մասին քիչ անգամ բծախնդիր են Փարիզեան նուագահանդէսները։

82 տարեկան է Թոսքանինի։ Բուռն ծափերու մէջ բեմ եկաւ, պարզունակ, թեթեւօրէն կորաքամակ, բայց ծերունի վագրի մը ամուր քայլերով։

Միջազգային էր յայտագիրը.— Անակրէօն, (Քէրուպինի), 6րդ Սէնֆօնի (Պէթհովըն), Մոլտավիա (Սմէթանա), Տօն Ժուան (Շթրաուս), Les Eolides (Սէզար Ֆրանք), եւ Maîtres chanteurs de Nurenberg (Նախերգանք, Վակնէր)։

Շատ լսած էի Թոսքանինիի ղեկավարութեան մասին. Առաջին անգամ ներկայ կ՚ըլլայի։ Միջազգային քննադատները համաձայն են զինքը դասելու համար իբր ամենամեծ ղեկավարը, գերադասելով իրենց ազգային արժէքներէն։ Հետաքրքիր էի գտնելու թէ ինչ բանի մէջ կը կայանար այդ համբաւը։

Երբ վարպետը շարժեց ճպոտը, (միշտ յիշողութեամբ), տասնեակ մը վայրկեաններ անտարբեր հետեւեցայ։ Դեռ շօշափելի անակնկալ մը առջեւ չէի, զգալի տարբերութիւն մը չգտայ միւս ղեկավարներուն վրայ։

Բայց երբ երկրորդ կտորին հասանք (6րդ Սէնֆօնի), կարծիքս կազմուեցաւ։ Թոսքանինի իր ճպոտին տակ ունէր մին միջազգային մեծագոյն նուագախումբերէն, եւ անոր կրնար պարտադրել իր բոլոր զգացումներն ու քմահաճոյքը։ Իր ամենամեծ արժանիքը կը կայանայ նախ իր զուսպ շարժումներուն մէջ, միօրինակ ըլլալու ատեն, երբեմն պիտի ըսեմ նոյնիսկ՝ անտարբեր, այն անցքերուն մէջ ուր հոգին կը խռովի, երբ երաժշտական մեծ պոռթկումներու հետ աչքն ալ կ՚ուզէ կարծես որ ղեկավարը տարուի այդ փոթորիկէն, թռիչք տալու համար ընդհանուր crescendoի մը (ուժեղացում)։

Բայց Թոսքանինիի բազուկները զուսպ կը շարժին, երբ նոյնիսկ Սէնֆօնիին 3րդ մասը կը ղեկավարէ (Փոթորիկը)։ Նուագահանդէսի ամբողջ տեւողութեան Թոսքանինիի ոտքերը տեղն ու տեղը անշարժ կը մնան, մինչ նուագախումբը մեղմագոյնէն մինչեւ ուժեղագոյնը ալեկոծ ովկէան մը կ՚ուրուագծէ։

Արտայայտութեան իր սկզբունքները նախօրօք պատրաստուած են իր եւ նուագածուներու մէջ։ Գործադրութեան մետասաներորդ ժամուն՝ աւելորդ շարժուձեւերով չեն պարտադրուիր անոնք, աչքի յոգնութիւն մը խնայելով ունկնդիրին։

Շատ մը ղեկավարներու թոյլ կողմն է ասիկա։ Թոսքանինի, փորձերու ատեն, իր եւ նուագածուին մէջ հոգեկան կապը հաստատելէ վերջ նուագահանդէսի պահուն աչքերով կը ղեկավարէ՝ այն, կը մագնիսացնէ։

Անցնելով յայտագրի միւս կտորներուն, մեծ ընդունելութիւն գտաւ Սմէթանայի Մոլտավիան (ժողովրդական երգերու փնջիկ մը, ճարտարօրէն շարադրուած)։ Ամէնէն աւելի ծափեր խլեցին նաեւ Վակնէրի եւ Ռիխարդ Շթրաուսի կտորները, որուն հոգեվարքը կը գուժէին թերթերը, նոյն իրիկունն իսկ։

Ֆրանսական երաժշտութիւնը ներկայացուած էր César Franckի Les Eolides (poême symphonique)ով։ Այս կտորը, իր ոճով, իր դպրոցով, եւ իր զգայնական զարտուղութեամբ բացառութիւն կը կազմէր միւս գործերուն հետ։ Զգալի էր որ ուրիշ աշխարհ մը փոխադրուած էինք։ Թոսքանինի ֆրանսական երաժշտութիւնը զետեղած էր երկու խանդավառող կտորներու մէջ, մոռնալով որ ունկնդիրները անմիջական հասկացողներ ալ չեն։ Այնպէս որ քիչ մը ժգոյն անցաւ այս մասը։

Հետաքրքրական էր ինծի համար նկատել նաեւ թէ մեծ վարպետը ինչ ձեւով պիտի դասաւորէ իր նուագածուները։ Որովհետեւ այս պարագային մէջ դեռ համաձայն չեն հեղինակաւոր անձեր։

Թոսքանինի դասական ձեւը ընտրած էր։ Այսինքն իր ձախ կողմը՝ առաջին ջութակները եւ contre basse, աջ կողմը՝ երկրորդ ջութակ եւ ալթօ, մէջտեղը՝ թաւջութակները։

Ջրհեղեղ Թուրքիոյ մէջ

ՔԱՂԱՔՆԵՐ ՈՂՈՂՈՒԱԾ, ԿԱՄՈՒՐՋՆԵՐ ՓԼԱԾ, ՄԱՀԵՐ ԵՒ ՎԻՐԱՒՈՐՆԵՐ

Պոլսական թերթերէն.— Հեղեղային անձրեւները, որոնք շարունակուեցան երեք օր, մեծ աւերներ գործեցին երկրին կարեւոր կեդրոններուն մէջ: Ջրհեղեղը ընդհատեց շոգեկառքի երթեւեկը, եւ կառախումբերուն մէկ մասը ստիպուեցաւ կանգ առնել Իզմիթ եւ Կէպզէ: Վայրաշարժ մը, որ ճամբան հակակշռելու մեկնած էր, Զայըրօվայի մէջ տապալեցաւ: Վայրաշարժին մէջ չորս հոգի կային, իրենցմէ մին մեռաւ միւս երեքը ծանր այրուածքներ ստացան:

Զայըրօվայի փոքրիկ կայարանը ջուրերուն յարձակման ենթարկուեցաւ, 200 մեթրի չափ քշուեցաւ հեղեղէն եւ կիշէի պաշտօնեայ Ալի Գըլըճ խեղդուեցաւ: Լրջօրէն վնասուեցան նաեւ Զայըրօվա — Կէպզէ, Կէպզէ — Տիլ Իսքէլէսի երկաթուղային գիծերը, Տիլ Իսքէլէսիի մեծ կամուրջը փլաւ, Եարըմճայի անցքը փակուեցաւ եւ 500 մեթր տարածութեամբ երկաթուղին քարուքանդ եղաւ ջուրերուն ճնշումին տակ:

Ջրհեղեղը ընդհատեց նաեւ հեռագրի եւ հեռաձայնի հաղորդակցութիւնները Կէպզէի եւ Թուզլայի միջեւ: Մինչեւ կէս գիշեր անկարելի եղաւ հաղորդակցիլ այդ վայրերուն հետ, եւ վերջին անգամ լսուեցաւ կայարանապետ Ալի Գըլըճի ձայնը որ օգնութիւն կ'աղաղակէր:

«Ջուրերը կայարանը պաշարեցին, հեղեղը սոսկալի է, վտանգի մէջ եմ հասէք» կը պոռար խեղդուող կայարանապետին ձայնը:

Քահ մը վերջ լսուեցան վերջին բառերը.— Օգնութիւն, ջուրերուն մէջ կ'ընկղմիմ, կայարանը տապալիլ սկսաւ, օգ....:

Քահ մը վերջ կայարանը յարդի շիւղի մը պէս կը թաղուէր ջուրերուն մէջ:

Կէպզէէն վայրաշարժ մը ղրկեցին խեղճ պաշտօնեային օգնութեան, բայց վայրաշարժը Մէմիշօղլուի կայանէն անցած պահուն գիծէն ելաւ եւ թաւալեցաւ անդունդին մէջ: Վայրաշարժին հնոցպան Ատիլ գլորող մեքենային տակ մնալով ճզմուեցաւ:

Ջուրերը քանդեցին ահագին տարածութեան մը վրայ հաստատուած կամուրջներն ու հաղորդակցութեան կայանները, այս պատճառով չորս — հինգ օր պէտք է սպասել, Իսթանպուլի եւ Անատոլուի միջեւ կառախումբի երթեւեկը վերահաստատելու համար:

Երկու օրէ ի վեր Հայտարփաշայէ դէպի Անատոլու կառախումբ չի բանիր:

Անատարայի եւ Տաւրոսի ճեպընթացները, Իզմիթ կանգ առին, եւ ուղեւորները ստիպուեցան վերադառնալ շոգենաւով: Ասափազարի ճամբորդներն ալ ստիպուեցան ճամբան սպասել եւ գիշերը անցընել կառախումբին մէջ: Կէպզէէն Փէնտիք գացող օթօպիւս մըն ալ տապալած է եւ ճամբորդներէն մէկ քանին վիրաւորուած:

Ջրհեղեղը ահագին վնաս պատճառեց Իզմիթի մէջ եւ կատաղի ջուրերը ամբողջովին պաշարեցին Պօսթանլը եւ Ենի Թաղամասերը, 400է աւելի տուներու վարի յարկերը ողողուեցան, չորս բնակարան փլան: Մանասթըր Թաղին մէջ 200է աւելի տուներ ջուրերով լեցուած են: Պէքիրտէրէի մէջ 15 տուն ողողուեցան, քամիոններով եւ մակոյկներով կարելի եղաւ բնակիչները ազատել: Միւս աղէտեալներն ալ մաս առ մաս կը փրկուին:

Իզմիթի փողոցներն ու պողոտաները անանցանելի դարձած են, ջուրերը բարձրացած են 30 — 40 սանթիմի չափ: Իզմիթի դաշտավայրերը, ագարակներն ու տուները ամբողջովին ջուրերու տակ են:

Հեղեղը քանդեց նաեւ Իզմիթի սթատիումը, պատերը փլցուց, ջուրերը սկսան սպառնալ տեղւոյն թուղթի գործարանին, եւ շնորհիւ բանուորներու եւ պաշտօնատուներու զոհողութեան, առաջքը առնուեցաւ ծանր աղէտի մը:

Եարըմճա գիւղն ալ մեծապէս վնասուած է, շատ մը տուներ ողողուած են եւ անձի կորուստ կայ:

Ջուրերը քշեցին տարին Թուզլա — Կէպզէ, Իզմիթ—Տէրինճէ երկաթուղիի գիծերը, որոնք մէկ շաբաթէն առաջ չեն կրնար նորոգուիլ:

Նոր մանրամասնութիւններու նայելով նիւթական ու մարդկային կորուստները կարծուածէն աւելի լուրջ են եւ վնասը կարելի չէ շուտով դարմանել:

Հեղեղը լուրջ վնասներ պատճառած է Եալովայի մէջ, ուր 200 անասուն խեղդուած են եւ բազմաթիւ տուներ ողողուած: Սաֆրան գիւղին մէջ ամբողջ բերքը փճացած է, վնասը 100 հազար ոսկի կ'ենթադրուի: Գուրսայի ճամբուն վրայ, Օրհան Կազիի եւ Գարսաքի կամուրջները քանդուած են:

Շիլէյի մէջ, Աղվայի ձորը յորդած է, ճամբաները խցուած են եւ կամուրջները քանդուած:

Կէմլիքի մէջ կացութիւնը աւելի վտանգաւոր է, տեղատարափը մինչեւ գիշեր շարունակուած է եւ ամբողջ Կէմլիք ջուրերով պաշարուած: Մեծ դժուարութեամբ կարելի եղած է փրկել բնակչութիւնը:

Կէմլիկի շուկան մեծապէս վնասուած է, ահագին ապրանք քշուած է ջուրերէն: Քաղաքապետարանը եւ 14 տուներ մասամբ, իսկ վեց տուն ամբողջովին փլած են: Վնասուած է նաեւ տեղւոյն օճառի գործարանը: Ելեկտրական հիմնարկութիւնները խանգարուած են, հեղեղին մէջ երեւան ելած են երեք մարդկային դիակներ: Շրջակայ գիւղերէն որեւէ լուր չկայ:

Ուրիշներ ջութակի բոլոր տեսակները կը գտնեն ձախկողմը, աջը վերապահելով թաւ գործիքներուն:

Թոսքանինի, իր երաժշտական բարձր արժէքներուն կը միացնէ նաեւ մարդկային բարձր զգացումներ: 1933ին երբ Հիթլէր իշխանութեան գլուխն էր, Թոսքանինի կը հրաւիրուի ղեկավարելու վակնէրեան ներկայացումները Bayreuthի մէջ: Առաջին օտար ղեկավարն է որ կ'արժանանայ այդ պատուին: Երբ հրեայ նուագածուներու կ'արգիլուի մասնակցիլ ապարդիւն բողոքներէ վերջ, կը հրաժարի այդ պատիւէն: Նոյնպէս՝ հրաւիրուած ըլլալով ղեկավարել Սալցպուրկի Մոցարթեան նուագահանդէսները, հոն ալ հրաժեշտ կուտայ երբ Աւստրիան կ'ուղէն կցել Գերմանիոյ:

Այս մեծանուն ղեկավարը իր ասպարէզը սկըսած է 18 տարեկանին, Ռիօ տը Ժանէյրոյի մէջ (Պրազիլիա), յանպատրաստից ղեկավարելով «Այտա» օփերան:

Անօրինակ յիշողութիւն ունի: Եթէ հաւատանք իր մասին գրուած ուսումնասիրութեանց, ան յիշողութեան մէջ դրոշմած է 200 զանազան կտորներ եւ 100 օփերաներ, իրենց մանրամասնութիւններով:

Վենետիկը մեծ խանդավառութեամբ ընդունեցաւ եւ տօնեց ներկայութիւնը այս վարպետին:

Քլէմանսոյի տիպարով այս ծերունիը մեծ լաւատես մըն ալ է: Երբ ուզած են իր տարեդարձը տօնել, պատասխանած է թէ այդ մասին պիտի խորհի 90 տարեկանէն վերջ:

Պէտք է յիշենք նաեւ որ, դժբախտաբար Թոսքանինիի նուագահանդէսները մատչելի չեն բոլորին, եւ դարձած են տեսակ մը ժամադրավայրը ցուցամոլ հարուստ հասարակութեան մը: Մուտքի տոմսերը կ'արժէին 2000էն 35.000 (իտալական լիր, այսինքն 1200 — 20 հազար ֆրանս. ֆրանք), այնպէս որ սրամիտ քննադատներ կ'ըսեն թէ դժբախտաբար այս զմայլելի նուագահանդէսներուն ներկայ կ'ըլլան միայն անոնք, որոնք ամէնէն քիչ հասկացողութիւնը ունին:

Ա. ՊԱՐԹԵՒԵԱՆ

ՋԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԸՆԿԵՐ ՄԸՆ ԱԼ ԿՈՐՍՆՑՈՒՑԻՆՔ

ԿՐԸՆՈՊԼ—, 11 Սեպտ.— Քիչ առաջ արցունքոտ աչքերով վերադարձանք ընկերոջ մը շիրիմին տուած մեր այցելութենէն:

40 օր կ'ընէ որ հողին յանձնեցինք մեր ընկերներու լաւագոյններէն մէկը՝ ընկեր Աւետիս Թորոսեանը:

Ապրիլեան սերունդէն էր Աւետիսը: Եւ հայրենասէր:

Սրտէն տկար է եղեր, բայց ան իր ցաւը տանիքներուն վրայ լացողներէն չէր եւ մենք լուր իսկ չունէինք: 46 տարեկանին կնքեց իր մահկանացուն, ետին ձգելով անմխիթար այրի մը եւ երեք զաւակներ:

Գիշեր ատեն հազիւ մարմինը հիւանդանոցէն տուն փոխադրուած, ընկերները զայն շրջապատեցին արտասուալի աչքերով եւ լինչ խանտաղատանքով: Ամբողջ 48 ժամ հսկումը ընկերներէկատարեցին փոխն ի փոխ: Ծաղկեպսակներ ամէն կողմէ, Եռագոյնը դագաղին վրայ եւ Հ. Յ. Դ. դրօշակը գլխուն վերեւ:

Գերեզմանին վրայ հրաժեշտի խօսքեր ըրին Եօզղատի Հայրենակցական Միութեան կողմէ ընկեր Տրդատ Սողոմոնեան եւ Հ. Յ. Դ. կողմէ ընկեր Ս.:

Համեստ Դաշնակցականի մը, գաղափարական եղբօր մը կորուստին շուրջ ցոյց տրուած ջերմ զգացումներու այս արտայայտութիւնները, ընկերա — ընտանեկան այս ամուր կապը Դաշնակցութեան անընկճելի ուժերէն մին կը կազմէ:

Թղթակից

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ

ԱՆԻԻՆ ԾԱԽՈՒԵՑԱՒ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ, 1034 — 1064)

Բ. ՄԱՍ

ԱՆԻԻ ԿՈՐԾԱՆՈՒՄԸ

ԺԳ.

ԽԵՆԹԸ Կ'ԱԶԱՏԷ ԼՈՒՍԻԿԸ

— Ի՞նչպէս թէ չկայ, ի՞նչ նոր բան պատահեցաւ:

— Քեզ արդէն յայտնի է որ չկրնալով դիմանալ իր վշտին, իր խոր կսկիծին, խենթեցած էր ան: Այնուհետեւ միշտ Լուսիկ կանչելով կը թափառէր փողոցները, երբ տեղի ունեցաւ Ցունաց ջարդը, գինքը գտանք Անիէն դուրս, դիակներուն մէջ սպաննուած, բայց թէ ո՞վ էր զայն սպաննողը, յայտնի չէ, ըսաւ Խենթը սրբելով աչքերէն հոսող արցունքը:

— Խեղճ ծերունի, հառաչեց Գոհարիկ յուզուած:

— Բայց թողունք այդ, օրիորդ, ցաւելով ոչինչ չըլլար, յայտնի՞ է ուր կը գտնուի Լուսիկը:

— Սուրմառուի բերդը, Վեստ Սարգիսի բանտերէն մէկուն մէջ:

— Ինչպէս, հիմա Սուրմառու տարած են զինք: Իբրեւ ապահով վայր, հա...բայց աժան չի նստիր ատիկա Վեստ Սարգիսին:

— Լաէ, Ներսէս, որպէսզի երկար չչարչարուի Լուսիկը, զայն ազատելու ճարն ալ մտածած եմ ես:

— Ինչպէ՞ս, իշխանուհի, հարցուց Խենթը եւ ապուշ ապուշ նայեցաւ օրիորդին:

Խենթը երազ կը կարծէր այս բոլորը:

Բնաւ չէր հաւատար որ Լուսիկը կենդանի է, իսկ եթէ իրաւ կենդանի էր, այսպէս դիւրութեամբ կարելի չէր ազատել զայն Սեւ մարդուն ձեռքէն, ինչպէս որ կ'ըսէր ու հաւատացած էր օրիորդը: Զէ՞ որ ան երկաթէ ճիրաններ ունէր:

— Դուն պիտի երթաս Սուրմառու եւ ներկայանաս այնտեղի իշխանին, իբր թէ Վեստ Սարգիսի ղրկած մարդոցմէն մէկն ես:

— Բայց անոնք չեն հաւատար ինծի:

— Կը հաւատան: Ահա, կը տեսնես այս նամակը. լաւ նայէ, ան կնքուած է Վեստ Սարգիսի կնիքով եւ եթէ ներկայացնես զայն, կը հաւատան քեզի եւ կը թողուն որ ներս մտնես բերդէն. անկէ զատ՝ կը կատարեն նաեւ ինչ որ պահանջես. իսկ այս նամակին մէջ գրուած է որ անմիջապէս քեզի յանձնեն Լուսիկը:

— Իսկ ո՞ր տեղէն ձեռք ձգեցիր Սեւ մարդուն կնիքը, հետաքրքրուեցաւ Խենթը, ուրախութենէն քիչ էր մնացեր որ խելքը թռցնէր:

— Կնիքը կեղծ է, բայց այնքան նման որ խականէն չի զանազանուիր:

— Տուր ինծի, դուն կատարեալ հրեշտակ մըն ես, եւ թող Տէրը պահպանէ քեզ, ըսաւ Խենթը եւ առնելով նամակը ծոցը դրաւ:

— Բայց զգոյշ պիտի ըլլաս, Ներսէս, շատ զգոյշ եւ խենթութեան նշան անգամ ցոյց պիտի չտաս: Պիտի խուսափիս ամէն բանէ, որպէսզի չմատնես քեզ, թէ չէ, դուն ալ, Լուսիկն ալ կորսուած էք յաւիտեան:

— Այդ իմ գործս է, իշխանուհի, ըսաւ խենթը եւ ոտքի ելաւ:

— Զմոռնաս որ Լուսիկը ազատելուդ պէս ուղղակի սենեակս բերես, ան այստեղ կը մնայ մինչեւ Ստեփանիկին գալը:

— Այո, Խենթը կը խոստանայ ատիկա եւ կը տեսնէ իր եղբօր աղջկան հարսանիքը, յարեց Խենթը եւ խոնարհ գլուխ տալով դուրս ելաւ սենեակէն:

— Աստուծով այդպէս ալ կ'ըլլայ, ըսաւ Գոհարիկ եւ աչքերը լեցուեցան արցունքով:

Խեղճ Գոհարիկ, իր սիրտն ալ կը տրոփէր, իր հոգին ալ կը մրմռքէր սպասելով Հարպիկին, սակայն տարաբաստիկ հանգամանքները կը հեռացնէին սիրող սրտերը իրարմէ եւ արդելք կ'ըլլային անոնց միացման:

Դուրս ելլելով Գոհարիկի սենեակէն, Խենթը անյայտացաւ փողոցներուն մէջ եւ մութը նոր ըսկսած էր կոխել, երբ հագուստն ու կերպարանքը փոխած եւ ձիու մը վրայ նստած՝ բռնեց Սուրմառու բերդաքաղաքը տանող ճամբան:

ԲԱԳՐԱՏ ԱՅՎԱԶԵԱՆՑ

պաշտպանութեան դաշինք մը կը պատրաստուի Ատլանտեանի դաշինքին նման, որ պիտի կոչուի Խաղաղակի դաշինք :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՈՒՏԱՓԷՇՏԻ կազմակերպուած դատավա– րութեան մէջ բացի նախարար Րայքէն միւս ամ– բաստանեալները բոլորն ալ Թուխթակի պէս խոս– տովանեցան իրենց յանցանքներն ու դաւաճանու– թիւնները, միշտ մեղքը ձգելով Թիթոյի վրայ եւ ամէն առթիւ փառաբանելով Մոսկուայի ուժն ու պաշտպանութիւնը փոքր ժողովուրդներու. հան– դէպ: Թէ արեւմտեան յետադիմական ու դրամա– տիրական կառավարութեանց եւ Թիթոյի միջեւ գաղտնի համաձայնութիւն մը կար պատերազմին սկիզբէն ի վեր: «Իզվեստիա» կ'ըսէ թէ Րայք գերման մըն է իբր հունգարացի ծպտուած :

★ Անգլիական թերթ մը կը գրէ թէ Սթալին հրաւիրած է Թիթօն Մոսկուա երթալ եւ արդա– րացնել ինքզինքը եթէ կ'ուզէ «վերապրիլ»: Սթա– լին նամակը ղրկած է պուլկար քաղաքական դի– ւանին անդամներէն մէկուն ձեռքով, եւ կը պա– հանջէ որ Թիթօ հրապարակով զղջում յայտնէ, Խորհրդային Միութեան հակառակ ընթացող զին– ուորական ու քաղաքային պետերը պաշտօնանկ ըլլան, նախարարութիւնը փոխուի, համայնավար կուսակցութիւնը վերակազմուի եւայլն : Թիթօ մերժեր է այս առաջարկը, միայն յայտնած է որ կրնայ իր օգնականը ղրկել Մոսկուա՝ բանաւոր համաձայնութիւն մը կնքելու համար:

ՌՈՒՍԻԱ 500 սաւառնակ տրամադրեց Պերլի– նի արեւելեան շրջանի գերման ոստիկանութեան. մինչեւ առաջիկայ գարուն այդ քանակը պիտի բարձրանայ 1200ի: Գերման զօրավարներ որ այն կողմը կը գտնուին, ոստիկանական ուժերու մէջ պաշտօնի պիտի կոչուին:

ԾՈՎԱՅԻՆ ԱՀՌԵԼԻ աղէտ մը պատահեցաւ Քանատայի Թորոնթօ քաղաքին առջեւ: «Նորօ– նիք» շոգենաւը զբօսական պտոյտի մը համար 500 հոգի առած էր մէջը որոնք գիշերը կը քնանային: Յանկարծական հրդեհ մը ծագելով, նաւը երեք ժամէն ածուխի վերածուած ընկղմեցաւ: Ճամ– բորդներէն 123 հոգիի դիակը գտնուեցաւ, կան 158 անհետացած եւ 109 վիրաւոր: Տեսարանը ահռելի էր: Մարդիկ բոցերու մէջ խելակորոյս հոս հոն կը վազէին: Օգնութիւն հասաւ, եւ կարելին եղաւ մնացածները փրկելու համար: Թիթանիքի պատ– մական դէպքէն վերջը այսքան մեծ ծովային ա– ղէտ չէր պատահած :

ԹՈՒԼՈՆԻ մէջ շինուեցաւ ազատագրութենէն վերջը Ֆրանսայի առաջին նաւը՝ Վիլ տը Մարսէյլ որ պաշտօնապէս ծով հանուեցաւ շաբաթ օր: 9000 թօն տարողութիւն ունի, 142 մեթր երկայնք, 19ուկէս մեթր լայնք եւ պիտի կրնայ ընդունիլ 971 ճամբորդ: Շինութիւնը սկսած էր 1908 ապ– րիլին, իսկ պիտի երթեւեկէ առաջիկայ Յուլիսին:

ԳՈՐԾԱՒՈՐԱԿԱՆ սէնտիքաները կը պահան– ջեն աշխատավարձի հարիւրին 18 յաւելում :

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ այժմ հինգ մի– լիոն զօրք ունի դրօշի տակ եւ իր զինուորական կարողութիւնը անդադար կ'աճի, կ'ըսէ ամերիկ– եան զինուորական տեղեկագիր մը, որ կը յայտնէ նաեւ թէ Սովետները իրենց զինուորական ելմտա– ցոյցը հարիւրին 19 աւելցուցած են եւ բանակը ամէն ժամանակէ աւելի լաւ պայմաններու մէջ է:

ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ ազգայնական կառավարութիւ– նը իրողապէս պիտի ճանչցուի Անգլիոյ կողմէ : Հաւանաբար նոյնը պիտի ընէ Ամերիկա եւս :

ՋՐԱՍՈՒԶՈՒՆԱԿ մը որ Տաքարի առջեւ Ատ– լանտեանի մէջ ռազմափորձեր կը կատարէր ծովն ինկաւ եւ մէջի 10 հոգին անհետացան :

ԹՐԻԷՍԹԷՆ Իտալիոյ թողելու պատրաստ է եղեր Թիթոյի կառավարութիւնը պայմանաւ որ այդ քաղաքին արուարձանները իրեն ձգուին եւ Միջազգային Դրամատունը փոխատուութիւն մը կատարէ:

ՃԱՇԿԵՐՈՅԹ Ի ՊԱՏԻՒ

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ՄԱՐՈՒԹԵԱՆՆԵՐՈՒ

Փարիզի Հ. Յ. Դ. « Եգիպտացի » կոմիտէն ճաշկերոյթ մը կազմակերպած է ի պատիւ Տէր եւ Տիկին Մարութեաններու այս ուրբաթ օր, 23 Սեպտ. ժամը 8ին, Սասունիի ճաշարանը, 31 Place d'Alexandrie: Սիրով կը հրաւիրուին ընկերներ, եւ համակիրները :

Ծախքերու մասնակցութեան համար 450 Ֆր.:

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ազգային վարժարանի վերաբա– ցումը տեղի կ'ունենայ Հոկտեմբեր 6ին, հինգ– շաբթի օրը, հովանաւորութեամբ Հ. Բ. Ը. Մի– ութեան :Գիշերային դասընթացքները եւս տեղի պիտի ունենան: Արձանագրուելու համար դիմել կրթական հոգաբարձութեան, Պ. Պ. Ա. Մկրեանի եւ Յ. Չէրչեանի: Կը հրաւիրենք շրջակայ հայու– թիւնը որպէսզի օգտուելով ընծայուած առիթէն, իրենց զաւակները դպրոց ղրկեն :

ՎԱՐՁԱԿԱՆ ԱԶԴ

Մեր Փարիզի բաժանորդներուն դրամական առաքումները դիւրացնելու համար, իրենց կը ղրկուին Mandat - chèqueներ «Յառաջ»ի C. C. P.ի վրայ: Կը խնդրենք որ, երբ ստանան, փութացնեն իրենց առաքումները, որպէսզի չստիպուինք ի– րենց թերթերը դադրեցնել :

Կանխայայտ շնորհակալութիւններով :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՁԵԿՈՅՑ ՎԱԼԱՆՍԻ ԱԶԳ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՎԱԼԱՆՍ.— Վալանսի եւ շրջանի հայ ազգ. միութեան, յառաջիկայ ընտրութեան համար ան– դամատուրքի դրութիւնը հաստատուած է, անոնք որ կ'ուզեն ընտրել եւ ընտրուիլ, թող բարի ըլլան ներկայանալ եւ ստանալ իրենց անդամատետրե– րը, մինչեւ Հոկտեմբեր 31, հետեւեալ հասցէնե– րուն,— Պ. Պ. Շ. Հացագործեանի, Bld. Vauban, Յ. Կարապետեանի 18 rue Bouffier, տարեկան վը– ճարելով 120 ֆրանք: Իսկ Օպնայ – Մոնթէլի – մարի, Ռոմանի հայրենակիցներու պիտի ներկա– յանան վարչութեանս նախագահ Յ. Տէր Սարգիս– եան եւ քարտուղար Յ. Կարապետեան :

Ի դիմաց Ազգ. Միութեան եւ հոգաբարձու– թեան, քարտուղար Յ. Կարապետեան, նախա– գահ Տէր Սարգսեան :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ, Իզմիր, Այգուպըլա փողոցը բնակող, այժմ 35 տարեկան, Մանուկ Փիւսկիւլ– ճեան, որ Իզմիրի ջարդէն վերջ ծովեզերքը տես– նուած է: Հօրը անունը Ռուբէն, մօրը անունը Սա– թենիկ, քրոջը անունը Հռիփսիմէ: Տեղեկացնել մօրը Տիկին Սաթենիկ Փիւսկիւլճեանի: 13 Place du Théatre, Draguignan (Var), France : Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել :

ՓԱՐԻԶԻ եկեղեցւոյ Լիլայի Հայ դպրոցը կը վերաբացուի 6 Հոկտեմբեր, հինգշաբթի, 15 rue des Bruyeres, Les Lilas :

ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂ մը անկախ սենեակ մը կը փնտռէ հայ ընտանիքի մը մօտ, նախընտրաբար համալսարանական քաղաքամասին մէջ: Դիմել խմբագրութեանս :

Դպրոցասէր Տիկ. վարժարանը

Բ. տարեշրջանը կը սկսի յառաջիկայ 3 Հոկտ. երկուշաբթի օրը: Աշակերտուհիներու արձանա– գրութեան համար դիմել վարժարան, 1, Bd du Nord, Le Raincy, ամէն առտու մինչեւ կէս օր, բացի շաբաթ եւ կիրակի օրերէ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ.— 29 Հոկտեմբերը գրաւ– ուած օր մըն է Ալֆորվիլի Հ. Մ. Ը. Մ.ի կողմէ:

ՀԱՄԱ – ԽԱՐԲԵՐԴՑԻԱԿԱՆ միութեան Կար– տանի մասնաճիւղին ընդհ. անդամական ժողովը, այս կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին Կարտանի հայկական դպրոցի սրահին մէջ: Օրակարգն է մասնաճիւղին տարեկան հաշուետուութիւնը, զե– կուցում 9րդ պատգ. ժողովի, վարչական ընտ– րութիւն, եւայլն: Կը խնդրուի բոլոր անդամներէ ներկայ գտնուիլ :

ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄ ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒ

Փարիզի Կրօնական Ընկերակցութեան Կրթա– կան Մարմնոյ հովանաւորութեան տակ գտնուող բոլոր դպրոցներու աշակերտներու արձանագրու– թիւնը արդէն սկսած է տեղւոյն վարժարաններու սրահին մէջ Սեպտ. 15էն ի վեր, Գուա Քոլոմպ, Անիէռ–Արժանթէօյի, Լիլայի, Պէլվիլի, Փարիզի եկեղեցւոյ Կեդր. վարժարանի, Շավիլի եւ Գան– նէօ Քաշանի դպրոցներու դասաւանդութիւնները պիտի սկսին Հոկտեմբերի առաջին հինգշաբթի:

Իսկ Ժանթիյիի շրջանի աշակերտութեան ար– ձանագրութիւնը կը կատարուի ամէն կիրակի առ– տու ժամը 10—12 տեղւոյն նոր դպրոցին մէջ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ուրֆայի Հայր. Միութիւնը 2 Հոկտ. կիրակի երեկոյեան ժամը 9ին կը տօնէ Սալ Ժէօկրաֆիի մէջ, Ուրֆայի Հերոսամարտի 34րդ տարեդարձը,

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅԿ. ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ ընդհ. փոր– ձերը կը սկսին ուրբաթ 22 Սեպտ. երեկոյեան 8.30ին, եւ յաջորդաբար միշտ ՈՒՐԲԱԹ օրերը, ազգ. տան մէջ, 32 rue de Trévise: Կը հրաւիրուին բոլոր անդամները, ինչպէս եւ նոր անդամներ : Տարեկան համերգը տեղի պիտի ունենայ 11 Դեկ– տեմբեր, Կավոյի սրահին մէջ, ղեկավարու– թեամբ Ա. ՊԱՐԹԵՒԵԱՆի :

ԱՆԳԼԵՐԷՆԻ ԵՒ ԳԵՐՄԱՆԵՐԷՆԻ ԴԱՍԵՐ

Վկայուած երիտասարդի մը կողմէ դիւրա– մատչելի պայմաններով :

Նպաստաւոր առիթ մը մեր երկսեռ երիտա– սարդութեան համար: Դիմել «Յառաջ»ի վարչու– թեան :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Մարսէյլի մասնաճիւղի դպ– րոցը կը վերաբացուի Հոկտ.ի առաջին հինգշաբ– թին: Դասախօսութիւնները պիտի կատարէ Տիկ. Մանուշ Շամիրեան: Արձանագրութիւնները տեղի կ'ունենան ամէն հինգշաբթի կէսօրէն վերջ ժամը 3էն 5, Հ. Յ. Դ. Ահարոնեան Ակումբը, 26 rue des Convalescents:

ԿԱՐԵՒՈՐ

Կը փնտռուի Փարիզի մէջ, հայ ընտանիքի մը համար, 2 — 3 սենեակնոց յարկաբաժին մը, վար– ձու կամ ծախու : Դիմել «Յառաջ»ի խմբագրու– թեան :

ԱՆԻԷՌ, ԳՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊ ԵՒ ԱՐԺԱՆԹԷՕՅԻ ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ

Անիէռ – Գուա Քոլոմպի հայերէն լեզուի ու– սուցման յատուկ հինգշաբթիի մեր դպրոցը կը վերաբացուի ամսոյս 22ին, նախկին տեղը 36 Villa Rouveyrol, Անիէռ: Կը խնդրուի ծնողներէ առաջ– նորդել իրենց զաւակները բացման օրն իսկ:

Իսկ երէց աշակերտներու եւ չափահասներու յատուկ շաբաթի (կէսօրէ վերջ) դասընթացքը կը շարունակուի ըստ առաջնոյն: Կը խնդրուի այս վերջիններէն դիմել արձանագրութեան համար կրթական յանձնախումբի անդամներէն Պ. Գ. Յովհաննէսեանի եւ Տիկին Ս. Ագատեանի, որքան կարելի է շուտ :

Արժանթէօյի վարժարանը նոյնպէս կը վերա– բացուի ամսոյս 29ին, նոյն տեղը :

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17, Rue Damesme – (13e)

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH - Fondé en 1925 - R. C. S. 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Dameзme — PARIS (13)
Վեցամսեայ 800 ֆր., Արտ. 10 տոլ. կամ 3 անգլ.
Tél. GOB. 15-70 Գին 6 ֆր. C.C.P.Paris 1678–63
Mercredi 21 Septembre 1949 Չորեքշաբթի 21 ՍԵՊՏ.

21րդ ՏԱՐԻ — 21 Année No. 5954–Նոր շրջան թիւ 1365 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՎԵՐՋԱԲԱՆԸ

Կիլիկիան գրաւող յաղթական Ֆրանսան աւելի կարեւոր կը նկատէր Սուրիա – Լիբանանը, ուր կեդրոնացուցած էր իր բոլոր ուժերը: Զին – ուորական տեսակէտով տկար էր Կիլիկիան:

Ֆրանսա հաշուի չէր առած Թուրքին կարե – լիութիւնները, մանաւանդ անոր ստացած եւ ստանալիք օժանդակութիւնները Մոսկուայէն, Հռոմէն ու նոյնիսկ Լոնտոնէն:

Քէմալական շարժումը քաջալերութիւն կը գտնէր ամէն կողմէ :

1919 Նոյեմբեր 24ին հարիւրապետ Փիէր Անտրէ (արեւելագէտ Փիէր Րէտան) կը մտնէր Մարաշ, ուսկից կը քաշուէին Անգլիացիք, Քէմալականներուն ձգելով իրենց ռազմամթերքը...

Դեկտ. 27ին Ալպիսթանէն եկող 100 Թուրք ձիաւորներ Մարաշի միջնաբերդը գրաւելով՝ հոն կը պարզէին Թրքական դրօշը :

Փոթորիկը սկսած էր պայթիլ: Հայերուն դէմ գրգռութիւնը իր գերագոյն աստիճանին հասած էր :

Հարիւրապետ Անտրէ հեռաձայնով 2 — 300 զինուոր եւ քանի մը թնդանօթ կը խնդրէ Այն – թապէն՝ գնդապետ Ֆլի Սէնթ – Մարիէն, որ փոխանակ զինուոր ղրկելու հարիւրապետը կը կանչէ իր մօտ, յետոյ ալ Ատանա կը ճամբէ զայն :

Եթէ պահանջուած 2 — 300 զինուորները ղրկուած ըլլային ժամանակին, յետագայ դժբախտութիւնները պիտի չպատահէին, կը գրէ զօրավար Պրէմոն:

1919 Դեկտ. 2ին զօրավար Տիւֆիւէօ Ատանա հասնելով, կը ստանձնէր Կիլիկիոյ վարչական եւ զինուորական հրամանատարութիւնը, 600 քիլոմեթր երկայնութեամբ տարածութեան մը վրայ : Մինչեւ այդ Թուականը Կիլիկիան ենթարկուած էր զօր. Ալէնպիի :

1920 Ցունուար 21ին Քէմալականները յար – ձակեցան Մարաշի վրայ, ուր ցորենի կարեւոր մթերք մը կար : Ֆրանսացիք ունէին 25 զումարտակ եւ չորս թնդանօթ միայն, չունենալով անթել, բոլորովին կտրուած էին Ատանայի կեդրոնէն: Կռիւները տեւեցին մինչեւ Փետրուար 10 : Ֆրանսացիք յանկարծ պարպեցին Մարաշը, երբ Թուրքերը ուժասպառ՝ անձնատուր ըլլալու կը պատրաստուէին եւ երբ ֆրանս. օգնական ուժ հասած էր: 8 — 10.000 Հայեր հետեւեցան քաղաքը պարպող զինուորներուն եւ Փետրուար 12ին Իսլահիէի ճամբուն վրայ ձիւնամրրիկի բռնուեցան: Հազարներ մեռան ցուրտէն, 2000ի չափ ալ ջարդուեցան քաղաքին բացերը, երբ զինուորները հեռացած էին արդէն:

Քէմալականները քաջալերուած Մարաշի ա – ժան յաղթանակէն, իրենց ուժը թափեցին Հաճընի վրայ, ուր 10.000 Հայեր համախմբուած էին: Հաճընցիք քանիցս հայ լեգէոնականներ ուզեցին Ատանայէն, սակայն կարելի չեղաւ ղրկել: Երկու անգամ օդանաւով ռազմամթերք ստացան չնչին քանակութեամբ: Մեր հայրենակիցները քաջա – բար դիմադրեցին 1920 մարտէն մինչեւ նոյեմ – բեր: 10.000էն 480 հոգի միայն ազատեցան:

Սիսի պաշարումը սկսաւ մարտ 27ին: Կարելի եղաւ Սիսի ամբողջ հայութիւնը (7500 հոգի) փոխադրել Ատանա 1920 Ցունիս 7ին:

Այնթապ պաշարուեցաւ 1920 ապրիլ 1ին եւ 10 ամիս հերոսաբար դիմադրեց, մինչեւ 1921 Փետրուար 11:

Ատանան լաւ զինուած էր, Թուրքերը չհա – մարձակեցան յարձակիլ անոր վրայ :

1920ին Կիլիկիոյ մէջ սպաննուած Հայերուն թիւը 20.000 կը հաշուուի (10 հազար Հաճըն, 7—8 հազար Մարաշ, 2 հազար զանազան տեղեր):

Հայկական Լեգէոնը երեք վաշտէ (3000 հո – գի) կը բաղկանար 1918 սեպտեմբերին, երբ Արարայի կռիւին մասնակցեցաւ: Զինադադարէն վերջ, Օսմանեան բանակէն արձակուած հայ զինուորներ եւ տարագրութենէ վերադարձող հայ երիտասարդներ կազմեցին 4րդ վաշտը (1000 հո – գի):

1920 Օգոստոս 19ին լուծուեցաւ Հայկական Լեգէոնը, որուն հիմը դրուած էր 1916 Հոկտ. 27ին Լոնտոնի Ֆրանսական դեսպանատան մէջ, ի ներկայութեան Սըր Մարք Սայքսի, Ժորժ Փիքօյի եւ Պօղոս Նուպարի: Ըստ կայացած համաձայնութեան, Լեգէոնի կազմութեան նպատակն էր Կիլիկիոյ ազատագրութիւնը (յօդուած 1), հայ լեգէոնականները միայն Թուրքին դէմ պիտի կռուէին, ու միայն Կիլիկիոյ մէջ (յօդ. 2):

Դժբախտաբար ի զուր անցան բոլոր զոհողութիւնները: 1921 Հոկտ. 20ին Ֆրանքլէն Պույեոն Անգարայի մէջ ստորագրեց ծանօթ դաշնագիրը Քէմալականներու հետ, վարչապետ եւ արտաքին նախարար Պրիանի հրահանգով: Վերջ գտան բոլոր ցանկալի երազները: Կիլիկիան յանձնուեցաւ Թուրքերուն: Մնացեալը ծանօթ է :

Պրիան կը վախնար, որ եթէ Կիլիկիան չվերադարձուի, Թուրքերը բոլորովին պիտի նետուէին Մոսկուայի գիրկը, մանաւանդ որ այս վերջինը ամէն միջոցներով կը քաջալերէր Մուսթաֆա Քէմալի ձեռնարկները:

Պրիան դաշնագիր կնքեց կառավարութեան մը հետ, որ ո՛չ իրապէս, ո՛չ ալ իրաւապէս ճանչցուած էր դաշնակիցներէն: Ընդհակառակն անոր պետը «աւազակ» յորջորջուած էր պատասխանատու վարչապետի մը կողմէ:

Թուրքերը Կիլիկիայով ալ չգոհացան: 1939ին, երկրորդ համաշխարհային պատերազմի նախօրեակին նուէր ստացան նաեւ Ալեքսանտրէթի Սանճաքը, նոր տեղահանութեան ենթարկելով բազմահազար Հայեր :

Այսպէս փակուեցաւ վերջին վարագոյրը Կիլիկեան տրամին վրայ :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ԹՐՔԱԿԱՆ ՌԱԶՄԱՓՈՐՁԵՐ ԹՐԱԿԻՈՅ ՄԷՋ

Թուրք բանակը երկու օր մեծ ռազմափորձեր կատարեց Թրակիոյ մէջ, ուր փորձուեցան մասնաւորապէս արդիական զէնքերը: Ներկայ էին նախագահ Ինէօնիւ, Անգարայի ամերիկեան դեսպանը, ամերիկեան զինուորական պատուիրակութիւնը եւայլն :

Ռազմափորձերու շրջանակը կը սկսէր Պոլսոյ սահմաններէն եւ կը տարածուէր ամբողջ Թրակիոյ վրայ: Այդ ընդարձակ սահմանին մէջ դիրք գրաւած են կարմիր ուժերը (Թուրք բանակը) հարիւրաւոր ռազմասայլ, ծանր եւ հակօդային հրետանի, օդանաւեր եւայլն: Գիշերային ցամաքահանում մը տեղի ունեցաւ « թշնամի» հողի վրայ նաւատորմին օժանդակութեամբ :

Բոլոր փորձերուն մէջ ալ Թուրք բանակը յաղթական ելաւ :

Ռազմափորձէն յետոյ ամերիկացի զօրավար Մաք Պրիտ.սապէս պարզեց տպաւորութիւնները.

— Բոլոր ռազմափորձերուն ընթացքին կարգ մը սխալներ կրնան գործուիլ: Այսօր ինչպէս որ կարգ մը սխալներ տեսանք, շատ փայլուն յաջողութիւններ ալ նշմարեցինք: Եթէ անցեալ տարուան ռազմափորձը բաղդատենք այս տարուանին հետ, կրնանք բացայայտ կերպով ըսել թէ այս տարուանը շատ լաւ է եւ գործողութիւնները շատ զարգացած են :

Ռազմափորձերուն մասնակցած միութիւննե – րը Թրակիոյ Սաֆրա գիւղին մէջ մեծ զօրանցք մը կատարեցին :

ՌՈՒՍԵՐԸ ՊԻՏԻ ԲԱՆԱԿՑԻՆ

Միացեալ ազգերու ընդհ. ժողովը կը բացուի վաղը Լէյք Սըքսըսի (Ամերիկա) մէջ:

Մոսկուայի ֆրանսական, անգլիական եւ ամերիկեան դեսպանները առջի օր գացին տեսնել Խորհրդային Միութեան արտաքին նախարարի փոխանորդ Գ. Կրոմիքօն եւ անոր ներկայացուցին երեք արտաքին նախարարներու տուած որոշումը Ուաշինկթընի մէջ, Աւստրիոյ հաշտութեան դաշնագրին մասին, եւ պարզեցին վիճելի կէտերը:

Կրոմիքօ յայտնեց թէ ռուսական պատուիրակութիւնը պիտի մասնակցի բանակցութեանց:

Ցայտնի է թէ խորհրդային պատուիրակութեան գլուխը կը գտնուի Գ. Վիշինսքի :

Ֆրանսական պատուիրակ Գ. Շուման այս լուրը առնելուն ըսաւ.— «Կը յուսամ որ այս յայտարարութիւնները իրականութիւն պիտի ըլլան »:

ՅԱՌԱՋի գինը 650 ֆրանքի բարձրանալուն վըրայ հրապարակը լեցուեցաւ կարգով, թէեւ վաճառումը դանդաղ է :

Դրամներու սնկումը

ՏՈԼԱՐԸ 350, ՍԹԵՐԼԻՆԸ 980 ՖՐԱՆՔ

Ֆրանսական եւ անգլիական թերթերը էջեր կը նուիրեն խօսելու համար Սթէրլինի արժեզրկումին հետեւանքով առաջ եկած կացութեան վըրայ, քանի որ այդ գործողութիւնը կ՚ազդէ համաշխարհային դրամական դրութեան վրայ:

Նախարարաց խորհուրդը չորս ժամուան խորհրդակցութենէ վերջը յայտարարեց Ֆրանքին նոր արժէքը ամերիկեան եւ անգլիական դրամներուն դիմաց: Այսպէս, տոլարի սակ նշանակուեցաւ 350 ֆրանք, իսկ սթերլինին 980: Ուրեմն Ֆրան – քին արժեզրկումը անգլիականին հանդէպ հարիւրին տասն է (առաջ 1096 ֆրանք էր սթերլինը), իսկ տոլարին հանդէպ հարիւրին 27, նախորդին միջինը ընդունելով 272 ֆրանք :

Ֆրանսա այժմ կ՚աշխատի որ միջազգային դրամական սակերու միութիւն մը հաստատուի եւ տրվիզներու ազատ փոխանակութիւն տեղի ունենայ մանաւանդ առեւտրական յարաբերութեանց մէջ, ջնջուի կարակից «ազատ» շուկան եւ փոխանակութիւնները կատարուին պաշտօնական սա – կերով :

Մարշըլի ծրագրին համաձայն տոլարը 212 ֆրանքէն կը հաշուէին: Կը հաւաստեն թէ այս սակը պիտի պահուի, որպէսզի Ֆրանսայի տնտեսութիւնը չխանգարուի եւ կարելի ըլլայ տոլարով արտածումները զարգացնել: Ֆրանսայի Ներա – ծումներու հարիւրին 30ը տոլարով կ՚ըլլան, մինչ արտածումները վերջին ամիսներուն հազիւ հա – րիւրին 7 կը բռնեն, որով վերջին վեց ամսուան ընթացքին տոլարին բացն է 93 միլիառ ֆր.: Սթերլինով առեւտուրին մէջ ալ Ֆրանսայի բացը վեց ամսուան մէջ եղած է 55 միլիառ: Խնդիրը այն է հիմա որ եթէ գիները բարձրանան երկրին մէջ, Ֆրանսա չպիտի կրնայ պէտք եղածին պէս օգտուիլ այս արժեզրկումէն՝ իր արտածումնե – րուն համար: Կառավարութիւնը պիտի աշխատի որ ներածուած եւ այժմ երկրին մէջ գտնուող ապրանքներուն գիները անմիջապէս չբարձրացուին, եւ յաւելումը կատարուի երբ նոր սակերով գնումներ կատարուին: Իսկ ներքին գիները պէտք է պահուին:

Արժեթուղթերու սակարանը բացուեցաւ : Իսկ ազատ շուկայի մէջ երէկ տոլարը 390 էր, նախորդին 376ին դէմ, իսկ սթերլինը 970՝ 1015ին դէմ: Ոսկեդրամի գիները մեծ փոփոխութիւն չեն կըրած դեռ :

Անգլիա ընտիր ոսկիի ունկիին (30 կրամ 59) գինը որ 172 շիլին էր բարձրացուց 250 շիլինի : Ամերիկայի եւ Աւստրալիոյ մէջ ալ ոսկեհանքերու արժեթուղթերը բարձրացան :

Ամերիկացիք գոհ են որ այս արժեզրկումով Նեւեքի աժան պիտի գնեն անգլիական եւայլ ապրանքները :

Գրած էինք թէ գրեթէ բոլոր երկիրները արդէն իսկ արժեզրկած էին իրենց դրամները : Պելճիքա դեռ որոշում տուած չէ, իսկ Զուիցերիա կը յայտարարէ որ իր դրամին արժէքը պիտի պահէ: Թուրք ելմտական նախարարն ալ յայտնեց մամուլին թէ Թրքական դրամը չպիտի արժեզրկեն :

★ Ահաւասիկ ցուցակը Ֆրանքի արժեզրկումին 1914էն ի վեր: Տոլարը 1914ին կ՚արժէր 5 ֆր. 16: 1928ին 25.53, 1932ին 25.45, 1934ին 15.07, 1937ին 25.14, 1938ին 34.95, 1939ին 39.81, 1944ին 49.62, 1945ին 119.10, 1948 Ցունուարին 214.39, իսկ Հոկտեմբերին 263.4:

ՊՈՒԼԿԱՐԻԱ ԵՒ ԹՈՒՐՔԻԱ

Ֆիլիպէի (Պուլկարիա) Թրքական հիւպատոսարանին առջեւ Սեպտեմբեր 9ի գիշերը ռումբ մը պայթած է, խորտակելով գլխաւոր դուռը եւ կոտրած ապակիները: Անցորդ կին մը փողոցին մէջ թեթեւապէս վիրաւորուած է: Ուրիշ վնաս չկայ: Պուլկար ոստիկանութիւնը քննութիւն մը բացած է, բայց դեռ արդիւնք մը չէ յայտնած :

Թուրքիոյ մէջ կը կարծուի թէ այս դէպքը պուլկար ոստիկանութիւնը սարքած է իբր փոխվրէժ Պոլսոյ պուլկար հիւպատոսարանին վրայ եղած յարձակման :

Արտաքին գործավար Նէճմէտտին Սատակ այս լուրը ստանալուն ըսաւ թէ «ասիկա փաստ մըն է որ Պուլկարիոյ մեր հիւպատոսարաններուն համար այլեւս անհնար եղած է աշխատիլ »:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ կառավարութիւնը պիտի հրաւիրուի մասնակցիլ Եւրոպայի տնտեսական գործակցութեան կազմին :

ԵԳԻՊՏՈՍԻ Ֆարուք թագաւորը մօտերս Սպանիա պիտի երթայ իբր հիւր զօր. Ֆրանքոյի: Անգլիախօսնանի Ապտուլլահ թագաւորէն վերջը այս երկրորդ արաբ վեհապետն է որ Սպանիոյ դիկտատորին կ՚այցելէ :

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ 480.000 հանքագործներ գործադուլ հռչակեցին յայտարարելով «եթէ հանգստեան թոշակ չկայ, աշխատանք չկայ», որովհետեւ կարգ մը ածխային հաստատութիւններ կը մերժէին աշխատաւորներու հանգստեան բաժինը վճարել :

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԶՄԻՒՌՆԻԱՆ

(ԱՐՀԱՒԻՐՔԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ)

(Բ. եւ վերջին մաս)

Իզմիրի Հայերուն թիւը վիճելի է, ինչպէս՝ գաղութին սկզբնաւորութեան թուականն ու հիմնադիրները Հայաստանի ո՞ր շրջաններէն գաղթած ըլլալու պարագան։ 1928ի «Ցուանահայ տարեգիրք»ի մէջ Տօքթ. Գ. Օ. Գալուստեանի չահեկան ուսումնասիրութեամբ յիշատակուած աղբիւրներու կարծիքները կը տարբերին հեղինակէ-հեղինակ ու համաձայն թուականի։ Այսպէս, ըստ ոմանց գաղութին հիմնադրութեան սկզբնաւորութիւնը պէտք է նկատել Կիլիկիոյ Ռուբինեան հարստութեան անկման թուականը 1375 — 1380։ Երկրորդ վարկած մըն է 1604 թուականը որ կը զուգադիպի Շահ Աբբասի Հայոց բռնի գաղթին։ Հիմնուելով լեզուական եւ կրօնական տուեալներու վրայ, պէտք է ընդունիլ երկրորդ տեսակէտը, որուն համաձայն են Տօքթ. Գալուստեան եւ ծանօթ բանասէր Թադէոս Ճերմակեան։

Զմիւռնահայը իրօք ունի Արարատեան դաշտավայրի ժողովուրդին յատկանիշները։ Ինչ կը վերաբերի թիւին, հիմնուելով օտար ճամբորդներու վկայութեանց, այդ թիւը երբեք չէ անցած 12 հազարը։ Դժբախտաբար որոշ վիճակագրութիւններ չեն եղած այդ թիւրիմացութիւնները հարթելու համար։ Սակայն վստահօրէն կարելի է ըսել որ գոնէ 1922ին այդ թիւը կրկնապատկուած էր նորեկ գաղթականներու յաւելումով։

Զմիւռնահայը շնորհիւ իր ցեղային ուշիմութեան պատուաւոր դիրքեր գրաւած էր առեւտրական հրապարակին վրայ ու տնտեսական փայլուն վիճակ մը ստեղծած։

Հակառակ հարուստ դասակարգի աղայական մտայնութեան, նիւթապաշտ խառնուածքին եւայլ բացասական թերութիւններուն, ան գիտցաւ սակայն իր քսակը բանալ ազգային ձեռնարկներու եւ խանդավառուիլ Հայաստանի հանրապետութեան հիմնադրութեամբ, մասնակցելով ազգային փոխառութեան եւ հայկ. բանակի կաղանդչէքի նուէրներուն։

Կը յիշեմ թէ ինչքան խանդավառութեամբ տօնուեցաւ Վարդանանց տօնակատարութիւնը 1918ին Ս. Ստեփաննոս եկեղեցւոյ մէջ օտար բարձրաստիճան պաշտօնատարներու ներկայութեան, երբ ամբողջ «Հայնոց»ը դրօշազարդուած էր համաձայնական ազգերու եւ հայկական դրօշներով, իսկ Ս. Ստեփաննոսի ընդարձակ բակը ասեղ ձգելիք տեղ չկար։

Իբրեւ ազգային հաստատութիւններ կարելի է յիշատակել Ս. Ստեփաննոս մայր եկեղեցին, մարմարակերտ, հոյակապ, սիւնազարդ, հայկական ճարտարապետութեան գեղեցիկ նմոյշ մը՝ որ արժանի պարծանքն էր Զմիւռնահայուն եւ որու նմանը չէր կարելի գտնել նոյնիսկ Պոլսոյ մէջ։ Ս. Ստեփաննոսի կից կառուցուած էր Առաջնորդարանը։ Քիչ անդին կար Ս. Լուսաւորիչ եկեղեցին, որու շրջափակին մէջ կը բարձրանար Ազգային Հիւանդանոցը, արդիական շէնքով ու բժշկական ներդաշնակ կազմով, որու համբաւը կը տարածուէր օտարներու մօտ։

Ազգային որբանոցները Զմիւռնահայուն բարեսիրական զգացումներուն ցայտուն օրինակները կը հանդիսանային։ Դպրոցներու մասին արդէն արտայայտուեցանք։ Կային զանազան ակումբներ՝ օրինակ՝ Որսորդաց Ակումբ, Գրադարան-Ակումբ եւ զինադադարէն յետոյ կուսակցական ակումբներ։

Մեծահարուստներէն յիշենք Աղնաւորեան, Սիվրիհիսարեան, Պագրճեան, Թօփալեան, Իփլիքճեան, Պալեօզ, Համբարձումեան եւն.։ Մանիւֆաքթիւրի հրապարակը մեծ մասամբ Հայերու ձեռքն էր։ Կային նոյնպէս Ափիոնի, չոր միրգեղէններու, գորգի, յախճապակիի, երկաթեղէններու վաճառականներ, որոնց մէջ արտասահմանի եւ Թուրքիոյ զանազան շրջաններու մէջ մասնաճիւղեր ունեցող հաստատութիւններ շատ կային։

Իզմիրի արուարձաններէն ամէնէն կարեւորը Գորտէլիոն էր։ Ցետոյ կուգային Քարաթաշը, Գօզտրեալըն, Կէօզթէփէն, Պուռնովան որոնք օժտուած էին ազգային հաստատութիւններով — Նախակրթարան, եկեղեցի եւն.։

Այտընի նահանգի գլխաւոր քաղաքներուն ու գիւղաքաղաքներուն մէջ եւս ազգային համախումբ գաղութներ կային որոնք դարձած էին մէյ մէկ ազգային բոյներ ու յեղափոխական կորիզներ։ Ատոնցմէ էին.— Մաղնիսան, համբաւաւոր իր մանուածագործութեամբ ու խաղողի առատ այգիներով։ Քըրքաղաճը իր քաղցրահամ սեխերով ու ձմերուկներով։ Վերջապէս Այտընը, Նազիլլին ու մանաւանդ Խօտէմիշը իր 300 տնուոր հայութեամբ, ամբողջովին Դաշնակցութեան շունչով սնած ու դաստիարակուած։

Ահաւասիկ սեղմ գծերու մէջ հայկական Զմիւռնիան որու փլուզման տխուր տարեդարձը

ԲՈՒՍԱԲԱՆԱԿԱՆ ՃՇԴՈՒՄ ՄԸ

Տուղտ եւ Աղջկուտակ

«Անահիտ»ի մէջ Դոկտ. Ցովհաննէս Արթինեան նկարագրած է Բաղջրուկ եւ Տուղտ անունով ծանօթ՝ զոյգ մը տունկերը։ Շարած է անոնց իւրաքանչիւրին դէմը՝ հայերէն, թուրքերէն, ֆրանսերէն, պարսկերէն, յունարէն, անգլերէն, արաբերէն եւ լատիներէն համազօրները։ Տուած է այդ տունկերուն բժշկական գործածութեան եւ ժողովրդական առտնին բժշկութեան մէջ ծանօթ կարգ մը մանրամասնութիւններ։

Այդ ամէնը լաւ։ Բայց, այդ երկու տունկերուն հայերէն անունները շփոթուած են։

Ցարգելի բժիշկ բարեկամս, սակայն, թող չվիրաւորուի։ Որովհետեւ միայն ինքը չէ որ շփոթած է այդ երկու բոյսերը։ Իրմէ առաջ բազմաթիւ ուրիշներ ունեցած են նոյն շփոթումը։ Բառգիրքի եւ դասագիրքի հայ եւ օտար հեղինակներու քով, զարմանալիօրէն, մէկ բոյսն առնուած է միւսին տեղը։

Պատճա՞ռը.— Որովհետեւ Malva *կամ* Malvacées *ընդհանուր դասաւորումին մաս կազմող երեսնեակ մը նմանացեղ տունկերը շատ դիւրացուցած են շփոթութիւնը։*

Աչքիս առջեւ ունիմ յիսունէն աւելի բուսաբանական գիրքեր, գունաւոր ու սեւ ատլասներ *եւ բազմալեզու բառգիրքեր։ Ատոնցմէ* եւ ոչ մէկը *վերծ է մատնանշածս շփոթութենէն։ Ըսել կ'ուզեմ՝ ոչ միայն հայերէնով տպուած ձեռնարկները, այլեւ ֆրանսերէնէ ֆրանսերէն հին ու նոր բուսագիրքեր եւ բառգիրքեր, կուտան շփոթ նկարագրութիւններ՝* Mauve*ի եւ* Guimauve*ի այս կամ այն տեսակներուն համար։*

Հայերէն՝ միայն Ջախջախեանի հայիտալերէն բառգիրքին մէջ է որ Տուղտ բառին դէմ դրըուած է ճիշդ բացատրութիւնը.— «Ծաղիկ պէսպիսագոյն, երկայնաբուն, տաճկերէն՝ Կիւլհաթէմ, Althéa»*։ Բայց* Althéa*ին եւեւէն յիշուած է նաեւ* bismalva, *որ սխալ է, զի* bismalva*ն՝ Աղջկուտակն է,* Guimauve, *ինչպէս ստուգաբանուած է* Dictionnaire des Dictionnaires *մեծարժէք բառգիրքին մէջ, =* «Gui pour bi latin»*։*

Հակադրաբար՝ նոյն Ջախջախեան՝ Աղջկըտակ կամ Աղճկուտակ կամ Աղէճկի տակ եւ Բաղըջուկ բուսաբառերուն դէմ յիշած բացատրութիւններուն մէջ կը սխալի։

Բոյսերուն պատկերներովը, Մէնէվիշեանի դասագիրքին 87րդ նկարը ճիշդ Աղջկուտակն է, 88րդը՝ ճիշդ Տուղտն է։ Վերջինիս — Տուղտի *— դէմը յիշուած անունը* Althea officinalis*ը ճիշդ է։ Մինչ Աղջկուտակի կամ Բաղրջուկի դէմ յիշուած լատիներէնները ճիշդ չեն։ Ալ չեմ խօսիր Ալիշանի «Հայբուսակի» անթիւ շփոթութիւններու մասին։*

Բոլոր այդ խառնակութեանց պատճառն այն է որ՝ ենթակաները անձամբ չեն քաղած -ճանչցած այդ բոյսերը։

Իմ տասնեակ տարիներու յարատեւ բուսաքաղութեանս արդիւնքը եղող «Վանրուսակ Բուսարան»ը, քննուած ու վաւերացուած Բուսաբանական Միջազգային Կաճառէն, 1917ին, եւ ֆրանսերէն - լատիներէն Bulletin*ովը հրատարակուած, իրաւունք կուտայ ինծի եւ զայն քննողներու, որ միանգամ ընդ միշտ ճշդենք ու որոշենք Տուղտը* Althea*ին իբր հոմանիշ, եւ Աղջկուտակը* Guimauve*ին։ Առաջինը թիւ 143, երկրորդը թիւ 102՝ իմ Բուսարանիս մէջ։*

Աղջկուտակը, Guimauve (Malva silvestris), *ունի երկարակոթուն տերեւներ՝ որոնք աւելի կլորաձեւ են ու նուազ ճեղքուած։ Ծաղիկները՝ մանր, բաց - կապոյտ են։ Տունկը խոտակերպ ու գետնատարած, ողորկ եւ փայլուն։*

Տուղտը, Althea (officinalis), *նուազ երկար կոթունով ու աւելի ճեղքուած եւ լայնկեկ տերեւներ ունի։ Ծաղիկները՝ խոշոր, ճերմակ, կարմիր կամ մուխ - կապոյտ։ Տունկը կ'երկարի ուղղորդ ու փայտաձեւ - խողովակային ցօղուններով մինչեւ մէկ - երկու մեթր։ Ցօղունն ու տերեւները մազոտ են եւ անփայլ։*

Ահա Տուղտին ու Աղջկուտակ - Բաղրջուկ - Կոտտեակին աչքառու տարբերութիւնները։

Տուղտը՝ թուրքերէն կիւլ hաթէմաճ *է, իսկ Աղջկուտակը՝* էպէ կիւմէչիճ*։*

Մէկը միւսին հետ շփոթելու չէ։

Տուղտը = Althea *կամ* Mauve*։*

Աղջկուտակ = Guimauve*։*

Ահա ինչ որ փափաքելի էր ճշդել եւ կիրարկել միանգամ ընդ միշտ։

ՔԻԹՈՒՆԻ

Խ. Միութեան նոր հանրագիտարանը

Ռուսերը հանրագիտարան մը ունէին B. S. E. *(Սովետական մեծ հանրագիտարան), որ 21 տարուան կեանք ունեցաւ, կը գրէ* Le Monde*ի աշխատակից Գ. Անտոէ Փիէռ։ Սակայն հազիւ թէ այս հսկայական գործը վերջացած էր, երբ անոնք նշմարեցին որ անէ արժէք չէր ներկայացներ, որովհետեւ «պատմութեան վայրաշարժը» արագօրէն թափ առած էր Խ. Միութեան մէջ, եւ թէ՝ ինչ որ երէկ ճշմարտութիւն էր, այսօր սխալի էր փոխուած։ 1946էն ի վեր արժէքներու այնպիսի վերաքննութիւն մը կը կատարուի, որ համայնավար կուսակցութիւնը չի վարանիր բնաջնջելու ամբողջ սերունդի մը գործը։*

Սովետական մեծ հանրագիտարանի առաջին հրատարակութիւնը որ կը գտնուէր բոլոր գրադարաններուն մէջ, գայթակղեցուցիչ էր։ Անոր բովանդակութիւնը կը խանդարէր երիտասարդ ուղեղները։ Պուխարինի մասին տասներկու սիւնակներ կային հոն, մինչդեռ ոչ իսկ մէկ տող՝ Վիշինսքիի մասին։ Ինչպէ՞ս կարելի էր հանդուրժել որ Սթալինի ամէնէն ակնաւոր հակառակորդը փառաբանուէր, իսկ անոր գործիչին վրայէն լռութեամբ անցնէին։ Ասկէ զատ, այս առաջին սովետական հանրագիտարանը շատ ներողամիտ էր արեւմտեան քաղաքակրթութեան հանդէպ։ Անոր մէջ տակաւին չէր հաստատուեր Ռուսիոյ գերակայութիւնը ամէն մարզի մէջ։ Անոր խմբագիրներուն մեծ մասը ձեւապաշտներ էին, ինչպէս եւ աշխարհաքաղաքացիներ, ազգային հպարտութեան զգացումէ զուրկ։

«Փրավտա»յի մէջ Սէրժ Վավիլով՝ Գիտու–

անգամ մը եւս առիթը տուաւ ինծ քաղցր յիշատակներով տոգորուելու։

★

1925 Ապրիլ 13ն է։ Մեր հսկայ նաւը, Մեսաժըրի Մարիթիմի Քօնսթանթինօբօլն *իր ցռուկը ուղղած դէպի հարաւ, Սելանիկէն կը հեռանար դէպի Ֆրանսա ուղղուելով։*

Նաւը Միտիլլիի առջեւ բեռներ առնել ու տալէ յետոյ կը շարունակէ իր ընթացքը, հակառակ փոթորկոտ ծովուն լեռնակուտակ ալիքներուն։

Ապրիլ 15։ Գարնանային պայծառ առաւօտ մը։ Լուսաշող արեւը գլխ կը գինովցնէ։ Արտակարգ ուրախութեամբ մը համակուած եմ։ Արդեօք բնութեան գեղեցկութի՞ւնն է որ գլխ կը դերէ։ Ոչ։ Նաւաստիներէն տեղեկացած եմ որ նաւը քիչ յետոյ Իզմիր կը հանդիպի...։ Ժամը 10ն է արդէն ու նաւը կը դրօշազարդուի։ Ան այժմ մեղմօրէն կը սահի խաղաղած ծովուն հայելին ճեղքելով։ Բայց ահա կ'երեւայ Իզմիրի բերդը — Ղալէն։ Դուռը Զմիւռնիոյ ծովախորշին։ Սիրտս կը տրոփէ ի տես մահիկաւոր կարմիր դրօշին որ կարծես արիւն կը սփռէ։ Հեռուն, աջ կողմը, «երկու եղբայրները» իրենց սլացիկ, հաւասար գագաթներով կը տիրապետեն շրջապատին։ Ահա նաեւ «Քատիֆէ քալէն» Քարաթաշի կոնակը։ Սթանոզի ընտանիքներ, իմ ուղեկիցներս, իրենք եւս վարակուած են զուարթ տրամադրութեամբ որ պիտի ողջունեն Ցոնիականի դիցուհին։

Վերջապէս կը մօտենանք Իզմիրին...։ Բայց ո՞ւր է Իզմիրը։ Երբեմնի այդ շէն, եւրոպականացած հսկայ քաղաքը իր եռուզեռով ու բազմայարկ շէնքերով։ Երէկուայ շէնշող կեանքի նշոյլն իսկ չերեւար։ Այդ հարստութեան շտեմարանը այժմ կ'ողբայ իր աւերակներով, տխուր ու չարաշուք։

Երեք տարի է անցեր իր հրկիզումէն, սակայն քար քարի վրայ չէ դրուած տակաւին։ Թուրքը միայն աւերել գիտէ բայց ոչ երբեք շինել։

Ընդարձակ ծովափը ուր դէպքէն առաջ թիզ մը միջոց չէր կարելի գտնել խարսխած ամենազգի նաւերու խտութեամբ, այժմ դատարկ է բոլորովին Փունթայի քարափէն սկսեալ։

Մեր նաւը որբի մը նման մինակ է։

Ծովախորշի հանդիպակաց ծովեզերքը կ'երեւի սիրուն Գորտէլիոն - ծննդավայրս։ Նոյնն է զարձեալ, դալարագեղ խորքով պարուրուած ներկայանալի շէնքերով։ Սրտագեղ ակնարկով կ'ողջունեմ զինքը եւ երեւակայութիւնս թեւինք կ'առնէ ծովափէն անդին դէպի մերձակայ այգիները, բանջարանոցներն ու պտղաստանները, ուր պտուղի դողութեան կ'երթայինք ընկերներով... որքան համեղ կը գտնէինք Թուրքերէ գողցուած պտուղները...։ Ակն ընդ ական։

Տեսէք փոքրիկ նաւը, ան կը շարունակէ Իզմիր - Գորտէլիո երթեւեկը։ Բայց այժմ, մեզի ծանօթ սիրելի դէմքերու փոխարէն, խոժոռ ու գազանային ակնարկներ կ'ուղղուին դէպի մեզ։

Հէք Զմիւռնիա, երբեք չէի խորհեր քեզ կրկին հանդիպիլ այս ողորմելի վիճակին մէջ։

Աւերակ քաղաքը դալարուեցաւ, հրաժեշտի տխուր ակնարկ մը նետեցի վրան ու գետնամած մրմնջեց «Աւաղ փառացս անցաւորի...»։

ԳՈՒՐԳԷՆ ՊՕՂԱՃԵԱՆ

թեան Ակադեմիայի նախագահը, կը գրէ թէ Սովետական Մեծ Համայնագիտարանը հինցած է, եւ չի համապատասխաներ գիտութեան ներկայ աստիճանին ինչպէս եւ խորհրդային մշակոյթին: Տեսական եւ քաղաքական մեծ սխալներ կը պարունակէ, եւ չի ցոլացներ այն մեծ փոփոխութիւնները որ կատարուեցան Խ. Միութեան եւ արտասահմանի մէջ :

Հետեւաբար, նոր հրատարակութիւնը օրուան ճաշակին համաձայն պէտք է ըլլայ: Պէտք է ներշնչուի այն «պատմական որոշումներէն» որոնք առնուեցան կուսակցութեան կողմէ 1946ին Ժդանովի գրդումով: Ան պիտի բարձրացնէ ռուս եւ խորհրդային գիտուններու գործը, անոնց պիտի վերագրէ արդի մեծ գիւտերուն եթէ ոչ ամբողջութիւնը, գոնէ երեք չորրորդը: Արդարութիւնը պիտի հատուցանէ «իտէալական կամ միսթիքական փոփոխութեանց» որով կը մեղադրուին, թուաղէտները, քիմիաբանները, կենսաբանները դրամատիրական այն երկիրներուն, որոնք մարքսեան եւ լենինեան շնորհը չեն ընդունած: Նոր սովետական համայնագիտարանին ամէն մէկ էջը պէտք է ցիցին գամէ քաղքենի ընկերութեան անկապաշտ (decadente) գիտութիւնը, քանի որ, ինչպէս կ'ըսէ Վավիլով, քաղքենի ընկերութեան այս յետաշրջական գիտութիւնը «հետզհետէ աւելի ցոյց կուտայ իր խոր գաղափարական այլասերումը եւ ծիւրումը»: Եւ արհամարհանքով ցոյց կուտայ որ «քաղքենի համայնագիտարանները» կորսնցնելով անցեալի յառաջդիմական աւանդութիւնները դարձած են հակագիտական յետաշրջութեան գործիք :

Սովետական նոր համայնագիտարանը «բոլշեւիկ կուսակցութեան ոգին» պէտք է կրէ: Պէտք է նկարագրէ, դրամատիրական դրութեան տագնապին ծանրութիւնը, ժողովրդավարութեան սնանկութիւնը: Ասոր դէմ, պէտք է ցոյց տայ ընկերվարական դրութեան գերակայութիւնը: Ամէն առթիւ պէտք է մէջտեղ դնէ մարքսեան լենինեան ըմբռնումը իբրեւ յառաջընթաց՝ ընդդէմ նեխած դրամատիրութեան սխալ գիտութեան: Պիտի ընդգծէ Խ. Միութեան զինուորական գերակայութիւնը ամէն մէկ երկրի վրայ եւ պատմական տիեզերական կարեւորութիւնը սովետական յաղթութիւններուն : Ան պիտի պարունակէ կենսագրութիւնները այն մեծ մարդոց որոնք յառաջդիմութեան դատին ծառայեցին: Ամէն մէկ տեսակէտով արժանի պէտք է ըլլայ ստալինեան մեծ դարաշրջանին եւ հետեւաբար պիտի ըլլայ «աշխարհի ամէնէն լաւագոյն համայնագիտարանը »:

Այս համայնագիտարանը 50 հատոր պիտի ունենայ, 30 հազար պատկերներով : Առաջին երեք հատորները 300.000ական օրինակ պիտի տպուին, եւ հրապարակ պիտի ելլեն այս տարի: Միւսներն ալ արագ թափով առաջ պիտի տարուին, աւարտելու համար 1954ին, եթէ երբեք մինչեւ այն ատեն նոր սրբագրութիւններու պէտք չտեսնուի ....:

ՏԻԿԻՆԸ.— Ի՞նչ ունիմ, տոքթոր:
ԲԺԻՇԿԸ.— Ոչինչ: Քիչ մը հանգիստ կը կարօտիք:
ՏԻԿԻՆԸ.— Միա՞յն: Լեզուիս ալ նայեցէք քիչ մը :
ԲԺԻՇԿԸ.— Ան ալ հանգիստի կը կարօտի :

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՏԱՐԵԴԱՐՁ ՄԸ

ՍԷՆ ԼՈՒ (Մարսէյլ), 13 Սեպտ.— Այս տարի ալ, Հ. Յ. Դ. «Ակնունի» ենթակոմիտէն տօնեց իր հիմնադրութեան 22րդ տարեդարձը, կիրակի 28 Օգոստոս, ամբողջ օրը, Եօթնեղբայրեան ագարակին մէջ: Ներկայ էին նոյնիսկ հարեւան կամ հեռաւոր վայրերէ եկած բազմաթիւ ընկերներ եւ համակիրներ :Բարձրախօսը անընդհատ կը հնչեցնէր յեղափոխական եւ դեղջկական երգեր :

Բեմին վրայ կը ծածանէին հայկական եւ ֆրանսական եռագոյնները: Օրուան նախագահ ընկեր Գ. Եղիկեան բացաւ հանդէսը:

Համառօտ կերպով ներկայացուց «Ակնունի»ն եւ Դաշնակցութեան կատարած աշխատանքը հայրենիքի, եւ արտասահմանի մէջ, որոնց շնորհիւ ստեղծուեցաւ Ազատ եւ անկախ Հայաստան մը: Դաշնակցութիւնը դարձաւ հայ ժողովուրդի հարազատ զաւակը որը 56 տարիէ ի վեր կը հսկէ հայ ժողովուրդին վրայ եւ դարձեալ պիտի շարունակէ պայքարիլ մինչեւ որ իրականանայ ազգային բաղձանքը:

Եղան արտասանութիւններ, եւ երգեր Նոր Սերնդականներու կողմէ : Ընկեր Ե. Կօշկակարեան (արտասանութիւն), Ժ. եւ Գ. Թիրեաքեաններ (երգ), Ա. Գալուստեան (երգ): Օրուան բանախօսն էր ընկեր Տ. Թադոյեան որ ազդուճառով մը ներկայացուց Դաշնակցութեան կատարած աշխատանքը,ցաւ յայտնեց որ հայ ժողովուրդին մէջ այսօր կը գտնուի տարր մը որ խօսք մէկ ըրած, պայքար է բացած Դաշնակցութեան դէմ: Երեւանի ձայնասփիւռը ամէն միջոցի կը դիմէ, որ Դաշնակցութիւնը թշնամի ներկայացնէ հայ ժողովուրդին: Մենք չենք ազդուիր այդպիսի կանչերէն, հայ ժողովուրդը ինքը փաստացի կերպով կը պատասխանէ: Ֆրանսացի գրող մը ըսած է, թէ մեռելներն են որ կը կառավարեն աշխարհը : Բոլոր ազգերը կ'անմահացնեն իրենց հերոսները, անցեալի յիշատակները եւ կը ներշնչեն յաջորդ սերունդներուն :Այսօր հին սերունդը Ազատագրութեան ջահը կը փոխանցէ նոր սերունդին, եւ նոր սերունդը պարտականութիւն ունի այս ջահը միշտ վառ պահելու:

Փարիզի ընկերուհիներէն Աստղիկ Քէօսէեան իր հմայիչ ձայնով երգեց մի քանի երգեր:

Ընկեր Ղ. Փիլիկեանի ղեկավարութեամբ ներկայացուեցաւ «Դգումի վաճառականը»:

Գեղարուեստական մասէն վերջ սկսան զուարճութիւններն ու պարերը եւ հանդիսականները մեկնեցան գոհ սրտով:

Խաչիկ Գալուստեան

ԿԱՐՄԻՐ ՎԱՐԴԱՎԱՌ

ԼԱՄԻՌԹԱ, 11 Սեպտ.— Տարօն - Տուրուբերանի Հայրենակցականի Լա Սիոթայի մասնաճիւղը Սեպտեմբեր 4ին շատ յուզիչ ձեռնարկ մը կատարեց տօնելով այն յիշատակը որ կը կոչուի «Կարմիր Վարդավառ»:

Հանդէսը տեղի ունեցաւ քաղաքիս հանրային պարտէզին մէջ: Բեմը զարդարուած էր յեղափոխական անմահ հերոսներու նկարներով :

Քաղաքիս յարգելի հայրենակից Պ. Ջ. Գասպարեան հանդէսը բացաւ նախ ֆրանսերէն եւ ապա հայերէն, բացատրելով օրուան հանդէսին բնոյթը: Յոտնկայս ունկնդրուեցան Մարսէյեէզն ու Ծաղկիր ազատը նուագի եւ Գուլվար Օտոոյի սկաուտներու քաղցրիկ հնչիւններով: Սկաուտները իրենց գողտրիկ բաժինը բերին երգերով եւ արտասանութիւններով:

Տիկին Ն. Քիպրիթճեան որ հիւր էր, բեմ հրաւիրուեցաւ, եւ պատմեց իր անմոռանալի յիշողութիւնները, Տարօնի Աշխարհի վերաբերեալ :

Նոյնպէս հայրենակից Պ. Գասպար Շէխիկեան օրուան գլխաւոր բանախօսը (Մարսէյլէն) շատ յուզիչ կերպով յիշեց Տարօնի անզուգական հերոսներուն հայրենասիրական ոգին եւ անդին զոհողութիւնները :

«Մշակ» Թատերախումբը որ եկած էր Մարսէյլէն, հայրենակից Գեղամ Պօղոսեանի ղեկավարութեամբ եւ Պ. Գարագանի արեւելեան սազի երգերը հաճելի բնոյթ մը տուին հանդէսին : Բեմադրուեցան նաեւ «Արշին մալ ալան»էն պատկեր մը եւ «Երկու ծայրայեղները»:

Տեղի ունեցաւ աճուրդ մը : Ցայտագրին լրանալէն վերջը նուագի ընկերակցութեամբ տեղի ունեցան զուարճալի խաղեր, երգեր եւ պարեր եւ ժողովուրդը ցրուեցաւ ուրախ տպաւորութեան տակ: — Թղթակից

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Երեք ամսուայ դադարէ մը վերջ Ալֆորվիլի Հ. Մ. Ը. Մ.ի խումբերը սկսան երեւնալ մարզադաշտերուն վրայ, խանդավառ՝ անցեալ եղանակին յաջողութիւններէն: Կիրակի 4 Սեպտ. տեղի ունեցաւ առաջին մրցումը : Ա. խումբը պարտուեցաւ 5 — 2, Բ. եւ կրտսեր խումբերը շահեցան 5—2 եւ 2—1:

Կիրակի 11 Սեպտ. տեղի ունեցաւ Բ. մրցումը ընդդէմ Նուազի լը Սէքի: Մեր կրտսեր խումբը յաղթեց 2—1, Բ. խումբը պարտուեցաւ 3 —1,Ա. խումբը հաւասար 4—4: Ա. խումբին կազմն էր՝ բերդապահ Զորթեան, վերջապահ գիծ՝ Ցակոբեան Ասլանեան: Միջին գիծ՝ Ուզունեան, Պաղտասարեան, Մկրտիչեան: Ցառաջապահ՝ Տոլմաճեան, Խաչիկեան, Օնոյեան, Միւլէր, Ակբաբեան :

Մարզասէրներ, չմոռնաք սակայն որ կիրակի 25 Սեպտ.ին տեղի կ'ունենայ մեր առաջին մըրցումը Ալֆորվիլի Stade Municipalին մէջ :

Ք. Ուզունեան

« ՍՊԱՆԴԱՐԵԱՆ » ՋՐԱՆՑՔԻՆ (Սիսիանի շրջան) առաջին մասը կը բանի արդէն, ոռոգելով 1600 հեկտար տարածութիւն: Երկրորդ մասին աշխատանքները սկսան: Երբ ջրանցքը լրիւ շահագործման յանձնուի, պիտի ոռոգուին Անգեղակոթ, Շաքի, Նորաւան եւ այլ կոլխոզներու դաշտերը, 4000 հեկտար տարածութեամբ :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ

ԱՆԻՒՆ ԾԱԽՈՒԵՑԱՒ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ, 1034 — 1064)

Բ. ՄԱՍ
ԱՆԻԻ ԿՈՐԾԱՆՈՒՄԸ

ԺԳ.

ԽԵՆԹԸ Կ'ԱԶԱՏԷ ԼՈՒՍԻԿԸ

Անհամբերութեամբ կը մտրակէր ձին եւ աւելի ու աւելի կ'արագացնէր անոր ընթացքը, խեղճ կենդանին առաջ կը սուրար իր ամբողջ ուժովը, բայց երբ բաւական հեռացան Անիէն, Խենթը դանդաղեցուց ձիուն ընթացքը եւ սկսաւ իր ընելիքին վրայ մտածել:

Ամէն բանի ճարը ունէր, մէկ բան միայն երկիւղ կ'ազդէր իրեն, եւ ատիկա Լուսիկը տեսնելու բոպէն էր: Երբ զինք տեսնելուն պէս ճիչ մը արձակէր ան եւ իր վզին փաթթուէր, այն ժամանակ կը յայտնուէր ամէն բան, եւ անշուշտ կասկածի տակ կ'իյնային թէ ինքը եւ թէ իր բերած նամակը:

Ինչպէ՞ս ընէր, ինչպէ՞ս հասկցնէր Լուսիկին որ զգոյշ ըլլար ու ձայն չհանէր, երբ տեսնէր զինքը: Ահա այս մտածումները կը զբաղեցնէին իր միտքը եւ կը վրդովէին սիրտը:

— Էհ, ինչ կ'ուզէ թող ըլլայ, Տէրը ինծի օգնական, եզրակացուց Խենթը եւ առաջ սլացաւ:

Քանի մը օրէն հասաւ Սուրմառու բերդաքաղաքը, սիրտը թունդ ելաւ, բայց զսպեց ինքզինքը եւ ներկայանալով բերդաքաղաքի իշխանին, նամակը յանձնեց անոր :

Սուրմառու բերդաքաղաքը կը պատկանէր Վեստ Սարգիսին, նեղ ժամանակներու մէջ հոն ապաստան կը գտնէր ան: Իրեն պէս ժանտադէմ, անպիտան մարդ մը տեղակալ կարգած էր հոն, երբ Խենթը ներկայացաւ անոր ու յանձնեց նամակը, թափանցող ակնարկ մը ձգեց ան դարբին Ղեւոնդի եղբօրը վրայ, եւ վերէն վար չափեց զայն :

Խենթը իր դէմքին եւ ոչ մէկ ջիղը շարժեց, արձանի մը պէս կեցած՝ անհոգ կերպով կը դիտէր Վեստ Սարգիսի տեղակալը:

Այս վերջինը նամակը կարդալէ վերջ, դարձաւ Խենթին եւ հարցուց .

— Ե՞րբ կ'ուզես վերադառնալ:

— Վաղը, լոյսը բացուելուն պէս, պատասխանեց Խենթը :

— Լաւ, վաղը կը յանձնեմ քեզի Լուսիկը, բայց կը զարմանամ, թէ ինչո՞ւ փոխանակ Եղոյին՝ քեզ ղրկած է իշխանը :

— Եղոն Ցունաց հրամանատարին մօտ գնաց, խիստ կարեւոր գործի մը համար, ըսաւ Խենթը առանց կարմրելու :

— Հա, շատ կարեւոր ըլլալու է գործը, այլապէս Եղոն անձամբ կուգար առնելու Լուսիկը : Գիտե՞ս, ան խենթի պէս սիրահարած է այս աղջկան եւ գիշեր ցերեկ կը հալածէ զինք անոր սէրը: Մինչեւ հիմա Լուսիկին բան մը պատահած կ'ըլլար, եթէ Եղոն չմիջամտէր:

— Վեստ Սարգիս իշխանը Անի տանիլ կ'ուզէ Լուսիկը, որպէսզի պսակէ զայն Եղոյին հետ, անմիջապէս որ ան վերադառնայ Ցունաց հրամանատարին մօտէն: Եթէ այս խոստումը չըլլար, Եղոն թերեւս յանձն չէր առներ երթալ յունական բանակի հրամանատարին մօտ :

— Հա, կ'երեւայ այդպէս բան մըն է եղած : Բայց հիմա հանգստացիր դուն, աւելցուց տեղակալը եւ Խենթը առաջնորդեց ներս :

Խենթը կերաւ, խմեց, կշտացաւ, բայց գործը չէր վերջացած տակաւ, ամբողջ գիշեր մը ունէր, մինչեւ որ տեսնէր Լուսիկը, պարապ պիտի չանցնէր այդ գիշերը, պէտք էր կանխաւ իմացնել Լուսիկին, որպէսզի զգոյշ ըլլայ զինք տեսնելու ժամանակ:

Խենթը շատ չանցած իմացաւ անոր տեղը, եւ կէս գիշերին զգուշութեամբ մօտեցաւ պատուհանին :

Լուսիկ ամբողջ մարմնով ցնցուեցաւ, երբ լսեց անոր ձայնը, ան չէր կրնար հաւատալ որ իրօք Խենթն էր եկողը: Բայց քանի մը վայրկեանի բաւական եղաւ պարզելու խնդրին էութիւնը, յետոյ երկուքն ալ քաշուեցան իրենց սենեակները եւ հանգիստ սրտով սպասեցին լուսնալուն :

ԲԱԳՐԱՏ ԱՑՎԱԶԵԱՆՑ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵԳԻՊՏՈՍ ճանչցաւ Սուրիոյ մէջ Հաւչմ Աթաչի փաչայի կազմած կառավարութիւնը :

ԳՈՒՍՏԱՓԼԵՇՏԻ դատավարութեան հարցաքննութիւնները վերջացան : Բոլոր ամբաստանեալները միաբերան ամբաստանեցին Թիթօն եւ արեւմտեան պետութիւնները, եւ թէ իրենք գարշելի արարածներ են եւ արժանի արհամարհանքի ու պատիժի : Վճիռը պիտի տրուի այսօր :

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ գրաւման կանոնագիրը պաշտօնապէս գործադրութեան կը դրուի այսօր : Ֆրանսական, անգլիական եւ ամերիկեան երեք բարձր քոմիսէրները կ'երթան Պոննի մէջ այցելել արեւմտեան Գերմանիոյ վարչապետ Քոնրատ Ատէնաուէրի եւ կը պարզեն իրենց գրաւման ծրագիրը :

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ մշակութային, կրթական եւ գիտական կազմակերպութեան (UNESCO) չորրորդ ընդհ. ժողովը երէկ բացուեցաւ Փարիզի մէջ : Զանազան պատուիրակներ փափաք յայտնեցին որ այս կազմակերպութիւնը գործնական արդիւնքներ տայ, փոխանակ փափաքներ արտայայտելու :

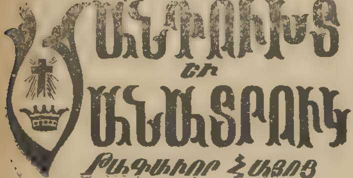
ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ օդանաւ մը որ Պրազզավիլի (Ֆրանսական Ափրիկէ) օդակայանը կ'իջնէր, հողին դպելուն պէս կրակ առաւ եւ իր մէջի 18 հոգին ածխացան : Մեռնողներուն մէջ էր Փարիզի Բաւթջօրեան հաստատութեան գլխին տենդի ճիւղին պետ Տօքթ. Սթէֆանոփուլոս :

ԳԵՂԵՑԿՈՒԹԵԱՆ թագուհիի ընտրութեանց պահուն որ տեղի կ'ունենան Բալէրմոյի (Իտալիա) մէջ, միաձայնութեամբ Եւրոպայի թագուհի ընտրուեցաւ Ֆրանսուհի մը Օր. Ժիւլիէթ Ֆիկըրա, 20 տարեկան, թխադեղ, հասակը 1.68, արհեստով մաննըքէն : Երկրորդ եկաւ Զուիցերիոյ գեղեցկուհին, իսկ երրորդ Տանըմարքայի եւ Իտալիոյ գեղեցկուհիները : Հիմա մրցումը պիտի կատարուի ամերիկեան գեղուհիներուն հետ :

ԱՆԳԼԻԱՑԻ դատաւորները մահուան դատապարտեցին Մարկարէթ Վիլեամս անուն կին մը որ դանակով սպաննած էր իր ամուսինը : Դատապարտեալը 21 տարեկան է եւ զինուոր : Գերմանիոյ գրաւման բանակին մէջ ճանչցած էր վաշտապետ մը, սիրած եւ ամուսնացած : Այր եւ կին միշտ կը գինովնային եւ օր մը երբ ամուսինը զինքը ծեծեց, ինքնակորոյս դանակը առնելով սպաննեց զայն : Այսպէս պատմեց դատաւորներուն արտասուելով : Հաւանաբար պատիժը փոխուի, քանի որ երդուեալները «չներհ»խնդրած են :

ՔԱՐԻՒՂԻ հորեր գտնուած էին Բամանի (Ատանայի շրջան) մէջ : Այս քարիւղը Իսկէնտէրուն փոխադրելու համար նաւթուղի մը պիտի շինուի :

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆ (1923 – 1949)
Théatre Marcelin Berthelot (Chimie)
28bis, rue St. Dominique, métro Invalides
30 Հոկտեմբեր կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին : ՏՐԴԱՏ ՆՇԱՆԵԱՆ

Մասնակցութեամբ Փարիզահայ բեմի լաւագոյն արուեստագէտներու՝ կը ներկայացնէ՝

Պատմ. ողբերգ. 4 արար եւ 3 պատկեր Թ. Թէրզեան, բեմադրութիւն՝ Տրդատ Նշանեանի :

Գիները սովորական : Տոմսերը ապահովել կանխաւ բոլոր հայ գրատուններէն : Մանրամասնութիւնները յայտագրով :

ԼԻՈՆԻ մէջ՝ նոյն ներկայացումը 31 Հոկտ. Բշ. գիշեր, Ֆրանսուա Քօփէի թատրոնին մէջ :

ԱՆԻԷՌ, ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊ ԵՒ ԱՐԺԱՆԹԷՕՅԻ ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ

Անիէռ – Պուա Քոլոմպի հայերէն լեզուի ուսուցման յատուկ հինգշաբթիի մեր դպրոցը կը վերաբացուի ամսոյս 22ին, նախկին տեղը 36 Villa Rouveyrol, Անիէռ : Կը խնդրուի ծնողներէ առաջնորդել իրենց զաւակները բացման օրն իսկ :

Իսկ երէց աշակերտներու եւ չափահասներու յատուկ շաբաթի (կէսօրէ վերջ) դասընթացքը կը շարունակուի ըստ առաջնոյն : Կը խնդրուի այս վերջիններէն դիմել արձանագրութեան համար կրթական յանձնախումբի անդամներէն Պ. Գ. Յովհաննէսեանի եւ Տիկին Ա. Ազատեանի, որքան կարելի է շուտ :

Արժանթէօյի վարժարանը նոյնպէս կը վերաբացուի ամսոյս 29ին, նոյն տեղը :

ՎԱՐՉԱԿԱՆ ԱԶԴ

Մեր Փարիզի բաժանորդներուն դրամական առաքումները դիւրացնելու համար, իրենց կը ղրկուին Mandat - chèqueեր «Յառաջ»ի C. C. P.ի վրայ : Կը խնդրենք որ, երբ ստանան, փութացնեն իրենց առաքումները, որպէսզի չստիպուինք իրենց թերթերը դադրեցնել :

Կանխայայտ շնորհակալութիւններով :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՃԱՇԿԵՐՈՅԹ Ի ՊԱՏԻՒ ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ՄԱՐՈՒԹԵԱՆՆԵՐՈՒ

Փարիզի Հ. Յ. Դ. « Եգիպտացի » կոմիտէն ճաշկերոյթ մը կազմակերպած է ի պատիւ Տէր եւ Տիկին Մարութեաններու իրենց մեկնումին առթիւ այս ուրբաթ օր, 23 Սեպտեմբեր ժամը 8.30ին, Սասունիի ճաշարանը, 31 Rue d'Alexandrie : Սիրով կը հրաւիրուին ընկերներ, համակիրներ եւ արուեստագէտներ :

Ծախքերու մասնակցութեան համար 450 ֆր. :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ, Իզմիր, Այպուքլա փողոցը բնակող, այժմ 35 տարեկան, Մանուկ Փիւսկիւլեան, որ Իզմիրի ջարդէն վերջ ծովեզերքը տեսնուած է : Հօրը անունը Ռուբէն, մօրը անունը Սաթենիկ, քրոջը անունը Հռիփսիմէ : Տեղեկացնել մօրը Տիկին Սաթենիկ Փիւսկիւլեանի : 13 Place du Théatre, Draguignan (Var), France : Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել :

ՓԱՐԻԶԻ եկեղեցւոյ Լիլայի Հայ դպրոցը կը վերաբացուի 6 Հոկտեմբեր, հինգշաբթի, 15 rue des Bruyeres, Les Lilas :

ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂ մը անկախ սենեակ մը կը փնտռէ հայ ընտանիքի մը մօտ, նախընտրաբար համալսարանական քաղաքամասին մէջ : Դիմել խմբագրութեանս :

Դպրոցասէր Տիկ. վարժարանի

Բ. տարեշրջանը կը սկսի յառաջիկայ 3 Հոկտ. երկուշաբթի օրը : Աշակերտուհիներու արձանագրութեան համար դիմել վարժարան, 1, Bd du Nord, Le Raincy, ամէն առաւօտ մինչեւ կէս օր, բացի շաբաթ եւ կիրակի օրերէ :

ՀԱՄԱ – ԽԱՐԲԵՐԴՑԻԱԿԱՆ միութեան Կարտանի մասնաճիւղին ընդհ. անդամական ժողովը, այս կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին Կարտանի հայկական դպրոցի սրահին մէջ : Օրակարգն է մասնաճիւղին տարեկան հաշուետուութիւնը, զեկուցում 9րդ պատգ. ժողովի, վարչական ընտրութիւն, եւայլն : Կը խնդրուի բոլոր անդամներէ ներկայ գտնուիլ :

ՊԷԼՎԻԼԻ ՀԱՅ ԾՆՈՂՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Փարիզի եկեղեցւոյ Պէլվիլի դպրոցին նոր հասցէն է 279 ru ePyrénées, salle des Prevoyants, Paris (20) : Դպրոցը կը բացուի 6 Հոկտ. հինգշաբթի առաւօտեան ժամը 9ին, ուսուցիչ Տրդատ Նշանեան :

GARDEN – PARTY

Սոյի համալսարանական տան ուսանողները, Փարիզի հասարակութիւնը կը հրաւիրեն ներկայ ըլլալու իրենց կազմակերպած Garden – Partyի մը, ի նպաստ Սանաթօրիաները գտնուող ուսանողներու, ընդհ. միութեան, այս շաբաթ իրիկուն, ժամը 5էն սկսեալ 30 Ave. F. Roosevelt (métro Sceaux) : Բեմի եւ շարժանկարի ծանօթ դերասաններ, ճոխ պիւֆէ, պրիճ, նուագախումբ F. Chardon :

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ազգային վարժարանի վերաբացումը տեղի կ'ունենայ Հոկտեմբեր 6ին, հինգշաբթի օրը, հովանաւորութեամբ Հ. Բ. Ը. Միութեան : Գիշերային դասընթացքները եւս տեղի պիտի ունենան : Արձանագրուելու համար դիմել կրթական հոգաբարձութեան, Պ. Պ. Ա. Մկրեանի եւ Յ. Զէրչեանի : Կը հրաւիրենք շրջակայ հայութիւնը որպէսզի օգտուելով ընծայուած առիթէն, իրենց զաւակները դպրոց ղրկեն :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս կիրակի, ժամը 3ին, հաւաքուիլ ընկեր Ունանեանի բնակարանը : Կարեւոր օրակարգ :

ՓԱՐԻԶԻ Հ. Յ. Դ. Աղբիւր Սերոբ եւ Մ. Եօթնեղբայրեան խումբի ընկերական ընդհ. ժողովը այս շաբաթ երեկոյ, ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին :

ՓԱՐԻԶԻ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի մասնաճիւղի դասախօսութիւնը այս հինգշաբթի ժամը 8.30ին, 19a, rue Caumartin : Նիւթ՝ արուեստ հանդէսութեան : Դասախօս ընկ. Բալուեան : Կը հրաւիրուին ընկերներ եւ համակիրներ :

ՓԱՐԻԶԻ Հ. Յ. Դ. Ռոստոմ խումբի ժողովը այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին :

ԼԻՈՆԻ Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէն ընդհ. անդամական ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս ուրբաթ երեկոյեան ժամը 8ին, 73 rue Rabelais դպրոցին սրահը : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

ՍԷՆ ԼՈՒԻ Հ. Յ. Դ. Ակնունի ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս ուրբաթ իրիկուն, ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է : Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչը :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալները .–

ԹԱԹՈՒԼ խումբը այս հինգշաբթի ժամը 8ին :
ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ խումբը այս հինգշաբթի ժամը 8ին :
ՀԱՄԱԶԱՍՊ խումբը այս ուրբաթ ժամը 8ին :
ԱՐԱՄ խումբը այս շաբաթ ժամը 8ին :
ՀԱՅԱՍՏԱՆ ենթակոմիտէն այս շաբաթ ժամը 8ին :
ԸՆԿԵՐ ԿԱՐՕ ենթակոմիտէն այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին :
ԽԱԺԱԿ խումբը այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին :
ՎՌԱՄԵԱՆ, այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին :
ԶԱՒԱՐԵԱՆ ենթակոմիտէն այս երեքշաբթի 27 Սեպտ. երեկոյեան ժամը 8ին :
ԱԿՆՈՒՆԻ ենթակոմիտէն ուրբաթ 23 Սեպտ. երեկոյեան ժամը 8ին :
ՄՈՒՐԱՏ խումբը Ավինեոն այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին :
ԻՇԽԱՆ խումբը չորեքշաբթի 28 Սեպտ. երեկոյեան ժամը 8ին :
ԳԷՈՐԳ ՉԱՎՈՒՇ խումբը այս կիր. կէսօրէ վերջ ժամը 3ին :
ՆԻԿՈԼ ԴՈՒՄԱՆ կիրակի 2 Հոկտ. կէսօրէ վերջ ժամը 3ին :
ՔԵՌԻ խումբ կիրակի 2 Հոկտ. առաւօտեան ժամը 10ին :

Սոյն ժողովներուն ներկայ կ'ըլլան Շրջ. կոմիտէին ներկայացուցիչները :

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅԿ. ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ ընդհ. փորձերը կը սկսին ուրբաթ 22 Սեպտ. երեկոյեան 8.30ին, եւ յաջորդաբար միշտ ՈՒՐԲԱԹ օրերը, ազգ. տան մէջ, 32 rue de Trévise : Կը հրաւիրուին բոլոր անդամները, ինչպէս եւ Նոր անդամներ : Տարեկան համերգը տեղի պիտի ունենայ 11 Դեկտեմբեր, Կավոյի սրահին մէջ, ղեկավարութեամբ Ա. ՊԱՐԹԵՒԵԱՆի :

ԱՆԳԼԵՐԷՆԻ ԵՒ ԳԵՐՄԱՆԵՐԷՆԻ ԴԱՍԵՐ

Վկայուած երիտասարդի մը կողմէ դիւրամատչելի պայմաններով :

Նպաստաւոր առիթ մը մեր երկսեռ երիտասարդութեան համար : Դիմել «Յառաջ»ի վարչութեան :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Մարսէյլի մասնաճիւղի դպրոցը կը վերաբացուի Հոկտ.ի առաջին հինգշաբթին : Դասախօսութիւնները պիտի կատարէ Տիկ. Մանուշ Շամիրեան : Արձանագրութիւնները տեղի կ'ունենան ամէն հինգշաբթի կէսօրէն վերջ ժամը 3էն 5, Հ. Յ. Դ. Ահարոնեան Ակումբը, 26 rue des Convalescents :

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17, Rue Damesme – (13e)

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH Fondé en 1925 R. C. S. 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13)
Վեցամսեայ 800 ֆր․, Արտ․ 10 տոլ․ կամ 3 անգլ․
Tél. GOB. 15-70 Գին 6 ֆր․ C.C.P.Paris 1678-63
Jeudi 22 Septembre 1949 Հինգշաբթի 22 ՍԵՊՏ․
21րդ ՏԱՐԻ — 21 Année No. 5955—Նոր շրջան թիւ 1366
Խմբագիր՝ Շ․ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԻԶՄԻՐԻ ԱՂԷՏԸ

1922 Սեպտեմբեր 22ին, ճիշդ 27 տարի առաջ, Նուրէտտին փաշայի գինուորները կը գրաւէին Իզմիրը, որուն վրայ երեքուկէս տարիէ ի վեր կը ծածանէր հելլէնական ճերմակ ու կապոյտ դրօշակը :

1919 Մայիս 15ին էր, որ իրենց նաւատորմի պաշտպանութեան տակ, հելլէն զինուորները ցամաք կ'ելլէին Իզմիր եւ քանի մը օրուան մէջ կը գրաւէին նաեւ Այտընն ու Մաղնիսան, առանց ո եւ է դիմադրութեան հանդիպելու Թուրքերուն կողմէ :

Թուրքիան չարաչար պարտուած եւ անձնատուր եղած էր վեցուկէս ամիս առաջ, դաշնակիցները 1918 Հոկտ․ 30ին Սուլթանի կառավարութեան պարտադրած էին Մուտրոսի Զինադադարը :

Արաբիա, Պաղեստին, Սուրիա, Լիբանան ու Միջագետք անջատուած էին Օսմանեան կայսրութենէն։ Պոլիս գրաւուած էր Դաշնակիցներուն կողմէ։ Ատանան՝ Ֆրանսացիներէն, Գոնիա – Ատալիա շրջանը՝ Իտալացիներէն, Մարաշ, Այնթապ եւ Ուրֆա՝ Անգլիացիներէն։

Այնպէս, որ երբ Յոյները, հակառակ Զինադադարի պայմաններուն, Իզմիր ցամաք ելան, Թուրքերը ի վիճակի չէին դիմադրութեան ոեւէ փորձ ընելու :

Իզմիրի գրաւումը եւ Փոքր Ասիոյ արոշ մէկ շրջանին Յունաստանի կցումը մեծագոյն յաղթանակը կը նկատուէր Վէնիզէլոսի, որ այդ օրերուն իբրեւ դիւանագէտ մեծ համբաւ կը վայելէր միջազգային շրջանակներու մէջ։

Հելլէն բանակի ցամաք ելլելէն չորս օր վերջ, 19 Մայիս 1919ին Պոլսէն Սամսոն կը հասնէր Մուսթաֆա Քէմալ, որ Տամատ Ֆէրիտ փաշայի դահլիճին կողմէ իբրեւ բանակի ընդհանուր քննիչ Անատոլու կը ղրկուէր։ Դաշնակիցները մոռցած էին Մուտրոսի Զինադադարով Թուրքերուն պարտադրելու նաեւ Անատոլուի, մասնաւորաբար Արեւելեան (հայկական) Նահանգներու գրաւումը…

Մուսթաֆա Քէմալ գործունէութեան ընդարձակ դաշտ մը ունէր իր առջեւ, հեռու Դաշնակիցներու հսկողութենէն։ Շատ չանցած կը ծնէր « Միլլի » շարժումը։

1919 Յուլիս 23ին Էրզրումի եւ Սեպտ․ 1ին Սվազի մէջ համաժողով գումարելով, Քէմալականները վերջնապէս գծեցին իրենց «Ազգային Ուխտ »ը :—

« Թիզ մը հող իսկ պիտի չտանք Հայաստանի կամ ուրիշ օտար պետութեան մը։ Սահմանագիծ մը պիտի քաշուի Մուսուլի խարաւէն ուղղակի մինչեւ Ալեքսանտրէթ, այս գիծէն հիւսիս գտնուած մասը ամբողջութեամբ պիտի մնայ Օսմ․ կայսրութեան։ Այս հողէն մասնիկ մը չենք կրնար թողուլ օտար գրաւման տակ։ Երդուընցած ենք զինեալ դիմադրութիւնը շարունակել, մինչեւ որ ամբողջովին գործադրուի այս որոշումը։ (Սըվազ, 1 Սեպտ․ 1919, յօդուած 3)։

Ըստ այս Ուխտին, Մ․ Քէմալ գործունէութեան անցաւ երեք ճակատի վրայ.— Կիլիկիա, Հայաստան եւ Իզմիր :

Առաջին երկու ճակատներուն վրայ յաջողելէ եւ Թիկունքը ապահովելէ վերջ, Քէմալականները իրենց ամբողջ ուժը կեդրոնացուցին հելլէն բանակին դէմ, որուն ընդհանուր հրամանատարութիւնը ստանձնած էր պահ մը Կոստանդին Թագաւոր, որ կրկին իշխանութեան գլուխ եկած էր Վէնիզէլոսի պարտութենէն վերջ (14 Նոյեմբեր 1920) եւ յաղթական մուտք գործած Իզմիր։

Հելլէն բանակը մինչեւ Անատոլուի խորերը թափանցած էր, շատ հեռանալով իր գլխաւոր խարիսխէն։ Էսկիշէհիրը գրաւելէ վերջ, հասած էր Սաքարիա գետը եւ կը սպառնար Անգարայի :

Բախտին անիւը շրջեցաւ սակայն յանկարծ : Թուրք բանակը վերակազմուած էր եւ յարձակողականի անցած։ Հելլէն բանակը բռնած էր Նահանջի ճամբան եւ ամրացած Աֆիոն Գարահիսարի շրջանին մէջ :

1922 Օգոստոս 20ին Թուրք սպայակոյտը Աքշէհիրի իր բանակատեղիին մէջ գծեց վերջին յարձակողականի յատակագիծը։ Օգոստոս 26ին սկսաւ ընդհանուր յարձակումը։ Հելլէնական ճակատը ճեղքուեցաւ երկու օրուան մէջ։ Օգոստոս 30ին գերի ինկաւ սպարապետ զօրավար Թրիքուփիս։ Տումլու Փունարի յաղթանակէն վերջ ճամբան բացուեցաւ դէպի Իզմիր։

Աշխատակից մը մանրամասնօրէն նկարագրեց արդէն Իզմիրի անկումն ու Թուրք զինուորներուն խժդժութիւնները։

Քէմալականները անկէ վերջ իրենց ուժերը դարձուցին դէպի Պոլիս եւ ստիպեցին Դաշնակիցները պարպել Օսմ․ կայսրութեան մայրաքաղաքը :

Իզմիրի աղէտը ծանր հետեւանքներ ունեցաւ հայութեան համար :

Թուրքերը պատռեցին Սէվրի դաշնագիրը եւ զայն փոխարինեցին Լօզանի դաշնագրով (23 Յուլիս 1923)։ Յաղթական մեծ Դաշնակիցները գլուխ ծռեցին երէկի չարաչար պարտուած եւ ջախջախուած թշնամիին առջեւ :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

Միացեալ Ազգերու ժողովը

ԱՌԱՑԺՄ ԱՄԷՆ ՄԱՐԴ ԼԱՒԱՏԵՍ

Միացեալ Ազգերու ընդհ․ ժողովը երէկ առտու իր նստաշրջանը բացաւ Նիւ Եորք, 1947ի ցուցահանդէսին պարզ շէնքին մէջ, որ զարդարուած էր մասնակցող պետութեանց դրօշներով։ Ռուս պատուիրակ Պ․ Վիշինսքի ձեռք ձեռքի լուսանկարուեցաւ անգլիական եւ ամերիկեան պատուիրակներուն՝ Էչիսընի եւ Պէվինի հետ :

Նախնական ձեւակերպութիւններէ վերջը նախագահ ընտրուեցաւ Փիլիպեաններու պատուիրակ զօր․ Ռոմուլօ։

Օրակարգը ծանրաբեռնուած է։ Իտալական գաղթավայրերու հարց։ Ափրիկեան Տրիպոլիսի եւ Լիբիոյ անկախութեան կողմնակից են, բայց նախքան այդ բանը հակակշռի մարմին մը պիտի կազմուի Ֆրանսայի, Անգլիոյ, Ամերիկայի, Եգիպտոսի եւ Իտալիոյ մասնակցութեամբ։ Պաղեստինի խնդիր որ կը պարունակէ Երուսաղէմի միջազգայնացումը եւ արաբ գաղթականներու վերադարձը։ Պալքանեան երկիրները քննիչ մարմին մը ղրկելու խնդիր, որուն կը յուսան որ այս անգամ անդամակցի Ռուսիա։ Նաեւ հիւլէական ռումբի, կարգ մը երկիրներու անդամակցութեան եւ տնտեսական խնդիրներ :

★ Պ․ Վիշինսքի յայտարարեց լրագրողներուն թէ կուգայ «հաստատ համոզումով մասնակցելու Միացեալ Ազգերու ամբաստանման, քանի որ այս մարմինը, ինչպէս ըսած է Սթալին, լուրջ գործիքմըն է խաղաղութեան պահպանման եւ միջազգային ապահովութեան»։ Երբ հարցուցին թէ ժողովի արդիւնքին մասին լաւատե՞ս է․ Վիշինսքի աւելցուց, «Այո, ես բնութեամբ լաւատես եմ »։

Այս յայտարարութեանց վրայ Էչիսըն իր գոհունակութիւնը յայտնեց, իսկ Պ․ Շուման խօսումներու իրականացումը մաղթելով ըսաւ թէ «ես ալ լաւատես եմ միշտ, լաւատեսութիւնը արտաքին նախարարի մը առաքինութիւնն է»։

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ կուսակցութիւնը տօնեց իր վեթերան անդամներէն Պ․ Մարսէլ Քաշէնի 80ամեակը։ Սթալին եւս շնորհաւորական հեռագիր մը ուղղած է անոր :

ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ծառայութեան կանչուած երիտասարդներու ամենցուկ ընտանիքներուն տըրուելիք թոշակները բարձրացան Յուլիս 1էն սկսեալ։ Փարիզի եւ Սէնի մէջ պիտի վճարուի օրական 76 ֆրանք մարդ գլուխ։ 64 ֆր․ Սէն է Մարնի նահանգին մէջ եւ 60 ֆրանք միւս գաւառներու մէջ :

ԶՕՐ․ ՏԸ ԿՈԼ այս կիրակի կարգ մը հանդիսութեանց պիտի նախագահէ Պոռտոյի մէջ եւ ճառ պիտի խօսի։ Տեղւոյն համայնավարները կը բողոքեն եւ կը պահանջեն որ արգիլուի :

ԻՆՔՆԱՇԱՐԺԻ մօտակայ սալօնին մէջ Սիթրօէն պիտի ներկայացնէ գործիք մը որ հրանիւթը ուղղակի պիտի սրսկէ շարժիչին մէջ, որով քարպիւրաթօրը պիտի ջնջուի։ Քրայզլէր ընկերութիւնը փոքր կառք մը շինած է թրաքսիօն ավան եւ օդով պաղելիք :

Դրամներու անկումին շուրջ

ԳԻՆԵՐՈՒ ԵՒ ԱՇԽԱՏԱՎԱՐՁԻ ԲԱՐՁՐԱՑՄԱՆ ԽՆԴԻՐ

Մամուլը կը շարունակէ էջեր յատկացնել դրամական համաշխարհային անկումին ստեղծած կացութեան եւ յարուցած խնդիրներուն։

Ֆրանսան զբաղեցնող գլխաւոր հարցը, աւելորդ է ըսել, առեւտրական հրապարակին վրայ սղութեան վախն է եւ աշխատավարձի յաւելման պահանջը զոր կը դնեն աշխատաւորական սէնտիքաները։ Դրամական անկումին երկիրէ երկիր տարբերութիւնը տակնուվրայ կ'ընէ վաճառականութիւնը։ Օրինակ ֆրանքը տոլարի բաղդատմամբ հարիւրին 22ուկէս ինկած է (եւ ոչ թէ հարիւրին 27, ինչպէս սխալմամբ գրած էին երէկ բոլոր թերթերը), իսկ սթերլինի դէմ հարիւրին 11։ Պելճիքա հարիւրին 15ով պիտի զեղչէ։ Զուիցերիա կը պահէ իր դրամին արժէքը։ Այս բոլոր տարբերութիւնները կը խանգարեն փոխանակութեանց, ներածումի եւ արտածումի հաշիւները :

Նախարարաց խորհուրդը կը զբաղի լուծել այս դժուարութիւնները, թէեւ նախարարներու միջեւ անհամաձայնութիւն կայ աշխատավարձի յաւելման մասին։ Աշխատավարձի յաւելումը պետութեան ելմտացոյցին պիտի արժէ հարիւր միլիառի նոր ծախք մը, բայց հարիւրին 5 յաւելում մը ընդունողներ ալ կան։ Միւս կողմէ արմատական նախարարները կողմնակից են աշխատավարձի ազատութեան :

Իսկ առեւտրական հրապարակին վրայ տպաւորութիւնը այն է որ կեանքը անխուսափելի կերպով կրկին պիտի սղէ :

Համայնավար երեսփոխանները կը պահանջեն խորհրդարանը նիստի հրաւիրել եւ հարցապնդել կառավարութիւնը :

Մոսկուայի ռատիօն խօսելով այս մասին կ'ըսէ թէ դրամական ճշմարիտ խուճապ մը ստեղծուեցաւ արեւմտեան Եւրոպայի մէջ : Իրողութիւնը մինչեւ վերջը պահեցին եւ Անգլիա անձնատուր եղաւ Ամերիկայի։ Եւրոպա կրնար դիւրաւ փրկուիլ իր նեղութենէն՝ պարզապէս հրաժարելով նոր պատերազմ մը պատրաստելու համար օրէ օր բարձրացող իր զինուորական ծախքերէն, կը վերջացնէ Մոսկուայի խօսնակը :

★ Ֆրանսայի եւ Ամերիկայի միջեւ առեւտրական դաշնագրին կնքման համար Ուաշինկթընի մէջ կատարուող բանակցութիւնները դժուարութեանց հանդիպելով՝ Փարիզի մէջ պիտի շարունակուին խօսակցութիւնները։ Ամերիկացիք կը պահանջեն որ Ֆրանսայի մէջ ամերիկեան դրամագլուխին վրայ կառավարութիւնը հսկողութիւն չկատարէ․ իսկ Ֆրանսա կ'ուզէ իր հսկողութեան իրաւունքը :

★ Պելճիական ֆրանքն ալ փոխեց իր արժէքը տոլարի դիմաց․ տոլարը որ 43.80 կ'արժէր, հիմա պիտի արժէ 50։ Իսկ ֆրանսական ֆրանքին հետ սակը կը պահուի։ Քանատական տոլարը հարիւրին 10 արժեզրկուած է ամերիկեանին բաղդատմամբ։ Իտալականը շարժման մէջ է եւ վերջնական ձեւ առած չէ : Իրանի մէջ սթերլինը որ 89.4 կ'արժէր եղաւ 128 րիալ։ Յունական 15.000 տրախմի պիտի արժէ տոլարը եւ 42.000՝ սթերլինը։Ճափոնական եէնը անգլ․ի համեմատութեամբ արժէզրկուեցաւ։ Սուրիականը չպիտի փոխէ իր արժէքը։ Փորթուկալ, Հոլանտա եւ Շուէտ դեռ որոշած չեն : Ֆրանսական գաղթային դրամներն ալ ճշգումներու ենթարկուեցան :

ՊԱԼՔԱՆԵԱՆ ԵՐԿԻՐՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Պուլկարիոյ, Ռումանիոյ եւ Հունգարիոյ ամերիկեան եւ անգլիական դեսպանները նոր ծանուցագիր մը տուին այդ կառավարութեանց թէ հաշտութեան դաշնագիրներուն հակառակ անհատական իրաւունքներու բռնաբարում տեղի կ'ունենայ այդ երկիրներուն մէջ։ Այս երկրորդ ծանուցագիրն է որ կը տրուի անոնց եւ միաժամի կը պատասխանուի այդ տէրութեանց ըրած առարկութեանց : Ծանուցագիրը կը վերջանայ յայտնելով թէ «ժողովրդական» հանրապետութեանց մէջ մարդու իրաւունքներու խնդիրը պիտի հանեն Միացեալ Ազգերու ժողովին առջեւ :

★ Խորհրդային Միութիւնն ալ նոր ծանուցագիր մը տուաւ իտալական կառավարութեան՝ Ատլանտեանի դաշինքին միացած ըլլալուն համար։

ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ ռումբի մասին Ամերիկայի, Անգլիոյ եւ Քանատայի միջեւ Ուաշինկթընի մէջ ժողով մը կը գումարուի այս պահուս։ Կը կարծուի թէ Ամերիկա Անգլիայէն եւ Քանատայէն պիտի պահանջէ իրեն յանձնել իրենց ունեցած ուրանիումի քանակը։ Նաեւ գուցէ որոշուի որ Անգլիոյ մէջ ալ ատոմական ռումբի մթերանոց մը գտնուի :

ՍՈՒՐԻՈՅ նոր կառավարութիւնը ճանչցան Ֆրանսա, Անգլիա եւ Ամերիկա :

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ․ էջ)

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ԱՏՐՊԱՏԱԿԱՆԻ ՔՐԻՍՏՈՆԵԱՆԵՐՈՒՆ ԱՌԱՋԻՆ ՆԱՀԱՆՋԸ

Թրքական բանակը Կովկասեան ճակատի վրայ իր զօրքերու կեդրոնացումը վերջացնելով, 1914 Նոյեմբեր 10ին դիմեց ընդհանուր յարձակման, Սարիղամիշ – Կարին ուղղութեամբ։

Այդ կռիւներուն կը մասնակցէին նաեւ հայ կամաւորական վաշտեր, Քեռիի եւ ուրիշներու հրամանատարութեամբ։

Անոնք Նոյեմբեր 19ին անհաւասար կռուով գրաւեցին Լեավասր գիւղը եւ առաջացան դէպի Էպրիք գիւղը, կապ պահելով ռուսական «Թուրքիստանչեան» զօրաբաժնի աջ թեւին հետ, շփում ունենալով նաեւ Իստոմինի ջոկատին հետ։

Դեկտեմբերի սկիզբը արդէն ակներեւ էր թշնամիի եռանդուն գործունէութիւնը։

Նոյն ամսի 22ին կը հարուածուէր Սարիղամիշի ռուս ջոկատը եւ անշարժութեան կը մատնուէր։ Ուժգին յարձակման կ'ենթարկուէր նաեւ Օլթիի ռուս զօրամասը։

Թշնամին մտադրած էր գրաւել Կարս–Սարիղամիշ գիծը, Կովկասեան ռուս բանակի մեծ մասը անջատել իր բուն կռուանէն եւ ապա առաջանալ կովկասեան բոլոր ճակատներէն։

Արդարեւ, ռուս բանակը բաւական նեղ կացութեան մատնուած էր եւ թշնամիին առաջխաղացումը կասեցնելու ամէն յոյս կորած ըլլալով, ընդհանուր նահանջի պատրաստուած էր։

Դեկտեմբեր 22ին «Քեռիի» խումբը հրաման կը ստանար Իգ քաշուելու, որը արդէն լքուած էր Ռուսերու կողմէ, եւ Հայերը ճեղքելով թրքական շղթան, կռուելով կ'անցնէին լեռնավայրէն, կը հասնէին Նարիման մեծ կորուստներ կրելով Սարիղամիշ – Միրտենիկ։

Իսկ Համազասպի կամաւորները, որ պաշտօն ունէին Կարատերպենտի կիրճը ապահովելու եւ կապ պահպանելու Ալաշկերտի հովիտին հետ, քանի մը հերոսական կռիւներէ վերջ, Դեկտ. 31ին կը պահէին Ալակէօզ գիւղը, ապահովելով Սարիղամիշի ռուս ջոկատի ձախ թեւը, հետախուզութիւններ կատարելով եւ մասնակի յարձակումները ետ մղելով։

Իսկ Անդրանիկը կը գործէր զօրավար Չերնոզուբովի հրամանատարութեան տակ։

Դեկտ. 9ին ան կը մասնակցէր Սարայի, Աստուրլիի եւ Կօթուրի շրջանի գրաւման եւ պէտք է պաշտպանէր նաեւ Խոյ քաղաքը։

Սարիղամիշի ճակատամարտի օրերուն էր որ Կովկասեան ճակատի ռուս ընդհանուր հրամանատարութիւնը կուտար ընդհանուր նահանջի հրամանը, որը պարտադիր էր նաեւ իր գրաւած շրջաններու բոլոր քրիստոնեաներուն համար ալ։

Նոյն օրերուն, թրքական զօրամաս մըն ալ երեւցած էր Ատրպատականի սահմաններու վրայ, Վանի տխրահռչակ Ճէվտէթ փաշայի հրամանատարութեամբ։

Ստեղծուած կացութեան հետեւանքով, Ատրպատականի երեք գաւառներու (Ուրմիոյ, Սալմաստի եւ Խոյի) Հայեր եւ Ասորիներ հարկադրուած էին լքել իրենց հայրենիքը, տունն ու տեղը եւ ամէն բան, գաղթել, երթալ Կովկաս։

Արդէն Ուրմիայէն գաղթածները իրենց հետ բերած էին թշուառութեան օրինակներ, սարսափի մատնելով նաեւ Սալմաստցիները։

Ուրմիայէն եկողները մերկ էին, անօթի եւ զուրկ փոխադրութեան միջոցներէ։

Ռուս հրամանատարութիւնը խիստ կարճ պայմանաժամ մը տուած էր Ուրմիացիներուն գաղթելու համար։

Շատեր ժամանակ չէին ունեցած իրենց զարդեղէններ եւ դրամները վերցնելու։

Ոմանք կորսնցուցած էին իրենց կիներ եւ զաւակները։

Շատեր ալ գործատեղիներէն տուն վերադառնալով, իրենց ընտանիքները գաղթեցնելու համար, հնարաւորութիւն չէին ունեցած փախչելու եւ զոհ դարձած էին թրքական զօրքերուն եւ քրտերուն։

Սալմաստի քրիստոնեաներուն տրուած պայմանաժամն ալ շուտով կը լրանար։

Կուլային ծերունիներ եւ պառաւները հայրենի սուրբ հողը համբուրելով, կուրծք ու գլուխը ծեծելով։

Աւելի բաղդաւորները իրենց սայլերը լծած, ձիերը թամբած, կը ջանային, որքան կարելի է շատ ուտելիք եւ հագուստեղէն վերցնել իրենց հետ։

Ամէնուրեք իրարանցում կար, լաց ու կոծ, յուսահատ կանչեր ու սարսափ ...

Հարեւան Պարսիկներ եւ Թաթարները վարձու կուտային իրենց ձիերը, էշեր եւ եզները։

Ուրիշները իրենց երախաները գրկած եւ մաս մը ուտելիք շալկած, արդէն ճամբայ ինկած էին դէպի Խոյը։

Կային նաեւ թրքական «ողորմածութեան», հաւատացողներ եւ վստահողներ։

Ռուս զօրքերը հասած էին Ջուլֆա, հազիւ երկու վաշտեր Խոյ ձգելով։

Անհրաժեշտ էր պաշտպանել նահանջող ժողովուրդի թիկունքը։

Հայ գիւղերու հարիւրեակ մը երիտասարդները դիրք բռնած էին Մահլամ – Սառնա շրջաններուն մէջ, թշնամիէն 10 քիլոմեթր հեռաւորութեան վրայ։

Սալմաստը կը պարպուէր քրիստոնեաներէ։

Մեր դիրքապահները մտահոգ էին իրենց ընտանիքներով։

Նման պարագաներուն, զինուորական դաստիարակութենէ եւ կարգապահութենէ անտեղեակ, ինչպէս նաեւ պատասխանատուութեան գիտակցութիւն չունեցող զինուոր կոչուածները կը դառնան տրտնջացող, քննադատող, եւ յաճախ ալ այլանդակ երեւոյթներ ստեղծող։

Իրիկնապահին՝ երբ այլեւս Մահլամ գիւղը կը ծածկուէր անթափանց խաւարով, մեր պարտականութիւնը վերջացած համարելով, հեծանք ձիերը եւ դիմեցինք դէպի գիւղը։

Դռներու առաջ կծկուած էին չգաղթած ծերունիներ, պառաւներ եւ քիւրտ մշակներ։

Փորձեցինք համոզել եւ մեզ հետ տանիլ, անդրդուելի մնացին։

Անոնցմէ ոմանք, արդէն կողոպտել սկսած էին իրենց դրացիներու տուները, գորգ եւ ուրիշ թանկարժէք իրեղէններ տեղափոխելով իրենց տուները։

Չէր գաղթած նաեւ գիւղին քահանայ Տէր Վարդանը, իր կախարդական գիրքին ապաւինելով եւ վստահելով որ՝ թշնամիին ձեռքերը անշարժութեան պիտի մատնէ եւ ազատուի։

Փողոցներու մէջ, ճամբաներու վրայ թափուած էին անկողին, հագուստեղէն, պղնձեղէն, ցորեն, ալիւր եւ այլն։

Լուռ կ'անցնէինք մօտակայ Ուլա (թաթարական) գիւղէն, հոն ալ Ասորիներու տուները կը կողոպտուէին դրացի մահմետականներու կողմէ։ Երեւոյթը ընդվզեցուցիչ էր, բայց հարկադրուած էինք լռել եւ անցնիլ։

Կէս ժամ վերջ, Հաֆթվան հայկական գիւղը կը մտնուէինք։ Հազար տուն հայ բնակիչ ունեցող այս գիւղն ալ ամայացած էր։

Մտանք հինաւուրց եւ սրբատաշ քարերով շինուած եկեղեցիի բակը, ուր՝ թաղուած էին Արմենական, Հնչակեան եւ Դաշնակցական անուանի հերոսները։

Նոր կահաւորուած եւ 300 աթոռ տեղաւորելու չափ թատերասրահն ու դպրոցը նոյնպէս ամայի էին։

Դժուար էր բաժնուիլ այդ սրբազան ներշնչարանէն, ուր՝ իրենց լաւագոյն օրերն անցուցած էին Ագրիպասեանն ու Գօլօշեանը, Աւետիսեանը, Գնոոն ու Մարտիկը։ Տարիներ շարունակ հոն եկեր, հանգստացեր, պատրաստուեր ու դէպի երկիրը գացեր էին հազարաւոր հերոսներ, մարտիկներ, գաղափարական եւ անձնուրաց մտաւորականներ, Արամներ, Իշխաններ, Զաւէններ ու Վաղգէններ, Մուրատներ, Մջօներ եւ Սեպուհներ, Եփրեմներ, Քեռիներ, Անդրանիկ եւ դեռ շատերը։

Հոն՝ այդ եկեղեցիի մէջ տեղի ունեցած էր «Խանասօրի արշաւանք»ին մասնակցողներու երդման արարողութիւնը, պաշտօնն ու պատարագը։

Վարդան, Նիկօլ – Դուման, Կարօ, Սաղաթէլ Խան եւ նմանները կարծես կենդանացած, մեզի կը յանդիմանէին, որ՝ չունինք իրենց վճռական ընթացքն ու անձնազոհութիւնը։

Զինուած ու ձիաւոր ենք, բայց օտարի հրամանով կը լքենք սուրբ հողն ու նուիրական յիշատակարանները։

Վայրկեանը սրտաճմլիկ էր, ամբողջ հարիւրեակը թաղուած էր խոհերու մէջ, լուռ էինք, նոյնիսկ չէինք ծխեր։

Հեռուէն լսուեցաւ համազարկերու ձայներ։ Թշնամին մտած էր Մահլամ եւ ճամբայ ինկած դէպի Հաֆթվանը։

Գարապապատ Տիլիման պարսկա–թաթարաբնակ քաղաքին առջեւէն կիսաշրջան մը ընելով, ուղղուեցանք դէպի Մուղանջուկ գիւղը։

Կէս գիշերին հասանք Խոյ եւ ուղղուեցանք դէպի շրջանի զինուորական ղեկավարութեան գրասենեակը։

Հոն մեզի կը սպասէր կապիտան Կայտանօվը, ըստ սովորութեան, հրաւիրեցինք զինքը քիչ մը օղի խմելու։.

Երբ բաւականաչափ տաքցած էր իր գլուխը, խօսք բացուեցաւ գաղթի մասին։

«Եթէ նոյնիսկ Սարիղամիշի ճակատի մեր դրութիւնը չբարդանար, ձեր գաղթը վճռուած խնդիր էր»։

«Հայաստան առանց Հայի» ռուս աշխարհակալութեան չնական ծրագրին առաջին փորձը պիտի կատարուէր Ատրպատականի Հայերու գլխուն վրայ։

Կայտանօվի յայտնութիւնը զինովութեան վերագրուեցաւ միամիտներու կողմէ։

ԱԶԳԻՆ

Կոփամարտիկ Բագարատ

1918ի գինադադարի խանդավառ օրերուն էր որ անուն մըն ալ իր հրապոյրն ու խանդավառութիւնը կը տարածէր։

Կոփամարտիկ Բագարատն էր ան, Սկիւտարի Հ. Մ. Ը. Մ.ի մարզիկներէն, որ իր հայրը կորսնցուցած էր 1909ի Կիլիկիոյ նախճիրներուն։ Երկու անգամ մրցած էր արդէն Քէմալ Պէկովի հետ, Կովկասցի Թուրք մը, որ Պոլսոյ ախոյեանն էր։

Առաջին մրցումին Բագարատ թահթաճեան պարտեալ նկատուած էր կէտերու սակաւութեամբ, իսկ երկրորդին յաղթական ելած էր հակառակորդին վրայ։ Թուրք ախոյեանը չէր մարսած այս պարտութիւնը, առաջարկած էր փոխվրէժի մրցում մը, զոր սիրայօժար ընդունած էր հայ կոփամարտիկը։

Սրահը լիքն էր բերնէ բերան, ամէն ազգի բազմութեամբ։ Քանի մը մանր մրցումներ, որոնց կարգին Արծրունիի եւ Ռոպէրթ Քոլէճի իր դասընկերներէն Իզզէթի կոփամարտի մրցումը։

Հայ երիտասարդը յաղթական կը հանդիսանայ կէտերու առաւելութեամբ, որուն վրայ դատաւորը կը ծանուցանէ գլխաւոր մրցումը։

Զինքը կը տեսնենք մրցավայրը, կիսամերկ, լայնալանջ, վարդերանգ մարմնով ու ամրապիրկ բազուկներով։ Խարտեաշ էր, վայելչահասակ, հազիւ քսաներկու տարեկան։

Առաջին «ռաունտ»ին իսկ, իր ճկուն, յարձակումներով, Բագարատ շփոթութեան մատնեց իր հակառակորդը, որ սկսաւ ինքնապաշտպանութեան մասին միայն խորհիլ...։ Մրցման կէսին՝ Քէմալ Պէկով սմքած, ահարեկ հայ երիտասարդին չանթահարիչ հարուածներէն, սկսաւ դեղեւիլ կծկիլ ու իյնալ չուաններուն վրայ։

— Բագարատ, Թուրքիոյ ախոյեանը, կը մռնչէին արմենականները Ֆրանսերէն։ Թուրքերը կը մխտէին, մեր հայրենակիցները գիժացած՝ աւելի մոլեգնօրէն կը պնդէին։ Ժխորը կը մեծնար, վէճ, ղալմաղալ, ծեծ ու փետ ...։

Բագարատ հազիւ կրցաւ հագուիլ, ժողովուրդը ամէն կողմէ գլուխը հաւաքուած՝ կը համբուրէր, կը գգուէր զինքը, խելայեղ կանչեր կ'արձակէր։

Սակայն Բագարատի համար ճակատագրական օր մը եղաւ 1921 Սեպտ. 18ի կիրակին։ Ամիներէ ի վեր, հայ եւ օտար մամուլը շնդալից կը ծանուցանէր իր մրցումը ամերիկացի նաւազի մը Պաթլինկ – Քէլլի դէմ։

Աչնան այդ կիրակին՝ ծովածաւալ բազմութիւն մը փութացած էր մրցավայրը, շատեր հարկադրուած էին ետ դառնալ։ Բագարատ երդուած էր յաղթել կամ մեռնիլ, հայ ազգին պատիւը բարձր պահելու համար։ Նախքան մրցումը, մեծագոյն անխոհեմութիւն մը իր կողմէ, որ մահաւիթ կրնար դառնալ նմանօրինակ հանդիպումներու պարագային։ Հայ կոփամարտիկը փառաւոր կերպով ճաշած էր...։ Զայրացաւ իր եղբօրը, մինչեւ իսկ կ'ըսեն ապտակեց, որովհետեւ պարտուած էր իրմէ առաջ սիրողներու մրցման մը մէջ։

Բուռն եղաւ բաշխումը, առաջին րոպէին իսկ, Հայորդին մոլեգին գրոհ տուաւ Պաթլինկ Քէլլիի վրայ։ Սկզբնական շրջանին կրաւորական, Ամերիկացին մերթ կ'ըմբոշխնէր Բագարատի կրանիթէ բազուկին հարուածները, դժնդակ համբերատարութեամբ մը։ Ցախուռն եւ անխոհեմ հակառակորդի մը վրայ, ան ունէր իբր գերակշռող տարր իր պաղարիւնը, որ հաշուուած արհեստագիտութեամբ մը կը հետապնդէր անոր յոգնութիւնը ...։ Եւ չուշացաւ այդ ջղապառ խոնջէնքը, գրեթէ մրցման կէսին, երբ Պաթլինկ Քէլլի ուժգին հակայարձակման անցաւ։

Բագարատ փորձեց հակազդել, երբեմն նոյնիսկ դուրս եկաւ իր ինքնապաշտպանութեան դիրքէն, բայց խիստ ուշ էր։ Պաթլինկ Քէլլի իրմէ երիտասարդ էր, քանի մը ուժգին հարուածներ ծանր կշռած էին Հայորդիին վրայ։ Հետզհետէ սկսաւ թուլանալ, Ամերիկացիին մէկ յեղակարծ հարուածը չշմեցուց զինքը, գրեթէ կը դեղեւէր, բայց դատաւոր Մազլումիտէս ձգեց որ շարունակուի մրցումը։

Պաթլինկ Քէլլի ուժգին հարուած մը եւս ուղղեց անոր կզակին, Հայորդին դղրդագին գետին տապալեցաւ ամբողջ մարմնով։

Կոփամարտիկներուն չռայլուած սովորական բոլոր խնամքները զուր անցան, Բագարատ յաւիտենապէս փակած էր իր աչքերը։ Անվեհեր կռփամարտիկր յարգած էր իր երդումը, մահուամբ

քուած էր իր պարտութիւնը: Գերմանական հի- ւանդանոցին մէջ, բժիշկները գանկը բացին, տա- րաբախտ տղան ուղեղային արիւնահոսում ունե- ցած էր :

Բագարատի յուղարկաւորութիւնը տեղի ու- նեցաւ աննախընթաց շուքով: Ս. Երրորդութեան եկեղեցին, Պաթյինկ Քէլլի ծունկի ինկած՝ լռիկ մնջիկ կ'արտասուէր: Բազմահազար բազմութիւն մը, Հայ, Յոյն, Թուրք, Հրեայ հետեւեցաւ իր դագաղին Կալաթա Սէրայէն մինչեւ Շիշլի: Կէ- տիկ Փաշայի « Քնար »ը, Ենի Գափուի «Նոր Այգ»ը եւ յունական ֆանֆարի խումբը ամբողջ ճամբու տեւողութեան Շոփէնի մահերգը հնչեցու- ցին: Երթեւեկը կանգ առած էր, շատեր կը հեծ- կլտային: Մեծարանքի ցոյցեր կատարուեցան յու- նական դեսպանատան եւ «Շանթէքլէր» ակում- բին առջեւ : Դագաղին ետեւէն կ'երթային իր փոքրիկ եղբայրը, մայրը եւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի իր ընկերները: Շիշլիի գերեզմանատունը՝ դերասան - բանաստեղծ Գէորգ Կառվարենց դամբանական մը խօսեցաւ Պոսիւէի հոգեխռով շեշտերով, որ արցունքներ հոսեցուց յուղարկաւորներու աչքե- րէն:

Երիտասարդ կոփամարտիկին վախճանը խոր վրդովում պատճառեց Պոլսահայ գաղութին: Եղե- րական դէպքը շունչ եւ միլան սպառել տուաւ ամբողջ ամիսներ, հայ տուներէն ներս եւ մամու- լի սիւնակներէն :

Շիշլիի Հայ Մարզական Միութիւնը, մաս- նակցութեամբ ողբացեալին ընկերներուն եւ բա- րեկամներուն, վերջերս հաստատած է «Բագարա- տի բաժակը», ի քաջալերութիւն հայ մկանե- ներուն: Սրտանց կ'ողջունենք Պոլսոյ մեր մար- զիկ եղբայրներուն այս գմայլելի շարժումը, որ քառորդ դարու ակամայ մոռացումէ մը վերջ, կը ճգնի վերակոչել վաղամեռիկ կոփամարտիկին յիշատակը:

ԱՐԱՄ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

ՎԻԷՆՆԱՅԻ « ՄԽԻԹԱՐԵԱՆՑ ՕՐ »Ը

ՎԻԷՆՆԱ, 14 Սեպտ.— Երկու տարիէն կը լը- րանայ Մխիթարեան Միաբանութեան հիմնադրու- թեան (1701 Սեպտ. 8) 250ամեակը: Այդ յիշա- տակելի թուականը «Մխիթարեանց օր» կարելի է յորջորջել: Շատերուն ծանօթ է թէ ինչպիսի մեծ հանդիսութեամբ կը տօնախմբեն Մխիթարեանք իրենց այդ օրը (Սեպտեմբեր 8) :

Տեղւոյս Մխիթարեանց տօնախմբութիւնը այս տարի կը զուգադիպէր իրենց Երանաշնորհ Հիմնադրին մահուան երկդարեան տարեդարձին : Կիրակի օրուան հանդիսական պատարագը մա- տոյց Միաբանութեան ընդհանուր Աբբահայր՝ Հ. Մեսրոպ Արքեպիսկոպոս Հապոզեան՝ աւընթերա- կայութեամբ վեց վարդապետներու: Տեղացիներէ կազմուած երկսեռ երգչախումբը՝ ղեկավարու- թեամբ Հ. Մովսէս Սրապեանի՝ շատ ներդաշնակ- օրէն կրցաւ ներկայացնել Եկմալեանի քառաձայն պատարագը :

Օրուան հանդիսութեան մաս կը կազմէր յետ- միջօրէի Ս. Հաղորդութեան աւանդական թա- փօրը՝ քաղքիս փողոցներու մէջ, որուն հանդի- սադրութեան հրաւիրուած էր քաղաքիս Նորըն- տիր քահանայապետական նուիրակ Ծովաննի տէլ լէ Փիանէ: Թափօրին կը մասնակցէին տեղացի միաբանութիւններու բազմաթիւ ներկայացուցիչ- ներ, ինչպէս նաեւ աշխարհիկ երկսեռ ընկերու- թիւններ ու դպրոցականներ: Երկու նուագա- խումբեր փոխն ի փոխ կը նուագէին ամբողջ թա- փօրի ընթացքին: Նուագուեցաւ նաեւ Յարութիւն Սինանեանի յօրինած Մխիթարեան քայլերգը :

Վիէննայի ժողովուրդը խուռներամ բազմու- թեամբ այս անգամ ալ բերաւ իր սրտագին մաս- նակցութիւնը Մխիթարեաններու տօնախմբու- թեան՝ թէ առտուան պատարագին եւ թէ ժամը 5ի թափօրին :

ՊԵՀՍԱՐ

ՓԱՐԻԶԻ Հ. Մ. Մ.Ի ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

Կիրակի 18 Սեպտ.ին սկսաւ Փարիզի Հ. Մ. Մ.ի ախոյենական մրցումները, Իսիի քաղաքա- պետական մարզադաշտին վրայ:

Հ.Մ.Մ.ի պահեստին դաշտ եկաւ Brie Janvfy պահեստի խումբին դէմ: Առաջին կիսախաղին մեր խաղացողները տիրապետեցին խաղին եւ նշանա- կեցին առաջին կէտը: Երկրորդ կիսախաղին հա- կառակորդը նշանակեց յաջորդաբար երեք կէ- տեր: Լօշեան, Ռոպէր Սերոբեան, Կղէմէս Ալիք- սանեան եւ Դարբինեան իրենց լաւագոյնը ըրին, սակայն հակառակորդը աւելի դիւրաշարժ եւ վարպետ էր: Խաղը վերջացաւ 5—3 Հ. Մ. Մ.ի պարտութեամբ :

Ժամը 15.30ին մեր Ա. խումբը դաշտ եկաւ Brie Janvfyի Ա. խումբին դէմ: Այս խումբը Promotion 1ère Division Série B.ի լաւագոյն խումբերէն մէկն է, անցեալ եղանակը փակած է Գ. հանդի- սանալով Սթատէն եւ Քէլէրմանէն յետոյ: Խաղը սկսաւ չափազանց արագ եւ վճռական : Մեր ա- ռաջնորդները Համբարձում, Գարոյր, Սուրէն, Յա- կոբ Մելոյեան ինքզինքնին գերազանցեցին, իսկ ի պատիւ խմբապետին Համազասպ Գէորգեան, Կա- րօ, Գէորգ, բերդապահին հետ անթափանցելի պատնէշ մըն էին: Խաղին վերջաւորութեան տա- սը վայրկեան մնացած Հ. Մ. Մ. 5 — 4 յաղթա- կան էր: Բայց մեր խաղացողներու անզգուշութե- նէն օգտուած՝ հակառակորդը 2 նշանակէտ եւս ըրաւ, այնպէս որ Հ. Մ. Մ. պատուաւոր պար- տութիւն մը կրեց այս անուանի խումբին դէմ 6 — 5:

Ընդհանրապէս մեր երկու խումբերն ալ ապա- գայ կը խոստանան, միայն եթէ քիչ մը ազգային ոգիով եւ արժանապատուութեամբ մօտենան խա- ղին: Երբ դաշտին վրայ են այլեւս իրենք հայ ժո- ղովուրդի անունով կը խաղան, օտարը իրեն դէմ հայ ազգն է որ կը տեսնէ, ուրեմն պատուախընդ- դիր պէտք է ըլլան:

Փափաքելի է նաեւ որ ըլլան կարգապահ եւ ճշդապահ որովհետեւ մարդկան կեանքի մէջ այս երկու սկզբունքները այնքան կարեւոր են որքան լաւ խաղալը: Ուրախալի է որ շատ մը յոռի սո- վորութիւններ արդէն մոռցուած են :

Յ. Դիտող

ՔԱՆԻ՞ ՀՈԳԻ Կ'ԱՇԽԱՏԻՆ ԱՆԳԼԻՈՅ ՄԷՋ

Անգլիացի զուարթամիտ սրճարանապետ մը վերջերս իր խանութին վրայ փակցուցած էր, իր հաշիւներուն համաձայն, հետեւեալ վիճակագրու- թիւնը :

Անգլիոյ բնակչութիւնն է	46 միլիոն
65 տարեկանէն վեր եղողները	12 »
աշխատող կը մնայ	34 »
18 տարեկանէն վար եղողները	16 »
աշխատող կը մնայ	18 »
Ազգայնացուած ձեռնարկներ	9 »
կը մնայ	9 »
Պետական պաշտօնեաներ	8.000.000
կը մնայ աշխատաւոր	200.000
Հիւանդ, յիմար եւ խաղամոլ	126.000
կը մնայ աշխատաւոր	74.000
Ծոյլերն եւ բանտարկեալներ	73.998
աշխատող կը մնայ միայն	2

Եւ սրճարանապետը կ'աւելցնէ տակը.

« Ո՞վ մնաց. ես եւ դուն: Այս պատճառով պէտք է շատ շատ աշխատինք, եւ մանաւանդ դուն, որովհետեւ ալ կը բաւէ որ ամէն ինչ ես ը- նեմ երկիրը մինակս քալեցնելու համար»:

ԱՐԵՆՈՅՇՆԵՐՈՒՆ ԲԱՆԱԿՈՒՄԸ

Այս ամառ ալ Փարիզի Արենոյշները շատ յա- ջող ամառնային բանակում մը ունեցան Արտէշի նահանգին մէջ, Լամասթր գիւղին մօտ ուր անց- եալ տարի Փարիզի շրջանի Արիները բանակած էին արդէն: Բանակումի պետն էր Փարիզի Արենոյշ- ներու շրջանային պետ Օր. Անահիտ Քէշիշեան, որ ամիսներ առաջ սկսած էր նախապատրաստա- կան աշխատանքները, որոնց շնորհիւ երեսուն հայ Արենուշներ եւ Թեւիկներ աննախընթաց բա- նակում մը ունեցան :

Հակառակ որ երկու տարիէ ի վեր կազմուած են Արենոյշներու այս խումբերը արդէն շատ փոր- ձառու Արենոյշներ ունինք որոնք ամէն տեսակէ- տով կատարեալ բանակում մը հիմնած էին :

Այս բանակումին ընթացքին մասնաւորապէս կարեւորութիւն տրուեցաւ դարձեալ հայ լեզուին եւ հայկական երգերու :

Ինչպէս ամէն տարի, Արենոյշները բանակու- մի կրակ մը պատրաստեցին ի պատիւ գիւղին Ֆը- րանսացի բնակչութեան, որոնք արդէն նախորդ տարիներու ներկայ եղած էին տղոց կրակներուն եւ շատ լաւ յիշատակ մը պահած էին:

Խմբապետուհի Անահիտ Քէշիշեան եւ իր օգ- նականուհին Օր. Արաքսի Քէշիկեան այս տարի աւելի զբաղուեցան նորեկներով որոնք առաջին անգամ ըլլալով կը բանակէին :

Ամիսը շուտ անցաւ եւ վերջին օրը Արենոյշ- ները մեկնեցան Վալանս ուր հանդիպեցան Մար-

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ

ԱՆԻԻՆ ԾԱԽՈՒԵՑԱԻ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ, 1034 — 1064)

Բ. ՄԱՍ

ԱՆԻԻ ԿՈՐԾԱՆՈՒՄԸ

ԺԳ.

ԽԵՆԹԸ Կ'ԱԶԱՏԷ ԼՈՒՍԻԿԸ

Դեռ արեւին ճառագայթները նորէն տա- րածուած երկրի վրայ, երբ ոտքի կանգնեցաւ Խենթը եւ սկսաւ պատրաստութիւններ տեսնել ճամբայ ելլելու համար, այդ պահուն երեւցաւ նաեւ Սուրմառու բերդին իշխանը եւ Խենթը ա- ռաջնորդեց Լուսիկին խուցը: Երբ խուցին դուռը բացուեցաւ եւ իրարու դէմ գտնուեցան այս եր- կու տառապեալ հոգիները, Խենթը սրտի ահա- ւոր ճմլում մը ունեցաւ, կարծես հարիւրաւոր սուրեր միաժամանակ խոցեցին իր մարմինը: Ի- րեն այնպէս կը թուէր, թէ Լուսիկը չէր իր առջեւ կեցողը, այլ անոր ուրուականը միայն, այնքան նիհարցած ու այլափոխուած էր խեղճ աղջիկը:

Եւ սակայն Խենթը կրցաւ ինքզինք զսպել ու հարցուց դողդոջուն ձայնով մը :

— Օրիորդ, մեծ իշխանին հրամանով Անի պէտք է տանիմ քեզ, համաձա՞յն ես ինծի հետ գալու :

Վեստ Սարգիսի տեղակալը կասկածոտ երե- ւոյթով մը նայեցաւ Խենթին երեսը. նկատած էր անոր ձայնին դողդղալը. բայց այդ միջոցին խօ- սեցաւ Լուսիկ այնպիսի պաղ շեշտով մը որ տե- ղակալին կասկածը իսկոյն փարատեցաւ :

— Տարէք զիս, ուր որ կ'ուզէք, եթէ Վեստ Սարգիս իշխանն է հրամայած, պատասխանեց Լուսիկ առանց Խենթին երեսը նայելու :

— Այո, մեծ իշխանը քու վիճակդ պիտի բար- ւոքէ, եւ այսուհետեւ դուն հանգիստ կ'ապրիս:

— Շնորհակալ եմ, ես այսուհետեւ կը հետե- ւիմ իր խօսքին, եւ իր խորհուրդին համաձայն կը վարուիմ, պատասխանեց Լուսիկ :

Յետոյ դուրս եկան խուցէն, ու երբ պատ- րաստ էին ձի նստելու եւ ճամբայ ելլելու, Սուր- մառուի բերդապահ իշխանը դարձաւ Խենթին եւ սուր ակնարկ մը ձգելով անոր վրայ՝ հարցուց.

— Դուն առաջուց կը ճանչնայիր Լուսիկը:

— Ոչ, իշխան, առաջին անգամն է որ կը տեսնեմ զայն :

Ինչպէս կ'երեւար, իշխանին կասկածը դեռ չէր փարատած, եւ մեծ վտանգ մը կը սպառնար երկուքին ալ, եթէ Լուսիկը կամ Խենթը անզգոյշ խօսք մը ըսէին կամ անխորհուրդ քայլ մը առ- նէին:

Բայց չուտով մնաք բարով ըսաւ Խենթը բեր- դապահ իշխանին եւ Լուսիկի հետ ճամբայ ելաւ դէպի Անի. երբ բաւական հեռացան բերդէն, ան գրկեց իր եղբօր աղջիկը եւ երկար ժամանակ մը- նացին այդպէս: Երկուքին ալ աչքերը լեցուած էին արցունքով, եւ արցունքն էր որ կ'ամոքէր ա- նոնց վիշտը :

Այնուհետեւ Խենթը ապահով Անի տարաւ Լուսիկը եւ յանձնեց Գոհարիկի պաշտպանու- թեան :

ԺԴ.

ՋԱՐ ՈԳԻՆ

Դաւաճանին յոյսերը փշրուեցան, նպատակին չկրցաւ հասնիլ ան, դառնացած սրտով կը պտտէր Սուրմառուի բերդաքաղաքին մէջ: Իր գոռոզ հո- գին չէր հաշտուեր այն պարտութեան հետ, զոր կրած էր ինք վերջին պատերազմին հետեւանքով:

Ինչպէ՞ս կարող էր հանդուրժել այդ անպատիւ պարտութեան :

Չէ՞ որ ինքզինք արդէն պսակուած թագաւոր կը համարէր, իսկ Գագիկը՝ խաղալիկ մը իր ձեռ- քին մէջ, թոյլ ու անզօր մրջիւն մը, զոր կրնար ճզմել իր մատներուն մէջ, երբ որ ուզէր...:

— Օ, դառն է այս կացութիւնը, գոչեց Վեստ Սարգիս եւ դէմքը ծածկեց ձեռքերով: Բայց վերջ մը պէտք է դրուի այս դառնութեան: Կամ պէտք է կորսուիմ ես, ընդմիշտ անհետանամ աշխար- հիս երեսէն, եւ կամ պէտք է փոխուի այս կացու- թիւնը: Ինչպէս թողում որ խորտակուի իմ եր- կաթէ կամքս եւ յօդս ցնդին իմ այնքան փայփա- յած նպատակներս :

ԲԱԳՐԱՏ ԱՅՎԱԶԵԱՆՑ

(73)

սէյլի հայ Արեւոյշներուն եւ օր մըն ալ անոնց հետ անցընելէ յետոյ վերադարձան Փարիզ։

Երբ կայարան գացինք դիմաւորելու մեր Արեւոյշները, բոլորն ալ գիրցած եւ կազդուրուած գտանք, եւ բաժանման վայրկեաններուն ծնողները եւ Արեւոյշները ուրախ եւ խանդավառ իրենց երախտագիտութիւնը յայտնեցին խմբապետուհիներուն որոնք իրենց ժամանակը զոհելով յաջողեցան հայ աղջիկներուն ամբողջ մէկ ամիս հայկական առողջ մթնոլորտ մը ստեղծել ։

ՀԱՅ ԱՐԻ

ԳԵՐՄԱՆԻԱ ՍԿՍԱՒ ՊԱՀԱՆՋԵԼ

Արեւմտեան Գերմանիոյ նոր կառավարութիւնը զոր կազմած էր վարչապետ Ատէնաուէր ներկայացաւ Պոննի խորհրդարանին եւ կատարեց իր երդումի արարողութիւնը։ Յետոյ վարչապետը կարդաց իր յայտարարութիւնը նախ յայտնելով թէ դաշնակցային պետութիւնը յուշագիր մը պիտի տայ զինակիցներուն՝ Գերմանիոյ արեւելեան սահմանին մասին։ «Մենք երբեք համաձայն չենք, Ռուսիոյ եւ Բոլոնիոյ միակողմանի որոշման՝ այդ սահմաններու մասին» ըսաւ ծափերու մէջ։ Անոնց գրաւած շրջաններէն միլիոններով Գերմաններու արտաքսումը Փոցտամի համաձայնութեան հակառակ է եւ պահանջեց Ռուսիոյ մէջ վար դրուած գերման գերիներու վերադարձը։ Գալով արեւմուտքի հետ յարաբերութեանց վարչապետը յայտնեց որ Սառի խնդիրը արգելք չպիտի ըլլայ Ֆրանքօ-գերման բարւոք յարաբերութեանց հաստատումին, Ֆրանսա Սառի մէջ միայն տնտեսական շահեր ունի, իսկ Գերմանիա տնտեսական եւ միանգամայն ազգային շահեր ։

Վարչապետը փափաք յայտնելով որ Գերմանիա եւրոպական միութեան մէջ առնուի մօտօրէն, ըսաւ որ, կը յուսայ թէ երեքները Գերմանիոյ արտաքին քաղաքականութեան մասին ոեւէ որոշում պիտի չտան առանց նախապէս իրենց հետ խորհրդակցելու։ Ուզեց նաեւ որ գրաւման ծախքերը զեղչուին եւ գործարաններու քանդումի ծրագիրը վերաքննուի ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՌՈՒՍԱԿԱՆ յարձակման մը պարագային, կարելի է ամիսներով զայն գրաւեցնել, նոյնիսկ ձախողութեան մատնել, եթէ Եւրոպայի մէջ լաւ սպառազինուած 35էն 50 զօրաբաժին ունենանք, ըսաւ սպայակոյտի պետ Զօր. Գրէտըր ։

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ մէջ գործադուլները կը սպառնան ծանր հանգամանք ստանալ։ 480.000 հանքագործներու պահանջը եթէ չգոհացուի, մէկ միլիոն մետաղագործներն ալ պիտի միանան անոնց։

ՉԱՆ ՔԱՅ ՇԷՔ պատգամագիր մը ուղղեց չին ժողովուրդին որպէսզի գերագոյն ճիգ մը կատարէ յաղթելու համար համայնավարներուն ։

★ Եուննան զօր. Եանկչիէ որ նախապէս Մոսկուայի դեսպան էր եւ ծանօթ էր իբր համայնասէր, սպաննուեցաւ Հոնկ Քոնկի իր բնակարանին մէջ։

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Institut Universitaire, Կրթ. Բարձր հաստատութիւնը՝ հիմնուած 1927ին, ճանչցուած կառավարութեան եւ Ակադէմի տը Փարի կողմէ, մեծապէս գնահատուած կրթ. շրջանակներէ իր համալսարանական ուսուցչ. ընտրուած (ակրէժէ) կազմին համար, կը պատրաստէ ամէն ճիւղի Պաշօի քննութիւն եւ վերաքննութիւն։ Կրթ. տարեշրջանի մէջ կ'աւանդէ լիսէներու ծրագրին յատուկ ամէն ճիւղ, գրական թէ գիտական, ինչպէս լեզուներ՝ Ֆրանսերէնէ զատ, անգլ. գերմն. իտալերէն, սպաներէն։

Օգտակար ըլլալու համար հայ նոր սերունդին, այս տարի ձեռնարկած է հայերէնի դասաւանդութեան եւ կ'ուսուցուին լեզու, գրականութիւն, ազգ. պատմութիւն եւ Հայաստանի աշխարհագրութիւն, մասնագէտներու կողմէ ։

Կ'ընդունուի երկսեռ աշակերտութիւն դիւրամատչելի պայմաններով, մասնաւորապէս անոնց համար որոնք կը հետեւին բոլոր դասընթացքներուն։ Տարէցներու համար մասնաւոր դասախօսութիւն լեզուի եւ ընդհ. մշակոյթի մասին։ Դպրոցը կը գտնուի Սորպօնի մօտ, Լիւքսէնպուրկի պարտէզին ճիշդ դիմաց, օդասուն շէնքի մը մէջ ։

Գաւառի հայութեան դիւրութիւն ընծայելու համար, վարչութիւնը բանակցութեան մէջ է հայ ընտանիքներու հետ որպէսզի անոնց մօտ կարելի ըլլայ տեղաւորել գաւառահայ մանուկը, ճաշելու դիւրութիւն ։

Մանրամասնութիւններու համար դիմել վարժարանի տնօրինութեան, Գ. Ցրէնկեան, Էնստիտիւ Իւնիվէրսիթէր 71 Պուլըվառ Սէն Միշէլ, Փարիզ (5)։ Արձանագրութիւն ամէն օր 9—12։

ՃԱՇԿԵՐՈՅԹ Ի ՊԱՏԻՒ
ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ՄԱՐՈՒԹԵԱՆՆԵՐՈՒ

Փարիզի Հ. Յ. Դ. «Եգիպտացի» կոմիտէն ճաշկերոյթ մը կազմակերպած է ի պատիւ Տէր եւ Տիկին Մարութեաններու իրենց մեկնումին առթիւ այս ուրբաթ օր, 23 Սեպտեմբեր ժամը 8.30ին, Սասունի ճաշարանը, 31 Rue d'Alexandrie։ Սիրով կը հրաւիրուին ընկերներ, համակիրներ եւ արուեստագէտներ ։

Ծախքերու մասնակցութեան համար 450 Ֆր.։

ՓԱՐԻԶԻ եկեղեցւոյ Լիլայի Հայ դպրոցը կը վերաբացուի 6 Հոկտեմբեր, հինգշաբթի, 15 rue des Bruyeres, Les Lilas ։

ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂ մը անկախ սենեակ մը կը փնտռէ հայ ընտանիքի մը մօտ, նախընտրաբար համալսարանական քաղաքամասին մէջ։ Դիմել խմբագրութեան ։

GARDEN – PARTY

Սոյլի համալսարանական տան ուսանողները, Փարիզի հասարակութիւնը կը հրաւիրեն ներկայ ըլլալու իրենց կազմակերպած Garden – Partyի մը, ի նպաստ Սանաթօրիաները գտնուող ուսանողներու, ընդհ. միութեան, այս շաբաթ իրիկուն, ժամը 5էն սկսեալ 30 Ave. F. Roosevelt (métro Sceaux)։ Բեմի եւ շարժանկարի ծանօթ դերասաններ, ճոխ պիւֆէ, պըրճ, նուագախումբ F. Chardon։

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ազգային վարժարանի վերաբացումը տեղի կ'ունենայ Հոկտեմբեր 6ին, հինգշաբթի օրը, հովանաւորութեամբ Հ. Բ. Ը. Միութեան ։Թիշերային դասընթացքները եւս տեղի պիտի ունենան։ Արձանագրուելու համար դիմել կրթական հոգաբարձութեան, Պ. Պ. Ա. Մկրեանի եւ Յ. Զէրչեանի։ Կը հրաւիրենք շրջակայ հայութիւնը որպէսզի օգտուելով ընծայուած առիթէն, իրենց զաւակները դպրոց ղրկեն ։

ՈՒՐՖԱՅԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ 34ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Կը տօնուի Փարիզի մէջ, 2 Հոկտեմբեր, կիրակի օր, իրիկուան ժամը 9ին, Սալ Ժէօկրաֆիի մէջ, 184 Bld. St. Germain։ Կազմակերպուած Ուրֆայի Հայր. միութեան կողմէ։ Մանրամասնութիւնները յաջորդով ։

ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆԻ Կրթ. Մարմինը արձանագրութիւնները սկսած է Սուրբ Թադէոս Մատրան խորհրդարանը, ամէն կիրակի առաւօտ ժամը 9էն 12։ Բոլոր հայ ծնողները կարող են արձանագրել տալ իրենց զաւակները ճիշդ իր օրին Հոկտեմբեր 3ին ։ Երկուշաբթի բացումը պիտի կատարուի դպրոցին ։

ՍԵՎՐԱՆԻ Կապոյտ Խաչի դպրոցին 5րդ տարուան դասընթացքը կը վերսկսի հոկտեմբերի առաջին հինգշաբթի օրը, վաստակաւոր ուսուցչուհի Տիկին Ջիլինկիրեանի ղեկավարութեամբ ։ Կը հրաւիրենք Սէվրանի, Օլնէի, Պլան Մէնիլի եւ Լիվրի Կարկանի հասարակութիւնը արձանագրել իրենց զաւակները Պապիկ Պապիկեանի հաստատած դպրոցին մէջ, կիրակի ժամը 10—12։

ՆԱՄԱԿ ՈՒՆԻՆ «Յառաջ»ի մօտ Օր. Հուրիկ Փափազեան, Պ. Զաքար Զաքարեան ։

ՎԱԼՊԱՐԷԼԻ դպրոցը կը վերաբացուի Հոկտեմբեր 2ին։ Աշակերտներու արձանագրութիւնները տեղի կ'ունենան դպրոցին մէջ, կիրակի առաւօտ ժամը 9—12, հինգշաբթի 3—7։

ԾԱԽՈՒ Է

Հայաշատ թաղի մը մէջ, սափրիչի մը խանութ կը ծախուի, արանց եւ կանանց եւ Parfumerieի իրաւունքով։ Յարմարութիւններ ունի նաեւ ուրիշ գործերու համար։ Դիմել Սասունի, 14 rue Augustin Thierry, Paris (14)։

ՏԻԿԻՆ ՄԱՐԻ ՄԸՍԸՐԵԱՆ
(Մարսէյլի Օփէրայէն)
Պ. ԱՂԱՃԱՆ ՄԵԼԻՔԵԱՆ

8 Օգոստ. 1949 — Ամուսնացած — Վէրսայլ

Օր. ՍԻՐՎԱՐԴ ԳՈՆԵԱԼԵԱՆ
Պ. ՆՇԱՆ ԹՆԿՐԵԱՆ
Նշանուած

Փարիզ — 18 Սեպտ. 1949 — Փ.

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս կիրակի, ժամը 3ին, հաւաքուիլ ընկեր Ունանեանի բնակարանը ։ Կարեւոր օրակարգ։

ՓԱՐԻԶԻ Հ. Յ. Դ. Աղբիւր Սերոբ եւ Մ. Եօթնեղբայրեան խումբի ընկերական ընդհ. ժողովը այս շաբաթ երեկոյ, ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին ։

ՓԱՐԻԶԻ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի մասնաճիւղի դասախօսութիւնը այս հինգշաբթի ժամը 8.30ին, 19a, rue Caumartin։ Նիւթ՝ արուեստ հռետորութեան։ Դասախօս ընկ. Բալուեան։ Կը հրաւիրուին ընկերներ եւ համակիրներ ։

ՓԱՐԻԶԻ Հ. Յ. Դ. Ռոստոմ խումբի ժողովը այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին ։

ԼԻՈՆԻ Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէն ընդհ. անդամական ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս ուրբաթ երեկոյեան ժամը 8ին, 73 rue Rabelais դպրոցին սրահը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է ։

ՍԷՆ ԼՈՒԻ Հ. Յ. Դ. Ակնունի ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս ուրբաթ իրիկուն, ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։ Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչը ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալները.—

ՀԱՄԱԶԱՍՊ խումբը այս ուրբաթ ժամը 8ին։
ԱՐԱՄ խումբը այս շաբաթ ժամը 8ին։
ՀԱՅԱՍՏԱՆ ենթակոմիտէն այս շաբաթ ժամը 8ին։
ԸՆԿԵՐ ԿԱՐՕ ենթակոմիտէն այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին։
ԽԱԺԱԿ խումբը այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին ։
ՎՌԱՄԵԱՆ, այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին։
ԶԱՒԱՐԵԱՆ ենթակոմիտէն այս երեքշաբթի 27 Սեպտ. երեկոյեան ժամը 8ին։
ԱԿՆՈՒՆԻ ենթակոմիտէն ուրբաթ 23 Սեպտ. երեկոյեան ժամը 8ին։
ՄՈՒՐԱՏ խումբը Ավիյնեօն այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին։
ԻՇԽԱՆ խումբը չորեքշաբթի 28 Սեպտ. երեկոյեան ժամը 8ին։
ԳԷՈՐԳ ՉԱՒՈՒՇ խումբը այս կիր. կէսօրէ վերջ ժամը 3ին։
ՆԻԿՈԼ ԴՈՒՄԱՆ կիրակի 2 Հոկտ. կէսօրէ վերջ ժամը 3ին։
ՔԵՌԻ խումբ կիրակի 2 Հոկտ. առաւօտեան ժամը 10ին։

Սոյն ժողովներուն ներկայ կ'ըլլան Շրջ. կոմիտէին ներկայացուցիչները ։

ԻՍԻԻ Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէին ժողովը այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Խրիմեան դպրոցին մէջ։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է ։

Հ. Յ. Դ. Ընկեր Կարօ ենթակոմիտէի ընդհ. ընկերական ժողովը այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին ընկեր Մ. Նաճարեանի բնակարանին մէջ, բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է ։

ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴՑԻԱԿԱՆ Լիոնի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին րիւ Պօնէլի Սալ տը Սօսիէթէի մէջ։ Օրակարգ.— Պատգմ. ժողովի զեկոյց ։ Միութեան օրուան տօնակատարութիւն։ Վարչութեան նոր ընտրութիւն, եւ ընթացիկ հարցեր ։ Անդամատոմսերը միասին բերել ։

ԱՆԳԼԵՐԷՆԻ ԵՒ ԳԵՐՄԱՆԵՐԷՆԻ ԴԱՍԵՐ

Վկայուած երիտասարդի մը կողմէ դիւրամատչելի պայմաններով ։

Նպաստաւոր առիթ մը մեր երկսեռ երիտասարդութեան համար։ Դիմել «Յառաջ»ի վարչութեան ։

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17, Rue Damesme – (13e)

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH - Fondé en 1925 - R. C. S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13)

Վեցամսեայ 800 ֆր., Արտ. 10 տոլ. կամ 3 անգլ.

Tél. GOB. 15-70 Գին 6 ֆր. C.C.P.Paris 1678–63

Vendredi 23 Septembre 1949 Ուրբաթ 23 ՍԵՊՏ.

21րդ ՏԱՐԻ — 21 Année No.5956–Նոր շրջան թիւ 1367

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՏՈԼԱՐԻ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ

Դրամներու արժեզրկումը կը շարունակէ զբաղեցնել միջազգային մամուլն ու հանրային կարծիքը:

Անգլիոյ մէջ տոլարի տագնապը ծագած էր ամիսներ առաջ եւ Յուլիսին Լոնտոնի մէջ խորհրդակցական ժողով մը ունեցեր էին Անգլիոյ, Մ. Նահանգներու եւ Քանատայի ելմտական նախարարները:

Սըր Սթէֆըրտ Քրիփս, Մեծն Բրիտանիոյ ելմտական նախարարը, հակառակ էր սթերլինի արժեզրկումին եւ քանիցս հրապարակաւ դէմ արտայայտուած էր այդ ծրագրին: Կը յուսար տագնապին առաջքն առնել՝ որոշ ժամանակի համար արգիլելով գնումները «տոլարի գօտի»ին պատկանող երկիրներէն:

Այս արգելքը ոեւէ օգուտ չունեցաւ:

Սեպտեմբերին Ուաշինկթընի մէջ վերսկսան խօսակցութիւնները երեք երկիրներու ելմտական նախարարներուն միջեւ, այս անգամ արտաքին նախարարներն ալ կը մասնակցէին ժողովներուն:

Սըր Սթէֆըրտ Նիւ Եորք հասնելով (Սեպտ. 7), անգամ մը եւս հաւաստեց թէ սթերլինը չպիտի արժեզրկուի:

Ուաշինկթըն հրաւիրուեցան նաեւ Ֆրանսայի ներկայացուցիչները, որոնք սակայն պաշտօնապէս չմասնակցեցան Երեքներու ժողովին: Ելմտական նախարար Փէչ Ամերիկա հասաւ Սեպտ. 8ին, իսկ արտաքին նախարար Ռոպէր Շուման՝ Սեպտ. 15ին: Երկու նախարարները տեսակցեցան Մ. Նահանգներու իրենց պաշտօնակիցներուն հետ, որոնցմէ խոստում առին, որ Ֆրանսա եւ Մարշըլի ծրագրէն օգտուող երկիրները Անգլիոյ նման դրամական եւ մաքսային նոյն դիւրութիւնները պիտի ստանան Ամերիկայէն:

Հակառակ բոլոր հերքումներուն, Անգլիա Սեպտ. 17ին պաշտօնապէս յայտնեց թէ ծրագրած է արժեզրկել իր դրամը:

Այս անակնկալ որոշումը մեծ իրարանցում առաջ բերաւ ամբողջ աշխարհի ելմտական շրջանակներուն մէջ: Մանաւանդ որ հարիւրին 30 համեմատութեամբ կ'արժեզրկուէր սթերլինը, խախտելով միջազգային դրամներու փոխ-յարաբերութիւնը:

Կար ժամանակ, երբ անգլիականը աշխարհի ամէնէն հաստատուն դրամն էր, ոսկիի համարժէք: Բազմաթիւ երկիրներ իրենց դրամները կը հիմնէին սթերլինի վրայ: 1914ին սթերլինը կ'արժէր 4 տոլար 87: Առ հասարակ ընդունուած սակն էր հինգ տոլար՝ մէկ անգլիականի համար: Այժմ, արժեզրկումէն վերջ սթերլինը կ'արժէ 2 տոլար 80 միայն:

Ճիշդ 18 տարի առաջ, 1931 Սեպտեմբեր 21ին, Մաքտոնըլտի աշխատաւորական կառավարութեան օրով անգլիականը կարեւոր արժեզրկումի մը (հարիւրին 40 համեմատութեամբ) ենթարկուած էր արդէն: Այդ օրերուն համաշխարհային տնտեսական տագնապը իր գագաթնակէտին հասած էր: Շուրջ երեք միլիոն գործազուրկներ կային Մեծն Բրիտանիոյ մէջ: Կառավարութիւնը կը յուսար այդ ձեւով տագնապին առաջքն առնել: Դրամի արժեզրկումով արտածումները մեծ թափ պիտի ստանային:

Այդ թուականէն անգլիականը բաժնուեցաւ ոսկիէն եւ այլեւս երբեք չկապուեցաւ անոր հետ, հետզհետէ կորսնցնելով իր արժէքը ոսկիի հետ բաղդատմամբ:

Այն ատեն ուրիշ երկիրներ չհետեւեցան Անգլիոյ օրինակին եւ որեւէ ցնցում առաջ չեկաւ: Ամերիկան քանի մը տարի վերջ արժեզրկեց տոլարը, երբ հոն ալ գործազրկութիւնը մտահոգիչ համեմատութիւններ ստացած էր:

Այս անգամուան դրամական արժեզրկումը տեղի կ'ունենայ համաշխարհային աստիճանաչափի վրայ: Անգլիոյ օրինակը առաջին իսկ վայրկեանէն վարակիչ դարձաւ: Սեպտեմբեր 19ին, Անգլիոյ հետ միաժամանակ իրենց դրամները արժեզրկեցին եօթը երկիրներ (Եգիպտոս, Հնդկաստան, Աւստրալիա, Հարաւային Ափրիկէ, Իրլանտա, Տանիմարքա եւ Նորվեկիա):

Օր մը վերջ Ֆրանսա եւս արժեզրկեց Ֆրանքը, տոլարի համար հարիւրին 22.50, իսկ սթերլինի հետ բաղդատմամբ հարիւրին 11 համեմատութեամբ: Ինչ որ կը նշանակէ թէ մէկ տոլարը այսուհետեւ պաշտօնապէս պիտի արժէ 350 Ֆր.՝ առեւտրական ամէն կարգի գործառնութեանց համար:

Ցարդ չորս տեսակ սակ ունէր ամերիկեան թղթադրամը Ֆրանսայի մէջ. պաշտօնականը 214 Ֆրանք, ազատ շուկան՝ 330, առեւտրականը՝ այս երկուքի գումարին կէսը, այսինքն 272 Ֆրանք, իսկ սեւ շուկան կը տարուբերէր 340էն 390ի միջեւ:

Այժմ տոլարի արժէքը 350 Ֆրանք նշանակելով, այս զանազան սակերը կը վերնան, բացի սեւ շուկայինէն, որ խնդրանքի եւ մատուցումի օրէնքին ենթակայ է միշտ: Այս հաշուով անգլիական թղթադրամն ալ պիտի արժէ 980 Ֆրանք, այսինքն 350ը 2.80ով բազմապատկուած:

Պելճիքա, Հոլանտա, Փորթուկալ, Յունաստան, Նոր Զելանտա, Իրաք, Իրան եւ ուրիշ երկիրներ ալ արժեզրկեցին իրենց դրամները, ու դեռ ամէն օր արժեզրկումի լուրեր կը հասնին աշխարհի բոլոր կողմերէն:

Քաղաքական գետնի վրայ արդէն իսկ տարիներէ ի վեր Անգլիա տեղի տուած էր Միացեալ Նահանգներուն, աշխարհի ամէն կողմը:

Այժմ տնտեսական-ելմտական գետնի վրայ սթերլինն է, որ տեղի կուտայ տոլարին:

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՀՌՉԱԿՈՒԻ

Չինական համայնավար ռատիօն կը հաղորդէ թէ կարմիր բանակին հրամանատար Մաօ-Ցէ-Թունկ յայտարարած է «Չինական ժողովրդական հանրապետութեան» մը հաստատումը:

Այս դէպքը եղած է Փէքինի մէջ իբր խորհրդակցական համաժողով հաւաքուած 600 պատուիրակներու առջեւ:

Իր յայտարարութեան մէջ Մաօ-Ցէ-Թունկ ըսաւ. «Միջազգային տեսակէտով պէտք է միանանք այն բոլոր երկիրներուն եւ ժողովուրդներուն որ կը սիրեն խաղաղութիւնն ու ազատութիւնը, եւ նախ՝ Խորհրդային Միութեան եւ դեմոկրատ նոր երկիրներու: Այսպէսով չպիտի մինակ մնանք յաղթանակի պտուղները պահպանելու մեր պայքարին մէջ»:

★ Միացեալ ազգերու ժողովին մէջ այս խնդիրը նոր վէճ մը յարուցանելու հանգամանք ունի, քանի որ, Ռուսերը կրնան պահանջել այս նոր կառավարութեան ընդունելութիւնը: Այս քանին իբր նախատեսութիւն, ժողովին չինական պատուիրակը բողոք մը պիտի ներկայացնէ ամբաստանելով Խորհրդային Միութիւնը թէ բռնաբարած 1945 Օգոստոսի չինեւռուս դաշնագիրը:

Անգլիա որոշած ըլլալով իրողապէս ճանչնալ Չինաստանի կարմիր կառավարութիւնը, Ամերիկա նեղ կացութեան մատնուած է, քանի որ Միացեալ Նահանգներու հանրային կարծիքը հակառակ է այդ ճանաչումին, բայց Ամերիկա ալ պիտի ստիպուի Անգլիոյ օրինակին հետեւիլ:

ՖՐԱՆՔԻՆ ԱՆԿՈՒՄԻՆ ԽՆԴԻՐԸ

Ֆրանքի անկումով առաջ եկած կնճռոտութիւնները ամոքելու համար կառավարութիւնը միշտ խորհրդակցութեան մէջ է: Գիներու սղութեան եւ աշխատավարձերու յաւելման սպառնալիքները կան ու կը մնան:

Ծրագիր մը կը մշակուի այս պահուս Ֆրանսայի տնտեսական կացութիւնը ցնցումներէ պահելու համար:

Նախ, տոլարով կատարուած գնումներուն մեծ մասը փոխադրել սթերլինի եւ ուրիշ աւելի նպաստաւոր սակով շրջաններու մէջ: Բանալ սահմանները՝ օտար մրցակցութեան դուռ բանալու համար: Գիներու վրայ դրուած սեղմումները շարունակել:

Գալով աշխատավարձքի խնդրին, նախարարները տարակարծիք են այդ մասին: Ոմանք կ'ուզեն հաւաքական պայմանագիրներու վերադառնալ, ուրիշներ աշխատավարձի ազատութեան, ոմանք միօրինակ յաւելումի մը եւ մաս մըն ալ արդի կացութեան պահպանման:

Միացեալ Ազգերու Ժողովը

ԱՄԵՐԻԿԱ ԿԸ ՄԵՂԱԴՐԷ ՌՈՒՍԵՐԸ ԵՒ ԻՐ ԾՐԱԳԻՐԸ ԿԸ ՊԱՐԶԷ

Միացեալ Ազգերու ընդհ. ժողովին առաջին նիստին խօսք առաւ Ամերիկայի արտաքին նախարար Էչիսըն որ մեղմ բառերով բայց անուր կեցուածքով մը պարզեց իրենց քաղաքականութիւնը եւ այն համոզումը յայտնեց թէ, խաղաղօրէն կարելի է վերջացնել արեւելքն ու արեւմուտքը բաժնող տարակարծութիւնը: Նման լուծում մը ոչ դիւրին է եւ ոչ ալ շուտ գլուխ կ'ելլէ: «Իմ երկիրս», ըսաւ, «պատրաստ է իր կարելին ընելու ընդհանուր կարգադրութեան մը համար»: Պահանջեց որ Սովետները իրենց գործակցութիւնը բերեն կարգ մը խնդիրներու մէջ, Պալքաններու եւ Քորէայի հարցերուն համար մանաւանդ: Էչիսըն Ռուսիոյ վրայ ձգեց պատասխանատուութիւնը անապահովութեան այն խոր զգացումին որ կը ճնշէ աշխարհի ընդարձակ մէկ մասին վրայ եւ որու հետեւանքն է Ատլանտեանի դաշինքին կնքումը: Այս ժողովին պարտքն է լուծել այն խնդիրները որ պաղ պատերազմի ծնունդ տուին, ըսաւ ամերիկացի պետական մարդը որ հանդիսաւորապէս յայտարարեց.

— Կ'ապահովեմ թէ Միացեալ Նահանգները անվերապահ կերպով ոյժ պիտի տան եւ ամբողջապէս պիտի մասնակցին այդ նպատակին համար համերաշխաբար ըլլալիք ամէն ճիգի: Կարգ մը կարեւոր խնդիրներ լուծուած ըլլալով այժմ կարելի է աւելի յստակ տեսնել: Բազմաթիւ պարագաներու մէջ դժուարութիւնները այնքան խոր արմատներ ունին զորս կարելի չէ դարմանել շուտով կարկտան կամ մեկուսի քաղաքական համաձայնութիւններով: Թէեւ շատեր յոռետես են խաղաղ լուծումներու մասին, բայց այդ կարծիքներուն համաձայն եղած չենք եւ չենք ալ այսօր: Ընենք այսօր ինչ որ կրնանք, աշխարհի շահը կը պահանջէ որ աշխատանքի սկսինք:

Ամերիկացի պատուիրակը յետոյ սապէս ճշդեց իր երկրին դիրքը օրակարգի հետեւեալ խնդիրներուն մէջ:

Պաղեստինի մէջ գործնական միջոցներ ստեղծել որպէսզի Երուսաղէմի բաժինը միջազգայնացուի եւ Ս. տեղերու ազատ անցքը ապահովուի:

Իտալական գաղթավայրերէն Լիպիոյ միացումին եւ անկախութեան կողմնակից ենք երեք-չորս տարիէն:

Պալքանեան խնդիրներու կարգադրութեան համար կը յուսանք որ Ռուսիա պիտի ուզէ վերսկսիլ վիճաբանութիւնները:

Քորէայի մասին կողմնակից է որ Միացեալ Ազգերու Յանձնաժողովը պահուի եւ անոր վըստահուի հսկողութիւնը հիւսիսային սահմանին, ուրկէ տեղի կ'ունենան համայնավար արշաւանքներ:

Հիւլէական ռումբի հակակշռին համար կ'ընդունի Միացեալ Ազգերու Յանձնաժողովին յանձնարարութիւնները:

Սպառազինութեանց վրայ իրական զեղչ եւ հակակշիռ ձեռք բերելու համար, նախ, աշխարհի մէջ վստահութեան մթնոլորտ մը պէտք է ստեղծուի որմէ ետք Միացեալ Նահանգները յանձն կ'առնեն ամէն ինչ ընել այդ մասին:

Մարդկային իրաւանց գալով, կը թելադրենք Միջազգային Դատարանին տանիլ Հունգարիոյ, Պուլկարիոյ եւ Ռումանիոյ կողմէ հաշտութեան դաշնագրին բռնաբարման խնդիրները:

Գ. ՎԻՇԻՆՍՔԻԻ ՊԱՐՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Միացեալ Ազգերու տնօրէն խորհուրդին մէջ Վիշինսքի հակառակեցաւ Յունաստանի անկախութեան դէմ իր հիւսիսի դրացիներուն գործած արարքներուն քննութեան: Բայց խորհուրդը 2ի դէմ 11 ձայնով զայն օրակարգի վրայ պահեց: Նոյնպէս մերժուեցաւ Քորէայի խնդիրը օրակարգէն հանելու իր առաջարկը: Միացեալ Ազգերու ընդհ. քարտուղար Թրիկվի Լի առաջարկած ըլլալով կազմել միջազգային ոստիկանական ոյժ մը, Վիշինսքի ծաղրեց զայն սապէս.

— Կ'երեւակայեմ Պ. Թրիկվի Լին, սպիտակ ձիու մը վրայ հեծած, Միացեալ Ազգերու կապոյտ դրօշակը ծածանեցնելով՝ 300 հոգիի գլուխն անցած...

Ամէն մարդ խնդաց՝ բայց 2ի դէմ 12 ձայնով մերժուեցաւ ռուս պատուիրակին այս առաջարկն ալ:

Ի վերջոյ խորհրդային ներկայացուցիչը ընդդիմացաւ օրակարգ անցընելու Պալքանեան երկիրներու մէջ հաշտութեան դաշնագիրներու բռնաբարման խնդիրը ըսելով թէ Չեխոսլովաքիոյ եւ Պուլկարիոյ մէջ եկեղեցականներու ձերբակալման խնդիրը կապ չունի ոչ կրօնքի եւ ոչ ալ մարդկային իրաւունքներու հետ:

Եւ սակայն այս խնդիրն ալ պահուեցաւ օրակարգի վրայ:

★ Օրուան ամէնէն ուշագրաւ դէպքը այն եղաւ որ Եուկոսլաւները այս անգամ բաժնուեցան խորհրդային խումբէն եւ քուէարկեցին անոնց դէմ:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

«Ի ՊԷՏՍ ԶԱՐԳԱՑԵԼՈՑ»

Քանի մը ամիս առաջ Խ. Միութեան մէջ լոյս տեսաւ «Գործիչին կամ փրոփականտիսթին ձեռնատետրը» անունով գիրք մը, բաղկացած 325 էջերէ: Նման արեւմտեան հրատարակութիւններուն, ինչպէս՝ «Աշխարհի Տարեգիրքը», «Տեղեկատու Տարեգիրքը» եւ ուրիշներու:

Բացառութիւն ըլլալով միւսներէն, Խորհրդային «Գործիչին ձեռնատետրը» խմբագրուած է համաձայն խորհրդային վարդապետութեան.— Կեղծել, խեղաթիւրել, գրգռել ու ժողովուրդը անգիտակ պահել համաշխարհային ճշմարտութիւններու:

Գիրքին նպատակն է՝ դիւրացնել Խ. Միութեան գործիչներուն, մասնաւորաբար «Երիտասարդ Համայնավարներու Դաշնակցութեան» գործիչներուն եւ քարոզիչներուն աշխատանքը: Անոր միջոցաւ «դաստիարակելու» համար քաղաքներու թէ գիւղերու զանգուածները:

Համաձայն Երիտասարդ Համայնավարներու Դաշնակցութեան Առաջնորդի զեկուցումին, տրուած վերջերս կայացած համագումարին, 200.000 երիտասարդ համայնավար գործիչներ կը գտնուին ամբողջ Խ. Միութեան մէջ: Պետ. Հրատարակչականի Քաղ. Գրականութեան բաժինը այս գիրքէն տպագրած է 600.000 օրինակ, գործածուելու համար երիտասարդ եւ տարէց գործիչներու կողմէ:

«Գործիչին ձեռնատետրը» տեղեկութիւններ եւ լուսաբանութիւններ կուտայ՝ Խ. Միութեան եւ աշխարհի ժողովուրդներու կենցաղին, կլիմային, տարածութեան, քաղ. դէպքերու, եւն.ի մասին: Ի մէջ այլոց կը յիշէ կարգ մը պետութիւններ, որոնք իբր թէ կը գտնուին Մ. Նահանգներու հակակշռին ներքեւ: Օրինակ, Փանաման, Սալվատորը, Գուպան, Կուաթեմալան, եւն. որոնք, ինչպէս գիտեն ընթերցողները, բացարձակ ինքնիշխան երկիրներ են:

Գիրքին վերջաւորութեան դրուած է միջազգային լեզուի մէջ գործածական բառերու ցանկ մը, Խ. Միութեան մէջ ըմբռնուած նշանակութեամբ: Այս բառարանը կը գրաւէ տասներչորս էջ: Այսպէս խորհրդային գործիչը քաղ. դէպք մը բացատրելու պարագային, փոխանակ մտնելու «Զեռատետրին» խրթին բացատրութիւններուն մէջ, կը դիմէ պարզապէս այդ բառարանին ու կը ստանայ մարքսեան պատասխանը:

Առնենք, օրինակ, Ցախայարձակ բառը:

— Ցարձակիլ գրաւելու նպատակով: Նախայարձակ պետութիւն, որ պատերազմ կը հրահրէ: Հիթլէրական Գերմանիան եւ կայսերապաշտ Ճափոնը նախայարձակ պետութիւններ էին Բ. Համաշխարհային պատերազմի առեն: Ներկայիս կայսերապաշտ Մ. Նահանգները, Անգլիան եւ ուրիշ երկիրներ նախայարձակ քաղաքականութիւն կը վարեն ու կը հրահրեն համաշխարհային նոր պատերազմ մը:

Վարդապետութիւն.— Քաղաքական, փիլիսոփայական կամ ուրիշ գիտութիւն: Օրինակ, «Թրումընի վարդապետութիւն»: Ցեռադիմական տեսութիւն մը, որուն նպատակն է Ամերիկայի տիրապետութիւնը աշխարհի վրայ:

Տարածում.— Զինուորական կամ տնտեսական տարածում, ուրիշ երկիրներու հողերուն վրայ: Ուրիշներու շուկաներու գրաւում: Մ. Նահանգները կը վարեն տարածումի կայսերապաշտ քաղաքականութիւն մը:

Ցեղասպանութիւն.— Մասնայատուկ է ազգայնական, ֆաշական եւ դրամատիրական երկիրներու: (Թուրքիա՝ մասնագէտ այդ արուեստին, ո՞ր դասակարգին կը պատկանի արդեօք):

Միջամտութիւն.— Ուրիշ երկիրներու ներքին գործերուն զինուորական միջամտութիւն: 1917ին եւ 1920ին օտար պետութիւններ,— Մ. Նահանգները, Անգլիա, Ֆրանսա, Ճափոն եւ Գերմանիա, միջամտութիւն կազմակերպեցին Խ. Միութեան մէջ, սովետական կարգուսարքը ջնջելու, դրամատիրութիւնը վերահաստատելու եւ մեր երկիրը բաժան-բաժան ընելու մտադրութեամբ:

Աւազակ (gangster).— Աւազակախումբի մը մաս կազմող: Աւազակութիւնը լայնօրէն տարածուած է Մ. Նահանգներուն մէջ:

Դրամական շրջաբերութեան աճում (Inflation).— Թղթադրամի արժէքի նուազում: Երեւոյթ՝ որ յատկանշական է կարգ մը դրամատիրական երկիրներու համար:

Հարկատու, հպատակ (Vassal).— Ընդհ. առումով կը նշանակէ ստորադաս անձ: Երկրորդ Համաշխարհային պատերազմին Հունգարիա, Ռումանիա եւ Ֆինլանտա հարկատու էին Հիթլէրական Գերմանիոյ: Օրինակ, Պենելիւքսի երկիրները Մ. Նահանգներուն տնտեսական եւ քաղաքական հպատակներն են:

Լինչի ենթարկել.— Լինչի օրէնքը Մ. Նահանգներուն մէջ: Վայրագ պատժուիլը Սեւամորթներուն եւ յեղափոխական աշխատաւորութեան: Լինչի ենթարկելը երեւոյթ մըն է ամերիկեան իրականութեան մէջ. արտայայտութիւնը վայրի բարոյականի մը, որ զարգացած է ամերիկեան դրամատիրութեան կողմէ, ուժեղացնելու համար իրենց դասակարգային գերիշխանութիւնը:

Վերահաստատում (Restauration).— Ցեղափոխութեամբ տապալած նախկին դրութեան մը վերահաստատումը: Կայսերապաշտ Ամերիկան ու Անգլիան կ՚աշխատին վերահաստատել դրամատիրական դրութիւնները, որոնք գոյութիւն ունէին ժողովրդավար երկիրներու մօտ, 1945էն առաջ:

Ընդդիմամարտութիւն, հակառակութիւն (Antagonisme).— Հակամարտութիւն կայ աշխատաւոր դասակարգին եւ դրամատիրութեան միջեւ: Համաձայնութեան մը գալը անկարելի հակամարտութիւն մը որ,— ինչպէս գիտական կերպով ապացուցուած է Մարքսի, Էնկէլսի, Լենինի եւ Ստալինի կողմէ,— կ՚առաջնորդէ դէպի աշխատաւորական յեղափոխութիւն, յաղթանակը աշխատաւոր դասակարգին, փոխարինելու համար դրամատիրական դրութիւնը՝ ընկերվարական կարգերով:

Խտրութիւն, զանազանութիւն (Discrimination).— Պետութեան մը քաղաքացիներուն միջեւ խտրութիւն դնել, եւ անոնց իրաւունքները սահմանափակել: Ամերիկայի մէջ իրաւունքի սահմանափակում կայ Հնդիկներուն հանդէպ:

Վեթօ.— Լատինական բառ մը, կը նշանակէ արգիլել: Վեթօն շատ մեծ նշանակութիւն ունի ՄԱԿի Ապահովութեան Խորհուրդի գործերուն մէջ: Անոր տուած ամենակարեւոր որոշումները պէտք է խորհուրդը քուէարկէ միաձայնութեամբ: Հիմնական հարցերու շուրջ միաձայնութեամբ քուէարկելու որոշումը՝ կարեւոր երաշխիք մըն է խաղաղութեան եւ ապահովութեան համար: Ատոր համար է որ անգլօ-ամերիկեան կայսերապաշտները կը յարձակին ՄԱԿի Ուխտով հաստատուած վեթոյի այս սկզբունքին դէմ, ու կը ջանան ջնջել զայն ամէն կերպով:

Մարշալի ծրագիր.— Այս ծրագիրը կը ձգտի ստրկացնել Եւրոպան, տնտեսապէս եւ քաղաքականապէս, շնորհիւ Ամերիկայի կայսերապաշտներուն: Մարշալի ծրագիրը հաշուեյարդարի կ՚ենթարկէ ազգային գերիշխանութիւնը Արեւմտեան Եւրոպայի երկիրներուն, որովհետեւ արգելք կը հանդիսանայ անոնց ազգ. ճարտարարուեստի զարգացման: Այդ ծրագիրը հիմնաքարն է Արեւմտեան երկիրներու զինուորական — քաղաքական հատուածին (պլօք), ուղղուած Խ. Միութեան, ժողովրդավար երկիրներու եւ համայն աշխարհի յեղափոխական շարժման դէմ:

Ա. Հ.

Սեւումեանի յիշատակը

Ամէն անգամ երբ տեսնում եմ որեւիցէ գեղարուեստական ներկայացում, իմ միտքը գնում է դէպի գեղեցիկ եւ ազնուական անձը՝ Օվի Սեւումեանի:

Սեւումեանը առաջիններէն էր, որ զգաց անհրաժեշտութիւնը լուրջ պատրաստութեան, որի համար մեկնեցաւ գեղարուեստի մայրաքաղաքը՝ Մոսկուա: Հոն աշխատեցաւ երկու տարի մեծագոյն բեմավար եւ արուեստագէտ Ստանիսլաւսքիի ձեռքի տակ, որի տաղանդին ամենամեծ հիացողներից մէկն էր եւ մինչեւ վերջը լիքն էր գնահատանքով եւ երախտիքով: Մեր ամուսնութեան առաջի տարին, Սեւումեանը ինձ եւս տարաւ Մոսկուա, ծանօթացնելու համար Ստանիսլաւսքիի նոր դպրոցին: Նրա յիշատակը իմ մէջ եւս անջնջելի մնացել է եւ այն բոլորը որ արժէք է ունեցել իմ գեղարուեստական աշխատանքի մէջ, պարտական եմ այդ երկու աքանչելի դէմքերին:

Սեւումեանը եկաւ Թիֆլիս եւ ինչպէս բոլոր երիտասարդ դերասանները՝ նրան եւս մուտք չյաջողեցաւ ունենալ մեր գլխաւոր թատրոնը: Մտաւ Զուբալովի թատրոնը, (Զուբալովի թատրոնը կազմուած էր գլխաւորաբար սիրողներից) իբրեւ բեմադիր եւ դերասան: Շնորհիւ Սեւումեանին, Զուբալեան թատրոնը, իր յաջողութիւններով դերազանցեց պեղարուեստական թատրոնը, ուր գտնւում էին մեր թատրոնի լաւագոյն ուժերը:

Սեւումեան կարողացաւ հետաքրքրել եւ համոզել թէ հին դպրոցին պատկանող մեր մեծ արուեստագէտները եւ թէ երիտասարդները որոնք խմբուեցան իր շուրջը:

Այստեղ ուզում եմ խօսիլ մի քիչ հին եւ նոր դպրոցի մասին: Հին դպրոցը կայանում էր մի դերասանի յաղթանակի մէջ եւ բոլորը եւ. ամէն ինչ այդ մէկ դերասանի համար կը զոհուէր եւ ամէն ինչ այդ մէկի շուրջը կը դառնար: Կարեւորը նա էր որ, որքան կարելի էր փայլուն կերպով երեւար այդ տուեալ արուեստագէտին տաղանդը, ոչինչ՝ եթէ նոյնիսկ խաղին իմաստը զոհուէր: Ցիշում եմ մի պատմութիւն: Մեր մեծ Սիրանոյշը ինչ որ պատմական թատերախաղի մէջ իր կարեւոր մենախօսութեան ժամանակ, փափաք կ՚ունենայ ազդեցիկ դիրք մը տալու իրեն, եւ որովհետեւ բեմը անապատ է ներկայացնում եւ չկայ ոչինչ յենւելու համար, Սիրանոյշը դերասաններէն մէկը կանգնեցնել է տալիս մի անկիւն, միայն եւ միայն իր յարմարութեան համար:

Նոր դպրոցի իմաստը բոլորովին տարբեր էր, նա կայանում էր իր ամբողջին յաջողութեան մէջ. բոլոր դերակատարները պէտք էր մէկ ամբողջութիւն կազմէին, պէտք էր կեանքը ներկայացնէին առանց կեղծիքի, այսինքն կարողանային գրութեան իմաստը գեղարուեստօրէն յաջող միութիւնով առաջ բերել:

Թատրոնական գրութիւնների մէջ ամենավերջի դերը մեծ կարեւորութիւն ունի, նոյնիսկ, մէկ խօսքով դեր ունեցող դերասանը պէտք է որ լաւ ըմբռնած ըլլայ խաղին ոգին եւ թափանցած նրա խորագոյն իմաստին, որպէսզի թատրոնական այդ գործը լինի գեղարուեստական ամբողջութիւն: Այս նոր գեղարուեստական ըմբռնումի համար, անհրաժեշտ է որ դերասանները որոշ զարգացում ունենան, կամ գոնէ իրանց ղեկավարը այնքան մեծ գեղարուեստական պաշար եւ պատրաստութիւն ունենայ որ կարողանայ բարձրացնել եւ ուղղութիւն տալ նրանց:

Սեւումեանը գիտէր ոգեւորել, գիտէր օգնել, գիտէր մղել աշխատանքի եւ համոզել: Մեր տաղանդաւոր Տիկին Սիրանոյշը չէր հանդուրժում որեւիցէ փոփոխութիւն իր խաղերի մէջ. բայց Սեւումեանը կարողացաւ նրան եւս ոգեւորել այն աստիճան որ, սոէպ գալիս էր տուն երեխայի նման խանդավառուած: Սեւումեանի հետ փոփոխութեան էին ենթարկում իրանց ներկայացնելիք խաղերը:

Սեւումեանը շատ բէժիսէօրների նման՝ չէր ընդօրինակում: Նա լրջօրէն ուսումնասիրում էր թատրոնի գեղարուեստական բեմադրութիւնները, նրա նոր դրութիւնները, վերջը միայն օգտուելով նոր այդ գաղափարներից, ստեղծում էր իրը: Նրա մէջ էր Սեւումեանի իսկական արժէքը եւ նրա յաջողութիւնը: Օվին՝ ինչպէս կանչում էին իր ընկերները, ունէր լայն զարգացում եւ խորը միտք. եւ ամէնից կարեւորը, որ, Օվին անդադար հետաքրքրւում էր, հետեւում օտար մեծ թատրոններին եւ ջանք էր թափում մեր թատրոնը բարձրացնել:

Իրաւամբ, մենք ունեցանք տարիներ՝ երբ մեր խումբը գերազանցեց ռուսական Արթիսթիք թատրոնի խումբը: Ցիշում եմ, ինչպէս նոյն եղանակին թէ մենք եւ թէ Ռուսերը ներկայացնում էինք Ռոսթանի Les Romanesquesը եւ «Կեանքի ջանքերում»:

Ռուսական բեմադիրը ներկայ գտնուելով մեր այդ ներկայացումներին, այնքան հիացած էր որ, առաջարկել էր իր խումբին՝ գալ եւ տեսնել մեր խաղարկութիւնը:

Բացի իր բեմական տաղանդից՝ Օվին հազուագիւտ հոգու տէր մարդ էր եւ նրա գլխաւոր արժէքը՝ նրա բացարձակ հոգեկան մաքրութիւնը եւ մեծ բարութիւնն էր: Ընկերական զգացումը ծայրայեղ զարգացած էր իր մէջ: Նրա հոգին տեղ ունէր բոլորի համար եւ ամէն մէկը որ վիշտ, մտահոգութիւն, յուսալքում ունենար, գալիս էր Սեւումեանին մօտ, լոյս ու յուսահատ եւ այդ նոյն դէմքը մի քիչ յետոյ կը տեսնէիք կերպարանափոխուած, ժպտուն եւ գոհ:

1919ին, հայկական կառավարութիւնը ուղարկեց նրան Պոլիս, նոր ուժեր հաւաքելու Հայաստանի համար: Դժբախտաբար, նրան քիչ էր մնացել ապրել եւ իրա լաւագոյն տարիքին եւ բեղմնաւոր աշխատանքի շրջանին՝ նա հեռացաւ այս աշխարհից, կսկիծով կիսատ ձգելով իր երազը եւ փափաքները:

Նախ քան վերջացնելը, ես ուզում եմ յիշել մի միջադէպ իր կեանքից:

Մոսկուա գտնուած շրջանին, Սեւումեանը յաճախ տեսնւում էր Իւժին Սումբատովի հետ: Սումբատովը, ծնունդով Վրացի էր, բայց ծառայում էր ռուսական բեմին եւ Մոսկուայի արքայական թատրոնի տնօրէնը:

Իւժինը, գնահատելով Սեւումեանի տաղանդը, առաջարկում է մտնել իր թատրոնը եւ իրա հետ միասին աշխատակցել ռուսական բեմին:

Օվին պատասխանում է թէ ռուսական բեմը ունի շատ լաւ ուժեր եւ ես անհրաժեշտ չեմ: Իսկ իմ հայ բեմը, կարօտ է պատրաստուած նոր ուժերի: Իմ փափաքն է օգտակար լինել իմ ժողովուրդին: Իւժինի պատասխանը հետեւեալն է լինում: «Սիրելի Սեւումեան, ես էլ իմ երիտասարդութեան ձեզի պէս էի մտածում, սակայն բարեբախտաբար մնացի ռուսական բեմի վրայ եւ հեռ—

ուից թէ՛ աւելի օգտակար եղայ եւ թէ աւելի գընահատուեցայ իմ ժողովուրդի կողմից :

Եւ սակայն, Սեւումեան ընտրեց իր հայ բեմը եւ իրան նուիրեց իր սիրած ազգին:

Հիմա, իր մահուան երկար տարիներից յետոյ, երբ ես կարօտ եմ կարդալու որեւիցէ հայկական գրութիւնների մէջ իր անունը, մտածում եմ, արդեօք եթէ նա իմանար այս տխուր մոռացումը, կրկին պիտի ուզէ՞ր նուիրուել իր ազգի թատրոնին: Ես կարծում եմ որ Օվին կը ներէր:

Բայց ես չեմ կարող ոչ հասկանալ եւ ոչ էլ ներել այսքան մոռացում: Եթէ Սեւումեանը մընար ռուսական բեմի վրայ, վստահ եմ որ մեր ազգը նրան կը յիշէր հպարտութեամբ ու յարգանքով. իսկ միւս կողմից, Ռուսերը իրանց թատրոնի մեծ դէմքերի շարքում, կը գրէին եւ կը յիշէին նրա անունը :

Ո՞ւր մնացին բոլոր իր այդ բարեկամները, ի՞նչու երբեք չյիշեցին իրան:

Հայ բեմը, Սեւումեանով կորցրեց իր լաւագոյն ներկայացուցիչներէն, իսկ ես՝ իմ լաւագոյն ընկերը եւ ուսուցիչը :

Յաւերժական լոյս եւ հանգիստ քեզ, թանկագին ուսուցիչ իմ :

ԼԻՒՍԻ ՍԵՒՈՒՄԵԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՀԱՅԵՐԸ ԻՏԱԼԻՈՅ ՄԷՋ.— Վերջին պատերազմին Իտալիոյ մէջ Հայերը տագնապալի օրեր անցուցին: Մանաւանդ անգլիական, ֆրանսական, լիբանանեան եւ սուրիական հպատակները : Հայութեան թիւը այժմ Իտալիոյ մէջ Մխիթարեան միաբաններու հետ 1500 հոգի կը հաշուուի: Հայերը ամբողջ Իտալիոյ մէջ սեփական եկեղեցի չունին: Մասնաւոր հրաւէրով Ֆրանսայէն կ'երթան տօնական օրերուն եւ պաշտամունքը կը կատարուի անգլիական եկեղեցիին մէջ: Սակայն Արժանթինցի մեծահարուստ Ս. Տիարպէքիրեան խոստացած է կառուցանել եկեղեցի մը հայկ. ճարտարապետական ոճով: Իտալիոյ Հայերը մեծ մասով առեւտուրով կը զբաղին: 3 — 4 ազգային մարմիններ կան.— Իտալահայոց Միութիւն, Մշակութային Մարմին, Հայուհեաց Բարեսիրական եւ Եկեղեցական հոգաբարձութիւն : Հինէն հաստատուած Հայերը այլասերած են: Սալօնա քաղաքին մէջ կան 7 հայ ընտանիքներ որոնք արդէն կ'ուրանան հայութիւնը :

ԲԺՇԿՈՒՀԻ ԻԶԱ ՎԱԼԱԴԵԱՆ որ վկայեալ մասնագէտ մանկաբոյժ մըն է Փարիզի համալսարանէն, եւ կը գործէ Պէյրութի մէջ, մեկնած է Հիւս. Ամերիկա, ստացած ըլլալով Մ. Նահանգներու մանկաբուժական ուսումնասիրութեանց կոմիտէին որոշումով «Միտ Ճոնսըն» Պուրսը որ ամէն տարի կ ըտրուի Միջին Արեւելքի մէջ (Իրան, Իրաք, Սուրիա, Լիբանան, Անդրյորդանան, Թուրքիա, Եգիպտոս), գործող ամէնէն յաջողակ երիտասարդ մանկաբոյժի մը :

ՊՈԼՍՈՅ մէջ մեռած է Տօքթ. Մինաս Պապկունի, որ ծնած էր Կէյվէի Գուրտպէլէն գիւղը:

« ԿԵԱՎՈՒՐ ՄԱՀԱԼԼԷՍԻ »

Նոյն յանկերգը հինաւուրց, նոյն տգեղ ու կոպիտ արտայայտութիւնը ու ակնարկը սկսեալ տխրահռչակ Համիտեան օրերէն մինչեւ այսօր :

Ի՞նչ բան փոխուած է արդեօք Թուրքիոյ մէջ այդ հին օրերէն երբ կրօնքը անհաւատ «կեավուրին աչքի փուշ էր հանդէպ իրենց կարծած ուղղափառ իսլամական կրօնին եւ գլխաւոր պատճառ ամենօրեայ վէճի, կռիւներու ու վրէժի ...

« Կեավուր Մահալլէսի » անհաւատներու թաղ, արդեօ՞ք հիմակ իրենք ալ չեղան տեսակ մը կեավուրներ երբ կրօնը Մուհամմէտին անջատեցին պետութենէն, երբ կիներու երեսի քօղը գնաց խառնուիլ անհաւատ ու սեթեւեթեալ քրիստոնեայ իգական երամին, բացէ ի բաց շրջագայելով ի միասին, երբ Ուրբաթը իրենց նուիրական փոխարինեց կիրակին :

Բայց դեռ կը համարձակին այդ կոյր ակնարկութիւնն ու լուտանքը պահել հանդէպ ցեղի մը մնացորդաց ,թշուառ ու անտէր ,իրենց անունն անգամ փոխած, գաղտնածածուկ կ'ապրին իրենց երբեմնի հօծ ու չէն, ծաղկեալ ու բարգաւաճ քաղաքներուն ու գիւղերուն մէջ հալածուած ...

Այդ երկու բառերով կը յայտնեն ու կը մատնեն այն հոգեբանութիւնը որ թաղուն է իրենց մէջ, ըլլան անոնք տգէտ, թէ բանգէտ, նախկին կարմիր ֆէսերու տակ թէ եւրոպական գլխարկներով :

Օր կուգայ եւ «Կեավուր մահալլէսի»ներ կը դառնան վրէժի թաղեր, վերաշինուած, բարեզարդուած ձեր ձգած աւերակներուն վրայ :

Եւ ուտող եւ ուրացող ձեր քաղաքականութիւնը հարկաւ վերջ մը կ'ունենայ եւ կ'անդրադառնաք այն ատեն երբ բախտի անիւը կը շրջի յանկարծ եւ ժամանակն ուրիշ բաներ կ'արձանագրէ պատմիչներուն եւ ապագայ սերունդին ...

Հրապարակը ձերն է ու կ'աղմկէք, քանի նիւթական ուժ ունիք ի ձեռին եւ յենարան ձեր շուրջ, բայց մեր բարոյական ուժն ու կորովն ալ անտես մի առնէք ու հաւատքը ամուր որ լեռները կը քալեցնէ ու աւելի է քան զէնքն ու զրահը ...

Կուգայ այդ օրը, դուք հանգիստ եղէք, մենք պիտի տեսնենք ...

ՄԷՆ – ՍԷ

ԱՄՈՒՍՆԱԼՈՒԾՄԱՆ ՊԱՏՃԱՌ

Ամերիկացի երիտասարդ կին մը Լոս Անճէլըսի մէջ դատարան կը դիմէ ամուսնին դէմ ամուսնալուծում պահանջելու համար : Ի՞նչ է պատճառը :

— Իր մօտը ըլլալուս պէս, ըսաւ, անմիջապէս փշուրկներ կ'ելլեն մարմնիս վրայ: Այս փշուրկները կ'անհետին 24 ժամէն երբ ամուսինս բացակայի: Բայց, անոր անունն իսկ երբ լսեմ, ոտքէս մինչեւ գլուխս փշուրկներով կը ծածկուիմ :

Դատարանը նկատելով այս պարագան «իրողութենէ կը բխի եւ ոչ թէ քափրիսէ» կը լուծէ ամուսնութիւնը :

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՎԱԼԱՆՍ, 18 Սեպտ. 1949.— Վալանսի Հայ Մարզականին (U. S. A.) առաջին խումբին finaliste 48 — 49 Promotion d'honneurի երկրորդ ախոյենական մրցումը տեղի ունեցաւ, կիրակի 18 Սեպտեմբեր , Վալանսի F. C. V. promotion խումբին դէմ, մեր դաշտին վրայ: Ամէնէն վտանգաւոր մրցակից ախոյեան մըն էր F. C. V.:

Ժամը 3ին, երկու խումբերը, խելայեղ ծափերու մէջ մտան դաշտ: Գլխաւոր իրաւարարը Պ. Քաթալա՝ Լիոնէն էր:Ինչպէս միշտ այս անգամ ալ մերոնք անցան, արագ եւ սեղմ յարձակողականի: Հակառակորդը քիչ մը ինքնավստահ, դանդաղ պաշտպանողական մը կ'ընէր երբ փորձեց վայրէջք մը՝ եւ ահա մերոնց միջին գիծէն սուրացող գնդակի փասը՝ անցաւ մեր աջ ծայր աննման Ֆիլիփին, եւ չեչտակի գնդակը մխուեցաւ հակառակորդին բերդը՝ 7րդ վայրկեանին՝ խելայեղ ծափեր խլելով :F. C. V. ցնցուեցաւ եւ անցաւ յարձակողականի, սակայն շնորհիւ մեր պաշտպանողական գիծին գնդակր վերստին դէպի ետ գնաց եւ մեր յառաջապահը Ժամագործեան թիւ 1 նշանակեց նշանակէտ մը եւս: Քօռներներ տեղի կ'ունենային եւ ահա՝ մեր հակառակորդը օգտուելով hors jeuի մը առիթէն միջին գիծը վայրէջք մը ունեցաւ դէպի մեր բերդը, եւ շահեցաւ նշանակէտ մը: Խաղը լրանալու մօտ, յառաջապահ Ժամագործեան երկու նշանակէտ եւս շահեցաւ: Միթամին մեր շահն էր 4—1:

Երկրորդ կիսախաղին ալ ունեցանք 4—2:

Շնորհաւորելի են մեր տղաքը, փութանք յիշել, մեր հիացումը Օսկինին, Ֆիլիպին, Առքինին: Այժմ հաւանական է մեր փուլին ընդհ. դասաւորման մէջ En tête U. S. A.:

Շաբաթ գիշեր՝ U. S. A. սարքած էր պարահանդէս մը, Սալ տէ Ֆէթի մէջ, որ անցաւ շատ յաջող, հակառակ որ, քաղաքին մէջ միեւնոյն ժամուն մէկէ աւելի պարահանդէսներ կային:Մեր սրահը լեցուն էր, 700ի մօտ, երիտասարդ երկսեռ բազմութեամբ մը Հայ թէ օտար: Վալանսի U. S. A. լաւագոյն համակրութիւնը կր վայելէ :

Թղթակից

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՕՐԵՐՈՒՍ ԵՐԳԸ (բանաստեղծութիւններ) : Գրեց՝ Յակոբ Գուլյումճեան: (Արշակ Զօպանեանի յառաջաբանով): Նիւ Եորք: Տպ. «Կոչնակ»ի :

ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԱԼՊՈՄԻ երկրորդ թիւը, հրատարակութիւն Հալէպի Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր Գատանեկան միութեան: Կը պարունակէ Արարօյի, Աղբիւր Սերոբի եւ Գէորգ Ջաւուշի կենսագրականներն ու նկարները: Գին՝ 60 սուրիական դահեկան :

ՀԱՅՐԵՆԻՔ ԱՄՍԱԳԻՐ, Օգոստոս 1949, տարեկան բաժնեգին 5 տոլար: Հասցէ՝ 212 Stuart St. Boston:

ՊԱՊ – ՈՒԽՏԻ Յունիս – Սեպտ. Թիւ 51, պարբերաթերթ Մալաթիոյ Կրթասիրաց Միութեան :

ԱՐՓԻ գրական եւ գիտական ամսագրին առաջին թիւը: Խմբագիր Յովսէփ Թադէոսեան, Թէհրան, Մօտէրն տպարան :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ

ԱՆԻՒՆ ԾԱԽՈՒԵՑԱՒ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ, 1034 — 1064)

Բ. ՄԱՍ

ԱՆԻԻ ԿՈՐԾԱՆՈՒՄԸ

ԺԴ.

ՉԱՐ ՈԳԻՆ

Ահ, որքան տառապեցայ ես այդ նպատակներուն հասնելու համար, ուրեմն պարա՞պ, բոլորովին պարապ պիտի անցնի ամէն բան ...

Թողո՞ւմ երազներս, հրաժարի՞մ անոնցմէ, կենա՞մ արիւնով լեցուն ճամբուն վրայ, յետո՞յ, ի՞նչ կը դառնամ ես... անպէտ արարած մը, ոչինչ մարդ մը, զոր ամէնքը պիտի արհամարհեն, որմէ ամէնքը երես պիտի դարձնեն եւ որուն վրայ ամէնքը պիտի թքնեն... Այն ատեն իմ զոհերս բռունցք պիտի բարձրացնեն ինծի դէմ եւ յանդըգնօրէն ծաղրեն զիս՝ այն մարդը որուն առջեւ կը դողար նոյն ինքն Յովհաննէս — Սմբատ թագաւորը :

Ոչ, ոչ, ես չեմ կրնար ապրիլ այլեւս այս կացութեան մէջ. ահա ասիկա վերջ կը դնէ կեանքիս ...

Եւ Վեստ Սարգիս մոլեգնած վեր թռաւ տեղէն, հանեց սուրը պատեանէն եւ ուղեց մխել կուրծքը. բայց ձեռքը առաջ չգնաց, կանգ առաւ, աչքերը փայլատակեցին այնպիսի զարհուրելի բոցով մը որ տեսնողը կը վախնար :

— Իջեցուց սուրը վար , կրկին նստաւ փափուկ դահաւորակին վրայ եւ գոչեց .

— Չէ , յիմարութիւն է ըրածս, այս սուրով եւ թոյնով պէտք է շատերը ղրկել միւս աշխարհը. ես պէտք է քալեմ իմ ընտրած ճամբէս: «Զղջալ» բառը գոյութիւն չունի Վեստ Սարգիսի համար. անոր սիրտը անյողդողդ է. ուստի, ով չար ոգի , դուն զօրութիւն տուր ինծի, երկաններուս մէջ թափէ դժոխքին կրակը, մի թողուր որ յուսահատիմ, այլ արժանացուր զիս նպատակներուս իրագործման :

Ով չար ոգի, Վեստ Սարգիսը ահա դաշինք կը կապէ քեզի հետ, կը ծախէ իր հոգին, միայն թէ իրը ըլլայ Բագրատունեաց գահը:

Այսպէս մենախօսեց Վեստ Սարգիս եւ յանկարծ վեր թռաւ տեղէն, կարծես թէ չար ոգին բուռն ուժով մը ցնցեց զինք. նոր ոյժ մը ստացաւ, դաժան ու սեւ մտքերը պաշարեցին իր հոգին. սկսաւ ժպտիլ ցուցնելով իր սեւցած ակռաները : Խինդն ու ուրախութիւնը պատած էին զինք. դէմքին վրայ այլեւս չէր երեւար առաջուան յուսահատութիւնը, երբ սուրը ձեռքին կը պատրաստուէր անձնասպանութիւն գործելու :

— Դէպի գործ, դէպի գործ, պոռաց Վեստ Սարգիս եւ ուրախ տրամադրութեամբ սկսաւ զանազան թուղթեր գրել :

Երբ գրեց վերջացուց իր նամակները, յոգնած ինկաւ դահաւորակին վրայ, եւ քանի մը վայրկեան այդ դրութեան մէջ մնալէ վերջ՝ մօտեցաւ լուսամուտներէն մէկուն, վեր բարձրացուց ծանր վարագոյրը եւ դուրս նայեցաւ :

Մութը փարատած էր արդէն եւ արշալոյսի կենսատու լոյսը ողողած ամէն կողմ, սկսած էր Հայաստանի պայծառ առաւօտներէն մէկը , հեռուն երկնակամարը ծածկուած էր ծիրանեգոյն շերտերով, արեւուն ճառագայթները լոյսի փունջեր կ'արձակէին եւ կարծես խաղի ելած էին ամպերուն հետ : Հրաշալի էր երկինքը, հրաշալի էին բնութիւնը, կանաչապատ լեռներն ու ձորերը : Այդ պահուն՝ բարձրաթռիչ արծիւը կը սաւառնէր օդին, թռչունը կը ճռուողէր տանիքին վրայ, ծիծեռնակը իր երգը կ'երգէր, իսկ սոխակը վարդի թուփին վրայ նստած իր քաղցր դայլայլիկը կը հնչեցնէր :

Բայց բնութեան այս հրաշալիքը ազդեցութիւն մը չունեցաւ Վեստ Սարգիսի մռայլ հոգիին վրայ: Կարծես զայրացած բնութեան գեղեցկութեան դէմ, իջեցուց վարագոյրը եւ սկսաւ պտտիլ սենեակին մէկ ծայրէն միւսը:

Երկար պտտեցաւ առանց դադար առնելու , բայց ի վերջոյ կանգ առաւ յանկարծ եւ կանչեց իր ծառաները: Երկու հոգի վազեցին եկան եւ լուռ կեցան դրան մօտ :

— Հոս կանչեցէք Եղոն, հրամայեց Վեստ Սարգիս :

ԲԱԳՐԱՏ ԱՅՎԱԶԵԱՆՑ

(74)

ՄԻՋԻՆ – ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՄԱՍԻՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆ

Անգլիոյ արտաքին նախարար Պեւին հետեւեալը յայտարարեց Ուաշինկթընի մէջ, եգիպտական Թղթակիցներու ։

— Եգիպտոսի եւ Ամերիկայի միջեւ համաձայնութիւնը կը նկատեմ անհրաժեշտ պայմաններէն մին Միջին Արեւելքի մէջ կայութեան եւ խաղաղութեան պահպանման համար ։ Պատրաստ ենք նոր բանակցութեանց սկսելու Եգիպտոսի հետ, երկու երկիրներու միջեւ յարաբերութեանց կանոնաւորման մասին ։Եւ սակայն առաջին քայլը պէտք է առնէ Եգիպտոս ։ Ամերիկայի արտաքին նախարարը եւ ես համաձայնած ենք միասնական քաղաքականութիւն մը վարելու միջին Արեւելքի մէջ, նպատակ ունենալով պահպանել խաղաղութիւնն ու ազգերու անկախութիւնն ու իրաւունքները եւ նպաստել անոնց տնտեսական զարգացումին ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ խորհրդարանական պատուիրակութիւն մը որ այժմ Փարիզ կը գտնուի, Պելկրատ պիտի երթայ մօտէն հակակշռելու ամերիկեան դրամին գործածութեան եղանակը ։

ՇԱՔԱՐԻ վաճառումը հաւանաբար ազատ ըլլայ Հոկտեմբերին ։

ՊՈՒՏԱՓԷՇՏԻ դատավարութեան վկաներն ալ լսուած ըլլալով ընդհ. դատախազը մահապատիժ պահանջեց Ռայքի եւ իր եօթը ընկերներուն համար ։ Փաստաբանները իբր պաշտպանողական յայտնեցին թէ «անոնք հլու գործիքները եղած են միայն Ամերիկայի եւ Եուկոսլաւիոյ եւ թէ պէտք է անոնց կողքին նստած տեսնէինք Թիթօն եւ էմփէրիալիստները իբր գլխաւոր ամբաստանեալ »։ Վճիռը պիտի արձակուի այսօր ։

ԱՐԱԲԱԿԱՆ միութեան բոլոր անդամներն ալ ճանչցան Սուրիոյ նոր կառավարութիւնը ։

ՍՈՒՐԻՈՅ ատիկան – զօրքին հրամանատարը, զնդ. Հրանտ պէյ Մալոյեան ոչ թէ ձերբակալուած է, ինչպէս հաղորդած էին Թուրք թերթերը, այլ պարզապէս հանգստեան կոչուած է ։

ՌԱԶՄԱՆԻՒԹԻ մթերանոց մը պայթեցաւ Գահիրէի պատմական միջնաբերդին մէջ, Մոքաթթամ լերան վրայ, ահուդողի մատնելով մայրաքաղաքին ժողովուրդը ։ Մեծ դժուարութեամբ սահմանափակուեցաւ աղէտը ։

ԻՒՆԷՍՔՕՅԻ ընդհ. ժողովին Գչ. օրուան նիստին մէջ, Մոսկուայի հնդկական դեսպանը, Սըր Սարվեփալլի առաջարկեց որ կազմակերպութիւնը նախաձեռնութիւնն ստանձնէ տեսակցութիւն մը սարքելու Նախագահ Թրումընի եւ սպարապետ Սթալինի միջեւ ։— Կազմակերպութեան տարեկան տեղեկագիրը դառնութեամբ դիտել կու տայ թէ շատ քիչ պետութիւններ վճարած են իրենց անդամատուրքը, մինչդեռ անհրաժեշտ են մեծ գումարներ, գլուխ հանելու համար շարք մը առաջադրութիւններ ։

ՉԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻՈՅ համայնավար կուսակցութիւնը որոշեց ընդհանուր մաքրագործում կատարել, վարիչներէն մինչեւ շարքերը, եւ պահել միայն անոնք որ կրնան քննութիւն տալ Մարքս-Լենինեան եւ Սթալինեան վարդապետութեան մասին ։ Այս առաջադրութեամբ, կուսակցութեան 2.300.000 անդամները եւ 500 հազար թեկնածուները ութ ամիս դպրոց պիտի երթան, «գաղափարական դասեր առնելու համար» ։ Բոլոր անդամատոմսերը հաւաքուելով, նորեր պիտի տրուին միայն անոնց որ մասնաւոր դասընթացքներու կը հետեւին, Նոյեմբեր 1էն մինչեւ 1950 Յունիս ։ Այս երկրորդ մաքրագործումն է որ կը կատարուի մէկ տարուան ընթացքին ։ Առաջինը տեղի ունեցաւ անցեալ Հոկտեմբերին, տեւելով չորս ամիս ։ Այս առթիւ դուրս ձգուեցան հարիւր հազար անդամներ, իբրեւ անվստահելի ։

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ընդհ. սպայակոյտը մասնաւոր դեկոյցով մը կը ծանուցանէ թէ դերի բռնուած ալպանացի զինուորներու խոստովանութեան համաձայն, Ալպանիա փախած յոյն ապստամբներուն խօսք տրուած է թէ Յունաստան պիտի վերադառնան «Ռուսիոյ օգնութեամբ» ։ Միշտ նոր միջադէպեր կը ծագին ալպանական սահմանագլուխին վրայ ։

Դպրոցասէր Տիկ. վարժարանի

Բ. տարեշրջանը կը սկսի յառաջիկայ 3 Հոկտ. երկուշաբթի օրը ։ Աշակերտուհիներու արձանագրութեան համար դիմել վարժարան, 1. Bd du Nord, Le Raincy, ամէն առաւօտ մինչեւ կէս օր, բացի շաբաթ եւ կիրակի օրերէ ։

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17, Rue Damesme – (13e)

ՃԱՇԿԵՐՈՅԹ Ի ՊԱՏԻՒ ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ՄԱՐՈՒԹԵԱՆՆԵՐՈՒ

Փարիզի Հ. Յ. Դ. « Եգիպտացի » կոմիտէն ճաշկերոյթ մը կազմակերպած է ի պատիւ Տէր եւ Տիկին Մարութեաններու իրենց մեկնումին առթիւ այս ուրբաթ օր, 23 Սեպտեմբեր ժամը 8.30ին, Մասսոնիի ճաշարանը, 31 Rue d'Alexandrie ։ Սիրով կը հրաւիրուին ընկերներ, համակիրներ եւ արուեստագէտներ ։
Մասնակցութեան համար 450 ֆր. ։

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ազգային վարժարանի վերաբացումը տեղի կ'ունենայ Հոկտեմբեր 6ին, հինգշաբթի օրը, հովանաւորութեամբ Հ. Բ. Ը. Միութեան ։Գիշերային դասընթացքները եւս տեղի պիտի ունենան ։ Արձանագրուելու համար դիմել կրթական հոգաբարձութեան, Գ. Գ. Ա. Մկրեանի եւ Յ. Զէրչեանի ։ Կը հրաւիրենք շրջակայ հայութիւնը օրպէսզի օգտուելով ընծայուած առիթէն, իրենց զաւակները դպրոց ղրկեն ։

ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆԻ Կրթ. Մարմինը արձանագրութիւնները սկսած է Սուրբ Թադէոս Մատրան խորհրդարանը, ամէն կիրակի առաւօտ ժամը 9էն 12 ։ Բոլոր հայ ծնողները կարող են արձանագրել տալ իրենց զաւակները ճիշդ իր օրին Հոկտեմբեր 3ին ։ Երկուշաբթի բացումը պիտի կատարուի դպրոցին ։

ՍԷՎՐԱՆԻ Կապոյտ Խաչի դպրոցին 5րդ տարուան դասընթացքը կը վերսկսի հոկտեմբերի առաջին հինգշաբթի օրը, վաստակաւոր ուսուցչուհի Տիկին Զիլինկիրեանի ղեկավարութեամբ ։ Կը հրաւիրենք Սէվրանի, Օլնէի, Պլան Մէնիլի եւ Լիվրի Կարկանի հասարակութիւնը արձանագրել իրենց զաւակները Պապիկ Պապիկեանի հաստատած դպրոցին մէջ, կիրակի ժամը 10—12 ։

ՆԱՄԱԿ ՈՒՆԻՆ «Յառաջ»ի մօտ Օր. Հուրիկ Փափազեան, Պ. Զաքար Զաքարեան ։

ՎԱԼՊԱՐԷԼԻ դպրոցը կը վերաբացուի Հոկտեմբեր 2ին ։ Աշակերտներու արձանագրութիւնները տեղի կ'ունենան դպրոցին մէջ, կիրակի առաւօտ ժամը 9—12, հինգշաբթի 3—7 ։

ՊԱՆԵԷՕ ՔԱՇԱՆԻ մէջ, վերջին անգամ ըլլալով եկեղեցւոյ անդամաքարթերը կը տրուին, այս կիրակի, դպրոցի սրահին մէջ, առաւօտեան ժամը 10էն մինչեւ 12.30 ։

Գ. ԶՕՊԱՆԵԱՆԻ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Հայ գրականութեան նուիրուած դասախօսութիւնները զոր Գ. Զօպանեան՝ Բարեգործական հիմնադիր հանգուցեալ Պօղոս Նուպար փաշայի կարգադրութեամբ տարիներէ ի վեր կը կատարէ պարբերաբար, պիտի վերսկսին յառաջիկայ Հոկտեմբեր 1 շաբաթ օրը, ժամը 5ին, եւ պիտի շարունակուին տասնեւհինգ օրն անգամ մը Սիթէ Իւնիվէրսիթէրի Հայ Ուսանողական Տան մէջ, 57 Պուլվառ Ժուրտան ։ Յառաջիկայ տարեշրջանի իր դասախօսութեանց նիւթը պիտի ըլլայ « Հայ բանաստեղծութիւնը միջնադարեան աշխարհաբարով » ։ Պուլվառ Ժուրտանի հայկական տան մէջ բնակող հայ ուսանողներուն հետ, գաղութին բոլոր գրասէր Հայերը կրնան այդ դասախօսութեանց ներկայ գտնուիլ ։

ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻ Վարագայ Ս. Խաչ Տօնին եւ Առնուվիլի Վար. Ս. Խաչ եկեղեցւոյն տարեկիցին առթիւ կը կատարուի ժամերգութիւն եւ հանդիսաւոր պատարագ ։ Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ կաթ. պատուիրակ Արտաւազդ արք. Սիւրմէեան ։ Կը խնդրուի Առնուվիլի, Սարսէլի եւ Կոնէսվիլի եկեղեցասէր յարգոյ հասարակութիւնէն ներկայ գտնուիլ ։ Պատարագը կը սկսի ժամը 10ին ։

ՊԷԼՎԻԼԻ ՀԱՅ ԾՆՈՂՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Փարիզի եկեղեցւոյ Պէլվիլի դպրոցին նոր հասցէն է 279 rue Pyrénées, salle des Prevoyants, Paris (20) ։ Դպրոցը կը բացուի 6 Հոկտ. հինգշաբթի առաւօտեան ժամը 9ին, ուսուցիչ Տրդատ Նշանեան ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս կիրակի, ժամը 3ին, հաւաքուիլ ընկեր Ունանեանի բնակարանը ։ Կարեւոր օրակարգ ։

ՓԱՐԻԶԻ Հ. Յ. Դ. Աղբիւր Սերոբ եւ Մ. Եօթնեղբայրեան խումբի ընկերական ընդհ. ժողովը այս շաբաթ երեկոյ, ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին ։

ՓԱՐԻԶԻ Հ. Յ. Դ. Ռոստոմ խումբի ժողովը այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալները .—
ԱՐԱՄ խումբը այս շաբաթ ժամը 8ին ։
ՀԱՅԱՍՏԱՆ ենթակոմիտէն այս շաբաթ ժամը 8ին ։
ԸՆԿԵՐ ԿԱՐՕ ենթակոմիտէն այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին ։
ԽԱԺԱԿ խումբը այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին ։
ՎՌԱՄԵԱՆ, այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին ։
ՋԱՒԱՐԵԱՆ ենթակոմիտէն այս երեքշաբթի 27 Սեպտ. երեկոյեան ժամը 8ին ։
ՄՈՒՐԱՏ խումբը Ավինեոն այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին ։
ԻՇԽԱՆ խումբը չորեքշաբթի 28 Սեպտ. երեկոյեան ժամը 8ին ։
ԳԷՈՐԳ ՉԱՒՈՒՇ խումբը այս կիր. կէսօրէ վերջ ժամը 3ին ։
ՆԻԿՈԼ ԴՈՒՄԱՆ կիրակի 2 Հոկտ. կէսօրէ վերջ ժամը 3ին ։
ՔԵՌԻ խումբ կիրակի 2 Հոկտ. առաւօտեան ժամը 10ին ։

Սոյն ժողովներուն ներկայ կ'ըլլան Շրջ. կոմիտէին ներկայացուցիչները ։

ԻՍԻԻ Հ. Յ. Դ. Ջաւարեան կոմիտէին ժողովը այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Խրիմեան դպրոցին մէջ ։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է ։

ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴՑԻԱԿԱՆ Լիոնի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին րիւ Պօնէլի Սալ տը Սօսիէթէի մէջ ։ Օրակարգ.— Պատգմ. ժողովի զեկոյց ։ Միութեան օրուան տօնակատարութիւն ։ Վարչութեան նոր ընտրութիւն, եւ ընթացիկ հարցեր ։ Անդամատոմսերը միասին բերել ։

ՊԱՆԵԷՕ ՔԱՇԱՆԻ Հ.Յ.Դ. Արծիւ ենթակոմիտէի ժողովը այս շաբաթ գիշեր ժամը 9ին, ֆրանսական վարժարանին մէջ, 69 rue d'Arcueil, salle Jaurès ։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է ։

Ֆ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս երկուշաբթի Տիկին Գազազեանի բնակարանը, 6 ru eSt. Sulpice, métro Odéon ։ Բոլոր անդամուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է ։ Կարեւոր օրակարգ ։

ՎԱԼԱՆՍԻ Կապոյտ Խաչի «Ա. Ահարոնեան» վարժարանի ամենօրեայ դասընթացքները կը վերսկսին հոկտեմբեր 3, երկուշաբթի իրիկուն ։
Արձանագրութիւններ տեղի կ'ունենան նոյն օրը, վարժարանին մէջ ։

ՇԱՎԻԼԻ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Պաքրճեանէ 500 ֆրանք, փոխան ծաղկեպսակի, Այրի Տիկին Երիցուհի Տէր ԴԱՒԹԵԱՆի մահուան առթիւ ։

ԿԱՐԵՒՈՐ

Կը փնտռուի Փարիզի մէջ, հայ ընտանիքի մը համար, 2 — 3 սենեակնոց յարկաբաժին մը, վարձու կամ ծախու ։ Դիմել «Յառաջ»ի խմբագրութեան ։

ՕՐԱԹԵՐԹ

21րդ ՏԱՐԻ — 21 Année No.5957–Նոր շրջան թիւ 1368

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH - Fondé en 1925 - R. C. S. 376 286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13)

Վեցամսեայ 800 ֆր., Արտ. 10 տոլ. կամ 3 անգլ.

Tél. GOB. 15-70 Գին 6 ֆր. C.C.P.Paris 1678–63

Samedi 24 Septembre 1949 Շաբաթ 24 ՍԵՊՏ.

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

Ի՞ՆՉ ՊԻՏԻ ԸԼԼԱՅ ՀԵՏԵՒԱՆՔԸ

Հանրային կարծիքը սկսած է արդէն խլրտիլ՝ դրամներու արժեզրկումին պատճառաւ :

Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի մէջ ընդդիմադիրները դժգոհութեան նշաններ ցոյց կուտան: Պահպանողական Չըրչիլն ու համայնավար Տիւքլօն համակարծիք կը թուին ըլլալ այս խնդրին մէջ, երբ մէկը Անգլիոյ, միւսը Ֆրանսայի Խորհրդարանին գումարումը կը պահանջէ, քննելու համար դրամական հարցը :

Անոնց կարծիքով արժեզրկումի առաջին հետեւանքը պիտի ըլլայ գիներու բարձրացումը, հետեւաբար եւ ապրուստի սղութիւնը :

Բանուորական շրջանակները եւս դժգոհ են. Համայնավարները «ազգային շահերուն» հակառակ կը գտնեն արժեզրկումի եւ ապրուստի սղութեան հեռանկարը պատրուակ բռնելով աշխատականներու յաւելում կը պահանջեն: Արհեստակցական միութիւնները ուժ կուտան այս շարժումին թէ՛ Անգլիոյ եւ թէ Ֆրանսայի մէջ :

Անգլիոյ պահպանողականները առիթը կ'օգտագործեն՝ վարկաբեկելու համար աշխատաւորական կառավարութիւնը: Սըր Սթէֆըրտ Քրիփս յայտարարեց որ արժեզրկումի հետեւանքով հաւանաբար յառաջիկային հացին գինը բարձրանայ: Ընտրութիւնները մօտ են եւ ապրուստի սղութիւնը կրնայ իշխանութենէն հեռացնել ընկերվարականները, անոնց տեղ բերելով Չըրչիլի պահպանողական կուսակցութիւնը :

Էթլիի կառավարութիւնը այժմ ամէն ճիգ պիտի ընէ՝ գինները պակսեցնելու եւ ապրուստը աժանցնելու համար, որպէսզի ընտրութեանց մէջ աշխատաւորականներու յաղթանակն ապահովէ :

Նոյն նպատակին կը ձգտին նաեւ բոլոր այն կառավարութիւնները, որոնք իրենց երկրին դրամը արժեզրկեցին, հետեւելով Անգլիոյ :

Պետական պատասխանատու վարիչները կը յուսան թէ՝ մէկ կողմէ արտածումները դէպի Ամերիկա պիտի աւելնան եւ տոլար պիտի մտնէ երկիրը, միւս կողմէ Անգլիայէն եւ «սթերլինի գօտի»էն ներածակայ երկիրներէն կարելի պիտի ըլլայ գնել աժան ապրանք, գործերն ալ պիտի բացուին եւ ապրուստի աժանութիւն առաջ պիտի գայ :

Իբրեւ տեսութիւն շատ լաւ են անշուշտ այս յոյսերը: Արժեզրկումը երկսայրի սուր մըն է սակայն, կրնայ թէ՛ լաւ եւ թէ գէշ հետեւանքներ ունենալ: Տարակոյս չկայ թէ այսպիսի ծանրակշիռ որոշում մը առնող պետական վարիչները բարի նպատակով մը շարժած են :

Ոչ ոք կրնայ գուշակել այժմէն թէ ինչ պիտի ըլլայ հետեւանքը: Մօտիկ ապագան ցոյց պիտի տայ այս նոր փորձին օգտակար կամ վնասակար ըլլալը :

Մէկ բան միայն հաստատ է, որ յետպատերազմեան աշխարհը թէ՛ քաղաքական եւ թէ տնտեսական – ելմտական մարզերուն մէջ չէ կրցած գտնել դեռ իր հաւասարակշռութիւնը :

Առեւտրական տագնապը հետզհետէ կը ծանրանայ եւ գործազրկութիւնը կ'աւելնայ Եւրոպայէն մինչեւ Ամերիկա:

Ժամանակ մը ապրանքի պակաս կար եւ վաճառումը բաժնեչափի սեղմումներուն ենթակայ էր: Սակաւաթիւ առանձնաշնորհեալներ միայն կ'օգտուէին, իսկ բուն ժողովուրդը կը զրկուէր :

Այժմ հրապարակը ողողուած է ամէն կարգի ապրանքներով սակայն գնող չկայ: Պատճա՞ռ. գինները շատ բարձր են եւ դրամական տագնապ կայ :

Այս տագնապը անհետացնելու համար, կառավարութիւնները հետզհետէ պէտք է թուլցնեն սեղմումները եւ ազատ թողուն առեւտուրը (?) մրցակցութեան: Պէտք է թեթեւցնեն մաքսային ծանր տուրքերը եւ ճամբայ բանան օտար երկիրներէ կատարուելիք ներածումներուն, լայն աստիճանի վրայ :

Ֆրանսան հարուստ երկիր է՝ ճարտարարուեստի թէ երկրագործութեան մարզերուն մէջ : Սակայն բազմաթիւ ապրանքներու, մանաւանդ երկրագործական բերքերու (ցորեն, կաթ, կարագ, գինի եւայլն) գինները շատ բարձր են: Երբ արտասահմանէն նոյն ապրանքները ներածուին Ֆրանսա — եւ կրնան ներածուիլ աւելի աժան գիներով —, այն ատեն ապրուստը ինքնին կ'աժաննայ :

Յուսանք որ արժեզրկումը վերջնական դարման մը բերէ ներկայ ծանր կացութեան :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ԳՐԻԳՈՐ ՅԱԿՈԲԵԱՆ

Խոր ցաւով կ'իմանանք մահը (հինգշաբթի օր) Գրիգոր Յակոբեանի, որ ծանօթ է իբրեւ Ազգ. սկաուտ պետ հայ մարմն. շարժման մէջ: Մաքուր նկարագրով, անձնուէր սրտով, ջերմեռանդ հաւատացեալ մը մարմնակրթութեան սկզբունքներուն, առաջին օրէն լքեց իր բարեկեցիկ դիրքը՝ գործելու համար երիտասարդութեան մէջ, խանդավառելու եւ առաջնորդելու համար հայ սկաուտները: Ծնած էր կարծես այս շարժման համար, որ պահ մը անօրինակ ծաւալ գտաւ Պոլսոյ մէջ եւ այժմ դրեթէ նոյն գեղեցկութեամբ կը շարունակուի Սուրիոյ եւ Լիբանանի մէջ: Բայց ափսո՜ս, որ մոռցուած էր, լքուած եւ անտեսուած, Պետը որ կ'ապրէր այդ շարժումին համար միայն: Կեանքի իր վերջին տարիները շատ դառն եղան, մեռաւ դրեթէ թշուառութեան մէջ, բայց երբեք չպակսեցաւ ժպիտը իր կապոյտ աչքերուն խորը՝ երբ Սուրիոյ եւ Լիբանանի հայ երիտասարդութեան խանդավառութեան ձայնը կը լսէր :

Յուղարկաւորութիւնը շաբաթ կէս օրէ վերջ, Փարիզի Հայոց եկեղեցին: Իր կեանքին ներկայացումը յաջորդական թիւով մը :

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՆՈՐ ՈՒ ԱՐԴԻՒՆԱՒՈՐ

Է՛ր երբեմն երբ ամէն չնդալից կամ այլանդակ նորութիւն կը վերագրուէր Եանքիներուն : Այժմ սորվեցանք որ ինչպէս բոլոր գիւտերը, նոյնպէս ամէն նոր բան երկաթեայ վարագոյրին ետին պահուած է եւ հետզհետէ երեւան կ'ելլէ :

Հրաշալի նորոյթ մը չէ՞, օրինակ, յաւելեալ եւ ճոխացեալ մանրամասնութիւններով խոստովանցնել որեւէ ամբաստանեալ: Գիւտ մը, զոր պէտք է ուսումնասիրէ մեր ծերացած Եւրոպան:

— Եւրոպա որ կ'ըսենք այժմ պէտք է հասկընալ նախորդին 1/3 մասը անշուշտ, քանի որ անկէ հրաժարած են, իբրեւ «խոֆած պառաւէ մը», երիտասարդ երկիրներ եւ գացած միացած են ասիական աշխարհին ....:

Այս փոքրիկ բացատրութիւնը տալէ վերջ, շփոթութիւններէ խուսափելու համար, դառնանք մեր դատական գիւտին :

Մեզի ծանօթ երկիրներու դատարաններ որքա՜ն ժամավաճառ կ'ըլլան եղեր նախ ամբաստանեալէն բաներ մը փրցնելու, յետոյ վկաներ ճարելու եւ օրերով չարա՜ն չարա՜ն զանոնք դատարան բերելու :

Հոն կարճ ու կտրուկ է ամէն բան :

Թատրոնին ? Վարագոյրը երբեմն կը վերնայ մեզի համար ալ, երբ խնդիրը նախարարներ, բարձրաստիճան զինուորականներ, արքեպիսկոպոսներ դատելու եւ անոնց խոստովանութիւնները լսելի ընելու պէտքը զգան մարդիկ:

Եւ ի՜նչ խոստովանութիւններ:

Հարիւրին հարիւր բոլշեւիկ նախարարը մեծ եռանդով եւ հպարտութեամբ կը կրկնէ որ ինք ոչ միայն լրտես է, այլեւ լրտեսապետ, դաւաճան իր սովետական հայրենիքին: Նոյնիսկ ոճրագործ ահաբեկչական ծրագիրներով :

Եթէ ուրիշ ժողովուրդներ ալ այսքան յետադիմական չըլլային, յիմարաբար կառչելով իրենց դատական մաշած ձեւերուն, գոնէ կրնային Աղախանին կնոջը գոհարեղէնները գտնել ....

Պիտի ըսէք.— Ի՞նչ շահ կայ կորսուած քար մը գտնելուն մէջ: Մինչդեռ «դատական խոստովանութիւնները» ի՜նչ քաղաքական ծրագիրներ կրնան իրականացնել Վարագոյրին ետին:

ՍՕՍԻ

ԱՆԳԼԻԱՑԻՆԵՐԸ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ՄԱՍԻՆ

Անգլիական «Լէյպըր Մընթլի» հանդէսը վերջերս հրատարակած է տպաւորութիւնները անգլիական խորհրդարանի անդամներէն Ճ. Թըրի եւ Տ. Ս. Բրիթի որոնք դէպի Խ. Միութիւն կատարած իրենց պտոյտի ընթացքին, այցելած են նաեւ Էջմիածին :

Երեսփոխանները նկարագրելով իրենց էջմիածին այցն ու կաթողիկոսէն ընդունուիլը, հետեւեալ ձեւով կը նկարագրեն զայն:

« Պարզ եւ հիւրասէր անձ մըն է, ընդհանուր խորունկ մշակոյթի տէր, եռանդուն եւ երդահան եկեղեցական մըն է, կարովող եւ նրբութեամբ լեցուն դիւանագէտ մը, որ խիզախօրէն կը պաշտպանէ զօրութիւնն ու արժանապատուութիւնը իր եկեղեցիին »:

Միջազգային խրաւունքները

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԻՆՉՈ՞Ւ ԿԸ ՎԱԽՆԱՆ

Սթրազպուրկի մէջ վերջերս գումարուած եւրոպական միութեան խորհրդակցական ժողովը զբաղեցաւ մարդկային իրաւանց պաշտպանութեան վերաբերեալ համեւրոպական ատեանի մը կազմութեան խնդրով :

Մասնաւոր յանձնաժողովին տեղեկագիրը վիճաբանութեան ենթարկուեցաւ: Թուրք պատուիրակներէն Քասըմ Կիւլէք ըսաւ.

— Մենք մարդկային իրաւանց յայտարարութեան եւ Եւրոպայի միութեան համար հիմնական ազատութիւնը կը պատրաստենք : Հաւաքաբար պիտի երաշխաւորենք այս ազատութիւնները: Այս հաւաքական երաշխիքը ապահովելու համար ալ ազգ. ատեաններէ գերիվեր ատեան մը հիմնել կ'ուզենք: Սեփականատիրութեան իրաւունքը այս իրաւունքներէն մին է եւ Միացեալ Ազգերու Ուխտին մէջ տեղ գրաւած: Եւրոպայի այս յայտարարութեան համաձայն, բողոքարկու անձ մը ազգային ատեաններէ գերիվեր ատեանին առջեւ պիտի կրնայ դատ բանալ իր պետութեան դէմ: Ինծի այնպէս կուգայ որ Եւրոպայի Միութեան առաջին հանգրուանին մէջ ասիկա բազմաթիւ դժուարութեանց պիտի կրնայ ծնունդ տալ: Ըստ իս նախամեծար է որ գանգատողը յոկ աղերսագիր տալու իրաւունք ունենայ: Հետեւաբար քուէ չեմ տար տեղեկագրին :

Դատական յանձնաժողովի անդամ Աթալայ Ագան ալ ձեռնպահութիւնը սապէս պարզեց.

— Հաւաքական երաշխաւորութեան անհրաժեշտութեան մասին համաձայն մնալէ յետոյ, նկատի առինք երկու հաւանականութիւն մարդկային իրաւանց բռնաբարումին մասին.— Մին, երկու պետութեանց միջեւ ծայր տուած անհամաձայնութեան մը, միւսն ալ պետութեան մը իր հպատակներէն մէկուն հետ ունեցած վէճը: Առաջնոյն մասին համաձայն եմ: Պետութիւն մը կրնայ դատ բանալ ատեանին առջեւ: Գալով երկրորդին, աւելի պատշաճ է որ դանգատող անձ մը աղերսագիր մը տայ յանձնաժողովին: Օգուտ չեմ տեսներ իր երկրէն գանգատող մը ազգ. ատեաններէն գերիվեր ատեանի մը առջեւ հանելու մէջ : Նկատելով որ Եւրոպայի ատեանը 9 անդամէ պիտի բաղկանայ : Կարգ մը երկիրներ դատաւոր չպիտի ունենան այնտեղ: Ատեանին մէջ չներկայացուող երկիրներուն համար կարեւորագոյն կէտըն ալ այս է: Թուրքիոյ ներկայացուցիչները աւելորդ կը նկատեն գերագոյն ատեան մը որ կոչուած է Լա Հէյի արդարութեան ատեանին տեղը գրաւել :

Եւ Թուրքերը ձեռնպահ մնացած են քուէարկութեան ատեն :

Իրաւունք ունէին. որովհետեւ եթէ ընդունէին, ի՞նչ պիտի պատասխանէին երբ Հայերը իրենց սեփականութիւնները պահանջելու ելլէին :

Միացեալ Ազգերու ժողովը

ԿԸ ՍՊԱՍՈՒԻ ՎԻՇԻՆՍՔԻԻ ՃԱՌԻՆ

Խորհրդային Միութեան պատուիրակ Պ. Վիշինսքի լրագրողներու պատասխանելով ըսաւ թէ իր քաղաքական առաջին ճառը պիտի խօսի ուրբաթ օր :

— Պիտի շարունակէ՞ք պաղ պատերազմը՝ հարցուցին:

— Ձեմ ուզեր որ շարունակուի, ինչպէս որ դուք ալ չէք ուզեր որ «տաք» պատերազմը տեղի ունենայ :

Ամերիկեան նախարարին ճառին համար թերթերը կ'ըսեն թէ ձիթենիի ճիւղ մըն է՝ Մոսկուային երկարած: Էչիսընի մեղմ ոճը սակայն դիւանագիտական էր եւ ժողովի ընթացքին յայտնի պիտի ըլլայ որ Ռուսերը ո՞րչափ զիջող պիտի ըլլան :

Կարդացուեցաւ Աթէնքէն նոյն օրն իսկ հասած պալքանեան քննիչ յանձնաժողովին տեղեկագիրը որ կ'ամբաստանէր Ռումանիան, եւ մանաւանդ Պուլկարիան ու Ալպանիան որ գլխաւոր սպառնալիքն է Պալքաններու մէջ խաղաղութեան: Կը բողոքէ մանուկներու առեւանգումին դէմ եւ կը պահանջէ Ալպանիա եւ Պուլկարիա ապաստանող ըմբոստներուն զինաթափումն ու բանտարկութիւնը:

Հելլէն պատուիրակ Ցալտարիս չմիջամտեց՝ Երեք Մեծերու պատուիրակութեան խորհուրդովը, որպէսզի ժողովը ինքն զբաղի : Մանաւանդ թելադրեցին անոր չպաշտպանել Ալպանիա արշաւել:

Կ'ըսուի թէ Վիշինսքի պիտի առաջարկէ հելլէնական խնդիրը քննել Չորս Մեծերու կողմէ ուղղակի: Եւ սակայն հաւանական չէ որ միւսնե–

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՁԱՅՆ ՄԸ ՔՈՒՊԱՅԷՆ

Ո՞ՒՐ ՄՆԱՑ ՀԱՅԿ. ԴԱՏԸ

Ատենէ մը ի վեր չի գրուիր եւ խօսուիր Հայ Դատի մասին։ Ի՞նչ եղաւ կամ ո՞ւր մնաց։ Օտարներուն համար անիկա մեռեալ է, բայց այդպէս չէ մեզի համար։ Նոյն ատեն չենք գիտեր թէ զայն յարուցանելու ջանքերը հայ շրջանակներու մէջ ի՞նչ ուղղութեամբ կ'ընթանան։ Միջազգային պայմանները ներկայիս որքան ալ աննպաստ ըլլան, հայ բեմն ու մամուլը պէտք չէ լռեն երբեք, լռութիւնը համակերպութիւն կը նշանակէ։ Քանի կանք մենք՝ կայ նաեւ Հայկ. Դատ, ուստի պէտք է արթնցնել զայն միշտ։ Թշնամիները որ հողն իջեցուցին զայն, անդադար կը դաւեն ծանր քար դնելու համար «մեռեալին» վրայ։ Մեր իմաստուն գործիչներուն կը մնայ գործել, եւ կասեցնել դաւերը ։

35 տարի է որ ոտքերնիս կտրեր է մայր հողէն, չուառական եւ անստոյգ կեանք մը ապրելով ։ Պիտի երթանք ըսելով հաստատուն հիմ չդրինք որեւիցէ տեղ։ Ականջնիս լարուած եւ աչքերնիս բաց քնացանք հայ արշալոյսի զալուստին սպասելով։ Բայց ի զուր, մեր վառ յոյսերը կրկին ի դերեւ ելան։ Կ'ուրացած աշխարհը, երէկ՝ չտեսաւ մեր արիւնն ու մարտիրոսութիւնը, իսկ այսօր մեր կարօտն ու տառապանքը։ Ազգ ենք, բայց ապրելու իրաւունք չունինք եղեր։ Կ'ուզենք տէր դառնալ մեր պապենական հողին ու մեր ճակատագրին, շատ կը տեսնեն մեզի։ Կը փափաքինք համախումբ ապրիլ, ցրուած կը թողուն մեզ։

Երբ կ'երեւակայենք 40է աւելի երկիրներու մէջ ցիրուցան , մեր մէկ միլիոնէ աւելի հայրենակարօտ ազգակիցները, արցունքի տեղ արիւն կը խուժէ մեր կոպերուն տակը։ Հարցումը որ մենք մեզի կուտանք սրտակեղեք է։ Օրինակի համար, ցիրուցան ու անմխիթար այս գաղութները, յոյսերու այս նոր բեկումէն ետքն ալ պիտի կրնա՞ն դեռ երկար շնչել հայօրէն ու դիմանալ։ Կը վարանիմ ճշդիւ պատասխանել ։

Հիները արդէն տարիներու բեռը կռնակնին կապած կ'երթան իրենց վերջալոյսին։ Նորերն ալ բացառութեամբ ընտրեալներու, անձնատուր եղած են կեանքին, միայն այսօրը վայելելու տենչերով, անազնիւ ու անհոգ դէպի հայ ծագումը։ Օտար երկնքի տակ ծնած հայորդիներէն օրիորդը օտար տղու եւ տղան օտար աղջկայ ամուսնութիւն կնքելով կը բաժնուի իր բունէն կտորակելով մեր համրանքը։ Գրողն ընթերցող չունի եւ մեր չքնաղ լեզուն գործածողները կը պակսին այսպէս կամ այնպէս։ Եւ մենք, կամ աւելի ճիշդ մաս մը մեզմէ, փոխանակ այս իրողութեանց անդրադառնալու, օտարին հետ մեր ունեցած դատը լքած, մղուած ենք այպանելի կռփամարտի մը, լրացնելու համար նախորդներուն կիսատը։ Բնիկներու ուշադրութիւնը մեր վրայ հրաւիրելու չափ անհաշտ, ճակատ կազմած եւ հրապարակ նետուած ենք։Արդիւնքը։Արդիւնքը ցեղասպանութիւն (չափազանցութիւն չէ ասիկա)։ Այս բանը հիւրընկալներուն ըսել կուտայ մեր երեսին «Հայերդ խելօք հիւրեր չէք»։

Գէշ աղէկ ներգաղթ մը կար, ան ալ վերջացաւ։ Թէ ինչո՞ւ, թող պատասխանեն Խ. Հայաստանի վարիչները։ Գոնէ այս մէկը շարունակուէր հայօրէն, առ ի մխիթարութիւն հայրենիքի կարօտով մաշող գաղթականներուն։ Անհանդուրժելի է որ Հայը Հայաստանէն հեռու պահուի, ինչ գոյն ու գլուխ ալ ունենայ, որպէսզի իրապէս ազգահաւաք ըլլայ։ Հայը՝ Հայաստանի կը վայլէ եւ Հայաստանն Հայուն ։

Պիտի հասկնանք օր մը արդեօք որ առանց ոյժի իրաւունք չկայ։ Ոյժ չունինք ոչ ալ կերտումի միտում։ Ոյժը երկնքէն չիջար եւ ոչ ալ բարեկամները զայն կ'ընծայեն մեզի։ Այդ մենք պէտք է ստեղծենք մեզմով եւ մեզի համար։ Կուռ ու անճկելի, բոլորի բազկէն, կամքէն ու գործէն ծնած, մանաւանդ եղբայրական սէրէն ու միակամութենէն ծնած։ Դարերով խաբուած ենք չարունակ այլոց վրայ դնելով մեր յոյսը։ Օտարէն յոյս չկայ մեզի։ Փորձն ու փաստը բաւած են արդէն իրենց խօսքը ։

Չի խաբուինք, աշխարհի վրայ արդարութիւն չկայ։ Հզօրին ճառած արդարութիւնը իր շահն է, իր կամքն է, նոյնիսկ իր լուծը։ Երբ երկրագունդի վրայ Հայու պէս ազգ մը անիրաւուած, տեղահան ու խաչուած կը մնայ, ո՞ւր է դեմոկրասին եւ ո՞ւր իր դաւանած ու խոստացած ազգերու ազատութիւնն ու իրաւանց արդարութիւնը ։

Դարեր առաջ Ներսէս Շնորհալին պատգամեր է «Ցազգէ յիմմէ եղիցի մեզ փրկութիւն»։ Ասիկա է ուղիղը, ատոր հաւատանք, ատոր հետեւինք ազգովին, որովհետեւ պառակտուած վիճակով փրկութիւն կոչուածը դժուար թէ կամենայ իր երեսը ցոյց տալ մեզի։ Լսեցէք ; այն օրը որ մենք մեր մէջ կը միանանք միացեալ ու անկախ Հայաստանը գործադրութեան ամէն հաշիւ ճամբուն մէջ կը մտնէ ինքնին եւ մենք կը շինենք մեր բախտը սեփական միջոցով եւ ոյժով ։

Թող թշնամին թաղէ Հայկ. Դատը։ Մեր միաբանութիւնը կուտայ անոր յարութեան շնորհք։ Մեռելներէն յարութիւն կ'առնէ ան Նազովրեցիին պէս, առօք ու փառօք ...

Ս. Գ. ՆԻԿՈԼԵԱՆ

Քուպա, Վ. Թուեաս, 11 Օգոստ. 1949

«Ա՜խ, աղջի՜կս. աղջի՜կս»

(ԱՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆ)

Հաստատուն են Հայաստանի կամուրջները ։ Եւ ովկիանոսը փաթթորկող մեր ահեղավազ գետերու հոսանքներն իսկ՝ ցարդ չեն կրցած խլել անոնց վիմաքարերուն շաղախն իսկ, մեր ամրաշէն վարպետներու գաղտնիքը։ Կաթով ու հաւկիթով շինուած են կ'ըսէ աւանդութիւնը։ Մեր կամուրջները՝ մաշած լեռներու մնացորդ կամարներ են կարծես։ Դէպի քաղաքակրթութիւն երկարող ամրակուռ բազուկներ։ Անյատակ ջրերու եւ անդունդներու վրայէն սաւառնող ամեհի թռիչքներ։ Նպատակին ուղղուած՝ քարացած նետեր են անոնք։ Դէպի լոյս խոյացող, մեր կամքի յաւերժական վկաներն են անխօս ու խուլ։ Առանց անոնց մենք կղզիացած բրածոներ պիտի ըլլայինք մեր քարէ հայրենիքին մէջ ։

Հի՜ն խորհրդաւոր դարերու մէջ երբ ուրիշ ազգեր՝ երկնամերձ պարիսպներով կ'առանձնանային, մեր պապերը Եփրատի երկայնքին իսկ լաստակամուրջներ կը ձգէին, եւ մինչեւ Ծիրկաթինը կամարներ կը կառուցանէին աստուածներու հետ հաղորդակցելով ։

Եւ այդ կամուրջներէն ամէն մին իր պատմութիւնն ունի սիրտէ սիրտ ողջունուած աւանդութեամբ եւ ի համբոյր սրբութեամբ ։

✶

... Տեսա՞ծ էք Դ. գետը. մի կենաք անոր ափին, ոչ մէկ սիրտ պիտի չկրնայ տոկալ անոր ալիքներուն մէջէն լսուող հեծեծանքին ։

Երբ երիվարի մը սանձէն վազող փրփուրներուն պէս ալիքները, մերթ խութերուն զարնուելով, լուսնի գիշերուան լոյսին տակ կ'երթան հանգչիլ պահ մը կապոյտ ու խորաթափանց ժայռերուն տակ՝ աղեկտուր, լալահառաչ ողբաձայն մը կը լսուի գետի բոլոր երկայնքին ափէ ափ զարնուելով .

— Ա՜ղջիկը՜ս, ա՜խ, աղջի՜կս, աղջիկը՜ս...։

Շատ Հայ քաջեր զոհ գացած են այդ կախարդանքին, իրենց մերկ սուրերով դէպի ալիքները օգնութեան հասնելով աներեւոյթ մօր մը տառապանքին ։

Շրջակայ բլուրներէն սուրբերն իսկ չեն դիմացած աղերսահիւծ մօր մը կանչին, եւ իրենց յաւիտենական նինջէն զարթնած հեղհեղատներէն վար վազած են գետամոյն, աւելի բորբոքելով անտես մօր մը սրտի մորմոքը։

Մի փորձուիք մանաւանդ հանգչիլ Դ. գետին թեւատարած կամուրջին աջ եզերքին մօտ։ Որովհետեւ ձայնը կը դադրի հոն յանկարծ, եւ միայն արձագանգը կը լսուի դիմացի բլուրին վրայ փռուած՝ աւերակներուն մէջէն ։

— Աղջի՛կս, ա՜խ, ա՛ղջիկս։

Հոն յայտնապէս սրտապատառ այդ ողբին մէջէն կը զգաս թէ հայ մայրը իր մազերը կը փետտէ, ձեռքերը ծունկերուն կը զարնէ, կուրծքը կը ճանկռտէ ու հրկիզուած դրօշակի մը պէս հովին հետ կը սուրայ խաչաձեւ, ծագէ ծագ ու չի սպառեր։ Այդ ձայնը կը լսուի դարերէ ի վեր, եւ պիտի չդադրի։ Մենք ունկնդիր պիտի ըլլանք սերունդէ սերունդ քանի գոյութիւն ունին ջուրերը, այդ ողբը փոխադրող հովերը, եւ ձայնը ինքն իսկ, որպէս պահանջատէր մեր զոհաբերութեան ։

Կը պատմուի թէ հին, հին ատենները վարթամ աւան մըն էր բլուրին վրայ գտնուող այդ աւերակոյտը, ուր օձեր նոյնիսկ չեն սողար հիմա, հոն մարդիկ կ'ապրէին ազատ, ուրեմն երջանիկ, եւ շնորհն ունէին խօսելու աստուածներու հետ ։

Անոնց շուրջը ամէն ինչ կը հնազանդէր իրենց կամքին. քարերը կը փոխակերպուէին զգայուն հողւով մարդոց, մուրճերու հրաշքով։ Երկիրը կարգասաքերուէր մաճով եւ ակօսներուն մէջ զոհաբերուած սպիտակ աքաղաղներու արիւնով։ Այգիներէն գինի կը հոսէր եւ երիվարներ կ'արբենային հնձաններու բուրումէն զմրուխտ մարգագետիններուն վրայ։ Եւ Բիւրակնի դրախտը սկսած էր նախանձիլ այդ աւանի պերճութենէն, եւ դառնութիւնը կը հալեցնէր բարդակոյտ ձիւները, հոսանք առ հոսանք թափուելով Դ. գետի կողերուն մէջ ։

Մարդիկ բարի էին, եւ պաշտամունք միայն ունէին ծերացած դրախտին եւ իր երկնասլաց լեռներուն հանդէպ։ Եւ գետը կ'եռար, կը յորդէր, բանտարկելով իր ափակեաց բարի մարդիկը ։

Ոչ մէկ ամբարտակ կը դիմանար, ոչ մէկ հոսն տեղի կուտար, բնակիչները շուարած սկսած աշտարակի տեղ կամուրջ մը շինել, եւ հոն աշխատողները բոլորը Հայկի լեզուն կը խօսէին եւ անոնց նպատակը բարի էր, բայց գետը անհնազանդ ։

Երբ սկսան հիմնարկը կամուրջին, իրենց բոլոր ճարտարութիւնը ի դերեւ կ'ելլէր, որովհետեւ գիշերուան խաւարի դեւերը, ջրանուշները, պայերը եւ բոլոր չար ոգիները կը քանդէին անոնց սկսածը։ Ու Բիւրակնը կը խնդար վերէն, անհոգ, քանզի ջուրերու ոգիին իշխանութեան յանձնած էր նախանձի քինախնդրութիւնը ։

Այն ատեն բացուեցան աւանի մեհեանները, եւ անոր մատեաններէն կորզեցին, հին ամրաշէններ որմնադիրներու օթեաններու գաղտնիքը ։

Որպէսզի հաստատուն ըլլար կամուրջը պէտք է ընտրէին աւանին գեղեցիկ դուստրերէն գեղեցկագոյնը, եւ խարանելով կեռ խաչի նշանով անոր հոլանի կուրծքը երկու ստինքներուն մէջտեղը, զոհը ողջ ողջ հիւսէին կամուրջի այրաքարին հետ սկսելու։ Այդ դրոշմը քանդակուած է նաեւ չիրմաձեւ պատին կեդրոնական սալաքարին վրայ, երկու ողկոյզներու ոլորապտոյտ հիւսքով պսակուած, ի նշան երախտագիտութեան, Գեղանի կոյսին զոհաբեր խաչելութեան ։

Գեղեցիկ էին աւանի կոյսերը, բայց Կամարիկը՝ թագուհին էր անոնց, պերճագեղ եւ ամէնքէն գեղատեսիլ։ Եւ Կամարիկի շնորհները, այրի մայր մը միայն ունէին իբր պաշտպան։ Վճիռը անողոք էր, օրէնքը անյեղլի, եւ զոհը ընդունական, գործադրելի համայնական բարօրութեան համար։

— Մի կենաք Դ. գետին վրայ հանգչող կամուրջին աջ ծունկին մօտ, ուր չիրմաձեւ բարձրութիւն մը վեր բռնած է կամուրջը։ Ներդաշնակ եւ սրբատաշ քարերով այդ դամբանաձեւ պատին մէջ կը հանգչի Կամարիկի հոգին, աղջիկներու թագուհին, դժբախտ մօր մը մէկ հատիկը. Հոն է որ ան ողջ ողջ հիւսած են մարդիկ, պատին մէջ մարմարեայ քարերուն հետ ։

Եւ երբ ալիքները կուգան զարնուիլ անոր մամռապատ քարերուն՝ իրենց հետ բերելով

— Ա՜խ, աղջի՜կս, աղջիկը՜ս, լալահառաչ ու խուլ ողբերգը, արձականգը պատասխան կուտայ այդ չիրմէն ինչպէս երբեմն

— Ա՛խ մայրիկ, մայրիկ մայրի՛կ ։

Որովհետեւ աւանդական այս իմաստալից դրուագը կը լրանայ անով որ՝ երբ Կամարիկը բռնած են հիւսել պատին մէջ, պատին հետ, անոր մայրը գերագոյն սիրով ներկայ եղած է աղջկան անձնազոհութեան, առանց պաղատելու «Տէր, անցո զայս բաժակս յինէն», այլ խնդրած է, գէթ կարելի ըլլայ հանդիպակաց ժայռին, մինչեւ վերջին վայրկեանը, արժանանալու համար իր աղջկան տեսութեան։ Այդ ողբերգութենէն հազիւ ծուէն մը հասած է մեզի յայտնապէս իբր դուսաներգ, այսպէս.

— Մայրիկ շարեցին, հա շարեցին հասան մինչեւ ծունկերս ։

= Աղջի՛կս, թող շարեն հա շարեն մինչեւ հասնին կուրծքերդ ։

Այսպէս շարունակաբար, 'մինչեւ աղջիկը կ'անհետանայ այլեւս, կամարակալ մոյթին մէջ, ժայռը նոյնիսկ չի դիմանար մօրը զգացած տառապանքին ու միասին գետը կը գլորին, փոթորկաշունչ գոռալով՝

— Աղջի՛կս, ա՛խ ա՛ղջի՛կս ։

Ջուրերու ոգին կը հանգչի, խաղաղութիւն կ'իջնէ ալիքներուն վրայ։ Ազատութեան թեւը կ'երկարի եզերքէ եզերք, եւ դարերէ դար։ Բայց հեծեծանքը չի դադրիր, եւ թաւ ջութակի մը լացով կ'ընկերանայ ընդհանուր տիեզերական համանուագին .

— Աղջիկս, ա՛խ աղջի՛կս ։

Եւ Հայաստանի գետերը այդ ձայնը կը տանին իրենց գոռ ալիքներուն հետ դէպի հեռաւոր ովկիանոսները որոնք վերջ չունին ։

ԽՈՍՐՈՎ ՎՇՏՈՒՆԻ

ՋԵՐՄՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ԼՈՒՍԱՆԿԱՐԵՆ

Էսթման — Քօտաք ընկերութիւնը հնարած է եղանակ մը որով ջերմութեան ճառագայթումները կը լուսանկարէ, գերզգայուն փոսփորական նիւթերու միջոցով, որ մութին մէջ կը փայլին ։ Այսպէս , ջերմութեան շողերը կ'արձանագրուին գերմանիշակային լոյսով ուղղակի ժապաւէնի մը վրայ եւ կամ կը լուսանկարուի այդ ժապաւէնին վրայ արձակուած պատկերը ։

Արդէն իսկ լուսանկարած են «ջերմութեան պատկերը րատիոյի լամբի մը աշխատած պահուն եւ մարդկային ձեռք մը որու բնական ջերմութիւնը բաւականաչափ շողարձակումներ ունէր, պատկեր մը կազմելու համար ։

Փոսփորական բաղադրութիւնները այնքան զգայուն են որ ջերմութեան ամենափոքր փոփոխութիւնը կը տեսնուի ։

Գաղութէ գաղութ

ՇԹՈՐԱՅԻ ՄԷՋ (Սուրիա) Ն. Աղբալեանի մահուան երկրորդ տարելիցին առթիւ ընկերնե–րու լայն շրջանակ մը, գացած են հոն՝ Զահլէի Այնճարի, Դամասկոսի, Օգն. Խաչի ընկերուհի–ները, սկաուտներ, Հ. Մ. Ը. Մ.ի անդամներ, գայլիկները, արծուիկները, Հ. Յ. Դ. պատանի–ները, Պէյրութի հայ երեսփոխանները, «Ազդա–կ»ի օրաթերթի եւ «Շաբաթօրեակ»ի խմբագիր–ները, կուսակցական մարմինները եւ համազգա–յինը։ Պատարագելու գացած են Խորէն Եպիսկ.–պոս Բարոյեան, ընկերակցութեամբ Հրանտ վրդ. Խաչատուրեանի,. Յովհ. քհնյ. Գօղոսեանի, եւ Յուսիկ քհնյ. Այանեանի։ Պոլսահայ Արմէեան երգչախումբը, մասնակցութեամբ ղեկավար Պ. Նորայր Պահարեանի երգած է պատարագի արա–րողութիւնը։

Քարոզած է Խորէն սրբազան, ծանրանալով Ն. Աղբալեանի անթիւ ծառայութեանց եւ գրա–կան արժանիքին վրայ։ Բանախօսած են ընկեր Մեսրոպ Պօշաքեան, Տօքթ. Երուանդ Խաթանաս–եան, Մ. Իշխան, Գ. Գուտուլեան։ Բոլորն ալ շեշտած են Աղբալեան կիսաւարտ վարժարանի կողքին Աղբալեան սրահի մը առիպողական կա–ռուցումը եւ հրաւիրած ներկաները մասնակցելու հանգանակութեան։ Գոյացած է 2 հազար վեց հարիւր յիսուն լ. ոսկի։ Սրահը պիտի ծառայէ իբրեւ լսարան եւ իբրեւ մատուռ։

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ Ս. Թ. վարժարանի նախակր–թարանի տարեվերջի հանդէսը տեղի ունեցած է Օգոստոս 7ին, նախագահութեամբ Պատրիարք հօր։ Հանդէսին ներկայ եղած են քաղաքին անդ–լիացի փոխ – հիւպատոսը, Արաբ Լեգէոնի շըր–ջանին պատասխանատու զինուորականները եւ 500է աւելի ժողովուրդ։ Դպրոցի տեսուչ Սերովբէ վրդ. Մանուկեան ցոյց տուած է այն մեծ դժ–ուարութիւնները՝ որոնք իբրեւ արդիւնք քաղա–քական կացութեան, պատճառ եղած են դպրոցի ընդհատման, սակայն երբ վիճակը բարելաւուած է անցեալ նոյեմբերին, նախակրթարանը վերա–բացուած է Ս. Յակոբի էջմիածնայ եկեղեցիին մէջ ու մանկապարտէզն ալ ծնունդէն վերջ ժա–ռանգաւորաց վարժարանին սրահին մէջ։

Նախակրթարանը տարեվերջին ունեցած է 250 աշակերտ, 2 եկեղեցական եւ 8 աշխարհական ու–սուցիչ – ուսուցչուհիներ։ Այս տարի կազմուած է լրացուցիչ դասարանը, թիւով 14, որոնք անցեալ տարուընէ թերաւարտ մնացած էին։Ման–կապարտէզը ունեցած է 196 մանուկներ՝ չորս ու–սուցչուհիներով։ Ս. Թ. նախակրթարանը ունե–ցած է 59 շրջանաւարտներ։

ԸՆԿ. ԼԵՒՈՆ ԿՈՐԿՈՏԵԱՆ մեռած է Պուէնոս Այրէսի մէջ։ Ծնած էր Սեբաստիա 1894ին։ 1908ի սահմանադրութեան երբ Մուրատ Կովկասէն ծննդավայրը կը վերադառնայ, Սեբաստիոյ մէջ Հ. Յ. Դաշնակցութիւն կազմակերպելու, Լեւոն կը մտնէ Դաշնակցութեան շարքե–րը։ 1914ի պատերազմին եւ տարագրութեան երբ զինուոր էր, ամէն միջոցներով կ'օգ–նէ եկող գացող գաղթականներուն, միեւնոյն ա–տեն ուտելիք ղրկելով լեռները ապաստանած հայդուկներուն։ Զինադադարէն վերջ կուգայ Պօ–լիս ուր կամաւոր արձանագրուելով կը մեկնի Ա–տանա եւ վերջը Հալէպ։ Այնթապցիներուն ինքնա–պաշտպանութեան պայքարին մէջ գործնական դեր մը կատարելով, կրակի առաջին շարքերուն մէջ կազմակերպող խմբապետի պարտականութիւն կը ստանձնէ։ Այնթապի պարպումէն վերջ կ'երթայ Պէյրութ եւ ամուսնանալէ վերջ կը մեկնի Պուէնոս Այրէս։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Կիրակի 18 Սեպտ., Մարսէյլէն մօտ 20 քլմ. անդին, Կարտանէն ալ ոչ շատ հեռու, Սիմիանի մէջ կազմակերպուած էր մեծ մրցախաղ մը։ Մէջտեղ կար վեց բաժակ, կը մասնակցէին 36 զանազան խումբեր։ Մարսէյլի «Արծիւ»ն ալ մաս կը կազ–մէր իր երկու խումբերով։

Մեր Ա. խումբը ժամը 10ին պատրաստ էր դաշտին վրան։ Հակառակորդ խումբը Les Ay–galades ներկայ չըլլալուն՝ մեր խումբը կը շահի par forfait։

Մեր երկրորդ խումբը կը մրցի Les Eaux A.ին դէմ եւ կը շահինք 2—0 նշանակէտ, Դաւիթեան 1, Խօզիկեան 1։

Կէսօրէ վերջ մեր Ա. խումբը կ'իյնայ La Méde A.ին դէմ եւ կը շահի 3—0 նշանակէտ։ Ա. Կիւլ–եան 3։

Մեր երկրորդ խումբը Simiane A.ին դէմ կը կորսնցնէ 2—1։ Նշանակէտ Մ. Տրոյեան 1։

Անմիջապէս յետոյ մեր Ա. խումբը կը մրցի Simiane A.ին դէմ։ Դատաւորին որոշումով, մըր–ցումը որ կիսախաղէն առաջ շահուած էր, երկու անգամ երկարաձգուեցաւ եւ սակայն յաղթութիւ–նը մեզի մնաց 2—1։ Նշանակեց Ղարիպեան 1, Մ. Թէճիրեան 1։

36 խումբերէն կը մնար երեք խումբ։ Արծիւ Ա. կը վիճակուի La Mede C.ի։

Ժամանակը ուշ ըլլալուն հակառակ, դատա–ւորը մրցումը սկսիլ կուտայ։ Մեր տղաքը որ ի–բարու եռեւէ իրմէ երկու աւելի բարձր խումբեր պարտութեան կը մատնէին, չկրցան երրորդ անգամ միեւնոյն թափով շարունակել, իրենց դի–մաց ունենալով թարմ վիճակի մէջ խումբ մը։ Սակայն առանց յուսահատութեան շարունակեցին մինչեւ վերջին վայրկեանը, նոյնիսկ նշանակելով կէտ մը Թէճիրեանի կողմէ։ Պարտութիւն 3 — 1։

Զայնասփիւռը կը յայտարարէ մեր տղոց եր–կու բաժակներու փայլուն յաղթանակը։

Ա.— Ըլլալով վերջընթեր լաւագոյն երրորդ դասակարգի խումբերու։

Բ.— Միջնա–վերջընթեր coupe de Sixteի։

«Արծիւ»ը ըլլալով միակ հայ խումբը 36 խում–բերու մէջ գերազանցեց կոկիկութեամբ եւ կար–գապահութեամբ միւս բոլոր խումբերը, արժե–ցնելով հայ անունը։

Արծիւր վստահ իր ուժերուն կը խոստանայ այսուհետեւ ինչպէս այսօր աւելի զօրաւոր եւ մաքուր հնչեցնել տալ օտարներու շրթներէն «Ար–ծիւ» անունը։

★ Նոյն օրը C. A. H.ի Les 13 Coins դաշտին վրայ մեր կրտսերները առաջնորդութեամբ Մ. Արզումանեանի, C. A. M.ի պահեստի խումբին դէմ մրցելով կը մնան հաւասար 1—1։ Նշանա–կէտ Գ. Գէորգեան 1։

Դարձեալ Սեպտ. 11ին, St. Loup Stade Ledeucի դաշտին վրայ մեր Ա. խումբը բարեկամական խաղ մը ունեցաւ կազի եւ ելեկտրականութեան միաց–եալ Ա. խումբին եւ շահեցանք 2—1։

Արծիւի անդամներէն Յ. Արզումանեանը «Թոյլոն»ի մէջ կատարուած մրցումին՝ հակառակ անպատրաստից ըլլալուն, կը կորսնցնէ Falchierին դէմ միայն կէտերով։

Կը մաղթենք այսուհետեւ յաղթանակներ։

Արծիւ

ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ ՍԿԱՒԱՌԱԿՆԵՐԸ

Հաճոյքով առիթը ունեցայ լսելու վերջերս հրապարակ ելած մեր տաղանդաւոր երաժշտա–գէտ Պ. Պարթեւեանի սկաւառակները, իր գործերը ցարդ սահմանափակ հասարակու–թեան մը յատկացուած էին միայն, երգահան–դէսներու մէջ լսուելով։ Մինչդեռ սկաւառակի վրայ վերարտադրութիւն մը ամենուրեք կը տա–րածեն եւ կը ճանչցնեն իր արուեստը։

Իր գործերուն մէջ կը նշմարուի անմիջապէս որ ինք առանց հեռանալու տոհմային գոյնէն ու–զած է նոր ներդաշնակութեան մը համեմով օժ–տել զանոնք.....

Իր բազմաթիւ հեղինակութիւններէն միայն ութը գործեր առաջին առթիւ չորս սկաւառակնե–րու վրայ հրապարակ ելած են, սահմանափակ թուով առայժմ։

«Իրիկուն», Միսաք Մեծարենցի խօսքերուն վրայ, կուռ ներդաշնակութեամբ գրուած, ուրեկա–տելի են «Nuance»ները զոր երգչախումբը կրցած է տալ։

«Համով աղջիկը» բոլորովին տոհմային ո–ճով գրուած գործ մը, նախ դանդաղ շարժումով, ապա զուարթ գնացքով մը, շատ տպաւորիչ է։

«Ծաղկոց Սարէն», Իսահակեանի բանաս–տեղծութեան վրայ գրուած, բազմաձայն երաժշ–տութեան մը բոլոր բարդ դաշնաւորումը կը խը–տացնէ։

Իսկ «Վրէժ»ը Պետրոս Դուրեանի խօսքերուն վրայ, մարտական ոգիով խմբերգ մը, ընկերակ–ցութեամբ չորս դաշնակներու պարզապէս հեղի–նակին «style»ին մէկ գլուխ գործոցն է։ Քառա–սուն մատներ ստեղնաշարերու վրայ կարծես ե–րաժշտական յաղթանակով մը պայքար կը մղեն։ Առաջին անգամ հայ երաժշտութեան մէջ այս ձե–ւի կտոր մը փորձուած է։

Իսկ մեներգները երգուած Օր. Փիլիփիլեանի կողմէ, իրենց խորքով կը մօտենան հայ ոճին։

Սկաւառակներու ձայնառութիւնը եղած է յա–ջողապէս, կը կրեն «Belavox» մարքը, որոնց ըս–պառման յաջողութենէն կախում ունի հեղինակին ուրիշ գործերուն ալ հրատարակումը։

Զ. Սարրեաճ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ

ԱՆԻՒՆ ԾԱԽՈՒԵՑԱՒ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ, 1034 — 1064)

Բ. ՄԱՍ

ԱՆԻԻ ԿՈՐԾԱՆՈՒՄԸ

ԺԴ.

ԶԱՐ ՈԳԻՆ

Վայրկեան մը յետոյ ներս մտաւ Եղօն, անոր դէմքն ալ մռայլ էր եւ գունատ։Կարծեսինքն ալ իր տխրօջը նման քանի մը անքուն գիշերներ անցու–ցած էր։

— Եղօ, ի՞նչ ես եղած, գունատ ես եւ տըժ–գոյն։

— Բան մը չկայ, տէր իմ, պատասխանեց Ե–ղօն։

— Բայց դուն տխուր կ'երեւաս եւ յուսահատ։

— Կ'անցնի, տէր իմ, Լուսիկը կորսնցնելէս ի վեր երբեմն կը տանջուիմ այսպէս։

— Շուտով դուն կը ստանաս Լուսիկդ, Եղօ, մի վհատիր։

— Ինչպէս, բացականչեց Եղօն ուրախութեան անորոշ զգացումով մը։

— Դուն չես հասկնար, թէ ինչպէս, սակայն վստահութիւն ունեցիր իմ վրաս։ Շատ չանցած Հայաստանի գահին վրայ Գագիկի տեղ քու տէրդ պիտի տեսնես բազմած։ Լսէ, ինչ որ կ'ըսեմ, Ե–ղօ, դուն լաւ գիտես որ ես միայն քեզի կը վըս–տահիմ։

Ահա այս նամակներէն մէկը ձեռքովդ պիտի յանձնես Յունաց հրամանատարին, որպէսզի ան ալ յանձնէ Մոնոմախոս կայսեր, իսկ միւսը պիտի տանիս Դուինի Ապուսուար ամիրապետին։ Երկու նամակներն ալ շատ կարեւոր են, եւ հետեւանքն ալ խիստ ծանր պիտի ըլլայ Գագիկին եւ Վահ–րամեաններուն համար։ Թող Հայաստանը մնայ երկու սուրի մէջ եւ այն ժամանակ տեսնենք, թէ ինչ պիտի ընէ Գագիկը, իսկ եթէ այս անգամ ալ ազատուի ան, այն ատեն կը մտածենք ուրիշ մի–ջոցներու մասին, զայն պատժելու համար։

— Ո՞րն է ամէնէն կարեւոր նամակը, տէր իմ, Յունաց հրամանատարի՞նը թէ ամիրապետի–նը. դուք գիտէք որ անոնցմէ մէկը արեւմուտք կը գտնուի, միւսը արեւելք։

— Նախ Յունացը, ան աւելի կարեւոր է։

Եղօն խոնարհեցաւ եւ հեռացաւ, իսկ Վեստը ուժասպառ անկողին մտաւ եւ պատրաստուեցաւ քնանալու, հրամայելով որ մէկը չընդունին։ Ան բատ երեւոյթին կը վախնար լոյսէն, գիշերը կը մտածէր իր չար ծրագիրներուն վրայ, իսկ ցերե–կը կ'ուզէր հանգիստ տալ իր յոգնած մարմնին։

Սակայն հեռու էր իրմէ այդ ցանկալի հան–գիստը։

ԺԵ.

ԾՈՒՂԱԿԻՆ ՄԷՋ

Մինչդեռ օձը ծուղակներ կը լարէր Գագիկ թագաւորին եւ Անիի դէմ, Անեցիք միամտօրէն նստած կը հրճուէին իրենց պատանի թագաւորով եւ անոր անունով միայն երդում կ'ընէին։ Կը տեսնէին որ իրենց թագաւորը թէեւ պատանի, բայց քաջ է, խելօք եւ համարձակ։ Կը զգային որ անոր իշխանութեան տակ կրնային ազատ շունչ քաշել, որովհետեւ Գագիկ Բ.ի երակներուն մէջ կը հոսէր իր արի նախահայրերուն արիւնը, եւ ան թոյլ պիտի չտար Յոյներուն եւ ուրիշ թշնամինե–րու յարձակիլ Հայաստանի վրայ եւ աւերել զայն։ Բայց ժողովուրդը շատ միամիտ էր, մոռցած էր Վեստ Սարգիսը եւ անոր երկաթէ ճիրանները. մոռցած էր թէ Յոյներուն նենգութիւնները եւ թէ խնամակալ իշխանին դաւադրութիւնները։

Այդպէս է միշտ ժողովուրդը։

Վտանգը անցնելուն պէս անձնատուր կ'ըլլայ անհոգութեան եւ կը զբաղի իր առօրեայ հոգե–րով միայն, առանց մտածելու ապագային եւ իր գլխուն գալիք չարիքի մասին։

Սակայն այսպէս չէին մտածեր ծերունի Վահրամը եւ իր կողմնակից ու գաղափարակից իշխանները։ Անոնք կը տեսնէին Վեստ Սարգիսի չարանենգ դիտաւորութիւնները եւ կը գուշակէին ազգին գլխուն հասնելիք վտանգը. բայց իրենց խօսքը լսող չկար։ Պատանի Գագիկը որքան քաջ, համարձակ ու խելօք, նոյնքան ալ անփորձ էր, իսկ այդ անփորձութեան հետ նաեւ ինքնավստահ։

ԲԱԳՐԱՏ ԱՅՎԱԶԵԱՆՑ

(75)

րը ընդունին, նկատելով թէ Զօրսերու օրակարգը Աւստրիոյ դաշնագիրն էր։

Միացեալ Ազգերու Ապահովութեան Խորհուրդին երեք անդամներուն՝ Քանատայի, Արժանթինի եւ Ուքրանիոյ երկու տարուան շրջանը աւարտած ըլլալով, անոնց տեղ ուրիշներ պիտի ընտրուին։ Եուկոսլաւիոյ պատուիրակները կ՚աշխատին որ աթոռ մը գրաւեն հոն։ Թեկնածու են Էքուաթոր եւ Հնդկաստան, իսկ երրորդին համար Ռուսիա կ՚առաջարկէ Չեխոսլովաքիան կամ Ճերմակ Ռուսիան։

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՆՈՐ ՎԻՃԱԿԸ

Մասնաւոր արարողութեամբ մը Պոննի մէջ տեղի ունեցաւ Արեւմտեան Գերմանիոյ դրամանոր վարչաձեւին հաստատումը։

Վարչապետ Ատենաուէր խօսքն ուղղելով արեւմտեան մարզպաններուն, ըսաւ թէ Եւրոպայի մէջ կարգն ու խաղաղութիւնը կը պահուի նոր մեթոտներով միայն, որ ուսումնասիրուած են Սթրազպուրկի մէջ։ Եւրոպական դաշնակցութիւն մը կենդանի դարձնելու համար պէտք է լքել Ռուրի արդի միակողմանի վարչաձեւը, որ պիտի թոյլատրէ ուրիշ եւրոպական երկիրներու ալ, իրենց գլխաւոր ճարտարարուեստի հարցը կարգաւորելու։

Ֆրանսական մարզպանը Ֆրանսուա Փոնսէ պատասխանելով յայտնեց թէ Դաշնակիցները պիտի ընեն կարելին օգնելու գերման կառավարութեան որ կանոնաւորէ գերարտադրութիւնը եւ թէ կը յուսայ որ գերման երիտասարդ ռամկավարութիւնը չուշով իր տեղը պիտի ունենայ Եւրոպայի ապագայ կազմակերպութեան մէջ։

★ Դաշնակից մարզպանները հրամանագիր մը հանեցին արգիլելու համար նացիական քարոզչութիւններն ու թերթերը։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՌՈՒՍ ՕԴԱՆԱՒՈՐԴ մը տեղակալ Վալանթէն Քրոնտրաթիյէվիչ որ վերջերս Թուրքիա ապաստանած էր, զինուորական բանտին մէջ ընդունելով թղթակիցները յայտարարեց.— «Անտանելի են կեանքի պայմանները սովետական երկիրներու մէջ։ Սնունդը անբաւական է, միս եւ վառելանիւթ անգտանելի են։ Մարդոց անհետացումները խիստ յաճախադէպ են։ Կինս ու զաւակս թողլով փախայ, բայց կը կասկածիմ որ ողջ մնացած ըլլան»։ Ռուս սպան յայտնեց թէ Ամերիկա երթալ չուզեր. կը նախընտրէ Թուրքիա մնալ։

ՀՆԴԿԱՉԻՆԻ խնդիրն ալ ծեծուած է վերջերս Ուաշինկթընի մէջ արտաքին նախարարներու խօսակցութեանց պահուն։ Ֆրանսա ուզած է որ Ամերիկա իրեն օգնէ Ծայրագոյն Արեւելքի մէջ համայնավարներու ծաւալումը արգիլելու համար։ Ֆրանսա նիւթական մեծ դժուարութիւններ կ՚ընէ Հնդկաչինի պատերազմին համար։ Կը փափաքի որ օգնեն իրեն։ Ամերիկա սակայն կ՚ուզէ որ աւելի լայն ինքնավարութիւն տրուի այդ երկրին։

ԵԹՈՎՊԻՈՅ կառավարութեան դէմ ըմբոստացեր են 20.000 Սոմալիներ։ Նէկիւս հրետանիով եւ ռազմասայլով զօրք ղրկեց զանոնք զըսպելու։

ԱՆԳԼԻԱ պահանջած է Ամերիկայի մէջ դումարուող հիւլէական ռումբի յանձնաժողովէն որոշ քանակով ռումբ փոխադրել իր երկիրը։

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԻ շարժումները սկսան։ Պուաքոլանպի Հիսփանօ–Սիւզա գործարանին 3000 գործաւորները կը մերժեն աշխատիլ՝ 40 աշխատաւորներու ճամբուելուն դէմ բողոքելով։ Օլիտա եւ Նիքոլա հաստատութեանց բանուորներն ալ գործադուլ ըրած են յաւելում պահանջելով։ Գործաւորները գրաւած են աշխատանոցները։

ՊԵԼՃԻՔԱՅԻ Թագաւորը վերադարձնելու համար հանրաքուէ մը կատարելու որոշում տրուեցաւ։

ԻՏԱԼԻՈՅ մէջ սկսաւ դատավարութիւնը մարաջախտ Կրացիանիի որ ամբաստանուած է թէ Մուսոլինիի օգնած, ԵարապիՑիէները զինաթափ ըրած եւ Իտալացիները Գերմանիա աշխատանքի ղրկած է։

ԿՈՎԵՐՆ ԱԼ ԿԸ ԲԱՐԿԱՆԱՆ.— Տիժոնէն կը հաղորդեն որ, ծաղկավաճառ մը երբ բեռնաշարժով ճամբան արածող քանեակ մը կովերու առջեւէն անցնիլ ուզեց, անոնք, յանկարծ բարկանալով յարձակեցան կառքին վրայ եւ եղջիւրներով քանդեցին զայն։ Ծաղկավաճառն ու կինը պահ մը մահուան սարսափներու մատնուեցան, բայց բարեբախտաբար, այս հանդարտաբարոյ կենդանիները, աւելի բանաւոր քան մարդիկը, իրենց ուղղութիւնը փոխեցին եւ գացին արածել։

ԴՈՒՌՆԵՐՈՒ անցքին մէջ վաճառորդներու հաստատումը յաճախ անցուդարձը խանգարելու բնոյթ ունենալով՝ ոստիկանութիւնը կանոն մը կը պատրաստէ այդ մասին։

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17, Rue Damesme - (13e)

ՕՓԵՐԵԹԱՅԻՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

Մարսիլահայ Ա. Թատերախումբը ղեկավարութեամբ դերասան ԹՐԱԳՕՇի, մասնակցութեամբ Մարսէյլի սիրուած երգչուհիներու, Օր. ԱՆԺԷԼ ՎԱՐԺԱՊԵՏԵԱՆի, Տիկին ՍԻՒԶԱՆի, Օր. Փ. ՄԱՐՏԻԿԵԱՆի։ Նաեւ Պ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆի —ԹՐԱԳՕՇԻ—, ջութակահարներ Ս. ՉԷՕՐԷԿՃԵԱՆի եւ Կ. ՊՕՂՈՍԵԱՆի։

Առաջին անգամ ըլլալով կը ներկայացնէ այս երկուշաբթի երեկոյ ժամը 9ին Պօմոնի սինէմային մէջ։

ՊԱՂՏԱՏԻ ԱՂՋԻԿԸ

Բազմաթիւ երգերով։ Մուտք 50 Ֆր.էն սկսեալ։

ԾԱՆՕԹ.— Այս ներկայացումը մօտ ապագային պիտի տրուի Փարիզ, Լիոն, Վալանս եւ այլուր։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Մ. Ը. Մ.ի առաջին մրցումը այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Port de Bouchի խումբին դէմ, Հ. Մ. Ը. Մ.ի մարզադաշտին վրայ։ Կը հրաւիրենք հասարակութիւնը քաջալերելու մեր մարզիկները։

Միութեան անդամներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է licenceներու վերջնական կարգադրութեան համար։

ՎԱԼՊԱՐԷԼԻ դպրոցը կը վերաբացուի Հոկտեմբեր 2ին։ Աշակերտներու արձանագրութիւնները տեղի կ՚ունենան դպրոցին մէջ, կիրակի առաւօտ ժամը 9—12, հինգշաբթի 3—7։

ՊԱՆԵԷՕ ՔԱՇԱՆԻ մէջ, վերջին անգամ ըլլալով եկեղեցւոյ անդամաքարթերը կը տրուին, այս կիրակի, դպրոցի սրահին մէջ, առաւօտեան ժամը 10էն մինչեւ 12.30։

ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻ Վարագայ Ս. Խաչ Տօնին եւ Առնուվիլի Վար. Ս. Խաչ եկեղեցւոյն տարելիցին առթիւ կը կատարուի ժամերգութիւն եւ հանդիսաւոր պատարագ։ Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ կաթ. պատուիրակ Արտաւազդ արք. Սիւրմէեան։ Կը խնդրուի Առնուվիլի, Սարսէլի եւ Կուսէնվիլի եկեղեցասէր յարգոյ հասարակութենէն ներկայ գտնուիլ։ Պատարագը կը սկսի ժամը 10ին։

ԼԻՈՆԻ ԾՆՈՂՔՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Լիոնի հայ եկեղեցւոյ Հայկազնեան ցերեկեայ եւ գիշերային վարժարանները կը վերաբացուին Հոկտ. 3ին Բշ. օր։ Ուստի այժմէն արձանագրութեանց համար դիմել ամէն օր կէսօրէ վերջ եկեղեցւոյ խորհրդարանը։ Ցերեկեայ դասընթացքները Եշ. ամբողջ օրը եւ կիրակի առաւօտները։ Իսկ գիշերայինները Բշ. եւ Եշ. իրիկունները ժամը 7—9։ Փութացէք օգտուիլ սոյն առիթէն։ Նոյն ատեն հայ երիտասարդ եւ երիտասարդուհիներէ կը խնդրուի եկեղեցի հանդիպիլ նոր երգչախումբի մը կազմակերպութեան մասին խորհրդակցելու համար։

ՀԻՒԾԱԽՏԻ դէմ պատուաստ (B.C. G.) պարտաւորիչ է որոշ տարիքի մարդոց համար։ Ամէն մարդ ալ, սակայն, կրնայ պատուաստուիլ։ Գեդ. Հայ Կարմիր Խաչի դարմանատունը կը կատարէ այդ պատուաստը ինչպէս նաեւ ամէն կարգի պատուաստները։ Հետեւաբար կը հրաւիրենք շահագրգռուողները, որպէսզի դիմեն դարմանատուն, 15 rue Jean Goujon, ամէն երկուշաբթի եւ ուրբաթ օրերը, մինչեւ կէսօր, կամ ժամադրութիւնով։

ԲՈՒՆՇԱՏԵՏՐ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս կիրակի, ժամը 3ին, հաւաքուիլ ընկեր Ոսնանեանի բնակարանը։ Կարեւոր օրակարգ։

ՓԱՐԻԶԻ Հ. Յ. Դ. Աղբիւր Սերոբ եւ Մ. Եօթնեղբայրեան խումբի ընկերական ընդհ. ժողովը այս շաբաթ երեկոյ, ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին։

ՓԱՐԻԶԻ Հ. Յ. Դ. Ռոստոմ խումբի ժողովը այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալները.—

ԸՆԿԵՐ ԿԱՐՕ ենթակոմիտէն այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին։

ԽԱԺԱԿ խումբը այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին։

ՎՌԱՄԵԱՆ, այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին։

ԶԱՒԱՐԵԱՆ ենթակոմիտէն այս երեքշաբթի 27 Սեպտ. երեկոյեան ժամը 8ին։

ՄՈՒՐԱՏ խումբ Ավինեոն այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին։

ԻՇԽԱՆ խումբը չորեքշաբթի 28 Սեպտ. երեկոյեան ժամը 8ին։

ԳԷՈՐԳ ՉԱՎՈՒՇ խումբը այս կիր. կէսօրէ վերջ ժամը 3ին։

ՆԻԿՈԼ ԴՈՒՄԱՆ կիրակի 2 Հոկտ. կէսօրէ վերջ ժամը 3ին։

ՔԵՌԻ խումբ կիրակի 2 Հոկտ. առաւօտեան ժամը 10ին։

Սոյն ժողովներուն ներկայ կ՚ըլլան Շրջ. կոմիտէին ներկայացուցիչները։

ԻՍԻԻ Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէին ժողովը այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Խրիմեան դպրոցին մէջ։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՊԱՆԵԷՕ ՔԱՇԱՆԻ Հ.Յ.Դ. Արծիւ ենթակոմիտէի ժողովը այս շաբաթ գիշեր ժամը 9ին, ֆրանսական վարժարանին մէջ, 69 rue d'Arcueil, salle Jaurès։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Ֆ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս երկուշաբթի Sociétés Savantes, Salle E., ժամը 3ին։ Բոլոր անդամուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Կարեւոր օրակարգ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ.— Ֆ. Կ. Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղին թէյասեղանը Հոկտ. 16ին։ Կը խնդրուի չխաչաձեւել։

ՎԱԼԱՆՍԻ Կապոյտ Խաչի «Ա. Ահարոնեան» վարժարանի ամենօրեայ դասընթացքները կը վերսկսին հոկտեմբեր 3, երկուշաբթի իրիկուն։

Արձանագրութիւններ տեղի կ՚ունենան նոյն օրը, վարժարանին մէջ։

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH - Fondé en 1925 - R. C. S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13)

Վեցամսեայ 800 փր., Արտ. 10 տոլ. կամ 3 անգլ.

Tél. GOB. 15-70 Գին 6 փր. C.C.P.Paris 1678–63

Dimanche 25 Septembre 1949 Կիրակի 25 ՍԵՊՏ.

21րդ ՏԱՐԻ — 21 Année No. 5958–Նոր շրջան թիւ 1369

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՍՓԻՒՌՔՆ ՈՒ ՀԱՅՐԵՆԻՔԸ

Հայրենիքը ա՛յնքան մօտ կը թուէր Սփիւռքի հայութեան 1945 — 47ի շրջանին, երբ օրակարգի վրայ էին Հայկական Դատն ու Ներգաղթը:

Առաջինին վրայ մասնաւոր շեշտ կը դնէին՝ երկրորդը յաջողցնելու համար ։

Ներգաղթը պայմանաւորուած էր Հայաստանի սահմաններուն ընդարձակումով ։

Կը հաւաստէին պաշտօնապէս թէ 350 — 400 հազար Հայեր պիտի ընդունուէին Հայաստանի մէջ, համաձայն Երեւանի կառավարութեան որոշման ։

Կը հաւաստէին նոյնպէս՝ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի եւ արտաքին նախարար Սահակ Կարապետեանի բերնով՝ թէ սովետական Հայաստանի սահմանները պիտի ընդարձակուէին՝ Թուրքիոյ հայկական նահանգներուն կցումով: «Հողային սահմաններու » գործով զբաղող «կոմիտէ» մըն ալ ստեղծած էին Երեւանի մէջ, այս նպատակով ։

Սովետական երկիրներու մէջ առհասարակ բոլոր «պլան»ները ստախանովեան, հարուածային կարգով հարիւրին 150 կամ 200 համեմատութեամբ կը գործադրուին, ինչպէս Մոսկուայի եւ արբանեակ բոլոր երկիրներու անթեղները կ'աւետեն օրը քանի մը անգամ ։

Մեր չար բախտէն Հայկական Դատի «պլան»ը բոլորովին ջուրն ինկաւ: Ոչ միայն Թրքահայաստանի Ուիլսընեան ծանօթ նահանգները չմիացան Հայկական Սովետական Սոցիալիստական Ռեսպուբլիկային, այլ ներքին սահմաններն իսկ չըլբաղրուեցան՝ չվշտացնելու համար եղբայրական Վրաստանն ու Ադրբէջանը ։

Գալով Ներգաղթին, որուն շուրջ այնքան շռնդալից աղմուկ բարձրացուցին, նախատեսուած «պլան»ը մէկ քառորդով իսկ չգործադրուեցաւ ։ Երկու տարուան մէջ ներգաղթող հայրենակիցներու ընդհանուր թիւը 100.000ի անգամ չհասաւ:

Ջլրականացաւ նաեւ «հարուածային կարգ»ը: Ընդհակառակն տեղ տեղ շատ դանդաղ շարժեցաւ ներգաղթի մեքենան: Օրինակ՝ Եգիպտոսի երկրորդ կարաւանը, որ 1947 Սեպտեմբերի սկիզբը գոյքերը փոխադրած էր Աղեքսանդրիոյ նաւահանգիստը, տարի մը վերջ միայն կրցաւ ճամբայ ելլել դէպի հայրենիք: Երկար յապաղումի ենթարկուեցաւ նոյնպէս Ֆրանսայի երկրորդ կարաւանը: Ցեխատակը թարմ է տակաւին:

Սուրիոյ, Ֆրանսայի եւ Իրանի մէջ հայրենադարձի ամէն պատրաստութիւն տեսած եւ բոլոր ձեւակերպութիւնները լրացուցած հազարաւոր հայրենակիցներ ընդմիշտ արգիլուեցան Հայաստան մեկնելէ: Անոնք տուն տեղ ծախելէ ու քանդելէ վերջ, նոր տնտեսութիւն ստեղծելու ձեռնարկեցին եւ կամ դէպի հեռաւոր հորիզոններ արտագաղթելու մէջ յուսացին տեսնել իրենց փրկութիւնը:

Գրեթէ երկու տարիէ ի վեր կրկին երկաթէ վարագոյր մը իջած է մեր փոքրիկ երկրի սահմաններուն վրայ, կամօքն Մոսկուայի ։

Ու հիմա շատ հեռու կը թուի Սովետական Հայաստանը՝ Սփիւռքի աշխարհացրիւ հայութեան համար: Նիւթական կապէն վերջ, կտրուած է նաեւ բարոյական կապը:

Մեր երկիրը, որ Սովետական Միութեան 16 «հաւասարազօր» Ռեսպուբլիկաներէն մէկն է, 1944 Փետրուար 4ին Մոսկուայի հրամանով իրաւունք ստացած էր ունենալու արտաքին գործերու եւ ազգային պաշտպանութեան նախարարներ ։ Այս երկու նախարարութիւնները կը յատկանշեն երկրի մը ազատութիւնն ու անկախութիւնը ։

Ուրեմն մեր հայրենիքը, որ ըստ «յառաջդիմականներու», երբեք այսքան ազատ ու անկախ չէր եղած իր պատմութեան ընթացքին, իր արտաքին նախարարին միջոցաւ դիւանագիտական կապեր պիտի պահէր արտաքին աշխարհին հետ, իր դեսպաններն ու հիւպատոսները պիտի ունենար մեծ ու փոքր պետութեանց մօտ: Այս մասին «Ճակատ»ներն ու «Խորհուրդ»ները մաքերն ալ պատրաստեցին իր ժամանակին, մասնաւոր խըռնամքով ։

Եւ սակայն այսօր Սովետական Հայաստանը ո՛չ դեսպան ունի, ո՛չ ալ հիւպատոս աշխարհի ո՛եւ է երկրին մէջ: Նոյնիսկ պատուիրակ մը չունի Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան մէջ, ուր մտած են երէկուան անազատ ու բոլորովին անծանօթ փոքր ժողովուրդներու ներկայացուցիչները:

Երեւանը այսօր վերադարձած է իր հին սկզբունքին, որ ժամանակին պաշտօնապէս յայտարարուեցաւ Փարիզի «Փըթի Ժուռնալ»ի սրահէն, ՀՕԿի գլխաւոր վարչութեան լիազօր Արսէն Եսայեանի բերնով.— «Երեւանը Ամենայն Հայոց կառավարութիւն չէ» ։

Չենք գիտեր թէ ո՞ւր է Արսէն Եսայեանը ։ Գիտենք միայն թէ՝ իրմէ առաջ եւ իրմէ վերջ եկողներուն բոլոր չայլաբանութիւններուն մէջ իր բանն էր միայն ճշմարտութիւնը ։

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

Իսրայէլ չի բաժնուիր Երուսաղէմէն

Ի ՀԱՐԿԻՆ ՊԻՏԻ ԿՌՈՒԻՆ

Ինչպէս հաղորդած էինք, Իսրայէլ կը մերժէ Ազգաժողովի հաշտարար յանձնախումբին ծրագիրը, որ կը թելադրէր միջազգայնացնել Երուսաղէմը, երկու մասի բաժնելով զայն: Միեւնոյն ատեն կը սահմանափակէր ներգաղթը ։

Իսրայէլի ներգաղթի նախարարը, Մոշէ Շափիրօ հաստատելով այս մերժումը, աւելցուց թէ պիտի շարունակեն Հրեաներ տեղաւորել Երուսաղէմի մէջ: Իր հաշիւներուն համաձայն, քաղաքը քանի մը հարիւր հազար հրեայ բնակիչներ պիտի ունենայ յառաջիկային. (այժմ հարիւր հազար է): Տասը տաղար Հրեաներ տեղաւորուած են արդէն, հրէական պետութեան հաստատումէն ի վեր (1948 Մայիս 15):

Իսրայէլ միեւնոյն ատեն ծրագիրներ մշակած է, զարկ տալու համար Երուսաղէմի տնտեսութեան: Այդ ծրագիրներուն համաձայն, Երուսաղէմը կարեւոր դեր մը պիտի կատարէ ներգաղթի ընդհանուր քաղաքականութեան մէջ: Իսրայէլի կառավարութեան որոշ մէկ մասը արդէն կը գործէ Երուսաղէմի մէջ: Իւրաքանչիւր նախարարութիւն կորիզ մը ունի այնտեղ: Շատ մը կարեւոր պաշտօնատուններ հոն փոխադրուած են ։

Նախարարին տեղեկութեանց համաձայն, մինչ Թէլ Ավիվ եւ Հայֆա անհամար գաղթականներ ընդունած են, Երուսաղէմի հրեայ բնակչութիւնը բաղդատաբար կայուն վիճակ մը ունեցած է Պաղեստինի պատերազմին ատեն: Քանի մը հազար Հրեաներ Երուսաղէմէն Թէլ Ավիվ գացած են կառավարական պաշտօններով. բայց անոնց տեղ գաղթականներ հաստատուած ըլլալով, Երուսաղէմի հրեայ բնակչութեան թիւը տակաւին կը մնայ հարիւր հազար:

Հայֆայի մէջ 62.000 հրեայ տարագիրներ տեղաւորուած են 55.000 Արաբներու փոխարէն: Պատերազմի ընթացքին մեծ դժուարութիւններ կը խափանէին ներգաղթը դէպի Երուսաղէմ: Ամիսներով ջուրի նեղութիւն կը կրէին: Բայց այժմ քաղաքապետական սպասարկութիւնները վերահաստատուած ըլլալով, ճամբան բաց է Հրեաներու համար, ի խնդիր վերաշինութեան եւ տնտեսական բարգաւաճման ։

Պ. Շափիրօ այս առթիւ բացատրեց թէ Հրեաները դարերով Երուսաղէմ գացած են անարգել, եւ պիտի շարունակեն երթալ: «Քաղաքը կրնայ հարիւր հազարներ պարունակել եւ կառավարութիւնը ծրագիրներ մշակած է անհրաժեշտ ընդարձակման համար ։

Նորեկները մեծ մասով տեղաւորուած են քաղաքին մէջ, իսկ մնացեալները կը բնակին շրջակաները: Ամէն ամիս նոր գաղթականներ կը հասնին, միջին հաշուով 16.000 հոգի: Ցիսուն հազար տարագիրներ կը սպասուին տարուան վերջին երեք ամիսներու ընթացքին: Տակաւին 72.000 հոգի կը մնան գաղթակայաններու մէջ, մինչեւ որ բնակարաններ ճարուին: Նախարարին հաշուով, 20 — 30.000 հոգի պիտի տեղաւորուին մինչեւ տարեվերջ: Կառավարութիւնը կը յուսայ մնացեալը տեղաւորել 1950ի առաջին վեցամսեային ։ Որեւէ սահմանափակում պիտի չըլլայ ներգաղթի համար, բայց նախընտրութիւն պիտի տրուի շինարար տարրերուն ։

Ազգաժողովին հրէական պատուիրակութիւնը մերժելով հանդերձ հաշտարար յանձնախումբին ծրագիրը, պիտի ջանայ ելք մը գտնել, Երուսաղէմի միայն հին քաղաքամասը կամ սրբավայրերը միջազգայնացնելու համար: Այս առթիւ իրենց յոյսը դրած են Ցորդանանի կառավարութեան վըրայ, որ աւելի հաշտարար կ'երեւայ քան արաբական միւս պետութիւնները ։

Ազգաժողովի յանձնախումբին ծրագիրը այնքան յուզում պատճառած է որ, Իսրայէլի բոլոր քաղաքական հոսանքները, նոյնիսկ համայնավարները ճակատ կը յարդարեն: Կ'ըսուի թէ Մոսկուա հակառակ է միջազգայնացման: Կարգ մը հոսանքներ կը սպառնան վերսկսիլ ահաբեկչական գործունէութիւնը:

★ Երուսաղէմէն կը հեռագրեն թէ Իսրայէլի խորհրդարանին «Ազատութիւն » կուսակցութիւնը ժողով մը գումարելով Դաւիթ Արքայ հիւրանոցին մէջ, հրաւիրեց կառավարութիւնը դադրեցնել ամէն բանակցութիւն Երուսաղէմի մասին, Իսրայէլի մայրաքաղաք հռչակել զայն, եւ չընդունիլ որեւէ օտար յանձնախումբ կամ պատուիրակ: Եակով Մերիտոր, «Իրկուն Զվայ» դաւադրական կազմակերպութեան նախկին հրամանատարը, ազդարարեց թէ «տասնեակ հազարաւոր հրեայ երիտասարդներ ի հարկին պիտի կռուին որեւէ միջազգային կարգուսարքի դէմ»։

Հիւլէական ռումբ ունին Ռուսները

ՆԱԽԱԳԱՀ ԹՐՈՒՄԸՆԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՎԻՇԻՆՍՔԻԻ ՅԱՐՁԱԿՈՂԱԿԱՆ ՃԱՌԸ

Նախագահ Թրումըն հետեւեալ պաշտօնական յայտարարութիւնն ըրաւ.—

« Կը կարծեմ թէ ամերիկեան ժողովուրդը իրաւունք ունի Ազգային ապահովութեան վերաբերեալ միջոցներով տեղեակ դառնալու հիւլէական զէնքի ծաւալման մասին, եւ այս պատճառով իսկ կը հրապարակեմ հետեւեալ տեղեկութիւնը.

Ապացոյցն ունինք որ վերջին շաբաթներուն հիւլէական պայթում մը տեղի ունեցած է Խորհրդային Միութեան սահմաններուն մէջ: Երկար ատենէ ի վեր մարդիկ գտած էին հիւլէական ուժը, պէտք էր սպասել այդ նոր ուժին ծաւալումը ուրիշ երկիրներու մէջ:

Չորս տարի առաջ աշխարհի ուշադրութիւնը հրաւիրեցի սա իրողութեան վրայ թէ՝ գիտական կարծիքը գործնականապէս միաբան կ'երեւէր սա կէտին վրայ, այսինքն թէ՝ այդ գիւտին ծառայող տեսական էական ծանօթութիւնները արդէն լայնօրէն յայտնի են: 1945 Նոյեմբեր 15ին, իմ Անգլիոյ եւ Քանատայի վարչապետներուն հետ միասին կատարուած յայտարարութեան մէջ շեշտուած էր թէ որեւէ երկիր, գործնականին մէջ չէր կրնար հիւլէական ռումբին մենաշնորհը ունենալ ։

Այս նոր եղելութիւնը , անգամ մը եւս կը շեշտէ պէտքը հիւլէական ուժին վրայ իրապէս ազդու միջազգային հակակշռի մը զոր կը պաշտպանեն իրենց ջանքերով մեր կառավարութիւնը եւ Միացեալ Ազգերու լայն մեծամասնութիւնը » ։

Միւս կողմէ Հիւլէական ուժի յանձնախումբին ամերիկ. ներկայացուցիչը յայտնեց թէ հիմա իրենք այնպիսի գործիքներ դետեղած են եւրոպական երկիրներու մէջ որ կրնան գիտնալ աշխարհի ոեւէ կողմը պատահած հիւլէական պայթում մը: Կրնայ ըլլալ որ Ցուլիսին Ռուսիոյ մէջ եղած պայթիւնները կամ փորձի համար եղած ըլլան, կամ արկածով: Ուրիշ երկիրներու շարժագիրներն ալ նոյն շրջանի հաղորդեցին երկրաշարժ մը Ասիոյ մէկ կողմը: Իրանէն հաղորդեցին թէ Իրանի արեւելեան սահմանին մօտ ռուս հողի վրայ բուռն երկրաշարժ մը պատահած է որ մասամբ փլցուցած է Մէշէտի մեծ մզկիթը: Քանի մը օր վերջ անտառային հրդեհի մը բոցերը նըշմարուած են նոյն կողմերը ։

Այս լուրը, աւելորդ է ըսել, մեծ յուզում առաջ բերաւ մանաւանդ Ամերիկայի մէջ: Դէպքը պատահած էր Ցուլիսին, բայց կառավարութիւնները գաղտնի պահած էին: Նախագահը այս պահը ընտրեց յայտնելու, որպէսզի ազդէ ծերակոյտին վրայ քուէարկելու Եւրոպայի ըլլալիք զինուորական օգնութիւնը եւ Միացեալ ազգերը պարտաւորել զբաղելու հիւլէական ուժի հակակշռին ։

Կարծողներ կար որ հիւլէական ռումբերու գիւտը Ռուսիոյ մէջ, հաւասար գետնի վրայ կը դնէ երկու հակառակորդները, որով աւելի պիտի դիւրանայ համաձայնութեան գործը:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԳՐ. ՑԱԿՈԲԵԱՆԻ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

Շաբաթ օր վերջին պահուն հաղորդած էինք սկաուտական ազգային պետ Գրիգոր Ցակոբեանի մահը:

Հակառակ յայտարարուածին՝ ողբացեալին յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի այս երկուշաբթի օր, ժամը 10.30ին Փարիզի Հայոց եկեղեցին:

Կը մաղթենք որ ազգային այս անձնուէր գործիչին վերջին յարգանք մը պիտի փութան ընծայել բոլոր մարզասէրներն ու հասարակութիւնը ։

ՆՈՐԵՐԷՆ ՄԷԿԸ

Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆԻ ՎԷՊԵՐԸ

« Երբ երիտասարդ էի՝ կը սիրէի «յառաջապահ» տարեկիցներուս քովն ի վեր քալել։ Կեանքի բեռնաւորումը գիս չզատեց երիտասարդութենէն եւ մինչեւ այսօր հաճոյք կը զգամ անոնց կողքին գտնուելէ։ Մենք ծերացածներս, անելիք չունինք այլեւս, թողունք որ նորերը անեն իրենց անելիքը »։

Այսպէս կը բացատրէի ինքզինքս Փօլատեանի նոր վէպին առթիւ սարքուած երեկոյին ։

Բայց ներկայ խառնիճաղանճին մէջ ուր անձնական հաշիւներն ու կիրքերը եւ հատուածական մտադարութիւնը կոփամարտի կրկէս մըն են ըրեր նոյնիսկ գրական քննադատութիւնը, հին գրախօսի,, ըսէք նոյնիսկ հինցա՛ծ գրախօսի ընթացքներս կ'արթննան, եւ կը տեսնեմ որ եթէ անելիք չունիմ՝ գէթ ասելիք կրնամ ունենալ։

Փօլատեան նոր մըն է, որուն ոչ տաղանդը, ոչ պատրաստութիւնը եւ ոչ ալ շնորհը կը պակսին իբրեւ գրագէտ եւ մանաւանդ իբրեւ վիպագիր ։ Երեք տարուան մէջ իր տուած երկու վէպերը — Արեւելքի Տղաքը եւ Կը հրաժարիմ հայութենէ — վկայութիւն մըն են իր աշխատանքին եւ գրական նուիրումին, որչափ ալ թերութիւններ պարունակեն անոնք, մասնաւորապէս կառոյցքի տեսակէտէն ։

Շահնուր՝ ուժգին հարուածով մը բացաւ դուռը Սփիւռքի վէպին, ազգային նահանջը խոր քանդակելով իր վէպին ու պատմուածքներուն մէջ։ Իր ձեւը նոր էր, ոգին խռով, այնպէս որ իր ինքնատպութիւնը ազդեց, ճնշեց իրմէ վերջ եկողներուն վրայ եւ մոլորեցուց — կրնանք ըսել— զանոնք իր տաղանդին դրոշմին ենթարկելով ։ Այս իսկ է պատճառը որ Սփիւռքի վիպագրութեան մասին երբ խօսուի, կը յիշենք զայն, ինչպէս յիշուեցաւ նաեւ Փօլատեանի երեկոյին առթիւ։

Թէեւ Շահնուր տարբեր ըլլայ, Փօլատեան տարբեր։ Մին՝ մըրրիկ մըն է որ մէկ շունչով իր մէջ կը ծալլէ, կ'ոլորէ, կ'առնէ ամէն ինչ որ կայ ճամբուն վրայ, մինչ Փօլատեան, ընդհակառակն, ղեփիւռի վարանումներով կը հպանցէ դէպքերն ու դէմքերը։ Շահնուր փորագրիչ մըն է, Փօլատեան գծագրիչ ։

Հիմա մտնենք իր գործերուն մէջ ։

Կը հրաժարիմ հայութենէին հերոսը՝ Բաբկէն՝ արեւելքէն Ֆրանսա գաղթող երիտասարդ մըն է որ լուացարար մօր մը զոհողութիւններով կ'ուսանի դեղագործութիւն։ Կը պատկանի ազգային կեանքով զբաղող խմբակի մը ուր կը հանդիպի եւ կը սիրէ նաեւ աղջիկ մը՝ Սիրարփին։ Բայց օր մը ընկերներուն զզուելի ընթացքէն զայրացած, եւ ապա կարծելով նաեւ որ սիրոյն մէջ ալ հիասթափուած է, գարշանքով կը թողու այդ միջավայրը, «կը հրաժարի հայութենէ»։ Ֆրանսացիի սուտ անցագիր մը ձեռք կը բերէ , կ'ըլլայ Ժորժ Օպէր, կը մտնէ Ֆրանսական շրջանակի մէջ. կը զինուորագրուի, կը վերադառնայ, կ'ամուսնանայ անձնուէր Ֆրանսուհիի մը հետ, զաւակ կ'ունենայ եւ օր մըն ալ դիմադրական խմբակի մը մէջ կը հանդիպի «փոքրիկ Արմէնիէնի» մը որ իր իսկ զաւակն էր եղեր. անոր հետ կը դառնայ Մարսէյլ տեսնելու եւ հաշտուելու Սիրարփիին հետ, սակայն ուշ էր, տն Հայաստան կը մեկնէր, շոգենաւին մէջն էր արդէն։ Իր զաւակը որ իբր Ֆրանսացի չէր կրնար մեկնիլ, փակ սնտուկով մը շոգենաւ պիտի հանէին, երբ զինուոր մը սուինովը կ'ուզէ ստուգել սնտուկին բովանդակութիւնը, Բաբկէն անոր վրայ կը խոյանայ, կը փրփրի, լուսնոտի նոպայովը կ'իյնայ եւ երբ կ'արթննայ ու կը տեսնէ թէ նաւը կը մեկնի, կը խելագարի երգելով՝ «Անդրանիկը քաջ , իր զինուորներով » ։

Կը տեսնենք որ վէպի բաւական հարուստ նիւթ մըն է եւ Փօլատեան կրցած է զայն տանիլ այնպէս որ մէկ շունչով կը կարդաս ։

Հակառակ իր ոճին սահունութեան, գեղեցիկ պատկերներուն, բանաստեղծական էջերուն եւ վիպական գիւտերուն, պատմուածքը կը պարունակէ շատ մը կնճիռներ, անբնականութիւններ, կառուցումի սխալներ ։

Նախ յառաջաբան մը կայ որ տեղին չէ. խումբ մը երիտասարդներու անյարիր վիճաբանութիւններն ու խօսակցութիւնները օրուան ազգային խնդիրներուն շուրջ։ Այս 50 էջը կարծես թէ շարունակութիւնն է Արեւելքի տղաքներէն մնացած հատուածի մը։ Լաւ էր զայն զանց ընել, կամ վէպին մէջ տեղ մը դնել՝ այդ պարագային հիմնապէս փոխելով սակայն պատմուածքին շէնքը ։

Բուն վէպը կը սկսի 52րդ էջէն, որ գիրքին դդայուն մասերէն մէկն է։ Մէկը (հեղինակը) կը մեկնի Մարսէյլէն անծանօթ, ջղային եւ հոգեկան տագնապի մը մէջ դէպի Քասիս, շոգեկառքին մէջ զառանցելով եւ սարսափ տարածելով շուրջը։ (Ինչո՞ւ)։ Մարդ իր մէկ օր առաջ կորուսած եղբայրը փնտռելու համար այդպիսի տագնապով մը կ'ապրի եւ ոչ թէ տարիներէ ի վեր բաժնուած բարեկամի մը համար որուն մասին ոեւէ տեղեկութիւն ալ չունի։ Եթէ ունենար իսկ, իր բոլոր գիտակցութիւնովը պիտի մեկնէր՝ անոր հանդիպելու համար։ Եւ ահա Քասիսի ծովափը պատահմամբ կը տեսնէ իր կորուսած ընկերը, կը վազէ, կը գրկէ, կը համբուրէ զայն. մարդը կը պատասխանէ թէ զինքը չճանչնար, թող հանգիստ ձգէ զինքը։ Այս կացութեան առջեւ, ոեւէ մէկը , նոյնիսկ իր ընկերը, ի՞նչ կ'ընէ, եթէ ոչ թողուլ հեռանալ եւ լուրկ հետապնդել։ Բայց ոչ , մեր ճամբորդը կը յարձակի անոր վրայ, անոր կոկորդէն կը բռնէ եւ խեղդելու կ'ելլէ, մարդը գետին կը տապալի, կը մարի, իսկ խեղդուողին կինը փոխանակ օգնութիւն աղաղակելու՝ արտասուելով կը խնդրէ որ հանգիստ թողու ամուսինը։ Ոչ միայն այս, այլ բարեկամական խօսակցութիւն մը կը սկսի մէջերնին, եւ կինը գիշերը իրենց պանդոկը կը հրաւիրէ զայն.... (ո՜վ վիպասանի անկապութիւն)։

Գրականապէս յաջող՝ վիպականօրէն վիժած մաս մըն է այս ։

Աւելին կայ։ Բաբկէն նոյն պահուն իսկ կը թողու Քասիսը եւ կը մեկնի իր բնակավայրը՝ Սէն Ֆլուր։ Իսկ հետազօտիչը կը փութայ հոն, կը գտնէ դեղարանը, Տիկին Օպէր, սիրալիր ընդունելութիւն մը կ'ընէ (?), վեր սենեակը կը հանէ. կը խօսին եւ նոյնիսկ կը դաւադրեն գողնալ բանալու համար Բաբկէնի ա՛յնքան խնամով պահած մէկ սնտուկը։ Եւ սակայն կը բռնուին ...: Եւ ահա Բաբկէն, յեղակարծ հոգեփոխութեամբ մը, կը կանչէ հետապնդիչը, գիրկընդխառնում։ Հոս կը սկսի իր կենսագրութիւնը — հրաժարումին պատճառներէն մինչեւ այդ օրը ։

Թողունք այս դէպքերուն հակասութիւնները։ Բաբկէն կը խոստովանի թէ հայերէնը մոռցած է, դժուար կը գտնէր բառերը, եւ սակայն 90ամբողջ էջեր գրական գեղեցիկ լեզուով մը՝ բանաստեղծական միջանկեալներով եւ հոգեկան վերլուծումներով կը պատմէ ու կը պատմէ։ Ասիկա վիպական ձեւ չէ։ Եթէ Փօլատեան կ'ուզէր առաջին դէմքով պատմել՝ կրնար սնտուկին մէջէն գտնել Բաբկէնի կտակին հետ իր կենսագրութիւնն ալ , ինչ որ աւելի բնական ու ճիշդ կ'ըլլար։ Վիպումի խաղեր փորձած է, առաջին մասը չէզոք դէմքով, երկրորդը՝ հերոսին բերնով, իսկ վերջին մասը իր բերնովը։ Եթէ սակայն համապատասխան ոճեր գործածուէին։ Այլապէս ձախող է ։

Հրաժարողին դարձը շատ հոգեբանական դրուագներով է պատրաստուած։ Պատերազմի դաշտին վրայ մահամերձ հայ զինուորի մը աղաչանքին՝ հայերէնով պատասխանելը եւ անոր փափաքին վրայ հայերէն երգեր երգելը։ Դիմադրական ջոկատին մէջ, գերի բերուելով գնդակահարուելու դատապարտուած հայ գերիներու հետ շփումը եւ իր ճիգերը՝ զանոնք փրկելու։ Եւ վերջապէս հանդիպումը «Փըթիթ Արմէնիէն»ին, որու ընկերացաւ վտանգաւոր մահափորձի մը առթիւ և վերջապէս գիտցաւ անոր իր զաւակը ըլլալը ։ Նաեւ չմոռնանք իր խոստովանութիւնը թէ գիւղին մէջ բնակող հայ ընտանիքի մը տան շուրջ կը դեգերէր՝ հայկական կերակուրներու բոյրէն արբենալու համար։ Այսքան հող պատրաստ ըլլալով հանդերձ՝ ինչո՞ւ այն դժկամ դիմադրութիւնը եւ դրժումը իր միակ սիրած հին ընկերը ընդունելու համար։ Երբ արդէն այսքան հոգեկան բեկում՝ դէպի հայութիւն նահանջ մը խրուած էր իր սիրտը, ինչո՞ւ անգամ մը չհետաքրքրուեցաւ պատերազմէն առաջ կամ վերջը՝ թէ ինչ եղած էր Սիրարփին։

Վիպական սիրուն նօթ մըն է սնտուկին պատմութիւնը։ Իր անուշիկ մօրմէն մնացած սնտուկ մը (ուր կայ մօրը շալը, Նարեկ մը եւ հայերէն երգարան մը) զոր գանձի մը ազահութեամբ հետը կը պտտցնէ մինչեւ իսկ պատերազմի դաշտին վրայ ։

Գեղեցիկ էջ մըն է Սիրարփիի հետ անցուցած գիշերը։ Իսկ լաւագոյն գիւտը վիրաւոր վիճակի մէջ ունեցած իր տեսակ մը զառանցանք – երազն է ուր իրեն կ'ընկերանայ տղեկ մը որ յետոյ իր նմանը պիտի գտնէր իր իսկ զաւկին՝ Փըթիթ Արմէնիէնին մէջ։ Այս մասը սակայն այնքան երկարած է՝ 30 էջ, որ ձանձրացնելու աստիճան տկարացուցած է։ Աւելի կարճ, հատու եւ իրական երազի մը անցքին պէս պէտք էր ըլլար։ Նաեւ քանի կ'անգիտանար թէ զաւակ մը ունի, հոգեբանօրէն չեմ գիտեր ո՞րչափ ճիշդ կրնայ ըլլալ իր տղուն դիմագծերին հետ այդ տեսլական ուղեւորութիւնը ։

ՅԱԿՈԲ ՏԷՐ-ՅԱԿՈԲԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

Երկու պատմութիւն

Լաֆոնթէնի առակը գիտէք հարկաւ ։

— Ո՞ր առակը, — պիտի հարցէք իրաւամբ , քանի որ Լաֆոնթէն բազմաթիւ առակներ գրած է։

Նախ առակը պատմեմ ուրեմն, վստահելով յիշողութեանս, եզրակացութիւնը յետոյ միասին կը հանենք ։

Սարսափելի տաք օր մը, — կը պատմէ Ֆրանսացի առակագիրը, — վեց ձիեր մեծ դժուարութեամբ կը փորձէին կառք մը բարձրացնել զառիվերէ մը վեր։ Ցանկարծ, տըզ... ճանճ մը վըրայ կը հասնի, ձիերուն կը մօտենայ, մէկուն պոչին կը փակի, միւսին ականջը կը խայթէ, երրորդին վիզը կը կծէ, կառապանի քիթին վրայ կը թառի, կը բզզայ, կը տզզայ, հոս կը վազէ , հոն կը վազէ եւ կը կարծէ , թէ ինքն է, որ կառքը առաջ կը մղէ։ Նոյնիսկ կը դժգոհի, որ մինակը կ'աշխատի եւ ոչ մէկը կ'օգնէ իրեն։

Վերջապէս խեղճ ձիերը, արիւն քրտինք թափելով, կը յաջողին քաշել տանիլ կառքը զառիվերէն վեր։ Ճանճը ներկայ է միշտ. ձիերուն պարանոցին վրայ նստած՝ կը բարձրանայ ինքն ալ զառիվերին գագաթը։ Ապա, յաղթականի ձեւեր առնելով, կը սպասէ որ իր... վարձքը չմոռնան ։

— Էհ, պարոն ձիեր, — կը գոչէ մեր հերոսը, — հաճեցէք վարձատրել կրած նեղութիւններս, այնքան յոգնեցայ, մինչեւ որ կառքը բերի հոս։

Դժբախտաբար առակը չըսեր, թէ ինչ պատասխան տուին ձիերը, թէ ճանճը ստացա՞ւ իր վարձքը եւ թէ ինչ պատահեցաւ անկէ ետք։ Բայց կարեւորը այս չէ, կարեւորը ճանճին հերոսութիւնն է, իր կատարած հէրքիւլեան աշխատանքը։ Պզտի՞կ բան կը կարծէք դուք ճանճ ըլլալ եւ միս մինակ կառք մը հանել ութ հարիւր մեթր բարձրութեան վրայ ։

Այս է ահաւասիկ ճանճին պատմութիւնը ։

— Եզրակացութի՞ւնը այս պատմութեան , — պիտի ուզէք գիտնալ հարկաւ ։

Այո, եզրակացութիւնը աւելի այժմէական է եւ աւելի հետաքրքրական, քան բուն պատմութիւնը ։

Մեր հայրերը ըրին չըրին Հայաստան մը ըստեղծեցին, արիւն քրտինք թափեցին, չարչարուեցան, տառապեցան, բայց վերջապէս կրցան կառքը բարձրացնել զառիվերէն վեր։ Մեր ռամկավարները, որոնք ճանճին դերը կատարեցին այս ամբողջ «պատմութեան» մէջ, հաստատապէս համոզուած են այսօր, թէ Հայաստանը իրենց ձեռակերտն է, իրենք ստեղծած են զայն։ Ասոր համար ալ միշտ կը պտտան կը պոռպռան.

— Մեր հայրենասիրութիւնը... մեր իրատես քաղաքականութիւնը ... մեր արեւաշող հայրենիքը ...: Մենք Հայաստանի եւ հայ ժողովուրդին հետ ենք... մենք մեր քրտինքն ու արիւնը չափարկեցինք... մեր քսակները լայն բացինք... մենք կառքը բարձրացուցինք զառիվերին գագաթը... մենք այսպէս եւ այսպէս ...

Ո՛հ, ի՞նչ կ'ըսէք. այսպէս եւ այսպէ՞ս ...

Ճանճին պատմութիւնն է, որ կը կրկնուի. փոխուած են միայն ժամանակը, գործողութեան վայրը եւ գործող անձերը։

Ուրիշ պատմութիւն մը մտքս ինկաւ։

Լուսահոգի Թորգոմ եպս. եւ ուրիշ եպիսկոպոս մը (անունը չեմ յիշեր դժբախտաբար) իբրեւ պատուիրակ էջմիածին կ'երթան կաթողիկոսական ընտրութեան համար։ Ընտրութենէն ետք, կամ առաջ,— կարեւորը այս չէ,— եկեղեցական բարեկարգութեան շուրջ թեր ու դէմ կարծիքներ կը յայտնեն պատուիրակները։ Տեսակէտ մըն ալ Թորգոմ եպս. կը յայտնէ ու կը պաշտպանէ զայն իրեն յատուկ պերճախօսութեամբ ։

Եգիպտոս վերադարձին՝ մեր նախկին Թեմակալ Առաջնորդը մանրամասն զեկուցում մը կ'ընէ օրուան Ազգ. Իշխանութեանց։ Ժողովականները ուշադրութեամբ կը լսեն տրուած զեկուցումը, ապա կը հարցնեն ուղեկից եպիսկոպոսին.

— Էհ... Սրբազան, դո՞ւք ինչ ըսիք նայինք։

Սրբազանը մօրուքը կը շոյէ ու կը պատասխանէ եպիսկոպոսական լրջութեամբ ․

— Ես ալ «հարկաւ» ըսի։

Թորգոմ եպս. խօսեր է, կարծիք յայտներ է, տեսակէտ պաշտպաներ է, մեր Սրբազանն ալ «հարկաւ» ըսեր է։ Մեծ բան ըրեր է։

Հայաստանի իշխանաւորները երէկուան, այսօրուան եւ անշուշտ նաեւ վաղուան — որոշումներ կուտան, գործեր կը կատարեն, կարծիքներ կը յայտնեն. սկզբունքներ կը պաշտպանեն, կարգադրութիւններ կ'ընեն, վերջապէս դէչ աղէկ բան մը կ'ընեն։ Ու երբ հարց տրուի մեր ռամկավարներուն, թէ՝

— Էհ... «Սրբազան», դո՞ւք ինչ ըրիք ...

Մեր ռամկավար ջոջերը, մօրուքնին շոյելով եւ պարզամտութեամբ մը, որ պարզաւակութեան շատ կը նմանի, կը պատասխանեն կարճ մը.

— Մենք ալ « հարկաւ » ըսինք ։

Մեծ բան ըրեր են, «հարկաւ» ըսեր են։

Ասոր համար ի՞նչ պէտք կայ վվվլուկ հանելու, պոռալ կանչելու, կոկորդ պատռելու։ Առանց «կուսակցութիւն» կազմելու ալ կրնային «հարկաւ» մը ըսել ։

Մ․ ՄՈԿԱՑԻ

ՊՈՒՑ'Մ ԾԻԾԱՂ

Ո՞Վ Է ՓՆՏՌՈՂԸ ...

Գիտէինք հացի սովը: Միսի, իւղի, կարագի սով ալ տեսանք: Գրեցինք տէրտէրի սովի մասին:

Փառք Ս. Հոգիին, ժողովականի, միութեան, բարոյականի, Հայաստանասէրի սով չունինք: Ոչ ալ կռնակէն զարնողներու սով :

Առատ է նախանձորդներու թիւը :

Հիմա, վարժապետի սովէ կը տառապի եղեր Հայոց ազգը: Հայ պատանիին գլխուն մէջ, Ա. Բ. Գ. տեղաւորելիք մարդ կը փնտռուի :

Ո՞վ է փնտռողը: Լրագիրները:

Անշուշտ, յօդուածագիրներուն հայերէն սորվեցնելու : Կարգ մը խմբագիրներն ալ հայերէն հայհոյութիւն ուսուցանելու, եւ կարդացածը՝ խեղաթիւրելու արհեստին վարժեցնելու համար...

Եւ ուսուցիչ չեն գտներ եւ ոչ իսկ վարժապետ :

Հայ թերթերը — ոչ հառաջդիմական — Ամերիկաներէն մինչեւ Պարսկաստան ուսուցիչ կը փնտռեն :

— Տիկին կայծիկ վարժապետ կը փնտռէք եղեր, դտա՞ք:

— Մեղայ, ո՞վ ըսաւ: Վարժապետը ինչ տի ընենք: Մեր տղաքը լիսէ կ'երթան:

— Հայերէն սորվեցնելու համար :

— Ամա՜ն, հոգս է հատեր: Տղաքը այնքան դաս ունին որ, չեն հասնիր: Հայերէնը ինչ տի ընեն: Ֆրանսերէնը, անգլերէնը ինչերուն չի բաւեր ...

★

— Սանկ, չէնք – չնորհք վարժապետ մը կը ճանչնա՞ս, մեր տղոցը համար: Շատ սուղ բան չըլլայ :

— Կեցցես Պ. Մինաս, գիտէի որ լաւ Հայ ես, Զաւակներդ կ'ուզես Հայ մեծցնել ...

— Աղբեր ջան սխալ չհասկցուինք: Ես սպանեօլճայի վարժապետ կը փնտռեմ, Արժանթին երթալու ծրագիր մը ունիմ ...

★

— Պ. Ներսէս, չնորհքով ուսուցիչ մը կայ, մարդը նեղն է, սանկ համեստ ապրուստի մը պէտք ունի: Դուն երեք զաւակ ունիս ,չե՞ս կրնար սա մարդուն օգտակար ըլլալ: Շաբաթը քանի մը անգամ դաս թող տայ տղոցդ :

— Գլխուս վրայ: Արդէն ես ալ միտք ունէի վարժապետ մը ճարելու: Կարո՞ղ մարդ է :

— Հիանալի աշխարհաբար գիտէ, նոյնիսկ գրաբար :

— Հէ՞, ես անգլերէնի պէտք ունիմ: Ամերիկա երթալ մտադրած եմ ...

★

— Բարեւ ձեզ տիկիններ, Հայ էք կարծեմ :

— Հապա Ֆրանսա՞ղ կարծեցիր մեզի : Անշուշտ Հայ ենք: Տես հայերէն կը խորաթենք :

— Ձեր տղաքն ալ հայերէն գիտե՞ն: Կը խօսի՞ն:

— Իմինս հայերէն կը հասկնայ, ամմա չի խօսիր: Ֆրանսերէն կը պատասխանէ :

— Իմինս ալ հայերէն դպրոց գնաց բան չսորվեցաւ: Վարժուհին Ֆրանսերէն չի խօսիր ըսելէն տուն եկաւ :

— Մերիններուն համար վարժապետ մը գտանք, տղոց խենդ ու մենդ բաներ սորվեցնել սկսաւ, շաբաթը քանի մը օր ալ ճաշի կը մնար, ճամբու դրինք :

— Միսիս, ինծի նայէ, հայերէն կ'ըսէք կ'երթաք. ինչի՞ս պէտք կուգայ: Հոս Ֆրանսա է, Ֆրանսերէնի պէտք կայ դրամ շահելու համար : Տղաքը արդէն շատ կը յոգնին կոր դպրոցին մէջ:

— Հայաստանի ճամբան ազատ բացուի նէ մենք հոն պիտի երթանք, տղաքը հոն կը սորվին հայերէն լեզուն, հոս թող՝ ուրիշ լեզուներ սորվին... :

— Հայերէն, հայերէն կ'ըսէք կ'երթաք, միսիս: Պօղոս փաշան հայերէ՞ն գիտէր : Անցած օր ճեներալ մը տեսայ, Հայ է եղեր, բառ մը հայերէն չի գիտեր եղեր: Անոնք Հայ չե՞ն :

— Հապա, հայ ուսուցիչները ինչ ընեն, անօթի՝ կենան: Ձեր տղաքը օտարանա՞ն: Թուրքին հացին իւղ կը քսէք դուք տիկիններ :

— Վա՜յ գլխուդ, թող ատ վարժապետները գործի մը տէր ըլլան: Կօշկակարութիւն թող սորվին: Վարժապետութիւնն ալ գո՞րծ է էֆ: Ծոյլ մարդիկը վարժապետ կամ տէրտէր կ'ըլլան: Թուրքը ուզածը թող ըսէ, ալ անկէ վախցողը ո՞վ ...

— Միսիս, ես տղաքս դրկել կ'ուզեմ ամմա, մեր թաղին դպրոցը Դաշնակներուն է եղեր: Մենք «Հայաստանճի» ենք: Ամուսինս անոնց գործին մէջն է ...

★

Ուրեմն, ո՞վ է հայերէնի ուսուցիչ փնտռողը որ իրար կ'անցնինք :

Մէկ միջոց՝ հայերէն լեզուն սորվեցնելու :

Հայերէնը վերածել հեղուկ նիւթի մը եւ ներարկել զայն նորածին Հայերուն:

Այս կերպով կ'ազատինք վարժապետի եւ դպրոցի տաղտուկէն ...

Կ. ՊԵՏՈՒՇ

ՀԱՑՈՒ ՄԸ ԾՐԱԳԻՐԸ ԵՓՐԱՏԻ ԵՒ ՏԻԳՐԻՍԻ ՋՈՒՐԵՐՈՒՆ ՄԱՍԻՆ

Լէյք Սաքսէսէն կը հեռագրեն 24 Օգոստոս թուականով :—

Պ. Վահէ Սեւեան, Իրաքի պետական ոռոգման սպասարկութեանց ընդհ. տնօրէն, երէկ Մակի մէկ համագումարին ծրագիր մը ներկայացուց Եփրատի եւ Տիգրիսի ջուրերուն օգտագործման մասին :

Ծրագրի գործադրութեան համար անհրաժեշտ է, չորս պետութիւններ — Թուրքիա, Սուրիա, Իրաք եւ Իրան — միացնեն իրենց ճիգերը:

Գործը գլուխ հանելու համար, ըսաւ Պ. Սեւեան, պէտք է որ մոռնան իրենց քաղաքական սահմանները եւ այս դետին ընդհանուր հովիտը նկատեն իբր սահման չունեցող բնական շրջան մը:

Ծրագրի գործադրութեան պարագային, Թուրքիա պիտի ստանայ ելեկտրականութիւն, որուն պահանջը մեծապէս կը զգայ ան:

Սուրիա պիտի ստանայ անհրաժեշտ ջուրը հողագործութեան համար: Իրաք եւ Իրան զերծ պիտի ըլլային յորդումներէ՝ տնտեսելով միլիոնաւոր ոսկիներ, զորս կը ծախսեն ամէն տարի այս չարիքը դիմագրաւելու համար :

Շնորհիւ ծրագրով նախատեսուած ելեկտրական ուժին, 4 երկիրներն ալ ի վիճակի պիտի ըլլան աւելի մեծ քանակութեամբ նաւթ արտածել :

Եւ վերջապէս, հովիտի չահագործման պարագային, կարելի պիտի ըլլայ ոռոգել տարածութիւններ, որոնք անապատ են այժմ եւ որոնք կրնան 8 միլիոն թոն ցորեն արտադրել :

Բազմաթիւ մասնագէտներ մեծ ոգեւորութեամբ ընդունեցին Պ. Սեւեանի ծրագիրը :

ԵՐԱԽԱՆԵՐԸ

— Վինքան քովիկս է ուրբաթէն ասդին, մայրը վիւզ գնաց ամառուայ համար սենեակ մը ճարելու: Օ պօյ, ինչե՞ր չըսինք իրարու, չէնք չնորհք կռուեցանք : « Մէյ մըն ալ տունդ պիտի չգամ, դուն իմ տունս պիտի չգաս» : Ինչե՜ր, ինչեր, վերջն ալ եկաւ համբուրեց զիս եւ պայման դրաւ որ իրմէ զատ ուրիշը չսիրեմ, ոչ Աննան եւ ոչ ալ Դանիէլը :

« Էհ քիչ մը Վարդանը կրնաս սիրել, ըսաւ, ան պէյպի է, միւսներուն կը դարցնենք վիզը եւ կը նետենք ծով »!!:

Ի զուր բացատրեցի իրեն թէ, սոսկալի բան մըն էր իր ըսածը, թէ Աննան եւ Դանիէլը իր զարմիկներն էին, իրեն պէս փոքրիկներ եւ կը սիրէին զինքը, ու ես ալ կը սիրէի զիրենք: Ան յամառօրէն կրկնեց, «ոչ, կը կտրենք իրենց վիզը եւ կը նետենք ծով»:

Այսպէս կը դրէ ինծի ան որ խենդի պէս կը սիրէ իր թոռնիկները առանց բացառութեան եւ գիտեմ թէ ի՞նչ պէտք է զգացած ըլլայ այս խօսակցութենէն:

Եւ սակայն շատ լուրջ կ'առնեմ այս բոլորը եւ կը մտածեմ: Ա՞յս է միթէ որ բնութիւնը կ'արտայայտէ այս անմեղ վեցամեայ երախային բերնով: Եւ ի՞նչ է մարդոց իտէալը: Հասնի՞լ Աստուածութեան զոր կ'ըսեն թէ՛ «սէր» է, թէ մարդկային կատարելութեան:

Ո՞ւրկէ կ'առնէ այս փոքրիկը նման զգացում մը, որո՞ւ գաղափարն է որ կ'արտայայտէ: Տան մէջ բոլորը՝ ժժեղը մեռցնել չուզող մարդիկ են: Կր զգա՞յ լիովին թէ ի՞նչ կ'ըսէ, ի՞նչ կ'ուզէ ,ի՞նչ կ'ընէ: Անտարակոյս ոչ: Չիգիտեր դեռ թէ ի՞նչ է վիշտը եւ տառապանքը: Ի՞նչպէս կը պոկուի վիզը եւ ծով կը նետուի, ի՞նչ է քոյրն ու եղբայրը ...:

Երբ գիտնայ, արդէն մկրտուած կ'ըլլայ իբր մարդ, եւ գութը պատրաստ կը յարձակի իր վրայ, վանելու որեւէ օտար զգացում: Ուրեմն գութը միա՞կն է մարդկային՝ որ կը զարգանայ տարիքին հետ մանուկին մէջ իր կրթութեան հետ համաքայլ : Կայ դեռ փոխադարձ պաշտպանութեան տրամաբանութիւնը աշխարհիկ :

Արդեօք այսպէ՞ս կարելի է բացատրել սա հազարաւոր անմեղ երախաներ, ծերեր եւ կիներ յօշոտող հրէշային բազմութեանց ոճիրները, թէեւ բոլորն ալ հարազատ արարածներն ըլլան Աստուծոյ:

Ի՞նչպէս կրնան հաւատացնել դեռ թէ «սէր» է Աստուած, մինչ կը տեսնենք թէ շարժում է ան, կեանք, մահ եւ փոփոխութիւն ու յարատեւ փոխանցում :

Գազապլանքա Ժ. Ց. ԱԲԻԿԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ

ԱՆԻԻՆ ԾԱԽՈՒԵՑԱՒ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ, 1034 — 1064)

Բ. ՄԱՍ
ԱՆԻԻ ԿՈՐԾԱՆՈՒՄԸ

ԺԵ.
ԾՈՒՂԱԿԻՆ ՄԷՋ

Ամէն անգամ որ ծերունի Վահրամը կը զգուշացնէր զինք Վեստ Սարգիսէն, պատանի Գագիկը ուսերը թօթուելով կ'ըսէր ինքնավստահութեամբ: «Ոչ, ես անկէ չեմ վախնար »:

Բայց Վահրամ չէր յուսահատած դեռ, յոյս ունէր որ այսպէս թէ այնպէս պիտի կրնայ ազդել Գագիկի վրայ եւ խորտակել Վեստ Սարգիսի լարած բոլոր ծուղակները: Սակայն մինչ այդ, յունական զօրքերը կրկին մօտեցան Անիի, խնամակալին դրդումով, իսկ միւս կողմէ ալ Դուինի Ապուսուար Ամիրապետը առաջ քշեց իր գունդերը Հայոց մայրաքաղաքին վրայ,Գագիկ թագաւորը մնաց երկու սուրի մէջ. ի՞նչ պիտի ընէր իր բուռ մը քաջերով երկու ահեղ բանակներու դէմ. չուարած մնացած էր. բայց չուտով ազատեցաւ նաեւ այդ նեղ դրութենէն :

Գագիկ աճապարեց ընծաներ դրկել Դուինի Ապուսուար ամիրապետին եւ հաշտութիւն խնդրել: Ամիրապետը զիջեցաւ Գագիկի եւ իր գունդերը ետ քաշեց .այն ատեն Գագիկ իր բոլոր ուժով յարձակեցաւ Ցունաց զօրագունդերուն վըրայ, որոնք Աաիտ եւ Նիկողոս զօրապետներուն հրամանատարութեամբ, արդէն պաշարած էին Անին: Այնպիսի ջարդ մը տուաւ Ցոյներուն, որ սարսափահար փախան անոնք եւ երկու տարի չարունակ դադրեցան Անիի մասին մտածելէ:

Այնուհետեւ երբ Գագիկ հաստատապէս իմացաւ որ այս խլրտումները կ'ըլլային Վեստ Սարգիսի դրդումով եւ ան չէր դադրեր իր դէմ գործելէ, բորբոքեցաւ իր վեհ հոգին ու քանի մըրհետեւորդներու հետ անսպասելի կերպով ներս մըտաւ Սուրմառուի բերդաքաղաքէն, եւ գտաւ Վեստ Սարգիսի երեսին .

— Իշխան, մինչեւ ե՞րբ պիտի քալես դուն այս վատ ու զազրելի ճամբէն :

Վեստ Սարգիս կրկին նեղն ինկաւ. զգաց որ յաղթուած է եւ անկարող դիմադրելու, հակառակելու Հայոց թագաւորին. ուստի՝ աւելի լաւ համարեց դիմել խորամանկութեան եւ ներում խնդրել պատանի թագաւորէն. արտասուաթոր աչքերով ծունկի եկաւ անոր առջեւ եւ ըսաւ .

— Թագաւոր, արդար եմ ես:

— Ոչ, այլեւս չես կրնար խաբել զիս, պատասխանեց Գագիկ :

— Ներէ, ինծի տէր, ըսաւ Վեստ Սարգիս այնպիսի խղճալի ձայնով մը որ ներկայ եղողներուն մարմնէն տեսակ մը սարսուռ անցաւ :

Գագիկ նայեցաւ իր ոտքերուն տակ սողացող իշխանին եւ խղճահարեցաւ անոր վրայ. արդէն պատրաստ էր ներելու, երբ իր եւ Վեստ Սարգիսի ակնարկները իրարու հանդիպեցան :

Գագիկ սարսռաց. Վեստ Սարգիսի աչքերուն մէջ այնպիսի կրակ մը կար որ պատանիին մարմինը ցնցում մը կրեց. ատելութեան այդ կրակը կարծես գեհենէն կուգար :

Եւ իրօք այդպէս էր:

Վեստ Սարգիս արտաքինով խղճալի, ողորմելի արարած մը կը ցուցնէր ինքզինք. իրմէ հըզօրին ոտքերն ինկած, աղերսագին թողութիւն կը խնդրէր. իսկ ներքուստ ատելութեան հուրը կը բորբոքէր իր հոգիին մէջ, այնպէս որ եթէ կարող ըլլար, կը խմէր պատանի Գագիկին արիւնն իսկ:

— Ներէ ինծի, թագաւոր, ես մեղաւոր չեմ կրկնեց ան եւ աչքերէն հոսեցան արցունքի դառն կաթիլներ :

Ի՞նչ արտասուքներ էին ատոնք, զղջումի՞ թէ կատաղի ու անզօր վրէժխնդրութեան, ինք միայն հասկցաւ ատիկա. միայն թէ Գագիկ չխաբուեցաւ այս անգամ եւ հրամայեց բռնել Վեստ Սարգիսն ու տանիլ բանտարկել զայն Անիի մէջ. յետոյ առնելով անոր ձեռքէն բոլոր բերդերը, ինքն ալ վերադարձաւ Անի :

Բայց Վեստ Սարգիս երկար չմնաց բանտին մէջ. կրկին սկսաւ իր ճարպիկ լեզուն բանեցնել, որովհետեւ հասկցաւ որ պիտի չկրնար զէնու զօրութեամբ ընկճել Գագիկը, ուստի հարկ էր ուրիշ ճար մը գտնել ու գտաւ նաեւ այդ ճարը, որ սոսկալի ազդեցութիւն ունեցաւ թէ Գագիկի եւ թէ Հայաստանի վիճակին վրայ :

ԲԱԳՐԱՏ ԱՑՃՃԵԱՆ

★ Նախագահին յայտարարութիւնը առաւօտուն տեղի ունեցած էր, այնպէս որ ժողովը՝ կէսօրէ վերջը շատ հետաքրքրութեամբ կը սպասէր խորհրդային պատուիրակ Վիշինսքիի ճառին : Վիշինսքի ոեւէ պատասխան չտուաւ այդ մասին եղած հարցումներու :

Ռուս պատուիրակը խօսեցաւ իր սովորական եղանակով, կրկնելով միշտ իր անցեալ ճառերու բանաձեւերը, միակ նորութիւնն այն էր որ, ճառին վերջը առաջարկեց Ամերիկա, Անգլիա, Ֆրանսա, Չինաստան եւ Խորհրդային Միութիւնը իրենք իրենց միջեւ խաղաղութեան դաշինք մը կնքել: Ասկից զատ պահանջեց ժողովին արգիլել հիւլէական եւայլ խմբական ջնդումի զէնքերը՝ առանց ակնարկելու Թրումընի յայտնութեան : Վիշինսքի բուռն յարձակումներ գործեց արեւմտեան պետութեանց դէմ ամբաստանելովանոնք որ յարձակողական պատերազմ կը պատրաստեն : Մարշըլի ծրագիրը, Ատլանտեանի դաշինքը, Պալքաններու եւ Քորէայի մէջ քննիչ յանձնաժողովները դատապարտելի գտաւ եւ ըսաւ որ Միացեալ Ազգերու կազմակերպութեան մէջ յառաջդիմութիւն կարելի չէ ցորչափ միացեալ ազգերը չյարգեն դաշնակցային պայմանագիրը :
Վիշինսքի ամբաստանեց Ամերիկան որ կը պատրաստէ Եւրոպայի տնտեսական կործանումը՝ ի նպաստ ամերիկեան դրամատիրութեան ու արեւմտեան նոյնիսկ Ամերիկայի տնտեսական մթին կացութեան դիմաց պարզեց սովետական դրախտին մէջ կատարուած յառաջդիմութիւնները: Չմոռցաւ յիշել որ արեւմտեան երկիրներու պատերազմական պատրաստութեան դէմ Խորհ. Միութիւնը ամէն առթիւ ցոյց տուած է խաղաղասիրական տրամադրութիւններ, Սթալինի յայտարարութիւններով եւ ուրիշ եղանակներով :

Վիշինսքի ի վերջոյ կոչ ուղղեց ժողովին որ միջոցներ ձեռք առնէ խաղաղութիւնը ամրապնդելու եւ պատերազմի վախերը սահմանափակելու համար :

★ Ֆրանսական պատուիրակ Ռ. Շուման խօսելով Վիշինսքիէն առաջ ընդհանուր տեսութիւն մը ըրաւ, առանց մանրամասնութեանց մէջ մտնելու բոլոր խնդիրներուն մէջ, զգալի ընելով սակայն իր տեսակէտները: Մասնաւորապէս պաշտպանեց Ատլանտեանի դաշինքը եւ Արեւմտեան Գերմանիոյ կազմութիւնը իբր Եւրոպայի ինքնապաշտպանութեան միակ միջոցը: Ֆրանսայի նախարարին կարծիքն այն է որ Ռուսերու կողմէ հիւլէական ռումբին գիւտը պիտի ջնջէ թերեւս կարգ մը ենթադրութիւններ եւ պայծառացնել կացութիւնը :

★ Թրումընի յայտարարութեան վրայ ամերիկեան զինուորական իշխանութիւնները որոշեցին Միացեալ Նահանգներու օդային պաշտպանութիւնը զօրացնել եւ արագացնել զանազան օդանաւերու շինութիւնը :

★ Ամերիկեան ծերակոյտը վաւերացուց ուրիշ երկիրներու ըլլալիք զինուորական օգնութեան ծրագիրը, որուն համաձայն 1 միլիառ 814 միլիոն տոլար կը յատկացուի: Այս գումարը պիտի բաժնուի սապէս.— 1 միլիառ Եւրոպայի, 211.370.000 Յունաստանի եւ Թուրքիոյ, 27.640.000 Իրանի, Քորէայի եւ Փիլիպեաններու, 75 միլիոն Չինաստանի :

ՍԻՒՏԷԹԸ ԵՒ ԱՒՍՏՐԻԱՆ ԿՌՈՒԶԵՆ

Պոննի գերմանական նոր խորհրդարանին վերջին նիստը աղմկալից եղաւ: Նախ երեսփոխան մը պահանջեց որ հին Գերմանիոյ դրօշը ընդունին եւ նորը ծաղրեց: Նախագահը զայն կարգի հրաւիրեց: Համայնավար երեսփոխաններու պետը երբ կ՚արդարացնէր Գերմանիոյ արդի սահմանները Օտէր–Նիէս գիծին վրայ, յանկարծ սրահ խուժեցին վերադարձած երկու գերիներ, պաստառատուն հանդերձեղէններով եւ ուզեցին բանախօսին վիզը ոլորել: Բարապանները փութալով զանոնք ղպեցին եւ դուրս հանեցին: Պավէրիոյ երեսփոխաններէն մէկն ալ, աջակողմի ծափերուն մէջ, յայտնեց թէ պէտք չէ մոռնալ որ Սիւտէթները գերմանական հող են: Յետոյ աջակողմեան երեսփոխան մըն ալ քննադատեց կառավարութիւնը թէ ոեւէ ակնարկութիւն չըրաւ Աւստրիոյ մասին որ գերման երկիր մըն է :

ՀԱՅՐԱՊԵՏԵԱՆԻ ՊԱՐՏՈՒԹԻՒՆԸ

Հինգշաբթի գիշեր Սալ Վակրամ սովորականէն աւելի բազմութիւն հաւաքուած էր, որու երեք քառորդը Հայերն էին, որոնք եկած էին քաջալերել եւ ծափահարել իրենց հայրենակից ցարդ անպարտելի Հայրապետեանը որ պիտի մրցէր վտանգաւոր հակառակորդի մը՝ Քորանթէնի հետ:

Ֆրանսերէն թերթերը գովեստներով խօսած էին հայ կռփամարտիկին վրայ եւ բոլորն ալ կը յուսային որ Հայրապետեան իր իրական արժանիքներով յաղթական դուրս պիտի գայ :

Բայց արդիւնքը հակառակը եղաւ :

Սկզբնաւորութեան հայ կռփամարտիկը իր

ՕՓԵՐԵԹԱՅԻՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

Մարսիլահայ Ա. Թատերախումբը ղեկավարութեամբ դերասան ԹՐԱԳՕՇի, մասնակցութեամբ Մարսէյլի սիրուած երգչուհիներու, Օր. ԱՆԺԷԼ ՎԱՐԺԱՊԵՏԵԱՆի, Տիկին ՍԻՒԶԱՆի, Օր. Փ. ՄԱՐՏԻԿԵԱՆի: Նաեւ Պ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆի —ԹՐԱԳՕՇԻ—, ջութակահարներ Ս. ՉԷՕՐԷԿՃԵԱՆի եւ Կ. ՊՕՂՈՍԵԱՆի :

Առաջին անգամ ըլլալով կը ներկայացնէ այս երկուշաբթի երեկոյ ժամը 9ին Պօմոնի սինէմային մէջ :

ՊԱՂՏԱՏԻ ԱՂՋԻԿԸ

Բազմաթիւ երգերով: Մուտք 50 Ֆր.էն սկսեալ:

ԾԱՆՕԹ.— Այս ներկայացումը մօտ ապագային պիտի տրուի Փարիզ, Լիոն, Վալանս եւ այլուր:

ՉԱՐՍԱՆՃԱՔՑԻՆԵՐՈՒՆ

Պ. Տիգրան Զիթճեան (Չարսանճաքի Չմայլէ գիւղէն) որ վերջերս Շիքակոյէն եկած է Լիոն : կը փափաքի յարաբերութեան մէջ մտնել Լիոնի, Մարսէյլի եւ շրջակայքի իր բոլոր հայրենակիցներուն եւ ծանօթներուն հետ: Իր մնայուն հասցէն է Լիոնի մէջ Պ. Զիթճեան, Տիկին Գասպարեանի տունը 38 rue Bugeaud, Մարսէյլի մէջ Յովհաննէս Տէօքմէճեանի մօտ, 21 Bld. Beaumont:

ՈՒՐՖԱՅԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ 34ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

2 Հոկտեմբեր, կիրակի երեկոյեան ժամը 9ին, Սալ Ժէօկրաֆիի մէջ, 184 Bld. St. Germain, կազմակերպուած Ուրֆայի Հայր. Միութեան կողմէ:

Կը նախագահէ Պ. ՅԱԿՈԲ ՀԻՍԱՅԵԱՆ

Կը խօսին Պ. Պ. ԱՐՇԱԿ ՉՕՊԱՆԵԱՆ, ՄԵՍՐՈՊ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ, եւն: Երգ՝ Տիկ. Լիւսի Էմրիեան, Օր. Աստղիկ Քէօսէեան, արտասանութիւն՝ Պ. Պ. Շահան Սարեան, Ա. Գմրէթեան:

Մասնակցութեամբ բոլոր քաղաքական կուսակցութեանց եւ Հայ Կամաւորներու եւ Մարտիկներու միութեան : Մուտքը ազատ է

ՎԻԷՆԻ Կապոյտ Խաչի դպրոցներու վերաբացումը հոկտ. 3ին երկուշաբթի իրիկուն ժամը 7ին Օհանջանեան ակումբին մէջ: Երեքշաբթի 4 հոկտեմբեր էսթրէզէն Սահակ Մեսրոպ սրահին մէջ ժամը 7ին:

ՍԷՎՐԱՆԻ Կապոյտ Խաչի դպրոցին 5րդ տարուան դասընթացքը կը վերսկսի հոկտեմբերի առաջին հինգշաբթի օրը, վաստակաւոր ուսուցչուհի Տիկին Զիլինկիրեանի ղեկավարութեամբ : Կը հրաւիրենք Սէվրանի, Օլնէի, Պլան Մէնիլի եւ Լիվրի Կարկանի հասարակութիւնը արձանագրել իրենց զաւակները Գապիկ Գապիկեանի հաստատած դպրոցին մէջ, կիրակի ժամը 10—12:

արագ շարժումներով եւ ճիշդ հարուածներով կէտերու առաւելութիւն ունեցաւ հակառակորդին վրայ, որ սակայն հինգերորդ շրջանին յարձակողականի անցաւ չոր հարուածներով յոգնեցնելով զայն եւ ապա աջ fրոշէ մը տուաւ անոր երեսին: Հայրապետեան յօնքէն վիրաւորուեցաւ, ինկաւ չուանին վրայ արիւնը կը հոսէր երեսէն, եւ չկրցաւ ելլել: Վեցերորդ շրջանին արդէն պարտուած էր :

Ֆրանսերէն թերթերը համակրանքով կը խօսին Հայրապետեանի մասին ցաւելով իր պարտութեանը համար:

Ահաւասիկ երկու հակառակորդները.—

Քօրանթէն, 24 տարեկան, հասակ 1.82, 77 քիլօ, կօշկակար, Ֆրանսայի նախկին չամփիոն զոր Ալժէի մէջ կորսնցուց: Յաղթած է Տանըմարքայի չամփիոնին, Իտալացի Միլոյի եւ ուրիշներու :

Հայրապետեան, 22 տարեկան, հասակ 1.78, 78 քիլօ, օդանաւային ատաղձագործ, Ֆրանսայի զինուորական չամփիոն, երկու անգամ չամփիոն Իլ տը Ֆրանսի, միակ Ֆրանսացին որ յաղթական ելաւ 1947ին Պերլինի միջազգային մրցումներուն մէջ: 14 նախընթաց յաղթանակներ ունի :

★ Մրցումին ներկայ մը կը գանգատի թէ Հայերը շատ տաղտուկ հանեցին սկիզբները, ինչ որ սփորթիվ չէ. աւելի լաւ է որ խանդավառութիւնը իրական յաղթանակէն վերջ տեղի ունենայ, որպէսզի իբր աղմկարարներ չնկատուին Հայերը Ֆրանսացիներուն կողմէ :

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17, Rue Damesme - (13e)

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս կիրակի, ժամը 3ին, հաւաքուիլ ընկեր Ունանեանի բնակարանը : Կարեւոր օրակարգ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալները :—

ԶԱՒԱՐԵԱՆ ենթակոմիտէն այս երեքշաբթի 27 Սեպտ. երեկոյեան ժամը 8ին:

ԻՇԽԱՆ խումբը չորեքշաբթի 28 Սեպտ. երեկոյեան ժամը 8ին:

ՆԻԿՈԼ ԴՈՒՄԱՆ կիրակի 2 Հոկտ. կէսօրէ վերջ ժամը 3ին:

ՔԵՌԻ խումբ կիրակի 2 Հոկտ. առաւօտեան ժամը 10ին:

Սոյն ժողովներուն ներկայ կ՚ըլլան Շրջ. կոմիտէին ներկայացուցիչները :

Ֆ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս երկուշաբթի Sociétés Savantes, Salle E. ժամը 3ին: Բոլոր անդամուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Կարեւոր օրակարգ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ.— 19 Նոյեմբեր, շաբաթ երեկոյ, գրաւուած օր է, Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին կողմէ: Կը խնդրուի Լիոնի Միութիւններէն եւ կազմակերպութիւններէն նկատի առնել :

Պ. ՉՕՊԱՆԵԱՆԻ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Հայ գրականութեան նուիրուած դասախօսութիւնները զոր Պ. Չօպանեան՝ Բարեգործականի հիմնադիր հանգուցեալ Պօղոս Նուպար փաշայի կարգադրութեամբ տարիներէ ի վեր կը կատարէ պարբերաբար, պիտի վերսկսին յառաջիկայ Հոկտեմբեր 1 շաբաթ օրը, ժամը 5ին, եւ պիտի շարունակուին տասնեւհինգ օրն անգամ մը Սիթէ Ինիվէրսիթէրի Հայ Ուսանողական Տան մէջ, 57 Պուլվառ Ժուրտան: Յառաջիկայ տարեշրջանի իր դասախօսութեանց նիւթը պիտի ըլլայ « Հայ բանաստեղծութիւնը միջնադարեան աշխարհաբարով » : Պուլվառ Ժուրտանի հայկական տան մէջ բնակող հայ ուսանողներուն հետ, դասախօսութեանց ներկայ գտնուիլ :
ղութին բոլոր գրասէր Հայերը կրնան այդ դասախօսութեանց ներկայ գտնուիլ :

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH - Fondé en 1925 - R. C. S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13)

Վեցամսեայ 800 ֆր. , Արտ. 10 տոլ. կամ 3 անգլ.

Tél. GOB. 15-70 Գինը 6 ֆր. C.C.P.Paris 1678-63

Mardi 27 Septembre 1949 Երեքշաբթի 27 ՍԵՊՏ.

21րդ ՏԱՐԻ — 21 Année No. 5959–նոր շրջանի թիւ 1370

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ ՌՈՒՄԲԸ

Նախագահ Թրումընի դղրդագին յայտնութիւնը թէ բոլշեւիկներն ալ հիւլէական ռումբ շինած են՝ բոլորովին մոռցնել տուաւ օրուան հրատապ խնդիրները — դրամներու արժեզրկումն ու այդ առթիւ ամբողջ աշխարհի մէջ առաջ եկած իրարանցումը, Գերմանիոյ նոր խորհրդարանին բացման առթիւ արտասանուած սպառնական ճառերը, Պուտափէշթի շինծու դատավարութեան ողբերգական վճիռը, եւայլն ։

Հիւլէական ռումբը չորս տարիէ ի վեր դամոկլեան սուրի մը պէս կախուած է ամբողջ մարդկութեան գլխուն վերեւ ։

Պատերազմի օրերուն, Գերմանիոյ վարիչները յարունակ կը սպառնային Դաշնակիցներուն՝ գաղտնի նոր զէնքերով, որոնք ամբողջութեամբ պիտի կործանէին Անգլիան՝ ինչպէս Կարթագինէն եւ վերջնական յաղթանակը պիտի ապահովէին ի նպաստ իրենց ։

V1ն ու V2ը առաջիններն էին այդ գաղտնի զէնքերուն, որոնք կարեւոր վնասներ հասցնելով հանդերձ Անգլիոյ մայրաքաղաքին՝ չկրցան վճռել պատերազմի ելքը։ Գերման բանակները թէ արեւելեան եւ թէ արեւմտեան ճակատներուն վրայ տեղի տուին աւելի գերակշիռ ուժերու եւ աւելի կատարելագործուած զէնքերու առջեւ ։

Յաջորդ գաղտնի զէնքը թերեւս հիւլէական ռումբը պիտի ըլլար, սակայն Հիթլէրի եւ Կէօպէլսի պոռոտախօսութիւնները երբեք չիրականացան։ Գերմանիա անձնատուր եղաւ 1945 Մայիս 8ին։ Սակայն միւս ահարկու թշնամին՝ Ճափոն կը շարունակէր դեռ պատերազմը եւ թուլութեան նշաններ ցոյց չէր տար ։

Ա՛յդ էր պատճառը, որ անգլեւսաքսոն դաշնակիցները մեծ զիջումներ ըրին Եալթայի մէջ, սովետական միութեան, Ճափոնի դէմ պատերազմի մղելով զայն։

Շատ չանցած Ճափոն անձնատուր պիտի ըլլար ոչ թէ ռազմաճակատի վրայ կրած պարտութեան մը հետեւանքով, այլ շնորհիւ հիւլէական ռումբին, որ բոլորովին անծանօթ զարհուրելի զէնք մըն էր։

Ամերիկացիք , որ տարիներէ ի վեր կ՚աշխատէին հիւլէական ռումբի շինութեան, 1945 Յուլիս 16ին Նոր Մեքսիկայի անապատին մէջ առաջին յաջող փորձ մը ըրին։ Երեք շաբաթ վերջ, Օգոստոս 6ին Հիրոշիմայի, Օգոստոս 8ին ալ Նակազաքիի վրայ հիւլէական ռումբեր նետելով, ծունկի բերին յոխորտ Ճափոնը ։

Այդ թուականէն ի վեր բոլոր մեծ պետութիւններն ալ լուրջ աշխատանքի լծուած են եւ միլիոններ կը ծախսեն՝ հիւլէական ուժի գաղտնիքներուն թափանցելու եւ մէկը միւսէն ետ չմնալու համար։ Ամէնքն ալ կ՚ուզեն քիչ ճիգով շատ մարդ սպաննելու միջոցը գտնել ։

Դիւրին չէ սակայն հիւլէական ուժ ձեռք բերել։ Ուրանիոմ պարունակող հանքերը քիչ են աշխարհի վրայ։ Քանատայէն եւ պելժիական Քոնկոյէն վերջ, կը թուի թէ Ռուսիոյ անսահման տարածութիւններուն վրայ եւս գտնուած են անոնք ։

Սովետական գիտնականները — որոնց մէջ Հայեր ալ կան — տարիներէ ի վեր կ՚աշխատին հիւլէական ուժի վրայ, օգտուելով նաեւ գերման գիտնականներու փորձերէն։

Ամերիկեան թերթ մը գրեց նոյնիսկ թէ Հայաստանի մէջ, Սեւանայ լիճին կողմերը մասնաւոր տեղեր յատկացուած են գիտնականներու փորձերուն ։

Այժմ, ինչպէս կ՚երեւայ Նախագահ Թրումընի պաշտօնական յայտարարութենէն, Մոսկուան տիրացած է հիւլէական ռումբի գաղտնիքին եւ այս տարուան յուլիս 14ին առաջին փորձ մըն ալ կատարած ։

Շնորհիւ նոր գործիքներու, Ամերիկացիք խկոյն տեղեկացած են սովետական առաջին հիւլէական ռումբի պայթումին եւ շաբաթ մը չանցած Նախագահը գաղտնի ժողովի հրաւիրած է զինուորական գերագոյն մարմինն ու պատասխանատու նախարարները ։

Այդ ժողովէն վերջ է, որ Յուլիս 27ին «Միացեալ Սպայակոյտի պետերը» օգնանաւով Եւրոպա եկան եւ ստիպողաբար տեսակցութիւններ ունեցան Անգլիոյ, Ֆրանսայի եւ Գերմանիոյ զինուորական պատասխանատու անձնաւորութեանց հետ ։

Հիմա է միայն, որ կը հասկցուի թէ ինչու տեղի ունեցան այդ խօսակցութիւնները ։

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

Օ Ր Ը Օ Ր Ի Ն

ՀԱՊԱ՛ ՓԱՌՔԻ ՕՐԵՐԸ

Պատմութիւնը չի շեղիր իր ընթացքէն ինչ ալ ըլլայ Օրուան քաղաքականութեան ընթացիկ ելեւէջները ։

Օգնաւ, հրասայլ կամ թնդանօթ որքան ալ նուէր ղրկուին աջէն ու ձախէն չեն կրնար ջարդարարին ճակատէն ջնջել այն խարանը զոր մեր անմեղ զոհերը զարկին իրենց արիւնով ։

Եւ արիւնի տեսակ չէր որ պակսեցաւ հայ ժողովուրդին։ Միլիոն մը զոհերէն վերջ եղան հերոսներ ալ որ զովացուցին Հայուն խանձած սիրտը։

Ահա Ուրֆան ։

Ափ մը Ուրֆացիներ չեն մոռնար Սեպտեմբերեան հերոսամարտին յիշատակը։ Ինչ ցնցող, անհաւատալի մանրամասնութիւններ կը լսես վերապրողներու բերնէն ։

Այն օրերուն մանուկ կամ պատանի, 30 տարիէ աւելի է որ կը վերապրին այդ իրապէս հերոսական կռիւներու յիշատակով, հպարտութեամբ ու փառքով կ՚ուռին իրենց կուրծքերը։ Ու կ՚անիծեն գերմանական թնդանօթը որ վերջ դրաւ իրենց դիւցազնամարտին, խլելով այնքան թանկագին զոհեր ։

— Օ՜հ, տակաւին քանի տարի այս տխուր յիշատակի տօները։ Տակաւին քանի՞ տարի հերոսամարտերու տարեդարձները...» կը լսես երբեմն նոյնիսկ հայրենասէր բերաններէ ․

Կարելի՞ է կտրել ժողովուրդ մը իր անցեալէն։ Իր զարհուրելի տառապանքներէն կամ փառքերէն։

ՍՕՍԻ

ԱՆԹԻԼԻԱՍԻ դպրեվանքին միաբաններէն Գնէլ վարդապետ դատուած է հինգ եպիսկոպոսներու կողմէ, որոնք դատապարտելի գտած են իր վարքուբարքը։ Վերջնական վճիռը ձգուած է Կիլիկիոյ կաթողիկոսին, ինչպէս կը գրեն տեղական թերթերը։ Նոյն աղբիւրին համաձայն, Դամասկոսի եկեղեցիին մէջ Գարեգին կաթողիկոսի մէկ շրջաբերականը կարդացուած է, որ երրորդ անգամ կաթող. փոխանորդ կը նշանակէր Պաղտատի տխրահռչակ առաջնորդը, Ռուբէն եպիսկ., հակառակ ժողովուրդի բուռն բողոքներուն։ Դամասկոսի թեմը ճարահատ կ՚ուզէ միանալ Հալէպի թեմին ։

ՅՈՒՆԱՀԱՅ ԾԱՆՕԹ ԵՐԳԶՈՒՀԻ Օր. Մառի Աշըգեան, քոյրը ողբացեալ Բժ. Յովհ. Աշըգեանի (զոհ եղբայրասպանութեան), Մարսէյլ հասած ըլլալով, կը պատրաստուի երգահանդէս մը տալու, ինչպէս կը տեղեկանանք մասնաւոր նամակէ մը ։

RUE D'ARMÉNIE *անուն փողոց մը բացուած է Քազապլանքայի մէջ (Մարոք), թելադրութեամբ Գ. Գրիգոր Ցարութիւնեանի, որ ժամանակին իր մէկ հողը տրամադրած էր քաղաքապետութեան ։*

ՁԻՆԱՍՏԱՆԻ համայնավար կառավարութեան մայրաքաղաքը պիտի ըլլայ Փէքինը։ Պիտի ընդունին նաեւ արեւմտեան օրացոյցը ։

ԳԻՇԵՐԱՅԻՆ յարձակումներու մէջ նշանաւոր ութը շարագործներ ձերբակալուեցան Մոնմարթրի մէջ, որոնք բոլորն ալ անչափահասներ են։ Եւ սակայն հակառակ ոստիկանական խստութեան, Փարիզի փողոցներուն մէջ յարձակումները կը շարունակուին։ Երեք գողեր երբ կ՚ուզէին բռնի մտնել տունը փաստաբանի մը, սակայն ան յաջողեցաւ կրակել եւ ծանրապէս վիրաւորել անոնցմէ մէկը, մինչ միւսները կը փախչէին ։

Հիւլէական ռումբը

ՌՈՒՍԵՐԸ 1947էՆ Ի ՎԵՐ ՈՒՆԻՆ

ՀԱԿԱԶԴԵՑՈՒԹԻՒՆԸ ԱՐԵՒՄՈՒՏՔԻ ՄԷՋ

Նախագահ Թրումընի զգայացունց յայտնութեան յաջորդ օրը ,Մոսկուայի Ռատիօն հաղորդեց Թաս գործակալութեան հետեւեալ զեկոյցը , որով կը յայտարարէ թէ Խորհրդային Միութիւնը հիւլէական գաղտնիքը գտած էր **1947**ին եւ անկէ ի վեր ունի այդ զէնքը .—

Նախագահ Թրումըն ուրբաթ օր յայտարարութիւն մը ըրաւ Խորհրդային Միութեան մէջ՝ երբ թէ տեղի ունեցած հիւլէական պայթումներու մասին եւ այս լուրը համաշխարհային մամուլին մէջ լայն արձագանգ գտաւ։ Նոյնիմաստ յայտարարութիւններ ըրին նաեւ անգլիական եւ քանատական կառավարութիւնները՝ մտահոգութեան մատնելով հանրային շրջանակները ։

Այս մասին Թաս գործակալութիւնը արտօնուած է ընել հետեւեալ յայտարարութիւնը ։

Յայտնի է թէ Խորհրդային Միութեան մէջ մեծ կարեւորութիւն ունեցող շինարարական աշխատանքներ կը կատարուին — ջրաելեկտրական կայաններ, հանքեր, ջրանցքներ, ճամբաներ եւն. որոնց պատճառով պայթումներ տեղի կ՚ունենան։ Այսպիսի պայթումներ կը կատարուին եւ պիտի կատարուին երկրին զանազան մասերուն մէջ։ Հաւանաբար այդ պայթումները ուշադրութիւնը գըրաւած են կարգ մը ազգերու ։

Գալով հիւլէական ուժի արտադրութեան, անհրաժեշտ է յիշել որ, 1947 Նոյեմբեր 6ին, այն ատենի արտաքին նախարար Պ. Մոլոթով՝ հիւլէական ռումբի «գաղտնիք»ին առթիւ յայտարարած էր թէ «երկար ատենէ ի վեր այդ գաղտնիքը գոյութիւն չունի »։

Այս յայտարարութիւնը կ՚ապացուցանէր թէ Խորհրդային Միութիւնը արդէն գտած էր հիւլէական ուժի գաղտնիքը եւ թէ այդ զէնքն ունէր՝ արդէն։ Եւ սակայն, Միացեալ Նահանգներու գիտական շրջանակները այս յայտարարութիւնը խաղ մը (պլըֆ) նկատեցին, հաշուելով որ Ռուսերը 1952էն առաջ չեն կրնար տիրանալ այդ զէնքին։ Կը սխալէին, որովհետեւ Սովետները 1947ին գտած էին գաղտնիքը ։

Այս առթիւ արտասահմանի կարգ մը շրջանակներու մէջ առաջ եկած մտահոգութիւնը բոլորովին անհիմն է ։

Պէտք կայ աւելցնելու որ, սովետական կառավարութիւնը թէեւ ունի հիւլէական զէնքը, բայց պիտի շարունակէ իր հին դիրքը այդ զէնքը առանց պայմանի արգիլելու մասին։ Եւ խորհրդային կառավարութիւնը պատրաստ է ծրա[illegible] մը՝ գործադրելու համար հիւլէական զէնքի շինութիւնը արգիլելու վերաբերեալ որոշումները։

★ Ամերիկեան թերթ մը կը պնդէ որ մարաջախտ Սթալին անձամբ ներկայ եղած է հիւլէական ռումբի վերջին պայթումին։ Ուրիշ թերթ մըն ալ կ՚ըսէ թէ Ռուսերը շատ լաւ պատրաստուած ըլլալու են եւ կրնան տարին առնուազն 50 ռումբ պատրաստել, ինչ որ բաւական է 40 միլիոն բնակիչ պարունակող ամերիկեան 50 քաղաք կործանելու ։

★ Թէ ինչո՞ւ Նախագահ Թրումըն աճապարեց Միացեալ Ազգերու նիստէն առաջ կատարել իր յայտնութիւնը։ Ահա պատճառները. Նախ՝ վախցաւ որ Վիշինսքի ինք պիտի յայտնէր այդ գաղտնիքը, երկրորդ՝ Եւրոպայի ըլլալիք զինուորական օգնութեան ծրագիրը որ ծերակոյտէն անցած էր՝ շուտով անցընելու համար երեսփ. ժողովէն ուր առարկութիւններ կային. երրորդ՝ արդէօք եւրոպական երկիրները մղէ զինուորական աւելի սերտ պատրաստութեան մը ։

★ Ամերիկեան թերթերը էջեր կը նուիրեն այս եղելութեան հանդարտեցնելու համար հանրային կարծիքը որ մեծապէս ազդուած է։ Յուլիսէն ի վեր երբ լսուեցան պայթիւնները, Թրումըն իր մօտ կանչեց զինուորական մեծերը եւ գաղտնի ժողովներով կացութիւնը ճշդեցին։ Պաշտօնական շրջանակները ծածկաբար գործեցին սպառազինումները աւելցնելու համար։ Կարծողներ կան որ, Ռուսերը եթէ իրապէս հիւլէական ռումբն ալ չունին, աքանչելի առիթ մը ունեցան սպառնալիքի եւ պրոպականտի։ Հիմա կը սպասուի ռուս պաշտօնական ելոյթներուն, որով ան պիտի ըսէ թէ «դուք մեզ մերժեցիք երբ կ՚առաջարկէինք ջնջել հիւլէական ռումբը, հիմա զայն մենք ալ ունինք, ջնջենք երկուքս ալ»։ Եւ որովհետեւ Ամերիկա չպիտի հաւատայ Ռուսերուն, պիտի առաջարկէ միջազգային հսկակչիռ դնել անոնց պատրաստութեան վրայ, ինչ որ Սովետներուն քարոզել պիտի տայ թէ՝ Ամերիկան է պատերազմ ուզողը ։

★ Ամերիկայի զինուորական շրջանակներուն հաշիւին համաձայն, Ռուսիա այժմ ի վիճակի է Միացեալ Նահանգներէն աւելի թիւով օդանաւեր շինելու ։

★ Կը կարծուի թէ Ամերիկա հիւլէական գաղտնիքը պիտի տայ նաեւ Քանատայի եւ Անգլիոյ, իսկ երկրին մէջ հակահամայնավար հալա

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՆՈՐԵՐԷՆ ՄԷԿԸ

Կ. ՓՈԼԱՏԵԱՆԻ ՎԷՊԵՐԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Կը հրաժարիմէն վերջին էր որ կարդացի Փոլատեանի առաջին վէպը՝ Արեւելքի տղաքը, որու մէջ ալ հանդիպեցայ անբնական եւ շինծու դըրուագներու զօրս կը սիրէ՝ իր պատմուածքը եղերական եւ խռովիչ դարձնելու համար: Հին խօսք է. ճշմարիտը ճշմարտանման չէ յաճախ, ինչպէս ամէն ճշմարտանման ճիշդ չէ: Վէպը սակայն պէտք է ճշմարտանման ըլլայ իր արժէքն ու վարկը պահելու համար, նոյնիսկ ռոմանթիքական եւ ապագայական պատմուածքներու մէջ:

Այսպէս, Արեւելքի Տղաքներէն Երուանդ գիշերային դրօսարանի մը անկիւնը կը հանդիպի հասարակաց աղջկան մը՝ Մառի, որուն սենեակը կ'երթայ գիշերելու, բայց աղջկան մերկութենէն սարսափած կամ ամչցած՝ կը հեռանայ: Յաջորդ օրը կը վերադառնէ դայն եւ կը բարեկամանան: Աղջիկը կը հետապնդուի նաեւ Երուանդի ցոփակեաց մէկ ընկերէն՝ Սուրէնէն: Վերջապէս հայ տղաքը Ֆրանսուհին կը մտցնեն հայկական շրջանակի մէջ, հայկական հանդէսներու կը տանին, իրենց մէկ ընկերոջ տունը ճաշի կը հրաւիրեն եւ ամէնէն վերջը, լուսանկարի մը շնորհիւ, որուն նմանը ինքն ալ ունէր, աղջիկը կը գտնուի որ Հայ է եւ քոյրը այդ տղաքներէն մէկուն: Բայց խղճահարելով թէ ինք արդէն անպատիւ աղջիկ մըն է, անձնասպան կ'ըլլայ իր հայրագրէն ժառանգած հարստութիւնը թողլով եղբօրը:

Ահա ակնառու անբնականութիւնը: Քապարէներու մէջ եւ անկողիններու վրայ իր կեանքը շահող աղջիկ մը՝ թերթերուն մէջ Ցոտարի մը կողմէ եղած հրաւէրին ի՞նչպէս չի պատասխաներ՝ երբ գիտէ թէ նման հրաւէրներ շահեկան են: Եւ երբ կը հասկնայ թէ Հայ է ու եղբայր մը ունի, այն ատեն միայն կ'երթայ ժառանգութիւնը փնտռել:

Երկրորդ՝ այդ կուսակցական տղաքը երբ դուրս կ'ելլեն սրահէ մը ուր իրենց պաշտելի կուռքը բեմին վրայ կաթուածահար կ'ըլլայ, կատարեալ անտարբերութեամբ, սրճարան կ'երթան շատախօսելու աղջկան հետ, ուր նախանձոտսիրահար Երուանդի առջեւ աղջիկը կը յայտնէ թէ « Սուրէնին հետ պառկիլ, իսկ քու հետդ ամուսնանալ կ'ուզեմ»: Երուանդ կը շարունակէ սիրել եւ հետապնդել այս ըստ աղջիկը: Այդպիսի իրեկուն մը փցուն վէճերու պահ չէր, տղաքը սրտաբեկ պիտի հետեւէին Մեծ Հիւանդին, եւ իրենց տուները պիտի դառնային առտուն կանուխ Նոր լուրեր առնելու անձկութեամբ:

Աղջիկ մը որ փողոցի քուրջ մը, պոռնիկ մը ըլլալը կը յայտարարէ, իր այդ վիճակին բերումով քիչ մը կարծրացած զգացումներ կ'ունենայ, չուզեր առնել ժառանգութիւն մը եւ կը շարունակէ իր արհեստը, աղջիկ մը որ կը նախընտրէ պառկիլ այսինչին հետ, ընկերը ըլլալ այսինչին, չի կրնար մինչեւ անձնասպանութեան երթալ՝ մանաւանդ սիրասուն եւ վեհոգի եղբայր մը գտնելէն վերջը:

Այս վէպը ի՛նչ աղուոր եւ ճշմարտանման պիտի ըլլար, եթէ Մառի նօտարին թուղթերն ու ժառանգութիւնը ժամանակին առնելով, ինչ որ բնական էր, հայկական ծագումը հասկնար, եւ առանց զայն յայտնելու, զգացական մղումով, Հայերու մօտենար, պատահէր նոյն տղոց եւ երբ նախկին կամաւորին տունը տեսնէր որ իր եղբօրը ներկայութեանը կը գտնուէր, «եղբա՛յրս» գոչելով վիզը իյնար Մարտիրոսին, եւ տակը գրուէր՝ «վերջ»: Պայման չէ որ վէպ մը ոճիրով, անձնասպանութեամբ կամ խելագարութեամբ աւարտի:

Բայց Փոլատեան կը սիրէ տրամաթիքը, կը սիրէ ու կը շինէ, յարմարի կամ ոչ:

Այս կարգէն է Կը հրաժարիմին վերջին մասին մէջ Նշանի մը անձնասպանութիւնը իր յեղափոխական գաղափարներուն ձախողանքին համար: Աւելորդ եւ անպէտ էջ մը, արարքն ալ ժամավրէպ, քանի կ'անցնի 1947ին:

Նաեւ Բարկէնի լուսնոտութիւնը որ նիւթին հետ կապ չունի, բայց դրած է իբր զարդ, իբր խռովիչ շեշտ մը, ուղած ատենը զայն փրփրերախ դետին ձգելու համար: Եւ յետոյ, լուսնոտութիւնը, նոյնիսկ պատճառով ժառանգական ըրած է, ինչ որ ճիշդ չէ կարծեմ:

Բաւական բզկտեցի Փոլատեանի երկերը: Ես գրական քննադատ չեմ, այդ բանին պատրաստութիւնը չունիմ, բայց քննադատներն ալ բժիշկներուն պէս երբեմն ստամոքսին տեղ աղիքը կը կտրեն եւ երիկամունքին տեղ փայծաղը կը դարմանեն: Ես խստապահանջ ընթերցող մըն եմ միայն եւ մտածումս ըսի, եթէ դառն իսկ ըլլայ այս դեղագիրը՝ բարեկամի մը համար:

Փափաքելի էր որ Փոլատեան ապագային, իր այս գործերուն երկրորդ տպագրութեան առթիւ, վերամշակէր զանոնք եւ տար լաւագոյն ձեւի մը տակ:

★

Ինչպէս սկիզբը ըսի, Փոլատեան գրագէտ մըն է եւ վիպասան: Սահուն, հաճելի եւ խնամուած ոճ մը ունի, թէեւ երբեմն երկարաբան՝ բայց չեն ձգեր ընթերցումի հետաքրքրութեան մէջ: Հոգեկան վիճակներու պատկերներն ու նկարագրութիւնները քերթողական գիծերով կ'ընդելուզուին: Հին ապրումներու յաճախանքն ու ցնորքները կը դարձնէ տեղին եւ վարպետօրէն: Մասնաւոր հակում մը ունի բառերը արձագանգել տալու, բայց քիչ մը շատ: Իր տիպարները սակայն մակերեսային են, արիւն եւ ղնդեր կը պակսի անոնց, որովհետեւ հասարակ, սովորական մարդոց հետ է գործը: Քանդակ չունի տակաւին: Ինծի համար իբրեւ կենդանի պատկեր, յիշողութեանս մէջ կը մնայ, ծիծաղելի է դուցէ, պանդոկապետին տիպը, այնքան իրական:

Անվերապահ կրնանք ըսել որ Փոլատեան վիպասանի խմոր եւ տաղանդ ունի, բայց պէտք է իր տեսողութեան սահմաններն ընդարձակէ եւ տիպարները խորացնէ: Եւ հրաժարի այլեւս մեզի տալէ, այսպէս ըսուած, «մտաւորական» դասակարգէն, եւ անցնի, մտնէ պարզ ժողովուրդին մէջ ուր շատ աւելի յուզիչ տոմեր կան: Սփիւռքը քանի մը գրոց-բրոց տղաքը չեն, Սփիւռքը, պարզ մարդոց շրջանակին մէջ, շատ աւելի եղերական դրուագներ եւ վէրքեր կը պարունակէ: Հոն պէտք է նայիլ:

ՅԱԿՈԲ ՏԷՐ-ՅԱԿՈԲԵԱՆ

Շաբաթապահները

Շաբաթապահները կը պատկանին «Գալստական» (adventistes) յորջորջում ունեցող բողոքականութեան: Հիմնադիրն եղաւ Ուիլեըմ Միլըր, 1831ին: Նիւ Եորքի նահանգին, Տրեսդըն փոքր քաղաքին մէջ:

Միլըր կը հաւատար Քրիստոսի անմիջական երկրորդ գալստեան, որուն ընդհուպ պիտի յաջորդէր Հազարամեայ կոչուած, համաշխարհային նիւթական երջանկութեան եւ խաղաղութեան շրջանը:

Այս երազատեսը, նախ գալստեան տարի հըռչակեց 1843ը: Իր երազը չիրականացաւ. նշանակեց 1845ը, նորէն դէպքերը զինք ճիշդ չհանեցին. սակայն ոչ ինքը, ոչ իր հետեւորդները խոստովանեցան իրենց սխալը: Աղանդը շարունակեց սպասել, կը սպասէ տակաւին, «Տիրոջ գալստեան»: Ամերիկա, ամէն Ուրբաթ օր անոնք լեռները կը թափառին, նոյն սպասումին հաւատքով. բայց անվրդով, անխռով, անվհատ ետ կը դառնան իրենց գործերուն, դրեթէ դարէ մը վեր:

Գալստականները ժամանակի ընթացքին բաժնուեցան հինգ տարբեր ճիւղի.

Ա) Գալստեան Քրիստոսի եկեղեցին:

Բ) Յիսուսի Քրիստոսի մէջ Աստուծոյ եկեղեցին:

Գ) Աստուծոյ Գալստեան եկեղեցին:

Դ) Գալստեան եւ կեանքի միութիւն:

Ե) Եօթներորդ օրուան գալստականները կամ շաբաթապահները:

Այս վերջինը 1860ին միայն սկսաւ. բայց միշտ արտայայտեց միւսներէն աւելի եռանդուն գործունէութիւն. այնպէս որ, ինքն առանձին, ձեռք անցուց, գալստականներուն ամբողջութեան (200 կամ 300 հազար) կէս հետեւորդները:

Շաբաթապահները, միւս քոյր աղանդներու՝ պատկերամարտութեան, «կղերի հայր» մակդիրի գործածութեան եւ ընկղմումի փոխարէն սրսկումով մկրտութեան ընդդիմութեան վրայ աւելցուցին շաբաթապահութիւնը. ինչպէս նաեւ ծխախոտի եւ ըմպելիքներու արգելքը, պետութեան եւ եկեղեցւոյ բաժանումը եւ ընդհանրապէս ամէն կրօնական օրէնսդրութեան մերժումը: Մէկդի ձգելով միւս բոլոր կէտերը, շաբաթապահներու յատուկ շաբաթի օրէնքին գալով, տանք իրենց պատճառաբանութիւնը:

Ահա իրենց տրամաբանութիւնը.

— Հռոմի եկեղեցին կը խեղաթիւրէ երրորդ պատուիրանը, (ըստ իրենց չորրորդ) շաբաթը կիրակի օրուան փոխելով:

— Քրիստոս միշտ շաբաթը պահեց, Հրեաներուն հետ:

— Ոչ ոք իրաւունք ունի Տիրոջ պահուած հանգստի եօթներորդ օրը փոխել, որ շաբաթ է եւ ոչ կիրակի:

— Շաբաթը կիրակիի փոխել գործն է «կորստեան որդի»ի, «հակաքրիստոս»ի, որուն մասին կը խօսի Պօղոս Առաքեալ:

Այս քննադատութիւնը լոկ Հռոմի եկեղեցիին դէմ չէ. Օրթոտոքսները, ինչպէս բողոքականները, մեծ մասամբ նոյնը կ'ընեն սկիզբէն ի վեր: Գալստեան եկեղեցին իսկ, այս կէտին շուրջ բաժնուած է: Անոնցմէ աղանդ մը միայն բաժնուեցաւ « Եօթներորդ օրուան Գալստեան եկեղեցի» տիտղոսով, տօնելու համար շաբաթը կիրակի օրուան տեղ, իբր Տիրոջ օր, ասկէ զատ կայ նաեւ Մկրտչական եկեղեցւոյ բաժանում մը՝ « Շաբաթապահ»:

Շաբաթապահները բոլորովին անտեղեակ կ'երեւին շաբաթը կիրակի օրուան փոխուելուն պատմութեան, երբ կ'ըսեն թէ, Ս. Պօղոս «կորստեան»որդւոյն մասին խօսելով կը մտածէր շաբաթը կիրակի օրուան փոխողներուն. կը մոռնան Գործք Առաք. 20, 7ը, ուր կը պատմուի թէ Պօղոս եւ Տրովադայի քրիստոնեաները «հացի Բեկանում»ի (Հաղորդութիւն) ժողով ըրին «Մէկշաբթի» օրը (Կիրակի):

Մեկնաբան պատմիչները համաձայն են, հոն տեսնելու փաստ մը, թէ այն ատենէն արդէն, գէթ հեթանոսութենէ եկող քրիստոնեաները կը տօնէին « Տիրոջ օր »ը շաբթուան առաջին օրը եւ ոչ թէ եօթներորդը: Ուրեմն, կիրակին փոխանակած էր շաբաթը, եթէ ոչ բոլոր քրիստոնեաներուն համար, գէթ անոնց համար, որոնք իբր հեթանոս, շաբաթը երբեք ճանչցած չէին:

Շաբաթապահները կ'ընդունին թէ, Հին ուխտի «ծիսական օրէնքները (ինչպէս, թլփատութիւն, ղեւտական ծառայութիւն եւն.) ջնջուած են Նոր ուխտով:

Արդ, այս ինչ կամ այն ինչ օրուան, Տիրոջ պատկանիլը, ծիսական օրէնք է: Սկզբունք է որ «Տիրոջ օր» գտնուի, սակայն թէ անիկա շաբաթ ըլլայ կամ կիրակի, այս բանը եկեղեցւոյ ձեռնարկին, յարմարցումին ձգուած է: Եւ Հին ուխտին բարձումը, կը պահանջէր օրուան փոփոխութիւնը:

Հրեաները կը հալածէին քրիստոնեաները եւ յարմար դատեցին անոնցմէ զանազանուիլ, շաբաթը կիրակի օրուան փոխելով:

Եկեղեցին, քրիստոսի վարդապետութեան մէջ, կը գտնէր անհրաժեշտ իշխանութիւնը, այս փոխանակութեան: Քրիստոս եկեղեցւոյ տուած էր ամէն իշխանութիւն «կապելու եւ արձակելու» նախ առանձին Պետրոսի, յետոյ հաւաքաբար Առաքելոց, յետոյ պաշտօնապէս խոստացած էր, իր ու հոգւոյն սրբոյ ներկայութիւնը եւ ներգործութիւնը, եկեղեցւոյ մէջ, մինչեւ աշխարհի կատարածը:

Ուստի, եկեղեցին աստուածային իշխանութիւն ունէր, փոխելու շաբաթի օրէնքը:

Չէ որ քրիստոս ըսաւ. «Շաբաթը մարդուն համար է, եւ ոչ մարդը շաբաթին համար»:

ՄԱՍԻՍ

Ֆրանքին ելեւէջները

1914էն Ի ՎԵՐ

Սթեռլինի բացառիկ արժեզրկումէն վերջը, անխուսափելի էր ֆրանքին եւ ուրիշ դրամներու անկումը:

Ինչպէս դիտել կուտայ մասնագէտ մը, աւելի քան հարիւր տարի — 1803էն մինչեւ 1914, մէկ ֆրանքով շատ մը բաներ կը գնէին: Այսօր իր գնողական կարողութիւնը գրեթէ ոչինչ է: Նոյն ժամանակամիջոցին, ֆրանքը 290.3225 միլիկրամ զուտ ոսկի կը պարունակէր. այսօր տեսականօրէն վեց միլիկրամ ալ չի ներկայացներ: Առաջին մեծ պատերազմէն առաջ, ամբողջ յիսուն տարի սթեռլինը ամբողջ աշխարհի մէջ ընդունուած էր հիմք դրամներու յարաբերական արժէքին: Լոնտոնի սակարանին մէջ սթեռլինը կ'արժէր 25.10էն 25.25 ֆրանք: Վերջին երեսուն տարիներու ընթացքին սթեռլինի սակը հետզհետէ բարձրանալով, դեռ վերջերս պաշտօնապէս կ'արժէր 1097 ֆրանք, իսկ սեւ շուկային մէջ մինչեւ 1300 ֆրանք:

Ֆրանքին գրեթէ շարունակական անկումը 1914էն ի վեր աւելի լաւ կը պարզուի, բաղդատելով Նիւ Եորքի սակարանի գիներուն հետ: Այդ ամբողջ ժամանակաշրջանին Մ. Նահանգներու դրամին հիմքն էր ոսկին (բացի մէկ տարիէ, 1933 ապրիլէն 1934 Յունիս), եւ տոլարին ոսկիի պարունակութիւնը փոխուեցաւ միայն մէկ անգամ, 1934 Յունիս 30ին:

Դրամներու հաստատուն վիճակի երկար ժամանակաշրջանին, մինչեւ 1914, տոլարը կ'արժէր իբր 5.15 ֆրանք: 1919ին սակը բարձրացաւ 7.26ի (սթեռլինն ալ 31.80ի): Յաջորդ տարին սակը գրեթէ կրկնապատկուեցաւ, բայց 1922ին իջաւ 12.33ի (սթեռլինը 54.55): Յաջորդ երեք տարիներուն սկսաւ թղթադրամի աճման առաջին մեծ շրջանը Ֆրանսայի համար: Տոլարը բարձրացաւ 50 ֆրանքի, սթեռլինը՝ 250ի:

Ընդհանուր խուճապ մը սկսած էր, այն մտավախութեամբ թէ Ֆրանսա դէպի սնանկութիւն կ'երթայ, ինչպէս Գերմանիան՝ երկու-երեք տարի առաջ: Կացութիւնը փրկեց Ռ. Փուանքարէ, որ վարչապետ եւ ելմտական նախարար էր 1927ին: Կարգ մը ելմտական տնօրինութիւններով, ան յաջողեցաւ վերահաստատել վստահութիւնը եւ

հաստատուն վիճակի մը վերածել Ֆրանքը։ Այն ատեն տոլարը կ՚արժէր 25., սթերլին 120 ֆրանք։

1928 Յունիս 28ին ծնաւ «Փուանքարէի ֆըրանքը», 1803էն ի վեր առաջինը՝ ոսկիի նոր պարունակութեամբ։ Այս ֆրանքը կը պարունակէր 58.95 միլիկրամ զուտ ոսկի։ Արդիւնքը այն եղաւ որ տոլարին սակը մեծ փոփոխութիւններ չկրեց 1928էն 1932։ (Մօտաւորապէս կ՚արժէր 25.50)։ Սթերլինը, որ 124 ֆրանքի վրայ մնացած էր մինչեւ 1930, յանկարծ 50 կորսնցուց, երբ Անգլիա մէկդի դրաւ ոսկին իբրեւ հիմք բռնելու քաղաքականութիւնը, 1931 Սեպտ. 21ին։

Ֆրանքին սակը բարւոքեցաւ նաեւ, տոլարին հանդէպ, երբ Մ. Նահանգներն ալ մէկդի դրին ոսկենիշի դրութիւնը, 1933 Ապրիլ 19ին։ Այն ատեն տոլարը իջաւ 20.50 ֆրանքի, հինգ կէտ եւս ինկաւ, երբ 40 առ հարիւր զեղչուեցաւ տոլարին ոսկիի պարունակութիւնը, 1934 յունիս 30ին։

1935ին եւ 1936ին տոլարին սակն էր 15.20, սթերլինը՝ իբր 75 ֆրանք։ Ֆրանսական դրամին այս բարւոքումը, որ իրական արժէքին 1/3ը կը ներկայացնէր բաղդատելով 1914էն առաջուան գիներուն հետ, քաջալերեց օրուան կառավարութիւնը, կարգ մը միջոցներ ձեռք առնելու եւ նոր սակը ամրացնելու համար։ Փորձը ձախողեցաւ։ Ներքին գինները շարունակեցին բարձրանալ, բաղդատելով համաշխարհային գիներուն հետ։ Ֆրանսա չէր կրնար մեծաքանակ արտածումներ կատարել։ Բանուորական խլրտումները եւ աշխատավարձքի յաւելումները նորէն տեղի տուին թղթադրամի աճման։ Տոլարի սակը բուռն ելեւէջներ ունեցաւ մինչեւ 1936 Հոկտ. 1, երբ Վէնսան Օրիոլ, որ ելմտական նախարար էր Լէոն Պլումի առաջին դահլիճին մէջ, ստեղծեց «առաձգական» կամ ճկուն ֆրանքը, «Օրիոլի ֆրանքը», 43 — 49 միլիկրամ ոսկիով։

Բայց ֆրանքին անկումը կանգ չէր առած։ Տոլարի եւ սթերլինի սակերը նորէն հասան տասը տարի առաջուան վիճակին։ 1937 Յունիս 30ին Ֆրանսա եւս հարկադրուեցաւ մէկդի դնել ոսկեդրամի հիմքը ինչպէս ըրած էր Անգլիա վեց տարի առաջ եւ մէկ տարի վերջը ֆրանքին սակը բարձրացաւ, սթերլինի հիման վրայ (իբր 179 ֆր.)։

Երկրորդ աշխարհամարտը պայթած ատեն (1939 Սեպտեմբեր) տոլարը արհեստական կարգադրութեամբ մը կը հաշուէին 40, սթերլինը 176 ֆրանք։ Ազատագրութենէն վերջ այս արհեստական սակերը բարձրացան 50ի եւ 200ի, ինչպէս համաձայնած էին Ալժէի մէջ, 1943 Փետրուարին։ Ցետպատերազմեան առաջին արժեզրկումը տեղի ունեցաւ 1945 Դեկտ. 26ին, երբ ֆրանքին ոսկիի տեսական պարունակութիւնը իջաւ 7.45 միլիկրամի։ Այս կարգադրութեամբ տոլարը բարձրացաւ 119.10 ֆրանքի, սթերլինը՝ 480ի։

Այդ օրէն ի վեր թղթադրամի տպագրութիւնը կը շարունակուի անընդհատ։ Ֆրանքին գինը երկու անգամ ինկաւ 1948 Յունուարին եւ Հոկտեմբերին։ Պաշտօնական սակերն ալ պարբերաբար փոխուեցան։ Վերջին գիներն էին տոլարը՝ 272, սթերլինը 1097 ֆրանք։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ՄԱՑԻՏԱՎ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐ ՋՂՐԿԵԼ՝ ԳՐԵԼ ՄԷԿ ԷՋԻ ՎՐԱՅ։

ՈՎ Է ՌԱՅՔ

Լասլօ Ռայք դժնդակ երիտասարդութիւն մը անցուցած է։ Թրանսիլվանիոյ չատ աղքատ կօշկակարի մը տղան էր որ յաջողեցաւ դպրոցին քննութիւնները անցընել, դասեր տալով իր հարուստ ընկերներուն։ Ան կը հիմնէ համայնավարական բջիջ մը, ինչպէս եւ ակումբ մը Հունգարիոյ բարձրագոյն մանկավարժական դպրոցին մէջ. ուսումնասիրելու համար մարքսականութիւնը։

1931ին կը ձերբակալուի սակայն շուտով ազատ կ՚արձակուի, շնորհիւ իր ազգականին որ ոստիկանութեան պետն էր, պայմանաւ որ ազատուելէն վերջ ցուցմունքներ ընէր։ Կ՚ըսուի թէ երբ այս առաջարկը իրեն եղաւ, ան թքաւ իր ազգականին երեսը։

1937ին փախաւ Ֆրանսա, ուր ծայրայեղ չքաւորութեան մէջ ապրեցաւ։ Ցետոյ Սպանիա անցաւ, եւ արձանագրուեցաւ միջազգային Գունդարտակին մէջ իբրեւ երկրորդ դասի զինուոր։ Հոս կ՚ամբաստանուի թէ խնամակալ Հօրթիի ոստիկանութեան հրահանգներուն կը հետեւէր, Ռաքոզի գունդարտակը կազմալուծելու համար։ Երբ նախագահ Նէկրէն ճակատէն կը քաշէ միջազգային Գունդարտակը, Ռայք կամաւոր կ՚երթայ ամէնէն վտանգաւոր առաքումներուն համար. «Ես Սպանիա եկայ կռուելու համար» կ՚ըսէ։ Երեք անգամ կը վիրաւորուի եւ տակաւին իր կուրծքին մէջ կը կրէ ռումբի կտոր մը։

1939ին կ՚արգելափակուի Սէն Սիփրիէն, Կիւրի եւ Վէրնէյի ճամբարներուն մէջ։

1941ին ազատ կ՚արձակուի, շնորհիւ կ՚ըսէ ամբաստանագիրը, Կէսթափոյին եւ O. S. S.ի (Ամերիկեան երկրորդ գրասենեակ) որոնք զինք Հունգարիա դարձուցին, լրտեսելու համար հունգարական Դիմադրութիւնը։

1941ին առաջին անգամ կը ձերբակալուի եւ երեք տարուան կը դատապարտուի։ Ցետոյ երկրորդ անգամ 1944ին։ Այն ատեն իբրեւ համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէի անդամ, ինք եւ կինը կը ձերբակալուին եւ ինք մահուան կը դատապարտուի, չարչարանքի մատնուելէ վերջ։ Հարուածներու տակ գանկը կը ճեղքուի։ Մահուընէ կ՚ազատի շնորհիւ իր եղբօր միջամըտութեան, որ «Նետ Խաչի» անդամ էր։

Հունգարիոյ ազատագրութեան շրջանին, Ներքին գործոց նախարար կ՚ըլլայ։ Կ՚ամբաստանուի թէ Թիթոյի պէս Պալքանեան Դաշնակցութիւնը կը գովաբանէ եւ այդ ատենէն Եուկոսլաւիոյ մարաջախտին հետ կը դաւադրէ հունգարական վարչաձեւին դէմ։ Սակայն 1947 Դեկտեմբերին խիստ պայքար մը զինք Ռանքովիչին դէմ հանեց, Թիթոյի փէշթա այցելութեան ատեն։ Ռանքովիչ կ՚ուզէր որ միայն իր ոստիկանութիւնը հսկէ Թիթոյի պաշտպանութեան վրայ։ Բայց սպառնաց իր հրաժարականը տալ։

Համայնավար կուսակցութեան Փոլիթպիւրօն մերժեց եւ Ռանքովիչ չահեցաւ։

Քոմինֆորմին Թիթոյի հետ խզումի պահուն, Ռայք առաջինը եղաւ բուռն կերպով յայտարարելու թէ Եուկոսլավիոյ մարաջախտը կը դաւէ։

Իբրեւ «Հունգարական համայնավարութեան» կուսակից, կը հակառակի Կրէմլինի ազդեցութեան։ Բայց կը բաժնուի իր կուսակիցներէն Խ. Միութեան հաստուցումներու հարցին մէջ, մանաւանդ, ըստ իրեն անոնք որ ծայրայեղ էին։ Ներքին գործոց նախարարի պաշտօնէն հանեցին զինք իր անհնազանդութեան հետեւանքով, եւ Արտաքին գործոց նախարարի պաշտօնը վստահեցան իրեն։ Այս պաշտօնին վրայ էր ահա, երբ Յունիս 13ին ձերբակալուեցաւ։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՎԻԷՆ, 19 Սեպտ.— Գնդախաղի եղանակի բացման առթիւ, այս կիրակի, չատեր Հ. Մ. Ը. Մ.ի մարզադաշտը փութացած էին դիտելու մեր տղոց առաջին բարեկամական մրցումը։

Նախապէս, տեղի ունեցաւ չատ հետաքրքրական եւ նոյնքան զուարճալի մրցում մը.— Հ. Մ. Ը. Մ.ի երէցները(վեթերանները) մրցեցան Հ. Մ. Ը. Մ.ի կրտսերներուն հետ, եւ այս վերջինները իրենց աշխուժութեամբ եւ երիտասարդական կորովով վերջ ի վերջոյ յաղթանակը տարին 5—1։ Ահա Հ. Մ. Ը. Մ.ական նոր սերունդ մը որ ինքզինքը կը պարտադրէ։

Գլխաւոր մրցումը դէմ դիմաց հանեց մեր առաջին խումբը եւ Լիոնի Սէն Անթուանի մասնաճաներու խումբը։

Մրցումը հետաքրքրական եղաւ, որովհետեւ երկու կողմերն ալ այնպէս կը խաղային որ յաղթութեան նշան չէր երեւար։ Առաջին նշանակէտը ... վերջապէս մերինները, կրցան նշանակել առաջին կէտը, խաղի 20րդ վայրկեանին, անսահման ուրախութիւն պատճառելով ներկայ բազմութեան։

Իսկ երկրորդ կիսախաղին, մերինները սկսան վայրէջքներ գործել եւ հակառակորդ բերդը նեղ կացութեան մատնել։ Արդիւնքը երկու նշանակէտ եւս ընելով խաղը վերջացաւ մեր տղոց յաղթանակով 3—0։

Հ. Մ. Ա. Մ.ի առաջին խումբին տղաքը, անցեալ եղանակին (1948—1949) յաջող եղանակ մը բոլորեցին, երրորդ դասակարգէն բարձրացան երկրորդ դասակարգը (2éme Serie)։

Այս նոր եղանակը (1949—1950) կը ներկայանայ աւելի դժուարին եւ աւելի մեծածախս։ Վարչութիւնը՝ կազմուած երիտասարդ ուժերէ, ըստիպուած է աչալրջութեամբ եւ մտահոգութեամբ աշխատիլ, գեղարուեստական եւ ընտանեկան երեկոյթներ կազմակերպել, որպէսզի դաղութիս բարոյական եւ նիւթական աջակցութեամբ ի վիճակի ըլլայ խումբին բարձրացումը ապահովել, ինչ որ ամէնուն սրտի բաղձանքն է։

Դիտող

Ա. ՏՂԱՅ.— Ո՞ւր կ՚աշխատիս։
Բ. ՏՂԱՅ.— Կարկանդակավաճառի մը քով։
Ա.— Ուրեմն ամէն օր կարկանդակ կ՚ուտես։
Բ.— Ոչ։ Վարպետս կարկանդակները մէկիկ մէկիկ կը համրէ։
Ա.— Ուրեմն ոչ իսկ համին կրնաս նայիլ։
Բ.— Ոչ. ամէնուն ալ համին կը նայիմ... լզելով...։

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ

ԱՆԻԻՆ ԾԱԽՈՒԵՑԱՒ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ, 1034 — 1064)

Բ. ՄԱՍ
ԱՆԻԻ ԿՈՐԾԱՆՈՒՄԸ

ԺԵ.
ԾՈՒՂԱԿԻՆ ՄԷՋ

Վեստ Սարգիս նախ մտածեց բանտարկութենէն ազատիլ, ինչ որ շուտով յաջողեցաւ։ Գագիկ խաբուեցաւ անոր ճարտար լեզուէն եւ բանտէն արձակեց զայն։ Այսքանով ալ չբաւականացաւ եւ մեծ պատիւներու արժանացուց դաւաճանը։

Հրճուեցաւ Վեստ Սարգիս, հասկցաւ իր ուժը, որ կը կայանար ոչ թէ զէնքի մէջ, այլ իր լեզուին։ Կարճ ատենուան ընթացքին, Գագիկը գործիք դարձուց իրեն. ցոյց տուաւ որ ինքը բարեկամ է անոր, այդպէսով յաջողեցաւ Գագիկի խորհրդականը դառնալ։

Պատանի թագաւորը իր անփորձութեամբ հետզհետէ ինկաւ անոր ճիրաններուն մէջ, եւ անդրդալի կերպով բռնուեցաւ անոր պատրաստած թակարդին մէջ։

Գայլը եղաւ գառան պահապան եւ կամաց կամաց սկսաւ ծծել իր զոհին արիւնը։

Ի՞նչ պիտի ըլլար վերջը...։

ԺԶ.
ԴԱՒԱՃԱՆԻՆ ՑԱՂԹԱՆԱԿԸ

Պատանի Գագիկ խռովայոյզ վիճակ մը ունէր, փոթորկալից մտածումները սեւ ցեցի պէս կը կրծէին իր սիրտը եւ կը պղտորէին իր երիտասարդի մաքուր արիւնը, բայց ան չէր ճանչնար դեռ կեանքը, չէր գիտեր որ ան լեցուն է դառնութիւններով, որ մարդիկ խմորուած են քսութեամբ եւ խարէութեամբ։

Բնաւ տեղեկութիւն չունէր որ կան մարդիկ, որոնց շրթունքները կ՚օրհնեն, իսկ սրտերը կ՚անիծեն, դուրսէն կը ժպտին, ներքուստ կը տխրին, երեսանց կը համակրին, իսկ ետեւէն դարաններ կը լարեն։ Ոչ, Գագիկ Բագրատունին այս համոզումը չունէր իր իշխաններուն մասին, ան գիտէր թէ ամէնքն ալ թերութիւններ ունին, սխալներ կը գործեն, բայց զուրկ չեն խիղճէ։

Սակայն այս անգամ չատ մտազբաղ էր Գագիկ, որքան կը փափաքէր վանել իրմէ դառն մըտածումները, այնքան անոնք աւելի կը պաշարէին զինք եւ աւելի կը տրտմեցնէին, բայց ինչո՞ւ, ինչո՞ւ կը յուզուէր իր հոգին, ինչո՞ւ կ՚ուզէր լալ իր սիրտը, քանի որ պէտք էր որ ժպտէր եւ ուրախանար։

Ան պատրաստ էր զոհելու իր կեանքը հայրենիքի սիրոյն, եթէ գիտնար որ այդ զոհողութեամբ կը փրկուի հայրենիքը։ Բայց այդ պահուն անոր սիրտը կ՚ունենար զգայնութիւնը չարագուշակ բանի մը, սոսկալի բանի մը, իրեն այնպէս կը թուէր, թէ իր նախնեաց գահը, որուն վրայ բազմած էր ինք, պիտի ոչնչանայ, պիտի անհետանայ, ջնջուի աշխարհիս երեսէն, եւ ինք պիտի չկրնայ առոր առաջքն առնել։

Եւ Գագիկ կը սոսկար, կը զարհուրէր ու չէր գիտեր ի՞նչպէս մէջէն ելլել այս ծանր դրութեան։

Այս մտատանջութեան մէջ էր, երբ յայտնեցին թէ Վեստ Սարգիս իշխանը եկած է, Գագիկ հրամայեց ներս առաջնորդել զայն։ Վեստ Սարգիս ներս մտաւ, ողջունեց թագաւորը եւ ուղղակի նայեցաւ անոր տժգոյն դէմքին, աչքերուն մէջէն գիւային բոց մը անցաւ, բայց Գագիկ չնկատեց այդ։

— Դուն մտայլ ես, թագաւոր, Թող Աստուած պահպանէ քեզ, ի՞նչ է պատահած արդեօք։

— Յունաց կայսրը Պոլիս կը հրաւիրէ զիս. այդ հրաւէրը մտածել կուտայ ինծի ու չեմ գիտեր՝ ընդունի՞մ թէ ոչ։

Վեստ Սարգիս պահ մը լռեց. տեղեակ էր իրողութեան եւ չատոնց արդէն գիտէր, թէ ի՞նչն էր որ կը վրդովէր անոր հոգին, ուստի չուզեց անմիջապէս պատասխանել։

— Դուն լուռ ես, իշխան, եւ չես ուզեր բան մը ըսել. միթէ կարելի չէ՞ այդ հրաւէրը մերժել, հարցուց Գագիկ.

— Ինչո՞ւ մերժել այդ հրաւէրը, տէր իմ վերջապէս պատասխանեց Վեստ Սարգիս։

— Ինչո՞ւ... ինչուն ես ալ չեմ գիտեր, Յունաց կայսեր հրաւէրը խիստ սիրալիր է, բայց կը խոստովանիմ որ այստեղ, սրտիս մէջ կարծես որդ մը մտած է ու հակառակը կը պնդէ ինծի, կը վախնամ, կը վախնամ որ...

ԲԱԳՐԱՏ ԱՅՎԱԶԵԱՆՑ

(77)

ծանքը պիտի ունենցնէ արգիլելու համար լրտեսութիւնը ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱՀՈՒԱՆ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԵՑԱՆ Բայց եւ իր երկու ընկերները՝ Հունգարիոյ համայնավար կուսակցութեան նախկին ընդհ. քարտուղար Ծուքթ. Թիպոր Զոնեի եւ անոր օգնականը Անդրաս Զալէ ։ Պրանքով եւ ժխտութիւ դատապարտուեցան ցմահ բանտարկութեան, ուրիշ մը 9 տարի բանտարկութեան ։ Իսկ զօր. Փալֆի եւ գնդապետ Քորոնտի յանձնուեցան զինուորական ատեանին ։ Բայց յայտնեցթէ՝ «կ'ընդունիմ վճիռը զոր արդար կը գտնեմ եւ ոչ վերաքննութիւն եւ ոչ ալ նախագահին շնորհը կը խնդրեմ» ։ Իսկ միւս դատապարտեալները ընդունեցին վերաքննութիւնն ու շնորհը ։

★ Մարաջախտ Թիթօ անձամբ ծանուցագիր մը յանձնեց Պելկրատի Հունգար դեսպանին, բողոքելով տրուած վճիռին դէմ, «խեղկատակութիւն» անուանելով դատավարութիւնը եւ «հրէշային դրդութիւն» դրացի երկրի մը դէմ ։ Ամբաստանեալները իրենց սորված դասերը կրկնեցին՝ մեղադրելու համար Եուկոսլաւիան միայն ։

ՉԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻԱՅԷՆ վտարուած 1500 Գերմաններ Քէօլնի մէջ ժողով մը գումարելով պահանջեցին որ Սիւտէթներու հողամասը վերադարձուի իր հին բնիկներուն՝ Գերմանացիներուն, եւ այս մասին գիրեր ուղղեցին արեւմտեան երեք պետութեանց եւ գերման նոր կառավարութեան ։

ՉՈՐՍ ԱՐՏԱՔԻՆ նախարարները անպաշտօն նիստ մը պիտի կազմեն խօսելու համար Աւստրիոյ դաշնագրին մասին, որովհետեւ օգնականներու յանձնաժողովը համաձայնութեան չէ կըրցած գալ ։

ԻՆՆԷՍՊՐՈՒԳԻ ժողովին մէջ չեխ պատուիրակները պահանջեցին որ Ինէսքօյի գործունէութիւնը Գերմանիոյ մէջ տարածելու խնդիրը վերնայ օրակարգէն ։ Ժողովը մերժած ըլլալով չեխ, հունգար եւ լեհ պատուիրակները ժողովէն հեռացան ։

ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ համար ժողովուրդէն քուէ հաւաքելու նպատակով համայնավարները ցոյցեր կը սարքէին փողոցէ փողոց զորս կառավարութիւնը արգիլած էր ։ Ներքին նախարարը սպառնաց պաշտօնանկ ընել այն քաղաքապետները որ թոյլ կուտան այդ ցոյցերը ։ Քրիստոնեայ աշխատաւորներու դաշնակցութիւնը հրաւիրեց իր անդամները չմասնակցիլ, քանի որ Սէ Ժէ Թէին սարքածն է համայնավարներուն հետ ։ Փարիզի եւ հրջակայքին մէջ ոստիկանութիւնը գրաւեց բոլոր քուէտուփերը եւ այս առթիւ մանր մունր միջադէպեր եւ ձերբակալութիւններ կատարուեցան ։ Մարսէյլի մէջ 40 քուէտուփ գրաւուեցաւ եւ համայնավարները ցրուեցան առանց միջադէպի ։

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ երկու շոգենաւ կուգան Ֆրանսա հրասայլ եւ ռազմանիւթ բեռցած ։

ԶՕՐ. ՏԸ ԿՈԼ Պոռտոյի մէջ կիրակի առտու 10.000 հոգիի ներկայութեան բացումը կատարեց Պիր — Հաքէմ հրապարակին ։ Այս ցոյցին չմասնակցեցան ընկերվարականներն ու համայնավարները որոնք կէսօրէ վերջ հակացոյց մը սարքեցին նոյն հրապարակին վրայ ։ Զօրավարը ճառ մը խօսելով յայտնեց թէ Ատլանտեանի դաշինքը իր զօրութիւնը կը կորսնցնէ՝ եթէ երկու կողմն ալ ունենան հիւլէական ռումբը ։ Ամէն կողմ խառնակ է, պատերազմի վտանգը մեր գլխուն վրայ է, Ֆրանսայի կ'իյնայ հսկել արթուն, քանի որ Եւրոպայի ապահովութիւնը մեզի կ'իյնայ ։

ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ օդանաւ մըն ալ կորսուեցաւ Ափրիկէի մէջ, ուր կային չորս Ֆրանսացի սպաներ ։

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ դեռ կը շարունակէ իր խորհրդակցութիւնները Ֆրանքին անկումին հետեւանքով գիներու սղութեան եւ օրավարձերու յաւելման խնդիրներով ։ Վերջնական որոշումը այս շաբթու պիտի տայ ։

★ Մինչ այս մինչ այն անգլոամերիկեան շոգենաւային եւ օդանաւային ընկերութիւնները աւելցուցին Ամերիկայի ճամբորդութեան գինները ։

ՖԷՐՄԷԹԻՒՐ ԷՔԼԷՐԻ հնարիչը տոքթ. Մարթէն Վինթէրհալթէր որ իր ընտանիքին անդամներուն կողմէ իբր յիմար դրուած էր Զուիցերիոյ մէկ դարմանատունը, պատէն ցատկելով փախած էր եւ կը կարծուէր թէ Ֆրանսա է անցած ։ Ցիշեալը որ ունի 40 միլիոն դուլիզ. Փրանք հարստութիւն, նամակ մը գրելով յիմարանոցին տնօրէնին կ'ըսէ թէ «ազատութիւնը նախընտրած է» վախնալով որ էնախլիւնի դարմանումէն ։ Պատրաստ եմ, կ'աւելցնէ, ձեզի հետ վերսկսելու խօսակցելը երկրի մը մէջ ուր թշնամիներս չկարենան ինծի հասնիլ ։ Պէտք է քիչ մը ինքզինքս խորհիմ եւ պահ մը հանգիստ ընեմ, հեռու անոնցմէ որ կը ցանկան հարստութիւնս խլրացնել ։ Այժմ կը հասկցուի թէ գերման հնարիչը Ֆրանսայէն յաջողած է անցնիլ Շուէտ ։

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ»

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ մէջ կը տօնուի Հոկտեմբեր մէկի գիշերը, մինչեւ լոյս ։ Կը խնդրուի չխաչաձեւել ։

Մանրամասնութիւնները վաղը ։

ԶԱՐՍԱՆՃԱՔՑԻՆԵՐՈՒՆ

Պ. Տիգրան Զիթճեան (Զարսանճաքի Զմայլէ գիւղէն) որ վերջերս Շիքակոյէն եկած է Լիոն ։ կը փափաքի յարաբերութեան մէջ մտնել Լիոնի, Մարսէյլի եւ հրջակայքի իր բոլոր հայրենակիցներուն եւ ծանօթներուն հետ ։ Իր մնայուն հասցէն է Լիոնի մէջ Պ. Զիթճեան, Տիկին Գասպարեանի տունը 38 rue Bugeaud, Մարսէյլի մէջ Յովհաննէս Տէօքմէճեանի մօտ, 21 Bld. Beaumont ։

ՈՒՐՖԱՅԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ 34ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

2 Հոկտեմբեր, կիրակի երեկոյեան ժամը 9ին, Սալ Ժէօկրաֆիի մէջ, 184 Bld. St. Germain, կազմակերպուած Ուրֆայի Հայր. Միութեան կողմէ ։

Կը նախագահէ Պ. ՅԱԿՈԲ ՀԻՍԱՑԵԱՆ

Կը խօսին Պ. Պ. ԱՐՇԱԿ ԶՕՊԱՆԵԱՆ, ՄԵՍՐՈՊ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ, եւն ։ Երգ՝ Տիկ. Լիւսի Էմրիեան, Օր. Աստղիկ Քէօսէեան, արտասանութիւն՝ Պ. Պ. Շահան Սարեան, Ա. Գմբէթեան ։

Մասնակցութեամբ բոլոր քաղաքական կուսակցութեանց եւ Հայ Կամաւորներու եւ Մարտիկներու միութեան ։ Մուտքը ազատ է

ՎԻԷՆԻ Կապոյտ Խաչի դպրոցներու վերաբացումը հոկտ. 3ին երկուշաբթի իրիկուն ժամը 7ին Օհանջանեան ակումբին մէջ ։ Երեքշաբթի 4 հոկտեմբեր Էսթրէզէն Սահակ Մեսրոպ սրահին մէջ ժամը 7ին ։

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԵՐ

Ա. Աճէրեան կը դասաւանդէ հայերէն լեզուն, մասնաւորներու եւ խումբերու, հինգշաբթի եւ միւս օրերը ամբողջ, ինչպէս նաեւ իրիկունները ։ Դիմել գրաւոր՝ A. AJDERIAN, 41 Ave. des Gobelins, Paris (13) ։

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Institut Universitaire, Կրթ. Բարձր հաստատութիւնը՝ հիմնուած 1927ին, ճանչցուած կառավարութեան եւ Academie de Parisի կողմէ, մեծապէս գնահատուած կրթ. հրջանակներէ իր համալսարանական ուսուցչ. ընտրուած (ակադէմ) կազմին համար, կը պատրաստէ ամէն ճիւղի Պաշօի քննութիւն եւ վերաքննութիւն ։ Կրթ. տարեշրջանի մէջ կ'աւանդէ լիսէներու ծրագրին յատուկ ամէն ճիւղ, գրական թէ գիտական, ինչպէս լեզուներ՝ Ֆրանսերէնէ զատ, անգլ. գերմն. իտալերէն, սպաներէն ։

Օգտակար ըլլալու համար հայ նոր սերունդին, այս տարի ձեռնարկած է հայերէնի դասաւանդութեան եւ կ'ուսուցուին լեզու, գրականութիւն, ազգ. պատմութիւն եւ Հայաստանի աշխարհագրութիւն, մասնագէտներու կողմէ ։

Կ'ընդունուի երկսեռ աշակերտութիւն դիւրամատչելի պայմաններով, մասնաւորապէս անոնց համար որոնք կը հետեւին բոլոր դասընթացքներուն ։ Տարէցներու համար մասնաւոր դասախօսութիւն լեզուի եւ ընդհ. մշակոյթի մասին ։ Դպրոցը կը գտնուի Սորպօնի մօտ, Լիւքսէնպուրկի պարտէզին ճիշդ դիմաց, օդասուն շէնքի մը մէջ ։

Գաւառի հայութեան դիւրութիւն ընծայելու համար, վարչութիւնը բանակցութեան մէջ է հայ ընտանիքներու հետ որպէսզի անոնց մօտ կարելի ըլլայ տեղաւորել գաւառահայ մանուկը, ճաշելու դիւրութիւն ։

Մանրամասնութիւններու համար դիմել վարժարանի տնօրէնութեան, Պ. Ֆրէնկեան, Էնստիտիւ Ինիվէրսիթէռ 71 Bld. St. Michel, Paris (5) ։

Արձանագրութիւն ամէն օր 9—12 ։

Դպրոցասէր Տիկ. վարժարանի

Բ. տարեշրջանը կը սկսի յառաջիկայ 3 Հոկտ. երկուշաբթի օրը ։ Աշակերտուհիներու արձանագրութեան համար դիմել վարժարան, 1, Bd du Nord, Le Raincy, ամէն առաւօտ մինչեւ կէս օր, բացի շաբաթ եւ կիրակի օրերէ ։

ՎԱԼԱՆՍԻ Կապոյտ Խաչի «Ա. Ահարոնեան» վարժարանի ամենօրեայ դասընթացքները կը վերսկսին հոկտեմբեր 3, երկուշաբթի իրիկուն ։

Արձանագրութիւններ տեղի կ'ունենան նոյն օրը, վարժարանին մէջ ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալները .—

ԶԱՒԱՐԵԱՆ ենթակոմիտէն այս երեքշաբթի 27 Սեպտ. երեկոյեան ժամը 8ին ։

ԻՇԽԱՆ խումբը չորեքշաբթի 28 Սեպտ. երեկոյեան ժամը 8ին ։

ՆԻԿՈԼ ԴՈՒՄԱՆ կիրակի 2 Հոկտ. կէսօրէ վերջ ժամը 3ին ։

ՔԵՌԻ խումբ կիրակի 2 Հոկտ. առաւօտեան ժամը 10ին ։

Սոյն ժողովներուն ներկայ կ'ըլլան Շրջ. կոմիտէին ներկայացուցիչները ։

ՌՈՄԱՆԻ Հ. Յ. Դ. «Քեռի» խումբի դասախօսական ժողովը այս ուրբաթ երեկոյեան ժամը 9ին, ընկեր Յարութիւն Պօյաճեանի բնակարանը ։ Կը հրաւիրուին ենթակոմիտէի բոլոր ընկերները, Նոր Սերունդականները եւ Խաչուհիները, կը դասախօսէ ընկեր ՊԻԼԱԼԻ ։ Նիւթ՝ «Թրքասէ՞ր է Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը» ։

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի ընդհ. ժողովը այս իրիկուն սովորական հաւաքատեղին ։ Անդամներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է ։

ՌՈՄԱՆԻ Կապոյտ Խաչի դասընթացքները վերսկսան 15 Սեպտեմբերին ։ Հետեւիլ փափաքողները կրնան դիմել ընկերուհի Նուրիճա Շէհէրլիեանին ։ Դպրոցի վարձու սրահ մը կը փնտռուի ։ Իմացնել միեւնոյն ընկերուհիին ։

ՊԷԼՎԻԼԻ ՀԱՅ ԾՆՈՂՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Փարիզի եկեղեցւոյ Պէլվիլի դպրոցին նոր հասցէն է 279 rue Pyrénées, salle des Prevoyants, Paris (20) ։ Դպրոցը կը բացուի 6 Հոկտ. հինգշաբթի առաւօտեան ժամը 9ին, ուսուցիչ Տրդատ Նշանեան ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ.— Սոֆիայէն (Պուլկարիա), Տիկին Զարուհի Թօփաքպաշեան, աղջիկը՝ Բաբերդցի Վաղարշակ Լուսիկանի, (1915ի տարագրութեան զոհերէն), կը փնտռէ իր մօտաւոր եւ հեռաւոր պարագաները, եղբայր, քոյր եւ ազգական ։ Կը կարծուի Մարսէյլ քոյր ունենալ ։ Տեղեկութիւն ունեցողներ հաճին գրել՝ Zarouhi H. Topakbachian, rue Fr. Nansen, No. 41, Sofia (Bulgarie), կամ Stépan H. Ssbentchian B. P. 850, Beyrouth (Liban) ։ Արտասահմանի հայ թերթերէն կը խնդրուի արտատպել ։

ԿԱՐԵՒՈՐ

Կը փնտռուի Փարիզի մէջ, հայ ընտանիքի մը համար, 2 — 3 սենեակնոց յարկաբաժին մը, վարձու կամ ծախու ։ Դիմել «Յառաջ»ի խմբագրութեան ։

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17, Rue Damesme – (13e)

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH - Fondé en 1925 - R. C. S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13)

Վեցամսեայ 800 ֆր., Արտ. 10 տոլ. կամ 3 անգլ.

Tél. GOB. 15-70 Գինը 6 ֆր. C.C.P.Paris 1678-63

Mercredi 28 Septembre 1949 Չորեքշաբթի 28 ՍԵՊՏ.

21րդ ՏԱՐԻ — 21 Année No.5960–Նոր շրջան թիւ 1371

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԲԱՐԻ՞Ք ՊԻՏԻ ԾՆԻ

Միջազգային մամուլը կը շարունակէ զբաղիլ հիւլէական ռումբի խնդրով, որ մեծ յուզում առաջ բերած է հանրային կարծիքին մէջ, ամէն կողմ ։

Արեւմտեան դաշնակիցներն այ տենդոտ գործունէութեան մէջ են այժմ բացայայտ կերպով, երբ գաղտնիք չէ մնացած այլեւս ։

Ամերիկացիք ցարդ խիստ պաղտնապահ էին, այն աստիճան որ չէին ուզեր հիւլէականի գաղտնիքները հաղորդել իրենց ամէնէն մօտիկ դաշնակիցներուն՝ Անգլիոյ եւ Քանատայի։ Եւ սակայն այդ երկիրներուն մէջ կը մթերէին որոշ քանակութեամբ հիւլէական ռումբեր։ Այդ արգելքը պիտի վերնայ հիմա եւ երեք երկիրները աւելի սերտ գործակցութիւն պիտի ունենան հիւլէական ճակատին վրայ ։

« Չիք ինչ ծածուկ որ ոչ յայտնիցի»։ Ամերիկացիք գիտէին անշուշտ թէ օրին մէկը հիւլէական ռումբի գաղտնիքին պիտի ծանօթանան բոլշեւիկները, որոնց լրտեսները կը վխտան Քանատայի եւ Ամերիկայի մէջ։ Դեռ չէ մոռցուած այս առնչութեամբ Քանատայի մէջ երեւան հանուած լրտեսական ցանցը, քանի մը տարի առաջ։ Կը կարծէին սակայն թէ Ռուսերը 1951էն առաջ պիտի չկրնան հիւլէական ռումբ պատրաստել ։

Արեւմտեան Եւրոպայի պաշտպանութեան համար անհուն զոհողութիւններ ընելով, Ամերիկացիները կը ջանան բոլշեւիկեան վտանգը կարելի եղածին չափ հեռու պահել իրենց սահմաններէն ։ Մեծ քանակութեամբ ցամաքային ուժերու Եւրոպայի մէջ պահպանումը շատ մեծ ծախքեր պահանջելուն, արեւմտեան դաշնակիցները դարձ կուտան օդային ուժերու զօրացման ։

Ամերիկա իր 48 օդանաւային խումբերու թիւը 60ի պիտի բարձրացնէ շուտով։ Պիտի զօրացնէ Անգլիոյ մէջ գտնուող ամերիկեան օդային ստորամիջ. եւ պիտի աւելցուին այդ երկրին մէջ ամբարուած հիւլէական ռումբերը։ Օտարականներու մուտքը Քանատա եւ Ամերիկա պիտի խստացուի, թոյլ չտալու համար որ բոլշեւիկեան գաղտնի գործակալներ ու լրտեսներ սպրդին ներս ։

Ահազանգը հնչած է արդէն եւ արեւմտեան դաշնակիցները աչալուրջ կը հսկեն խաղաղութեան պահպանման։

Երբ «խաղաղութեան պաշտպանում » կ'ըսուի՝ բառախաղ մը կը թուի։ Իրականին մէջ 1939ին սկսած պատերազմը դեռ չէ վերջացած եւ աշխարհ չէ խաղաղած։ «Պաղ պատերազմը», «ջղամարտ»ը կը շարունակուի միշտ, տեւական մղձաւանջի մէջ պահելով մարդկութիւնը ։

Յուսանք որ հիւլէական ռումբի գաղտնիքին հրապարակումը բարերար ըլլայ ցաւատանջ մարդկութեան, մանաւանդ ներկայ սերունդին համար, որ երկու համաշխարհային պատերազմներու դառնութիւնը ըմպուր քամեց ։

Թունաւոր կազերու աւերիչ հետեւանքները սարսափ կ'ազդէին թշնամի կողմերու վրայ, որոնք վերջին պատերազմին չհամարձակեցան գործածել զանոնք, փոխադարձ վախէ դրդուած։

Հիւլէական ռումբի մահասփիւռ աւերներուն հեռանկարը դուցէ միանգամ ընդ միշտ օրէնքէ դուրս հռչակէ պատերազմը ։

Մարդկութիւնը պէտք ունի խաղաղութեան եւ ազատութեան, պարկեշտօրէն աշխատելու եւ ապրելու համար ։

Ինչպէս ամէն մարդ, այնպէս ալ ամէն ազգ իրաւունք ունի ազատութեան ։

Եթէ Մեծերը յարգեն փոքրիկ եւ տկար ժողովուրդներու իրաւունքները՝ ազատ եւ ինքնուրոյն ապրելու, ու անոնց չպարտադրեն իրենց բռնակալ վարչաձեւը, այն ատեն ինքնին կը վերնան պատերազմի պատճառները եւ աշխարհն ալ կը խաղաղի ։

Մա՛, թե՛նք որ հիւլէական չարիքէն այս բարիքը ծնի ։

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ մէջ անհամաձայնութիւնը կը շարունակուի գիներու բարձրացման եւ աշխատավարձերու մասին։

Օ Ր Ը Օ Ր Ի Ն

ՋՈՒՐԻՆ ՉԱՐԻՔՆ ՈՒ ԲԱՐԻՔԸ

Թուրքիոյ ողողումներուն առաջին լուրը տալէ վերջ, « Ցառաջ » մանրամասնութիւններ ալ հաղորդած էր, շարելով վնասուած գիւղերուն եւ քաղաքներուն անունները ։

Հասկցանք որ արկածեալ շրջանը Նիկոմիդիան է այս անգամ։ Մինչեւ Պոլսոյ դուռները, մինչեւ Հերէքէ, որուն մետաքսի եւ գորգի գործարանին խնայեր են ջուրերը, թերեւս պատկառելով հաստատութեան բացառիկ հանգամանքէն։

Վստահ եմ որ երեսուն տարի առաջ Թուրքիայէն սարսափով հեռացող, իր տունը տեղը, արտը եւ այգին, մետաքսի գործարանը կամ ընդարձակ թթաստանները Թուրքին յանձնող մեր ժողովուրդը չէ մոռցած թէ իր ճակտին քրտինքը կայ այդ աւերուած ամէն մէկ թիզ հողին մէջ ։

Նիկոմիդիոյ ո՞ր տունին գամ մը գամեր է Թուրքը։ Անոնք չէի՞ն որ ձմեռը տաքնալու համար իրարու ետեւէ վառեցին Պարտիզակի տուները, մէկ յարկէն միւսը իջնելով ։

Ջուրն ալ լրացուցեր է կէս մնացած գործը եւ Բիւթանիոյ այդ ծաղկուն, վաճառաշահ կեդրոնէն կմախք մը պէտք է մնացած ըլլայ այժմ ։

Դժուար է վերլուծել Հայուն զգացումը, երբ երկրաշարժ, ողողում, ջրհեղեղ եւայլն աւերակներու կը վերածեն իր երբեմնի ծննդավայրը ։

Անշուշտ, իբրեւ շինարար ու աշխատասէր ժողովուրդ դառնութեամբ կը դիտէ ամէն աւերում։ Չի սիրեր աւերուած եւ փճացած տեսնել իր քրտինքով արդիւնաւորուած այդ հողերը ։

Բնական պատուհասներն ալ ի՛նչ դասեր կը պարունակեն վատոգի եւ վայրենի «յաղթական»ներու » համար ։

Ի՛նչ խօսք որ ամէն բիւթանացի երեսուն տարի ետ կ'երթայ մտքով եւ քանի մը ժամ կ'ապրի իր տունին կարօտով։ Եւ յետոյ կը ձգէ .զանոնք Թուրքին, անտէր եւ աւերակ ։

ՍՕՍԻ

Միացեալ Ազգերու ժողովը

ՊԵՒԻՆ Կ'ԱՄԲԱՍՏԱՆԷ ՌՈՒՍԻԱՆ

Միացեալ Ազգերու ընդհ. ժողովին երէկի նիստին մէջ, Անգլիոյ արտաքին նախարար Պեւին յայտարարեց որ Մեծն Բրիտանիա չընդունիր հիւլէական ռումբը օրէնքէ դուրս հռչակել, մինչեւ որ յարմար հակակշռի դրութիւն մը չստեղծուի։ Իր կառավարութիւնը միշտ նպաստաւոր եղած է հիւլէական զէնքերը արգիլելու, բայց Խորհրդային Միութիւնը միշտ արգելք եղած է, մերժելով հակակշիռը։ Պ. Վիշինսքի իր ճառին մէջ նոր բան մը չըսաւ այդ ռումբերը անմիջապէս արգիլելու մասին։ Պ. Վիշինսքիի ամբաստանութիւնները պատասխանատուութիւնը ձգելու համար արեւմտեան պետութեանց վրայ «ապուշ» են։ Վերջին տարիներու համաձայնութիւնները խափանողները մենք չենք, այլ Խորհրդային Միութիւնը որ կը մերժէ ամէն ծրագիր բացի իր սեփական եւ անընդունելի առաջարկներէն։ Անգլիա պիտի պաշտպանէ հիւլէական ուժի հակակշռին համար այն ծրագիրը որ արդէն ընդունուած էր 2ի դէմ 9 ձայնով մասնաւոր յանձնաժողովին կողմէ ։

Անգլիական պատուիրակը յետոյ յիշեց սովետական քաղաքականութիւնը Ցունաստանի, Չինաստանի, Եուկոսլաւիոյ, Քորէայի, Չեխոսլովաքիոյ հանդէպ եւ իր ընդդիմութիւնը Մարշըլի ծրագրին։ «Ա՞յս է խաղաղութիւնը» հարցուց, եւ աւելցուց .

— Արեւմտեան պետութիւնները կատարելապէս դիտակ են սովետական միութեան նպատակներուն՝ որ է իր գործակալներուն եւ Կոմինֆորմին միջոցաւ խանգարել արեւմտեան պետութեանց տնտեսական եւ քաղաքական կազմը։ Պ. Վիշինսքի չի կրնար ուրանալ որ այս է եւ այս պիտի մնայ Խորհրդային Միութեան քաղաքականութիւնը։ Կը սպասեն արդեօք որ այս կացութեան առջեւ հանդարտ մը նստի՞նք։ Եթէ կը կարծէք որ այս ձեւերով կը յուսաք մեզ համոզել, կը խաբուիք ։

Նոյն նիստին մէջ Եուկոսլաւ պատուիրակ Քարտէճ ռուսերէն լեզուով բուռն ճառ մը խօսեցաւ Խորհրդային Միութեան դէմ, պարզելով անոր բոլոր խաղերն ու գրպարտութիւնները Եուկոսլաւիոյ անկախութիւնը ջնջելու եւ զայն ստրկացնելու համար։ Եւ սակայն, վերջացուց Եուկոսլաւիոյ արտաքին նախարարը, մենք պիտի շարունակենք քուէարկել Խորհրդային Միութեան հետ, այն չափով որ կը տեսնենք թէ Ռուսիա յառաջապահն է խաղաղասէր ազգերու » ։

Հայաստան - Արմէնիա !

ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ ՌՈՒՄԲԻ ԱՌԱՋԻՆ ԳՈՐԾԱՐԱՆԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՇՐՋԱԿԱՅՔՆ Է ԵՂԵՐ

Ֆրանսերէն « Ֆիկառօ » թերթը կը հրատարակէ երկար յօդուած մը, ստորագրուած Վասիլի Իվանովիչ անուն Եուկոսլաւ ճամբորդէ մը որ Իրանի մէջ քննութիւն մը կատարեր եւ Հայաստանի սահմաններուն վրայ տեղեկութիւններ հաւաքեր է Երեւանի մօտ հաստատուած «Աթոմկրատ» քաղաքին եւ անոր 70.000 բնակիչներուն մասին։ Կուտանք զայն դնելով միանգամայն որ, իր տըւած մանրամասնութիւններուն մէջ երեւակայութիւնը կրնայ իր բաժինը ունենալ։

Սովետական Հայաստանի մայրաքաղաքը Երեւան դաւառական պարզ քաղաք մըն է եւ փայլուն վիճակ մը չունի։ Քաղաքին հիւսիս. արեւելքը գտնուող Զանգու գետին հովիտը բացառիկ ոչինչ ունի, բացի նորաշէն այն փառաւոր կառուղիէն (օթօստրատ) որ կը հետեւի անոր ամբողջ երկայնքին։ Տեղ տեղ բուսականութիւնը շատ առատ է եւ հեռուէն կը տեսնուի եղեգնուտ մը։ Ասֆալտէ այս երկայն ճամբան անհամապատասխան կը թուի այդ միջավայրին, քանի որ ձիաքարշ կառքեր եւ գիւղական սայլեր միայն կ'երթեւեկեն հոն եւ ոեւէ գործարան չկա ։

Երեւանէն տասը քիլոմեթր հեռու այդ կառուղին փակուած է պահականոցով մը ուր ռուս ոստիկաններ մեծ խնամքով կը քննեն ճամբորդներու թուղթերը եւ կը մաքեն բեռները։ Անցքը կ'արտօնուի երբ թուղթերը կանոնաւոր են։ Այս քննութիւնները կը շարունակուին զանազան տեղեր, ճամբու ամբողջ ընթացքին։ Ասոնք նախնական քննութիւններ են։ Իրական խուզարկութիւնը կը սկսի Արագած լեռան եւ Քանաքեռի միջեւ ուր, ամբողջ շրջանը արգիլեալ գօտի հռչակուած է։ Ոչ ոք կրնայ առանց արտօնութեան շրջագայիլ հոն։ Հսկողութիւնը հոն ոչ սովորական ոստիկանները եւ ոչ ալ զինուորները կը կատարեն, այլ գաղտնի ոստիկանութեան (N. K. V. D.) ընտրեալ քննիչները ։

Եթէ ուղեւոր մը պատահմամբ հոն հասնի եւ լսէ թէ Երեւանի հիւսիս արեւելեան կողմը, 50 քիլոմեթրի չափ հեռու, Կիւմիւշ, Ախթի, Քանաքեռ կամ Ջանկիկէ(?)գիւղերը կ'երթայ, անմիջապէս կը ձերբակալուի եւ պահականոց կը տարուի։ Իսկ եթէ ընդդիմանայ՝ կը սպաննուի։

Բայց Կիւմիւշ, Ախթի, Քանաքեռ եւ Ջանկիկէ քանի մը տարիէ ի վեր դադրած են գիւղեր ըլլալէ։ Յայտնի չէ թէ Քաղաքական Բիւրօն ո՞ր թուականին որոշեց այդ շրջանը վերածել հիւլէական մեծ կեդրոնի մը։ Այսօր այդ չորս նախկին գիւղերուն միջեւ կատարուած հաստատութիւնները ամէնէն կարեւորներն են Խորհրդային Միութեան մէջ գտնուող նմանօրինակ հաստատութեանց ։

Իրանի սահմանէն 300 քիլոմեթր հեռու եւ Թրքական սահմանին մօտիկը նման հաստատութիւն մը շատ բաղձալի չերեւար։ Անզգուշութիւններէ վախնալով Քաղաքական Բիւրօն, սկիզբը, արդարեւ աւելի հեռաւոր շրջաններ նկատի ունեցաւ, օրինակ Սիպերիոյ խորը, բայց ի վերջոյ, արհեստագիտական պատճառներով նախընտրութիւնը տուաւ Հայաստանի։ Որովհետեւ, շատ երկար ժամանակի կը կարօտէր Սիպերիոյ մէջ հիւլէական հաստատութիւնները ելեկտրականացնելու գործը, մինչ, խորհրդային Հայաստանի կրնային տրամադրել Զանգուի բարձր հովիտին եւ Տնիէփրի ստորին հովիտին ելեկտրակայանները ։

1946ի վերջերը, հայկական բոլոր ճարտարարուեստներուն տրուած ելեկտրական ուժը սահմանափակուեցաւ, ինչ որ մինչեւ այսօր կը շարունակուի, եւ կը կարծուի թէ այդ ժամանակ է որ գործել սկսան Զանգուի հովիտին հիւլէական հաստատութիւնները։

Այս կեդրոնը կոչուեցաւ Աթոմկրատ թիւ 1, իր կարեւորութեան պատճառով ։

(Մնացածը վաղը)

ՊԱՐԵՆԱՒՈՐՄԱՆ իշխանութիւնները որոշեցին կրկնապատկել սուրճի բաժինը նոյեմբերէն սկսեալ, գինին վրայ հարիւրին 6 յաւելումով ։ Պանիրի գիներն ալ զգալի բարձրացում կրեցին։ Միւս կողմէ նպարավաճառներու սէնտիքան նկատելով որ բաւականաչափ պաշար կայ, որոշեց հոկտեմբեր 15էն սկսեալ առանց թիքէի ծախել իւղը, բրինձը եւ շաքարը ։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՀԱՅՐԵՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ՉԱՓԱՆԻՇԸ

Հակադաշնակցական մամուլը, մասնաւորապէս «Յառաջդիմական» վկայեալ օրկանները, չեն հանդուրժեր ոեւէ քննադատական արտայայտութիւն՝ Խ. Հայաստանի եւ առհասարակ Խ. Միութեան շուրջ :

Անոնց համար, մահացու մեղք է նոյնպէս, կրկնել եւ հաստատել առարկայօրէն, «երկաթեայ վարագոյրի» միւս կողմը տեղի ունեցած, այս կամ այն տխուր դէպքն ու իրողութիւնը:

Ըստ իրենց որդեգրած ուղղութեան, այնպէս կը հասկցուի թէ՝ «իրական հայրենասէր»ը մէկ պարտականութիւն ունի միայն՝ չտեսնել ոեւէ ամպ մեր երկրի կապուտակ ու ջինջ երկնակամարին վրայ, եւ ոչ ալ ոեւէ տագնապ ու վիշտ՝ մեր Երկրի եւ ժողովուրդի կեանքին մէջ :

Հայ մարդը, այս պայմանը գործադրելով ալ արժանի չի կրնար ըլլալ «իրական հայրենասէր»ի կոչումին, եթէ նոյն ձեւով չի տեսներ բովանդակ Խ. Միութեան հետ նաեւ այն բոլոր երկիրներու իրականութիւնը, որոնք արեւ եւ շունչ կը վայելեն «Հայր Սթալին»ի ողորմածութեամբ :

Կայ դեռ աւելին :

«Իրական հայրենասէր»ի վկայականին արժանի ըլլալու համար, գաղթահայը պարտական է մէկ ուղղութեամբ միայն դիտել եւ քննել բովանդակ աշխարհն ու իր այնքան բարդ խնդիրները :

Այսպէս օրինակ :

Հնդկաչինի մէջ, տարիներէ ի վեր արիւն կը հոսի: Տասնեակ հազարաւոր Ֆրանսացի եւ բնիկ ժողովուրդներու զաւակներու արեւը կը մարի այս երկարատեւ պայքարին մէջ: Որպէս հետեւանք այս ողբալի կացութեան, կը տուժեն եւ Հնդկաչինը եւ Ֆրանսան :

Ֆրանսացին՝ կրնայ այս կամ այն մեկնութիւնը տալ Հնդկաչինի պէտքերուն: Ան չի վարանիր խարազանել եւ իր ղեկավարները եւ հակառակորդ կողմը :

Մեր յառաջդիմական «մտածողութեամբ սակայն, հայ մարդը —նաեւ Ֆրանսան— պարտական է այս հարցի նկատմամբ մտածել եւ գնահատել այնպէս՝ ինչպէս Ֆ. համայնավար կուսակցութիւնը :

Ջինաստանի ներկայ տագնապէն, աշխարհիս բոլոր հզօրներն իսկ մտահոգ են եւ անհանգիստ:

Ո՞վ է մեղաւորը կամ արդարը այս տագնապին մէջ, մենք չէ որ ճշդելու պարտականութիւնն ունինք :

Պէտք է՞ այնուամենայնիւ արձանագրել ընդհանուր իրողութիւնները: Մեր «յառաջդիմական»ներու համար, այս պարագային ալ «Հայաստանասէր»ը պէտք է փառաբանէ Ջինաստանի « կարմիր բանակն» ու իր յաղթանակը, դատապարտելով.« չին ժողովուրդի թշնամի եւ դաւաճան ազգայնականութիւնը »:

Մոսկուան իր դիւանագիտական նօթերով, կը ռմբակոծէ իտալական կառավարութիւնը՝ Ատլանտեան համաձայնութեան մաս կազմելուն համար: Հայ մամուլը իր կարգին իրաւունք ունի եւ դէպքը արձանագրելու եւ ի հարկին մեկնաբանելու :

Ազատութեան եւ ժողովրդավարութեան ջատագով մեր ամենադէտ հակառակորդները, կը պահանջեն սակայն, կրկնել Պ. Վիշինսկիի սպառնալիքները, դատապարտելով Իտալիան իր «պատերազմական» ձգտումներուն համար:

Հա՞րկ է շարունակել այս շարքը ՛

Մեր «յառաջդիմական» մամուլը, վերջին հաշուով չափազանց հարուստ է այս ուղղութեամբ :

Մեր նպատակը չէ հոս արտատպել իրենց ամէն կարգի ցնդաբանութիւններն եւ պոռոտախօսութիւնները, ի նպաստ մեր տեսակէտին:

Անվիճելի իրողութիւն է այլեւս, որ «յառաջդիմական» ճակատը, իր միակ մենաշնորհը կը նկատէ՝ հայրենասիրութիւնը — կամ իրենց բարբարոս արտայայտութեամբ «Հայաստանասիրութիւնը »:

Արժանանալու համար այս կոչումին, գաղութահայութենէն կը պահանջեն միշտ եւ ամէն պարագաներու տակ, ըլլալ հլու կամակատար, խորհրդային միութեան ուղղութեան եւ պահանջներուն :

Իսկ այս պահանջը կը նշանակէ, որ Հայը, Ֆրանսայի, Ամերիկայի, Եգիպտոսի, Սուրիա – Լիբանանի եւ վերջապէս բոլոր երկիրներու մէջ, եթէ կ'ուզէ հայ հայրենասէրի կոչումը պահել, պարտական է, գործով եւ խօսքով, գրչով եւ մտքով ըլլալ միշտ խորհրդային քաղաքացի: Աւելի ճիշդ, ըլլալ խորհրդային քարոզիչ եւ զինուոր՝ օտար երկիրներու մէջ :

Անշուշտ, մենք այս իրողութեան տարբեր ձեւով պիտի մօտենայինք — եթէ գաղթահայութիւնը ընդհանրապէս կազմուած ըլլար բացառաբար Խորհրդ. Միութեան քաղաքացիներէն, եւ որպէս այդպիսին՝ վայելէր Խ. իշխանութեան հովանաւորութիւնն ու պաշտպանութիւնը :

Հայերը եղած Պոլսոյ առաջին լուսանկարիչները

Թուրք պատմագէտ Հալուգ Շէհսուվար Ճիւմհուրիյէթի մէջ ստորագրած, է հետեւեալ ուշագրաւ յօդուածը.—

ԺԹ. դարու սկիզբը, Իսթանպուլի մէջ չատցան այն նկարիչները, որ մարդկային դէմքեր կը գծէին :

Մահմուտ Բ.ի օրով, արքայական պատկերը կախուեցաւ պաշտօնատուներու մէջ կրօնական եւ վինուորական արարողութեամբ, եւ ստեղծուեցաւ Թասվիրի Հիւմայունի պատուանշան մը, ինչ որ մասամբ փարատեց ժողովուրդին մոլեռանդութիւնը նկարին հանդէպ(*):

Իսթանպուլի մէջ կարգ մը Թուրք, հայ եւ օտար նկարիչներ սկսան աշխատիլ պալատին հաշւոյն: Մահմուտ Բ. 1829ի պատերազմին Կոպպի անուն իտալացի արուեստագէտի մը նկարել տուաւ իր զաւակը: Եւ երբ Ռումէլի ճամբորդեց, իր հրամանին տակ աշխատող Մոլթքէին ուրուագիծ մը չինել տուաւ, Վառնա իր մուտքը խորհրդանշող :

Այլեւս պաշտօնատուներու, զօրանոցներու, մարտանաւերու, վարժարաններու մէջ կարելի էր հանդիպիլ փատիշահին դիմանկարներուն :

Անգլիացի կին ճրօսաշրջիկ Միս Փարտօ Հարպիյէի վարժարանին մէջ տեսաւ Սուլթանին մէկ նկարը եւ ըսաւ.— Սուլթանին մէկ ընտիր իւղանկարը տեսայ: Կարծես թէ Հայ արուեստագէտի մը ձեռքէն ելած, չինական վրձինով մը երփնուած նկար մըն է:

Կարգ մը մոլեռանդներ անհաւատութեան վերագրեցին այս երեւոյթը :

Մահմուտ Բ.ի ականջը հասան այս ըսի – ըսաւները. եւ Րամազանի մէջ, Ուրբաթի նամազէն յետոյ գնաց Կէօքսու, ուր ժողովրդային բազմութիւն մը կար, իր ապարանքը կանչեց Շէյխիւլիսլամ Ապտիւլվէհապ էֆէնտին եւ իրեն նուիրեց Թասվիր Հիւմայունի պատուանշան մը :

Բանաստեղծները սկսան գեղօններ գրել այս պատկերին վրայ, պատմութենէն էջեր քրքրել:

Ի հեճուկս դժգոհներու տրտունջին, մարդոց նկարները շատցան եւ նորաձեւութեան հանգամանքը առին:

Այս շրջանին, եւ մանաւանդ Ապտիւլ Մէճիտի շրջանին, պետական մարդիկ ընդհանրապէս իրենց նկարը գծել կուտային :

Ապտիւլազիզ եւս նկարչութեան հետամուտ էր եւ ընդունակութիւն ալ ունէր:

Ան աւելի առաջ գնաց, օտար նկարիչներ բերաւ իր պալատը, ոչ միայն ինքզինքը լուսանկարել տուաւ բազմաթիւ ձեւերով, այլեւս իր երեք արձանները չինել տուաւ Ֆրանսայի քանդակագործներու :

Այդ շրջանին Իսթանպուլի մէջ սկսաւ առաջին լուսանկարչութիւնը, 1845ին, Ապտիւլ Մէճիտի օրով :

Առաջին եւ նշանաւոր լուսանկարիչներն են Ապտիւլլահ եղբայրներ, Սապահ եւ Ժօաիյէէ, Գարագաշ եղբայրներ, Ֆէպիւս, Նիքօլա Անտրէամէնօս :

Ապտիւլլահ եղբայրները ծագումով Հայ են, երեք եղբայր, Վենետիկ նկարչութիւն ուսած եւ Իսթանպուլ եկած են :

Ապտիւլլահ եղբայրները շահագրգռութիւնը արթնցուցին նկարչութեան սիրահար Սուլթան

(*) Այդ առթիւ հիմնուեցաւ նախ Թասվիրի Հիւմայուն (կայսերական դիմանկար) պատուանշանը, զոր Սուլթան Մահմուտ Բ. անձամբ շնորհեց մեծանուն բարերար Պէզճեան Յարութիւն Ամիրայի:

Իրականութիւնը այն է, որ մեր ամենամաքրակրօն «յառաջդիմական»ներն իսկ, կը նախընտրեն միշտ ապահովել, այս կամ այն երկրի քաղաքացիութեան իրաւունքներ :

Այս իրողութիւնն իսկ, դժբախտաբար կը ճշդէ այն բացառիկ վտանգը, որ կրնայ ստեղծուիլ գաղթաշխարհի հայրենաբաղձ հայութեան համար:

Կրկնե՞նք անգամ մը եւս, որ ասիկա մէկ մասըն է միայն բոլշեւիկեան այն նենգ ծրագրին, որ կ'ուզէ խորտակել գաղութահայը՝ որպէս հաւաքական ուժ :

Եթէ այս մասին ոչ մէկ մտահոգութեան պատճառ ունին արհեստով եւ իրենց կոչումով մութին մէջ ծածկուած «յառաջդիմական»ները, նոյնը չէ պարագան բոլոր «ուղեկիցներուն» :

Զալըտական են այս մասին դիրք ճշդել անոնք մանաւանդ, որոնց. համար «յառաջդիմական»կեղծ դիմակը կը մնայ արժէք եւ վկայական «Հայաստանասիր»ութեան ...

Ս. ՏԷՐ ԹՈՎՄ.

ԿԱՄՈՒՐՋՆԵՐՈՒ ԱՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆԸ

Ամէն ազգ զանազան աւանդութիւններ ունի կամուրջներու մասին: Մենք եւս ունինք «Սահակ Թուչումը» գրուած՝ Յովհ. Գազանճեանի կողմէ եւ Ֆրանսերէնի թարգմանուած հայագէտ փրօֆ. Մաքլերէ :

«Աղջիկս տխ աղջիկս» տարբեր աւանդութիւն մըն է (հրատարակուած շաբաթ օր) որուն կորիզը (լսուած ասողիկ ազգականէ մը) պատմեց կինըս, Եղմաս — Աղաւնի Միրաքեան, Խնուսի (Հ Արամիկ գիւղէն) :Կամուրջը կը գտնուի իրծնդավայրին եւ Քաղքիկ գիւղին մէջտեղէն հոսող Դանիէլ գետին վրայ, եւ հաւատացած են թէ կամրջակալին մէջ աղջիկ մը թաղուած է :

Այս տարբերակին մէջ, զոհաբերութեան ձեւն է աւելի հետաքրքրականը, որուն մէջ Գեղեցկութեան գլխաւոր իմաստէն զատ կայ եւ այլի մայրը՝ Մայր Հայաստան ընդհանուր վերլուծումի խորհուրդին հետ զուգընթաց: Երկրորդ պարագայ մըն է այն աւանդութիւնը թէ «Հայաստանի հին բերդերն ու կամուրջները շինուած են կաթով հաւկիթով »:

Այս զրոյցը կապուած է հաւանաբար հետեւեալ իրականութեան: Գաւառին մէջ մեզի ծանօթ էր խիւս մը եւ անով կը փակցնէինք երկու այլամերժ իրեր նոյնիսկ, որոնք չորնալէ վերջ անբեկանելի կ'ըլլային: Այս նիւթը կը կոչուէր լոդ (Locch) հետեւեալ ձեւով եւ նիւթերով պատրաստուած:

Հաւկիթի ճերմկուց, հում կաթ, կաղնեփայտի մոխիր եւ բամպակ, իրարու հետ խառնելով լաւ մը ծեծուելէ վերջ կ'ըլլար թանձր եւ մածուցիկ նիւթ մը, հաւանաբար կամուրջներու ագուցման մէջ գործածուած, ուրկէ առաջ եկած է գուցէ վերոյիշեալ զրոյցը :

Շահեկան պիտի ըլլար եթէ ուրիշներ գրէին, իրենց գիտցած այս կարգի աւանդութիւնները, զանոնք կորուստէ փրկելու մտահոգութեամբ :

Խոսրով Վշտունի

Ազիզի, որ տարւոյն որոշ եղանակներուն Իզմիթի պալատը կ'երթար ձուկ որսալու: Սուլթանը իր առաջին լուսանկարները քաշել տուաւ այս դիրքին մէջ, Իզմիթի ծոցը :

Ապտիւլլահ եղբայրները կը կրէին «արքունի նկարչի» տիտղոսը. եւ իրենց Բերայի խանութին վրայ քանդակուած էր Ապտիւլազիզի մէկ դիմանշանը :

Երբ Մուրատ Ե. գահ բարձրացաւ, իր դիմանկարը յաջորդեց Ապտիւլ Ազիզի նկարին :

Ժողովուրդը մեծ ընդունելութիւն ցոյց տըւաւ Ապտիւլլահ եղբայրներուն, որոնք Գայազիաի մէջ մասնաճիւղ մը բացին: Յետոյ այս մասնաճիւղը փոխանցեցին իրենց աշխատաւորին, Անտրէամէնօսի :

Ապտիւլլահ եղբայրները հացկերոյթ մը սարքեցին այն զօրավարներուն, որոնք պատերազմին Իսթանպուլ եկան :

Այդ զօրավարներուն մէջ Հայեր ալ կային : Սուլթանը զայրացաւ այս հացկերոյթէն, Ապտիւլլահ եղբայրները աչքէ ինկան: Ալ պալատը գործ չէր տար իրենց :

Աւելի վերջ ներման արժանացան, այդ եղբայրներէն Վիճէսան, որ բուն արուեստագէտն էր, խելամացաւ, Ապտիւլլահ Շիւքրիւ էֆէնտի եղաւ, իր երեք զաւակներով թլպատուեցաւ Համիտիէ էթֆալ հիւանդանոցին մէջ:

Հանրածանօթ լուսանկարիչ մըն էր նաեւ Սապահ, սուրիացի հայ կաթոլիկ մը, բուն անունով Բազալ: Վենետիկ գացած էր քահանայ ձեռնադրուելու, Իսթանպուլ եկաւ եւ նուիրուեցաւ իր արուեստին :

ԺԹ.— դարուն ուշագրաւ են Սեպուհ Մինասի մանրանկարները : Այս հայն ալ պալատին հաշւոյն գործեր կ'ընէր: Եղբօրորդին Ժօզէֆ Մինաս այս մարզին մէջ լաւ հասած արուեստագէտ մըն էր, երբեմն Սապահ լուսանկարչատունը կ'երթար եւ ինչ ինչ սրբագրութիւններ կ'ընէր:

Ալ ժողովուրդին մոլեռանդութիւնը նուազած էր մարդոց պատկերներուն հանդէպ, հանրութիւնը վայելք կը զգար լուսանկարուելով եւ տունին մէջ իր նկարը կախելով :

ԸՆԿԵՐ ՏԻԳՐԱՆ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ մեռած է Աղեքսանդրիոյ մէջ: Բնիկ Կեսարացի, կրցած էր փայլուն դիրք գրաւել առեւտրական հրապարակին վրայ: Ունէր հանրային ջիղ, եռանդ եւ օգտակար ըլլալու կամք: Վարած է կուսակցական պատասխանատու պաշտօններ :

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՄԻՋ ԷԼՄԱՍԵԱՆ ՔՈՅՐԵՐԸ ցուցահանդէս մը տուած են գեղարուեստական «Մաքէթ»ներու որ արժանացած է գնահատութեան թէ Հայերու եւ թէ օտարներու կողմէ:

«ՍԵՒԱՆ» ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԼՈՒԾՈՒԱԾ

Եգիպտոսի Ցուսաբերէն.—

«Ժուռնալ տ'էժիփթ» իր Սեպտ. 17ի թիւին մէջ կը գրէ վերի խորագրին տակ.—

Հայերու հայրենադարձին առիթով բազմաթիւ ընկերակցութիւններ եւ մարմիններ կազմուած էին «դիւրացնելու համար անոնց ճամբորդութիւնը»։

Աղեքսանդրիոյ մէջ հայրենադարձը սկսաւ 1946ին, հովանաւորութեամբ «Սեւան» «մշակութային» ընկերակցութեան, որուն կեդրոնատեղին կը գտնուի մարոնիթներու եկեղեցիին փողոցը։

Կառավարութիւնը որեւէ ձեւով չընդդիմացաւ Հայերու ներգաղթին, բայց որոշ պայմաններ դրաւ, մասնաւորաբար հրաժարում՝ եգիպտ. հպատակութենէ։

Սակայն շուտով տեսնուեցաւ, որ կարգ մը անձեր ներգաղթի քօղին տակ կը ծածկէին իրենց բուն նպատակը, այսինքն՝ համայնավար քարոզչութիւն Եգիպտոսի մէջ։ Ասիկա պատճառ դարձաւ, որ հայ կրօնաւոր մը արտաքսուի երկրէն եւ ձերբակալուին բազմաթիւ ուրիշ անձեր, որոնց կարգին՝ նաեւ «Սեւան» ընկերակցութեան անդամները։

Հանրային ապահովութեան տնօրէնութիւնը, համոզում գոյացուցած ըլլալով, որ այս ընկերակցութիւնը քաղաքականութեամբ կը զբաղի, որոշեց լուծել զայն։

Այս իմաստով յուշագիր մը ներկայացուեցաւ պետական իրաւագիտական խորհուրդին, որ Մանիչէի դատարանէն պահանջեց լուծել ընկերակցութիւնը, հիմնուելով ընկերակցութեանց վերաբերեալ թիւ 49 օրէնքին վրայ, հրատարակուած 1945ին։

Ընկերակցութիւնը լուծուեցաւ դատական վճիռով։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ

Մարսէյլէն Գ. Կարապետ Տէրտէրեան (Խարբերդցի) երկար նամակով մը հետեւեալ գանգատները կը յայտնէ, Համախարբերդցիական Միութեան կոչին առթիւ, որ հրատարակուեցաւ «Յառաջ»ի մէջ, Սեպտ. 3ին։ (Կ'ամփոփենք հիմնական մասերը).—

1.— Երբ խումբ մը Խարբերդցիներ ի մի գալով հիմը դրին Միութեան, որուն անդամ եմ ես ալ, գլխաւոր նպատակն էր 1) օգնել չքաւոր հայրենակիցներուն, 2) Զարկ տալ Նոր Խարբերդի շինութեան։

2.— Նպատակը կը խօսէր բոլորի սրտին եւ շատ մը հայրենակիցներ անդամագրուեցան։ Դժբախտաբար վերջին տարիներու ընթացքին կարգ մը մարդիկ Միութիւնը հիմէն խախտեցին իրենց երկդիմի եւ խտրական ոգիով։ Այնպէս որ, այսօրուան Համախարբերդցիականը երբեք չէզոք չէ եւ չի ներկայացներ բոլոր Խարբերդցիներուն կամքը։ Օրինակ, մինչ հրապարակաւ իր մասնակցութիւնը կը բերէ Նոյեմբեր 29ի տօնակատարութեան, կը մերժէ մասնակցիլ համազգային տօնին, կամ Ա. Ահարոնեանի մահուան տարելիցի հանդէսին։

3.— Խարբերդցիներու հարիւրին 80ը մաս չի կազմեր Միութեան, խրտչելով անոր կասկածելի դիրքէն։ Անցեալ տարի Վալանսի, այս տարի ալ Տէսինի մէջ գումարուած «պատգամ. ժողովները» սահմանուած էին վերէն տրուած հրահանգները գործադրելու եւ ինքնակոչ մարմին մը ընտրելու, քնացնելով հասարակ մահկանացուները։

4.— Համաձայն ծրագիր – կանոնագրի, 25 անդամ ունեցող ամէն մասնաճիւղ կ'ընտրէ մէկ պատգամաւոր, իսկ եթէ 40 — 50 անդամ ունենայ — ինչ որ հազուադէպ է — երկու պատգամաւոր։ Տարիներէ ի վեր հազիւ 18 — 20 հոգի կը մասնակցին ժողովներու եւ պատգամաւոր կ'ընտրուին երեք հոգի։ Բազմաթիւ բողոքներ եղած են այս ապօրինութեան դէմ, բայց անօգուտ։

5.— Կեդր. վարչութիւնը ի զուր համերաշխութեան կոչեր կ'ուղղէ, երբ քիչ մը ամէն տեղ, Մարսէյլ, Վալանս, Լիոն, Կարտան, Սէն – Լուլուսամիտ եւ անկեղծ Խարբերդցիներ կը չէզոքացուին, որովհետեւ կ'ուզեն Միութիւնը դնել իր բարձրութեան վրայ, բացարձակապէս չէզոք, հեռու՝ քաղաքական մարզանքներէ։

6.— Կոչը երբեք չի խօսիր մօտ մէկ միլիոն հարիւր հազար ֆրանքի գործածման մասին։ Ուէ Խարբերդցի իրաւունք ունի հաշիւ պահանջելու այդ գումարին առաքման եւ գործածութեան մասին։

Կար. Տէրտէրեան

★

ՓՈԽԱԴԱՐՁ ՄԵՂԱԴՐԱՆՔՆԵՐ

Լինցէն (Աւստրիա) Գ. Զ. Վ. Սուրէնեան Սեպտ. 14 թուակիր նամակով մը «չարամտութիւն» կը վերագրէ Գ. Արմ. Տապաղեանի, որ «երկու պատուաւոր անձեր՝ Աւտէյ Ֆիլիփովիչը (կամ Տէրտէրեանց) եւ Յարութիւն Փափազեանը վարկաբեկելէ վերջ, անուանարկած է նաեւ Գ. Սուրէն Իսրայէլեանը» («Յառաջ», 26 Փետր.)։

Այս առթիւ գնահատելով Գ. Իսրայէլեանի ծառայութիւնները, իր կարգին կ'ամբաստանէ Գ. Տապաղեանը, Արկատիա Եղիազարեանը, Խրիմցի Սարգիս Կոկոսովը, զանազան դէպքեր յիշելով։

Ամիսներ առաջ ալ հերքում մը ստացած ենք Իսրայէլեանէ, որ իր անցեալ գործունէութեան եւ տառապանքներու մասին վկայ կը ներկայացնէ Արսէն Ա. քահանայ Տէր Սիմոնեանցը։ Կը սպասենք Գ. Տապաղեանի եւ Արսէն քահանայի լուսաբանութեանց, քակելու համար այս թնճուկը։

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՆԻԿՈՍԻՈՑ մէջ լոյս տեսած է Զօրիկ Զօրայեանի Անգլօ – Հայ համայնագիտական բառարան ընթերցարանին առաջին հատորը։ Մնացեալ 19 հատորները պատրաստութեան մէջ են։ Գինը 10 շիլին է, քսան հատորները պիտի արժեն 10 սթերլին։

ՀՈՄՍ Դամասկոսէն եւ Հալէպէն վերջ Սուրիոյ գլխաւոր քաղաքներէն մէկն է։ Ազդակի թղթակիցը, Հ. Եափուճեան կը գրէ թէ ներգաղթէն առաջ հայութեան ընդհ. թիւն էր 172 ընտանիք, որոնցմէ մօտ 85 ընտանիք Հայաստան մեկնեցան։ Սակայն ներկայիս կան 100 ընտանիքներ եւ այս յաւելումը եղած է «Իրաք բեթրոլիում ընկերութեան» մէջ աշխատող հայ պաշտօնեաներու ընտանիքներով։

Հոմսի հայութիւնը կը բաժնուի երեք դասակարգի.— պաշտօնեայ, արհեստաւոր եւ գործաւոր։ Պաշտօնեաները կ'աշխատին «Իրաք բեթրոլիոմ ընկերութեան» մէջ, իսկ մնացեալը արհեստով եւ գործաւորութեամբ։ Ազգային կեանքը համեմատաբար անցեալին՝ խաղաղ շրջան մը կը բոլորէ։ Եկեղեցին եւ դպրոցը մէկ յարկաբաժնի մէջ են, որուն երկու սենեակները միացնելով ըրած են եկեղեցի եւ երեք սենեակներր կը գործածուին իբրեւ դպրոց։ Եկեղեցւոյ քահանանՏէր Եղնիկ Տէր Ցակոբեան, բարի եւ փորձառու քահանայ, հոգեւոր հովիւն է նմանապէս շրջանի գիւղերուն մէջ գտնուած հայութեան։

1947 — 48 տարեշրջանին դպրոցը ունեցած է եօթնասուն աշակերտ նախակրթարանի չորրորդ եւ հինգերորդ դասարաններու համահաւասար կրթական մակարդակով։ Ուսուցչուհին է Օր. Մ. Շամլեան։ 1948—49 աշակերտութեան թիւը եղած է 55, օտար վարժարաններ յաճախող աշակերտներու պատճառով։ Տէր Եղնիկ միեւնոյն ատեն ուսուցիչ եւ տնօրէն է դպրոցին։ Դպրոցին ելմտացոյցը 1947 — 48ին եղած է 2550 ս. ոսկի, իսկ 1948—49 տարեշրջանին 2000 ս. ոսկի։ Արաբերէնի ուսուցիչին թոշակը վճարած է պետութիւնը։ Եկամուտի աղբիւրներն են պետական նպաստը դպրոցական հանդէսը, Հայ Օգն. Խաչը, Հ. Բ. Ը. Մ.ը։ Ելմտացոյցը լրիւ գոցուած է։ Սակայն շատ կարիք կայ վարժարանի ներքին կահաւորման եւ նորոգութեանց համար։ Հաւատաւոր ընկերներ կ'աշխատին կազմակերպութիւնը առողջ եւ զօրաւոր պահել։ Ընկերներու թիւը կ'աւելնայ։ Կը խորհին ունենալ պատանեկան միութիւն մը, սակայն վարիչի պակասը զգալի է։ Հայ Օգն. Խաչը կը շարունակէ իր բարերար գործունէութիւնը։ Անդամուհիներու ընդհ. թիւն է 70, իսկ արծուիկներունը 15։ Հ. Մ. Ը. Մ.ը շրջանի ամէնէն զօրաւոր միութիւնն է։ Անդամներու թիւն է 50, սկաուտներու թիւը 35։ Ունի գեղեցիկ ակումբ մը, պարտէզով ուր ընտանիքներ երեկոյեան կը հաւաքուին եւ կ'առնեն զուարճութիւն մը կամ սուրճ մը։ Հ. Մ. Ը. Մ.ը միշտ կը հրաւիրուի տեղացիներու կողմէ կազմակերպուած հանդէսներուն օրոնք համազգային բնոյթ կը կրեն։

ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ շրջանի հայութիւնը հանրագրութիւնով մը, որուն տակ ստորագրած են 85 առ հարիւրը դիմած են կաթողիկոսարան, պահանջելով Դամասկոսի հայութիւնը կապել Հալէպի թեմին, առ ի կանոնաւորութիւն ազգային կեանքին։ Հանրագրութիւնը իր եզրակացութիւնը պարտադրանքը կը նկատէ ասկէ առաջ տեղի ունեցած ապօրինութեանց, գայթակղութիւններու եւ կազմալուծման։

Յարդ. Նշանակովի առաջնորդ, եւ այլ քմահաճ կարգադրութիւններ պատճառ եղած են որ Դամասկոսահայ ժողովուրդը հեռու մնայ եկեղեցիէն, անտարբեր դպրոցին եւ այլ ազգային գործերու հանդէպ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ

ԱՆԻՒՆ ԾԱԽՈՒԵՑԱՒ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ, 1034 — 1064)

Բ. ՄԱՍ
ԱՆԻԻ ԿՈՐԾԱՆՈՒՄԸ

ԺԶ.

ԴԱՒԱՃԱՆԻՆ ՑԱՂԹԱՆԱԿԸ

— Որ ի՞նչ, ընդհատեց Վեստ Սարգիս չեչտակի ակնարկ մը ձգելով Գագիկի վրայ։

— Կը վախնամ որ ծուղակի մէջ իյնամ, իշխան, ըսաւ Գագիկ յուսահատ շեշտով մը։

Վեստ Սարգիսի շրթներուն վրայէն դառն, հեգնական ժպիտ մը անցաւ։ Կը ծիծաղէր իր թագաւորին զգացումներուն վրայ։

— Ինչ, դուն կը ծիծաղի՞ս իմ վրաս, կը հեգնես հարցուց Գագիկ կշտամբող շեշտով մը։

— Քաւ լիցի, թագաւոր, բայց գիտցէք որ զգացումները դատարկ, անոտի բաներ են, ուշադրութիւն պէտք է դարձնել անոնց։

— Բայց ինչպէ՞ս, ինչպէս վարուիմ ուրեմն։

— Ինչպէս վարուիս... բայց դուն կը սիրե՞ս հայրենիքդ, հարցուց յանկարծ Վեստ Սարգիս ուղղակի նայելով Գագիկի աչքերուն մէջ։

Գագիկ դող մը զգաց։

— Այդ ի՞նչ հարցում է, իշխան, միթէ չե՞ս գիտեր որ կեանքս անգամ չեմ խնայեր հայրենիքիս սիրոյն։

— Ես ալ այդպէս կը կարծեմ, գիտեմ որ կը սիրես հայրենիքդ, եւ ճիշդատոր համար ալ պէտք է ընդունիս հրաւէրը եւ երթաս Պոլիս։ Միթէ դժուա՞ր է գուշակել, տէր իմ, որ եթէ չընդունիս կայսէր հրաւէրը, Յոյները անարգուած պիտի սեպեն իրենք զիրենք եւ ամէն միջոցի պիտի դիմեն՝ կործանելու մեր հայրենիքը, իսկ մենք ի՞նչ ուժ ունինք անոնց ահեղ զօրութեան դիմադրելու։ Չէ, թագաւոր, քու Պոլիս երթալովդ բնաւ վտանգ մը չի պատահիր ոչ քեզի եւ ոչ ալ գահին, իսկ չերթալով՝ մեծամեծ դժուարութիւններ կը ստեղծես։

— Բայց, իշխան, ծերունի Վահրամը դէմ է երթալուս։

— Ծերունի Վահրամը... հըմ, բայց ան ծերութեան հետ խելքն ալ կորսնցուցած է, հեռուն չի կրնար մտածել։ Դուն պէտք չէ հետեւիս անոր խորհուրդին, հակառակ պարագային թող մեղքը իյնայ իր վզին։

— Բայց որո՞ւն յանձնեմ գահս, որո՞ւն յանձնեմ Անիի բանալիները։

— Միթէ չես վստահիր ինձ, թագաւոր, չե՞ս գիտեր որ Վեստ Սարգիսը իր արեան վերջին կաթիլնիսկ կը զոհէ իր թագաւորինհամար։Հանգիստ սրտով գնա Պոլիս եւ վերադարձին գահը կը ստանաս ինչպէս ձգած ես, իսկ բանալիները յանձնեցէք մեր վեհափառին, Պետրոս կաթողիկոսին։

— Բայց սիրտս դէչ բաներ կը նախզգայ, իշխան։

— Պարապ բաներ, անոտի զգացումներ, թագաւոր։

— Ուրեմն խորհուրդ կուտա՞ս որ երթամ, հարցուց Գագիկ։

— Այո, անպատճառ։

— Կ'երդնո՞ւս որ մինչեւ վերադարձս անխախտ պիտի պահես գահս։

— Կ'երդնում սրովս, կ'երդնում Աստուծով որ այդ գահին ոչ ոք պիտի համարձակի մօտենալ։

— Ես համաձայն եմ ուրեմն, ըսաւ Գագիկ թոյլ ձայնով մը եւ սիրտը փղձկեցաւ, մինչդեռ Վեստ Սարգիսի աչքերուն մէջ ուրախութեան թաքուն ժպիտ մը երեւաց։

— Ես համաձայն եմ, կրկնեց Գագիկ, միայն յայտնէ կաթողիկոսին եւ իշխաններուն որ երդում ընեն Ս. Տաճարին մէջ, Քրիստոսի արիւնով կնքեն այդ երդումը եւ խոստանան հաւատարիմ մնալ ու երբեք չդաւաճանել ինծի։

Այնուհետեւ միայն ես կը յանձնեմ ձեզ Անիի բանալիները եւ գահս։ Այժմ գնա յայտնէ իշխաններուն իմ վճիռս եւ թող հանդիսաւոր երդումի պատրաստուին, ըսաւ Գագիկ եւ երեսը անդին դարձուց։

Աչքերը լեցուած էին արցունքներով։

— Ամէն բան կը պատրաստուի ձեր հրամանին համաձայն, ըսաւ Վեստ Սարգիս եւ ոտքի ելաւ մեկնելու համար։

Վեստ Սարգիսի հոգին կը հրճուէր։ Տարած էր յաղթանակը։

ԲԱԳՐԱՏ ԱՅՎԱԶԵԱՆ

ՌՈՒՍԵՐԸ ՊԻՏԻ ԿՐՆԱՆ ԱՄԵՐԻԿԱՆԱՄԲԱԿՈՆԵԼ

Պերլինի սովետական շրջանէն հասած լուրերու նայելով «V» զէնքերու գերման մասնագէտները այժմ Պալթիկի շրջանին մէջ ստորերկրեայ մեծ գործարաններէ, Ռուսիոյ համար կը պատրաստեն անդրովկէանեան հրթիռներ, այն տեսակէն զոր Գերմանները կը պատրաստէին պատերազմին վերջերը: Նացիները որ այս զէնքին վրայ մեծ յոյսեր դրած էին, զայն կը կոչէին «Կարմիր Շուշան», այն պատճառով որ երբ նշանակէտին հասնի՝ փունջի մը պէս 8 — 10 ռումբ կ'արձակէ, քանդելով շուրջ 8 քիլոմեթր տեղ: «Կարմիր Շուշանները» արձակման վայրէն մինչեւ 8000 քիլոմեթր հեռու կրնան երթալ՝ նշանակէտ մը զարնելու համար:

★ Անգլիա իր կարգին կազմակերպութիւններ կը կատարէ հիւլէական ռումբ պատրաստելու համար:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՄԵՐԻԿԱ մէկ տարիէ ի վեր 1569 միլիոն տոլար բաժնած է արտասահմանի երկիրներուն՝ իբր օգնութիւն: Խորհրդարանի խառն յանձնաժողովը 1314 միլիոն քուէարկեց իբր զինուորական օգնութիւն արտասահմանի:

ՓԱԽՈՒՍՏՆԵՐԸ ԱՐԳԻԼԵԼՈՒ համար նոր օրէնքներ հաստատեց չեխական կառավարութիւնը: Նամակներ եւ լրագրական ազդեր կը ստանան այն ծնողները որոնց զաւակները արտասահման փախած են: Անոնք պարտաւոր են կառավարութեան հաղորդել թէ ո՛ւր կը գտնուին իրենց տղաքը, յետոյ իրենց ստորագրութեամբ յայտարարել թէ անոնք մեկնած են ապօրէն միջոցներով, առանց իրենց հաւանութեան եւ թէ կ'ուզեն որ վերադառնան: Այս յայտարարութեանց պատճէնները կը ղրկուին արեւմտեան երկիրներու կառավարութեանց, որպէսզի օգնեն, փախստականները վերադարձնելու համար: Միեւնոյն ատեն խիստ միջոցներ ձեռք առնուած են կայարաններու եւ օդակայաններու մէջ: Բոլոր անցագիրները պիտի ջնջուին եւ նոր անցագիրներ պիտի տրուին միայն անոնց որ գոհացուցիչ պատասխաններ կուտան ներքին եւ արտաքին գործերու Նախարարութեանց մէկ հարցարանին: Ըստ սակայն Փրակայի անթէլը կը խոստովանի թէ փախուստները կը շարունակուին:

ՄԱՔՐԱԳՈՐԾՈՒՄ կը կատարուի Պուլկարիոյ համալսարաններուն մէջ: Սոֆիայի համալսարանի թերթը կը հաղորդէ որ համալսարաններու հարիւրէն 17 հակակշռուած եւ մաքրագործուած են վերջին ամիսներուն: Դուրս ձգուած են անոնք որ ժողովներու բացակայած, անդամավճարները չեն տուած եւ յանձնառութիւնին չեն կատարած, կամ հին ոստիկանութեան մէջ լրտեսներ, ֆաշիստներ, չարագործներ, անբարոյականներ, կուլակներ եւ հին կապիտալիստներ են եղած:

ՏԱՍԸ ՎԱՇՏ նոր զօրք ղրկուեցաւ Հնդկաչին, ուր կռիւները կը շարունակուին ամիսներէ ի վեր:

ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ մէջ ձերբակալուեցաւ Հիւսէյին Թէվֆիք, որ ամբաստանուած է իբրեւ սպանիչը Եգիպտոսի ելմտական նախարարին՝ Օսման փաշայի: Եգիպտական կառավարութիւնը տասը հազար ոսկի պարգեւ խոստացած էր իր ձերբակալման համար:

ԱՇԽԱՐՀԻ ՔԱՂԱՔԱՑԻՆ, Կէրի Տէյվիս, հինգերորդ անգամ ձերբակալուեցաւ, երբ դիրք բռնած էր Շէռշ – Միտի բանտի առջեւ, որպէսզի ինքն ալ բանտարկեն Ժան Մոռ..ր հետ, որ պատժուած է, իբրեւ սկզբունքով հակառակ զինուորութեան: Իւրաքանչիւր ձերբակալութենէ վերջ երբ կ'արձակուէր, Կէրի Տէյվիս նորէն վրանը կը լարէր բանտին առջեւ: Այս անգամ իր դաւանակիցներէն երեք հոգի իր տեղը բռնեցին, բայց իրենց կարգին ձերբակալուեցան: Շաբաթ կէս գիշերին Ֆրանսացի գաղափարակից մը սկսաւ ճառախօսել բանտին առջեւ, բռնութեան դէմ: Վեց ոստիկաններ հրամայեցին իրենց տեղերը վերադառնալ: Ճառախօսը մերժած ըլլալով ձերբակալուեցաւ: Տէվիս պատժական ատեանին յանձնուեցաւ:

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ»

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ.— Այս շաբաթ օր, իրիկուան ժամը 8.30էն մինչեւ լոյս, քաղաքապետութեան սրահը, 22 rue Voltaire:

Նախաձեռնութեամբ՝ Ալֆորվիլի Ս. ՄԻՆԱՍԵԱՆ ենթակոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ:

Կը նախագահէ ընկեր ՅՈՎՀ. ՋԵՐՋԵԱՆ

Կը խօսին ընկերներ Ս. Տ. ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ եւ ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ:

Ինչպէս նաեւ Ալֆորվիլի քաղաքապետը Camarade R. BLEUSE:

Ներկայ պիտի ըլլան նաեւ տեղւոյս ընկերվարականներու S. F. I. O.ի ներկայացուցիչները:

Գեղարուեստական բաժին.— Երգ, Աւետիս Քիւփէլեան եւ Սուրէն Անդրէասեան:

Արտասանութիւն՝ Տիկին Գեղանուշ Պետրոսեան եւ ընկեր Ջօհրապ Մուրատեան:

Կէս գիշերին կը սկսին եւրոպական պարերը:

Նուագախումբ ԿԱՐՕ ՍԱՐԵԱՆԻ:

ՈՒՐՖԱՅԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ 34ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Հոգեհանգիստ կիրակի առտու ժամը 10ին:

Կը պատարագէ Արտ. Արք. ՍԻՒՐՄԷԵԱՆ

2 Հոկտեմբեր, կիրակի երեկոյեան ժամը 9ին, Սալ Ժէօկրաֆիի մէջ, 184 Bld. St. Germain, կազմակերպուած Ուրֆայի Հայր. Միութեան կողմէ:

Կը նախագահէ Պ. ՅԱԿՈԲ ՀԻՍԱՑԵԱՆ

Կը խօսին Պ. Պ. ԱՐՇԱԿ ՋՕՊԱՆԵԱՆ, ՄԵՍՐՈՊ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ, եւն: Երգ՝ Տիկ. Լիւսի Էմբրեան, Օր. Աստղիկ Քէօսէեան, արտասանութիւն՝ Պ. Պ. Շահան Սարեան, Ա. Գմբէթեան:

Դաշնակ Պ. Մեսումենց:

Մասնակցութեամբ բոլոր քաղաքական կուսակցութեանց եւ Հայ Կամաւորներու եւ Մարտիկներու միութեան, որոնք խօսք պիտի առնեն:

Մուտքը ազատ է

ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄ ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒ

ՎԻԷՆԻ Կապոյտ Խաչի դպրոցներու վերաբացումը հոկտ. 3ին երկուշաբթի իրիկուան ժամը 7ին Օհանջանեան ակումբին մէջ: Երեքշաբթի 4 հոկտեմբեր Խաթրէզէն Սահակ Մեսրոպ սրահին մէջ ժամը 7ին:

★

ՎԱԼՊԱՐԷԼԻ դպրոցական տարեշրջանի զոր..ծունէութիւնը արդիւնաւորելու համար, կը հրաւիրուին ծնողներ որ օր առաջ արձանագրել տան, իրենց զաւակները, կիրակի 9—12 եւ հինգշաբթի օրերը 3—7, դպրոցին սրահին մէջ, եւ կամ դիմել Պ. Ատիկ Աչճեանի 26 Ave. de la Valbarelle, Մարսէյլ:

Թաղային ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ այս կիրակի կէսօրէ վերջ դպրոցին սրահին մէջ: Կը խնդրուի բոլոր թաղեցիներէն անխտիր՝ ներկայ ըլլալ տարեվերջի այս կարեւոր ժողովին:

★

ՎԱԼԱՆՍԻ Կապոյտ Խաչի «Ա. Ահարոնեան» վարժարանի ամենօրեայ դասընթացքները կը վերսկսին հոկտեմբեր 3, երկուշաբթի իրիկուն:

Արձանագրութիւններ տեղի կ'ունենան նոյն օրը, վարժարանին մէջ:

★

ՌՈՄԱՆԻ Կապոյտ Խաչի դասընթացքները վերսկսան 15 Սեպտեմբերին: Հետեւիլ փափաքողները կրնան դիմել ընկերուհի Նուրիձա Շէհէրլիեանին: Դպրոցի վարձու սրահ մը կը փնտռուի: Իմացնել միեւնոյն ընկերուհիին:

ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Տեղւոյս միակ ջութակահար երիտասարդ Պ. Կ. ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ առաջին անգամ ըլլալով կազմակերպած է նուագահանդէս մը, մասնակցութեամբ տեղւոյն երկսեռ կարող ուժերուն, որուն դաշնակով կ'ընկերանայ Օր. Վ. ՍԱՆՃԵԱՆ:

Այս շաբաթ երեկոյեան ժամը 8.30ին Cercle Catholique սրահին մէջ:

Ճոխ յայտագիր եւ ընտիր նուագ: Կը հրաւիրենք հասարակութիւնը քաջալերել մեր երիտասարդները:

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17, Rue Dameame – (13e)

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԻՇԽԱՆ խումբը չորեքշաբթի 28 Սեպտ. երեկոյեան ժամը 8ին:

ՆԻԿՈԼ ԴՈՒՄԱՆ կիրակի 2 Հոկտ. կէսօրէ վերջ ժամը 3ին:

ՔԵՌԻ խումբ կիրակի 2 Հոկտ. առաւօտեան ժամը 10ին:

Սոյն ժողովներուն ներկայ կ'ըլլան Շրջ. կոմիտէին ներկայացուցիչները:

ՌՈՄԱՆԻ Հ. Յ. Դ. «Քեռի» խումբի դասախօսական ժողովը այս ուրբաթ երեկոյեան ժամը 9ին, ընկեր Յարութիւն Պօյաճեանի բնակարանը: Կը հրաւիրուին ենթակոմիտէի բոլոր ընկերները, Նոր Սերունդականները եւ Խաչուհիները, Կը դասախօսէ ընկեր ՊԻԼԱԼԻ: Նիւթ՝ «Թրքասէ՞ր է Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը»:

ՍԷՆ ԷԹԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. «Անտօք» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Հայոց մատուռին մէջ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ԼԻՈՆԻ Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէն ընդհ. ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի բոլոր ընկերները այս ուրբաթ երեկոյեան ժամը ճիշդ 8ին դպրոցին սրահը, 73 rue Rabelais: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը խիստ կարեւոր է: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդ «Ահարոնեան» խումբի ընդհ. ժողովը այս հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, 19a Rue Caumartin:

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH - Fondé en 1925 - R. C. S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13)

Վեցամսեայ 800 ֆր., Արտ. 10 տոլ. կամ 3 անգլ.

Tél. GOB. 15-70 Գին 6 ֆր. C.C.P.Paris 1678–63

Jeudi 29 Septembre 1949 Հինգշաբթի 29 ՍԵՊՏ.

21րդ ՏԱՐԻ — 21 Année No. 5961–Նոր շրջան թիւ 1372

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՈՒՐՖԱՅԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԸ

1915 Սեպտեմբեր 29, չորեքշաբթի առաւօտ ժամը 10ին Ուրֆայի Հայոց Մայր եկեղեցիին եւ բողոքականներու ժողովարանին զանգակները միաժամանակ կը ղօղանջէին՝ թունդ հանելով քաղաքի հայութեան սիրտերը :

Կը հնչէր վերջապէս ահազանգը, ընդհանուր ապստամբութեան հրաւէրը, որուն կը սպասէր հերոսական քաղաքի ժողովուրդը ամիսներէ ի վեր :

Իթթիհատի դահիճները շատոնց վճռած էին Թրքահայութեան բնաջնջումը։ Վանի 1915ի ապրիլեան դէպքերը կը չահագործէին ամէն կողմ՝ պարզապէս արդարացնելու համար իրենց ջարդարար ծրագիրները :

Ապրիլ 11/24ին Պոլսոյ մտաւորականներու հոյլին ձերբակալութենէն վերջ, կարգը եկած էր գաւառին։ Խաբեբայութեամբ զինաթափ եւ անձնատուր եղած էր Լեռնային Կիլիկիոյ եւ ամբողջ հայութեան փառքն ու պարծանքը Զէյթուն, որուն հարիւրաւոր կտրիճները, գլխաւորութեամբ հանրածանօթ Նազարէթ Չաւուշի նահատակուեցան Մարաշի մէջ, իսկ կիներն ու երախաները աքսորուեցան Գոնիայէն անդին Սուլթանիյէ գիւղը :

Վասպուրականէն վերջ, Մուսա Լեռն ու Շապին Գարահիսարը ունեցած էին իրենց հերոսամարտերը։ Տեղահանութիւնն ու տարագրութիւնը ընդհանուր էր՝ Սեւ Ծովու եւ Մարմարայի եզերքներէն մինչեւ ներքին գաւառներու ամենախուլ անկիւնները :

Ուրֆան չէր կրնար բացառութիւն կազմել, մանաւանդ որ 1908ի Օսմանեան Սահմանադրութենէն վերջ, ինչպէս ամէն տեղ, հոն եւս հայկական Զարթօնքը հասցուցած էր սերունդ մը անձնազոհ եւ նուիրեալ երիտասարդներու, որոնք հայրենասիրութեամբ տոգորուած էին՝ անձնուէր մտաւորական գործիչներու եւ կրթական մշակներու շունչին տակ։

«Թէշքիլաթը Մախսուսէ»ն, ոճրածին Իթթիհատի այս հրէշային կազմակերպութիւնը, որ իր «չէթէ»ներուն միջոցաւ բնաջնջեց անզէն ու անպաշտպան հայութիւնը ամէն կողմ, մայիսին Ուրֆա ղրկած էր իր երկու ջարդարար ղեկավարները, Խալիլ եւ Ահմէտ, որոնց հետ միասին եկած էր նոր կառավարիչը՝ Ալի Հայտար։

Առաջին ազդանշանը տուին նորեկները 1915 Մայիս 27ին, պաշարել տալով Ս. Սարգիս վանքը, ուր կը բնակէին երկու Դաշնակցական գործիչներ, որոնք ձերբակալուելով ղրկուեցան Հալէպ՝ Պատերազմական Ատեանը։ Յունիս 8ին ձերբակալուեցան 18 ազգային երեւելիներ՝ ամէն հոսանքէ եւ երկու օր վերջ իրենց ընտանիքներով աքսորուեցան Րագգա, Ուրֆայէն 10 ժամ հեռու։

Յունիս 25ին, երկու ժամուան մէջ ձերբակալուեցան աւելի քան 200 հոգի, բոլորն ալ ծանօթ մտաւորականներ եւ առեւտրականներ։ Յաջորդ օրը Ուրֆա վերադարձուեցան Հալէպ եւ Րագգա ղրկուածներն ալ եւ Ուրֆայի բանտը լեցուեցան Հայ երեւելիներով :

Ընդհանուր զօրաշարժի հետեւանքով բոլոր հայ երիտասարդները զինուորագրուած էին Թրքական բանակին մէջ։ 1500 Եդեսացիներ քաղաքէն ոչ – հեռու բանուորական վաշտերու մէջ ճամբաներու շինութեան կ'աշխատէին :

Այս բոլոր դէպքերու ընթացքին, աննման հերոսը՝ Մկրտիչ Եօթնեղբայրեան եւ իր անբաժան ընկերը Յարութիւն Րասթկէլէնեան ի զուր կը ջանային համոզել երեւելիները, որ համաձայնին անմիջապէս ընդհանուր ապստամբութեան դիմելու :

Յուլիս 6ին Կարմուճ հայաբնակ գիւղի Ս. Կանէս լերան վրայ Եօթնեղբայրեանի խումբը Թուրք զինուորներու պաշարման շղթան ճեղքելով կը վերադառնայ Ուրֆա։

Յուլիս 10ին կառավարութիւնը կը պահանջէ առաջնորդ Արտաւազդ վարդապետ Գալէնտէրեանէ, արմաշական երիտասարդ ու համակրելի կղերական մը, 48 ժամէն հաւաքել Հայոց բոլոր զէնքերը :

Յուլիս 26ին կը ձերբակալուի նաեւ առաջնորդը։ Երկու օր վերջ, բոլոր բանտարկեալները, աւելի քան 200 հոգի, գլուխն ըլլալով առաջնորդը, ճամբայ կը հանուին դէպի Տիգրանակերտ, հազիւ քանի մը ժամուան ճամբայ կտրած, բոլորն ալ խժդուժօրէն կը սպաննուին Շէյթան Տէրէսիին մէջ։

Չորս օր վերջ, Օգոստոս 2 / 15ին նոյն տեղը կը նահատակուին Վարդգէսն ու Զօհրապը :

Օգոստոս 4ին բանուորական վաշտի 1500 անզէն հայ զինուորները Գուտէմէի եւ Գարա Քէօփրիւի մէջ «չէթէներու» կողմէ զոյգ զոյգ թեւերէն կապուած նախապէս պատրաստուած խրամներու աջէւ հրացանի բռնուելով տմարդօրէն կը սպաննուին :

Օգոստոս 19ին քաղաքի շուկային մէջ փոքրիկ ջարդ մը տեղի կ'ունենայ :

Որոշուած էր ապստամբութեան ազդանշանը տալ այն ատեն՝ երբ ընդհանուր տեղահանութիւնը սկսէր։ Սակայն կառավարութիւնը իր հայաջինջ ծրագիրը կը գործադրէր աստիճանաբար, տկարացնելով Հայերու դիմադրական ուժը :

Գուտէմէի սպանդէն փախած երկու երիտասարդներու ձերբակալութեան փորձը Սեպտ. 29–ին, յորդեցուց բաժակը եւ Ուրֆացիք մէկ մարդու պէս ոտքի կանգնեցան՝ պաշտպանելու համար հայութեան պատիւը :

Ահա՛ այս հերոսամարտի տարեդարձն է ; որ պիտի տօնուի կիրակի օր :

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

Միացեալ Ազգերու ժողովը

ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ ՌՈՒՄԲԸ ՕՐԱԿԱՐԳԻ ՎՐԱՅ

Միացեալ Ազգերու քաղաքական յանձնաժողովը իրեն փոխ նախագահ ընտրելէ վերջ Թուրք պատուիրակ Սէլիմ Սարփէրը, պատրաստեց ընդհ. ժողովի օրակարգը :

Այսպէս, Պ. Վիշինսքիի առաջարկով օրակարգի անցաւ ընդհ. խաղաղութեան, այսինքն հիւլէական ռումբի խնդիրը։ Ռուս պատուիրակը չընդդիմացաւ հելլէնական հարցին օրակարգի անցնելուն։ Օրակարգի մէջ են նաեւ իտալական գաղթավայրերու, Պաղեստինի, հոլանտական Հնդկաստանի եւ Պալքանեան խնդիրները։ Հելլէն պատուիրակ Ցալտարիս յայտնեց որ Յունաստան չուզեր ուղղակի բանակցիլ Եուկոսլաւիոյ հետ, մինչեւ որ ժողովը Պալքաններու խնդրով չզբաղի։

Հիւլէական ուժի խնդիրը կը շարունակէ զբաղեցնել բոլոր երկիրներու կառավարութիւնները։ Լոնտոնի մէջ այս շաբթու մասնաւոր նիստ մը կը գումարեն ամերիկացի, անգլիացի եւ քանատացի մասնագէտներ ռուսական յայտնութեան վրայ կացութիւնը ճշդելու համար։

Ռումբին պատրաստութեան մէջ կարեւոր դեր մը ունեցող տոքթ. Լէփ յայտարարեց թէ Ռուսերը ռումբը իրապէս գործածելէ առաջ երբ պրոպականտի միջոց կը ծառայեցնեն։ Իսկ Մոսկուայի ամերիկեան նախկին դեսպան զօր. Պէտըլ Սմիթ յայտնեց թէ Ռուսիա 10 տարիի պէտք ունի հասնելու համար հիւլէական ուժի ամերիկեան վիճակին, քանի որ մենք տասը տարի դրինք զայն հասցնելու համար արդի վիճակին :

Եւ սակայն լաւատեսները անպակաս են եւ կը կարծեն թէ քանի որ Ռուսերն ալ ունին նոյն զէնքը, հաշտեցողութիւնը դիւրին պիտի ըլլայ։ Ամէնէն կնճռոտ խնդիրը այդ զէնքին շինութեան հակակշիռն է։ Որովհետեւ, ինչ որ ալ ըլլայ, Ռուսիա չպիտի վերցնէ երկաթեայ վարագոյրը որ – պէսզի միջազգային մարմին մը երկրին ամէն կողմերը շրջի։ Այդ պարագային զինուորական պատրաստութիւնները պիտի շարունակուին աւելի ուժգին թէ Ամերիկայի եւ թէ Եւրոպայի մէջ : Նման պարագայի մը նախագահ Թրումըն պիտի վերաքննէ իր քաղաքականութիւնը Սպանիոյ մասին, զայն ալ մտցնելով Ատլանտեանի դաշինքին մէջ եւ պիտի զինէ նաեւ արեւմտեան Գերմանիան։ Ամերիկա պիտի պաշտպանէ Եուկոսլաւիան՝ ապահովութեան խորհուրդին մէջ ընդունելու զայն Ուքրանիոյ տեղը։

★ Զօրսերու պատուիրակները որ անպաշտօն գումարում մը ունեցան Աւստրիոյ դաշնագիրը վերջացնելու համար, արդիւնք մը ձեռք չբերին։ Ռուսիա անզիջող մնաց Աւստրիոյ քարիւղի խնդրին մէջ, քանի որ կը պահանջէր իրեն թողուլ քարիւղաբեր ամբողջ հողամասը :

Հայաստան - Արտասահման

ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ ՌՈՒՄԲԻ ԱՌԱՋԻՆ ԳՈՐԾԱՐԱՆԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՇՐՋԱԿԱՅՔՆ Է ԵՂԵՐ

(Շար. երէկի թիւէն եւ վերջ)

Եուկոսլաւ ուղեւորը սապէս կը շարունակէ իր պատմութիւնը .—

Հիւլէական ռումբի Հայաստանի կեդրոնը կը կոչուի Աթոմկրատ թիւ 1, իր կարեւորութեան պատճառով։ Պետութեան գաղտնի ոստիկանութիւնն է որ կը հսկէ անոր վրայ, փոխանակ ներքին գործոց նախարարութեան։ Կ'ըսուի թէ փոլիթպիւրօն Սթալինի խորհուրդով, գործը վստահած է Բերիայի որ ոստիկանութեան թաքուն եւ զօրաւոր վարիչն է :

Առաջին օրէն իսկ Բերիայի բացարձակ իշխանութիւն տրուեցաւ, պէտք եղած անձնակազմը, արհեստագէտները եւ ապրանքը ունենալու նաեւ Եաշիմովոյի, Պաս Օպերսէլնի, Թիֆլիզի Սովետական Վրաստանի հանքերուն ուրանիւմը իրեն վերապահուեցան։ Հաստատուած է որ Գերմանիոյ բնագիտական եւ արհեստագիտական աշխատանոցներուն մեծ մաս մը Աթոմկրատ թիւ 1 փոխադրուեցաւ։ 1949ին սովետական գիտունները Ժօֆռ եւ Կոմորով որոնք մինչեւ այդ փորձառական հետազօտութիւնները կը վարէին Պայքալ լիճին շուրջը, փոխադրուեցան Զանգու գետին հովիտը : Իրենց օժանդակ ունեցան ամէն տարիքի բազմաթիւ սովետական գիտուններ, ինչպէս եւ գերման գիտուններ որոնք Գերմանիոյ անձնատուութեան ատեն բերուեցան Խ. Ռուսիա : Փրոֆ. Քափիցան նշանաւոր բնագէտը, շնորհաւորելի ըլլալէ առաջ հոն բերուած էր։ Ան էր որ առաջին փորձերը վարեց, յետոյ Ուրալի մէջ անծանօթ տեղ մը ղրկուեցաւ, նոր կեդրոն մը ըստեղծելու համար (հոն է որ շնորհազուրկ եղաւ» իբրեւ հետեւանք իր ունեցած մտաւորական սերտ կապերուն արեւմտեան աշխարհին հետ)։ Ան երկար ատեն Անգլիա անցուցած էր կեանքը գլխաւորաբար Քէմպրիճ, ուր կարեւոր հետազօտութիւններ կը կատարէր :

Զանգուի հովիտին մէջ եղած հաստատութիւնները հսկայական են, եւ կը գտնուին չորս գիւղերու մէջ, Քանաքեռ, Կիւմիւշ, Աւթի եւ Ջանկիկէ։ Եռանկիւն մը կը կազմեն եւ իրարու կը միանան կառուղիով (autostrade) որուն կը կցուի նաեւ Երեւանինը : Երեք օդակայաններ հաստատուած են հոն, որոնք թէեւ փոքր, սակայն կատարելապէս լաւ շինուած են կրազիւսէ, ասոնք ձիւնային ոստիկանութեան օդանաւերուն յատկացուած են :

Հաստատութեանց շէնքերը, իրարու կը նմանին արտաքնապէս, կրազիւսի տաղաւարներ ժայռանման, դժնատեսիլ շրջափակի մը մէջ, մէկ մեթրէ աւելի լայնութեամբ եւ 5էն 7 մեթր բարձրութեամբ։ Այս գօտին միայն մէկ բացուածք ունի։ Հոն կը հսկեն կարեւոր ուժեր։ Պատին վրայ ամէն հինգ հարիւր մեթրի վրայ հարթ տեղ մը կայ ուր ոստիկանութեան պահակները տեւականապէս կը հսկեն թէ ներսը եւ թէ դուրսը :

Երբ պատէն ներս մտնես՝ առաջին տեսած շէնքիդ մէջ տեղաւորուած է ոստիկանութեան ջոկատը, որուն պաշտօնն է հսկել իւրաքանչիւր շէնքի վրայ, միայարկ, տխուր շէնք մը զօրանոցի կամ բանտի պէս։ Ամէն ինչ որ ներս մտնէ, թէ մարդ, թէ ապրանք պէտք է նախ այս շէնքէն անցնի։ Ամէն աստիճանի աշխատող, բանուոր թէ արհեստագէտ, նոյնիսկ գիտուն պէտք է հոն ներկայանայ եւ ցոյց տայ ինքնութեան թուղթ :

Ոստիկանութեան շէնքին մէջն է նաեւ մասնաւոր տնօրէնին բնակարանը, ինչպէս եւ իր աշխատակիցներունը, անոնք ճշմարիտ բանտարկեալներ են որովհետեւ քայլ մը իսկ չեն կրնար ընել առանց արտօնութեան։ Եթէ մէկը դուրս ելլել ուզէ, ոստիկանութեան կառքը եւ ընկերացող մը կը դնեն անոր տրամադրութեան տակ, եթէ նոյնիսկ քանի մը հարիւր մեթրով միայն պիտի հեռանայ :

Ոստիկանութեան շէնքը անցնելէ վերջ, շատ ընդարձակ բայց ցած աշխատանոցներ կը տեսնուին։ Այս շէնքերը երկյարկանի են եւ 15—20 մեթր բարձրութիւն ունին։ Գիտական հետազօտութեան սրահները, բուն աշխատանոցները (laboratoires) գետնայարկ են։ Կը կարծուի որ աշխարհի ամէնէն մեծն են Զանգուի հովիտին գետնայարկ աշխատանոցները։ Հոն աշխատողներու թիւը գաղափար մը կուտայ անոր կարեւորութեան բանուորները հանքերուն զտումը կը կատարեն, մասին : Սանկեկէյի (J — 7), շէնքերու խումբի անոնց թիւը 15 հազար է, Կիւմիշի շէնքերուն մէջ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՖՐ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ օդափոխութեան կայանի խումբերը Վէրնէյէն կը մեկնին Սեպտեմբեր 30ին։ Մարսէյլի խումբը կը հասնի ժամը 7.30ին, իսկ Փարիզի խումբը կը հասնի շաբաթ առաւօտ ժամը 7ին :

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ԱՏՐՊԱՏԱԿԱՆՑԻՆԵՐՈՒ ԱՌԱՋԻՆ ՆԱՀԱՆՋԸ

1914 Թուի Դեկտեմբեր 27ին, ցեխոտ, ցուրտէն սեւցած ու տառապած մեր գաղթականութիւնը հասաւ պարսկական Ջուլֆա, որ այդ օրերուն կը ներկայացնէր գիւղաքաղաք մը:

Գաղթական Հայերէն եւ Ասորիներէն ունեւորները սենեակներ վարձեցին, չքաւորներ եւ առհասարակ գիւղացիներ եւ արհեստաւորները տեղաւորուեցան աղտոտ իջեւաններու, մթերանոցներու եւ յարդանոցներու մէջ :

Բազմաթիւ էին նաեւ փողոցներու մէջ, ձիւնախառն անձրեւի տակ մնացողները:

Ցեխին պատճառով, մէկ փողոցէն միւսը երթեւեկը խիստ դժուարին դարձած էր:

Ուտեստը թանկ էր եւ անմատչելի:

Թրքական վտանգը չկար :

Քեռիի (ռուսի) երկիրը պիտի երթային, գոհ էին եւ ուրախ, լաւագոյն յոյսերով խանդավառ:

Հասած էին Արաքսի ափին, կը կենային Արաքսի առկախ կամուրջին քով եւ սրտատրոփ կը սպասէին ռուսական ափն անցնելու հրամանին, որ մեզ անյայտ պատճառներով կ'ուշանար :

Դեկտեմբեր 29ի երեկոյեան Խոյէն եկած երեք Սալմաստեցի Հայեր յայտնեցին թէ՝ Խոյի ռուս ներկայացուցիչներէն մէկը բարեկամաբար թելադրած է «Արաքսը չանցնիլ եւ սպասել դէպքերու լուծման»:

Եկողները յայտնեցին նոյնպէս որ՝ «Սարըղամիշի դրութիւնը բարւոքած է, Տաճիկները կը նահանջեն ու քանի մը օր վերջ, Ատրպատականի ռուս ջոկատները պիտի վերադառնան Խոյ եւ Սալմաստ»:

Նման դէպքերու ատեն, հակասական, անճիշդ լուրերը այնքան շատ կ'ըլլան, որ մարդս հարկադրուած է ոչ մէկուն չհաւատալ, այդ պատճառաւ, մեր գաղթականութիւնը յուզուած էր :

Այդ օրերուն, Նախիջեւանէն Պարսկական Ջուլֆա եկած էին Թաթար եւ Թուրք գործակալներ, որոնք կը ջանային ընդհարում ստեղծել եւ բնաջնջել հոն հասած հայ եւ ասորի գաղթականները, թէ տեղացիները եւ թէ հոն գտնուող պարսիկ կոզակները, որոնք չափով ազդուած էին արդէն, երբ տեղի ունեցաւ մեր երկու զինուորները զինաթափ ընելու փորձը:

Ջուլֆա հասած էր նաեւ Անդրանիկի կամաւորներու հարիւրեակը, Ռզմեցի Ասլանի ղեկավարութեամբ :

Մեր զինուորները չյանձնեցին զէնքերը եւ Թաթարները զէնքի դիմեցին :

Սաստիկ հրացանաձգութիւն տեղի ունեցաւ, մենք ունեցանք երկու կորուստ, իսկ թշնամին տուաւ 9 մեռեալ եւ երկու վիրաւոր:

Անմիջապէս ռուսական Ջուլֆայէն հասան ռուսական Կոզակներու վաշտերը եւ վերջ տուին ընդհարումին:

Յաջորդ առաւօտ գետն անցնելու հրաման տրուեցաւ, սակայն ոչ կամուրջէն, այլ՝ լաստով:

Լաստ կոչուածը տախտակէ, սենեակի մեծութեամբ սնտուկ մըն էր ամրացուած գետին մէկ ափէն միւսը կապուած երկաթեայ թելերու հաստ հիւսուածքին վրայ :

Երթեւեկը տեղի կ'ունենար երկու ափերէն քաշող պարաններու եւ նաւավարներու երկար ձողերու միջոցով :

Իւրաքանչիւր երթեւեկին, լաստը կրնար տեղափոխել 20 — 25 անձեր, մինչդեռ, եթէ կամուրջէն անցնելու հրաման տրուէր, ամբողջ գաղթականութիւնը, իր կենդանիներով եւ դոյքերով կարելի պիտի ըլլար տեղափոխել մէկ ժամէն :

Շաբաթ մը տեւեց լաստին երթեւեկը եւ ամենավերջին օրը միայն հրաման տրուեցաւ անցնիլ կամուրջէն :

Անասելի խճողում մը ստեղծուեցաւ ռուսական Ջուլֆայի մէջ :

Բազմահազար զօրքեր եւ գաղթականները իրար խառնուած էին:

Ուտելիքը սակաւ էր, բնակարանները անբաւարար: Շատերը կը պառկէին սալայատակներու վրայ :

Ջուլֆա – Թիֆլիզ – Բագու երկաթուղագիծը մեծ մասով կը գործածուէր զինուորներու եւ զինամթերքներու փոխադրութեան համար:

Վերջապէս, կարելի եղաւ Ասորիները հասցնել սաորախառն հայ գիւղերը, Երեւանի շրջանին մէջ :

Իսկ Հայերը գացին Թիֆլիզ, Բագու, հասան մինչեւ Ռոստով, Արմաւիր, Թականրոկ եւ ուրիշ քաղաքներ :

1915 Թուի Յունուար 15ին Ջուլֆայէն արդէն մեկնած էր գաղթականութիւնը :

Մինչ այդ, հոն սպասեց Անդրանիկի կամաւորական գունդին մէկ մասը :

Ատրպատական մտած թրքական զօրամասը հասած էր Թաւրիզ եւ ռուսական ջոկատը նահանջած էր դէպի Սօֆիան :

Թուրք հրամանատարը ծանր տուգանքի ենթարկած էր Թաւրիզի Հայերը եւ Հայ մըն ալ կախաղան բարձրացուցած :

Կովկասեան ռազմաճակատէն առաջին անգամ մեր գաղթականութիւնն էր որ մուտք կը գործէր Կովկաս :

Ի պատիւ տեղացի Հայերու եւ հայ կազմակերպութիւններու, պէտք է յայտարարել, որ մեր գաղթականութիւնը ամենուրեք արժանացաւ հարազատ եւ սիրալիր ընդունելութեան եւ օգնութեան :

1915 Յունուար 28ին, Սօֆիան մեկնեցաւ Անդրանիկի գունդը, զօրացնելու համար հոն գտնուող ռուս զօրամասը :

Հոն տեղի ունեցան մեծ կռիւներ եւ Թուրք զօրքը պարտուելով, նահանջեց Ուրմիոյ լճի հարաւակողմը :

Այսպ, Անդրանիկը գնաց Մարանդ :

Փետրուարին, Ուրմիոյ լճին ափը գտնուող Թուրքերը օգնական զօրք ստանալով, եռանդուն գործողութեանց ձեռնարկեցին :

Այդ ատեն, Անդրանիկ եւ ընկեր «Սամսոն Խանը» Թիֆլիզ մեկնած էին գնդապետ Յովսէփեանի կարգադրութեան խնդրով :

Վերջինիս եւ Անդրանիկի միջեւ սկիզբէն ի վեր անհամաձայնութիւններ գոյութիւն ունէին:

Անդրանիկ որոշած էր չգործակցիլ Յովսէփեանին եւ Սամսոնի հետ գացեր էին բողոքելու «Ազգային խորհուրդ»ին, որ՝ միջոցներ ձեռք առնէ՝ Յովսէփեանը հեռացնելու բանակէն:

Անդրանիկի գունդը կը մնար Մարանդ :

Մարտ 2ին հրաման տրուեցաւ որ գունդը Մարանդէն Խոյ անցնի, մասնակցելու Դուզ – Տաղի կռուին :

Թուրքեր ամրացած էին Դուզ – Տաղէն Ղարա Թէփէ շրջանի ժայռերու մէջ եւ բարձունքներու վրայ :

Ռուսական 6րդ գունդը, 60ամեայ գնդապետ Տրիգունսկիի ղեկավարութեամբ եւ Անդրանիկի գունդի մասնակցութեամբ, հարկադրուած էր անհաւասար եւ օրհասական կռիւներ մղելու :

Օր մը վերջ, հայ կամաւորները յանդուգն գրոհներով բարձրացած էին լեռնաշղթան ու ճեղքած թշնամիի շղթան, հիացում պատճառելով Տրիգունսկիին, որուն տեղեկատուութեան ազդեցութեան տակ, հայատեաց Զօր. Չերնոզուբովը կը զիջանէր շնորհաւորելու հայ կամաւորական գունդի աչքառու քաջագործութիւնը եւ շքանշաններով կը պարգեւատրուէին ընկեր Արտաշէս Սուճեան, Եղիշը, Սմբատ եւ ուրիշներ :

Դուզ – Տաղի ցեխերու մէջ, երկար ատեն անթաղ կը մնային «անպարտելի» Թուրք բանակին զոհերը :

Թիֆլիզի մէջ, Սամսոնը մեզի յայտնեց որ Սալմաստը վերագրաւուած է եւ թելադրեց քանի մը ընկերներու որ Սալմաստ վերադառնան :

Երկու օր ետք, Սամսոն եւ Անդրանիկը մեկնեցան Թիֆլիզէն :

Սալմաստ մեկնած եւ Տիլիման հաստատուած էր նաեւ Մ. Լոպոսեան :

Հոն կը գտնուէր նաեւ ռուս հիւպատոս, հայատեաց Վեդէնսկու :

Անձրեւոտ գիշեր մը, քսան ընկերներով Խոյէն դուրս եկանք Սալմաստ երթալու համար:

Մեզմէ իւրաքանչիւրը մարդկային կորուստ մը ունէր նահանջի նախօրեակէն, աղջիկս իր մեծ մօր հետ նոյնպէս կորսուած էր: Վեց ամիս վերջ, միայն հնարաւորութիւն կ'ունենայինք մեր կորուստները փնտռելու :

Ա.ՋԳԻՆ

ՀԱՅԴՈՒԿԻ ՄԸ ԿԵԱՆՔԸ

Պռագոյենց Յովհաննէս

(ՈՒՐՖԱՅԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ 34ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Յիշողութիւնը արձանագրութիւն մըն է մտքին աննիւթական մարմարներուն վրայ: Անոնց մէջ ամէնէն անջնջելին մանկական յիշողութիւններն են :

Պատանեկան յիշողութիւնը ջինջ է, ինչպէս հոգին անաղարտ, սիրտը մաքուր ու անբիծ:

Այն երանելի օրերէն, էութեանս մէջ նոյնացած է ծննդավայրիս՝ Ուրֆայի բոլոր վերիվայրումները: Անոնք ամէն տարի սեպտեմբերին կ'արթնցնեն հոգիս: Ու ես կը դառնամ տրտում, մելամաղձոտ, նման աշնանային անձրեւոտ ու խոնաւ օրերուն :

Կը վերյիշեմ այն սերունդը որ իր կոկոն տարիքին մէջ թօշնեցաւ, այն սերունդը իր պլլուկի նրբութեամբ ու թարմութեամբ որ պատրաստուած էր իր խրոխտ հոգիով իր ուսերուն վրայ որ հայ ազատագրական փառահեղ պայքարին մէջ տանելու ամբողջ դիւցազնամարտը այնպիսի քաջութեամբ, այնպիսի տիտանեան յանդգնութեամբ աւելցուց նոր ու փառաւոր գլուխ մը :

Այդ դիւցազնամարտին սերմնացաններէն ու նախակարապետներէն դէմք մը լուսաւոր աստղի մը պէս կը բարձրանայ յիշողութեանս մէջէն: Համեստ ու առաքինի դէմք մը ժպտուն եւ հըպարտ, մանկունակ ու ինքնավստահ: Պռագոյենց Յովհաննէս կը կոչուէր ան :

« Խոնարհ հերոս մը» ինչպէս պիտի ըսէր ընկեր Կոմս: 1912ին ծանօթացանք Յովհաննէսին որ նոր վերադարձած էր Հայոց աշխարհի սրբազան պայքարէն :

Հին յեղափոխական, հայրենիքի յանկուցիչ ու հոգեզմայլ բուրմունքով օծուն, Հայաստանի լեռներուն, ձորերուն, դաշտերուն նուիրական փոշին իր վրայ ու մենք անոր կը քսուէինք, իրեն հետ մեր ներաշխարհը մրրկող փոթորկող զգացումներուն բաւարարութիւն տալու համար:

Հայրենիքն ու ազատութեան սրբազան գաղափարը մինչեւ այդ՝ վերացական խորհուրդներ էին կարծես: Այս հսկան իր էութեամբ մեր առջեւ հայրենիքն ու ազատութիւնը թանձրացնել, շօշափելի մարմին մըն էր դարձած: Անոր մէջ կը տեսնէինք մեր ցեղին ընդվզումի պատկերը եւ ըմբոստութեան կրակը:

Մեր մանկական անմեղ ու անյագ հոգիին ընդունարանները լայն բացած, ինչպէս նորաբողբոջ վարդը գարնան հոգեպարար զեփիւռը ըմբոշխնելու համար լայն կը բանայ իր թերթիկները, յափշտակուած՝ այս հսկային ռամիկ սակայն մեղեդիի մը քաղցրութեամբ առլցուն լեռան ու փոթորկալի կռիւներուն, ոգորումներուն պատմութիւնները մտիկ կ'ընէինք լարուած, մեր մատաղ հոգիները լեցնելով հպարտութեամբ:

Յովհաննէս հրաշագործի մը պէս մեր մանկունակ հոգիները կը մրրկէր, մեր ամբողջ էութեամբ կը թռչէինք դէպի հայկական պարերու բարձունքները, բռնուած էինք հայրենաբաղձութեան ու կրուի սրբազան սարսուռէն :

Յովհաննէս մազապուրծ ազատուած էր 1895–1896ի ջարդերէն: Խռոված հոգին ծրարած տառապանքի մէջ, սիրելիներու յօշոտումի կսկիծը սրտին սեղմած՝ կը հեռանայ Ուրֆայէն: Նժդեհի կեանքը աւելի կը խորացնէ վրէժի պապակը, դաժան ուրուականը որ այդ օրերուն համակած էր Հայոց աշխարհը, ամէն կողմ նախճիր, այս բոլորը վրդոված հոգին բնազդօրէն կ'առաջնորդեն վինքը դէպի հայրենիք: Տարօնի եւ Վասպուրականի հայու արիւնով ոռոգուած սրբազան հողը կը համբուրէ ու կը մտնէ հայդուկներու շարքերուն մէջ ինքնավստահ ու նուիրուած :

Կը թրծուի Հ. Յ. Դաշնակցութեան մարդակերտ դարբնոցին մէջ, խռոված հոգին մասամբ կը խաղաղի երբ կը գրկէ Մուշի հրացանը «Մահ կամ ազատութիւն» նշանաբանով դրօշը վեր բռնած ամբողջ 12 տարի կը կռուի առիւծի նման, հայկեան թափով :

Մինչեւ 1908 անողորմ կ'ըլլայ դարաւոր թըշնամիին հանդէպ, կը կռուի անտրտունջ, մերթ անօթի, մերթ ծարաւ, երբեմն վիրաւոր, սակայն միշտ վճռական ու վրէժխնդիր՝ հայ ժողովուրդի կեղեքիչներու եւ ջարդարարներու հանդէպ: Կուիւը հարմնիք էր, ազատութիւնը հաւատամք հայդուկին համար:

1908ի չարաբաստիկ Օսմանեան սահմանադրութեան՝ Յվհաննէս ալ անգործութեան կը դատապարտուի ինչպէս հարիւրաւոր հայդուկներ : Հոգին վրդոված՝ սիրտ չունենար վերադառնալու ծննդավայր, այն խլամական ահաւոր ովկիանոսին մէջ, կտրուած հայկական հոծ զանգուածէն ու մեկուսացած: Երկու երեք տարի կը թափառի Բարձր Հայքի մէջ, կը տեսնէ կազմակերպութեան ուժեղացումը, իր հայդուկ ընկերներուն բեղուն աշխատանքին արդիւնքը, իւրաքանչիւրը իր շրջանին մէջ կը բանէր ոգեւորուած ու աշխոյժ :

Քար դրած սրտին կը վերադառնայ Ուրֆա, ինքն ալ իր կարգին կը հաւաքէ քաղաքին պատանեկութիւնը, իր դեղջուկ սակայն հմայիչ լեզուով կը պատմէ ֆէտայիներու փոթորկալի կեանքը, կուռի քաղցրութիւնը յանուն ազատութեան: Այսպէս հետաքրքրական դրուագներով կը դաստիարակէր ու կը պողպատէր նոր սերունդի կամքը :

Աշխատանքի անատակ՝ Յովհաննէս ձանձրոյթէն նեղուած՝ զէնքերը կապելով կ'երթար հայրենական այգին, բնութեան ազատ ծոցին մէջ ապրելու գոնէ պահ մը :

Աշըղի շրջանին մէջ բոլոր այգիները գրեթէ Հայերու կը պատկանէին, ուրեմն ինքզինքը պարտաւոր կը զգայ պահպանելու բոլոր հայապատկան հողերը:

Ահա օրին մէկը կը նշմարէ Քիւրտ մը որ կը մտնէ Հայու մը այգին ու իր սեփականութեան պէս կը սկսի խաղող քաղել: Յովհաննէս վրայ

Միացեալ Ազգերու Ուխտին մէջ Եուկոսլաւիան անդրդուելի

Թղթակից մը կը պատմէ թէ Ազգաժողովի նստաշրջանին բացման առեն, երբ Վիշինսկի ներս կը մտնէր իր պաշտօնակիցներուն հետ, Եուկոսլաւիոյ արտաքին նախարարը, Պ. Քարտէլի քովէն կ'անցնէր, բայց ոչ բարեւեցին ոչ ալ իրարու երես նայեցան: Ժողովասրահին մէջ ալ, Եուկոսլաւիոյ պատուիրակները կը նստին Խ. Միութեան պատուիրակութեան ետեւի շարքը, առանց որեւէ խօսք փոխանակելու :

★ Պալքանեան հարցին քննութեան առեն, որ օրակարգի վրայ մնաց հակառակ Մոսկուայի ընդդիմութեան, 6ի դէմ 46 ձայնով, Պ. Վիշինսքի ըսաւ թէ յունական – պալքանեան վէճը միեւնոյն հին կերակուրն է, բայց կարգ մը խոհարարներ կը փորձեն նոր համեմներ խառնել: Յունաստանի պատուիրակը, Պ. Ալեքսանտր Քիրու պատասխանեց բարկաճայթ .— « Պնակը խաւեար չէր պարունակեր, այլ՝ թոյն, այն ալ ոչ թէ ներսէն շինուած, այլ դուրսէն ներածուած »:

★ Եուկոսլաւիոյ վաղեմի բոլշեւիկներէն Մոշէ Փիժատ, Թիթոյի աջ բազուկը, որ 59 տարեկան է, Սեպտ. 22ին բուռն ճառ մը խօսեցաւ Խ. Միութեան դէմ, մեղադրելով զայն թէ կ'ուզէ տիրապետել աշխարհի: Ըսաւ թէ այդ պետութիւնը խելապարութեան հասած է, թէ Ռուսիոյ «ոստիկանական վերատեսչութեանց» կը վերածէ արբանեակ երկիրները, «որոնք զրկուած են ամէն ազատութենէ, ներքին թէ արտաքին քաղաքականութեան մէջ, բոլորովին գերի դառնալով Մոսկուայի գաղտնի սպասարկութեանց »:

Ամէնէն կծու յարձակումն էր այս որ հաղորդուեցաւ անթելով, եւ ամբողջութեամբ հրատարակուեցաւ կուսակցութեան պաշտօնաթերթին մէջ, առաջին էջին վրայ:

Պ. Փիժատ ծիծաղելի գտաւ այն տեսակէտը թէ Մոսկուայի եւ Պելկրատի պայքարը «ընտանեկան վէճ մըն է», եւ բացատրեց թէ ամենամեծ պայքարն է որ կը մղուի գերիշխան ազգերու միջեւ, պատերազմէն ի վեր: Ըսաւ թէ Խ. Միութիւնը որսորդ մըն է որ թունաւոր նետեր կ'արձակէ բայց իր աղեղը կարճ է եւ լարուելով ծռելով պիտի փրթի որսորդին ձեռքին մէջ: «Որսորդը կորսնցուցած է իր ջիղերը եւ խելքը: Կրեմլին իր քաղաքականութիւնը կը հիմնէ մեծագոյն Ռուսիոյ հայրենամոլութեան վրայ եւ կանգ չառներ որեւէ միջոցի առջեւ, եւրոպական երկիրներու կեանքը խորտակելու եւ ռուս ազգը պարտադրելու համար իբրեւ համաշխարհային ազգ: Ռուսական աշխարհակալութիւնը հետեւանք է Կրեմլինի սընամէջ խելագարութեան »:

Պ. Փիժատ այս առթիւ կը յիշէ Խ. Միութեան սիրալիր յարաբերութիւնները Հիթլէրի հետ, 1939 Օգոստոս 23ին կնքուած դաշինքին առեն, երբ բաժակաճառեր կ'արտասանէին անոր արեւշատութեան համար: Յետոյ Փէշթայի դատավարութիւնը նմանցնելով 1936ի Մոսկուայի դատերուն, կ'ըսէ թէ խորհրդային գաղտնի սպասարկութեան մութ խաղերն են որ կը վերսկսին Եւրոպայի մէջ: «Խ. Միութիւնը այսպէս կը փորձէ ճոխացնել ընկերվարական օրէնսդրութիւնը: Վաղը նմանօրինակ դատեր կրնան բացուիլ Փրակայի, Վարշաւայի, Պուքրէշի եւ Սոֆիայի մէջ, երբ Ռուսերը հարկ դատեն սաստկացնել ռազմաշունչ պայքարը Եուկոսլաւիոյ դէմ » :

ՓԱՐԻԶԻ Հ. Մ. Մ.Ի ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

Կիրակի 25 Սեպտ. Հ. Մ. Մ.ի եղանակի Բ. ախոյենական մրցումները տեղի ունեցան Վէրսայլի մարզադաշտին վրայ :

Հ. Մ. Մ.ի պահեստին դաշտ եկաւ F. A. C. Versaillesի պահեստիին դէմ: Առաջին կիսախաղին երկու կողմերը յախուռն յարձակումներով իրար գերազանցեցին: Մեր բերդապահը Յարութ իր ճարպիկութեամբ հակառակորդին բոլոր ճիգերը ի դերեւ հանեց: Հակառակորդին մէկ սխալէն օգտուելով փէնալթիով մը առաջին նշանակէտը շահեցան: Երկրորդ կիսախաղին մեր տղաքը նշանակեցին երկու նշանակէտ եւս: Մեր պահեստի տղոցմէն իրենց նուրբ ու վարպետ խաղով աչքի զարկին, Կ. Ալիքսանեան, Իգա, Րաֆֆի, Արտակ, բոլոր խաղացողներն ալ գովելի էին: Հ. Մ. Մ. 3—0 շահեցաւ :

Ժամը 15.30ին մեր Ա. խումբը դաշտ եկաւ F. A. C. Versaillesի Ա. խումբին դէմ: Ինչպէս Ֆրանսացիներու սովորութիւնն է, անմիջապէս յարձակեցան ու արագ, բազմաթիւ վտանգաւոր վայրէջքներով մեր բերդը վտանգի տակ դրին: Բերդապահ Յակոբ վագրի մը դիւրաշարժութեամբ ու ճարպիկութեամբ բոլոր գնդակները ետ մղեց, իր յանդգնութեամբ բոլորն ալ հիացուց: Առաջին կիսախաղը վերջացաւ հաւասար արդիւնքով 0—0: Երկրորդ կիսախաղը հազիւ սկսած՝ մեր խումբը նշանակեց առաջին կէտը: Քիչ յետոյ մեր վերջապահներէն Կինեար ուսէն վիրաւորուեցաւ: Խաղը շարունակեցին տասնով: Հակառակորդը մէկ նշանակէտով հաւասարեցուց: Քոռներ մը ի նպաստ Հ. Մ. Մ.ի որ Գէորգ քաշեց եւ երկրորդ կէտը նշանակեց: Այս անգամին ալ խմբապետ Համազասպ իր խորհուրդներով եւ վարպետ խաղով Գէորգի եւ Կարոյի հետ խաղին անխորտակելի սիւնը դարձան: Սուրէն, Համբարձում, Պարոյր եւ գրեթէ բոլոր Ա. խումբը գեղեցիկ խաղարկութիւն մը ունեցան: Խաղը վերջացաւ Հ. Մ. Մ.ի յաղթանակով 2 — 1: Ա. խումբը ունի ներդաշնակ եւ վարպետ խաղարկութիւն որ ապագայ կը խոստանայ :

Դիտող

հանելով կը քաշէ խոշոր դաշոյնը տեղն ու տեղը կը սպաննէ գողը ու կը թաղէ: Երեկոյեան, երբ եղբայր եւ հօրեղբօրորդիներ կը հասնին՝ պաղարիւնութեամբ կը պատմէ պատահած դէպքը ու կը վերջացնէ «շունը սատկեցուցի ու թաղեցի»: Բոլորը կը հասկնան ու կը փութան թաղուած տեղը ու կը տեսնեն որ մեռելին ոտքերը հողէն դուրս են մնացած: Անմիջապէս փոսը կը խորացնեն :

Յաջորդ առաւօտ Յովհաննէսը քաղաք կը բերեն նոր փորձանքէ մը զգուշանալու համար:

Լեռներու ըմբոստ քաջին հոգին կ'աղնծէր ի տես Թրքական անպատկառութեան, «անգործութիւնը » կը կրծէր սիրտը, նոր փոթորիկի մը փրթելու նախազգացումով լեցուած միշտ կը թելադրէ պատրաստ գտնուիլ եւ Թուրքին չվստահիլ:

Ահա 1915ի փոթորիկի նախանշանները: Դեռ Եղեսիան չէր շարժեր, փորձառու հերոսը վառօդի հոտը առած էր: Յանկարծ անհետացաւ, լսեցինք որ Տաւրոսի լեռներուն մէջ միացած է հայ ըմբոստներու ու օր մըն ալ, այն սեւ օրերէն, հացի պակասէն — երբ շրջանէն անծանօթ — կը ստիպուի երթալ մօտակայ գիւղ մը, երբ փռապան կը մտնէ հացագործի մը քով, որպէսզի կարենայ հաց հայթայթել ընկերներուն :

Հազիւ շաբաթ մը անցած՝ արկածով փուռը կը փլի ու մեր անմահ հերոսը կը մահանայ անփառունակ մահով հայրենիքի եւ ազատութեան պապակը սրտին :

Յովհաննէս մէկն էր անոնցմէ, որոնք իրենց կեանքի գնով ցոյց տուին զոհողութեան անվերապահ ոգին յանուն ցեղին փրկութեան, դարբնեցին, պատրաստեցին ու դաստիարակեցին Ուրֆայի յեղափոխական այն սերունդը որ 1915ի Սեպտեմբեր – Հոկտեմբերին դժնդակ պայմաններու մէջ նետուեցաւ ահաւոր կրկէսի մը մէջ առանց դոյզն փրկութեան յոյսի, առիւծաբար կուրծք տուաւ դարաւոր թշնամիին ու կերտեց դիւցազնութեան անմոռանալի գլուխ մը՝ գալոց սերունդներուն կտակելով շարունակել սրբազան պայքարը, մինչեւ որ իրականանայ հայրենիքի լիակատար ազատութիւնը :

ՅԱԿՈԲ ՀԻՍԱՅԵԱՆ

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՍԷՆ ԼՈՒԻ, 22 Սեպտ.— Արարատի հերոսական ճակատամարտի տարեդարձին առթիւ կատարուած հոգեհանգիստը 18 Սեպտ. կիրակի օր տեղի ունեցաւ: Ներկայ հաւատացեալ ժողովուրդին ինչպէս նաեւ օտար հիւրերուն ուշադրութիւնը գրաւեց միայն 1 քահանայով կատարուած եկեղեցական արարողութիւնը , հակառակ փառաւոր դպրաց դասուն եւ սքանչելի երգեցողութեան :

Արդեօք այս տեսակ ազգային հոգեհանգիստներու պէտք չէ՞ նախագահէ կաթողիկոսական պատուիրակը որ կ'ապրի այս պահուս Փարիզ, մինչդեռ քանի մը ամիս առաջ Լիոնի մէջ հարուստի մը յուղարկաւորութեան կը նախագահէր :

Նաեւ ներկայ հաւատացեալ ժողովուրդին մեծամասնութեան խոր վիշտ պատճառեց մեր եռագոյն դրօշակին բացակայութիւնը : Արդեօք կարելի չէ՞ր պարզուած ֆրանսական դրօշակներուն քով մեր եռագոյնին ներկայութիւնը :

Կարգ մը ներկաներուն այս շատ արդարացի բողոքին՝ պիտի խնդրէի որ անկիւն մը շնորհէիք:

Վահրամ Փափազեան

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ

ԱՆԻՆ ԾԱԽՈՒԵՑԱՒ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ, 1034 — 1064)

Բ. ՄԱՍ
ԱՆԻԻ ԿՈՐԾԱՆՈՒՄԸ

ԺԷ.
ԵՐԴՈՒՄ

Թագաւորը կուգայ, Թագաւորը, շշնջաց ամբոխը եւ աչքը դարձուց պալատին կողմը:

Զօրքը, որ շարուած էր պալատէն դէպի Մայր Եկեղեցին տանող ճամբուն երկու կողմը, նոյնպէս ուրախացաւ եւ հայեացքը դարձուց պալատին կողմը:

Արդարեւ պալատի դրան մէջ երեւաց Գագիկ Բ. ծերունի քող մը ձգած ուսերուն, շրջապատուած մեծ ու փոքր իշխաններով :

Գագիկը երեւալուն պէս, թմբուկները զարնուեցան եւ զօրքը պատուի նշանը ըրաւ՝ իջեցնելով նիզակները, իսկ ամբոխը, որ լեցուած էր ճամբուն երկու կողմը, գոռաց.

— Կեցցէ Գագիկ, ապրի մեր Թագաւորը:

Գագիկ առաջ անցաւ՝ իր աջ ու ձախ կողմն ունենալով Վահրամ եւ Վեստ Սարգիս իշխանները :

Ան տխուր էր ու մռայլ: Իր տժգոյն, բայց արքայական վեհ դէմքին վրայ կը նկատուէր խոր վիշտ մը: Ի՞նչ էր պատահած, ինչու այդպէս տըխուր, այդպէս վհատ էր ան :

Գագիկ մայր եկեղեցին կ'երթար աղօթելու վերջին անգամ մը, հոն իր իշխանները հաւատարմութեան երդում պիտի ընէին, եւ միւս օրը ինք պիտի մեկնէր դէպի Պոլիս :

— Ողջոյն Հայոց Թագաւորին. ապրի Գագիկը, գոռաց ամբոխը եւ խոնարհութիւն ըրաւ :

Գագիկ թէեւ մտայրաղ, ուշադրութեամբ ժողովուրդին նայեցաւ եւ սիրտը յուզուեցաւ կըրծքէն: Ինչեր արդեօք չանցան մտքէն այդ բոպէին :

Մայր եկեղեցիին մէջ սկսած էր պատարագը զգեստաւորուած էր Պետրոս Գետադարձ Կաթողիկոսը: Երբ ներս մտաւ Թագաւորը, ան առաջ անցաւ ընդունելու զայն: Գագիկ համբուրեց խաչը եւ կանգնեցաւ արքայական գահոյքին տակ. ամբողջ պատարագի ընթացքին լուռ կ'աղօթէր :

Եկեղեցին լեցուն էր մեծ ու փոքր իշխաններով եւ իշխանուհիներով, իսկ դուրսը խռնուած էին ամբոխն ու զօրքը:

Խորհրդաւոր լռութիւն կը տիրէր եկեղեցիին մէջ. բացի երգեցողութեան մեղմ ու քաղցր ձայնէն, ուրիշ ոչ մէկ շշուկ կը լսուէր: Քաղցրանուագ այելուն կը հնչէր Մայր Եկեղեցիի կամարներուն տակ, եւ խունկի ու կնդրուկի անուշաբոյր հոտը կը տարածուէր ամէն կողմ :

Ամէնքը լուռ էին եւ անշարժ, մարմնացած արձաններու պէս :

Մէկ կողմը կեցած էին կաթողիկոսը, Վեստ Սարգիսը եւ իր համախոհ իշխանները, իսկ ձախ կողմը, արքայական գահին առջեւ գլխիկոր նըստած էր ծերունի Վահրամ իշխանը, նոյնպէս իր կուսակից իշխաններով : Եկեղեցիին մէջ իսկ, սուրբ պատարագի ժամանակ, երբ աշխարհային ամէն գծուծ խորհուրդ պէտք է մոռցուէր, հայ իշխանները բաժնուած էին երկու հակամարտ բանակներու, եւ լռելեայն մոլեգին հայեացքներ կ'ուղղէին իրարու :

Բայց ահա պատարագը կ'աւարտի. պատարագիչ Խաչիկ Եպիսկոպոս բարձրաձայն կը բացականչէ. «Կեցո՛, Տէր զժողովուրդս քո եւ օրհնեա»... եւ վարագոյրը կը ծածկէ սրբութեան սեղանը, որպէսզի անխիղճ տիրանենգները, անօրէն դաւաճանները չտեսնեն ճշմարտութեան համար զոհուած Աստուծոյ գառնուկը: Անոնց զոհը ուրիշ գառ մըն էր, որ անմռունչ կանգնած էր՝ պարանոցը երկնցուցած դահիճներուն առջեւ :

Յետոյ Կաթողիկոսը կը բարձրանայ բեմ եւ վարագոյրին առջեւ դրուած գահոյքին մօտ կենալով կը սկսի իր պերճաբան քարոզը: Ան նզովք ու անէծք կը թափէ հայրենիքի դաւաճաններուն գլխուն եւ կը պատմէ Թուլամիրտ Յովհաննէս–Սմբատ արքայի տուած Թուղթի մասին. կը յիշէ Յունաց արշաւանքները Անիի վրայ եւ յետոյ կը գովէ ներկայ կայսեր բարեպաշտութիւնը . ան, չուզելով օգտուիլ Յովհաննէս — Սմբատի կտակէն,, վեհանձնաբար իր մօտ կը հրաւիրէ Գագիկ Թագաւորը մեծամեծ պատիւներ ընելու եւ խաղաղութեան դաշինք կնքելու անոր հետ :

ԲԱԳՐԱՏ ԱՅՎԱԶԵԱՆՑ

(79)

(W–66) կը մաքրեն ուրանիումը, հոն կ'աշխատին 12 հազար բանուորներ։ Քանաքեռի (Kz–3) մէջ ուր փլիւթօնիումի գիտական հետազօտութիւններ կ'ըլլան, կ'աշխատին 20 հազար հոգի։ Ախթիի մէջ (X 83) կը գտնուին ուսումնասիրութեան եւ բժշկական կատարելագործումի կեդրոնները, հոն 25 հազարէ աւելի աշխատաւորներ կան։ Մէկ չէնքին աշխատաւորը միւսը անցնելու արտօնութիւն չունի, մինչեւ իսկ մասնագիտական հարցերու շուրջ հաղորդակցելու իրաւունք չունին։

Այս 70 հազար հոգիէ աւելի բանուորներուն մէջ, ազատ աշխատաւորներուն թիւը, այսինքն վարձուած աշխատանքի պայմանագրութեամբ, շատ սահմանափակ է։

Գլխաւորաբար մասնագէտներու եւ գիտուններու թիւը 15 հազարը չանցնիր։ Մնացեալը տարագիրներ եւ պատերազմական հին գերիներ (մանաւանդ Գերմաններ, Իտալացիներ եւ Ռումանացիներ)։ Ասոնց ունեցած առաւելութիւնները չունին կեդրոնացման կայանի եւ սովորական աշխատողները։ Հոս ութ ժամ կ'աշխատին — մինչդեռ 12 ժամ է կայաններու մէջ։ Հոս առատ եւ լաւ սնունդ կուտան։ Գիւղացիներուն պարպած բնակարաններուն մէջ կ'ապրին, փոխանակ փայտէ տաղաւարներու մէջ։ Ասոնց թոշակին մէկ մասը վար կը դրուի, որպէսզի դուրս ելած ատեն յանձնուի։ Թոշակը շատ ալ շլացուցիչ չէ, սակայն որեւէ ուրիշ տարագիրի չեն տար այդքան։ Թատրոն եւ սինէմա կայ, ուր կրնան երթալ կարգով, բայց միշտ հսկողութեամբ։ Դպրոցներ կան ուր քաղաքական եւ դաստիարակչական դասախօսութիւններ կուտան։

Սակայն աշխատանքի ամէն թերացում կը պատժուի, երկար արգելափակումով, թոշակի նուազումով, սնունդի սեղմումով եւայլն։

Ամէնէն խիստ պատիժը կը տրուի անոնց որ աշխատանքը կը խափանեն։

Գիտական աշխատաւորները լաւ վարձատրուած են։ Ամէն տեսակ ապրանք, գործիք ունին։ Համալսարաններուն մէջ եղած գիւտերը կը հաղորդեն անոնց։ Միայն մէկ բան կը պակսի անոնց. — Ազատութիւնը։ Տեւական կասկածի մթնոլորտի մը մէջ կ'ապրին անոնք։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՆԵՐՔԻՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Ֆրանքին անկումին հետեւանքով գիներու սղութեան առաջքը առնելու եւ աշխատավարձերը աւելցնելու մասին անհամաձայնութիւնը կը շարունակուի նախարարաց խորհուրդին մէջ, այնպէս որ դահլիճին անկումն իսկ կը նախատեսուի։ Հաշտարար ջանքերը կը շարունակուին ելմտական նախարար Փէշի եւ աշխատանքի նախարար Տանիէլ Մէյէրի միջեւ անհամաձայնութիւնը բառնալու համար։

Տնտեսական խորհուրդը իր վերջին նիստին մէջ, նկատի առնելով աշխատանքի սէնտիքաներուն պահանջը կ'առաջարկէ աշխատավարձը նուազագոյն 15 ֆրանք աւելցնել ժամական, շարժական սակացոյց մը վարձքերը կեանքի սղութեան համեմատ աւելցնելու եւ նոյն համեմատութեամբ աւելցնելու ընտանեկան նպաստները։

Հաւանական է որ ընդունուին հաւաքական պայմանագրութեան ձեւն ու աշխատավարձի ազատութիւնը, թողլով որ գործատէր եւ բանուոր իրարու մէջ համաձայնին վարձքի մասին։

Սէնտիքաները ընդհանուր յաւելում կը պահանջեն, ինչ որ կը մերժեն գործատէրերը։

★ Աշխատանքի նախարար Պ. Մէյէր նկատելով որ գործազրկութիւնը աւելցած է, մէկ միլիառի նոր վարկ մը կը պահանջէ։ Իսկ ելմտական նախարարը իր կարգին կը պահանջէ 850 պաշտօնեաներու ջնջումը Աշխատանքի նախարարութեան մէջ։

ՀՈՒՆԳԱՐԻԱ ԵՒ ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻԱ ԿԸ ԽԶՈՒԻՆ

Հունգար կառավարութիւնը ծանուցագիր մը հաղորդեց Պուտափէշտի եուկոսլաւ դեսպանատան ուր կ'ամբաստանէ Թիթոյի կառավարութիւնը որ դաւադրած էր հունգար հանրապետութիւնը տապալելու համար, թէ՝ Թիթօ քաղաքական աւազակ մըն է միջազգային պատմութեան մէջ աննախընթաց, կը ջնջէ 1946ին երկու երկիրներու միջեւ կնքուած համաձայնութիւնը եւ կ'ըսէ թէ դիւանագիտական անձեռնմխելիութիւնը այլեւս պիտի չկրնայ պաշտպանել լրտեսներն ու մարդասպանները։ Ի վերջոյ կը վտարէ դեսպանատան ինը պաշտօնեաները, բացի դեսպանէն։

Ցարաբերութեանց խզման այս զեկոյցին վրայ, իբր փոխ վրէժ, Եուկոսլաւ կառավարութիւնը իր կարգին պահանջեց որ Պէլկրատի հունգար դեսպանատան ինը պաշտօնեաները երկրէն հեռանան 24 ժամէն։ Նաեւ բողոքագիր մը յանձնեց Ամերիկայի, Անգլիոյ եւ Խորհրդային Միութեան դեսպաններուն որով կը յայտնէ թէ Հունգարիա որ ութը տարուան մէջ 70 միլիոն տոլար պիտի վճարէր իբր հատուցում Եուկոսլաւիոյ, դադրեցուցած է իր վճարումները 1948էն ի վեր։

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ»

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ.— Այս շաբաթ օր, իրիկուան ժամը 8.30էն մինչեւ լոյս, քաղաքապետութեան սրահը, 22 rue Voltaire։

Նախաձեռնութեամբ՝ Ալֆորվիլի Ս. ՄԻՆԱՍԵԱՆ ենթակոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ։

Կը նախագահէ ընկեր ՅՈՎՀ. ՋԵՐՋԵԱՆ

Կը խօսին ընկերներ Ս. Տ. ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ եւ ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ։

Ինչպէս նաեւ Ալֆորվիլի քաղաքապետը Camarade R. BLEUSE, chevalier de la légion d'honneur։

Ներկայ պիտի ըլլան նաեւ տեղւոյս ընկերվարականներու S. F. I. O.ի ներկայացուցիչները։

Գեղարուեստական բաժին.— Երգ, Աւետիս Քիւփէլեան եւ Սուրէն Անդրէասեան, Մանուէլ Սրապեան, դաշնակի ընկերակցութեամբ Mme. Alexandreի։

Արտասանութիւն՝ Տիկին Գեղանուշ Պետրոսեան եւ ընկեր Ջօհրապ Մուրատեան։

Կէս գիշերին կը սկսին եւրոպական պարերը։

Նուագախումբ ԿԱՐՕ ՍԱՐԵԱՆի։

★

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ.— Հոկտեմբեր 8ին Սալ François Coppéeի մէջ, շաբաթ երեկոյ։

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ։

ՈՒՐՖԱՅԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ 34ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Հոգեհանգիստ կիրակի առտու ժամը 10ին։
Կը պատարագէ Արտ. Արք. ՍԻՒՐՄԷԵԱՆ

2 Հոկտեմբեր, կիրակի երեկոյեան ժամը 9ին, Սալ Ժէօկրաֆիի մէջ, 184 Bld. St. Germain, կազմակերպուած Ուրֆայի Հայր. Միութեան կողմէ։

Կը նախագահէ Պ. ՅԱԿՈԲ ՀԻՍԱՅԵԱՆ

Կը խօսին Պ. Պ. ԱՐՇԱԿ ՋՕՊԱՆԵԱՆ, ՄԵՍՐՈՊ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ, եւն։ Երգ՝ Տիկ. Լիւսի Էմրիեան, Օր. Աստղիկ Քէօսէեան, արտասանութիւն՝ Պ. Պ. Շահան Սարեան, Ա. Գմբէթեան։

Դաշնակ Պ. Մեսումենց։

Մասնակցութեամբ բոլոր քաղաքական կուսակցութեանց եւ Հայ Կամաւորներու եւ Մարտիկներու միութեան, որոնք խօսք պիտի առնեն։

Մուտքը ազատ է

ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄ ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒ

ՎԱԼՊԱՐԷԼԻ դպրոցական տարեշրջանի գործունէութիւնը արդիւնաւորելու համար, կը հրաւիրուին ծնողներ որ օր առաջ արձանագրել տան, իրենց զաւակները, կիրակի 9—12 եւ հինգշաբթի օրերը 3—7, դպրոցին սրահին մէջ, եւ կամ դիմել Պ. Աստիկ Աշճեանի 26 Ave. de la Valbarelle, Մարսէյլ։

Թաղային ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ այս կիրակի կէսօրէ վերջ դպրոցին սրահին մէջ։ Կը խնդրուի բոլոր թաղեցիներէն անխտիր՝ ներկայ ըլլալ տարեվերջի այս կարեւոր ժողովին։

ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Տեղւոյս միակ ջութակահար երիտասարդ Պ. Կ. ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ առաջին անգամ ըլլալով կազմակերպած է նուագահանդէս մը, մասնակցութեամբ տեղւոյն երկսեռ կարող ուժերուն, որուն դաշնակով կ'ընկերանայ Օր. Վ. ՍԱՆՃԵԱՆ։

Այս շաբաթ երեկոյեան ժամը 8.30ին Cercle Catholique սրահին մէջ։

Ճոխ յայտագիր եւ ընտիր նուագ։ Կը հրաւիրենք հասարակութիւնը քաջալերել մեր երիտասարդները։

ՄՕՏ ՕՐԷՆ ԿԸ ԲԱՑՈՒԻ...

Պ. ՄԱՐԳԱՐ ՅԱԿՈԲԵԱՆ

կը յայտարարէ իր արհեստակիցներուն, որ 15

Հոկտեմբերին պիտի բացուի կաշիի եւ մորթի

(փօսըրի) մեծ վաճառատուն մը

143, Bld. DIDEROT, **Métro : Nation**

Այս թուականէն սկսեալ անոնք հոն պիտի գտնեն դիւրամատչելի գիներով կօշիկի վերաբերեալ ամէն տեսակի ապրանքներ։

(CUIRS et PEAUX)

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17, Rue Damesme – (13e)

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալները. —

ՆԻԿՈԼ ԴՈՒՄԱՆ կիրակի 2 Հոկտ. կէսօրէ վերջ ժամը 3ին։

ՔԵՌԻ խումբ կիրակի 2 Հոկտ. առաւօտեան ժամը 10ին։

Սոյն ժողովներուն ներկայ կ'ըլլան Շրջ. կոմիտէին ներկայացուցիչները։

ՌՈՄԱՆԻ Հ. Յ. Դ. «Քեռի» խումբի դասախօսական ժողովը այս ուրբաթ երեկոյեան ժամը 9ին, ընկեր Յարութիւն Պօյաճեանի բնակարանը։ Կը հրաւիրուին ենթակոմիտէի բոլոր ընկերները, Նոր Սերնդականները եւ Խաչուհիները։ Կը դասախօսէ ընկեր ՊԻԼԱԼԻ։ Նիւթ՝ «Թրքասէ՞ր է Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը»։

ՍԷՆ ԷԹԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. «Անտօք» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Հայոց մատուռին մէջ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ԼԻՈՆԻ Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէն ընդհ. ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի բոլոր ընկերները այս ուրբաթ երեկոյեան ժամը ճիշդ 8ին դպրոցին սրահը, 73 rue Rabelais։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը խիստ կարեւոր է։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդ «Ահարոնեան» խումբի ընդհ. ժողովը այս հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, 19a Rue Caumartin։

ԱՆԻԷՌ ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊԻ Հ. Յ. Դ. «Արամ» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին, ծանօթ սրճարանը, կայարանին դէմ։ Կարեւոր օրակարգ։

ԻՍԻԻ Ֆ. Կապ. Խաչի մասնաճիւղին ժողովը այս շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, Երիմեան սրահին մէջ։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Ալֆորվիլէն Տէր եւ Տիկին Պօղոս Հոբբաեան եւ զաւակը ինչպէս նաեւ ազգականները իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն բոլոր անոնց որ անձամբ, գրաւոր եւ ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց զաւկին, եղբօր եւ ազգականին ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՀՈԲԲԱԵԱՆի մահուան առթիւ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ Կէյվէի Օրթագիւղէն Յարութիւն եւ Կարապետ երկու եղբայրներ, մօրեղբօրորդի, մականունը Սէմէրճի Տօնիկենց։ Միեւնոյն գիւղէն Սարգիս Թակատենց որ Հարաւ. Ամերիկա կը գտնուի։ Լուր ունեցողէն կը խնդրուի իմացնել — Beylerian Sébouh, 17 rue de la Rochelle, Mitry le Neuf (S. et M.), France։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ.— Փարիզի Հայ Մարզական Միութեան թէյասեղանը հոկտ. 9ի կիրակին։

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ տարեկան պարահանդէսը, յառաջիկայ Նոյեմբեր 20ին, Hôtel George Vի շքեղ սրահներուն մէջ։ Կը խնդրուի չխաչաձեւել։

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԾԵՐԵԿՈՅԹ

Անկէնի գեղատեսիլ լիճին եզերքը, Փավիյոն տը Լաքի սրահներուն մէջ, Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին ի նպաստ կազմակերպուած է աննախընթաց պարանցիկ ճաշկերոյթ մը, այս շաբաթ երեկոյեան ժամը 4էն մինչեւ կէս գիշեր։

Խիստ հաճելի անակնկալներ, լուսազարդուած նաւակներով պտոյտ լիճին վրայ (կամաւոր), հրախաղութիւն, եւայլն։

Սիրով կը հրաւիրուին բոլոր անոնք որ պիտի ուզեն վայելել ամառնավերջի այս մասնաւորապար հաճելի եւ ընտրեալ պատեհութիւնը եւ միեւնոյն ատեն օգտակար հանդիսանալ հաստատութեան։

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԵՐ

Ա. Աժտէրեան կը դասաւանդէ հայերէն լեզուն, մասնաւորներու եւ խումբերու, հինգշաբթի եւ միւս օրերը ամբողջ, ինչպէս նաեւ իրիկուանները։ Դիմել գրաւոր՝ A. AJDERIAN, 41 Ave. des Gobelins, Paris (13)։

ԳՈՐԾԱՒՈՐ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Ոչ արհեստաւոր գործաւոր – գործաւորուհիներ կ'ուզուին, աշխատանոցիս մէջ աշխատելու համար, ինչպէս նաեւ քոնֆէքսիոնի կարուհիներ իրենց բնակարանը աշխատելու համար։ Դիմել Յ. Նիկողոսեանին, 25 Cours Richard Vitton, Lyon, Montchat։

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH - Fondé en 1925 - R. C. S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13)

Վեցամսեայ 800 ֆր․, Արտ․ 10 տոլ․ կամ 3 անգլ․

Tél. GOB. 15-70 Գին 6 ֆր․ C.C.P.Paris 1678-63

Vendredi 30 Septembre 1949 Ուրբաթ 30 ՍԵՊՏ․

21րդ ՏԱՐԻ — 21 Année No.5962–Նոր շրջան թիւ 1373 Խմբագիր՝ Շ․ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԵՐԿԱԹԷ ՎԱՐԱԳՈՅՐԻՆ ՃԵՂՔԸ

Միացեալ Ազգերու Ընդհ․ Ժողովին մէջ դիւանագիտական փափկանկատութիւնները մէկ կողմ դրուած են այլեւս եւ մարդիկ սկսած են սեւին սեւ, ճերմակին ճերմակ ըսել ։

Մանաւանդ Սովետական Միութեան դէմ դիրք բռնած են բոլորը, Մեծն Բրիտանիայէն մինչեւ փոքր Եուկոսլաւիան, դիմակազերծ ընելով անոր աշխարհակալական ձգտումները, խաղաղութեան դիմակին տակ ։

Մոսկուա եւ Կոմինֆորմ զմիսներէ ի վեր աշխարհի ամէն կողմը ղրկած են իրենց նոր կարգախօսը,— խաղաղութի՛ւն ։ Ամենազգի համայնավարները իրենց առօրեայ քարոզութեանց նշանաբանն են ըրած «խաղաղութիւնը», ցոյց տալու համար աշխարհի թէ միայն իրենք են խաղաղասէր, իսկ մնացեալները «աշխարհակալական» պատերազմ կը պատրաստեն Սովետական Միութեան դէմ ։

Փարիզի ծանօթ «խաղաղութեան համաժողով»էն վերջ, որուն անտեղի կերպով խառնուեցաւ հայութեան անունն ալ՝ հոգեւորականի մը անխոհուրդ քայլին պատճառաւ, քանի մը շաբաթ առաջ Պուտափէշթի մէջ գումարուեցաւ միջազգային երիտասարդութեան համագումարը, դարձեալ յանուն խաղաղութեան ։

Անցեալ կիրակի Ֆրանսայի մէջ մասնակի ընտրութիւններ կատարուեցան, համայնավարները, ինչպէս անկէ առաջուան ընտրութեանց ատեն, այս անգամ եւս հրաւիրեցին ժողովուրդը «խաղաղութեան» կողմնակից թեկնածուներուն տալ քուէները, այսինքն Մոսկուայի հլու կամակատարներուն ։

Ամէն օր նոյն յանկերգը կրկնելով եւ հրապարակը աղմկելով, կ'ուզեն այն տպաւորութիւնը թողուլ, որ Սովետական Միութիւնը շատ խաղաղասէր է, ոեւէ երկրի ներքին գործերուն չի խառնուիր, ոեւէ մէկուն սպառնալիք չըներ, ո՛չ ոքի վրայ բռնութիւն կը բանեցնէ, ծիթենիի ճիւղը ձեռքէն չի ձգեր երբեք, իսկ եւ իսկ հաշտութեան եւ խաղաղութեան հրեշտակ մըն է ։

Այս շատ վրանբաց կեղծիքին դէմ է ահա, որ ծառացան ՄԱԿի երկուշաբթի օրուան նիստին մէջ Անգլիոյ, Քանատայի եւ Եուկոսլաւիոյ ներկայացուցիչները ։

Պեւին յիշեց Մոսկուայի միջամտութիւնները Յունաստանի, Չինաստանի, Եուկոսլաւիոյ, Քորէայի եւ Չեխոսլովաքիոյ ներքին գործերուն մէջ, ինչպէս նաեւ Մարշըլի ծրագրին դէմ մղած պայքարը ։ Յետոյ խօսքն ուղղելով Վիշինսքիի՝ հարցուց․ «ա՞յս է խաղաղութիւնը» ։

Եուկոսլաւիոյ պատուիրակը՝ արտաքին նախարար Քարտէլի խօսիլ յարձակեցաւ Սովետական Միութեան դէմ, որուն բռնած դիրքը իր երկրին հանդէպ «ծայրայեղօրէն մշտական աղբիւր մըն է պատերազմի» ։ Յուլիսէն ի վեր, ըսաւ, Ալպանիա, Պուլկարիա, Ռումանիա եւ Հունգարիա 219 զինեալ միջադէպեր ստեղծեցին Եուկոսլաւիոյ ցամաքային եւ 69 անգամ ալ՝ օդային սահմաններուն վրայ ։ Մոսկուա ամէն ճնշում ի գործ դրաւ,— տնտեսական պաշարում, զինուորական համախմբում, պատմութեան մէջ աննախընթաց սուտեր եւ զրպարտութիւններ՝ ծունկի բերելու համար Եուկոսլաւիան, սակայն ի զուր ։ Նախարարը յիշեց նաեւ Պուտափէշթի դատավարութիւնը, որուն նպատակն էր վարկաբեկել Եուկոսլաւիան ։

Կարեւոր ճեղք մը բացուած է երկաթէ վարագոյրին վրայ, որ ըստ Չըրչիլի կ'երկարէր Շթէթինէն մինչեւ Ադրիական ։

Թիթոյի ըմբոստութենէն ի վեր Եուկոսլաւիա ձերբազատուած է պոլշեւիկեան բռնակալ թաթէն եւ վերագտած՝ իր անկախութիւնը ։ Ադրիականի վրայ մնացած է միայն փոքրիկ Ալպանիան, որ Յունաստանի ու Եուկոսլաւիոյ ունելիին մէջ առնուած, չարժելու անկարելիութեան մէջ կը գտնուի ։

Եուկոսլաւիոյ յաջող փորձը կրնայ վարակիչ դառնալ հետզհետէ ։ Մոսկուայի աշխարհակալական սխորժակները սանձուած են արեւմուտքէն ։ Կարմիր լուծին տակ տուայտող ժողովուրդները իրենց ազատութիւնը կը պահանջեն ։

Մինչեւ երէկ, Եուկոսլաւիան ալ Ուկրայինայի, Լեհաստանի, Ռումանիոյ, Պուլկարիոյ, Հունգարիոյ եւ Չեխոսլովաքիոյ պէս Մոսկուայի հլու կամակատարն էր եւ ՄԱԿի ժողովներուն մէջ Քարտէլները, Վիշինսքիի աչքերուն կը նայէին քուէարկելու ատեն ։ Այսօր ազատագրուած է եւ իր քուէն կուտայ ազատ կամքով, առանց ոեւէ ճնշումի ենթարկուելու ։

Վերջին պատերազմին, Եուկոսլաւիան էր առաջինը, եթէ ոչ միակը, որ կրցաւ գրաւման բանակներուն դէմ կանոնաւոր դիմադրութիւն մը կազմակերպել ։ Թիթօ իր իշխանութիւնը հաստատեց որոշ տարածութեան մը վրայ, ուր թշնամին չէր կրնար ոտք կոխել ։

Այս անգամ եւս կարմիր գրաւման ենթարկուած երկիրներէն առաջինն է, որ բռնակալի լուծը կը թօթափէ ։

Առաջինը՝ բայց ո՛չ վերջինը ։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ԵՐԵՒԱՆՆ Է ԽՕՍՈՒՄ

Երեւանից քիչ հեռու, Զանգուի ափերին տեղաւորուած է գիտութիւնների ակադեմիայի փորձադաշտը, որտեղ կատարւում են՝ բազմակի, պտղատու ծառերի, պէս – պէս հացահատիկների եւայլ մշակոյթների բուծման ու զարգացման փորձեր ։ Փորձադաշտը դառնալու է գիտական քաղաքիկ, օժտուած բոլոր տեսակի աշխատանոցներով ։

★ Մեղրիում կառուցւում է ժողովրդների առաջնորդ՝ մեծ Ստալինի արձանը ։

★ Գիտութիւնների ակադեմիայի մէջ, Մառի անուան լեզուի կաճառը պատրաստւում է սովետական ականաւոր գիտնական Մառի մահուան 15ամեակի տօնակատարութեան ։ Մարքս – Լենինեան լեզուաբանի կեանքի եւ գործունէութեան մասին կարդացուելու են հրապարակային դասախօսութիւններ ։

★ Երեւանի Ստալինեան շրջանի արհեստագործական ուսումնարաններում, այս տարի ընդունուել են 400 մարդիկ, որոնց 100ը հայրենադարձներ են ։ Ուսումնարաններն ունեն արհեստանոցներ եւ աշխատանոցներ ։ Պարապմունքները կը սկսուեն հոկտ․ մէկից ։

★ Անուանի գիտնական Ալեքսանդր Թամամշեանի նախաձեռնութեամբ սկսուած է Հայաստանի անասունների գիտական ուսումնասիրութիւնը ։ Թամամշեանը 70 տարեկան է ։ Իր կեանքի 48 տարիները նուիրած է եղել մանկավարժական եւ գիտական աշխատանքների ։ Գիտութիւնների Ակադեմիայի իսկական անդամ է եւ յայտնի է ամբողջ Անդրկովկասում, որպէս Անդրկովկասի անասնաբուծների դպրոցի հիմնադիր ։ Նա երկար տարիներ աշխատել է նաեւ Վրաստանում եւ Ադրբէջանում ։ Թամամշեանի գիտական ուսումնասիրութիւնների շնորհիւ հնարաւոր եղաւ կողմնորոշուել, թէ Հայաստանի որ շրջանում ինչ անասուններ կարելի է պահել ։ Անոր գիտական աշխատանքները գնահատուած են Սովետական կառավարութեան կողմից, պարգեւատրուած է՝ «Կարմիր դրօշ» եւ Լենինի շքանշաններով ։ Կառավարութիւնը նրան շնորհել է նաեւ «Գիտութեան վաստակաւոր գործիչ» բարձր տիտղոսը ։

★ Գիտութիւնների ակադեմիայի իսկական անդամ Միքայէլ Թումանեանը գիւղատնտեսական գիտութիւնների փորձեր է կատարում, Հայաստանում ցորենի նոր տեսակներ աճեցնելու համար ։ Լենինականում եւ Մարտունիում փորձերը դրական արդիւնքներ են տուել ։ Նոր մշակուելիք ցորենի հասկերը աւելի երկար են եւ հատիկները պարունակում են մեծ քանակութեամբ սպիտակուցային եւ շաքարային նիւթեր ։ Փորձեր են կատարւում նաեւ բրինձի մշակումը, ճահճային վայրերից փոխադրել դաշտային վայրերը ։

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ Միութեան սահմանամերձ շրջաններէ, ի շարս ուրիշ ժողովուրդներու, երկրի խորերն են աքսորուած նաեւ Հայեր ։ Այս լուրը հաղորդեցին «Ամերիկայի ձայն» եւ Թէհրանի ռատիօները ։

Պզտիկները սկսան վախնալ

Միացեալ Ազգերու ժողովին մէջ ռուսական ռումբը իր ազդեցութիւնը գործած է փոքր պետութեանց վրայ ։ Թղթակից մը կը հաղորդէ թէ կարգ մը պատուիրակներ կարծելով թէ պատերազմը օրուան խնդիր է, իրենց վախէն սկսան ժպտիլ Պ․ Վիշինսքիի կարծելով այսպէս ապահովուիլ հիւլէական ռումբին դէմ ։

Քաղաքական Յանձնաժողովին մէջ ամէնէն աւելի զգալի եղաւ այս տպաւորութիւնը երբ Լիբանանի եւ Հարաւ․ Ամերիկայի կարգ մը պատուիրակութեանց առաջարկը ընդունեց Վիշինսքի հինգերու խորհրդակցութեան հարցը օրակարգի երրորդ խնդիր ընելու համար հելլէնական եւ Իտալիոյ գաղթավայրերու խնդիրներէն վերջը ։

Այդ պետութիւնները կ'ուզեն որ հինգերու միջեւ ուղղակի բանակցութիւններ կատարուին, եւ անոնք իրարու մէջ ոչ – յարձակման դաշինք մը կնքեն ընդհ․ ժողովին մէջ վէճերը քննուելէ առաջ ։

Թէեւ Պ․ Վիշինսքի առաջարկած էր հինգերու ժողով մը, բայց այդ հարցին մէջ փուշ մը կայ ։ Հինգերորդ պետութիւնը Չինաստանն է ։ Արդ, Ռուսերը իրր Չինաստան պիտի ընդունին կարմիր նոր կառավարութիւնը, մինչ արեւմտեանները կը ճանչնան Չանկ Կայ Շէքի ազգայնական կառավարութիւնը ։ Այս իսկ պատճառով կասկածելի է նման խորհրդակցութիւն մը ։ Մանաւանդ որ Չինաստան օրակարգի անցընել տուած է իր բողոքագիրը Խորհրդային Միութեան դէմ, զայն ամբաստանելով թէ բռնաբարած է 1945ի բարեկամական դաշնագիրը ։

Քաղաքական յանձնաժողովին մէջ Աւստրալիա առաջարկեց «հաշտութեան» յանձնաժողով մը կազմել Յունաստանի մէջ խաղաղութիւնը վերահաստատելու համար ։ Վիշինսքի եւ Լեհաստանի պատուիրակը չմերժեցին, բայց 24 ժամ պայմանաժամ ուզեցին պատասխանելու համար ։ Միանգամայն պահանջեցին դադրեցնել մահապատիժները Յունաստանի մէջ, մինչեւ հարցին լուծումը ։

★ Եուկոսլաւ պատուիրակութիւնը պաշտօնապէս իր թեկնածութիւնը դրաւ Ապահովութեան Խորհուրդին համար, Ուքրանիոյ տեղ, որու պայմանաժամը աւարտած էր ։ Բայց Անգլիա եւ կարգ մը պետութիւններ հակառակ են այս ընտրութեան եւ կ'ուզեն որ աւանդութիւնը պահուի, այսինքն խորհրդային երկիր մը՝ Չեխոսլովաքիան ընտրուի ։ Բայց հարաւ – ամերիկեան երկիրները համակիր են Եուկոսլաւիոյ ։

Ամերիկեան օգնութիւնը Եւրոպայի

Ուաշինկթընէն կը հաղորդեն թէ խորհրդարանը վաւերացուց արտասահմանի ըլլալիք զինուորական օգնութեան ծրագիրը որ 1 միլիառ 314 միլիոն տոլար կը յատկացնէ այս նպատակին ։

Այս քուէարկութեան վրայ Ամերիկայի զինուորական շրջանակները իրենց ուշադրութիւնը պիտի դարձնեն մանաւանդ Ֆրանսայի վրայ ։ Կը յուսան վեց ամսուան ընթացքին պէտք եղած կազմածները ղրկել Ֆրանսա, վերակազմելու համար անոր հրասայլերու երեք զօրաբաժինները որոնցմէ մէկը կը գտնուի Գերմանիա, եւ հետեւակազօրքի չորս զօրաբաժինները ։ Պիտի հայթայթուին նաեւ պէտք եղածները այդ զօրաբաժինները աւելցնելու համար ։ Ամերիկեան նոր հրասայլեր ալ պիտի ղրկուին Ֆրանսա, հինները անպէտ ըլլալով ։

Ամերիկա նոյն օգնութիւնը պիտի կատարէ Ատլանտեանի դաշինքին մասնակցող ուրիշ պետութեանց ալ ։

ԹԻԹՕ Կ'ԱԶԴԱՐԱՐԷ

Եուկոսլաւիոյ պետը մարաջախտ Թիթօ ճառ մը խօսելով դէմ արտայայտուեցաւ սովետական պետերուն նախատական ծանուցագիրներուն, սպառնալիքներուն, իր սահմաններուն վրայ զէնքի ձայներուն եւ Հունգարիոյ եւ Ռումանիոյ մէջ փորուած խրամներուն ։ Ըսաւ թէ համայնավար կարգ մը պետեր կը քանդեն այն մեծ գործը զոր յաջողած էինք կանգնել պատերազմէն ետքը, այն է ստեղծել եղբայրակցութիւն մը ոչ միայն պալքաններու այլ արեւելքի բոլոր ժողովուրդներուն միջեւ ։ Բայց անոնք կը հետեւին «բաժանեա զի տիրեսցես» սկզբունքին ։

Թիթօ անդրադառնալով Միացեալ Ազգերու մօտ իր կառավարութեան բռնելիք ուղղութեան, յարեց․— պիտի հսկենք որ մեր ընթացքն ըլլայ ցարդ եղածին պէս, հիմնուած մարքս–լենինեան եւ ընկերվարական սկզբունքին վրայ, եւ հասկցնել բոլոր Մեծերուն, որովհետեւ Արեւելքի եւ թէ Արեւմուտքի բոլոր Մեծերուն վերաբերեալ խնդիր մըն է, թէ չէ կարելի փոքր ազգերու ճակատագրին հետ խաղալ ։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ․ էջ)

ԵԴԵՍԻՈՅ ՀԵՐՈՍ ՄԿՐՏԻՉԻ ԱՆՄԱՀ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Ա.

Եդեսիոյ հերոսամարտի 34րդ տարեդարձին, յանկերգի մը հեշտալուր երանգներուն պէս, հոգիիս մէջ կը թրթռայ թուրք ռազմերգի մը հետեւեալ տողերը.— «Մենք երեք եղբայր ենք, բաւական դէմ դնելու զօրաբանակի մը»:

Պատմական ոստանին մռայլ երկնակամարին վրայ, Մկրտիչ Եօթնեղբայրեան,— եթէ ճիշդ է մարդոց բախտը երկնային երեւոյթներուն կապող գիտուններուն վարկածը,— վեց մոլորակներու այն խորհրդանշանական Աստղն է, որ նախասահմանուած էր ճակատագրական բոպէներուն իրեններն առաջնորդելու փառապանծ մահուան ճանապարհը:

Կիսափակ աչքերուս դիմաց, ահա կ'ուրուագծուի իր լուսեղէն դէմքը, որպէս նոր դարերու Ս. Գէորգ ասպետը, վաղնջական մատուռի մը կանթեղին առկայծ ցոլքերուն ներքեւ:

Հերոսի պաշտելի դիմագծութիւն մը, կարծես անմեղ եւ բարի արտայայտութեամբ: Դեռափոյս պեխերուն ներքեւ, սակայն, իր սեղմ եւ ամրակուռ կզակը կը յայտնաբերէ այնպիսի անտեղիտալի վճռականութիւն մը, որ ամեհի բաղխումներու ընթացքին դափնիներ խլած արիաբանց զօրականներու միայն յատուկ է:

Անապատի ճշմարիտ զաւակ, վարժարանը լքած կանուխէն, բայց այնքան հեռատես եւ իմաստուն: Մռայլ յօնքերուն տակ, անոյշ, այլ հաստու նայուածքը կ'արտացոլացնէ իրականութեան խորը թափանցելու զարմանալի պայծառատեսութիւն:

Հին դարերու խորերէն եկած դիւցազուն մը մարգարէական յայտնատեսութեամբ: Ծիածանի ցոլքերուն ետին՝ ան կ'ընդնշմարէր ահաւոր փոթորիկը, հովի սուլին մէջէն կը լսէր ամպրոպին խուլ որոտը: Արդարեւ, մեծ եղեռնէն դեռ տարիներ առաջ, արդէն Մկրտիչ լռիկ մնջիկ կը պատրաստուէր գալիքին...

Եդեսիոյ 96ի կոտորածին վէրքը շատ թարմ էր: Տակաւին անվթար կը մնային Մեծն Աբգարի վաղեմի մայրաքաղաքին խանձած աւերակները: Որբերու եւ այրիներու թշուառ կարաւանները, մայր եկեղեցւոյ պատերուն վրայ նահատակներու արիւնատառ անունները, ճենճերած մարմիններու մնացորդները, կը խռովէին Եօթնեղբայրեանի հոգին վրէժի անփկանդ պոռթկումով: Անցեալի այդ սեւ օրերուն, Եդիսահայը խաբուելով յանձնած էր զէնքը Թուրքին, հետեւանքը մեկնաբանութեան չէր կարօտեր: Նոր սերունդը պիտի յամառէ՞ր դարձեալ նախորդին սխալին վրայ...

Ամէն ինչ հակառակը կարծել կու տար, գոնէ երեւութապէս, որովհետեւ Եդեսիոյ մէջ հասած էր լուսամիտ եւ գիտակից երիտասարդութիւն մը: Ան ունէր իր աւանդական դպրոցն ու եկեղեցին, թատրոնը, լսարանը, մարզական ակումբն եւ հանրային գրադարանը: Մեր ապագայ հերոսն իսկ, որ թերաւարտ նետուած էր կեանքի պայքարին մէջ, միշտ հոն կը յաճախէր, ներշնչուելու համար Աղբիւր Սերոբի, Գէորգ Չաւուշի եւ Անդրանիկի մարտական գործունէութենէն:

Մտաւորական հոյլին մէջ, արծիւի մը պէս կը թեւածէր Յ. Տէր Խորէնեանը,— նոր սերունդին կուռքը:

Դեռ նոր ժամանած Այնթապի գոլէճէն, ուրկէ դուրս ձգուած էր իր ըմբոստ եւ ազատատենչ ձգտումներուն համար, վայելչադեղ Տիրանը յեղափոխական կրկէս նետուած էր խիզախօրէն, իր երիտասարդական բովանդակ խանդն ու աւիւնը անիրաւեալ դատերուն նուիրելու ասպետական վճռականութեամբ: Յանդուգն, արոյրէ անճկելի սրտով, օժտուած անսովոր պերճախօսութեամբ, երբ Եդեսիոյ այս նոր Դեմոսթէնէսը կը խօսէր, ժողովուրդը տանիքները կը բարձրանար, բառ մը իսկ չկորսնցնելու համար իր խօսքերէն: Ռազմաչունչ Փիլիպեաններու ազդեցութեան տակ, կենսունակ սերունդ մը կը խլրտէր, կը բոցավառէր, ցեղային հպարտութեան եւ ազատութեան անդիմադրելի տենչանքով:

Եդեսիոյ այս հրաբորբ մթնոլորտին մէջ, Մկրտիչ իր խռովայոյզ հոգիին նախատարերքն ստանալէ յետոյ, ուրեմն աննկուն վճռակամութեամբ մը կը նետուէր յեղափոխական գործնական ասպարէզը, այնքան ձեռնահասօրէն գլուխ հանելու իր պատմական դերը:

Ձախաղանց յանդուգն, այլ սակայն խոհեմ, պաղարիւն եւ գաղտնապահ, Մկրտիչ Եօթնեղբայրեան միշտ կը յաջողէր նախախնամական գործեր կատարել զարմանալի հնարամտութեամբ: Երկար պիտի ըլլար մանրամասն կանգ առնել իր վրայ, որովհետեւ իմ նպատակս էր լոկ ուրուագիծը տալ իր մեծագործութիւններուն, բայց Գալատօյունցի երկու սրիկաներու պատուհասումը, արդէն ցոյց կու տայ թէ մեր հերոսը որքան վարպետօրէն կը պատրաստէր իր ծրագիրը:

Մութին մէջ դարանակալ, Հայոց գլխուն փորձանք դարձած ջարդարար մը մաքրելէ վերջ, մեղքը իրեն հակառակորդ ստահակին վիզին փաթթելով, մոլորեցնել թուրք դատաւորը, կախաղանի դատապարտել, կարծեմ ամէն մահկանացուի գործ չէ: Խաբուսիկ երեւոյթ մը, մաթեմաթիկեան ճշդութեամբ մը հաշուուած, որ իմաստուն յեղափոխականին կ'ապահովէ «մէկ քարով երկու թռչուն զարնելու» գոհունակութիւնը:

Մկրտիչ շատ սահմանափակ կը գտնէր այդ հորիզոնը: Կռիւի համար ծնած էր ինք: Կռիւ՝ սորկամիտ հասարակութեան դէմ, կռիւ՝ Գալատօյունի սինլքորներուն դէմ, կռիւ՝ վերջապէս, ընդդէմ «Թէշքիլաթը Մախսուսէ»ի հայակեր ջոլիրին, որ մութին մէջ մեծ սպանդը կը դարբնէր...

Հայոց Դատը հզօր պետութեան մը հետ էր, որուն գործած խժդժութիւնները ոչ թէ պարսաւանք, այլ քաջալերութիւն կը գտնէին Եւրոպայէն: Մարդկային զգացումէ եւ գթութենէ զուրկ, բարբարոս խուժանի մը դէմ մաքառելու համար, անզօր կը մնայ բազուկը, բահն ու բրիչը: Մկրտիչի «հաւատոյ հանգանակ»ը, սեւեռուն տեսլականը կը դառնայ ուրեմն զէնքը, որուն կը ձգտի գիշեր ցերեկ իր մտածումը, իր բովանդակ էութիւնը, պաշտեցեալ սիրուհիի մը ընծայուած մոլեռանդ յափշտակութեամբ: Իր շրջուն պայտագործ, մեր հերոսը ման կու գայ քաղաքէ քաղաք, գիւղէ գիւղ, յեղափոխական գործով, ծպտուած կը մտնէ Քիւրտերուն եւ Արաբներուն մէջ, որոնց լեզուն կը խօսէր անապատական Շէյխի մը սահունութեամբ: Սաքօն եւ Ներսէսը, մանաւանդ երէց եղբայրը Գէորգ, իրենց անվերապահ աջակցութեամբ զսպանակը կը դառնան հայդուկին հայրենանուէր գործունէութեան:

Ընդհ. պատերազմին Եդեսիայէն անցնող աքսորի կարաւանները,— որոնք ամէն տեսակ աջակցութիւն կը գտնեն տեղացի քաջարի ժողովուրդէն,— Տէր Զօրի ջարդերուն արձագանգը, երկու հարիւր երեւելիներու եւ մտաւորականներու ձերբակալութիւնը՝ 1915 Յունիս 25ին, այլեւս ոչ մէկ կասկած կը թողուն Թուրքիոյ եղեռնական ծրագրի մասին: Մկրտիչ կ'որոշէ անմիջապէս ապստամբութեան դրօշը պարզել, բայց մեծամեծները կը հակառակին: Ասոր վրայ ատեն մը Ս. Վանէսի լեռը կը քաշուի իր խումբին հետ, Արտաւազդ վրդ.ի թելադրութեամբ:

Մեծ հայրենասէրը կը զայրանայ, երբ հօճայի տարազով բանտ այցելած միջոցին, չարչարուած երեւելիները կը մերժեն իր ներկայացուցած փախուստի առաջարկը ստոյիկեան համակերպութեամբ: Ոչ աղերսալից դիմումները, ոչ ալ մեծագումար կաշառքները ի զօրու կ'ըլլան փրկելու բանտարկեալները: Յուլիսի վերջին օրերուն՝ առաջնորդ Արտաւազդ վրդ. Գալէնտէրեան, երկու հարիւր առեւտրականներ, ուսուցիչներ ու մտաւորականներ, որոնց մէջ նաեւ անվեհեր տրիբուն Յարութիւն Տէր Խորէնեանը, վայրագօրէն կը խողխողուին Գուտեմէի ձորին մէջ:

Զօհրապ եւ Վարդգէս, այդ օրերուն կալանաւոր Եդեսիոյ իրենց պաշտօնակից Մահմուտ Նետիմի ապարանքը, իրենց հերթին գաղտնի այցելութիւնը կ'ընդունին քաջարի հայդուկին: Մկրտիչ կը վճռէ զիրենք փրկել, Զօհրապ կը մերժէ հետեւիլ Վարդգէսի, ողբերգական պայքարէ մը վերջ: Յուսախաբ այս երկու նշանաւոր ազգայիններէն, որոնք «իր հայրենակիցներու խելքին կը ծառայեն», Մ. Եօթնեղբայրեան ետ կը դառնայ տանիքէն խոր դառնութեամբ: Յաջորդ օր երկու երեսփոխանները Շէյթան Տերէսիի ճամբան կը բռնեն...: Դարձեալ օր մը վերջ, 1915 Օգոստոս 4ին, կարգը կու գայ 500 Եդիսահայ զինուորներուն, որոնք իրենց «վաթանտաշ»ի ծառայութիւնը կը քաւեն Գուտեմի անդունդներուն խորը:

Անվեհեր յեղափոխականին բռունցքները կը պրկուին, ակռաները կը կափկափեն կատաղութենէն, բայց կրկին տեղի կու տայ հայրենակիցներու թախանձանքներուն առջեւ: Աւաղ, մնացորդացը փրկելու իրենց բաղձանքին մէջ, նահատակներու կամաւոր զոհողութիւնը օդը ցնդեր էր...: Ամբողջ Եդեսիան արիւն-արցունք կուլար: Վրայ կը հասնի Գաքրի Չաւուշի սպանութիւնը, Մկրտիչի զինակից ընկեր Ռասթկէլէնեանի մօր վրայ եղած յարձակման հետեւանքով: Թուրքերը կը շարունակեն իրենց դաւերը, մաքիավելական սադրանքները, «Թէշքիլաթը Մախսուսէ»ի պատգամաւոր Խալիլ եւ Ահմէտ պէյերու առաջնորդութեամբ, մինչեւ որ տեղի կ'ունենայ Սանտրչնոց տան բախումը:

Այն որ բնածին իմաստութեամբ թափանցած էր Թուրք հոգեբանութեան ուղն ու ծուծին, երբեք չէր հաւատացած «Հուրիէթ»ի եղբայրական ողջագուրումներուն, տարիներէ ի վեր գուշակած էր ահաւոր գալիքը,— ինչպէս Արաբիոյ անապատներուն զտարիւն Քէհլանի նժոյգը՝ վրնջելէն բնազդաբար կը նախզգայ մօտեցող վտանգը աւազներու ընդերքէն,— ըստ այնմ տենդագին պատրաստուած, երբ պայտագործ Եդեսիայէն Հալէպ, Հալէպէն Տիգրանակերտ, յանուն Ս. գործին նոյնիսկ մինչեւ Սասուն տաժանելի ճամբորդութիւններ յանձն առնելով: Այն որ 1896ի ջարդին՝ Հայերէն կողոպտուած գորգերը թաքուցած էր մզկիթէն, զէնք գնելու համար անոնց փոխարժէքով: Թուրք բանակի սպայ եղած միջոցին՝ լախտահար զինուորներէն խլած էր զէնքերը, Հալէպի բերդէն մեծաքանակ ռազմանիւթ յափշտակած էր առասպելական յանդգնութեամբ մը, ահա վերջապէս վճռական ժամը հասած կը նկատէ: 1915 Սեպտ. 29ին, առաւօտեան ժամը 10ին Եդեսիոյ Մայր եկեղեցիին զանգակները եղերական հանդիսաւորութեամբ կը ծանուցանեն ապստամբութեան պայթումը:

ԱՐԱՄ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

Ջախջախիչ վկայութիւն մը

Եգիպտոսի Հայ Ռամկավար Ազատականներու պաշտօնաթերթ «Արեւ» այս տարուան իր մէկ թիւին մէջ (15 Յունիս) խօսելով 1944—45ին Պուլկարիոյ մէջ ձերբակալուած եւ Ռուսաստան աքսորուած մտաւորականներու մասին՝ կը գրէր.— «Եթէ գտնուած են Դաշնակցականներ, որոնք պատժուած են վերջին ժամանակներուն, ատիկա եղած է պատերազմի տարիներուն իրենց ունեցած գործունէութեան հետեւանքով, որուն համար ուրիշներու ցուցմունքին հարկ չկար: Օրուան կառավարութիւնները ինքնաբերաբար ըրած են ատիկա» եւն.:

«Արեւ» կամ չի գիտեր եւ կամ կը կեղծէ ու կը խեղաթիւրէ իրողութիւնները: Պարտք կը զգամ ճշմարտութիւնը երեւան հանել, որպէսզի Հայութիւնը տեղեակ ըլլայ իրականութեան եւ ըստ այնմ դատէ:

Վերջին պատերազմի շրջանին Պուլկարիա գտնուելով՝ ականատես եւ ականջալուր եղած եմ հայկական կեանքի գրեթէ բոլոր իրադարձութեանց: 1944էն առաջ Պուլկարիոյ մէջ հայկ. կեանքը խաղաղ եւ բնականոն եղած է: Քաղաքական բանտարկեալ Հայեր շատ քիչ կամ բնաւ չկային, շնորհիւ Դաշնակցական կամ Ռազմիկեան Հայերու, որոնք ամէն ճիգ ու ջանք կը թափէին, որպէսզի ոչ մէկ Հայու հանգիստը վրդովուի: Լսած եմ որ Դաշնակցութիւնը նոյնիսկ դիմում ընելով կառավարութեան՝ ազատած է հայ համայնավար բանտարկեալներ, ինչպէս 1921ին՝ նոյնպէս ալ այս պատերազմի շրջանին:

Եկաւ 1944 Սեպտեմբեր 9ը: Փոխուեցան կարգերը: Դաշնակցական եւ Ռազմիկեան Հայերը իրաւունք ունէին միեւնոյն եղբայրակցական վերաբերումը սպասելու Ռամկավար, Հնչակ, Հօկեան եւ համայնավար շրջաններէն: Ու ոչ ոք հեռացաւ, ոչ ոք փախուստ տուաւ երկրէն: Ոչ ոք մտքէն անցուց դէշութիւն մը իր ազգակիցներէն:

Եւ սակայն գտնուեցաւ պուլկարահայ Ռամկավար — Ազատական հայ թերթ մը — Փարոս — որ «Ներողամտութիւն» վերնագրին տակ ոչ միայն չեշտեց թէ պէտք չէ ներել Դաշնակցականներուն, այլեւ յատուկ եւ մասնաւոր ցուցմունք ընելով գրեց.— «Ո՞Ր ՕՐՈՒԱՆ ԿԸ ՍՊԱՍԵՆՔ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ՊԱՏԺԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ...»:

Այդ ցուցմունքին հետեւանքն այն եղաւ որ յաջորդ օրերուն բոլոր Դաշնակցական ու Ռազմիկեան մտաւորականներն ու աչքի զարնող անձերը աքսորուեցան կամ անհետ կորսուեցան: Ահա քանի մը անուններ այդ դժբախտ Հայերէն.— Արամ Յակոբեան (80 տարեկան) «Ազատ Խօսք»ի օգնական խմբագիր, Օննիկ Մխիթարեան՝ խմբագիր «Ազատ Խօսք»ի, Ներսէս Աստուածատուրեան՝ Հ.Մ.Ը.Մ.ի վարիչ, Կարօ Ղազարոսեան՝ նախկին տնօրէն Ֆիլիպէի ազգ. վարժարանի, Յակոբ Աբրահամեան՝ մսավաճառ, Գարեգին Նժդեհ, Հայկ Ասատրեան, Օննիկ Բանիկեան (Զարմունի)՝ Ռազմիկեաններ եւ «Ռազմիկ»ի խմբագրական մարմին, Լեւոն Գազանճեան՝ հայ մարզիկներու պետ, Նշան Դաւիթեան՝ Ռազմիկեան, կօշկակար, եւն.:

«Փարոս»ի խմբագիր Տիգրան Մարտիրոսեան այդ «քաջութիւն»ը գործելէ ոչ շատ ժամանակ վերջ, 1945ին իր «ընկեր»ներէն ու խմբագրի օգնականէն ստացաւ արժանի վարձքը.— «Փարոս»ը դադրեցուցին դատապարտելով զինքը մշտնջենաւոր լռութեան: Իր «ընկեր» ու խմբագրի օգնականն է այժմ Սոֆիայի հայ համայնավար թերթին՝ «Երեւան»ի խմբագիրը:

Միեւնոյն վարմունքը ունեցան հայ համայնավար — Հնչակները Սոֆիայի նախկին տնօրէն Յարութիւն Պօղոսեանի հանդէպ, որ չուզեց երեւանեան ուղղագրութիւնը ներմուծել ազգ. դպրոցին մէջ: Յարութիւն Պօղոսեան՝ պուլկարահայ Հնչակեան գլխաւոր գործիչ, «Պալքանեան մամուլ»ի խմբագիր եւ տաղանդաւոր մտաւորական մըն էր: Նախ իր թերթը դադրեցուցին, յետոյ տնօրէնութենէն ձգեցին (հիմա դպրոցին տնօրէնըն է իր թերթին համայնավար գրաշարը) ու զինքը աքսորել տալով մեռցուցին:

ՍԵՐՈԲ ՄԱՆԴԻՆԵԱՆ (անկուսակցական)

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՍԱԼԷՆ ՏԸ ԺԻՐՈՑԻ ՄԷՋ

Այս գաղութին մէջ կ'ապրին, մօտաւորապէս 18էն 20 տուն հայ ընտանիք, մեծ թէ պզտիկ, 110 անձ: Աշխատաւոր բազուկներ, ամէնքն ալ գործարան կ'աշխատին, անգործ չկայ: Մէկ մասը իրենց աշխատանքէն դուրս, իրենց տունին մէջ, առանձին աշխատանք կը կատարեն; կօշիկի նորոգում եւ մէկ ալ ժամագործ :

Ազգային տեսակէտով, ոչ մէկ բարեսիրական եւ կամ կրթական ձեռնարկ: Ըլլալու ալ ձայն չկայ: Օտարին հովանոցին տակը թաքնուող միշտ կայ: Երբ կը տեսնեն որեւէ ձեռնարկ, որ իրենցմէ չէ բխած, կը փութան պղտորելու համար միայն: Ժողովուրդին մեծ մասը գիտէ թէ այս տնաւեր չարիքը ո՞ւրկից կուգայ :

Վերջին պատերազմէն ետքը ինչպէս ամէն տեղ, նոյնպէս ալ հոս, տէռոռ եւ սեւ ցանկ պակաս չեղան: Աւելէն յատկապէս համայնավար Ֆրանսացի գործիչ մը եկաւ սեւ ցանկը ստուգելու համար: Այս ուղղամիտ Ֆրանսացին, սեւ ցանկը պատռեց հարցնելէ վերջ հայ մատնիչին թէ «ըսէք տեսնեմ թէ այս մարդը ի՞նչ վնասաբեր գործ է կատարեր»: Մեր վնասը այն է եղած որ Դաշնակցական եղած ենք :

Երբ տեսայ այդ ազնիւ Ֆրանսացին, զոր կը ճանչնայի, ըսաւ թէ ձեր եղբայրներն են որ միշտ կուգան գլուխս կը տանին: Եթէ ան չըլլար, ես չեմ գիտեր թէ ինչ եղած պիտի ըլլայի ··· :

Այդպիսի «եղբայր»ները մեր երկրին խօսքով՝ «Ջուրին հոսանքն ի վար տամ եւ հոսանքն ի վեր փնտռեմ »:

Երկու տարի առաջ, Ազգ· ճակատ մը կազմեցին, իրենց հրաւէրով մենք ալ մասնակցեցանք, այդ ձեռնարկը բարենշան համարելով : Անոնց ներքին միտդրութիւնը գիտնալով իրենցմէ, առիթ սեպեցինք գաղութիս հայ մանուկներուն օգուտ մը ընծայել եւ ծաղկոց մը բանալու ձեռնարկեցինք, որու համար Պ· Յակոբ Մեսրոբեան, իր բնակարանէն ամէնէն մեծ սենեակը տրամադրեց: Երեսունէն աւելի երկսեռ մանուկներ լայնօրէն անդամագրուեցան: Պ· Ն· Յովհաննէսեանի դասերուն շնորհիւ կարճ ժամանակի մէջ, ճանչցան հայ տառերը եւ սկսան կարդալ եւ գրել :

★ Շրջանիս մէջ, տնտեսական առաւելութիւններ կան, որոնցմէ Հայերն ալ կ'օգտուին: Տարուան այս եղանակին, նախ գարիի հունձքը տեղի կ'ունենայ: Հաւկաքաղի (պաչախ)ի եփումն, եւ իրենց հաւերուն տարուան կուտը կ'ապահովեն: Երկրորդ ցորենին հաւաքարը կուգայ, որ իրենց տարուան ձաւարն ու ծեծածը կ'ապահովէ: Երրորդը՝ բրինձի հունձքը կայ որ շուտով կը սկսի: Մինչեւ պատուհանին տակը ցանուած է այս տարի: Այս բոլորէն աւելի շատ կ'օգտուին խաղողէն, տարեկան 600 լիտրէն մինչեւ հազար լիտր գինի կ'ունենան բազմանդամ «պաչախ» ընող ընտանիքները :

Ն· Զատուրեան

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ՄԱՏԻՏՈՎ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐ ՂՐԿԵԼ: ԳՐԵԼ ՄԷԿ ԷՋԻ ՎՐԱՅ ,

ԱՒՍՏՐԻՈՅ ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐԸ

ԼԻՆՑ – ԱՒՍՏՐԻԱ.— Ամէն մի հայրենակից Հայու համար կարեւոր պարտականութիւն է ըմբռնել ազգային գիտակցութեան, ինքնասիրութեան, եւ իրար հասկանալու տարրական գաղափարը :

Այս իմաստով մեծ ազդեցութիւն կրեց Պ· Ա· Ջէլվէեանի այցելութիւնը Աւստրիոյ հայ տարագրեալ բեկորների մէջ:

Անչայի կողմէ, յարգելի հիւրի այցը Լինցի տարագիր Հայերուս մէջ, մեծ հրճուանք եւ սփոփանք պատճառեց :

Պ· Ջէլվէեանը այն սրտցաւ հայրենակիցներից էր, որ կարողացաւ կարճ ժամանակում իմանալ, ամէն մի Հայու ցաւերն ու հոգերը :

Անմիջապէս կարգադրեց, արտագաղթի համար սպատրաստուող ընտանիքներու եւ միւնակ անձերու կրած զանազան դժուարութիւնները :

Գլխաւորապէս զբաղեցաւ D. P.ներու իրաւունքէն զրկուած հայրենակիցների գործով: Խօսակցեցաւ մերժուողներէն շատերի հետ:Իմացաւ այն հանգամանքները, որոնց պատճառով ստացել էինք մերժում Իրոյի կողմից :

Նոյնիսկ խօսք տուեց, որ ինչ տեղ էլ լինի պիտի դիմէ եւ կարգադրէ մեր խնդիրները :

Պ· Ջէլվէեանն այն հայրենակիցներից էր որոնց այցելութիւնը հայ տարագիրներուս մէջ յաճախ, փափաքելի եւ կարեւոր է:

Ա· Արամեան

ԿԵԱՆՔԸ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

ՎԱԼԱՆՍ, 24 Սեպտ.— Այս շաբաթ երեկոյ Վալանսի Հայ Մարզականը՝ իր գնդակի խումբերը ցուցադրեց հանրութեան ,Salle des Fêtesի մէջ, միեւնոյն ատեն բեմադրելով Թիւ 5 Խելագարը :

Ընկեր Սինապեան գրաւոր ճառով մը շնորհակալութիւն յայտնեց Վալանսի գաղութին որ ջերմօրէն կը քաջալերէ հայ մարզականը՝ եւ աւելցուց թէ մեր գնդակի հերոսները կը փայլին մարզադաշտերու վրայ՝ պատիւ բերելով թէ Վալանսի հայութեան եւ ամբողջ Ֆրանսայի հայութեան : Փոխն ի փոխ դաշնակի վրայ, նուագեցին Նոր Սերունդէն Օրիորդներ՝ Միքայէլեան, Սիմոնեան եւ Ծիրանեան: Երգեց նաեւ Օր· Խաչէրեան: Պ· Մ· Ժամագործեան «Թիւ 5 Խելագարին» մէջ երկու ժամ խնդացուց: Խաղին մէջ նոյնքան զուարթ տրամադրութիւն ստեղծեցին, Ս· Ջէլէպեան, Պ· Գույումճեան : Հանդէսը փակուեցաւ ժամը 12ին:

★ Կիրակի առտու մեր առաջին խումբը վաղարշալոյսին՝ մեկնեցաւ Hautes Alpes մրցելու համար promotion Lyonaiseի իր երրորդ ախոյենական խաղը, տեղւոյն բարձրագոյն խումբին դէմ: Որը promotion finaliste էր, 1948—49ին: Շաբաթներ առաջ ծանուցումներ եղած էին: Խուռն բազմութիւն մը ներկայ էր :

Պայքարը շատ բուռն եղաւ: Առաջին կոլը շահեցաւ հակառակորդը: Կէս ժամ վերջն սակայն մեր Ոսկին էօզֆրանի միջոցաւ, 25 մեթրի վրայէն հարուածային կոլ մը նշանակեց: Ա· կիսախաղին հակառակորդը շահեցաւ իր երկրորդ նշանակէտը:

Երկրորդ կիսախաղին, հակառակ անձրեւին՝ մեր յառաջապահը Աւագ յաջողեցաւ շեղակի կոլ մը նշանակել: Մերոնց խանդավառութիւնը չափ չունէր: Թէեւ հակառակորդը նշանակեց իր երրորդ կոլը եւ սակայն մերոնք խաղը վերջանալէ երեք վայրկեան առաջ Ֆիլիպ նշանակեց կոլ մը որով հաւասար մնացինք 3—3: Ընդհ· դասաւորման մէջ մենք առաջին ենք:

Մեր ախոյենական չորրորդ մրցումը գալ կիրակի, մեր դաշտին վրայ Մոնթէլիմարի դէմ :

Նոյն օրը մեր դաշտին վրայ տեղի ունեցաւ մեր պահեստի խումբին 2e serie երկրորդ ախոյենական մրցումը մեր դաշտին վրայ, մեր անձման տղոց ջախջախիչ յաղթանակով՝ 9 — 0, փէռռէվանի Ռոմանի դէմ: Աւելորդ կը գտնենք նշանակէտ շահողներու անունները տալու՝ շնորհաւորութեան եւ հիացման առարկայ եղաւ խումբը ամբողջ կազմով :

Կ'արժէ առանձին շնորհաւորել մարզիկ Սերոբեանը որ հանդէսին գիշերը մարզական բացառիկ խաղերով հիացուց հանդիսականները: Այս տղան մօնիթէօրի (օգնական ուսուցիչ) վկայականի արժանացած է :

Թղթակից

ՀԱՅՐՈՒԹԻՒՆԸ ԳՏՆԵԼ

Հայրութիւնը ճշդելու միջազգային յանձնաժողովին առջեւ, որ այս պահուս Ամերիկա կը գումարուի, կարեւոր յայտարարութիւններ ըրաւ, մորթաբոյժ բժիշկ մը: Ըսաւ թէ՝ տարիներէ ի վեր կը քննէ միեւնոյն ընտանիքին զանազան անդամներուն մատի դրոշմները եւ այն եզրակացութեան հասած է որ զաւկի մը հայրը կարելի է ճշդել առաւելապէս այդ ձեւով, քան արեան քննութիւնով, ինչպէս կը կատարուի այժմ :

ԱՄՈՒՍՆԱԿԱՆ ՆՈՐ ԵՂԱՆԱԿ

Արժանթին 100 այրի դէմ 87 կին ունի, Ֆրանսա 106, իսկ Անգլիա 108:

Բայց մրցանիշը կը պատկանի Գերմանիոյ ուր 166 կին կայ հարիւր այրի դէմ· Ուրեմն այս յաւելեալ 66 կիները չպիտի կրնան ամուսնանալ, թէեւ ըլլան խարտիշագեղ, մսեղ եւ կապուտաչուի :

Գերմանիոյ մէջ ամէնէն հազուագիւտ բանը բնակարանն ըլլալով, ամուսնական բախտը հոն ոչ թէ գեղեցկութեան կը վիճակի, այլ տանտիրութեան:

Այսպէս, կարելի է հանդիպիլ սա տեսակ ծանուցումներու որ փողոցներուն մէջ փակցուած են·

— « Դեռատի աղջիկ, 24 տարեկան, խարտեաշ, որ ունի երկու սենեակնոց յարկաբաժին մը, կը փափաքի ամուսնանալ »:

Բախտը այնքան շուտ կը ժպտի թեկնածուին որչափ շատ սենեակ որ ունի :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ

ԱՆԻՒՆ ԾԱԽՈՒԵՑԱՒ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ, 1034 — 1064)

Բ· ՄԱՍ

ԱՆԻԻ ԿՈՐԾԱՆՈՒՄԸ

ԺԷ·

ԵՐԴՈՒՄ

Սակայն մեր թագաւորը կ'երկմտի ընդունելու այդ հրաւէրը, որ մեր աշխարհին պիտի տայ փրկութիւն եւ խաղաղութիւն :

— Մեր թագաւորը կը մտածէ որ իր երթալովը կը կորսնցնէ ամէն բան, նոյնիսկ հայրենիքը :

Այն ձեռքը, որ կտակով Անին Յոյներուն տալու, այն հոգեւորականը ,— մատնիչ Կիրակոս, Կաթողիկոսի տան հիւրընկալ,— որ Անին իր շրջակայքով Յոյներուն ծախեց, անոնց դիակները շատ աւելի վատ գործերու ընդունակ են,— յայտարարեց Վահրամ իշխանը ուժեղ եւ հնչուն ձայնով մը :

— Կը լսէ՞ք, իշխաններ· այս զառամեալ ծերունիկը դաւաճան կ'անուանէ մեր սրբազան քահանայապետը, շշնջաց Վեստ Սարգիս :

— Դաւաճանը ան է որ մեր սրբազնասուրբ հոգեւոր պետը կ'ամբաստանէ, լսուեցան քանի մը ձայներ այն դասէն, ուր կանգնած էր Վեստ Սարգիսը :

Գագիկի դէմքին վրայէն տեսակ մը շառագունում անցաւ, ան զգաց որ շուտով պառակտում մը պիտի իյնայ իշխաններուն մէջ, ուստի՝ ձեռքի շարժումով մը լռեցուց շուրջինները եւ ըսաւ հաստատ շեշտով մը ·

— Թող իմանան իշխաններս որ իրենց երջանկութիւնն է միայն իմ բաղձանքս: Ամէնքին յայտնի է որ ես վախցող չեմ: Յունաց լեգէոնները ջարդուեցան Անիի պարիսպներուն տակ եւ ետ փախան: Ես այն կասկածը միայն ունիմ որ եթէ երթամ Պոլիս, կայսեր մօտ, մայրաքաղաքը պահպանող չըլլար :

Կաթողիկոսը կրկին խօսք առաւ ·

— Մի կասկածիր, տէր արքայ, երկինքին մէջ թող Հայր Աստուած վկայ ըլլայ, իսկ երկրիս վրայ ահա կենդանաբար Քրիստոսը, որ այժմ կը պատարագէ այս սուրբ սեղանին վրայ, ոեւէ մէկը չի դաւաճաներ ձեզ: Ես կը հրամայեմ պատարագիչ եպիսկոպոսին, թող իր գրիչը թաթխէ զենուող գառնուկին անխառն արեան սուրբ բաժակին մէջ եւ գրէ անով երդման գիր մը· ես, գլուխը հոգեւորականութեան, եւ Վեստ Սարգիսը ու միւս նախարարները, իբրեւ ներկայացուցիչ իշխանական դասին, կ'երդնունք այս սուրբ ու անմահ պատարագով, մեր Փրկչին խաչով, անոր Աւետարանով, որ ինչպէս մեր Տէրը Յիսուս Քրիստոս բարձրացաւ խաչափայտին վրայ, մեռաւ ու թաղուեցաւ մեզ փրկելու համար, այնպէս ալ մենք քրիստոսանման կը նահատակուինք Անի քաղաքը պահպանելու եւ փրկելու թշնամիներուն ձեռքէն եւ կրկին յանձնելու զայն իր օրինաւոր տիրոջ: Ես այդ թուղթը ես կը պահեմ իմ մօտ :

— Տէր արքայ, կ'աղաչենք, ընդունեցէք մեր սրբազնագոյն տիրոջ խորհուրդը, որ պատրաստ է Քրիստոսի պէս բարձրանալու գողգոթա՝ մեր մայրաքաղաքին փրկութեան համար, աղաղակեցին Վեստ Սարգիսեանք:

— Կեղծիք են այդ բոլորը, տէր արքայ, ականջ մի դնէք անոնց եւ մի իյնաք բացուած ծուղակին մէջ, կանչեց զարձեալ ծերունի Պահլաւունին :

— Թող՝ լռէ անաստուած խռովարարը, գոռացին քանի մը ձայներ :

Այն ատեն առաջ անցաւ թագաւորը, լռեցուց բոլորը եւ յուսահատ ձայնով մը ըսաւ·

— Բաւական է: Առաջ եկուր, Լուսաւորիչի աթոռին վրայ նստող աստուածապաշտ Հայրապետ: Քու երդումիդ հաւատալով է միայն որ քեզի կը յանձնեմ քաղաքին բանալիները ու գահին պաշտպանութիւնը:

Գրեցէք երդման թուղթը, աւելցուց Գագիկ եւ արտասուալից աչքերով ծունկի եկաւ Փրկչի խաչելութեան առջեւ· յետոյ սկսաւ աղօթել բազկատարած :

Պատարագիչ եպիսկոպոսը, սուրբ բաժակը ձեռքին, վար իջաւ խորանէն, գրուեցաւ երդման թուղթը Քրիստոսի արիւնով, եւ բոլոր իշխանները Խաչի եւ Աւետարանի վրայ երդում ըրին հաւատարիմ մնալ գահին ու հայրենիքին, եւ, գրիչը թաթխելով սուրբ բաժակին մէջ, գրեցին իրենց անունները մագաղաթին վրայ :

ԲԱԳՐԱՏ ԱՅՎԱԶԵԱՆՑ

(80)

ԿԱՐԳԸ ԵԿԱՒ ՁԵԽԵՐՈՒՆ ԵՒ ԳՈՒԼԿԱՐՆԵՐՈՒՆ

Փրակայէն եկած լուրեր կը հաւաստեն թէ վերջերս ձերբակալուեր են համայնավար կարգ մը տեղական վարիչներ Հրատէք – Քրալովէի մէջ երեւան հանուած զէնքի կարեւոր մթերանոցի մը հետեւանքով: Ազգային Ապահովութեան երկու բարձր պաշտօնատարներ ալ ձերբակալուեր են: Ցարդ ձերբակալուած են 20 հոգի, իբր կառավարութեան դէմ դաւադիր:

★ Սոֆիայէն հասած լուրերու նայելով նախկին ելմտական նախարար Սթէֆանովի ձերբակալութենէն յետոյ ուրիշ բազմաթիւ ձերբակալութիւններ ալ տեղի ունեցեր են: Արտաքին նախարարի օգնական Տոփէնչարոֆ որ Քոսթովի աներորդին է, պաշտօնանկ եղած է: Դատ մը պիտի սարքուի եղեր այն պայմանաւ որ ամբաստանեալը նախապէս խոստանայ ամէն ինչ խոստովանիլ, կ'ըսէ Վիէննայէն եկած լուր մը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱԽԱՐԱՐԱՑ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ դեռ չկրցաւ համաձայնութեան մը գալ կեանքի սղութեան եւ աշխատավարձերու մասին:

ՄԱՌՔԻ ՎԷՃԸ.— Դաշնակիցները տասը օրէ ի վեր կը վիճաբանէին արեւմտեան մառքին գինը որոշելու համար, մանաւանդ որ ածուխի խնդիրն ալ խառնուած էր անոր: Վերջապէս որոշեցին 100ին 20.6 անկում մը՝ տոլարի բախտաւորմամբ, այսինքն մէկ տոլարը որ առաջ 23.8 սէնդ.էր, 30ի բարձրացուցին, նաեւ պահանջեցին գերման կառավարութենէն գերման ածուխներու արտածման գինը չաւելցնել: Այս որոշումը հաղորդուելէն չորս ժամ վերջը արեւմտեան Գերմանիոյ վարչապետը պատասխանեց թէ չընդունիր Դաշնակիցներու որոշումը, որով՝ Տէօյշմառքը չէ արժեզրկուած տակաւին: Կը մերժէ ածուխի ներքին սպառման գինը աւելցնել, իսկ արտածման մասին պէտք է խորհրդակցիլ: Թերթերը կ'ըսեն թէ Գերմանները այս ձեւով Ֆրանսայի պահանջներուն դէմ կ'ելլեն եւ կ'ուզեն պառակտել դաշնակիցները:

ՆԵՐՔԻՆ ԳՈՐԾՈՑ նախարարը մէկ մէկ ամիս իրենց պաշտօնէն կախակայեց գաւառական երեք քաղաքապետներ որոնք թոյլատրած էին որ «խաղաղութեան» համար քուէտուփեր դրուին իրենց թաղապետութեանց մէջ:

ՍՊԱՆԻՈՅ բանակը զօր. Ֆրանքօն տապալելու համար դաւադրութիւն մը կազմակերպած ըլլալու ամբաստանութեամբ ձերբակալուեցաւ սպանիական Մարոքի գաղտնի տեղեկութեանց պետ հրամանատար Սէրրանօ:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ Ամերիկայի պիտի վերադարձնէ 30 շոգենաւեր որոնք իրեն փոխ տրուած էին պատերազմի ընթացքին: Ասոնց մէջ կան 3 սառնացաբեկ եւ 21 փոքր պահականաւ:

ԱԶԳԱՅԻՆ ժողովը անմիջապէս նիստ հրաւիրել պահանջած էին համայնավարները, հարցապնդելու համար կառավարութիւնը Ֆրանքի անկումին մասին: Ժողովին դիւանը մերժեց այս առաջարկը, քանի որ խորհրդարանին վերաբացումը պիտի կատարուի արդէն Հոկտ. 18ին:

ԱՄԵՐԻԿԱ իր մաքսային սակագինները չպիտի իջեցնէ, 18 ամիսէն առաջ:

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ Չինաստանի դրօշակը պիտի ըլլայ կարմիր, ձախ վերի կողմը դեղին մեծ աստղ մը՝ չուրջը չորս փոքր աստղերով:

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ սահմանադիր ժողովը երեք օրուան տաք վիճաբանութենէ վերջը իբր պաշտօնական լեզու՝ անգլերէնի տեղ ընդունեց հնդկերէնը՝ տէվանակարի, այսինքն սանսկրիտ տառերով: Բայց այս փոփոխութիւնը պիտի կատարուի մինչեւ 15 տարի, որ ատեն պիտի մնայ անգլիերէնը:

ԱՇԽԱՐՀԻ քաղաքացին Կէրի Տէյվիսի դատը յետաձգուեցաւ: Ինք կը նախընտրէ բանտը մնալ եղբայրակցելու համար Շէրշ – Միտիի բանտը դտնուող Գէրնար Մօրոյի որ բանտարկուած է հակազինուորական քարոզութեան համար:

28 ՔԻԼՕ ՈՍԿԻ գտնուեցաւ եւ գրաւուեցաւ Պուրժէի օդակայանին մէջ, Ժընէվէն Ամերիկա դացող օդանաւէ մը: Տէրը՝ իբր թէ Քօրթարիքայի կառավարական պաշտօնեայ մըն է որ կը մերժէր պայուսակը բանալ:

ԹՐՔԱԿԱՆ Տաւրոսեան ճեպընթացը սուրիական սահմանին վրայ, Մէյտան Էքպէզ կայարանին մէջ քարկոծուեր է Սուրիացիներու կողմէ եւ խորտակուեր են ապակիները որոնց վրայ մահիկ աստղ կար, կ'ըսեն Պոլսոյ թերթերը:

★ Էրզրումէն Հասան Քալէ երկաթուղիի գիծը աւարտած ըլլալով կառախումբի երթեւեկը սկսաւ:

ԱԹՈՄԱԿԱՆ շարժիչ մը (մօթէօռ) շինած են Ամերիկայի մէջ որ պիտի գործածուի նաւատորմին համար:

ՕԴԵՐԸ կը շարունակեն ամառուան պէս տաք երթալ Ֆրանսայի մէջ: Անկէ հետեւցնել օդերեւութաբանները թէ ձմեռը մեղմ պիտի ըլլայ: Իսկ գիւղացիները հակառակը կ'ըսեն՝ յենլով կարգ մը փորձառութեանց վրայ: Ապրողը կը տեսնայ:

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ»

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ.— Այս շաբաթ օր, իրիկուան ժամը 8.30էն մինչեւ լոյս, քաղաքապետութեան սրահը, 22 rue Voltaire:

Նախաձեռնութեամբ՝ Ալֆորվիլի Ս. ՄԻՆԱՍԵԱՆ ենթակոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ:

Կը նախագահէ ընկեր ՅՈՎՀ. ՁԵՐՁԵԱՆ

Կը խօսին ընկերներ Ս. Տ. ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ եւ ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ:

Ինչպէս նաեւ Ալֆորվիլի քաղաքապետը Camarade R. BLEUSE, chevalier de la légion d'honneur:

Ներկայ պիտի ըլլան նաեւ տեղւոյս ընկերվարականներու S. F. I. O.ի ներկայացուցիչները:

Գեղարուեստական բաժին.— Երգ, Աւետիս Քիւփէլեան եւ Սուրէն Անդրէասեան, Մանուէլ Սրապեան, դաշնակի ընկերակցութեամբ Mme. Alexandreի:

Արտասանութիւն՝ Տիկին Գեղանուշ Գեւորգեան եւ ընկեր Զօհրապ Մուրատեան:

Կէս գիշերին կը սկսին եւրոպական պարերը:

Նուագախումբ ԿԱՐՕ ՍԱՐԵԱՆԻ:

✶

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ.— Հոկտեմբեր 8ին Սալ François Coppéeի մէջ, շաբաթ երեկոյ:

* Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ:

ՈՒՐՖԱՑԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ 34ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Հոգեհանգիստ կիրակի առտու ժամը 10ին:

Կը պատարագէ Արտ. Արք. ՍԻՐՄԷԵԱՆ

2 Հոկտեմբեր, կիրակի երեկոյեան ժամը 9ին, Սալ Ժէօկրաֆիի մէջ, 184 Bld. St. Germain, կազմակերպուած Ուրֆայի Հայր. Միութեան կողմէ:

Կը նախագահէ Պ. ՅԱԿՈԲ ՀԻՍԱՅԵԱՆ

Կը խօսին Պ. Պ. ԱՐՇԱԿ ՁՕՊԱՆԵԱՆ, ՄԵՍՐՈՊ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ, եւն: Երգ՝ Տիկ. Լիւսի Էմրիեան, Օր. Աստղիկ Քէօսէեան, արտասանութիւն՝ Պ. Պ. Շահան Սարեան, Ա. Գմբէթեան:

Դաշնակ Պ. Մեսումենց:

Մասնակցութեամբ բոլոր քաղաքական կուսակցութեանց եւ Հայ Կամաւորներու եւ Մարտիկներու միութեան, որոնք խօսք պիտի առնեն:

Մուտքը ազատ է

ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ ՕՀԱՆ ՏՈՒՐԵԱՆԻ

Մասնակցութեամբ CONCERTS LAMOUREUXի եւ յայտնի ջութակահար սոլիսթ ՍԵՐԺ ԹԷՆԷՆ – ՊՕՄի:

14 Հոկտ. ՈՒՐԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅ ԺԱՄԸ 20.45ԻՆ

SALLE PLEYEL, 252 Fg. St. Honoré

Յայտագիր.— Beethoven, Brahms, եւ Օհան Տուրեան «Արարատ» (poème symphonique) առաջին ունկնդրութիւն:

Տոմսերու գին՝ 80էն 600 ֆրանք:

Դիմել Salle Pleyel, Durand (Place de la Madeleine), Ֆրէնկեան՝ 56 rue Lafayette, (Pro. 55-36), Հրաչ Սարգիսեան 261 Fg. St. Martin, (Nord 60–69), Պարսամեան գրատուն 46 rue Richer, Աճէմեան ճաշարան 12 rue Cadet, գրատուն Հ. Սամուէլ, 51 rue Monsieur le Prince եւ եկեղեցւոյ դիւանատունը 15 rue Jean Goujon հեռ. Elysée 67.03:

Պ. ՁՕՊԱՆԵԱՆԻ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Հայ գրականութեան նուիրուած դասախօսութիւնները զոր Պ. Ջօպանեան՝ Բարեգործական հիմնադիր հանգուցեալ Պօղոս Նուպար փաշայի կարգադրութեամբ տարիներէ ի վեր կը կատարէ պարբերաբար, պիտի վերսկսին յառաջիկայ Հոկտեմբեր 1 շաբաթ օրը, ժամը 5ին, եւ պիտի շարունակուին տասնեւհինգ օրն անգամ մը Սիթէ Իւնիվէրսիթէրի Հայ Ուսանողական Տան մէջ, 57 Պուլվառ Ժուրտան: Յառաջիկայ տարեշրջանի իր դասախօսութեանց նիւթը պիտի ըլլայ «Հայ բանաստեղծութիւնը միջնադարեան աշխարհաբարով»: Պուլվառ Ժուրտանի հայկական տան մէջ բնակող հայ ուսանողներուն հետ, գալու թին բոլոր գրասէր Հայերը կրնան այդ դասախօսութեանց ներկայ գտնուիլ:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ.— Պ. Գարեգին Յովհաննէսեան (Թաւուտ Գարեգին) նամակ մը ունինք ձեր անունին:

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17, Rue Damesme – (13e)

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալները. —

ՆԻԿՈԼ ԴՈՒՄԱՆ կիրակի 2 Հոկտ. կէսօրէ վերջ ժամը 3ին:

ՔԵՌԻ խումբ կիրակի 2 Հոկտ. առաւօտեան ժամը 10ին:

Սոյն ժողովներուն ներկայ կ'ըլլան Շրջ. կոմիտէին ներկայացուցիչները:

ՍԷՆ ԷԹԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. «Անտօք» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Հայոց մատուռին մէջ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ԼԻՈՆԻ Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէն ընդհ. ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի բոլոր ընկերները այս ուրբաթ երեկոյեան ժամը ճիշդ 8ին դպրոցին սրահը, 73 rue Rabelais: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը խիստ կարեւոր է: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ԱՆԻԷՌ ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄԲԻ Հ. Յ. Դ. «Արամ» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին, ծանօթ սրճարանը, կայարանին դէմ: Կարեւոր օրակարգ:

ԻՍԻԻ Ց. Կապ. Խաչի մասնաճիւղին ժողովը այս շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, Խրիմեան սրահին մէջ: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ Կէյվէի Օրթագիւղէն Յարութիւն եւ Կարապետ երկու եղբայրներ, մօրեղբօրորդի, մականունը Սէմէրճի Տօնիկենց: Միեւնոյն գիւղէն Սարգիս Թակատենց որ Հարաւ. Ամերիկա կը գտնուի: Լուր ունեցողէն կը խնդրուի իմացնել — Beylerian Sébouh, 17 rue de la Rochelle, Mitry le Neuf (S. et M.), France:

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Անկէնի գեղատեսիլ լճին եզերքը, Փավիյոն տը Լաքի սրահներուն մէջ, Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին ի նպաստ կազմակերպուած է աննախընթաց պարանցիկ ճաշկերոյթ մը, այս շաբաթ երեկոյեան ժամը 4էն մինչեւ կէս գիշեր:

Խիստ հաճելի անակնկալներ, լուսազարդուած նաւակներով պտոյտ լճին վրայ (կամաւոր), հրախաղութիւն, եւայլն:

Սիրով կը հրաւիրուին բոլոր անոնք որ պիտի ուզեն վայելել ամառնավերջի այս մասնաւորապար հաճելի եւ ընտրեալ պատեհութիւնը եւ միեւնոյն ատեն օգտակար հանդիսանալ հաստատութեան:

ՁԱՐՍԱՆՃԱՔՑԻՆԵՐՈՒՆ

Պ. Տիգրան Զիթճեան (Ջարսանճաքի Զմայլէ գիւղէն) որ վերջերս Շիքակոյէն եկած է Լիոն: կը փափաքի յարաբերութեան մէջ մտնել Լիոնի, Մարսէյլի եւ շրջակայքի իր բոլոր հայրենակիցներուն եւ ծանօթներուն հետ: Իր մնայուն հասցէն է Լիոնի մէջ Պ. Զիթճեան, Տիկին Գասպարեանի տունը 38 rue Bugeaud, Մարսէյլի մէջ Յովհաննէս Տէօքմէճեանի մօտ, 21 Bld. Beaumont:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ.— Սոֆիաբնակ (Պուլկարիա), Տիկին Զարուհի Թօփաքպաշեան, աղջիկը՝ Բաբերդցի Վաղարշակ Լուսիկանի, (1915ի տարագրութեան զոհերէն), կը փնտռէ իր մօտաւոր եւ հեռաւոր պարագաները, եղբայր, քոյր եւ ազգական: Կը կարծուի Մարսէյլ քոյր ունենալ: Տեղեկութիւն ունեցողներ հաճին գրել՝ Zarouhi H. Topakbachian, rue Fr. Nansen, No. 41, Sofia (Bulgorie), կամ Stépan H. Isbentchian B. P. 850, Beyrouth (Liban): Արտասահմանի հայ թերթերէն կը խնդրուի արտատպել:

ԳՈՐԾԱՒՈՐ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Ոչ արհեստաւոր գործաւոր – գործաւորուհիներ կ'ուզուին, աշխատանոցիս մէջ աշխատելու համար, ինչպէս նաեւ քօնֆէքսիոնի կարուհիներ իրենց բնակարանը աշխատելու համար: Դիմել Յ. Նիկողոսեանին, 25 Cours Richard Vitton, Lyon, Montchat:

ZEIBEK

Թամփոնով վէրնիսաէօր, տախտակամածի շփամաքրում, ամէն տեսակ կարասիներու նորոգութիւն եւ խնամք: Մասնագէտ մը որ տուները կ'երթայ:

Մատչելի գին:

Դիմել ZEIBEK, 13 rue Lavoisier, Cachan: